

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

(ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΝΔ' - ΞΕ')

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπο τὸν

ΙΓΝΑΤΙΟ ΣΑΚΑΛΗ

Φιλολόγο

Φ Ι Λ Ο Κ Α Λ Ι Α
Τ Ω Ν
Ν Η Π Τ Ι Κ Ω Ν Κ Α Ι Α Σ Κ Η Τ Ι Κ Ω Ν
14Γ

Ἐπόπτης Ἐκδόσεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητῆς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1992

Μ Α Ε Ι Μ Ο Σ

Ο

Ο Μ Ο Λ Ο Γ Η Τ Η Σ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν παρόντα τόμο συνεχίζεται καὶ ὁλοκληρώνεται ἡ ἔκδοσι τοῦ ἔργου τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ *Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφορῶν ἀπόρων τῆς θείας Γραφῆς*, μὲ τὴν ἔκδοσι τῶν ὑπολοίπων 14 ἐρωταποκρίσεων ΝΔ' – ΞΕ'.

Στὴν ἐρώτησι ΝΔ' γίνεται λόγος γιὰ τὸν Ζοροβάβελ καὶ τὴν προσευχή του ὅπως αὐτὴ περιγράφεται στὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ Ἑσδρα 4,18–60.

Στὴν ἐρώτησι ΝΕ' γίνεται λόγος γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη ποὺ ἐξῆλθαν ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα ὅπως τὸ γεγονός αὐτὸ περιγράφεται στὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ Ἑσδρα 5,41έ.

Στὴν ἐρώτησι ΝΣ' γίνεται λόγος γιὰ τοὺς ἐχθροὺς τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὴν ποὺ πῆγαν στὸν Ζοροβάβελ καὶ ζήτησαν νὰ λάβουν μέρος καὶ αὐτοὶ στὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ ναοῦ (Ἑσδρα 4,1–3), πρότασι ὅμως ποὺ ἀπορρίφθηκε.

Στὴν ἐρώτησι ΝΖ' ἐξηγεῖται τὸ χωρίον τοῦ Ἰακώβου 5,16 «πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη». Τονίζεται ὅτι ἡ δέησις τοῦ δικαίου εἴτε αὐτὴ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὸν δίκαιο, εἴτε ἀπὸ αὐτὸν ποὺ παρακαλεῖ τὸν δίκαιο νὰ τὴν κάνει ἔχει μεγάλη δύναμη· στὴν πρώτη περίπτωσι δίνει παρησία πρὸς τὸν Θεό, ἐνῶ στὴ δεύτερη τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν κακία, μεταβάλλοντασ τὴ διάθεσὴ του πρὸς τὴν ἀρετή.

Στὴν ἐρώτησι ΝΗ' ἐξηγεῖται τὸ χωρίον τῆς Α' Πέτρου 1,6 «ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντασ». Δίνονται διάφοροι ὀρισμοὶ τῆς λύπης, τὴν ὁποία βασικὰ διακρίνει σὲ αἰσθησιακὴ λύπη, ποὺ ἐκδηλώνεται στίσ αἰσθήσεισ καὶ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ στέρησι τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν, καὶ σὲ πνευματικὴ λύπη, ποὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ στέρησι τῶν φυσικῶν ἀγα-

θῶν. Ἐπίσης ὁμιλεῖ καὶ γιὰ τοὺς πειρασμούς, τοὺς ὁποίους διακρίνει σὲ ἐκούσιους καὶ σὲ ἀκούσιους, καὶ καταλήγει στὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡδονὴ σωτήρια χαρακτηρίζει τὴ χαρὰ τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ἀρετὴ, καὶ ὠφέλιμη λύπη τὴν ὀδύνη τῆς σάρκας γιὰ τὴν ἀρετὴ.

Στὴν ἐρώτηση ΝΘ' ἀναλύεται τὸ χωρίο τῆς Α' Πέτρου 1,10–11, στὸ ὁποῖο γίνεται λόγος γιὰ τὴ σωτηρία ποὺ ζήτησαν καὶ ἐρεύνησαν οἱ οἱ προφῆτες. Τονίζει ὅτι ὁποῖος ζητεῖ χωρὶς κανένα πάθος, δέχεται τὴ χάρη νὰ μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ στὴν πράξη τὶς ἀρετές· ὁποῖος ζητεῖ μὲ ἀπάθεια, βρίσκει κατὰ τὴ φυσικὴ θεώρηση τὴν ἀλήθεια τῶν ὄντων· κι ὁποῖος κρούει μὲ ἀπάθεια τὴ θύρα τῆς γνώσης, αὐτὸς θὰ εἰσέλθει χωρὶς ἐμπόδια στὴν ἀπόκρυφη χάρη τῆς μυστικῆς θεολογίας.

Στὴν ἐρώτηση Ξ' γίνεται λόγος γιὰ τὸν Χριστό, τὸν ἄμωμο καὶ ἄσπιλο ἀμνό, τὸν προεγνωσμένο ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βάσει τοῦ χωρίου τῆς Α' Πέτρου 1,19–20. Τονίζει ὅτι ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ μέγα καὶ ἀπόκρυφο μυστήριο, τὸ μακάριο τέλος γιὰ τὸ ὁποῖο ἐγιναν ὅλα, ὁ θεῖος σκοπὸς ποὺ προεπινοήθηκε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ὄντων, ποὺ ὀρίζοντάς τον μπορούμε νὰ τὸν ποῦμε «προεπινοούμενο τέλος», τὸ μυστήριο ποὺ περικλείει ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ φανερώνει τὴν ὑπεράπειρη βουλή τοῦ Θεοῦ, καὶ ποὺ φανερώθηκε στὸ τέλος τῶν χρόνων, πραγματοποιώντας τὴν πρόγνωση τοῦ Θεοῦ...

Στὴν ἐρώτηση ΞΑ' ἀναλύεται τὸ χωρίου τῆς Α' Πέτρου 1,19–20 «ὅτι καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ». Τονίζεται ὅτι γενικὴ κατάκριση τοῦ νόμου τῆς φύσης ποὺ ἐπικράτησε μὲ τὴν παράβαση εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ εἰδικὴ κατάκριση τοῦ νόμου αὐτοῦ εἶναι ἡ κατὰ Χριστὸν ἀναγέννηση τῆς γνώμης τοῦ καθενός. Κατὰ τὴν αἰώνια μακαριότητα ὁ Θεὸς θὰ περιλάβει ἰδιαιτέρως τοὺς ἁγίους ἀγγέλους καὶ ἁγίους ἀνθρώπους, ἀφήνοντας στοὺς μὴ ἁγίους τὴν αἰώνια δυστυχία ὡς καρπὸ τῆς γνώμης τους.

Στὴν ἐρώτηση ΞΒ' δίνεται ἐξήγηση γιὰ τὸ δρεπάνι ποὺ εἶδε ὁ προφήτης Ζαχαρίας (Ζαχ. 5,1–3), μὲ τὸ ὁποῖο σημαίνεται ὁ Χριστός, καὶ ὁ ὁποῖος ὀνομάστηκε δρεπάνι ὄχι μόνο γιὰτι θερί-

ζει τὴν κακία τῆς λογικῆς φύσης πού δὲν ἔσπειρε αὐτός καὶ συλλέγει τὴ φύση πού δὲν εἶχε διασκορπίσει ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ γιατί συνάγει καὶ βάζει μέσα στὶς θεῖες ἀποθήκες ἐκείνους πού σώζονται, καθὼς συμφύεται μὲ τὶς πρακτικὲς δυνάμεις τῆς ψυχῆς.

Στὴν ἐρώτηση ΞΓ' ἐρμηνεύεται ἡ λυχνία πού εἶδε ὁ προφήτης Ζαχαρίας (Ζαχ. 4,2.5). Τονίζει ὅτι λυχνία ὀλόχρυση εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας τὸ φῶς εἶναι τὸ πατρικὸ ἀληθινὸ φῶς πού φωτίζει κάθε ἄνθρωπο πού ἔρχεται στὸν κόσμο, ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος διαλύει τὸ σκότος τῆς ἄγνοιας καὶ τῆς πονηρίας. Λυχνοστάτης εἶναι ἡ σωματικὴ λατρεία τοῦ Νόμου, λύχνοι εἶναι οἱ ἐνέργειες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δηλαδή τὰ χαρίσματα αὐτοῦ, ἐλαιοδοχεῖα εἶναι οἱ ἔξεις καὶ διαθέσεις πού δέχονται τοὺς διάφορους λόγους καὶ τρόπους καὶ ἦθη πού διατρέφουν καὶ συντηροῦν τὶς ἐνέργειες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τέλος οἱ δύο ἐλιές τῆς χρυσοῦς λυχνίας, δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι οἱ δύο Διαθήκες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σὰν ἀπὸ ἐλιές βγαίνει μὲ ἐκπίεση καὶ εὐσεβῆ ἀναζήτηση καὶ ἔρευνα, σὰν λάδι, ἡ δύναμη τῶν νοημάτων πού ἐκτρέφει τὸ φῶς τῶν θείων χαρισμάτων. Δὲν ἀρκεῖται σ' αὐτὴ τὴν ἐρμηνεία, ἀλλὰ δίνει σ' ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλες ἐρμηνεῖες.

Στὴ ἐρώτηση ΞΔ' γίνεται λόγος γιὰ τὸν Ἰωνᾶ καὶ τὴν προφητεία του, κατὰ τὴν ὁποία οἱ περισσότεροι ἀπὸ δώδεκα μυριάδες ἄνθρωποι πού κατοικοῦν στη Νινευὴ δὲν γνωρίζουν οὔτε τὴ δεξιὰ οὔτε τὴν ἀριστερά τους (Ἰων. 4,4). Τονίζει ὅτι ὁ Ἰωνᾶς δηλώνει τὴν προφητικὴ χάρη, ἡ Ἰόππη τὸν παράδεισο, ἡ Νινευὴ τὴν ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν πού σὰν Νινευὴ ἐπιστρέφει στὸ Θεό, καθὼς καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ καθενός· ἀπιστία εἶναι ἡ ἄρνηση τῶν ἐντολῶν, πίστη ἡ συγκατάθεση σ' αὐτές, ὁδὸς τῶν τριῶν ἡμερῶν εἶναι ἡ μέσω τῶν τριῶν νόμων μὲ δικαιοσύνη τελείωση ἐκείνου πού τοὺς φυλάει κ.ἄ.

Στὴν ἐρώτηση ΞΕ' γίνεται λόγος γιὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σαοὺλ πού σκοτώθηκαν ἀπὸ τοὺς Γαβαωνῖτες κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ βασιλιᾶ Δαβὶδ (Α' Βασ. 21,1-14). Ὁ Μάξιμος μὲ τὴ γνωστὴ ἀληγορικὴ ἐρμηνεία του ἐρμηνεύει ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ πράγματα πού ἀναδέρονται στοὺς στίχους αὐτοὺς τῆς Γραφῆς.

ΠΡΟΣ ΘΑΛΛΑΣΣΙΟΝ

ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩ ΔΕ ΤΩ ΠΡΩΤΩ ΒΙΒΛΙΩ ΤΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

- νδ. *Περὶ τοῦ Ζοροβάβελ καὶ τῆς αὐτοῦ προσευχῆς.* 54
νε. *Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐξελθόντων ἐκ Βαβυλῶνος ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν.* 54

ΑΠΟ ΩΔΕ ΚΕΙΝΤΑΙ ΕΝ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΒΙΒΛΩ

- νς. *Περὶ τῶν ἐληλυθόντων ἐχθρῶν Ἰούδα καὶ Βενιαμίν.* 116
νζ. *Περὶ τοῦ «πολὺ ἰσχύει εὐχὴ δικαίου ἐνεργουμένη».* 138
νη. *Περὶ τοῦ «ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι. Εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντας».* 142
νθ. *Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξερεύνησαν προφήται.* 160
ξ. *Περὶ τοῦ ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ.* 186
ξα. *Περὶ τοῦ «ὅτι καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ».* 198
ξβ. *Περὶ τοῦ δρεπάνου, οὗ εἶδεν Ζαχαρίας ὁ προφήτης.* 228
ξγ. *Περὶ τῆς λυχνίας ἣν εἶδεν ὁ αὐτὸς προφήτης.* 258
ξδ. *Περὶ τοῦ Ἰωνᾶ καὶ τῆς αὐτοῦ προφητείας.* 300
ξε. *Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ἐκ τοῦ σπέρματος Σαοὺλ ὑπὸ τῶν Γαβαωνιτῶν ἐπὶ Δαυίδ βασιλέως.* 364

ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ
ΟΣΙΩΤΑΤΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟ
ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΤΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

54. Για τὸν Ζοροβάβελ καὶ τὴν προσευχὴ του.	12
55. Για τὸ πόσοι ἦταν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα ποὺ βγῆκαν ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα.	54

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

56. Για τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὶν ποὺ εἶχαν ἔρθει.	116
57. Για τό, «ἔχει μεγάλη δύναμη ἡ προσευχὴ ποὺ κάνει ὁ δίκαιος».	138
58. Για τὸ τί σημαίνει ὁ λόγος, «χαρεῖτε λίγο ἀκόμα, ἀφοῦ εἶναι νὰ λυπηθεῖτε».	148
59. Για τὸ ποιά σωτηρία ζήτησαν κι ἐρεύνησαν οἱ προφῆτες.	160
60. Για τὸν Χριστό, τὸν ἄμωμο καὶ ἄσπιλο ἀμνό.	186
61. Για τό, «εἶναι καιρὸς ν' ἀρχίσει ἡ κρίση ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ».	198
62. Για τὸ δρεπάνι ποὺ εἶδε ὁ προφήτης Ζαχαρίας.	228
63. Για τὴ λυχνία ποὺ εἶδε ὁ ἴδιος προφήτης.	258
64. Για τὸν Ἰωνᾶ καὶ τὴν προφητεία του.	300
65. Για τοὺς ἀπόγονους τοῦ Σαοὺλ ποὺ σκοτώθηκαν ἀπὸ τοὺς Γαβαωνῖτες στὶς ἡμέρες τοῦ βασιλιᾶ Δαβίδ.	364

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΔ'

Ἐν τῷ πρώτῳ Ἑσδρα γέγραπται περὶ τοῦ Ζοροβάβελ· «καὶ
ὄτε ἐξῆλθεν ὁ νεανίσκος, ἄρας τὸ πρόσωπον εἰς τὸν οὐρανὸν
ἐναντίον Ἱερουσαλήμ, εὐλόγησε τῷ βασιλεῖ τοῦ οὐρανοῦ λέ-
γων· Ἐν σοὶ ἡ νίκη καὶ ἐν σοὶ ἡ σοφία, καὶ σὴ ἡ δόξα
καὶ ἐγὼ σοὶ οἰκέτης. Εὐλογητὸς εἶ, ὃς ἔδωκάς μοι σοφίαν καὶ
5 σοὶ ὁμολογῶ, Δέσποτα τῶν πατέρων». Τί σημαίνει τὸ «ἄραι
τὸ πρόσωπον εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Ἱερουσαλήμ» καὶ τὰ
ἐξῆς;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Ζοροβάβελ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἑβραϊδος καὶ δασεῖαν
δέχεται καὶ ψιλὴν καὶ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν καὶ στιχισμὸν.
Καὶ δασυνόμενον μὲν τοῦτο τὸ ὄνομα δηλοῖ 'σπορὰν συγχύσε-
ως', ψιλούμενον δὲ 'ἀνατολὴν συγχύσεως', συντιθέμενον δὲ
'ἀνατολὴν ἐν συγχύσει', διαιρούμενον δὲ 'ἀνατολὴν διασπορᾶς',
15 στιχιζόμενον δὲ 'αὐτὸς ἀνάπαυσις'.

Ζοροβάβελ οὖν ἐστὶ νοῦς φιλόσοφος, πρῶτον διὰ μετα-
νοίας ἐν τῇ 'συγχύσει' τῆς τῶν παθῶν αἰχμαλωσίας κατὰ δι-
καιοσύνην 'σπειρόμενος', δεύτερον, 'ἀνατολὴ συγχύσεως', φα-
νερὰν ποιούμενος τῶν συγκεχυμένων παθῶν τὴν αἰσχύνην, τρί-
20 τον, 'ἀνατολὴ ἐν συγχύσει', διδοὺς φωτισμὸν διὰ γνώσεως ἐν
τῇ συγχύσει τῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων ἐνεργείας καὶ

Οἱ δεῖκτες τοῦ κειμένου παραπέμπουν εἰς τὰ σχόλια ποὺ ἀκολουθοῦν εἰς τὸ τέλος κάθε Ἑρωταπόκρισης.

ΕΡΩΤΗΣΗ 54

Στὸν πρῶτο Ἑσδρα γράφει γιὰ τὸ Ζοροβάβελ· «καὶ ὅταν βγῆκε ὁ νέος, ὕψωσε τὸ πρόσωπό του στὸν οὐρανό, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ δοξολόγησε τὸ βασιλιὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγοντας· Ἀπὸ ἐσένα ἦρθε ἡ νίκη καὶ ἀπὸ ἐσένα ἡ σοφία, καὶ δική σου εἶναι ἡ δόξα κι ἐγὼ εἶμαι δικός σου δούλος. Δοξασμένος εἶσαι, ἐσὺ ποῦ μοῦ ἔδωσες σοφία καὶ σοῦ τὸ ὁμολογῶ, Δέσποτα τῶν πατέρων μου»¹. Τί σημαίνει τὸ «ὑψωσε τὸ πρόσωπό σου στὸν οὐρανὸ ἀπέναντι στὴν Ἱερουσαλήμ» καὶ τὰ λοιπά;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Ζοροβάβελ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀκριβολογία τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσας, καὶ σὰν δασὺ ἐκφωνεῖται καὶ σὰν ψιλὸ, καὶ δέχεται καὶ σύνθεση καὶ διαίρεση καὶ στιχισμὸ. Ὅταν λοιπὸν τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐκφωνεῖται σὰν δασὺ δηλώνει 'σπορὰ σύγχυσης', καὶ ὅταν σὰν ψιλὸ δηλώνει 'ἀνατολὴ σύγχυσης'· ὅταν συντίθεται δηλώνει 'ἀνατολὴ μέσα σὲ σύγχυση', ὅταν διαιρεῖται δηλώνει 'ἀνατολὴ διασπορᾶς' καὶ ὅταν στιχίζεται δηλώνει 'ὁ ἴδιος ἀνάπαυση'.

Ὁ Ζοροβάβελ λοιπὸν σημαίνει νοῦς φιλόσοφος, ποῦ πρῶτα σπέρνεται μὲ τὴ μετάνοια δίκαια μέσα στὴ σύγχυση τῆς αἰχμαλωσίας τῶν παθῶν. Δεύτερον, δηλώνει 'ἀνατολὴ σύγχυσης', ἐπειδὴ κάνει φανερὴ τὴν ντροπὴ ἀπὸ τὰ συγκεχυμένα πάθη. Τρίτον σημαίνει 'ἀνατολὴ σὲ σύγχυση', ἐπειδὴ δίνει φωτισμὸ μὲ τὴ γνώση μέσα στὴ σύγχυση τῆς ἐνέργειας τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ δὲν τις ἀφήνει νὰ προσεγγίζουν

1. Ἑσδρα Α' 4,18-60.

οὐκ ἔων λόγου χωρὶς αὐτὰς προσβάλλειν τοῖς αἰσθητοῖς, τέταρτον, ἄνατολὴ διασπορᾶς, παρέχων ταῖς διασπαρείσαις περὶ τὰ αἰσθητὰ δυνάμεσι τῆς ψυχῆς ἔργων δικαιοσύνης ἀνατολήν, 25 καθ' ἣν ἢ μετὰ λόγου πρᾶξις συνέστηκεν οὐκ ἀμοιροῦσα γνωστικῆς θεωρίας, τῆς πρὸς τὰ νοητὰ ἐπαναγαγούσης τὰς διασπαρμένας δυνάμεις, καὶ πέμπτον, αὐτὸς ἀνάπαυσις, ὡς πᾶσαν ποιήσας εἰρήνην καὶ συνάψας τὸ μὲν πρακτικὸν τῷ κατὰ φύσιν ἀγαθῷ, τὸ δὲ θεωρητικὸν τῇ κατὰ φύσιν ἀληθείᾳ. Πᾶσα 30 γὰρ πρᾶξις⁽¹⁾ διὰ τὸ ἀγαθὸν γίνεσθαι πέφυκε, καὶ πᾶσα θεωρία τὴν γνῶσιν διὰ μόνην ἐπιζητεῖ τὴν ἀλήθειαν, ὧν διανυσθέντων, οὐδὲν ἔσται τὸ σύνολον τὸ πλήττον τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικόν, οὔτε μὴν τὸ θεωρητικὸν αὐτῆς διὰ ξένων δριμύττων θεωρημάτων, παντὸς ἐπέκεινα γενομένης καὶ ὄντος καὶ νοουμένου, καὶ 35 εἰς αὐτὸν εἰσδυσάσης τὸν Θεόν, τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ ἀληθινὸν καὶ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν ὄντα καὶ νόησιν.

Ὁ τοιοῦτος ταῖς διαφόροις προκοπαῖς τῶν ἀρετῶν γενόμενος νοῦς, ὅταν ἐξέλθῃ μετὰ τὴν νίκην ἀπὸ Δαρείου τοῦ βασιλέως, τουτέστι τοῦ φυσικοῦ νόμου, δείξας αὐτῷ τῆς ἀγάπης καὶ 40 τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν κατὰ⁽²⁾ τὴν τῶν ἀρετῶν πρὸς τὰ πάθη σύγκρισιν, καὶ λάβῃ ψῆφον νομίμως, τὴν μὲν αὐτοῦ προβολὴν ἐπικυροῦσαν, τὰς δὲ τῶν ἄλλων ἀκυροῦσαν, διαγινώσκων πόθεν τῆς νίκης αὐτῷ γέγονεν ἡ χάρις, «αἶρει τὸ πρόσωπον εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Ἱερουσαλήμ καὶ εὐλογεῖ τὸν βασι- 45 λέα τοῦ οὐρανοῦ».

Πρόσωπον⁽³⁾ οὖν ἔστι τοῦ τοιούτου νοῦς ἢ κατὰ τὸ κρυπτόν τῆς ψυχῆς νοουμένη διάθεσις, ἐν ἧ τῶν ἀρετῶν πάντες ὑπάρχουσιν οἱ χαρακτῆρες, ἦν «αἶρει πρὸς τὸν οὐρανόν», τὸ ὕψος δηλαδὴ τῆς θεωρίας, «ἐναντίον Ἱερουσαλήμ», τουτέστι 50 τῆς κατὰ τὴν ἕξιν ἀπαθείας, ἢ πάλιν⁽⁴⁾, «εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Ἱερουσαλήμ», τὸ οἰκητήριον τὸ ἐν οὐρανῷ ἐπιζητῶν καὶ τὴν πόλιν τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, περὶ ἧς τὰ «δεδοξαμένα ἐλαλήθη», φησὶν ὁ Δαυίδ. Οὐ γὰρ ἄλλως ἠδύνατο τὸν

χωρίς λόγο τὰ αἰσθητὰ. Τέταρτον, σημαίνει 'ἀνατολή διασπο-
 ρᾶς', ἐπειδὴ παρέχει στὶς διασπαρμένους στὰ αἰσθητὰ δυνάμεις
 τῆς ψυχῆς τὴν ἀνατολή τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης, ποὺ
 δημιουργεῖ τὴ λογικὴ πράξη ὄχι ἄμοιρη ἀπὸ τὴ γνωστικὴ θεω-
 ρία, ποὺ ἐπαναφέρει πρὸς τὰ νοητὰ τὶς διάσπαρτες δυνάμεις.
 Πέμπτον σημαίνει 'ὁ ἴδιος ἀνάπαυση', ἐπειδὴ ἔφερε πλήρη εἰ-
 ρήνη καὶ συνένωσε τὸ πρακτικὸ μὲ τὸ κατὰ φύσιν ἀγαθὸ καὶ τὸ
 θεωρητικὸ μὲ τὴν καταφύσιν ἀλήθεια. Γιατὶ κάθε πράξη φυσικὸ
 εἶναι νὰ γίνεται γιὰ τὸ ἀγαθὸ καὶ κάθε θεωρία ἐπιζητεῖ τὴν
 γνώση γιὰ μόνον τὴν ἀλήθεια. Ὅταν αὐτὰ πραγματοποιηθοῦν δὲ
 θὰ ὑπάρχει τίποτε ποὺ νὰ πλήττει καθόλου τὸ πρακτικὸ τῆς ψυ-
 χῆς, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ θεωρητικὸ τῆς θὰ ἐνοχλεῖ μὲ παράξενα
 θεωρήματα, γιατί θὰ ἔχει ξεπεράσει κάθε ὄν καὶ κάθε νοητὸ
 καὶ θὰ ἔχει εἰσδύσει στὸν ἴδιο τὸ Θεό, τὸν μόνον ἀγαθὸ καὶ ἀλη-
 θινὸ καὶ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε οὐσία καὶ νόηση.

Ὁ νοῦς ποὺ διαμορφώθηκε ἔτσι μὲ τὶς διαφορετικὲς προό-
 δους τῶν ἀρετῶν, ὅταν βγεῖ μετὰ τὴ νίκη ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ
 βασιλιᾶ Δαρείου, δηλαδὴ τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἀφοῦ τοῦ δείξει
 τὴ δύναμη τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλήθειας κατὰ τὴ σύγκριση τῶν
 ἀρετῶν πρὸς τὰ πάθη καὶ λάβει τὴν νόμιμη ψῆφο ποὺ νὰ ἐπικυ-
 ρώνει τὴν ἄμυνά του καὶ ν' ἀκυρώνει ὅλων τῶν ἄλλων τὶς ἐνέρ-
 γειες, διακρίνοντας ἀπὸ ποῦ τοῦ ἔγινε ἡ χάρις τῆς νίκης, «κύψῶ-
 νει τὸ πρόσωπο πρὸς τὸν οὐρανὸ ἀπέναντι στὴν Ἱερουσαλήμ
 καὶ δοξολογεῖ τὸ βασιλιᾶ τοῦ οὐρανοῦ».

Πρόσωπο ἐνὸς τέτοιου νοῦ εἶναι ἡ διάθεση ποὺ ἐκδηλώνε-
 ται στὰ μύχια τῆς ψυχῆς, ὅπου ὑπάρχουν ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀρε-
 τῶν. Αὐτὴν «κύψῶνει στὸν οὐρανόν», δηλαδὴ στὸ ὕψος τῆς θεω-
 ρίας, ἀπέναντι στὴν Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ τὴν ἀπάθεια τῆς ἔξης·
 ἢ πάλι, στὸν οὐρανὸ ἀπέναντι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἀναζητώντας
 τὴν κατοικία στὸν οὐρανόν² καὶ τὴν πόλη ὅσων πολιτογραφήθη-
 καν στοὺς οὐρανοὺς³, γιὰ τὴν ὁποία λέει ὁ Δαβὶδ «ἔχει εἰπωθεῖ

2. Β' Κορ. 5,2.

2. Ἑβρ. 12,23.

Θεὸ εὐλογεῖν⁽⁵⁾, μὴ ἄρας πρὸς ὕψος θεωρίας καὶ γνώσεως
 55 κατὰ τὴν ἕξιν τῆς ἀπαθείας, ἤγουν τῆς ἀπήμονος καὶ εἰρηνικῆς
 καταστάσεως, τὸ κατὰ ψυχὴν τῆς διαθέσεως πρόσωπον, τὸ ἐκ
 πολλῶν καὶ διαφόρων ἀρετῶν, χαρακτήρων δίκην, συγκείμε-
 νον.

Καὶ τί λέγων αἶρει τὸ πρόσωπον; «Παρὰ σοῦ ἡ νίκη»⁽⁶⁾,
 60 τὸ κατὰ τῶν παθῶν τῆς πρακτικῆς τέλος διὰ τῆς νίκης δηλῶν
 καὶ οἶον ἔπαθλον τῶν κατὰ τῆς ἀμαρτίας θείων ἀγώνων, «καὶ
 παρὰ σοῦ ἡ σοφία», τὸ διὰ θεωρίας, κατὰ τὴν γνώσιν δηλαδή,
 τέλος, τὸ πᾶσαν τῆς ψυχῆς ἀφαιρούμενον ἄγνοιαν, «καὶ σὴ ἡ
 δόξα», τὸ ἐκ τούτων ἀναδεικνύμενον κάλλος τῆς θείας κατὰ τὸ
 65 θεμιτὸν ὠραιότητος δόξαν καλέσας, ὅπερ ἐστὶν ἔνωσις νίκης
 καὶ σοφίας, καὶ πράξεως καὶ θεωρίας, ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως,
 ἀγαθότητός τε καὶ ἀληθείας. Αὗται γὰρ ἀλλήλαις ἐνούμεναι
 μίαν ἀπαστράπτουσαν δόξαν καὶ αὐγὴν τοῦ Θεοῦ. Διὸ προσφό-
 ρως ἐπάγει φάσκων «καὶ ἐγὼ σὸς οἰκέτης», εἰδὼς ὅτι πᾶσαν
 70 ἐν ἡμῖν ὡς ὄργανοις ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, ἀρε-
 τὴν τε καὶ γνώσιν καὶ νίκην καὶ σοφίαν καὶ ἀγαθότητα καὶ ἀλή-
 θειαν, μηδὲν ἡμῶν συνεισφερόντων τὸ σύνολον, πλὴν τῆς θε-
 λούσης τὰ καλὰ διαθέσεως, ἣν ἔχων ὁ μέγας Ζοροβάβελ πρὸς
 τοῖς εἰρημένοις φησὶν· «εὐλογητὸς εἶ», πρὸς τὸν Θεὸν λέγων,
 75 «ὃς ἔδωκάς μοι σοφίαν· καὶ σοὶ ὁμολογῶ, Δέσποτα τῶν πατέ-
 ρων». Ὡς εὐγνώμων οἰκέτης πάντα τῷ Θεῷ ἀνέθετο, τῷ πάν-
 τα δωρησαμένῳ, ἐξ οὗ λαβὼν εἶχε τὴν σοφίαν, αὐτῷ ὁμολογῶν
 ὡς Δεσπότη πατέρων τῶν κεχαρισμένων ἀγαθῶν τὴν δύναμιν.
 Εὐλογητὸν δὲ καλεῖ τὸν Θεὸν ὡς ἄπειρον ἔχοντα τὴν σοφίαν,
 80 μᾶλλον δὲ αὐτοσοφίαν, ἐξ οὗ λαβὼν ὁμολογεῖ τὴν χάριν. Δε-
 σπότην δὲ πατέρων αὐτὸν προσαγορεύει, παραστῆσαι θέλων

κάθε δόξα και ἔπαινος»⁴. Γιατί δὲν μπορούσε νὰ δοξολογήσει ἀλλιῶς τὸ Θεό, ἂν δὲ σήκωνε πρὸς τὸ ὕψος τῆς θεωρίας και τῆς γνώσης ὡς πρὸς τὴν ἕξιν τῆς ἀπάθειας, δηλαδὴ τῆς ἡσυχῆς και εἰρηνικῆς κατάστασης, τὸ ψυχικὸ πρόσωπο τῆς διάθεσης, πὺ σύγκειται, σὰν ἀπὸ διάφορους τύπους, ἀπὸ πολλές και διάφορες ἀρετές.

Και τί λέει ὅταν σηκώνει τὸ πρόσωπο; «Ἀπὸ ἐσένα προέρχεται ἡ νίκη», δηλώνοντας μὲ τὴ νίκη τὸ τέλος τῆς πρακτικῆς προσπάθειας κατὰ τῶν παθῶν και ἕνα εἶδος ἐπάθλου γιὰ τοὺς θεῖους ἀγῶνες κατὰ τῆς ἀμαρτίας· και «ἀπὸ ἐσένα ἡ σοφία», τὸ τέλος δηλαδὴ τῆς θεωρίας ὡς πρὸς τὴ γνώση, πὺ ἀφαιρεῖ κάθε ἄγνοια τῆς ψυχῆς· και «ἡ δόξα εἶναι δική σου»· τὸ κάλλος πὺ αὐτὰ ἐκδηλώνουν, ὅσο τοὺς εἶναι ἐπιτρεπτό, ἀπὸ τὴ θεία ὠραιότητα τὸ κάλεσε δόξα, πὺ ἀποτελεῖ ἕνωση νίκης και σοφίας και πράξης και θεωρίας, ἀρετῆς και γνώσης, ἀγαθότητας και ἀλήθειας. Γιατί ἕνωμένες αὐτὲς ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη ἀπαστρέπτουν μιὰ δόξα και λάμψη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ προσθέτει και λέγει πρόσφορα· «και ἐγὼ εἶμαι δικός σου δοῦλος», γνωρίζοντας ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ μέσα μας, ἀφοῦ εἴμαστε ὄργανά του, κάθε πράξη και θεωρία, ἀρετὴ και γνώση, νίκη και σοφία και ἀγαθότητα και ἀλήθεια, χωρὶς ἐμεῖς νὰ συνεισφέρουμε ἀπολύτως τίποτε, παρὰ μόνο τὴ διάθεση πὺ ἐπιθυμεῖ τὰ καλά. Ἐχοντας τὴ διάθεση αὐτὴ ὁ μέγας Ζοροβάβελ λέγει μαζί μὲ τὰ ὅσα ἔχουν προλεχθεῖ· «εἶσαι δοξασμένος πὺ μου ἔδωσες σοφία και σ' εὐχαριστῶ, Δέποτα τῶν πατέρων μου». Σὰν δοῦλος γεμάτος εὐγνωμοσύνη ἀπέδωσε τὰ πάντα στὸ Θεὸ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλαβε και εἶχε τὴ σοφία, ὁμολογώντας σ' αὐτὸν ὡς Δεσπότη τῶν πατέρων του τὴ δύναμη τῶν ἀγαθῶν πὺ τοῦ εἶχε χαρίσει. Καλεῖ τὸ Θεὸ «δοξασμένο», ἐπειδὴ ἔχει ἄπειρη σοφία ἢ καλύτερα εἶναι αὐτοσοφία, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔλαβε τὴ χάρη και τὸ ὁμολογεῖ. Τὸν ὀνομάζει ἀκόμα Δεσπότη τῶν πατέρων, θέλοντας νὰ παραστήσει

ὅτι πάντα τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα Θεοῦ προδήλως ὑπῆρ-
 χον χαρίσματα, μηδενὸς τὸ παράπαν ἔχοντος μηδὲν ἢ τὸ δοθὲν
 ἀγαθὸν ὡς παρὰ Δεσπότη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀναλογίαν τῆς εὐ-
 85 γνωμοσύνης τε καὶ εὐνοίας τοῦ δεχομένου μετρούμενον, κάκει-
 να μόνα κεκτημένου, ὅσα τῷ Δεσπότη δωρουμένῳ παρίσταται.
 Πατέρας(?) δὲ καλεῖ τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἁγίους, ὧν τὴν πίστιν δε-
 ξάμενος καὶ μιμησάμενος τὸν βίον, τὸ ἐξ ἐκείνων γεννηθῆναι
 τῷ Πνεύματι θέλων κατώρθωσε, γονέων υἱὸς γεγεννημένος αὐ-
 90 θαιρέτων αὐθαίρετος, ὅπερ τῶν παρὰ βούλησιν γινομένων ἀπὸ
 σαρκὸς πατέρων τε καὶ υἱῶν τοσοῦτόν ἐστι τῷ Θεῷ τιμιώτε-
 ρον, ὅσον σαρκὸς ψυχὴ κατ' οὐσίας ὑπεροχὴν διενήνοχεν.

Οὗτος ὁ Ζοροβάβελ εἰς ὑπάρχει τῶν παρισταμένων νεανί-
 σκων Δαρείῳ τῷ βασιλεῖ, τῷ φυσικῷ λέγω νόμῳ, καὶ πᾶσαν
 95 τῶν ἐν ἀνθρώποις θείων ἀγαθῶν δυσὶ περιγράψας λόγοις τὴν
 δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἄλλων διασκεδάσας προπέτειαν καὶ εἰς
 ἑαυτὸν ἐλκύσας τὸν βασιλεύοντα νόμον τῆς φύσεως, ἄφεςιν θε-
 σπίζοντα ταῖς κρατουμέναις εἰς δουλείαν τῆς τῶν παθῶν ἀλ-
 λοιώσεως τῆς ψυχῆς δυνάμεσιν. Τῶν γὰρ προῖσταμένων, ὡς
 100 ὑλικωτέρου(β) τοῦ σώματος, πονηρῶν πνευμάτων δύο τυχα-
 νόντων, δι' αὐτῆς τῆς τοῦ ἀριθμοῦ ιδιότητος ἐδηλοῦτο τὸ ἐμπα-
 θὲς καὶ ἐπίκηρον. Ὁ δὲ τῆς ψυχῆς ὑπερασπίζων νοῦς, ἀπλῆς
 οὐσης κατὰ τὴν οὐσίαν, εἰς ὑπάρχων, τῆς ἀδαιρέτου μονάδος
 ἔφερεν ἔμφασιν, ἧς καθοτιοῦν τὸ σύνολον οὐ πέφυκεν ἄπτεσθαι
 105 θάνατος, ὅτι μήτε διαιρέσεως καθόλου τομῆ.

Φησὶ γὰρ «ὁ εἷς», ἤγουν ὁ πρῶτος νεανίσκος, τὴν ἐμπαθῆ
 τοῦ σώματος εἰσφέρων εὐζωΐαν, «ὑπερισχύει ὁ οἶνος», οἶνον
 καλῶν πᾶσαν ὁμοῦ κατὰ περιγραφὴν τὴν ἐν ἡδοναῖς παθῶν
 παραφορὰν καὶ μέθην, ὡς ἐκστατικὴν τῆς διανοίας καὶ τῶν
 110 κατὰ φύσιν λογισμῶν τὴν χρῆσιν παραχαράττουσαν. «Θυμὸς»

ὅτι ὅλα τὰ κατορθώματα τῶν ἁγίων ἦταν ὀλοφάνερα δωρεῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τίποτε περισσότερο δὲν εἶχε κανένας ἀπολύτως, παρὰ ὅποιο ἀγαθὸ τοῦ εἶχε δοθεῖ, ἐπειδὴ μετριόταν ἀπὸ τὸν Δεσπότη Θεὸ ἀνάλογα μὲ τὰ μέτρα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης ἐκείνου πού τὸ δεχόταν καὶ εἶχε ἐκεῖνα μόνο ἀποκτήματα τοῦ ὅσα τοῦ βρίσκονταν χαρισμένα ἀπὸ τὸν Δεσπότη. Πατέρες καλεῖ τοὺς ἁγίους ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, τῶν ὁποίων δέχθηκε τὴν πίστη τους καὶ μιμήθηκε τὸ βίό τους⁵, πραγματοποίησε θέλοντας τὴν ἐπιθυμία του νὰ γεννηθεῖ πνευματικὰ ἀπὸ ἐκείνους, μὲ θεληματικὴ ἐκλογή υἱὸς ἐκείνων πού ἔγιναν πατέρες του αὐτοπροαίρετα, πράγμα πού εἶναι τόσο πολὺ πιὸ ἀνώτερο στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ σαρκικοῦ πατέρα καὶ υἱοῦ, ὅσο ὑπερέχει στὴν οὐσία ἢ ψυχὴ ἀπὸ τὴ σάρκα.

Αὐτὸς ὁ Ζοροβάβελ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς νεαροὺς πού παραστέκονται στὸ βασιλιά Δαρεῖο, δηλαδὴ στὸ φυσικὸ νόμο, καὶ πού ἔκλεισε ὅλη τὴ δύναμη τῶν θείων ἀγαθῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σὲ δύο λόγους, πού διασκόρπισε τὴν προπέτεια τῶν ἄλλων⁶ καὶ ἔλκυσε στὸν ἑαυτό του τὸ νόμο πού βασιλεύει στὴ φύση καὶ θεσπίζει ἄφεση στὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς πού εἶναι ὑποδουλωμένες στὴ δουλεία τῆς ἀλλοίωσης τῶν παθῶν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶναι δύο τὰ πονηρὰ πνεύματα πού προΐστανται—ἀφοῦ τὸ σῶμα εἶναι ὑλικὸ— μὲ αὐτὸν τὸν ἀριθμὸ δηλωνόταν ἡ παθητότητα καὶ ἡ θνητότητα. Ὁ νοῦς πάλι πού προστατεύει τὴν ψυχὴ, τὴν ἀπλὴ στὴν οὐσία, ὄντας ἓνας, ἔδινε τὴν ἔμφαση τῆς ἀδιαίρετης μονάδας, πού ἀπὸ καμμιὰ ἀπολύτως ἄποψη δὲν τὴν ἀγγίζει θάνατος, ἀλλ' οὔτε τομὴ ἢ διαίρεση.

Λέει ὁ ἓνας, δηλαδὴ ὁ πρῶτος νέος, ἀναφέροντας τὴν καλοζωὴ τοῦ σῶματος τὴ γεμάτη πάθος, «ὑπερισχύει τὸ κρασί»⁷, ἀποκαλώντας κρασί ὅλη μαζὶ συμπεριληπτικὰ τὴν παραφορά καὶ τὴ μέθη τῶν παθῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, ἐπειδὴ παραφέρει τὸ νοῦ καὶ παραχαράσσει τὴ χρῆση τῶν φυσικῶν λογισμῶν. Γιατὶ

5. Λουκᾶ 1,70.

6. Ἑσδρα Α' 4,13-41.

7. Ἑσδρα Α' 3,10.

γὰρ «δρακόντων», φησίν, «ὁ οἶνος αὐτῶν καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος», τὴν ζέσιν τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν «οἶνον δρακόντων» φήσας, καὶ τῆς παρακοῆς τὴν τυραννικὴν καὶ ὑπερήφανον καταφρόνησιν καλέσας «οἶνον ἀσπίδων». Τοῦτο γάρ, ὡς φασί, τὸ
 115 θηρίον παρὰ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς ἐμφράττει τὰ ὄντα πρὸς ἐπάσματα, ἐξ ὑπερηφανίας τυραννοῦν τοὺς ἀπάδοντας.

«Ὁ ἕτερος», ἤγουν ὁ δεῦτερος, φησίν, «ὑπερισχύει ὁ βασιλεύς», βασιλέα καὶ οὗτος καλῶν πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἐν πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις περιφανείαις κενὴν δόξαν, τὴν
 120 γεννητικὴν τῆς ἀγνοίας, καθ' ἣν ὁ τῆς φύσεως γίνεται σκεδασμὸς, πάντων ἀγνοούντων ἀλλήλους καὶ πᾶσι πάντων προσρηγνυμένων ὑπὲρ ἑνός, τοῦ πλέον ἀλλήλων θέλει δοξάζεσθαι δυνάμει ἢ πλούτῳ ἢ τρυφῇ καὶ τοῖς ἄλλοις τρόποις, οἷς δοξάσεσθαι θέλουσιν οἱ τὴν θείαν καὶ μένουσαν ἠγνοηκότες δόξαν καὶ
 125 τὸ κατ' αὐτὴν κράτος περιφρονοῦντες. Οὗτοι μὲν πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἰλὸν τοῦ βυθοῦ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν τοῖς δυσὶ τούτοις προβλήμασι περιγράψαντες, κριτὴν ἐποιοῦντο τῶν λεγομένων τὸν βασιλέα Δαρεῖον, τόν, ὡς ἔφην, κρατοῦντα νόμον τῆς φύσεως, ἐπικληθῆναι τοῖς αὐτῶν ἐλπίζοντες δόγμασιν.

130 «Ὁ δὲ τρίτος», ὃς ἐστὶν ὁ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως προαἰστάμενος νοῦς καὶ τῆς κακῆς τῶν παθῶν δουλείας στερηθῆναι τὴν ψυχὴν βεβουλημένος, φησὶν «ὑπερισχύουσιν αἱ γυναῖκες καὶ ὑπερρικᾶ ἢ ἀλήθεια», γυναῖκας μὲν εἰπὼν τὰς θεοποιοὺς ἀρετάς, ἐξ ὧν ἢ πρὸς Θεὸν καὶ ἀλλήλους τοῖς ἀνθρώποις ἐνοποιὸς ἀγάπη συνέστηκε, πάντων τὴν ψυχὴν ἐξαρπά
 135 ζουσα τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὰ νοητῶν οὐσιῶν καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ κατ' ἐρωτικὴν τινα σύγκρασιν περιπλέκουσα, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατόν ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ τὴν ἀχραντον καὶ θείαν μυστικῶς δημιουργοῦσα συμβίωσιν, ἀλή-

λέει· «θυμὸς δρακόντων τὸ κρασί τους καὶ θυμὸς ἀνίατος ἀσπίδων»⁸, ὀνομάζοντας «κρασί δρακόντων» τὴν πύρα τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ τὴν τυραννικὴ καὶ ὑπεροπτικὴ καταφρόνηση τῆς πρακτικῆς καλώντας τὴν «κρασί ἀσπίδων». Γιατὶ τὸ θηρίο αὐτό, ὅπως λένε, περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς φράζει τ' αὐτιά του στὰ ἄσματα καὶ ταλαιπωρεῖ ἀπὸ περηφάνεια τοὺς ἐπωδούς.

«Ὁ ἄλλος», δηλαδὴ ὁ δεύτερος νεαρός, λέει, «ὑπερισχύει ὁ βασιλιάς»⁹. βασιλιά καὶ αὐτὸς καλεῖ ὅλη μαζὶ τὴν κενὴ δόξα γιὰ πλοῦτο καὶ δύναμη καὶ τὶς ἄλλες λαμπρότητες, πού γεννᾷ τὴν ἄγνοια καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία προκαλεῖται ὁ διασκορπισμὸς τῆς φύσης μας, ὅπου ὅλοι ἀγνοοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο κι ὅλοι ἐπιτίθενται σὲ ὅλους γιὰ χάρη ἑνός, θέλοντας νὰ δοξάζονται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὴ δύναμη, στὸν πλοῦτο, στὴν πολυτέλεια καὶ στὶς ἄλλες ἐκδηλώσεις, μὲ τὰ ὁποῖα θέλουν νὰ δοξάζονται ὅσοι ἀγνοοῦν τὴ θεία καὶ μόνιμη δόξα καὶ περιφρονοῦν τὴ δύναμή της. Αὐτοὶ ὅλη, ὅπως θὰ λέγαμε, τὴ λάσπη τοῦ βυθοῦ τῶν παραφύση παθῶν¹⁰ κλείνοντάς τὴν σ' αὐτὰ τὰ δύο σύμβολα, κριτὴ στὰ λεγομενά τους ἔκαμναν τὸ βασιλιά Δαρεῖο, τὸν κυρίαρχο, ὅπως εἶπα, νόμο τῆς φύσης, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ὑποχωροῦσε στὴ διδασκαλία τους.

Ὁ τρίτος πάλι, πού εἶναι ὁ νοῦς πού προΐσταται στὴν ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση καὶ πού θέλησε νὰ στερηθεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν κακὴ δουλεία τῶν παθῶν, λέει «ὑπερισχύουν οἱ γυναῖκες καὶ ὑπερνικᾷ ἡ ἀλήθεια»¹¹. γυναῖκες εἶπε τὶς θεοποιούς ἀρετές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελέστηκε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἀγάπη πού τοὺς ἐνῶνει μὲ τὸ Θεὸ καὶ μεταξύ τους, πού ἀρπάζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ ὅλα ὅσα ὑπόκεινται στὸ νόμο τῆς γένεσης καὶ τῆς φθορᾶς καὶ ἀπὸ τὶς πάνω ἀπὸ αὐτὰ νοητὲς οὐσίες καὶ τὴν περιπλέκει μὲ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ σὲ μιὰ ἐρωτικὴ ἔνωση, ὅσο εἶναι δυνατὸ στὴν ἀνθρώπινη φύση, δημιουργώντας μυστικὰ τὴν αὐλὴ καὶ θεία

10. Ψαλμ. 68,2.

11. Ἑσδρα Α' 3,12.

140 θειαν δὲ φήσας τὴν μίαν καὶ μόνην αἰτίαν τῶν ὄντων καὶ ἀρχὴν
καὶ βασιλείαν καὶ δύναμιν καὶ δόξαν, ἐξ ἧς καὶ δι' ἣν πάντα γέ-
γονέ τε καὶ γίνεται καὶ πρὸς τὸ εἶναι ὑπ' αὐτῆς τε καὶ δι' αὐτῆς
συγκρατεῖται καὶ ὑπὲρ ἧς πᾶσα τοῖς φιλοθέοις ἐστὶ σπουδὴ τε
καὶ κίνησις. Καὶ συντόμως εἶπεῖν, διὰ μὲν τῶν γυναικῶν τὸ τέ-
145 λος ἐνεδείξατο τῶν ἀρετῶν τὴν ἀγάπην, ὅπερ ἐστὶ ἢ κατ' ἔφε-
σιν τοῦ φύσει ἀγαθοῦ τῶν μετεχόντων ἀδιάπτωτος ἡδονὴ καὶ
ἀδιαίρετος ἔνωσις, διὰ δὲ τῆς ἀληθείας⁽⁹⁾ τὸ πέρας πασῶν ἐπε-
σήμανε τῶν γνώσεων καὶ αὐτῶν πάντων τῶν γινωσκομένων,
εἰς ὅπερ, ὡς ἀρχὴν καὶ πέρας πάντων τῶν ὄντων, αἱ κατὰ φύ-
150 σιν κινήσεις γενικῶς τινι λόγῳ συνέλκονται, πάντα νικώσης
κατὰ φύσιν, ὡς ἀληθείας, τῆς τῶν ὄντων ἀρχῆς καὶ αἰτίας καὶ
πρὸς ἑαυτὴν συνελκούσης τῶν γεγονότων τὴν κίνησιν.

Οὕτω διαλεχθεὶς ὁ φιλόσοφος νοῦς τῶν κατὰ φύσιν νόμων
πᾶσαν αὐτοῦ τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἀποκρούεται πλάνην,
155 ψηφίσασθαι πείθων ἐλευθερίαν τοῖς πρὸς δουλείαν⁽¹⁰⁾ παθῶν
κεκρατημένοις λογισμοῖς τε τῆς ψυχῆς καὶ δυνάμεσι, καὶ τῶν
τῆς νοουμένης αἰχμαλωσίας δεσμῶν λύσιν καὶ ἄφεσιν κηρῶσαι
τοῖς καθειργεμένοις ἐν τῶν σκότει, τῇ προσπαθείᾳ λέγω τῶν αἰ-
σθητῶν, ὥστε ἀναβάντας αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰουδαίαν, φημὶ δὲ τὴν
160 ἀρετὴν, οἰκοδομῆσαι ἐν Ἱερουσαλήμ, τῇ ἔξει λέγω τῆς ἀπα-
θείας, τὸν ναὸν Κυρίου, τουτέστι τὴν δεκτικὴν τῆς σοφίας
γνώσιν.

Σοφὸς οὖν καὶ πάνυ σοφὸς ὁ μέγας ἐστὶ Ζοροβάβελ, οἷα
παρὰ Θεοῦ τὴν σοφίαν λαβὼν καὶ δι' αὐτῆς δυνηθεὶς ἐκάστῳ
165 τῶν πρὸς ἀπάτην προβεβλημένων ἐπὶ φθορᾷ τοῦ γένους τῶν
ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν ὑπεραγωνιζομένων τοῦ σώματος πονηρῶν
πνευμάτων ἀντιπροβαλέσθαι καὶ νικῆσαι καὶ ἀνατρέψαι καὶ
δι' ἑκατέρου τῶν οἰκείων προβλημάτων τὸ ἑκατέρου τῶν ἀντι-
κειμένων πρόβλημα παντελῶς ἐξαφανίσει καὶ τὴν ψυχὴν πονη-

συμβίωση. Ἀλήθεια πάλι εἶπε τῆ μία καὶ μόνη αἰτία τῶν ὄντων κι ἀρχὴ καὶ βασιλεία καὶ δύναμη καὶ δόξα, πού ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐξαιτίας της ἔχουν γίνε καὶ γίνονται τὰ πάντα, καὶ ἀπὸ αὐτὴν κι ἐξαιτίας της συγκρατιοῦνται στὸ εἶναι, καὶ γιὰ χάρη της οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ κινητοποιοῦνται καὶ δραστηριοποιοῦνται. Καὶ με δύο λόγια, με τὶς γυναῖκες ἔδειξε τὸ τέλος τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι ἡ σύμφωνη με τὸν πόθο τους ἀσταμάτητη ἡδονὴ καὶ ἀχώριστη ἔνωση ὅσων τὴ μετέχουν με τὸ φύσει ἀγαθό, ἐνῶ με τὴν ἀλήθεια ἐπισήμανε τὸ πέρας ὅλων τῶν γνῶσεων κι ὅλων ὅσα γνωρίζονται, στὸ ὁποῖο, ὡς ἀρχὴ καὶ πέρας ὅλων τῶν ὄντων, συνέλκονται, σύμφωνα μ' ἓνα γενικὸ λόγο, ὅλες οἱ κατὰ φύση κινήσεις, ἀφοῦ νικᾷ ἀπὸ τὴ φύση της, ὡς ἀλήθεια, ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν ὄντων καὶ συνέλκει πρὸς τὸν ἑαυτὸ της τὴν κίνηση τῶν δημιουργημάτων.

Ἐρχόμενος σὲ τέτοιο διάλογο ὁ φιλόσοφος νοῦς με τὸ φυσικὸ νόμο, ἀποκροῦει ὅλη τὴν πλάνη τῶν πονηρῶν δαιμόνων, πείθοντας νὰ ἐκλέξουν τὴν ἐλευθερία οἱ λογισμοὶ καὶ οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς πού εἶχαν ὑποδουλωθεῖ στὰ πάθη καὶ νὰ κηρύξουν λύτρωση καὶ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς νοητῆς αἰχμαλωσίας στοὺς ἐγκάθειρκτους τοῦ σκότους¹² (ἐννοῶ τὴν προσκόλλησι στὰ αἰσθητά), ὥστε ἀνεβαίνοντας στὴν Ἰουδαία, ἐννοῶ στὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, νὰ οἰκοδομήσουν στὴν Ἱερουσαλήμ, στὴν ἔξῃ δηλαδὴ τῆς ἀπάθειας, τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου, ἥτοι τὴ γνώση πού δέχεται τὴ σοφία.

Σοφὸς λοιπὸν καὶ μάλιστα πολὺ σοφὸς εἶναι ὁ Ζοροβάβελ, ἐπειδὴ εἶχε λάβει τὴ σοφία ἀπὸ τὸ Θεὸ κι ἐπειδὴ μπόρεσε με αὐτὴν σὲ κάθετι πού πρόβαλλαν γιὰ νὰ ξεγελάσουν καὶ νὰ καταστρέψουν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ πνεύματα πού ἀγωνίζονταν ἐνθερμα πρὸς ὑπεράσπιση τοῦ σώματος, αὐτὸς μπόρεσε ν' ἀντιπροβληθεῖ καὶ νὰ τὰ νικήσει καὶ νὰ τ' ἀνατρέψει καὶ με καθένα ἀπὸ τὰ δύο του ὄπλα νὰ ἐξαφανίσει τε-

12. Ἦσ. 9,1-3.

170 ρᾶς λυτρώσασθαι δουλείας παθῶν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ μὲν τοῦ οἴνου τὴν ζέσιν τιμᾶσθαι τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν ἐπεζήτουν, διὰ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς κοσμικῆς δόξης τὸ κράτος ἐπεκύρουν, οὗτος τὴν πνευματικὴν καὶ πέρασ οὐκ ἔχουσαν διὰ τῶν γυναικῶν εἰσήγαγεν ἡδονήν, καὶ διὰ τῆς ἀληθείας τὸ μὴ σαλευόμε-
175 νον ἐνεδείξατο κράτος, καὶ ἔπεισε τῶν μὲν παρόντων καταφρονεῖν ἀγαθῶν, τῶν δὲν μελλόντων ἀντέχεσθαι.

Ταύτην ἔχει τὰ προβλήματα, κατ' ἐμὲ φάναι, τὴν ἔννοιαν καλήν τε καὶ σοφὴν καὶ τοῦ γραφῆναι πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν οὐκ ἀναξίαν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δέ τις ὑψηλότερον τὸν τῶν γεγραμμένων
180 νοῦν σκοπῆσαι δυνηθῆῃ κατὰ τὴν χορηγουμένην αὐτῷ τοῦ νοεῖν τὰ θεῖα δύναμιν, φθόνος οὐδεὶς, ὅτι μὴδὲ πέφυκεν ἐλαττοῦσθαι τοῦ Πνεύματος ἢ χάρις ἐν τοῖς συμμετέχουσι (δι' ὃ μάλιστα τὸ τοῦ φθόνου τίκτεσθαι πάθος), κἂν ὁ μὲν πλεον, ὁ δὲ ἔλαττον ἔχη τῆς χάριτος. Ἐκαστος γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτῷ πί-
185 στεως φανερουμένην κέκτηται τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, ὥστε ταμίας ὑπάρχει τῆς χάριτος ἕκαστος ἑαυτοῦ⁽¹¹⁾, καὶ οὔ ποτ' ἂν εὖ φρονῶν ἄλλω φθονήσειεν ἐνευδοκιμοῦντι τα ς χάρισι, ἐπ' αὐτῷ κειμένης τῆς δεκτικῆς τῶν θείων ἀγαθῶν διαθέσεως.

Ἐλθωμεν δὲ καὶ ἐπ' ἄλλην μυστικὴν θεωρίαν, τὴν ἀρχι-
190 κὴν τῶν γεγραμμένων ἀλήθειαν προδεικνύουσαν. Ζοροβάβελ ἐστὶν ἀληθινός τε καὶ νέος καὶ διὰ τοῦ παλαιοῦ τυπικῶς μηνυόμενος ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐν τῇ συγχύσει τῆς φύσεως ἡμῶν συλληφθεὶς καὶ κηθεὶς καὶ τεχθεὶς, καὶ τέλειος κατὰ φύσιν γενόμενος ἄνθρωπος, ἵνα πρὸς ἑαυτὸν τῆς
195 συγχύσεως ἀποστᾶσαν ἐπαναγάγῃ τὴν φύσιν, ὁ μὴ γενόμενος μὲν σὺν ἡμῖν αἰχμάλωτος⁽¹²⁾ καὶ πρὸς τὴν τῶν παθῶν ἀποικισθεὶς σύγχυσιν («οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»), ἐν ἡμῖν δὲ τοῖς αἰχμαλώτοις ὡς αἰχμά-

λείως τὸ ὄπλο καθενὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἀντιπάλους καὶ νὰ λυτρώσει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν πονηρὴ δουλεία τῶν παθῶν. Ἐπειδὴ δηλαδή ἐκεῖνοι ἐπιδίωκαν μὲ τὸ κρασί νὰ τιμήσουν τὴ θερμὴ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ μὲ τὸ βασιλιὰ τόνιζαν τὴ δύναμη τῆς κοσμικῆς δόξας, ὁ Ζοροβάβελ εἰσήγαγε μὲ τὶς γυναῖκες τὴν πνευματικὴ ἡδονὴ πού δὲν ἔχει πέρας καὶ μὲ τὴν ἀλήθεια παρουσίασε τὴν ἀσάλευτη δύναμη κι ἔπεισε νὰ καταφρονοῦν τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ νὰ περιμένουν τὰ μελλοντικά.

Αὕτῃ τὴν ἔννοια ἔχουν κατὰ τὴ γνώμη του τὰ προβαλλόμενα σύμβολα, πού εἶναι καλὴ καὶ σοφὴ κι ὄχι ἀνάξια νὰ γραφεῖ γιὰ πνευματικὴ νουθεσία. Ἄν ὁμως μπορέσει κάποιος ν' ἀτενίσει ἀπὸ ψηλότερη σκοπιὰ τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη πού τοῦ παραχωρεῖται νὰ νοεῖ τὰ θεῖα, κανένας φθόνος· γιὰτὶ δὲν εἶναι στὴ φύση του νὰ ἐλαττώνεται ἢ χάρη τοῦ Πνεύματος σ' αὐτοὺς πού τὴ μετέχουν —πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο γεννιέται κυρίως τὸ πάθος τοῦ φθόνου— εἴτε ἔχει περισσότερη ὁ ἓνας καὶ λιγότερη ὁ ἄλλος. Γιὰτὶ στὸν καθένα ἐκδηλώνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος ἀνάλογα μὲ τὴν πίστη του, ὥστε καθένας εἶναι οἰκονόμος τῆς χάριτος στὸν ἑαυτό του καὶ ποτέ ὁποῖος σκέφτεται ὀρθᾶ δὲ θὰ φθονήσῃ ἄλλον πού ἔχει ἄφθονα τὰ χαρίσματα, ἀφοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἴδιο ἢ διάθεση πού δέχεται τὰ θεῖα ἀγαθὰ.

Ἄς πᾶμε τώρα στὴν ἄλλη μυστικὴ θεωρία, πού δείχνει τὴν ἀρχικὴ ἀλήθεια τῶν λεγομένων τοῦ χωρίου. Ζοροβάβελ ἀληθινὸς καὶ νέος πού τυπικὰ προμηνύεται ἀπὸ τὸν παλαιό, εἶναι ὁ Κύριός μας καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, πού ἔχει συλληφθεῖ καὶ κυοφορηθεῖ καὶ γεννηθεῖ μέσα στὴ σύγχυση τῆς φύσης μας κι ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος κατὰ τὴ φύση, γιὰ νὰ ἐπαναφέρει στὸν ἑαυτό του τὴ φύση μας, ἀφοῦ τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴ σύγχυση, αὐτὸς πού δὲν ἔγινε συναιχμάλωτός μας καὶ δὲν βρέθηκε στὴ σύγχυση τῶν παθῶν, γιὰτὶ «δὲν ἔκανε ἁμαρτία οὔτε βρέθηκε δόλος στὸ στόμα του»¹³, ἀλλὰ γεννήθηκε ὡς αἰχμάλωτος ἀνά-

13. Ἦσ. 53,9. Α' Πέτρ. 2,22.

λωτος γεννηθείς καὶ μεθ' ἡμῶν τῶν ἀνόμων λογισθείς, διὰ φι-
 200 λανθρωπίαν γενόμενος «ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας⁽¹³⁾ καὶ
 περὶ ἀμαρτίας»· ἐν ὁμοιώματι μὲν σαρκὸς ἀμαρτίας, ὅτι, φύσει
 Θεὸς ὑπάρχων ἀπαθής, ἀτρέπτως κατ' οἰκονομίαν φύσει παθη-
 τὸς γενέσθαι κατηξίωσεν ἄνθρωπος, περὶ ἀμαρτίας δέ, ὅτι διὰ
 τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἤχθη εἰς θάνατον καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὠδηνήθη
 205 καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐτραυματίσθη καὶ ἐμαλακίσθη διὰ
 τὰς ἀνομίας ἡμῶν, ἵνα ἡμεῖς τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰαθῶμεν.
 «Πνεῦμα» γὰρ «πρὸ προσώπου ἡμῶν», φησὶν, «Χριστὸς Κύ-
 ριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς ἡμῶν, οὗ εἶπαμεν· Ἐν τῇ
 σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς ἔθνεσιν».

210 Οὗτός ἐστιν ἡ δικαία 'ἀνατολή' τῆς ἡμῶν ἐκ τῆς ἀμαρτίας
 διασπορᾶς, περὶ ἧς διὰ τοῦ προφήτου φησὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
 ὅτι ἀνατελεῖ ὑμῖν ἀνατολὴ δικαία, καὶ «ἰδοὺ ἀνὴρ (ἀνατολὴ ὄνο-
 μα αὐτοῦ) καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ἀνατελεῖ, καὶ ἥλιος δικαιοσύ-
 νης καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ», τοῦ «ὑποκάτωθεν⁽¹⁴⁾
 215 δηλοῦντος τὸ ἀπόρρητον μυστήριον τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσε-
 ως, ἐξ ἧς ἀνέτειλεν ἡ τῶν ὄλων σωτηρία, πτέρυγες δὲ ἂν εἶεν
 τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης αἱ δύο διαθῆκαι, δι' ὧν ἰπτάμενος ἐν
 ἡμῖν ὁ Λόγος τὴν πληγὴν θεραπεύει τῆς παραβάσεως καὶ τὴν
 κατ' ἀρετὴν τελείαν χαρίζεται ῥῶσιν, διὰ μὲν τῆς παλαιᾶς
 220 ποιούμενος τὴν τῆς κακίας ἀναίρεσιν, διὰ τῆς νέας δὲ τὴν θέσιν
 τῆς ἀρετῆς ἐργαζόμενος. Ἡ παλιν, πτέρυγές εἰσιν ἡ πρόνοια
 καὶ ἡ κρίσις, δι' ὧν ἰπτάμενος ὁ Λόγος ἀγνώστως ἐπιβατεύει
 τοῖς οὖσι, σοφίας⁽¹⁵⁾ μὲν λόγοις θεραπεύων τοὺς θέλοντας, παι-
 δείας δὲ τρόποις τοὺς πρὸς ἀρετὴν δυσκινήτους ἰώμενος, καὶ
 225 τοῖς μὲν σαρκὸς μολυσμὸν ἐκκαθαίρων, τοῖς δὲ ψυχῶν κηλίδας
 ἰώμενος.

14. Ἦσ. 53,12. Ματθ. 15,28. Λουκᾶ 22,37.

15. Ρωμ. 8,3.

μεσὰ μας καὶ λογίστηκε μαζί μ' ἐμᾶς τοὺς ἀνόμους¹⁴, ἀφοῦ ἔγινε ἀπὸ φιλανθρωπία «ὁμοίωμα τῆς σάρκας τῆς ἀμαρτίας»¹⁵ καὶ περὶ ἀμαρτίας. Ἐγινε ὁμοίωμα τῆς σάρκας τῆς ἀμαρτίας, γιατί, ἐνῶ ἀπὸ τῆ φύση του εἶναι Θεὸς ἀπαθής, ἔκρινε ἄξιο νὰ γίνεῖ κατ' οἰκονομία, χωρὶς ὁμῶς τροπή, παθητὸς στὴ φύση ἄνθρωπος, ἐνῶ περὶ ἀμαρτίας, ἐπειδὴ ὁδηγήθηκε στὸ θάνατο γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας καὶ δοκίμασε τὴν ὀδύνη καὶ γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας τραυματίστηκε καὶ κακοποιήθηκε γιὰ τὶς ἀνομίες, «γιὰ νὰ γίνουμε ἐμεῖς ὑγιεῖς μὲ τὸ τραῦμα ἐκείνου»¹⁶. Γιατὶ «μπροστὰ στὰ μάτια μας συλλήφθηκε ὡς Πνεῦμα ὁ Χριστὸς ὁ Κύριός μας μέσα στὰ ἀμαρτήματα, γιὰ τὸν ὁποῖο εἶπαμε· «κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο του θὰ ζήσομε ἀνάμεσα στὰ ἔθνη».

Αὐτὸς εἶναι ἡ δίκαιη 'ἀνατολὴ τῆς διασπορᾶς' μας ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, γιὰ τὴν ὁποία λέει τὸ ἅγιο Πνεῦμα μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτη ὅτι θ' ἀνατείλει γιὰ μᾶς ἀνατολὴ δίκαιη, καὶ «νά, ἕνας ἄνδρας –ἀνατολὴ εἶναι τὸ ὄνομά του»¹⁷– καὶ «θ' ἀνατείλει κάτω ἀπ' αὐτὸν»¹⁸ καὶ εἶναι «ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὑπάρχει θεραπευτικὴ ιδιότητα στὰ φτερά του»¹⁹. Ὁ ἄνδρας κάτω ἀπὸ αὐτὸν' δηλώνει τὸ ἀπόρρητο μυστήριον τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀνέτειλε ἡ σωτηρία ὅλων. Φτερὰ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ δύο διαθῆκες, μὲ τὶς ὁποῖες πετώντας σ' ἐμᾶς ὁ Λόγος θεραπεύει τὴν πληγὴ τῆς παράβασης καὶ χαρίζει τὴν τέλεια ἀνάρρωση στὴν ἀρετὴ, μὲ τὴν παλαιὰ ἐπιτελώντας τὴν ἀναίρεση τῆς κακίας καὶ μὲ τὴν νέα πραγματοποιώντας τὴν στερέωση τῆς ἀρετῆς. Ἡ ἀλλιῶς, φτερὰ εἶναι ἡ πρόνοια καὶ ἡ κρίση, μὲ τὶς ὁποῖες φτερουγίζοντας ἀδιάγνωστα ὁ λόγος σταματᾷ πάνω στὰ ὄντα, μὲ τοὺς λόγους τῆς σοφίας θεραπεύοντας ὄσους θέλουν καὶ μὲ τοὺς τρόπους τῆς παιδείας γιατρεύοντας τοὺς δυσκίνητους στὴν ἀρετὴ, στοὺς πρώτους καθαρίζοντας τοὺς μολυσμοὺς τῆς σάρκας, καὶ στοὺς ἄλλους θεραπεύοντας τοὺς ρύπους τῶν ψυχῶν.

16. Ἦσ. 53,45. 17. Ἱερ. 23,5.

18. Ζαχ. 6,12. 19. Μαλαχ. 3,20.

Οὗτός ἐστιν ὁ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ ἐπα-
 νάγων, οὐκ ἀπὸ γῆς εἰς γῆν, καθὼς ὁ παλαιὸς πέπραχε Ζορο-
 βάβελ, ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἰουδαίαν τὸν λαὸν μεταβιβά-
 σας, ἀλλ' ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν καὶ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν καὶ
 230 ἀπὸ ἀγνωσίας εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας Θεοῦ καὶ ἀπὸ φθορᾶς εἰς
 ἀφθαρσίαν καὶ εἰς ἀθανασίαν ἀπὸ θανάτου, καὶ συντόμως εἴ-
 πεῖν, ἀπὸ τοῦ φαινομένου κόσμου καὶ ρέοντος εἰς τὸν σταθερὸν
 καὶ νοούμενον, καὶ ἀπὸ τῆς διαλυομένης ζωῆς εἰς τὴν ἀδιάλυ-
 τον καὶ μένουσαν. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς οἰκοδόμος τοῦ διαρ-
 235 ρυέντος τοῖς παραπτώμασι λογικοῦ ναοῦ καὶ ἐμπρησθέντος ἀλ-
 λοτρίῳ πυρί, ὅπερ ἡμεῖς ἐξεκαύσαμεν, πορευθέντες τῷ φωτὶ
 τοῦ πυρὸς ἡμῶν καὶ τῇ φλογί, ἣ ἐξεκαύσαμεν, οὐ μόνον τῷ
 σαρκικῷ⁽¹⁶⁾ φρονήματι τὸ τῆς ψυχῆς νοερὸν ἔπεσθαι δουλικῶς
 παρασκευάσαντες, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν παθῶν ὕλην ἀνέδην δι'
 240 ἐνεργείας ἐξάψαντες. Οὗτός ἐστιν ὁ πείσας διὰ σοφίας Δαρεῖον
 τὸν βασιλέα, τουτέστι τὸν νόμον τῆς φύσεως· οὐ γὰρ θέμις
 κατὰ τὸν τόπον τοῦτον εἰς τὸν διάβολον λαμβάνειν τὸν Δαρεῖον,
 συνεργὸν μὲν γεγεννημένον ἐκουσίως τῆς κατὰ τὴν ἄφεσιν τοῦ
 λαοῦ χάριτος, πεισθέντα δὲ μηδὲν ἰσχυρότερον εἶναι μηδὲ τῇ
 245 φύσει πρὸς σωτηρίαν λυσιτελέστερον πίστεως καὶ ἀγαθῆς συν-
 ειδήσεως. Ἀληθείας⁽¹⁷⁾ γὰρ λόγον ἢ πίστις ἐπέχει καὶ τῆς διὰ
 τῶν γυναικῶν ἀλληγορικῶς νοουμένης θείας ἀγάπης ἢ ἀγαθῆ
 συνείδησις ἐπιφέρεται τόπον, ἐν ἣ τὸ παράπαν θείων ἐντολῶν
 οὐκ ἔστι παράβασις. Οὗτός ἐστιν ὁ δειμάμενος ἐν ἑαυτῷ καθ'
 250 ἔνωσιν ἄρρητόν τε καὶ ἀδιαίρετον «τὴν σκηνην Δαυὶδ τὴν πε-
 πτωκυῖαν», λέγω δὲ τὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῷ θανάτῳ διαφθα-
 ρεῖσαν φύσιν. Οὗτός ἐστι Ζοροβάβελ, ὁ μετὰ δόξης ἐγείρας πε-
 πτωκότα τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ φησι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον·
 «ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἢ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν προτέραν».
 255 Δευτέραν γὰρ κοινωνίαν ὁ Λόγος ἐκοινώνησε τῇ φύσει, πολὺ

Αὐτὸς εἶναι πὺ ἐπαναφέρει τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραήλ, ὄχι ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, ὅπως ἔκανε ὁ Παλαιὸς Ζοροβάβελ, μεταφέροντας τὸ λαὸ ἀπὸ τῆ Βαβυλώνα στὴν Ἰουδαία, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ γῆ στὸν οὐρανὸ καὶ ἀπὸ τὴν κακία στὴν ἀρετή, ἀπὸ τὴν ἀγνωσία στὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ²⁰ καὶ ἀπὸ τῆ φθορὰ στὴν ἀφθαρσία καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ θάνατο στὴν ἀθανασία, καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἀπὸ τὸν φαινόμενο καὶ παροδικὸ κόσμον στὸ σταθερὸ καὶ νοητὸ καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἀποσύνθεσης στὴν ἀδιάλυτη καὶ μόνιμη. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς οἰκοδόμος τοῦ λογικοῦ νοῦ πὺ κατέρρευσε ἀπὸ τὰ παραπτώματα καὶ πυρπολήθηκε ἀπὸ ιδιόρρυθμη φωτιά, πὺ ἐμεῖς ἀνάψαμε καὶ βαδίσαμε μὲ τὸ φῶς τῆς φωτιᾶς καὶ τὴ φλόγα πὺ ἀνάψαμε, κάνοντας ὄχι μόνον ν' ἀκολουθεῖ δουρικὰ τὸ νοερὸ μέρος τῆς ψυχῆς τὸ σαρκικὸ φρόνημα, ἀλλὰ κι ἀνάβοντας μὲ τὴν ἀπερισκεψία μας τὴν ὕλη τῶν παθῶν. Αὐτὸς εἶναι πὺ ἔπεισε μὲ σοφία τὸ βασιλιά Δαρεῖο, δηλαδὴ τὸ νόμο τῆς φύσης. Γιατὶ δὲν ἐπιτρέπεται στὸ χωρίο αὐτὸ νὰ παίρνομε τὸ Δαρεῖο στὴ θέσι τοῦ διαβόλου, ἀφοῦ ἔγινε συνεργὸς θέλοντας τῆς χάριτος στὴ λύτρωσι τοῦ λαοῦ κι ἀφοῦ πείσθηκε ὅτι δὲν εἶναι τίποτε πιὸ ἰσχυρὸ κι ἀποτελεσματικότερο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ἀνθρώπινης φύσης ὅσο ἡ πίστι καὶ ἡ ἀγαθὴ συνείδησι. Γιατὶ ἡ πίστι ἔχει τὴ θέσι τῆς ἀλήθειας καὶ ἔχει τὴ θέσι τῆς θείας ἀγάπης πὺ νοεῖται ἀλληγορικὰ μὲ τὶς γυναῖκες ἡ ἀγαθὴ συνείδησι ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως καμμιά παράβασι τῶν θείων ἐντολῶν. Αὐτὸς εἶναι πὺ οἰκοδόμησε μὲ τὸν ἑαυτὸ του σὲ μιὰ ἔνωση ἄρρητη κι ἀδιαίρετη «τὴν σκηνὴ τοῦ Δαβὶδ πὺ ἔπεσε»²¹, ἐννοῶ τὴ φύσι μας πὺ διαφθάρθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο ἐξαιτίας τῆς παράβασης. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ζοροβάβελ πὺ ἀνοικοδόμησε ὀλόλαμπρο τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ πὺ εἶχε πέσει, γιὰ τὸν ὁποῖο λέει τὸ ἅγιο Πνεῦμα «ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἡ τελευταία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν πρώτη»²². Γιατὶ ὁ λόγος ἦρθε σὲ

20. Α' Τιμ. 2,4.

21. Ἀμώς 9,11. Πράξ. 15,16.

22. Ἀγγ. 2,9.

τῆς προτέρας παραδοξότεραν, ὅσω πρῶτον τοῦ κρείττονος μεταδούς, ὕστερον μετέλαβε θέλων τοῦ χείρονος, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώση καὶ τὴν σάρκα ἀθανατίση καί, τὸν ἐνηχηθέντα τῇ φύσει λόγον τοῦ ὄφεως παντελῶς ἐξαφανίσας, ὡς ἐξ ἀρχῆς κα-
 260 θαρὰν κακίας πάλιν παραστήση τὴν φύσιν, τῇ θεώσει πλεονεκτοῦσαν⁽¹⁸⁾ τὴν πρώτην διάπλασιν, καί, ὡσπερ ἐξ ἀρχῆς μὴ οὔσαν ὑπεστήσατο, οὕτω διαρρυεῖσαν ἀνασώσηται, στομώσας πρὸς ἀπτωσίαν τῇ ἀτρεψία, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῇ πᾶσαν βουλήν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐπιτελέση, θεώσας αὐτὴν τῇ δυνάμει τῆς
 265 ἐνανθρωπήσεως. «Αἱ χεῖρες»⁽¹⁹⁾, γάρ φησι, «Ζοροβάβελ» τοῦ νοητοῦ «ἐθεμελίωσαν τὸν οἶκον τοῦτον», τουτέστι τὸν ἄνθρωπον, «καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν αὐτόν», τὴν προτέραν λέγων διάπλασιν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ καθ' ἑνωσιν ἄρρητον τελευταίαν ἀνάπλασιν. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Ζοροβάβελ, ὁ τῶν
 270 αἰχμαλώτων λυτρωτής, ὁ ἔχων ἐν τῇ «χειρὶ τὸν λίθον τὸν κασσιτήρινον», τὸν τοῖς «ἐπτὰ» τοῦ «Κυρίου» κοσμούμενον «ὀφθαλμοῖς», δι' ὧν ὁ Θεὸς «ἐπιβλέπει ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν». Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν οὐδαμῶς ἐσχηκῶς φαίνεται Ζοροβάβελ ἐν τῇ χειρὶ κασσιτήρινον λίθον ἐπτὰ ὀφθαλμοὺς ἔχοντα, καὶ αὐ-
 275 τοῦς τοῦ Κυρίου, ἐπιβλέποντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ παντελῶς ἀμήχανον τοῦτο στήναι κατὰ τὴν λέξιν, ἐπὶ τὴν τῶν γεγραμμένων χωρῶμεν διάνοιαν.

Ζοροβάβελ ἐστίν, καθως πολλάκις προλαβὼν ἔφην, ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός. Τούτου δὲ λίθος⁽²⁰⁾ ἐστὶν
 280 ἡ πίστις ἢ εἰς αὐτόν· ἐν τῇ χειρὶ δέ, ὅτι τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἢ πίστις τοῦ Χριστοῦ διαφαίνεται· «πίστις» γάρ «χωρὶς ἔργων νεκρά», ὡσπερ καὶ «ἔργα δίχα πίστεως». Πράξεως δὲ σύμβουλόν ἐστι προδήλως ἡ χεὶρ. Φέρων οὖν ἐν τῇ χειρὶ τὸν λίθον ὁ Κύριος ἔμπρακτον ἡμᾶς διδάσκει τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἔχειν τοῖς

δεύτερη κοινωνία με τὴ φύση μας πολὺ πιὸ παράδοξη ἀπὸ τὴν πρώτη· ὅσο καλὸ τῆς εἶχε μεταδώσει πρῶτα, τόσο κακὸ μετάλαβε ὕστερα θέλοντας, ὥστε καὶ τὴν εἰκόνα νὰ διασώσει καὶ τὴ σάρκα ν' ἀθανατίσει καί, ἐξαφανίζοντας τελείως τὸ λόγο ποὺ τὸ φίδι ψιθύρισε στὸν ἄνθρωπο, νὰ παραστήσει πάλι τὴ φύση μας ὅπως στὴν ἀρχὴ καθαρὴ ἀπὸ τὴν κακία, πλεονεκτώντας ἀπὸ τὸ πρῶτο πλάσιμό της κατὰ τὴ θέωση· καὶ ὅπως στὴν ἀρχὴ τὴν ἔκανε νὰ ὑπάρξει ἀπὸ τὸ μηδέν, ἔτσι καὶ τώρα ποὺ εἶχε διαλυθεῖ νὰ τὴν ξανασώσει, κλείνοντας μετὰ τὴν ἀτρεψία τὸ δρόμο πρὸς τὴν πτώση, καὶ νὰ πραγματοποιήσει σ' αὐτὴν κάθε ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, θεώνοντάς την μετὰ τὴ δύναμη τῆς ἐνανθρώπησής του. Γιατὶ λέει, «τὰ χέρια τοῦ Ζοροβάβελ τοῦ νοητοῦ θεμελίωσαν τὸν οἶκο τοῦτο», δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπο, «καὶ τὰ χέρια του θὰ τὸν ὀλοκληρώσουν»²³, ἐννοώντας τὴν προηγουμένη διάπλαση καὶ τὴν τελευταία ἀνάπλαση μέσα σ' αὐτὸν μ' ἄρρητη ἔνωση. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Ζοροβάβελ, ὁ λυτρωτὴς τῶν αἰχμαλώτων, ποὺ κρατᾷ στὸ χέρι του «τὴν πέτρα τοῦ κασσίτερου, ποὺ τὴν κοσμοῦν τὰ ἑπτὰ μάτια τοῦ Κυρίου, μετὰ τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐπιβλέπει πάνω σὲ ὅλη τὴ γῆ»²⁴. Σύμφωνα μετὰ τὴν ἱστορία πουθενὰ δὲ φαίνεται ὁ Ζοροβάβελ νὰ κρατᾷ στὸ χέρι του τὴν πέτρα τοῦ κασσίτερου μετὰ τὰ ἑπτὰ μάτια, ποὺ εἶναι μάτια τοῦ Κυρίου, ποὺ ἐπιβλέπει πάνω σὲ ὅλη τὴ γῆ. Ἐπομένως, ἐπειδὴ τὸ χωρίο εἶναι ἀδύνατο νὰ σταθεῖ λεκτικὰ, ἅς προχωρήσομε στὸ νόημά του.

Ὁ Ζοροβάβελ εἶναι, ὅπως πολλὰς φορές εἶπα προηγουμένως, ὁ Κύριός μας καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός. Ἡ πέτρα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ πίστις σ' αὐτόν· τὴν κρατᾷ στὸ χέρι, γιατί ἡ πίστις στὸ Χριστὸ διαφαίνεται στὴν πράξη τῶν ἐντολῶν· ἐπειδὴ πίστις χωρὶς ἔργα εἶναι νεκρὴ²⁵. Καὶ εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι σύμβολο τῆς πράξης εἶναι τὸ χέρι. Κρατώντας λοιπὸν ὁ Κύριος τὴν πέτρα στὸ χέρι μᾶς διδάσκει νὰ εἶναι ἔμπρακτὴ ἡ πίστις μας σ'

23. Ζαχ. 4,9.

24. Ζαχ. 4,10.

25. Ἰακ. 2,26.

285 ἐπὶ τοῦ Κυρίου κοσμουμένην ὀφθαλμοῖς, τουτέστι ταῖς ἐπὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργείαις.

«Καὶ ἐπανεπαύσεται», φησὶν, «ἐπ' αὐτὸν» ἐπὶ πνεύματα· «πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως, πνεῦμα ἐπιστήμης, πνεῦμα βουλῆς, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα φόβου
290 Θεοῦ». Ἔστι δὲ τὸ μὲν πνεῦμα⁽²¹⁾ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν κατ' ἐνέργειαν κακῶν ἀποχή· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἰσχύος ἐστὶν ἢ πρὸς ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν πρόθυμος ὀρμὴ καὶ κινήσεις· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς βουλῆς ἐστὶν ἢ ἕξις τῆς διακρίσεως, καθ' ἣν σὺν λόγῳ τὰς θείας πράττομεν ἐντολὰς καὶ τῶν κρειτ-
295 τόνων διαιροῦμεν τὰ χεῖρονα· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἐπιστήμης ἐστὶν ἢ τῶν κατ' ἀρετὴν τῆς πράξεως τρόπων ἄπτωτος εἶδησις, καθ' οὓς πράττοντες τῆς ὀρθῆς τοῦ λόγου κρίσεως οὐδαμῶς διαπίπτομεν· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς γνώσεώς ἐστὶν ἢ τῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς λόγων περίληψις, καθ' οὓς οἱ τρόποι τῶν ἀρετῶν συνε-
300 στήκασι· πνεῦμα δὲ συνέσεώς ἐστὶν ἢ πρὸς τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν συγκατάθεσις, ἢ, κυριώτερον εἰπεῖν, μεταποίησις, καθ' ἣν σύγκρασις γίνεται τῶν φυσικῶν δυνάμεων πρὸς τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν· πνεῦμα δὲ σοφίας ἐστὶν ἢ πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς πνευματι-
305 κωτέρων λόγων ἀνάληψις τε καὶ ἔνωσις, καθ' ἣν, ἀγνώστως τοὺς ἐν Θεῷ, κατὰ θεμιτὸν ἀνθρώποις, ἀπλοῦς μνούμενοι τῶν ὄντων λόγους, ὡς ἐκ τινος βλυστανούσης πηγῆς τῆς καρδίας τὴν ἐν τοῖς ὅλοις ἀλήθειαν ποικίλως τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις προφέρομεν, ἀπὸ μὲν τῶν ἐκ Θεοῦ τελευταίων, ἡμῖν δὲ προσε-
310 χῶν, ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ ἡμῶν μὲν πόρρω, τῷ δὲ Θεῷ προσεχῆ, καθ' ὁδὸν καὶ τάξιν ἀναβαίνοντες.

Ἀπὸ γὰρ τῆς ἀργίας⁽²²⁾ τῶν κακῶν διὰ φόβου ἐπὶ τὴν τῶν ἀρετῶν δι' ἰσχύος ἐρχόμεθα πρᾶξιν, ἀπὸ δὲ τῆς τῶν ἀρετῶν πράξεως ἐπὶ τὴν διάκρισιν τῆς βουλῆς, ἀπὸ δὲ τῆς διακρίσεως

αὐτὸν καὶ νὰ κοσμεῖται μὲ τὰ ἑπτὰ μάτια τοῦ Κυρίου; δηλαδή μὲ τὶς ἑπτὰ ἐνέργειες τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

«Καὶ θ' ἀναπαυθοῦν», λέει, «πάνω σ' αὐτὸν ἑπτὰ πνεύματα: πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα φρόνησης, πνεῦμα γνώσης, πνεῦμα ἐπιστήμης, πνεῦμα βουλήs, πνεῦμα δύναμης, πνεῦμα φόβου Θεοῦ»²⁶. Καὶ εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ ἐνεργούμενα κακά. Τὸ πνεῦμα τῆs δύνάμης εἶναι ἡ πρόθυμη ὀρμὴ καὶ κίνησις πρὸς ἐνέργεια καὶ πράξις τῶν ἐντολῶν. Τὸ πνεῦμα τῆs βουλήs εἶναι ἡ ἔξις τῆs διάκρισης, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία πράττομε μὲ λόγος τὶς θεῖες ἐντολές καὶ χωρίζομε τὰ χειρότερα ἀπὸ τὰ καλύτερα. Τὸ πνεῦμα τῆs ἐπιστήμης εἶναι ἡ ἄπταιστη γνώσις τῶν τρόπων τῆs πράξεως τῶν συμφωνῶν μὲ τὴν ἀρετὴν, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν ἔκανε λάθος ποτὲ στὴν ὀρθὴ κρίσις τοῦ λόγου. Τὸ πνεῦμα τῆs γνώσης εἶναι ἡ περίληψις τῶν λόγων τῶν ἐντολῶν, πού συνιστοῦν τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν. Τὸ πνεῦμα τῆs σύνεσης εἶναι ἡ συγκατάθεσίς μας στοὺς τρόπους καὶ στοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν ἢ, γιὰ νὰ κυριολεκτήσομε, ἡ μεταποίησις, μὲ τὴν ὁποία γίνεται ἀνάμιξις τῶν φυσικῶν δυνάμεων πρὸς τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν. Τὸ πνεῦμα τῆs σοφίας εἶναι ἡ ἀνάληψις καὶ ἡ ἔνωσις πρὸς τὴν αἰτία τῶν πνευματικότερων λόγων μέσα στὶς ἐντολές, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες μὲ τρόπο ἄγνωστο μούμαστε, ὅσο εἶναι δυνατὸ στοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀπλοὺς μέσα στὸ Θεὸ λόγους τῶν ὄντων, καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά μας, σὰν ἀπὸ κάποια πηγὴ πού ἀναβρῦζει, προβάλλομε στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μὲ ποικίλους τρόπους τὴν ἀλήθεια πού βρίσκειται σὲ ὅλα τὰ ὄντα, ἀπὸ τὰ πιὸ μακρινὰ στὸ Θεὸ καὶ πιὸ κοντινὰ σ' ἐμᾶς στὰ πρῶτα, μακρινότερα ἀπὸ ἐμᾶς καὶ κοντινὰ στὸ Θεό, προχωρώντας καθοδικὰ καὶ μὲ τάξι.

Γιατὶ ἐρχόμαστε μὲ φόβο ἀπὸ τὴν ἀργία τῶν κακῶν στὴ δυναμικὴ ἐκτέλεσις τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσις τῶν ἀρετῶν στὴ διάκρισις τῆs σκέψεως, ἀπὸ τὴ διάκρισις στὴν ἔξις, δηλαδή

26. Ἦσ. 11,2.

315 ἐπὶ τὴν ἕξιν τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἐπιστήμην, ἀπὸ δὲ τῆς ἕξεως
 τῶν ἀρετῶν ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρεταῖς λόγων,
 ἀπὸ δὲ ταύτης εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐγνωσμένους λόγους τῶν ἀρε-
 τῶν μεταποιητικὴν ἕξιν, φημί δὲ τὴν σύνεσιν, καὶ ἀπὸ ταύτης
 εἰς τὴν ἀπλὴν τῆς ἐν ὅλοις ἀληθείας ἀκριβῆ θεωρίαν, ἀφ' ἧς
 320 ὀρμώμενοι, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐκ τῆς τῶν ὄντων αἰσθη-
 τῶν τε καὶ νοητῶν οὐσιῶν σοφῆς θεωρίας εὐσεβεῖς λόγους
 περὶ τῆς ἀληθείας ἀποδώσομεν. Διὰ τούτων οὖν ἀναβαίνοντες
 τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, ἤγουν φωτισμῶν, πρὸς τὴν θεῖαν
 τῆς σοφίας⁽²³⁾ συναγόμεθα μονάδα, τὴν γεγεννημένην δι' ἡμᾶς
 325 τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν χαρισμάτων
 συνάγοντες ταῖς κατὰ μέρος τῶν ἀρετῶν ἀναβάσεσι, μηδὲν τῶν
 εἰρημένων, συνεργία Θεοῦ, παραλιμπάνοντες, ἵνα μὴ, κατ' ὀλί-
 γον ἀμιλοῦντες, τυφλὴν⁽²⁴⁾ ἡμῶν τὴν πίστιν καὶ ἀνόμματον κα-
 ταστήσωμεν, οὐκ ἔχουσαν τοὺς διὰ τῶν ἔργων τοῦ Πνεύματος
 330 φωτισμούς, καὶ κολασθῶμεν δικαίως εἰς ἀπείρους αἰῶνας, ὡς
 ἐν ἑαυτοῖς κατὰ τὴν πίστιν, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, τοὺς θεῖους ἐκτυ-
 φλώσαντες ὀφθαλμούς.

Πᾶς γὰρ ὁ τῆς πίστεως ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς ἀργίας⁽²⁵⁾ τῶν
 ἐντολῶν τοὺς τοιοῦτους ἀνορύξας ὀφθαλμούς, πάντως κατὰ-
 335 κριτος, μηκέτι τὸν Θεὸν ἔχων εἰς αὐτὸν ἐπιβλέποντα. Καὶ οἶμαί
 γε ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας λίθον κασσιτήρινον τῇ Γραφῇ προσ-
 ηγορεῦσθαι τὴν πίστιν, διὰ τὸ τὴν αὐτὴν καὶ τιμωρητικὴν εἶναι
 τῶν μὴ κοσμούντων αὐτὴν ταῖς ἐντολαῖς, καὶ περιποιητικὴν
 τῶν διατηρούντων αὐτὴν κατηγλαῖσμένην ταῖς ἐνεργείαις τοῦ
 340 Πνεύματος. Ἔσται γάρ, φησὶ Συμεὼν ὁ μέγας περὶ τοῦ Κυρίου
 λέγων, «εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ»,
 πτώσιν μὲν τῶν ἀπιστούντων, ἀνάστασιν δὲ τῶν πιστευόντων.
 Φασὶ γάρ τινες ἐξ ἀργύρου καὶ μολίβου σύνθετον εἶναι τὸν κασ-
 σίτηρον. Οὐκοῦν, ὁ μὲν μολίβος παιδείας καὶ τιμωρίας καὶ κο-
 345 λάσεως καὶ τοῦ βάρους τῆς κατακρίσεως φέρει σύμβολον, ὁ δὲ

στήν ἐπιστήμη τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ τὴν ἕξῃ τῶν ἀρετῶν στή γνῶση τῶν λόγων ποὺ περιέχονται σ' αὐτές, ἀπὸ τὴ γνῶση στή μεταποίησή μας, ἐννοῶ τὴ σύνεση, σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους ποὺ μάθαμε τῶν ἀρετῶν, κι ἀπὸ αὐτὴν στήν ἀπλή κι ἀκριβὴ θεωρία τῆς ἀλήθειας τῶν ὄλων, ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινώντας θὰ διατυπώσομε ἀπὸ τὴ σοφὴ θεωρία τῶν αἰσθητῶν ὄντων καὶ νοητῶν οὐσιῶν πολλοὺς καὶ διάφορους εὐσεβεῖς λόγους γιὰ τὴν ἀλήθεια. Ἀνεβαίνοντας μὲ αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς, δηλαδὴ μὲ αὐτοὺς τοὺς φωτισμοὺς τῆς πίστεως, συναγόμεστε στή θεία μονάδα τῆς σοφίας, συνάγοντας τὴ διαίρεση τῶν χαρισμάτων ποὺ ἔγινε γιὰ χάρη μας μὲ τὶς ἐπιμέρους ἀναβάσεις μας σὲ καθὲ ἀρετὴ πρὸς τὴν αἰτία τῶν χαρισμάτων, μὴ παραλείποντας βέβαια, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, γιὰ νὰ μὴν κάνομε μὲ τὴ βαθμιαία ἀμέλειά μας τὴν πίστη μας τυφλὴ καὶ ἀόμματη, ποὺ δὲ θὰ ἔχει τοὺς πνευματικοὺς φωτισμοὺς ἀπὸ τὰ ἔργα, καὶ νὰ μὴν κολαστοῦμε δίκαια στοὺς ἄπειρους αἰῶνες, ἐπειδὴ ὅσο ἐξαρτόταν ἀπὸ ἐμᾶς τυφλώσαμε μέσα μας τοὺς θείου ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως.

Γιατὶ καθένας ποὺ μὲ τὴν ἀργία τῶν ἐντολῶν βγάζει ἀπὸ μέσα του αὐτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως, εἶναι ὅπως δὴποτε καταδικασμένος, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὸ Θεὸ νὰ ρίχνει τὸ βλέμμα του σ' αὐτόν. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο νομίζω ἢ πίστη ὀνομάζεται στή Γραφὴ πέτρα ἀπὸ κασσίτερο, ἐπειδὴ ἢ ἴδια καὶ τιμωρεῖ ὅσους δὲν τὴν κοσμοῦν μὲ τὶς ἐντολὰς καὶ ἀμείβει ὅσους μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος τὴν διατηροῦν ἀστραφτερή. Γιατὶ λέει ὁ μέγας Συμεὼν γιὰ τὸν Κύριο· «θὰ προκαλέσει τὴν πτώση καὶ τὴν ἀνάσταση πολλῶν μέσα στὸν Ἰσραήλ»²⁷, πτώση ἐκείνων ποὺ ἀπιστοῦν καὶ ἀνάσταση ἐκείνων ποὺ πιστεύουν. Γιατὶ λένε μερικοί, ὅτι ὁ κασσίτερος εἶναι κράμα ἀπὸ ἀσήμι καὶ μολύβι. Ἔτσι τὸ μολύβι εἶναι τὸ σύμβολο τῆς παιδαγωγίας καὶ τῆς τιμωρίας καὶ τοῦ κολασμοῦ καὶ τοῦ βάρους τῆς καταδίκης, ἐνῶ

27. Λουκᾶ 2,34.

ἄργυρος λαμπρότητος καὶ δόξης καὶ περιφανείας ὡσαύτως τύ-
 πος ἐστίν. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἡ πίστις ἡ διὰ τοῦ κασσιτήρου⁽²⁶⁾
 σημαينوμένη καὶ παιδεύει καὶ τιμωρεῖται καὶ κολάζει καὶ κατα-
 κρίνει τοὺς ἀδοκίμους ἐν αὐτῇ γενομένους διὰ τῆς ἀργίας τῶν
 350 ἐντολῶν, ὡς μόλιβον ἔχουσα τυχὸν τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθέ-
 νειαν⁽²⁷⁾ ἐν τῷ λόγῳ δυναμωθεῖσαν κατὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ λαμ-
 πρύνει πάλιν καὶ δοξάζει καὶ φωτίζει καὶ πρὸς ἐκθέωσιν ἄγει
 τοὺς ἐν αὐτῇ γενομένους δοκίμους διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντο-
 λῶν, ὡς ἄργυρον ἔχουσα τάχα τὴν τοῦ Λόγου θεότητα τοῖς
 355 ἀξίοις ὀλικῶς κατὰ τὸ δυνατὸν ἐναστράπτουσαν.

Ἔλαβον δὲ τινες τὸν κασσιτήρινον λίθον εἰς τὸν Κύριον
 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ἐκ δύο συγκείμενον φύσεων, θεότη-
 τός τε καὶ ἀνθρωπότητος. Εἰ δὲ τις τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἢ
 τὸν Χριστὸν αὐτὸν θεωρῆσαι βούλεται γνωστικώτερον, μόλι-
 360 βός ἐστιν ἡ πίστις καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός, ὡς παιδεύων ψυχὴν
 καὶ κολάζων σάρκα καὶ τιμωρούμενος πάθη καὶ κατακρίνων
 δαίμονας, ἄργυρος δέ, ὡς νοῦν λαμπρύνων ταῖς ἀρεταῖς καὶ δο-
 ξάζων ταῖς γνώσεσι καὶ τῇ θεώσει ποιῶν αὐτὸν φῶς, τοῦ
 πρώτου φωτὸς ἀπεικόνισμα. Κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ἐκκλη-
 365 πτέον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ γινομένην πτώσιν καὶ ἀνάστασιν·
 πτώσιν γὰρ ποιεῖται σαρκός, ἡγουν σαρκικοῦ φρονήματος καὶ
 παθῶν καὶ ἀμαρτίας καὶ δαιμόνων, ἀνάστασιν δὲ νοός, ἡγουν
 πνευματικοῦ φρονήματος καὶ φυσικῶν δυνάμεων καὶ ἀρετῆς
 καὶ τῶν συνεκτικῶν τῆς γνώσεως λογισμῶν. Καὶ ἀπλῶς, ὅλου
 370 τοῦ παλαιοῦ κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἀνθρώπου καὶ τοῦ γράμματος τοῦ
 νόμου ἐν τοῖς ἀξίοις ποιεῖται πτώσιν ὁ Λόγος, καὶ τοῦ νέου κατ'
 αὐτὸν ἀνθρώπου καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ νόμου ἀνάστασιν.

Τυχὸν δὲ καὶ διὰ τοῦτο κασσιτηρίνω λίθῳ κατὰ τὴν Γρα-
 φὴν παρεικάζεται ἡ πίστις τῶν ἐν τοῖς μελαίνουσι⁽²⁸⁾ αὐτῆς
 375 τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν γνῶσιν δυναμένων πάλιν διὰ μετανοίας κατὰ
 τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν λαμπρύνεσθαι καὶ τὴν οἰκείαν αὐθις
 ἀπολαμβάνειν φωτεινὴν τοῦ βίου διαύγειαν.

τὸ ἀσήμι εἶναι ὁ τύπος τῆς λαμπρότητας τῆς δόξας καὶ τῆς περιφάνειας. Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε καὶ ἡ πίστις, ποὺ δηλώνεται μὲ τὸν κασσίτερο, καὶ παιδεύει καὶ τιμωρεῖ καὶ κολάζει καὶ καταδικάζει ὅσους φάνηκαν ἀδόκιμοι σ' αὐτὴν μὲ τὴν ἀργία τῶν ἐντολῶν, ἔχοντας σὰν μολύβι τὴν ἀσθένεια τῆς σάρκας δυναμωμένη στὸ λόγο κατὰ τὴν ἔνωση, καὶ ἐπίσης λαμπρύνει καὶ δοξάζει καὶ φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ στὴ θέωση ὅποιους ἀναδειχθοῦν δόκιμοι σ' αὐτὴν μὲ τὴν ἐργασία τῶν ἐντολῶν, θεωρῶντας ἴσως σὰν ἄργυρο τὴ θεότητα τοῦ Λόγου ποὺ ἀστράφτει κατὰ τὸ δυνατό σ' ὅλους τοὺς ἄξιους.

Μερικοὶ θεώρησαν ὡς πέτρα ἀπὸ κασσίτερο τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ἐπειδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη. Ἐὰν ὁμως θέλει κάποιος νὰ ἐρμηνεύσει μὲ βαθύτερο νόημα τὴν πίστις στὸ Χριστό ἢ τὸν ἴδιο τὸ Χριστό, μολύβι εἶναι ἡ πίστις καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ἐπειδὴ παιδαγωγεῖ τὴν ψυχὴ καὶ κολάζει τὴ σάρκα καὶ τιμωρεῖ τὰ πάθη καὶ καταδικάζει τοὺς δαίμονες, καὶ ἀσήμι πάλι εἶναι ἐπειδὴ λαμπρύνει τὸ νοῦ μὲ τὶς ἀρετὲς καὶ τὸν δαμάζει μὲ τὶς γνώσεις καὶ μὲ τὴν θέωση τὸν κάνει φῶς, ἀπεικόνισμα τοῦ πρώτου φωτός. Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια πρέπει νὰ ἐκλάβομε καὶ τὴν πτώση ἀπὸ αὐτὸ τὸ φῶς καὶ τὴν ἀνάστασις. Γιατὶ προξενεῖται πτώσις τῆς σάρκας, δηλαδὴ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος καὶ τῶν παθῶν τῆς ἀμαρτίας καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ἀνάστασις τοῦ νοῦ, δηλαδὴ τοῦ πνευματικοῦ φρονήματος καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν λογισμῶν ποὺ ἀπαρτίζουν τὴ γνώσις. Καὶ γενικὰ ὁ Λόγος πραγματοποιεῖ μέσα στοὺς ἄξιους τὴν πτώσις ὅλου τοῦ συμφωνοῦ μὲ τὸν Ἀδὰμ παλαιοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ γράμματος τοῦ νόμου, καὶ τὴν ἀνάστασις τοῦ συμφωνοῦ μὲ αὐτὸν νέου ἀνθρώπου καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ νόμου.

Ἄλλὰ ἴσως καὶ γι' αὐτὸ παρομοιάζεται ἀπὸ τὴ Γραφὴ μὲ πέτρα ἀπὸ κασσίτερο ἢ πίστις ἐκείνων ποὺ τὴν μαυρίζουν στὴν πράξις ἢ στὴ γνώσις καὶ μποροῦν μὲ τὴ μετάνοια νὰ λαμπρυνθοῦν πάλι στὴν πράξις καὶ στὴ θεωρία καὶ νὰ λάβουν πάλι τὴ φωτεινὴ διαύγεια τοῦ βίου.

ΣΧΟΛΙΑ

Πρακτικῆς ἀρετῆς τέλος εἶναι φασι τὸ ἀγαθόν· τοῦτο δὲ
 θείας ἐνεργείας ὑπάρχει συμπλήρωσις, πρὸς ἣν ἄγει τὸ λο-
 γικὸν τῆς ψυχῆς, τῷ τε θυμῷ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ κατὰ φύσιν
 5 χρώμενον, ἐν ἧ τὸ καθ' ὁμοίωσιν πέφυκεν ἀναφαίνεσθαι
 κάλλος. Θεωρητικῆς δὲ φιλοσοφίας τέλος εἶναι φασι τὴν
 ἀλήθειαν, ἣτις ἀμερῶς τῶν περὶ Θεὸν ἀπάντων ἐνοειδῆς
 ἐστι γνῶσις, πρὸς ἣν ὁ καθαρὸς φέρεται νοῦς, ἀποσβέσας
 ἑαυτοῦ παντελῶς τὴν κατ' αἴσθησιν κρίσιν, ἐν ἧ γνώσει
 10 δῆλον ἀκίβδηλον τὸ τῆς θείας εἰκόνοσ ἀξίωμα δείκνυ-
 ται.

Τὰς μὲν γυναῖκας εἰς ἀρετάς, ὧν ἡ ἀγάπη τέλος ἐστίν,
 ἐθεώρησεν, τὴν ἀλήθειαν δὲ πρὸς τὴν ἄποσον ἀνήγαγε
 γνῶσιν, ὧν, ἀγάπης τε φησὶ καὶ γνώσεωσ, ὁ βασιλεύων τῆς
 15 φύσεωσ ἐπιγνοῦσ τὸν χαρακτῆρα νόμοσ ἀποβάλλεται, καθά-
 περ οἶνον, τὴν τῶν παθῶν τῆσ σαρκὸσ ἡδονῆν καί, ὡσπερ
 βασιλέα, τὴν πάντων ἀσχέτωσ κατοιομένην δοξομανίαν.

Ἡ κατ' ἀρετῆν διάθεσισ, φησὶν, πρόσωπόν ἐστι τοῦ θεω-
 ρητικοῦ νοόσ, ὡσ εἰσ οὐρανὸν πρὸσ τὸ ὕποσ τῆσ ἀληθινῆσ
 20 ἐπαιρόμενον γνώσεωσ.

Ἄλλη περὶ τοῦ αὐτοῦ θεωρία, καθ' ἣν τὴν ἐν οὐρανοῖσ ἀπο-
 γραφῆν λέγει μόνων ἐκείνων εἶναι τῶν κατὰ πρόθεσιν
 ὄλοσ ἑαυτοῦσ ἀπογράφεσθαι τῷ καλάμῳ παρεχόντων τοῦ
 Πνεύματοσ· βουλομένοσ γάρ, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαζομένοσ ἐν
 25 οὐρανοῖσ ἀπογράφεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Οὐδεὶσ δύναται, φησὶν, ἀληθῶσ τὸν Θεὸν εὐλογεῖν, μῆ τὸ
 σῶμα καθαγιάσασ ταῖσ ἀρεταῖσ καὶ τὴν ψυχῆν κατα φωτί-
 σασ ταῖσ γνώσεσιν.

Τὴν μὲν νίκην τῶν κατὰ τὸ πρακτικὸν τῆσ ψυχῆσ θείων
 30 ἀγώνων πέρας εἶναι φησιν, ὅπερ ἐστι τὸ ἀμιγῆσ ἀγαθόν,
 τὴν δὲ σοφίαν τῶν κατὰ τὸ γνωστικὸν τῆσ ψυχῆσ μυστι-

ΣΧΟΛΙΑ

1. Τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς τὸ τέλος εἶναι, λένε, τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖο συμπληρώνει τὴ θεία ἐνέργεια· σ' αὐτὴν ὀδηγεῖ τὸ λογικὸ τῆς ψυχῆς, χρησιμοποιοῦντας σύμφωνα μὲ τὴ φύση τὸ θυμικὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, στὴν ὁποία ἐμφανίζεται τὸ κάλλος τῆς ὁμοίωσης. Τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας τέλος εἶναι, λένε, ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἐνιαία, χωρὶς μέρη, γνώση ὄλων τῶν γύρω ἀπὸ τὸ Θεό, πρὸς τὴν ὁποία φέρεται ὁ καθαρὸς νοῦς, ἐξαλείφοντας τελείως ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν κρίση μὲ τὴν αἴσθησι. Στὴ γνώση αὐτὴ φανερώνεται ἀπαραποίητη ἡ ἀξία τῆς θείας εἰκόνας.
2. Τίς γυναῖκες τίς εἶδε ὡς ἀρετές, πού τέλος τους ἔχουν τὴν ἀγάπη, ἐνῶ τὴν ἀλήθεια τὴν ἐξήγησε ὡς ἀποσι γνώση. "Ὅταν ἦρθε σ' ἐπίγνωσι τοῦ χαρακτήρα τους, τῆς ἀγάπης λέει καὶ τῆς γνώσης, ὁ νόμος πού βασιλεύει στὴ φύση μας ἀποβάλλει σὰ νὰ ἦταν κρασί τὴν ἡδονὴ τῶν σαρκικῶν παθῶν καὶ σὰν βασιλιά τὴν δοξομανία πού ἔχει καταλάβει ἀσυγκράτητα τοὺς πάντες.
3. Ἡ σύμφωνη μὲ τὴ ἀρετὴ διάθεσι εἶναι, λέει, τὸ πρόσωπο τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ, ἐπειδὴ ὑψώνεται στὸν οὐρανὸ στὸ ὕψος τῆς ἀληθινῆς γνώσης.
4. Ἄλλη ἐρμηνεία γιὰ τὸ ἴδιο, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἀπογραφή στοὺς οὐρανοὺς λέει ὅτι ἀνήκει σ' ἐκείνους μόνο πού προσφέρουν ὄλο τὸν ἑαυτό τους θέλοντας ν' ἀπογραφεῖ μὲ τὸ κοντύλι τοῦ Πνεύματος· γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα κάνει τὴν ἀπογραφή στοὺς οὐρανοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων πού θέλουν ὄχι πού ἀναγκάζονται.
5. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ δοξολογήσει ἀληθινά τὸν Θεό, ἀν δὲν ἀγιάσει τὸ σῶμα του μὲ τίς ἀρετές καὶ δὲν καταφωτίσει τὴν ψυχὴ μὲ τίς γνώσεις.
6. Ἡ νίκη εἶναι, λέει, τὸ κατὰ τὴν πράξι τέρμα τῶν θείων ἀγώνων τῆς ψυχῆς, πράγμα πού εἶναι τὸ καθαρὸ ἀγαθόν, ἐνῶ ἡ σοφία, ἀποφαίνεται, ὅτι εἶναι τὸ τέλος τῆς γνώσης τῶν

κῶν ὑπάρχειν τέλος ἀποφαίνεται θεαμάτων, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀπλῆ ἀλήθεια, πρὸς ἅπερ νοῦς τε, γενόμενος τῆς κατ' αἴσθησιν καθαρὸς φαντασίας, ἄγει καὶ λόγος, ὑποζεύξας
 35 ἑαυτῷ τὸ τῆς ψυχῆς ζωτικόν, ὧν, νίκης τέ φησι καὶ σοφίας, ἥγουν ἀγαθότητος καὶ ἀληθείας, ἡ σύνοδος μίαν δεικνυσιν οἷς ἂν ἐγγένηται δόξαν τοῦ καθ' ὁμοίωσιν ἀκραιφνοῦς ἀπαστράπτουσιν.

Οἱ κατὰ πνεῦμα πατέρες, φησὶν, διὰ τῆς διδασκαλίας θε-
 40 λόντων υἰῶν θέλοντες καθίστανται πατέρες, λόγῳ καὶ βίῳ κατὰ Θεὸν αὐτοὺς διαπλάττοντες, καὶ οἱ κατὰ πνεῦμα υἱοὶ κατὰ θέλησιν διὰ τῆς μαθήσεως ἀβθαιρέτων υἱοὶ γίνονται πατέρων ἀβθαίρετοι, γνωμικῶς κατὰ Θεὸν ὑπ' αὐτῶν λόγῳ τε καὶ βίῳ διαπλαττόμενοι. Ἡ γὰρ χάρις τοῦ
 45 Πνεύματος γνωμικὴν τὴν τῶν κατ' αὐτὴν γεννώντων καὶ γεννωμένων ἐργάζεται γέννησιν, ὅπερ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες οὐκ ἔχουσιν, ἀκουσίων υἰῶν γινόμενοι πατέρες ἀκούσιοι· φύσεως γὰρ ἀλλ' οὐ γνώμης ἔργον καθέστηκεν ἡ τῶν φυσικῶς γεννώντων τε καὶ γεννωμένων διάπλασις.

Ἡ δὲ ἐνταῦθα τὴν ὕλην δηλοῖ καὶ τὸ εἶδος, ὧν ἡ μὲν
 50 σύνοδος ποιεῖται σώματος γένεσιν, ἡ δὲ διάλυσις πέφυκε τοῦ αὐτοῦ ποιεῖσθαι φθοράν. Οὐκοῦν τὰ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους ὄντα τῇ ἀρχῇ φυσικῶς ἀντικείμενον ἔχει τὸ τέλος, εἴπερ ἡ φθορὰ τῆς γενέσεώς ἐστὶν ἀναίρεσις.

Γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὑπερασπίζουσιν αἱ δύο δυνά-
 55 μεις, ἡ τε κατ' ἐπιθυμίαν καὶ ἡ θυμική· ἡ μὲν ἐφιεμένη δι' ἑαυτῆς κρατῆσαι πρὸς τὸ εἶναι τὴν γένεσιν, ἡ δὲ τὴν ἐκ τῆς φθορᾶς ἀγωνιστικῶς ἀπωθουμένη διάλυσιν. Τούτων συνήγοροι τῶν δυνάμεων οἱ πονηροὶ καθίστανται δαίμονες, οἱ
 60 μὲν τὴν κατ' ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν θείων ἔκστα-

μυστικῶν θεαμάτων ἀπὸ τὴν ψυχὴν, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἡ ἀπλὴ ἀλήθεια. Πρὸς αὐτὰ ὁδηγεῖ ὁ νοῦς ἀφοῦ γίνεαι καθαρός ἀπὸ τῆ φαντασία τῆς αἴσθησης, καὶ ὁ λόγος ἀφοῦ ὑποτάξει στὸν ἑαυτὸ του τὸ ζωτικὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Ἡ ἔνωση, λέει, αὐτῶν τῶν δύο, τῆς νίκης καὶ τῆς σοφίας, δηλαδὴ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀλήθειας, δείχνει, σὲ ὁποιοὺς πραγματοποιεῖται, μιᾶ δόξα ποῦ ἀπαστράπτει τὴν ὀλοκάθαρη ὁμοίωση.

7. Οἱ πνευματικοί, λέει, πατέρες γίνονται θέλοντας μὲ τὴ διδασκαλία τοὺς πατέρες υἱῶν ποῦ κι αὐτοὶ θέλουν, πλάθοντάς τοὺς σύμφωνα μὲ τὸ Θεὸ μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὸ βίον τοὺς. Καὶ οἱ πνευματικοὶ υἱοὶ μὲ τὴ θέλησή τοὺς γίνονται μὲ τὴ μάθηση αὐτοπροαίρετα υἱοὶ αὐτοπροαίρετων πατέρων, διαπλασσόμενοι μὲ τὴ θέλησή τοὺς ἀπὸ αὐτοὺς μὲ τὸ λόγο καὶ τὸ βίον τοὺς. Γιατὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἐπιτελεῖ σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοὺς τὴ γέννηση ἐκείνων ποῦ γεννοῦν καὶ γεννιοῦνται σύμφωνα μὲ αὐτήν, πρᾶγμα ποῦ δὲν τὸ ἔχουν οἱ κατὰ σάρκα πατέρες, ἀλλὰ γίνονται χωρὶς νὰ τὸ θέλουν πατέρες ἀκούσιων υἱῶν. Γιατὶ ἡ διάπλαση ἐκείνων ποῦ γεννοῦν φυσικὰ καὶ γεννιοῦνται εἶναι ἔργο τῆς φύσης κι ὄχι τῆς γνώμης.
8. Ἡ δυάδα ἐδῶ δηλῶνει τὴν ὕλη καὶ τὸ εἶδος, ἡ συνένωση τῶν ὁποίων προκαλεῖ τὴ γένεση τοῦ σώματος, ἐνῶ ἡ διάλυσή τοὺς, ὡς ἀπὸ τὴ φύση τῆς, προκαλεῖ τὴ φθορά τοὺς. Ἐπομένως τὰ σύνθετα ἀπὸ ὕλη καὶ εἶδος ὄντα ἔχουν ἀντίθετο στὴν ἀρχὴ τοὺς τὸ τέλος, ἐφόσον ἡ φθορὰ εἶναι ἀναίρεση τῆς γένεσης.

Τὴν γένεση καὶ τὴ φθορὰ τίς ὑπερασπίζονται δύο δυνάμεις, ἀπὸ τὴ μιὰ ἡ ἐπιθυμία κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ θυμικόν· ἡ μία ἐπιθυμεῖ νὰ κρατήσῃ τὴ γένεση στὸ εἶναι, ἡ ἄλλη ἀπωθεῖ ἀγωνιστικὰ τὴ διάλυση ποῦ προκαλεῖ ἡ φθορὰ. Συνήγοροι τῶν δυνάμεων αὐτῶν γίνονται οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι προβάλλουν στὸ νόμο τῆς φύσης τὴ

σιν, ἧς ὁ οἶνος ὑπάρχει σύμβολον, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ τοῖς ὑλικοῖς τυραννίδα τῆς θυμικῆς δυνάμεως, ἧς εἰκὼν ἢ βασιλεία καθέστηκε, προβαλλόμενοι τῷ νόμῳ τῆς φύσεως παραπεῖσαι βουλόμενοι τὴν κατ' αὐτὰς ἐμπαθῆ ψηφίσασθαι ζωήν.

65 Ἡ δὲ μονὰς τὴν ἀπλὴν σημαίνει κατ' οὐσίαν ψυχὴν, ὡς εἰκόνα τῆς κατ' οὐσίαν ὑπερφουῶς τρισυποστάτου μονάδος, ἧς ὁ νοῦς, φημὶ δὲ τῆς ψυχῆς, ὡς εἰς μιᾶς ὑπάρχει συνήγορος, τὴν εἰς τὸν Θεὸν πίστιν διὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην διὰ τῶν γυναικῶν, πάντων ἰσχυροτέραν ἀποδεικνύς τῷ νόμῳ τῆς φύσεως, καὶ τὸ κατ' αὐτὰς κράτος αὐτὸν πείθων ψηφίσασθαι.

9 Ὅτι τῇ καθ' ὑπεροχὴν στερήσει τῶν πολλῶν ὡς ἓν καὶ μόνον ἢ ἀλήθεια πέφυκεν ἀναφαίνεσθαι, φησὶν, καλύπτουσα πάντων τῶν νοεῖν ἢ νοεῖσθαι δυναμένων τὰς γνωστικὰς 75 δυνάμεις, ὡς ὑπὲρ τὰ νοοῦντά τε καὶ τὰ νοούμενα καθ' ὑπαρξιν ὑπερούσιον οὖσα καὶ ἀπείρῳ δυνάμει τὰς κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων ἀκρότητος περιγράφουσα, πᾶσαν πάντων πρὸς ἑαυτὴν συνέλκει κίνησιν, τοῖς μὲν παρεχομένη γνῶσιν ἀρίδηλον ἧς ἐστερήθησαν χάριτος, τοῖς δὲ 80 δωρουμένη κατ' αἴσθησιν ἄρρητον ἧς εἶχον τὴν ἔφεσιν ἀγαθότητος τῇ μεθέξει φανερὰν τὴν ἐπίγνωσιν.

10 Τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαὸν ἀληγορικῶς νοεῖ τοὺς εἰς δουλείαν παθῶν κεκρατημένους λογισμούς, τὸν δὲ Δαρεῖον τὸν φυσικὸν νόμον, τὸν δὲ Ζοροβάβελ τὸν γνωστικὸν νοῦν, τὴν 85 Ἰουδαίαν δὲ τὴν ἀρετὴν, τὴν Ἱερουσαλήμ δὲ τὴν ἔξιν τῆς ἀπαθείας, τὸν δὲ ναὸν τὴν δεκτικὴν τῆς σοφίας γνῶσιν, τὴν δὲ πρὸς τὴν Ἰουδαίαν ἐκ Βαβυλῶνος ἀνάβασιν τὴν ἀπὸ τῶν σωματικῶν εἰς τὰ πνευματικὰ διὰ μετανοίας τῆς διανοίας μετάθεσιν.

11 90 Αἴτιον εἶναι λέγει τῆς τῶν θείων διανομῆς ἀγαθῶν τὸ μέ-

σύμφωνη μὲ τὴν ἐπιθυμία ἀπομάκρυνση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ θεῖα, ποὺ σύμβολό της εἶναι τὸ κρασί, κι ἄλλοι τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ θυμικοῦ πάνω στὰ ὑλικά, ποὺ εἰκόνα της εἶναι ἡ βασιλεία, θέλοντας νὰ τὴν παραπείσουν ὥστε νὰ ψηφίσει τὴ σύμφωνη μ' αὐτὲς γεμάτη πάθος ζωή.

Ἡ μονάδα σημαίνει τὴν ἀπλὴ στήν οὐσία ψυχῆ, ὡς εἰκόνα τῆς ὑπερφυσικῆς στήν οὐσία τρισυπόστατης μονάδας, τῆς ὁποίας συνήγορος, ἐννοῶ τῆς ψυχῆς, ποὺ εἶναι μία, εἶναι ὁ νοῦς ὡς ἓνας κι αὐτός, ποὺ ὑποδεικνύει μὲ τὸ νόμο τῆς φύσης ἰσχυρότερη ἀπὸ ὅλα τὴν πίστη στὸ Θεὸ μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀγάπη σ' αὐτὸν μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὴν πείθει νὰ ψηφίσει τὴν ὑπερίσχυση αὐτῶν τῶν δύο.

9. Μὲ τὴν ὑπεροχικὴ στέρηση τῶν πολλῶν ὡς ἓνα καὶ μόνο, λέει, ἔχει στὴ φύση της νὰ ἐμφανίζεται ἡ ἀλήθεια, καλύπτοντας ὅλα ὅσα εἶναι δυνατὸ νὰ νοοῦν καὶ νὰ νοοῦνται τὶς γνωστικὲς δυνατότητες, ἐπειδὴ εἶναι μὲ τὴν ὑπερούσια ὑπαρξή της πάνω ἀπὸ ὅσα νοοῦν καὶ νοοῦνται καὶ μὲ τὴν ἀπειρη δύναμή της περικλείει τὰ ἄκρα τῶν ὄντων στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος τους, συνέλκει πρὸς τὸν ἑαυτὸ της στὸ σύνολό της τὴν κίνηση ὄλων, παρέχοντας σὲ ἄλλα ὀλοφάνερη γνώση τῆς χάριτος ποὺ στερήθηκαν καὶ σὲ ἄλλα δωρίζοντας μὲ μιὰ ἄρρητη αἴσθηση φανερά μὲ τὴ μέθεξή της τὴν ἐπίγνωση τῆς ἔφεσης καὶ τῆς ἀγαθότητος ποὺ εἶχαν.
10. Τοὺς λογισμοὺς ποὺ κρατιοῦνται στὴ δουλεία τῶν παθῶν θεωρεῖ ἀλληγορικὰ ὡς τὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ στὴ Βαβυλώνα, τὸν Δαρεῖο ὡς τὸ φυσικὸ νόμο, τὸ Ζοροβάβελ ὡς τὸ γνωστικὸ νοῦ, τὴν Ἰουδαία ὡς τὴν ἀρετὴ, τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς τὴν ἔξη τῆς ἀπάθειας, τὸ ναὸ ὡς τὴ γνώση ποὺ δέχεται τὴ σοφία, τὴν ἀνάβαση ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα στὴν Ἰουδαία ὡς τὴ μετάθεση τῆς διάνοιας ἀπὸ τὰ σωματικὰ στὰ πνευματικὰ μὲ τὴ μετάνοια.
11. Αἴτιο τῆς διανομῆς τῶν θείων ἀγαθῶν εἶναι, λέει, τὸ μέτρο

τρον τῆς ἐκάστου πίστεως· καθὼς γὰρ πιστεύομεν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ πράττειν τῆς προθυμίας ἐπόδοσιν ἔχομεν. Ὁ γοῦν πράττων κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πράξεως ἐπιδείκνυται τὸ μέτρον τῆς πίστεως, δεχόμενος, ὡς ἐπίστευσεν, τὸ μέτρον τῆς χάριτος. Ὁ δὲ μὴ πράττων κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀπραξίας ἐπιδείκνυται τὸ μέτρον τῆς ἀπιστίας, δεχόμενος, ὡς ἠπίστησεν, τὴν τῆς χάριτος στέρησιν. Οὐκοῦν κακῶς ποιεῖ βασκαίων τοῖς κατορθοῦσιν ὁ φθονερός, ἐπ' αὐτῷ σαφῶς ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἄλλῳ κειμένης τῆς τοῦ πιστεύειν
 95 τε καὶ πράττειν καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῆς πίστεως ἐρχομένην δέξασθαι τὴν χάριν ἐπιλογῆς.

12 Καλῶς ἐδείχθη τῇ ἀληθείᾳ συμβαίνων ὁ τύπος. Ὡσπερ γὰρ ὁ Ζοροβάβελ οὐ γέγονεν αἰχμαλώτος, ἀλλ' ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἐν Βαβυλῶνι τότε δεδουλωμένων ἐγεν-
 105 νήθη καὶ γέγονεν αὐτῶν λυτρωτής, οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ἀναμάρτητος ὢν, ἐξ ἡμῶν ἐν ἡμῖν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν κετελογίσθη, τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν ἐκουσίως ὑποδὺς παθητόν, καθ' ὃ, τῆς ἡμῶν πρὸς ἀλήθειαν φυσικῆς ἀνασχόμενος ἀσθενείας, τοῦ φθοροποιοῦ κράτους ἡμᾶς ἠλευθέρωσε καὶ
 110 εἰς οὐρανοὺς ἡμᾶς ἀνήγαγεν ἀπὸ γῆς, τῇ μὲν δυνάμει τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως ὄλην ἀνελλιπῶς ἐν ἑαυτῷ καθ' ἑνωσιν ἄρρητον τὴν φύσιν προσλαβών, τῇ δὲ κλήσει τῆς χάριτος μόνους ἐκείνους τοὺς δεξαμένους τε περιχαρῶς τὴν κλήσιν καὶ διὰ τῶν ἔργων τὴν χάριν αἰδεσθέντας τῆς ἀναπλάσεως.

13 115 Σὰρξ ἀμαρτίας ἐστὶν ἢ ἐκ σπορᾶς ἀνδρὸς τὴν γένεσιν ἔχουσα· κατὰ ταῦτόν γὰρ ἔχει δυνάμει τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν φθορὰν κατὰ φύσιν, τὴν μὲν ἀρχὴν, τὴν δὲ τέλος ἔχουσα τῆς οἰκείας γενέσεως. Ἡ δὲ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας ἐστὶ σὰρξ ἢ δίχα σπορᾶς ἀνδρὸς συστᾶσα τοῦ Κυρίου σὰρξ,
 120 κατὰ φύσιν μὲν ἔχουσα τὴν φθορὰν, καθ' ἣν ἡμῖν ὁμοίος ἦν, κατὰ δύναμιν δὲ φύσει τὴν ἀναμαρτησίαν, καθ' ἣν ἡμῖν ἀνόμοιος ἦν.

τῆς πίστεως τοῦ καθενός. Ἀνάλογα δηλαδή με τὴν πίστιν μας ἔχομε καὶ τὴν ἔντασιν τῆς προθυμίας μας γιὰ τὴν πράξιν. Ὅποιος λοιπὸν πράττει, δείχνει τὸ μέτρο τῆς πίστεως τοῦ ἀνάλογο με τὴν πράξιν του, δεχόμενος, σύμφωνα με τὴν πίστιν του, τὸ μέτρο τῆς χάριτος. Ὅποιος ὅμως δὲν πράττει δείχνει ἀνάλογο με τὴν ἀπραξίαν του τὸ μέτρο τῆς ἀπιστίας του, δεχόμενος σύμφωνα με τὴν ἀπιστίαν του, τὴν στέρησιν τῆς χάριτος. Ἐπομένως κάνει ἄσχημα ὁ φθονερός ζηλεύοντας ὅσους πετυχαίνουν, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐξαρτᾶται καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλον ἢ ἐπιλογὴν νὰ πιστεύει καὶ νὰ πράττει καὶ νὰ δεχθῆι τὴν χάριν ἀνάλογα με τὸ μέτρο τῆς πίστεως.

12. Ἀποδείχτηκε ὅτι καλὰ ταιριάζει ὁ τύπος με τὴν ἀλήθειαν. Ὅπως δηλαδή ὁ Ζοροβάβελ δὲν εἶχε αἰχμαλωτιστεῖ, ἀλλὰ γεννήθηκε ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους τότε τῆς Βαβυλώνας καὶ ἐγένετο ὁ λυτρωτὴς τους, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος, ἐνῶ ἦταν ἀναμάρτητος, ἀπὸ μᾶς καὶ ἀνάμεσά μας θεωρήθηκε σὰν ἕνας ἀπὸ μᾶς, ἀφοῦ ἀνέλαβε θέλοντας τὴν παθητότητα τῆς φύσεως μας, σύμφωνα με τὴν ὁποία, ἀναλαμβάνοντας τὴ φυσικὴν μας ἀσθένειαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν φθοροποιὸν δύναμιν καὶ ἀπὸ τὴν γῆν μᾶς ἀνέβασε στοὺς οὐρανοὺς, ἀφοῦ προσέλαβε ὄλην, χωρὶς καμμιὰ ἔλλειψιν, με μιὰ ἄρρητην ἔνωση, τὴ φύσιν μας με τὴν δύναμιν τῆς σάρκωσός του καὶ με τὴν κλήσιν τῆς χάριτος ἐκείνου μόνο πού δέχτηκαν περίχαρα τὴν κλήσιν καὶ με τὰ ἔργα τους σεβάστηκαν τὴν χάριν τῆς ἀνάπλασης.
13. Σάρκα τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ σάρκα πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν μεσολάβησιν τοῦ ἀνδρα, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει δυνάμει τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν φθορὰν κατὰ φύσιν, ἔχοντας τὴν μίαν ἀρχὴν καὶ τὴν ἄλλην τέλος τῆς γένεσός του. Καὶ ἡ σάρκα πού εἶναι ὁμοίωμα σάρκας τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου πού ἔλαβε σύστασιν χωρὶς μεσολάβησιν ἀνδρα, πού ἔχει βέβαια στὴ φύσιν του τὴν φθορὰν, ὡς πρὸς τὴν ὁποία ἦταν ὁμοίος μας, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν, ὡς ἀπὸ τὴν φύσιν του, ἔχει τὴν ἀναμαρτησίαν, ὡς πρὸς τὴν ὁποία ἦταν ἀνόμοιός μας.

- 14 Ἐπειδή, φησίν, ὡς πρὸς τὴν ἄκρατον τε καὶ ἄκραν θεολογίαν δευτέρως ἐστὶν ὁ τῆς σαρκώσεως λόγος (ἢ μὲν γὰρ
125 τοῦ περὶ τὴν οὐσίαν ἄκρου καθέστηκε λόγου, ὁ δὲ τῆς κατὰ τὴν πρόνοιαν ἀκροτάτης ἐνεργείας ὑπάρχει συνεκτικός), «ὑποκάτωθεν ἀνατολῇ» προσηγορεύθη τῷ Πνεύματι· ἐν γὰρ τῷ Λόγῳ τῆς θείας σαρκώσεως ἢ τῶν αἰώνων τε καὶ τῶν ἐν αἰῶνι περιέχεται γένεσις καὶ ἢ πρὸς ἀοριστίαν τῆς
130 ὑπὲρ αἰῶνας κατὰ χάριν ζωῆς τῶν ὄντων παράτασις.
- 15 Ὁ τῶν καλῶν, φησίν, ἐραστής κατὰ πρόνοιαν σοφίας λόγοις ἐκουσίως ἐπείγεται πρὸς τὴν τῆς θεωρίας χάριν, ὁ δὲ τούτων ἀνέραστος κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν παιδείας τρόποις ἀκουσίως κακίας ἀπάγεται, ὁ μὲν ὡς φιλόθεος διὰ τῆς
135 προνοίας θεούμενος, ὁ δὲ διὰ τῆς κρίσεως ὡς φίλυλος εἰς κατάκρισιν ἐλθεῖν μὴ συγχωρούμενος.
- 16 Πῦρ μὲν ἡμῶν ὑπάρχει ψεκτὸν ὁ τῆς σαρκὸς νόμος, φῶς δὲ τούτου τοῦ πυρός ἐστὶν ἢ κατὰ τοῦτον τὸν ψεκτὸν νόμον ἐν ἔξει τῶν παθῶν κίνησις, ἢ δὲ ψεκτὴ φλόξ ἐστὶν ἢ διὰ τῆς
140 ἐνεργείας ἔκκαυσις τῶν παθῶν.
Ἦ πάλιν, πῦρ μὲν ἐστὶ ψεκτὸν ἢ κακία, φῶς δὲ ψεκτὸν ἢ τῆς κακίας ἔξις, φλόξ δὲ ἢ ἐνέργεια. Οὐ δεῖ οὖν τούτῳ τὸν νοῦν θερμαίνεσθαι τῷ πυρί, μηδὲ τούτῳ φωτίζεσθαι τῷ φωτί, μηδὲ ταύτῃ καταπίμπρασθαι τῇ φλογί· τὸ γὰρ καθ'
145 ἡδονὴν πρὸς αἰσθησιν φῶς πρὸς νοῦν σκότος ὑπάρχει βαθύτατον.
- 17 Ἦ μὲν ὄντως πίστις ἀληθείας ἐστὶν συστατικὴ, ψεῦδος οὐκ ἔχουσα, ἢ δὲ ἀγαθὴ συνείδησις τὴν τῆς ἀγάπης ἐπιφέρεται δύναμιν, ὡς μηδεμίαν ἔχουσα θείας παράβασιν ἐντο-
150 λῆς.
- 18 Ἦ ἀνάστασις ἀνάπλασις ἐστὶ τῆς φύσεως, πλεονεκτούσα τὴν τῆς φύσεως ἐν τῷ παραδείσῳ διάπλασιν, γενικῶς μὲν τῇ καθόλου τῶν ὄλων ἀτρεψία, ἰδικῶς δὲ τῇ κατὰ χάριν ἀρρήτῳ θεώσει τῶν ἀγίων.

14. Ἐπειδή, λέει, ὡς πρὸς τὴν ἄκρατη καὶ ἄκρα θεολογία ὁ λόγος τῆς σάρκωσης εἶναι δεύτερος –γιατὶ ἢ μία ἀναφέρεται στὴν οὐσία τοῦ ἄκρου Λόγου κι ὁ ἄλλος εἶναι συνεκτικὸς τῆς ἀνώτατης ἐνέργειας τῆς πρόνοιας– ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ἀνατολὴ ἐκ τῶν κάτω. Γιατὶ στὸ λόγο τῆς θείας σάρκωσης περιέχεται ἢ γένεση τῶν αἰώνων καὶ ὅσα περιέχουν οἱ αἰῶνες, καὶ ἢ παράταση στὴν ἀοριστία τῆς ὑπεραιωνίας κατὰ χάρη ζωῆς.
15. Ὁ ἐραστής τῶν καλῶν, λέει, μὲ ἐκούσιους λόγους προνοητικὰ ἐπείγεται πρὸς τὴ χάρη τῆς θέωσης, ἐνῶ ὅποιος δὲν ἔχει ἐρωτευθεῖ αὐτὰ τὰ καλὰ μὲ δίκαιη ἀπόφαση μὲ διάφορες μορφές παιδείας ἀπάγεται χωρὶς νὰ θέλει ἀπὸ τὴν κακία· ὁ ἕνας ὡς φίλος τοῦ Θεοῦ θεώνεται μὲ τὴν πρόνοια, ἐνῶ ὁ ἄλλος μὲ τὴν κρίση ὡς φιλόυλος δὲν ἀφήνεται νὰ φτάσει στὴν κατὰκριση.
16. Ὁ νόμος τῆς σάρκας εἶναι γιὰ μᾶς φωτιὰ ψεκτὴ. Φῶς τῆς φωτιᾶς αὐτῆς εἶναι ἢ ἔξη τῆς κίνησης τῶν παθῶν σύμφωνα μ' αὐτὸν τὸν ψεκτὸ νόμο, ἐνῶ ἢ ψεκτὴ φλόγα εἶναι τὸ συδαύλισμα τῶν παθῶν μὲ τὴν ἐνέργειά τους.
- Ἡ πάλι φωτιὰ ψεκτὴ εἶναι ἢ κακία, ἐνῶ φῶς ψεκτὸ εἶναι ἢ ἔξη τῆς κακίας καὶ φλόγα ἢ ἐνέργειά της. Δὲν πρέπει λοιπὸν ὁ νοῦς νὰ θερμαίνεται μ' αὐτὴ τὴ φωτιὰ, οὔτε νὰ φωτίζεται μὲ τοῦτο τὸ φῶς οὔτε μ' αὐτὴ τὴ φλόγα νὰ κατακαίεται. Γιατὶ τὸ φῶς ποὺ προκαλεῖ τὴν ἡδονὴ τῆς αἴσθησης γίνεται βαθύτατο σκοτάδι τοῦ νοῦ.
17. Ἡ ἀληθινὴ πίστις ἀποτελεῖ τὴν ἀλήθεια, χωρὶς νὰ ἔχει ψεῦδος, ἐνῶ ἢ ἀγαθὴ συνείδηση προκαλεῖ τὴ δύναμη τῆς ἀγάπης, ἐπειδὴ δὲν τὴ συνοδεύει καμμιά παράβαση θείας ἐντολῆς.
18. Ἡ ἀνάστασις εἶναι ἀνάπλασις τῆς φύσης μας, ὄντας ἀνώτερη ἀπὸ τὴν πλάσι τῆς φύσης μας στὸν παράδεισο, γενικὰ μὲ τὴν πλήρη ἀτρεψία τῶν ὄλων, καὶ εἰδικὰ μὲ τὴν κατὰ χάρη ἄρρητη θέωσι τῶν ἀγίων.

- 19 155 Χειρας τυχόν εἶπεν ὁ λόγος τοῦ νοητοῦ Ζοροβάβελ τὴν τε δημιουργικὴν δύναμιν, καθ' ἣν τὴν ἐπὶ τὸ εὔ εἶναι λαμβάνομεν γένεσιν, καὶ τὴν ἀνανεωτικὴν, καθ' ἣν τὴν ἐπὶ τὸ εὔ εἶναι δεχόμεθα χάριν, ἢ τὴν ἐν ἡμῖν κατὰ τὴν πρᾶξιν τῶν ἀρετῶν ἀγαθουργὸν αὐτοῦ χάριν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῇ κατὰ τὴν
- 160 θεωρίαν ἀδιασκέδαστον χύσιν τῆς γνώσεως.
- 20 Λίθος ἢ πίστις ἐκλήθη διὰ τὸ στερρὸν ἄτρεπτόν τε καὶ βάσιμον καὶ παντελῶς ἀκίνητον τῆς κατ' αὐτὴν ἀληθείας καὶ μηδαμῶς ὑπεῖκον ψεύδους ἐπαναστάσεσιν, ἐν χειρὶ δὲ διὰ τὸ κατ' ἐνέργειαν πρακτικὸν καὶ πασῶν κατὰ περιγραφῆν τῶν ἀρετῶν συνεκτικόν, ἐπτα δὲ ὀφθαλμοὺς ἔχουσα διὰ
- 165 τὸ διακριτικόν τε καὶ θεωρητικὸν καὶ τῆς παντελοῦς τῶν ὑπὸ χρόνον ἀπταίστου γνώσεως περιεκτικὸν καὶ τῆς ἀμιγοῦς, ὡς ἐν ἀριθμοῖς, ἐπταπλῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐνεργείας δεκτικόν.
- 21 170 Διάληψις ἀποδεικτικὴ τῆς ιδιότητος ἐκάστου πνευματικοῦ χαρίσματος· φόβου γὰρ ἴδιον ἢ ἀποχὴ τῶν κακῶν, ἰσχύος δὲ ἢ πρᾶξις τῶν ἀγαθῶν, βουλῆς δὲ ἢ τῶν ἀντικειμένων διάκρισις, ἐπιστήμης δὲ ἢ τῶν καθηκόντων ἀνόθευτος εἶδησις, γνώσεως δὲ ἢ κατ' ἐνέργειαν τῶν ἐν ταῖς ἀρεταῖς
- 175 θείων λόγων περίληψις, συνέσεως δὲ ἢ πρὸς τὰ γνωσθέντα διόλου τῆς ψυχῆς συνδιάθεσις, σοφίας δὲ ἢ πρὸς Θεὸν ἀδιάγνωστος ἔνωσις, καθ' ἣν τοῖς ἀξίοις ἢ ἔφεσις ἀπόλαυσις γίνεται, μεθέξει ποιούσα θεὸν τὸν μετέχοντα καὶ τῆς θείας αὐτὸν ὑποφήτην καθιστῶσα μακαριότητος κατὰ τὴν
- 180 ἀέναον πρὸς τοὺς δεομένους τῶν θείων μυστηρίων ἀνεκπόμευτον προβολὴν καὶ διέξοδον.
- 22 Τὸ πρὸς ἡμᾶς, φησὶν, κατ' ἐνέργειαν πρῶτον ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ φόβος, τελευταῖον ἀπηριθμήσατο τῆς Γραφῆς ὁ

19. Χέρια τοῦ νοητοῦ Ζοροβάβελ ἴσως ὀνόμασε ὁ λόγος καὶ τὴν δημιουργικὴ δύναμη μὲ τὴν ποία λαμβάνομε τὴ γένεση γιὰ τὴ μακαριότητα, καὶ τὴν ἀνανεωτικὴ δύναμη μὲ τὴν ὁποία δεχόμεσθε τὴ χάρη τῆς αἰώνιας μακαριότητος· ἢ τὴν ἀγαθοποιὸ μέσα μας χάρη του κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἀδιασκόρπιστη ἔκχυση σ' αὐτὴν τῆς γνώσης κατὰ τὴ θεωρία.
20. Πέτρα ὀνομάστηκε ἡ πίστη ἐξαιτίας τῆς στερεότητος, τῆς ἀτρεψίας, τῆς βασιμότητος, τῆς πλήρους ἀκινήσιας τῆς ἀλήθειάς της καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑποχωρεῖ μὲ κανένα τρόπο στὶς ἐπαναστάσεις τοῦ ψεύδους. Εἶναι 'στά χέρια' ἐξαιτίας τῆς ἐνεργητικότητάς της στὴν πράξη καὶ τῆς συνεκτικότητος στὴν περιγραφὴ ὅλων τῶν ἀρετῶν· ἔχει αὐτὴ ἑπτὰ μάτια ἐξαιτίας τῆς δύναμης διάκρισης καὶ θεωρίας καὶ τῆς δύναμης περίληψης τῆς πλήρους ἀλάθευτης γνώσης ὅσων ὑπάρχουν μέσα στὸ χρόνο, καὶ ἐπειδὴ εἶναι δεκτικὴ τῆς ἀσύμμηκτες, ὅπως στοὺς ἀριθμούς, ἑπταπλῆς ἐνέργειας τοῦ παναγίου Πνεύματος.
21. Διάκριση ποὺ ἀποδεικνύει τὴν ιδιότητα κάθε πνευματικοῦ χαρίσματος, γιὰτὶ ἰδιαίτερο γνῶρισμα τοῦ φόβου εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ κακά, τῆς ἰσχύος ἡ πράξη τῶν ἀγαθῶν, τῆς βουλήs, ἡ διάκριση τῶν ἀντιθέτων, τῆς ἐπιστήμης ἡ ἀνόθευτη ἐνημέρωση γιὰ τὰ καθήκοντα, τῆς γνώσης ἡ ἔμπρακτη περίληψη τῶν θείων λόγων γιὰ τὴν ἀρετὴ, τῆς σύνεσης ἡ καθολικὴ συμμετοχὴ τῆς ψυχῆς σὲ ὅσα ἔγιναν γνωστά, τῆς σοφίας ἡ ἀκατανόητη ἔνωση μὲ τὸ Θεό, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἔφεση γίνεται γιὰ τοὺς ἄξιους ἀπόλαυση, κάμνοντας ὅποιον τὴ μετέχει θεὸ μὲ τὴ μέθεξιν καὶ καθιστώντας τον διδάσκαλο τῆς θείας μακαριότητος κατὰ τὴν ἀσταμάτητη καὶ ἀνεπίδεικτη προβολὴ καὶ ἐξήγηση τῶν θείων μυστηρίων σὲ ἐκείνους ποὺ τὰ ζητοῦν.
22. Τὸ ἀγαθὸ, λέει, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι πρῶτο στὶς ἐνέργειές μας καὶ ποὺ εἶναι ὁ φόβος, ὁ λόγος τῆς Γραφῆς τὸ ἀρίθμη-

λόγος, ὡς σοφίας ἀρχήν, ἀφ' ἧς κινούμενοι πρὸς τὸ τῆς
 185 σοφίας τέλος τὴν σύνεσιν ἀναβαίνομεν, μεθ' ἣν προσεχεῖς
 αὐτῷ γινόμεθα τῷ Θεῷ, μόνην τὴν σοφίαν τῆς πρὸς αὐτὸν
 ἐνώσεως μεσιτεύουσαν ἔχοντες. Οὐ γὰρ ἐστὶ δυνατὸν ἐπι-
 λαβέσθαι σοφίας τὸν μὴ πρότερον διὰ τοῦ φόβου καὶ τῶν
 διὰ μέσου λοιπῶν χαρισμάτων τὴν τε λήμνην τῆς ἀγνοίας
 190 καὶ τὸν τῆς κακίας κονιορτὸν ἑαυτοῦ παντελῶς ἀποσεισά-
 μενον. Διὰ τοῦτο Θεῷ μὲν προσεχῆ τὴν σοφίαν, ἡμῖν δὲ
 προσεχῆ τὸν φόβον ἢ γραφικὴ τάξις διέθηκεν, ἵν' ἡμεῖς εὐ-
 ταξίας μάθωμεν ὄρον καὶ νόμον.

23 Ἡ σοφία, φησὶν, μονάς ἐστίν, ταῖς ἐξ αὐτῆς διαφόρους
 195 ἀρεταῖς ἀτμήτως ἐνθεωρουμένη καὶ μονοειδῶς ταῖς τῶν
 ὄλων ἀρετῶν ἐνεργείαις ἐπισυναγομένη, καὶ πάλιν ἀπλῆ μο-
 νὰς ἀποδεικνυμένη ταῖς πρὸς αὐτὴν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀρετῶν
 ἀποκαταστάσεσιν, ὅταν ἡμεῖς, δι' οὗς κατὰ τὴν ἐκάστης
 ἀρετῆς γένεσιν ποιεῖται τὴν πρόοδον, ἀνατατικῶς δι' ἐκά-
 200 στης ἀρετῆς πρὸς αὐτὴν συναγώμεθα.

24 Τυφλὴν ἔχει τὴν πίστιν, φησὶν, ὁ τὰ κατὰ τὴν πίστιν θεῖα
 προστάγματα μὴ ἐργαζόμενος. Εἰ γὰρ φῶς εἶσι τὰ τοῦ Κυ-
 ρίου προστάγματα, δῆλον ὅτι δίχα θεοῦ φωτός ἐστὶν ὁ μὴ
 πράττων τὰ θεῖα προστάγματα, καὶ ψιλὴν ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ
 205 τὴν τῆς πίστεως ἐπιφέρεται κλῆσιν.

25 Εἰ τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, φησὶν, ὀφθαλμοὺς Κυ-
 ρίου προσηγόρευσεν ὁ λόγος, ὁ μὴ τούτους τῇ πράξει τῶν
 ἐντολῶν διανοίγων ἐπιβλέποντα τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτὸν οὐκ
 ἔχει. Δι' ἄλλων γάρ, ὡς εἰκός, ἐπισκοπεῖν ὀφθαλμῶν τοὺς
 210 ἐπὶ γῆς οὐ πέφυκεν ὁ Θεός, εἴπερ θείας ὀράσεως ἀκτίς ἐστὶν
 ὁ κατ' ἀρετὴν ἡμῶν φωτισμός.

26 Ὁ κασσίτηρος, φησὶν, τὴν τε τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ μολί-
 βου φυσικῶς ἔχων ιδιότητα, χαρακτηρίζει τὴν πίστιν· κολά-

σε τελευταῖο, ἐπειδὴ εἶναι ἀρχὴ τῆς σοφίας. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὴν ἀνεβαίνομε στὸ τέλος τῆς σοφίας, πὺ εἶναι ἡ σύνεση· κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν γινόμεσθε ἄμεσα κοινωνοὶ τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας ὡς ἐνδιάμεση τῆς ἔνωσῆς μας μαζί του τὴ σοφία μόνο. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποκτήσει σοφία ὅποιος προηγουμένως δὲν ἔχει ἀποτινάξει τελείως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸ φόβο καὶ τὰ λοιπὰ ἐνδιάμεσα χαρίσματα τὴν τσίμπλα τῆς ἄγνοιας καὶ τὸν κονιορτὸ τῆς κακίας. Γι' αὐτὸ ἄμεσα κοντὰ στὸ Θεὸ τοποθέτησε ἡ Γραφὴ τὴ σοφία καὶ ἄμεσα κοντὰ σ' ἐμᾶς τὸ φόβο, γιὰ νὰ μάθομε τὸν ὄρο καὶ τὸ νόμο τῆς εὐταξίας.

23. Ἡ σοφία, λέει, εἶναι μονάδα, πὺ θεωρεῖται ἀκατάμητα στὶς διάφορες ἀρετὲς πὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν καὶ συλλέγεται ἐνιαῖα ἀπὸ τὶς ἐνέργειες ὅλων τῶν ἀρετῶν. Καὶ πάλι ἀποδεικνύεται ἀπλὴ μονάδα μὲ τὶς ἀποκαταστάσεις σ' αὐτὴν τῶν ἀρετῶν πὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν, ὅταν ἐμεῖς, γιὰ τοὺς ὁποίους δημιουργεῖ τὴν πρόοδο κατὰ τὴ γένεση κάθε μιᾶς ἀρετῆς, συναγόμεσθε μὲ κάθε ἀρετὴ μὲ τάση ἀνόδου πρὸς αὐτὴν.
24. Ἐχει, λέει, τυφλὴ τὴν πίστη ὅποιος δὲν ἐργάζεται τὰ θεῖα προστάγματα τῆς πίστεως. Γιατὶ, ἂν εἶναι φῶς τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου, εἶναι φανερὸ πὺ εἶναι δίχως θεῖο φῶς ὅποιος δὲν πράττει τὰ θεῖα προστάγματα καὶ φέρει ἀπλὴ κι ὄχι ἀληθινὴ τὴν κλήση τῆς πίστεως.
25. Ἄν, λέει, ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ὀνόμασε ὀφθαλμοὺς τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος, ὅποιος δὲν τοὺς ἀνοίγει μὲ τὴν πράξη τῶν ἐντολῶν, δὲν ἔχει τὸ Θεὸ νὰ ρίχνει ἐπάνω του τὸ βλέμμα του. Γιατὶ, ὅπως εἶναι φυσικὸ, δὲν εἶναι στὴ φύση τοῦ Θεοῦ νὰ βλέπει μὲ ἄλλους ὀφθαλμοὺς τοὺς ἀνθρώπους στὴ γῆ, ἐφόσον ἀκτῖνα τῆς θείας δρασης εἶναι ὁ φωτισμὸς μας ἀπὸ τὶς ἀρετὲς.
26. Ὁ κασσίτερος, λέει, ἔχοντας ἀπὸ τὴ φύση του τὴν ιδιότητα καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ μολυβιοῦ, χαρακτηρίζει τὴν πίστη·

ζει γὰρ μὴ φυλαττομένη, μόλιβον ἔχουσα τὴν ἐπ' αἰῶσι τῶν
 215 μὴ φυλαζάντων αὐτὴν κατηγορίαν, καὶ δοξάζει τοὺς φυλάτ-
 τοντας, ἄργυρον ἔχουσα διαφανῆ καὶ λαμπρὸν τὴν ἐπ' αἰῶσι
 τῶν φυλαζάντων αὐτὴν συνηγορίαν.

27 Οὐδεὶς ἀμαρτάνων, φησὶν, δύναται τῆς ἀμαρτίας συνη-
 γορον ἔχειν τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν. Ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν
 220 Λόγον ἔνωσις ὄλην τὴν φύσιν τῆ λύσει τῆς κατάρως ἀνέρρω-
 σεν, ἀπροφάσιστον ἡμῖν ποιησαμένη τὴν πρὸς τὰ πάθη τῆς
 γνώμης προσπάθειαν· ἡ γὰρ τοῦ Λόγου θεότης, κατὰ χάριν
 ἀεὶ συνοῦσα τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν, τὸν ἐν τῇ σαρκὶ νό-
 μον τῆς ἀμαρτίας ἀπομαραίνει.

28 225 Ὡσπερ, φησὶν, ὁ κασσίτηρος μελαινόμενος λαμπρύνε-
 ται πάλιν, οὕτω καὶ οἱ πιστεύοντες, κἄν μελαίνονται ἀμαρ-
 τάνοντες, λαμπρύνονται πάλιν μετανοοῦντες, δι' ἣν αἰτίαν
 κασσιτήρω τυχὸν ἡ πίστις παρεικάσθη.

ὅταν δηλαδὴ δὲν φυλάγεται αὐτὴ κολάζει, κρατώντας βαριά σὰν μολύβι τὴν κατηγορία ὅσων δὲν τὴν φύλαξαν στοὺς αἰῶνες, ἐνῶ δοξάζει ὅσους τὴ φυλάγουν, κρατώντας σὰν ἀσήμι διάφανη καὶ λαμπρὴ τὴ συνηγορία τοὺς στοὺς αἰῶνες.

27. Κανένας, λέει, ποὺ ἀμαρτάνει δὲν μπορεῖ νὰ πάρει συνηγορο τῆς ἀμαρτίας του τὴν ἀδυναμία τῆς σάρκας. Γιατὶ ἡ ἔνωση μὲ τὸ Θεὸ Λόγο ἐνδυνάμωσε μὲ τὴ διάλυση τῆς κατάρρας ὅλη ἡ φύση μας κι ἀφαίρεσε κάθε πρόφαση ἀπὸ τὴ γνώμη μας γιὰ τὴν προσκόλλησή της στὰ πάθη. Ὅντας δηλαδὴ ἡ θεότητα τοῦ Λόγου κατὰ χάρη μαζὶ πάντοτε μὲ ὅσους πιστεύουν σ' αὐτὸν ἀπομαραίνει τὸ νόμο τῆς ἀμαρτίας ποὺ εἶναι στὴ σάρκα μας.
28. Ὅπως, λέει, ὁ κασσίτερος ὅταν μαυρίσει ἀποχτᾶ πάλι τὴ λάμψη του, ἔτσι κι ὅσοι πιστεύουν ἀκόμα κι ἂν μαυρίζουν ἀμαρτάνοντας, παίρνουν πάλι τὴ λάμψη του μὲ τὴ μετάνοια. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἴσως καὶ ἡ πίστη παρομοιάστηκε μὲ κασσίτερο.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΕ'

«Οἱ δὲ πάντες ἦσαν ἐξ Ἰσραὴλ ἀπὸ δωδεκαετοῦς, χωρὶς παίδων καὶ γυναικῶν, μυριάδες τέσσαρες τρισχίλιοι τριακόσιοι ἐξήκοντα· παῖδες τούτων καὶ παιδίσκοι ἑπτακισχίλιοι τριακόσιοι ἑπτὰ· ψάλται καὶ ψαλμωδοὶ ὀκτακόσιοι πεντηκονταπέντε· κάμηλοι τετρακόσιοι τριακονταπέντε, καὶ ἵπποι ἑπτακισχίλιοι ἑπτακόσιοι τριακονταεξί· ἡμίονοι ὀκτακόσιοι τεσσαράκοντα πέντε· ὑποζύγια πεντακισχίλια πεντακόσια εἰκοσιπέντε». Ποίησον ἀγάπην τοιούτων μεγάλων καὶ ὑψηλῶν περὶ τῆς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανόδου ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος διὰ τῶν προφητῶν εἰρημένων· τίς ἢ τοσαύτη ταπεινότης καὶ ἀκαιρόγραφος ἐξήγησις καὶ ἀναξιότης τοῦ Πνεύματος, καμῆλων μνημονεῦσαι καὶ ἵππων καὶ ἡμιόνων καὶ ὄνων καὶ ταῦτα μετὰ ἀκριβείας ἀριθμοῦ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Τὸ μὲν δι' ἀκριβείας περὶ τούτων εἰπεῖν μόνων ἐκείνων ἐστὶ τῶν διὰ πολλὴν καθαρότητα νοῦ θεόθεν ὄλην εἰληφόντων τὴν ἐφικτὴν ἀνθρώποις χάριν⁽¹⁾ τοῦ Πνεύματος, καθ' ἣν, τῷ πελάγει τῶν μυστικῶν θεαμάτων γνωστικῶς ἐνδιαθέτοντες, τοὺς λόγους μόνον ὁρῶσι τῶν γεγραμμένων γυμνοὺς τῶν ἐπ' αὐτοῖς
20 τυπικῶν συνθημάτων, μηδενὸς τὸ σύνολον ποιούμενοι λόγον τῶν τυπούντων αὐτοὺς συμβόλων, εἰ μὴ που βουλευθῶσι⁽²⁾ σοφῶς αὐτοὺς τυπῶσαι σωματικῶς τοῖς διὰ νηπιότητα νοῦ γενέσθαι, μὴ δυναμένοις ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν, ἵνα, τοῖς τύποις πρότε-

ΕΡΩΤΗΣΗ 55

«Όλοι οί Ἰσραηλίτες ἀπὸ δώδεκα χρόνων καὶ ἐπάνω, χωρὶς τὰ παιδιά καὶ τὶς γυναῖκες, ἦταν σαράντα τρεῖς χιλιάδες τριακόσιοι ἐξήντα· τ' ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τοὺς ἦταν ἑπτὰ χιλιάδες τριακόσια ἑπτὰ, ψάλτες καὶ ψαλμῶδοι ὀχτακόσιοι σαράντα πέντε· καμῆλες τετρακόσιες τριάντα πέντε, ἵπποι ἑπτὰ χιλιάδες ἑπτακόσιοι τριάντα ἕξι, ἡμίονοι ὀχτακόσιοι σαράντα πέντε, ὑποζύγια πέντε χιλιάδες εἰκοσιπέντε»¹. Δεῖξε ἀγάπη γιὰ τὰ τόσα μεγάλα καὶ ὑψηλὰ πού εἶπε τὸ ἅγιο Πνεῦμα μὲ τὸ στόμα τῶν προφητῶν γιὰ τὴν ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία. Τί σημαίνει ἡ τόση ἀσχολία μὲ ταπεινὰ καὶ ἡ ἄκαιρη ἐξήγηση καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Πνεύματος σ' ἀνάξια πράγματα, νὰ μνημονεύσει δηλαδὴ καμῆλες καὶ ἵππους καὶ ἡμίονους καὶ ὄνους καὶ μάλιστα μὲ τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ τους;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Τὸ νὰ μιλήσουν γι' αὐτὰ μὲ ἀκρίβεια εἶναι γνώρισμα ἐκείνων πού γιὰ τὴν πολλὴ καθαρότητα τοῦ νοῦ τοὺς ἔχουν λάβει ἀπὸ τὸ Θεὸ ὅλη τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος πού μποροῦν νὰ λάβουν οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὴν ὁποία χάρη διασχίζοντας γνωστικὰ τὸ πέλαγος τῶν μυστικῶν θεαμάτων, βλέπουν μονάχα τοὺς λόγους γυμνοὺς ἀπὸ τὰ τυπικὰ σύμβολα πού τοὺς καλύπτουν, χωρὶς νὰ ἀναφέρονται καθόλου στοὺς τύπους πού τὰ συμβολίζουν, ἐκτὸς μόνο ἂν κάπου θελήσουν νὰ τοὺς διατυπώσουν ὑλικὰ γιὰ χάρη ἐκείνων πού ἐξαιτίας τῆς νηπιότητος τοῦ νοῦ τοὺς δὲν μποροῦν νὰ ξεπεράσουν τὴν αἴσθηση, ὥστε, ἀφοῦ πρῶτα

1. Ἑσδρα Α' 5,41έ.

ρον ἐγγυμνασθέντες κατὰ τὴν αἴσθησιν, πρὸς τοὺς ἄνευ αἰσθή-
 25 σεως ἀρχετύπους ἐλθεῖν ποθήσωσι λόγους. Τὸ δὲ στοχασμῶ
 τοῖς ὑψηλοτέροις ἐπιβάλλειν διὰ τὴν φυσικῶς ἐν ἡμῖν ἐφιεμένην
 τῆς τῶν θείων γνώσεως δύναμιν οὐκ ἄτοπον, δύο καλῶν ἐκ
 τοῦ στοχασμοῦ τοῖς εἰλικρινῆς περὶ τὰ θεῖα κεκτημένοις τὸ σέ-
 βας ἀναδεικνυμένων. Ἡ γὰρ ἐπιτυγχάνει τῆς ἀληθείας τῶν νο-
 30 ουμένων ὁ στοχαστικὴν τὴν ἔφοδον τῶν θείων ποιούμενος καὶ
 προσφέρει χαίρων «θυσίαν αἰνέσεως»⁽³⁾ τὴν εὐχαριστίαν τῷ
 δεδωκότι τοῦ ζητουμένου τὴν εἶδησιν, ἣ διαφεύγουσαν εὐρίσκει
 τῶν γεγραμμένων τὴν ἔννοιαν καὶ τὰ θεῖα πλέον σεβάζεται, τὴν
 τῆς οἰκείας δυνάμεως ὑπερβαίνοντα μανθάνων κατάληψιν. Τοί-
 35 νυν κἀγώ, στοχαστικῶς ἐπιβάλλων τοῖς προκειμένοις, τὸν Θεὸν
 ἐπικαλοῦμαι γενέσθαι τῶν λεχθησομένων συλλήπτορα, κατὰ
 πάντα τρόπον πρὸς τὸ ὕψος τῶν γραφικῶν αἰνιγμάτων ἀσθε-
 νοῦσαν εὐρίσκων τῆς ἐμαυτοῦ διανοίας τὴν δύναμιν. Κἂν τε γὰρ
 ἐπιτύχω, τοῦ Θεοῦ τὸ πᾶν ὑπάρχει κατόρθωμα, διὰ τῆς κατα-
 40 λήψεως ἐνάγοντός με πρὸς εὐχαριστίαν· κἂν τε γὰρ μὴ, καὶ
 οὕτω πάλιν τοῦ Θεοῦ τὸ τῆς ἀκαταληψίας ὑπάρχει καλόν, τὸν
 ὡς εἶκός ἐκ τῆς γνώσεως τεχθησόμενόν μοι κατὰ πρόνοιαν τῷ-
 φρον προανακόπτοντος⁽⁴⁾ καὶ τὴν ἀκαταληψίαν ποιουμένου μοι
 μετριοφροσύνης ὑπόθεσιν.

45 Οὐκοῦν στοχασμῶ, καθὼς εἴρηται, τὴν τῶν γεγραμμένων
 διάνοιαν ἐπερχόμενος, ἐντεῦθεν ἄρχομαι τῆς τῶν προκειμένων
 γραφῆς. Ἐν τῷ πρὸ τούτου κεφαλαίῳ γέγραπται περὶ τοῦ Ζο-
 ροβάβελ· «καὶ ὅτε ἐξῆλθεν ὁ νεανίσκος, ἄρας τὸ πρόσωπον αὐ-
 τοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Ἱερουσαλήμ, εὐλόγησε τῷ βασιλεῖ
 50 τοῦ οὐρανοῦ». Δῆλόν ἐστιν⁽⁵⁾ ὅτι μετὰ τὴν τῶν προβλημάτων
 τῶν πρὸς Δαρεῖον τὸν βασιλέα γεγεννημένων προαγωγῆν, ἐξῆλ-
 θεν ἀπὸ προσώπου, δηλονότι Δαρείου τοῦ βασιλέως. Δαρεῖος
 μὲν οὖν ἐστιν, ὡς ἤδη φθάσας πρὸ τούτων ἔφην τῶν λόγων, ὁ
 κρατῶν τῆς φύσεως νόμος. Καὶ συνάδει γε σαφῶς οὕτω νοούμε-

ἀσκηθοῦν στὰ αἰσθητὰ μὲ τούς τύπους, νὰ ποθήσουν νὰ μεταβοῦν στοὺς χωρὶς αἰσθητὰ σύμβολα ἀρχέτυπους λόγους. Τὸ νὰ ἐπιδιώκομε ὁμῶς μὲ τὴ σκέψη τὰ ὑψηλότερα χάρη στὴ φυσικὴ δύναμη ποὺ διαθέτομε νὰ ἐπιθυμοῦμε τὴ γνώση τῶν θεῶν, δὲν εἶναι ἄτοπο, ἀφοῦ ἀπὸ τὴ σκέψη ἀνακύπτουν δύο καλὰ γιὰ ὄσους ἔχουν εἰλικρινὴ σεβασμὸ γιὰ τὰ θεῖα. Ἡ δηλαδὴ πετυχαίνει τὴν ἀλήθεια ὅσων νοεῖ ὁποῖος κάνει στοχαστικὴ ἔφοδο στὰ θεῖα καὶ προσφέρει μὲ χαρὰ ὡς «θυσία αἰνέσεως»² τὴν εὐχαριστία σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔδωσε τὴ γνώση τῶν ζητουμένων, ἢ βρίσκει ὅτι διαφεύγει ἢ ἔννοια τῶν γραπτῶν καὶ σέβεται περισσότερο τὰ θεῖα διαπιστώνοντας ὅτι ὑπερβαίνουν τὴν καταληπτικὴ δύναμή του. Γι' αὐτὸ λοιπὸν κι ἐγώ, σκεπτόμενος ὅσα ἐξετάζομε, ἐπικαλοῦμαι τὸ Θεὸ νὰ γίνῃ βοηθὸς σὲ ὅσα θὰ πῶ, ἐπειδὴ βρίσκω μὲ κάθε τρόπο τὴ δύναμη τῆς διάνοιάς μου νὰ μὴν μπορεῖ νὰ φτάσῃ τὸ ὕψος τῶν γραφικῶν αἰνιγμάτων. Κι ἂν ἐπιτύχω, ὅλο τὸ κατόρθωμα θὰ εἶναι τοῦ Θεοῦ, ποὺ μὲ ὀδηγεῖ μὲ τὴν κατανόησιν στὴν εὐχαριστία. Ἄν δὲν ἐπιτύχω, κι ἔτσι πάλι τὸ καλὸ τῆς ἀκαταληψίας εἶναι τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐμποδίζει προνοητικὰ τὴν ἔπαρση πού, ὅπως εἶναι φυσικόν, θὰ μοῦ γεννηθεῖ ἀπὸ τὴ γνώση, καὶ κάνει τὴν ἀδυναμία κατανόησιν ἀφορμὴ μετριοφροσύνης.

Στοχαζόμενος λοιπὸν, καθὼς εἶπα, τὸ νόημα τῶν γραφομένων, ἀρχίζω ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ τῶν λεγομένων τῆς Γραφῆς. Στὸ προηγούμενο κεφάλαιο ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸ Ζοροβάβελ· «καὶ ὅταν βγῆκε ὁ νέος, ὑψώνοντας τὸ πρόσωπό του στὸν οὐρανὸ προστὰ τὴν Ἱερουσαλήμ δοξολόγησε τὸ βασιλιὰ τοῦ οὐρανοῦ»³. Εἶναι φανερὸ ὅτι μετὰ τὴν παρουσία τῶν προβλημάτων ποὺ εἶχαν συμβεῖ στὸ βασιλιὰ Δαρεῖο, βγῆκε ἀπὸ προστὰ του, δηλαδὴ προστὰ ἀπὸ τὸ Δαρεῖο τὸ βασιλιὰ. Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν εἶναι, ὅπως εἶπα ἤδη πρὶν ἀρχίσω αὐτὴ τὴν ἐξέταση, ὁ νόμος ποὺ διέπει τὴν φύσιν. Καὶ εἶναι σαφῆς μὲ τὸ νόημα αὐτὸ

2. Ψαλμ. 49,2.

3. Ἑσδρα Α' 4,58.

55 νος τῆ τοῦ οἰκείου ὀνόματος ἐρμηνεῖα. Ἐνεὰ γὰρ ἢ ἑνεαλογία ἢ ἑνεαλογούμενος δηλοῖ τὸ τοῦ Δαρείου ὄνομα, καθὼς φασιν οἱ τὴν ἀκρίβειαν τῆς τοιαύτης φωνῆς ἐπιστάμενοι. Φυσικοῦ δὲ νόμου καθέστηκεν ἴδιον τὸ τῆς γενεᾶς καὶ τῆς γενεαλογίας ὄνομα· τῶν γὰρ ὑπὸ φύσιν⁽⁶⁾ τὸ γένος καὶ τὰ γενεαλογούμενα, καὶ
60 τῶν περὶ φύσιν ἢ γενεαλογία. Οὐκοῦν καλῶς ὁ Δαρεῖος εἰς τὸν τῆς φύσεως ἐλήφθη νόμον. Περιέχει γὰρ ὁ νόμος τῆς φύσεως καὶ τὰ ὑπὸ τὴν φύσιν ἀναγόμενα γένη καὶ εἶδη καὶ τὰ περὶ τὴν φύσιν θεωρούμενα, τὸν χρόνον φημί καὶ τὸν τόπον. Παντὸς γὰρ γενητοῦ τὰ ὧν οὐκ ἄνευ φυσικῶς συνεπιθεωρεῖται.

65 Δαρεῖος οὖν ἐστίν, ὡς ἔφην, ὁ νόμος τῆς φύσεως, Ζοροβάβελ δὲ ὁ θεωρητικὸς νοῦς ὁ ἐξελθὼν, ὡς ἀπὸ Δαρείου, τοῦ νόμου τῆς φύσεως, καὶ τὴν ὑπὸ χρόνον καὶ τόπον τῶν φαινομένων ὑπερβάς διακόσμησιν καὶ ἄρας τὸ πρόσωπον τῆς κατ' ἀρετὴν γνωστικῆς διαθέσεως εἰς τὸν οὐρανόν, τουτέστι τὸ ὕψος
70 τῶν νοητῶν οὐσιῶν, ἐναντίον τῆς ἐν οὐρανοῖς νοουμένης Ἱερουσαλήμ, ἐκείνης λέγω τῆς Ἱερουσαλήμ τῆς «ἐπὶ τῶν χειρῶν» Κυρίου ἐχούσης «ἐξωγραφημένα τὰ τεῖχη», ἐν ἧ «πάντων εὐφραινομένων ἐστὶν ἡ κατοικία», πρὸς ἣν ἡ ἀληθινὴ τῶν αἰχμαλώτων ἐπάνοδος γίνεται, τῶν ἐπιζητούντων «τὸ ἐξ οὐρανοῦ»,
75 κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, «οἰκητήριον»⁽⁷⁾, τῶν μετὰ τοῦ μεγάλου Δαυὶδ δυναμένων λέγειν «ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖ ἡ δεξιὰ μου· κολληθεῖ ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ», δεξιὰν λέγοντος τυχὸν τὴν πνευματικὴν τῶν θείων καὶ ἐπαινουμένων πράξι, γλῶσσαν δὲ
80 κολλωμένην τῷ λάρυγγι⁽⁸⁾ τὴν ἐν ἡμῖν τοῦ λόγου γνωστικὴν ἐνέργειαν, κολλωμένην ἐξ ἀγνοίας τῷ λαιμῷ, τουτέστι τῷ περὶ

ἡ συμφωνία μὲ τῆ σημασία τοῦ ὀνόματός του. Γιατὶ τὸ ὄνομα τοῦ Δαρείου σημαίνει ‘γενεᾶ’ ἢ ‘γενεαλογία’ ἢ ‘γενεαλογούμενος’, ὅπως λένε ὅσοι γνωρίζουν μὲ ἀκρίβεια αὐτὴ τῆ γλώσσα. Καὶ εἶναι ἴδιο τοῦ φυσικοῦ νόμου τὸ ὄνομα τῆς γενεᾶς καὶ τῆς γενεαλογίας. Γιατὶ τὸ γένος καὶ τὰ γενεαλογούμενα ὑπάγονται στὴ φύση καὶ ἡ γενεαλογία εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἀναφέρονται στὴ φύση. Ὅρθά λοιπὸν ὁ Δαρεῖος, θεωρήθηκε ὡς ὁ νόμος τῆς φύσης. Γιατὶ ὁ νόμος τῆς φύσης περιέχει καὶ τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη ποὺ ὑπάγονται στὴ φύση καὶ ὅσα θεωροῦνται γύρω ἀπὸ τὴ φύση, ἐννοῶ τὸ χρόνο καὶ τὸν τόπο. Γιατὶ μὲ κάθε γενικὸ ἐξετάζονται μαζὶ καὶ οἱ φυσικὲς προϋποθέσεις του.

Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν εἶναι, ὅπως εἶπα, ὁ νόμος τῆς φύσης, ἐνῶ ὁ Ζοροβάβελ εἶναι ὁ θεωρητικὸς νοῦς ποὺ, σὰν βγῆκε ἀπὸ τὸ Δαρεῖο, ἀπὸ τὸ νόμο τῆς φύσης, κι ἀφοῦ ξεπέρασε τὴ διευθέτηση τῶν φαινομένων μέσα στὸ χρόνο καὶ τὸν τόπο καὶ ὕψωσε τὸ πρόσωπο τῆς σύμφωνης μὲ τὴν ἀρετὴ γνωστικῆς διάθεσής του πρὸς τὸν οὐρανὸ, δηλαδὴ πρὸς τὸ ὕψος τῶν νοητῶν οὐσιῶν, ἀπέναντι τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ τοῦ οὐρανοῦ, ἐννοῶ ἐκεῖνη «ποὺ ἔχει ζωγραφισμένα τὰ τεῖχη τῆς πάνω στὰ χέρια τοῦ Κυρίου»⁴, «στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ κατοικία ὅλων ὅσοι εὐφραίνονται»⁵, πρὸς τὴν ὁποία γίνεται ἡ ἀληθινὴ ἐπάνοδος τῶν αἰχμαλώτων, «ποὺ ἀναζητοῦν τὸ οὐράνιο κατοικητήριον»⁶, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, αὐτῶν ποὺ μποροῦν νὰ ποῦν μαζὶ μὲ τὸ μεγάλο Δαβὶδ «ἂν σέ λησμονήσω, Ἱερουσαλήμ, μακάρι νὰ λησμονηθεῖ τὸ δεξι μου χέρι· νὰ κολλήσει ἡ γλώσσα μου στὸ λάρυγγά μου ἂν δέ σέ θυμηθῶ»⁷, λέγοντας δεξι χέρι ἴσως τὴν πνευματικὴ πράξη τῶν θείων καὶ ἐπαινουμένων καὶ γλώσσα ποὺ κολλάει στὸ λάρυγγα τῆ γνωστικῆ ἐνέργεια τοῦ λόγου μέσα μας, ποὺ ἀπὸ ἄγνοια κολλάει στὸ λαιμό, δηλαδὴ ποὺ κλεί-

4. Ἦσ. 49,16.

5. Ψαλμ. 86,7.

6. Β΄ Κορ. 5,2.

7. Ψαλμ. 136,5ε.

τὸν λαιμὸν πηγνυμένην πάθει καὶ ἀκίνητον μένουσαν περὶ τὴν ἔφεσιν τῶν ἀρρήτων ἀγαθῶν καὶ διὰ τοῦτο γεύσασθαι μὴ δυναμένην τῆς τοῦ Κυρίου χρηστότητος.

85 *Εἰ δὲ χρόνου καὶ φύσεως⁹ πρὸς Ἱερουσαλήμ ἐπειγόμενος ἐκβαίνει τοὺς λόγους ὁ Ζοροβάβελ, εἴτε ὁ καθ' ἡμᾶς θεωρητικὸς νοῦς εἴτε ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς δημιουργὸς Λόγος ἐν ἡμῖν καθ' ἡμᾶς γενόμενος καὶ διὰ τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος, ἵνα πρὸς ἑαυτὸν ἐπαναγάγῃ διὰ σαρκώσεως τοὺς πρὸς τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατον*
 90 *τῆς σαρκὸς ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἀπαθείας καὶ τῆς ζωῆς ἐξώσαντας, εἰκότως τοὺς αὐτῷ γεγενημένους κατὰ τὸ θεμιτὸν παραπλησίους ἑαυτῷ συνεξάγει καὶ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἄγει τὴν ἐπουράνιον, ὧν τῆς ἀρετῆς τὴν ἀκρότητα καὶ τῆς γνώσεως τοῖς προκειμένοις εἶδεσί τε καὶ ἀριθμοῖς συμβολικῶς διαποικίλας ὁ*
 95 *λόγος παρείκασε. Πᾶς γὰρ θεοφιλῆς καὶ δίκαιος ἄνθρωπος, νοητῶς τὴν ἐπάνοδον πρὸς τὴν ἄνω ποιούμενος Ἱερουσαλήμ, τοὺς προκειμένους τῶν διαφορῶν εἰδῶν ἀριθμοὺς συμπληροῖ, τοὺς ἐκάστου καὶ εἶδους καὶ ἀριθμοῦ λόγους εἰς μίαν ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως συνάγων ἐκπλήρωσιν.*

100 *Καὶ δηλοῖ τοῦτο σαφῶς τῆς προκειμένης ἡμῖν εἰς ἐξέτασιν γραφῆς ὁ λόγος, ἔχων οὕτως· «οἱ δὲ πάντες ἦσαν ἐξ Ἰσραὴλ ἀπὸ δωδεκαετοῦς, χωρὶς παίδων καὶ γυναικῶν, μυριάδες τέσσαρες τρισχίλιοι τριακόσιοι ἐξήκοντα». Εὗγε τῆς ἀρκιβείας τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος, ἐπισημηναμένου μηδένα τῶν ἀριθμουμενῶν ἐν Ἰσραὴλ καὶ τῆς Βαβυλωνίας ἐκβεβηκότων (ταύτην*
 105 *δὲ λέγω τοῦ παρόντος αἰῶνος τὴν σύγχυσιν) εἶναι παντελῶς ὑπὸ τὸν δωδεκαετῆ χρόνον, δηλοῦντος τοῦ λόγου μυστικῶς ὅτι μόνος ὁ γενόμενος ὑπὲρ αἴσθησιν καὶ χρόνον (τοῦτο γὰρ ὁ δώδεκα σημαίνει σαφῶς ἀριθμὸς, ἐκ πέντε διὰ τὰς αἰσθήσεις*

νει ἀπὸ τὸ πάθος γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ μένει ἀκίνητη ὡς πρὸς τὴν ἔφεση τῶν ἄρρητων ἀγαθῶν καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γευθεῖ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου⁸.

Ἄν ὁμως βγαίνει ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ χρόνου καὶ τῆς φύσης καθὼς βιάζεται νὰ φθάσει στὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Ζοροβάβελ, εἴτε ὁ θεωρητικὸς νοῦς ποὺ διαθέτομε εἴτε ὁ πάνω ἀπὸ μᾶς δημιουργὸς Λόγος ποὺ ἔγινε μέσα μας ὅπως εἴμαστε ἐμεῖς καὶ γι' αὐτὸ ἔγινε ἄνθρωπος, γιὰ νὰ ἐπαναφέρει στὸν ἑαυτό του μὲ τὴ σάρκωση ἐκείνους ποὺ ἐξώθησαν τὸν ἑαυτό τους ἀπὸ τὴν ἀπάθεια καὶ τὴ ζωὴ πρὸς τὰ πάθη καὶ τὸ θάνατο, εὐλογα ἐκείνους ποὺ ἔγιναν κατὰ τὸ δυνατὸ παραπλήσιοι μ' ἐκεῖνον τοὺς βγάζει μαζί του καὶ τοὺς ὀδηγεῖ στὴν Ἱερουσαλήμ τῶν οὐρανῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἀκρότητα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης τὴν παρομοίασε ὁ λόγος μὲ τὰ προκείμενα εἶδη καὶ τοὺς ἀριθμοὺς διαφοροποιώντας τα συμβολικὰ. Γιατὶ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ τὸ Θεὸ καὶ εἶναι δίκαιος, πραγματοποιώντας νοητὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, συμπληρώνει τοὺς ἀριθμοὺς ποὺ ἀναφέρθηκαν τῶν διάφορων εἰδῶν, συγκεντρώνοντας τοὺς λόγους τοῦ κάθε εἶδους καὶ ἀριθμοῦ σὲ μιὰ ὀλοκλήρωση ἀρετῆς καὶ γνώσης.

Καὶ τὸ δηλώνει αὐτὸ μὲ σαφήνεια ὁ λόγος τῆς Γραφῆς ποὺ ἔχομε νὰ ἐξετάσομε καὶ ποὺ εἶναι ὁ ἐξῆς: «καὶ ὄλοι οἱ Ἰσραηλίτες ἀπὸ δώδεκα χρόνων καὶ ἐπάνω, χωρὶς τὰ παιδιά καὶ τὶς γυναῖκες, ἦταν σαράντα τρεῖς χιλιάδες τριακόσιοι ἐξήντα». Πολὺ καλὴ ἢ ἀκρίβεια τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος, ποὺ ἐπισήμανε ὅτι κανένας ἀπολύτως ἀπὸ ὄσους Ἰσραηλίτες εἶχαν μετρηθεῖ καὶ εἶχαν βγεῖ ἀπὸ τὴ Βαβυλωνία (κι ἐννοῶ τὴν πνευματικὴ σύγχυση τῆς ζωῆς αὐτῆς) δὲν ἦταν στὸν κύκλο τῶν δέκα χρόνων. Ὁ λόγος δηλώνει μυστικὰ ὅτι μόνο ὁποῖος ξεπέρασε τὴν αἴσθησι καὶ τὸ χρόνο (αὐτὸ σημαίνει χωρὶς ἀμφιβολία ὁ ἀριθμὸς δώδεκα ποὺ εἶναι τὸ ἄθροισμα τοῦ πέντε τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν

8. Ψαλμ. 33,9. Α' Πέτρ. 2,3.

110 καὶ ἑπτὰ διὰ τὸν χρόνον συναγόμενος) καὶ τὴν πρὸς ταῦτα τῆς
 ψυχῆς διακόψας σχέσιν ἐκβαίνει τῆς αὐτῶν συγχύσεως, πρὸς
 τὴν ἄνω πόλιν ἐπειγόμενος, ἔχων, χωρὶς παίδων καὶ γυναικῶν,
 μυριάδας τέσσαρας τρισχιλίους τριακοσίους ἐξήκοντα.

Παιδές⁽¹⁰⁾ εἰσι τυχὸν οἱ περὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων
 115 καὶ οὐκ ἔφ' ἡμῖν παθῶν λογισμοί, γυναῖκες δὲ ἢ αἱ ἐνθυμήσεις
 ἢ αἱ κατὰ φύσιν ὀρέξεις καὶ ἡδοναί, μὴ φέρουσι τοῖς κεκτημέ-
 νοις διαβολήν, ὡς ἀναγκαῖον παρακολούθημα καθεστῶσαι
 φυσικῆς ὀρέξεως. Ἡδονὴν γὰρ ποιεῖ κατὰ φύσιν, καὶ μὴ βουλο-
 μένων ἡμῶν, καὶ ἡ τυχοῦσα τροφή, προλαβοῦσαν ἔνδειαν παρα-
 120 μυθουμένη, καὶ πόσις, ἀποκρουομένη τοῦ δίψους τὴν ὄχλησιν,
 καὶ ὕπνος, τὴν ἐκ τῆς ἐγρηγόρσεως δαπανηθεῖσαν ἀνανεούμε-
 νος δύναμιν, καὶ ὅσα τῶν καθ' ἡμᾶς φυσικῶν ἕτερα τυγχάνει,
 πρὸς μὲν σύστασιν φύσεως ἀναγκαῖα, πρὸς δὲ κτῆσιν ἀρετῆς
 ὑπάρχοντα χρῆσιμα τοῖς σπουδαίοις· ἅπερ, κἂν μὴ συναριθμηται
 125 τοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ συνεκβαίνει παντὶ νοῦ φεύγοντι τῆς ἀμαρ-
 τίας τὴν σύγχυσιν, ἵνα μὴ δι' αὐτὰ μείνη κρατούμενος εἰς δου-
 λείαν τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ διαβεβλημένων καὶ παρὰ φύσιν παθῶν,
 οὐκ ἐχόντων ἄλλην ἀρχὴν ἐν ἡμῖν πλὴν τῆς κινήσεως τῶν κατὰ
 φύσιν παθῶν. Οὐ συναριθμεῖται⁽¹¹⁾ δέ, ὅτι μὴ πέφυκε πρὸς τὴν
 130 ἀθάνατον καὶ μακραίωνα ζωὴν συμμεταβαίνειν ἡμῖν τὰ τὴν φύ-
 σιν πρὸς τὴν παροῦσαν ζωὴν συνέχοντα πάθη.

Τέσσαρες δὲ μυριάδες εἰσὶν ἡ τετράς τῶν γενικῶν ἀρετῶν,
 μεθ' ὧν, φύσιν καὶ χρόνον διαβὰς ὁ νοῦς, πρὸς τὴν μακαρίαν
 τῆς ἀπαθείας ἀποκαθίσταται λῆξιν. Ὡς γὰρ ἡ μυριάς τῶ τῆς
 135 μονάδος στοιχείῳ μόνη γνωρίζεται⁽¹²⁾, παντελῶς δι' ἄλλου
 γράμματος σημανθῆναι μὴ δυναμένη, ὡς ταῦτὸν οὐσα κατὰ τὸ
 ὑποκείμενον τῇ μονάδι, κἂν δέχεται μόνη τῇ ἐπινοίᾳ διαφορὰν,
 ὡς πρὸς ἀρχὴν τέλος (τέλος γὰρ μονάδος ἐστὶν ἡ μυριάς καὶ

έφτά τοῦ χρόνου) καὶ διέκοξε τὴ σχέση τῆς ψυχῆς μ' αὐτά, βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴ σύγχυσή του κατευθυνόμενος βιαστικὰ πρὸς τὴν ἄνω πόλη, ἔχοντας χωρὶς τὰ παιδιά καὶ τὶς γυναῖκες σαράντα τρεῖς χιλιάδες τριακόσιους ἑξήντα.

Παιδιά εἶναι πιθανὸν οἱ λογισμοὶ τῶν ἔξω ἀπὸ τὴ θέλησή μας φυσικῶν κι ἀδιάβλητων παθῶν, καὶ γυναῖκες ἢ οἱ ἐνθυμήσεις ἢ οἱ φυσικὲς ὀρέξεις καὶ ἡδονές, ποὺ δὲν ἐπισύρουν σ' ἐκείνους ποὺς τὶς ἔχουν κατηγορία, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο μιᾶς φυσικῆς ὀρεξης. Ἡδονὴ δηλαδὴ μᾶς προκαλεῖ κατὰ φύση ἀκόμη καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλομε καὶ ἡ ὅποια τροφή, ποὺ ἱκανοποιεῖ μιὰ προηγηθεῖσα ἀνάγκη, καὶ ὅποιαδῆποτε πόση ποὺ ἀπομακρύνει τὴν ἐνόχληση τῆς δίψας, καὶ ὁ ὕπνος ποὺ ἀνανεώνει τὴ δύναμη ποὺ δαπανήθηκε ἀπὸ τὴν ἐγρήγορηση, καὶ ὅσα στοιχεῖα μας εἶναι διάφορα ἀπὸ τὰ φυσικά, ἀναγκαῖα γιὰ τὴ σύσταση τῆς φύσης μας, καὶ εἶναι χρήσιμα στοὺς σπουδαίους γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς. Αὐτὰ κι ἂν δὲν μετριοῦνται μαζὶ μὲ τοὺς ἄνδρες, βγαίνουν ὡστόσο μαζὶ μὲ κάθε νοῦ ποὺ φεύγει ἀπὸ τὴ σύγχυση τῆς ἀμαρτίας, γιὰ νὰ μὴ μείνει ἐξαιτίας τῆς κρατούμενος στὴ δουλεία τῶν παραφύση καὶ διαβλητῶν παθῶν ποὺ ἔχομε στὴν ἐξουσία μας, κι ἄλλη ἀρχὴ μέσα μας δὲν ἔχουν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κίνηση τῶν φυσικῶν παθῶν. Καὶ δὲν συναριθμοῦνται, γιὰτὶ δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ μεταβαίνουν μαζὶ μας πρὸς τὴν ἀθάνατη καὶ μακραίωνη ζωὴ τὰ πάθη ποὺ συγκρατοῦν τὴ φύση μας δεμένη μὲ τὴν παρούσα ζωὴ.

Σαράντα χιλιάδες εἶναι ἡ τετράδα τῶν γενικῶν ἀρετῶν, μὲ τὶς ὁποῖες, ἀφοῦ ὁ νοῦς περάσει τὴ φύση καὶ τὸ χρόνο, ἀποκαθίσταται στὸ μακαριστὸ τέλος. Ὅπως δηλαδὴ ἡ μυριάδα ἀναγνωρίζεται μόνο μὲ τὸ στοιχεῖο τῆς μονάδας καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ σημανθεῖ μὲ ἄλλο στοιχεῖο, ἐπειδὴ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴ μονάδα ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴ βάση τῆς, δεχόμενη διαφορὰ μόνο κατὰ τὸ νόημα ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς⁹ (τέλος δηλα-

9. Ἄλλιως: ὡς πρὸς τὸ τέλος ποὺ εἶναι ἡ ἀρχή.

ἀρχὴ μυριάδος ἐστὶν ἢ μονάς, ἢ, κυριώτερον εἰπεῖν, κινουμένη
 140 μονάς ἐστὶν ἢ μυριάς καὶ ἀκίνητος μυριάς ἐστὶν ἢ μονάς), οὕτω
 καὶ πᾶσα τῶν γενικῶν ἀρετῆ τὴν θεῖαν καὶ ἄρρητον μονάδα,
 φημὶ τὸν Θεόν, ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος, ὡς ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν
 ἀρχομένη καὶ λήγουσα, καὶ ταῦτόν ὑπάρχουσα τῷ Θεῷ, κατὰ
 μόνον τῆς ἐπινοίας διαφέρουσα τὸν λόγον, παρ' οὗ καὶ ἐν ᾧ καὶ
 145 εἰς ὃν πᾶσα γένεσις ἀρετῆς προδήλως ὑφέστηκεν.

Ἡ τυχὸν τὰς τέσσαρας προκοπὰς τῶν ἐν τῇ δεκάδι τῶν
 θεῶν ἐντολῶν, εἰς μῆκος θεωρίας καὶ γνώσεως προβαινόν-
 των, φησὶν εἶναι τὰς τέσσαρας μυριάδας ὁ λόγος. Οἷον, πρώτη
 προκοπὴ ἐστὶν ἢ ἀπλῶς ἐν τοῖς εἰσαγομένοις μετὰ τὴν ἀποφυ-
 150 γὴν τῆς κακίας⁽¹³⁾ πρᾶξις τῶν ἐντολῶν, πλήρη ποιοῦσα τὴν
 πρώτην δεκάδα, τὴν αὐτὴν καὶ μονάδα. Δευτέρα προκοπὴ ἐστὶν
 ἢ δι' ἐκάστης ἐντολῆς ἐνεργουμένης τῶν λοιπῶν συμπερίληψις,
 τὴν αὐτὴν δεκάδα ποιουμένη καὶ ἑκατοντάδα τῇ δι' ἀλλήλων
 ἐκάστης ἐντολῆς ἐνεργείᾳ συμπληρουμένην. Ἡ γὰρ δεκάς δεκα-
 155 χῶς ἐνεργηθεῖσα ποιεῖ τὴν ἑκατοντάδα. Τρίτη προκοπὴ ἐστὶν ἢ
 κατὰ τὸν νόμον τῆς φύσεως ταύτης τῆς ἑκατοντάδος δεκάπλω-
 σις. Δεκαδικὸς γὰρ καὶ ὁ τῆς φύσεως νόμος ἐστίν, ὡς ἐκ δέκα
 συνεστηκώς, λέγω δὲ τῶν τριῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων καὶ τῶν
 πέντε αἰσθήσεων καὶ τῆς φωνητικῆς ἐνεργείας καὶ τῆς φυσικῆς
 160 γονιμότητος· κέχρηται γὰρ τῷ μὲν λογιστικῷ πρὸς τὴν τῆς αἰ-
 τίας καὶ τῶν περὶ τὴν αἰτίαν καλῶν ζήτησιν, τῷ ἐπιθυμητικῷ
 δὲ πρὸς πόθον τῶν ζητουμένων, τῷ δὲ θυμικῷ πρὸς φυλακὴν
 καὶ στοργήν, ταῖς αἰσθήσεσι δὲ πρὸς διάκρισιν πενταχῶς καὶ
 αὐτὴν διαιρουμένην, ἐξ ἧς ἐπιστήμη γίνεσθαι πέφυκε (διαιρεῖ-
 165 ται γὰρ ἢ καθόλου διάκρισις τοῖς ἠργμένοις καὶ οὐκ ἠργμέ-
 νοις⁽¹⁴⁾, τοῖς νοητέοις καὶ οὐ νοητέοις, τοῖς ρητέοις καὶ οὐ ρητέ-

δὴ τῆς μονάδας εἶναι ἢ μυριάδα καὶ ἀρχὴ τῆς μυριάδας εἶναι ἢ μονάδα ἢ, γὰρ νὰ κυριολεκτίσομε, ἢ μυριάδα εἶναι κινούμενη¹⁰ μονάδα καὶ ἢ μονάδα εἶναι ἀκίνητη μυριάδα), ἔτσι καὶ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς γενικὲς ἀρετὲς ἔχει ἀρχὴ τῆς καὶ τέλος τῆς θεία καὶ ἄρρητη μονάδα, ἐννοῶ τὸ Θεό, γιὰτὶ ἀπὸ αὐτὸν ἀρχίζει καὶ σ' αὐτὸν λήγει καὶ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ Θεὸ καὶ διαφέρει μόνο κατὰ τὸ νόημα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο Θεὸ καὶ μέσα στὸν ὁποῖο καὶ πρὸς τὸν ὁποῖο εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ὑπάρχει ἢ γένεση κάθε ἀρετῆς.

Ἦ ἴσως λέει ὁ λόγος ὅτι οἱ τέσσερις μυριάδες εἶναι οἱ τέσσερις προκοπὲς ἐκείνων πού προκόβουν στὴ δεκάδα τῶν θείων ἐντολῶν σὲ μῆκος θεωρίας καὶ γνώσης. Λόγου χάρις πρώτη προκοπὴ τῶν εἰσαγομένων στὴν πίστιν εἶναι ἢ μετὰ τὴν ἀποφυγὴ τῆς κακίας ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν γενικά, πού ὀλοκληρώνει τὴν πρώτη δεκάδα πού εἶναι ταυτόχρονα καὶ μονάδα. Δεύτερη προκοπὴ εἶναι ἢ συμπερίληψη σὲ κάθε ἐντολὴ πού πραγματοποιεῖται ὅλων τῶν λοιπῶν, πού κάνει τὴν ἴδια ἐντολὴ δεκάδα καὶ ἑκατοντάδα νὰ συμπληρώνεται μὲ τὴν ἀμοιβαία ἐνέργεια κάθε ἐντολῆς. Γιὰτὶ ἢ δεκάδα ὅταν πραγματοποιηθεῖ δέκα φορὲς κάνει τὴν ἑκατοντάδα. Τρίτη προκοπὴ εἶναι ὁ δεκαπλασιαμὸς τῆς ἑκατοντάδας σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς φύσης. Γιὰτὶ κι ὁ νόμος τῆς φύσης εἶναι δεκαδικός, ἐπειδὴ συνίσταται ἀπὸ δέκα στοιχεῖα· ἐννοῶ τὶς τρεῖς δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ τὶς πέντε αἰσθήσεις, τὴν ἰκανότητα τῆς φωνῆς καὶ τὴ φυσικὴ γονιμότητα. Χρησιμοποιεῖ δηλαδὴ τὴ νόησή μας γιὰ τὴν ζήτησιν τῆς αἰτίας καὶ τῶν ἀγαθῶν πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν αἰτία· τὸ ἐπιθυμητικὸ γιὰ νὰ δημιουργεῖ τὸν πόθο γιὰ ὅσα ζητοῦμε· τὸ θυμικὸ γιὰ τὴ φύλαξή τους καὶ τὴ στοργὴ πρὸς αὐτά· τὶς αἰσθήσεις τὶς χρησιμοποιεῖ γιὰ διάκριση πού διαιρεῖται κι αὐτὴ σὲ πέντε τρόπους, ἀπὸ τὴν ὁποία γίνεται ἢ ἐπιστήμη (γιὰτὶ ἢ διάκριση διαιρεῖται γενικά σὲ ὅσα ἀρχισαν καὶ σὲ ὅσα ὄχι, σὲ ὅσα μποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ σὲ ὅσα ὄχι, σὲ ὅσα μποροῦν νὰ λε-

10. Δηλαδὴ μία μονάδα, μία δεκάδα, μία χιλιάδα, μία μυριάδα.

οις, τοῖς ποιητέοις καὶ οὐ ποιητέοις, τοῖς φθαρτοῖς καὶ τοῖς ἀφθάρτοις), τῷ δὲ φωνητικῷ πρὸς ἔκφρασιν, καὶ τῇ γονιμότητι πρὸς αὐξήσιν τῶν ζητηθέντων καὶ ἐπιθυμηθέντων καὶ στερ-
 170 χθέντων καὶ γνωσθέντων καὶ ἐκφανθέντων καλῶν. Γίνεται γοῦν ἡ ἑκατοντάς, κατὰ τὸν νόμον δεκαπλουμένη τῆς φύσεως, χιλιάς. Τετάρτη δὲ προκοπή ἐστὶν ἡ διὰ θεωρίας καὶ γνώσεως τοῦ φυσικοῦ νόμου κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν διαίρεσιν πρὸς τὸν ἐκάστης ἐντολῆς ἀρχικώτερον λόγον ἀνάβασις, καθ' ἣν ἡ μυριάς
 175 συναγομένη θεωρεῖται, τῷ τῆς πρώτης μονάδος στοιχείῳ γνωριζομένη.

Ὁ γὰρ ἀπλῶς ἐνεργήσας τὰς ἐντολάς, καὶ πάλιν κατὰ τὴν ἐκάστης ἐνεργείας τὰς ἄλλας συμπαραλαβὼν, καὶ αὖθις τῇ περιλήψει τούτων τὴν τοῦ φυσικοῦ νόμου συζεύξας διάκρισιν, καὶ
 180 τοῦτον πάλιν πρὸς τὸν ἐκάστης ἐντολῆς λόγον γνωστικῶς ἀναβιβάσας τὰς τέσσαρας μυριάδας συνήγαγεν, καθ' ἐκάστην προκοπὴν τῷ τῆς μονάδος τιμηθεὶς μυστηρίῳ, πρὸς ἣν ὁ τῆς μυριάδος συνάγεται λόγος.

Ἡ πάλιν, τὰς λεγομένας τέσσαρας γενικὰς ἀπαθείας αἱ
 185 τέσσαρες μυριάδες σημαίνουσιν. Πρώτη γὰρ ἐστὶν ἀπάθεια⁽¹⁵⁾ ἡ παντελῆς ἀποχὴ τῶν κατ' ἐνέργειαν κακῶν, ἐν τοῖς εἰσαγομένοις θεωρουμένη, δευτέρα⁽¹⁶⁾ δὲ ἡ παντελῆς κατὰ διάνοιαν περὶ τὴν τῶν κακῶν συγκατάθεσιν ἀποβολὴ λογισμῶν, ἐν τοῖς μετὰ λόγου τὴν ἀρετὴν μειοῦσι γινομένη, τρίτη⁽¹⁷⁾ ἡ κατ' ἐπιθυμίαν
 190 περὶ τὰ πάθη παντελῆς ἀκίνησῖα ἐν τοῖς διὰ τῶν σχημάτων τοὺς λόγους νοητῶς θεωμένοις τῶν ὀρωμένων, τετάρτη ἀπάθεια⁽¹⁸⁾ ἡ καὶ αὐτῆς τῆς ψιλῆς τῶν παθῶν φαντασίας παντελῆς κάθαρσις, ἐν τοῖς διὰ γνώσεως καὶ θεωρίας καθαρὸν καὶ διειδὲς ἔσοπτρον τοῦ Θεοῦ ποιησαμένοις τὸ ἡγεμονικὸν συνισταμέ-
 195 νη.

Ὁ τοίνυν καθάρας ἑαυτὸν ἐνεργείας παθῶν καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν συγκαταθέσεως ἐλευθερώσας καὶ τῆς περὶ αὐτὰ κατ' ἐπιθυμίαν κινήσεως στάσιν λαβὼν καὶ τῆς αὐτῶν

χθοῦν καὶ σὲ ὅσα δὲν μποροῦν, σὲ ὅσα πρέπει νὰπραχθοῦν καὶ σὲ ὅσα δὲν πρέπει, σὲ ὅσα φθείρονται καὶ σὲ ὅσα ὄχι), ἐνῶ τὴν ἰκανότητα τῆς φωνῆς τὴ χρησιμοποιοεῖ γιὰ ἔκφραση καὶ τὴ γο- νιμότητα γιὰ τὴν αὔξηση τῶν ἀγαθῶν, ποὺ ζήτησε κι ἐπιθύμησε κι ἀγάπησε καὶ γνώρισε καὶ ἐκδήλωσε. Γίνεται λοιπὸν ἡ ἑκατο- ντάδα ὅταν δεκαπλασιαστεῖ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς φύσης χι- λιάδα. Τέταρτη προκοπὴ εἶναι ἡ ἀνάβαση μέσω τῆς θεωρίας καὶ τῆς γνώσης τοῦ φυσικοῦ νόμου σύμφωνα μὲ τὴ διαίρεση ποὺ κάναμε πρὸς τὸν πλησιέστερο στὴν ἀρχὴ λόγο κάθε μιᾶς ἐντολῆς, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία θεωρεῖται συγκεντρωτικὰ ἡ μυ- ριάδα, ποὺ ἔχει γνώρισμά της τὸ στοιχεῖο τῆς πρώτης μονάδας.

Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἔπραξε γενικὰ τὶς ἐντολὲς καὶ ἔχει ἐπί- σης συμπεριλάβει κατὰ τὴν ἐκτέλεση κάθε μιᾶς καὶ τὶς ἄλλες, καὶ πάλι μαζὶ μὲ τὴ συμπαραλαβὴ αὐτῶν συνένωσε καὶ τὴ διά- κριση τοῦ φυσικοῦ νόμου, κι αὐτὸν πάλι τὸν ἀνέβασε ὡς πρὸς τὴ γνώση στὸ λόγο κάθε μιᾶς ἐντολῆς, συμπλήρωσε τὶς τέσσε- ρις μυριάδες, τιμημένος γιὰ κάθε προκοπὴ του μὲ τὸ μυστήριον τῆς μονάδας, πρὸς τὴν ὁποία συνάγεται ὁ λόγος τῆς μυριάδας.

Ἡ ἀλλιῶς· οἱ τέσσερες μυριάδες σημαίνουν τὶς λεγόμενες τέσσερις γενικὲς ἀπάθειες. Πρώτη δηλαδὴ ἀπάθεια εἶναι ἡ τέ- λεια ἀποχὴ ἀπὸ τὴ διάπραξη τῶν κακῶν ποὺ παρατηρεῖται στοὺς ἀρχάριους· δεύτερη ἡ πλήρης ἀποβολὴ ἀπὸ τὴ διάνοια τῶν λογισμῶν ὡς πρὸς τὴ συγκατάθεση στὰ κακά, ποὺ συμβαί- νει σ' ἐκείνους ποὺ ἀσκοῦν συνειδητὰ τὴν ἀρετὴ· τρίτη εἶναι ἡ τέλεια ἀδράνεια τῆς ἐπιθυμίας ὡς πρὸς τὰ πάθη σ' ἐκείνους ποὺ μέσω τῶν σχημάτων φθάνουν νοητὰ στὴ θεὰ τῶν λόγων τῶν φαινομένων· τέταρτη ἀπάθεια εἶναι ἡ τέλεια κάθαρση κι ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀπλὴ φαντασία τῶν παθῶν ποὺ ὑπάρχει σὲ ὄσους μὲ τὴ γνώση καὶ τὴ θεωρία κατέστησαν τὴν ἡγεμονικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς καθαρὸ καὶ διαυγὲς ἔσοπτρον τοῦ Θεοῦ.

Ὅποιος λοιπὸν ἔχει ἀποκαθάρσει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν καὶ τὸν ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴ διανοητικὴ συγκατάθεση πρὸς αὐτὰ καὶ σταμάτησε τὴν κίνηση τῆς ἐπιθυ-

ψιλῆς φαντασίας τὸν νοῦν καταστῆσας ἀμόλυντον τὰς τέσσαρας
200 μυριάδας ἔχων ἐξέρχεται τῆς ὕλης καὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ πρὸς
τὴν θεϊαν καὶ εἰρηνικὴν τῶν νοητῶν ἐπείγεται λῆξιν.

Οὕτω μὲν οὖν νοεῖσθωσαν ἡμῖν οἱ τέσσαρες μυριάδες. Αἱ
δὲ τρεῖς χιλιάδες⁽¹⁹⁾ τὸν τέλειον καὶ ὀρθὸν καὶ εὐσεβῆ περὶ τῆς
ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος θεολογικὸν σημαίνουσιν λόγον,
205 καθ' ὃν ἡ ἀγία τρισυπόστατος μονὰς εἰς παρ' ἡμῶν ὑμνεῖται
Θεὸς καὶ πιστεύεται.

Οἱ δὲ τριάκόσιοι τὸν περὶ προνοίας ἐνταῦθα παραδηλοῦσι
λόγον, οὐχ ὅτι μόνον τῷ σχήματι τοῦ γράμματος⁽²⁰⁾ ἢ ἄνωθεν ἐπὶ
τὰ κάτω διήκουσα καὶ τῶν ἐκατέρωθεν πλαγίων τὰ ἄκρα περι-
210 λαμβάνουσα σημαίνεται δυνάμεις (ὅπερ τὴν τὸ πᾶν διασφίγγου-
σαν ἀρρήτως δημοῖ πρόνοιαν), ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ τοῦ σταυροῦ
τύπῳ τετίμηται, ἐν ᾧ τὸ μέγα καὶ πρῶτον καὶ ἀπόκρυφον τῆς
προνοίας ἐπετελέσθη μυστήριον. Προνοίας γὰρ καθέστηκε τρό-
πος ἀπόρρητος τὸ μέγα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ μυστή-
215 ριον, ᾧ τύπῳ μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπ' αὐτοῦ δι' ἡμᾶς προση-
λωθέντος τάχα θαρρήσας ὁ μέγας πατριάρχης Ἀβραὰμ μετὰ
τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ, τουτέστι τύπου καὶ ὀνόματος Ἰη-
σοῦ, τὰς δηλουμένας διὰ τῶν βασιλέων ἀντικειμένας ἐξελθὼν
κατεπάλαισε δυνάμεις. Πολλάκις γὰρ οἶδεν ἡ Γραφή καὶ ἐκ
220 τῶν ἐν τοῖς γράμμασι σχημάτων τὸν ἴδιον φανερῶσαι σκοπὸν
τοῖς ἐπὶ τούτῳ καθαιρομένοις.

Εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ βούλεται τις τὸ βούλημα σκοπῆ-
σαι τῆς ἀγίας Γραφῆς, καὶ οὕτω τὴν πρόνοιαν δι' αὐτοῦ μηνυο-
μένην εὐρήσει· προνοίας γὰρ ἔργον οὐ μόνον κατὰ τὸν ἑαυτῆς
225 τοῦ εἶναι λόγον φυλάξαι τὴν φύσιν ἀμείωτον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν
ἐπίκτητον τοῦ εἶναι χάριτι λόγον ἀνελλιπῶς ἔχουσαν δεῖξαι.
Οὐκοῦν τοῖς διακοσίοις τὰ ἑκατὸν συνάψας τις ἀποτελεῖ τὸν
τριακόσια, δηλοῦντα φύσιν καὶ ἀρετὴν. Φασὶ γὰρ τὸν διακόσια

μίας του γι' αὐτὰ κι ἀφοῦ κατέστησε τὸ νοῦ του ἀμόλυντο ἀκόμα κι ἀπὸ τὴν ἀπλῆ φαντασία τους, ἔχοντας πιά τις τέσσερες μυριάδες ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ὕλη καὶ τὰ ὑλικά καὶ σπεύδει πρὸς τὴ θεία καὶ εἰρηνικὴ κατάληξιν τῶν νοητῶν.

Ἔτσι λοιπὸν ἄς κατανοήσομε τις τέσσερις μυριάδες. Οἱ τρεῖς χιλιάδες τώρα σημαίνουν τὸν τέλειο καὶ ὀρθὸ καὶ εὐσεβῆ θεολογικὸ λόγο γιὰ τὴν ἀγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα, κατὰ τὸν ὁποῖο ὑμνοῦμε καὶ πιστεύομε τὸν ἕνα Θεό, τὴν ἀγία τρισυπόστατη μονάδα.

Οἱ τριακόσιοι πάλι ὑποδηλώνουν ἐδῶ τὸ λόγο γιὰ τὴν πρόνοια, ὄχι μόνο γιατί μὲ τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος σημαίνεται ἡ δύναμη ποῦ διέρχεται ἀπὸ ἐπάνω πρὸς τὰ κάτω καὶ περιλαμβάνει τὰ ἄκρα τῶν πλαγίων ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη (πράγμα ποῦ σημαίνει τὴν πρόνοια ποῦ περιλαμβάνει ἄρρητα τὸ πᾶν), ἀλλὰ καὶ γιατί τιμᾶται καὶ μὲ τὸν τύπο τοῦ σταυροῦ, στὸν ὁποῖο τελέστηκε τὸ μέγα καὶ πρῶτο κι ἀπόκρυφο μυστήριον τῆς πρόνοιας. Γιατὶ ἀπέβη ἀπόρρητη ἐκδήλωση τῆς θείας πρόνοιας τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Θεοῦ καὶ στὸν τύπον αὐτὸν μὲ τὸ ὄνομα ἐκείνου ποῦ καρφώθηκε ἐπάνω του, δηλαδὴ στὸν τύπον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, στηρίζοντας τὸ θάρρος του ὁ μέγας πατριάρχης μὲ τριακόσιους δέκα ὀχτῶ ἐξόρμησε καὶ κατανίκησε τις ἀντίπαλες δυνάμεις, ποῦ δηλώνονται μὲ τοὺς βασιλιάδες. Γιατὶ συχνὰ ἡ Γραφὴ συνηθίζει καὶ μὲ τοὺς τύπους ποῦ δηλώνονται στὰ γράμματα νὰ φανερώνει τὸ σκοπὸ τῆς σ' ἐκείνους ποῦ καθαίρονται γι' αὐτόν.

Ἄν ὁμως θέλει κάποιος νὰ ἐξετάσει τὸ νόημα τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ, θὰ βρεῖ ὅτι καὶ ἔτσι μ' αὐτὸ μηνύεται ἡ πρόνοια· γιατί ἔργο τῆς πρόνοιας εἶναι ὄχι μονάχα νὰ φυλάξει ἀμείωτη τὴ φύση μας σύμφωνα μὲ τὸ δικό της λόγο τῆς ὑπαρξῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν δείξει ὅτι δὲν ὑστερεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποκτηθεῖσα ἔπειτα μὲ τὴ χάρι μακαριότητα. Προσθέτοντας λοιπὸν κανένας στὰ διακόσια τὰ ἑκατὸ ἀποτελεῖ τὸν ἀριθμὸν τριακόσια, ποῦ δηλώνει τὴ φύση καὶ τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ λέγε-

πολλάκις σημαίνειν ἀριθμὸν τὴν φύσιν, ὡς ἐξ ὕλης καὶ εἶδους
 230 ὑπάρχουσαν, εἴπερ ἡ ὕλη τετραδικὴ διὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, τὸ
 δὲ εἶδος πενταδικὸν διὰ τὴν αἴσθησιν τὴν τὸ ὑλικὸν πρὸς εἶδος
 σχηματίζουσαν φύραμα. Πεντάκις γὰρ συνθεῖς τὸν τεσσαράκον-
 τα ἢ τετράκις τὸν πενήκοντα ποιεῖς τὸν διακόσια. Ὁ δὲ ἑκατὸν
 ἀριθμὸς⁽²¹⁾ τὴν τελείαν ἀρετὴν σημαίνει, ὡς ἔχων δεκαπλουμέ-
 235 νην τὴν θεῖαν δεκάδα τῶν ἐντολῶν, εἰς ἣν φθάσας ὁ Ἀβραὰμ
 πατὴρ γίνεται τοῦ μεγάλου Ἰσαάκ, νεκρὸς κατὰ φύσιν, ζωῆς καὶ
 χαρᾶς γεννήτωρ κατὰ Πνεῦμα γενόμενος. Συνθεῖς οὖν τοῖς δια-
 κοσίοις τὰ ἑκατόν, τὸν τριακόσια πληρώσαις ἂν ἀριθμὸν,
 δηλοῦντα τὴν πρόνοιαν, κατὰ τὸν τοῦ εὖ εἶναι λόγον τὴν φύσιν
 240 συνέχουσαν.

Ὁ δὲ ἐξήκοντα τὴν κατὰ φύσιν ποιητικὴν τῶν ἐντολῶν
 σημαίνει δύναμιν τετελειωμένην τοῖς λόγοις τῶν ἀρετῶν. Εἰ
 γὰρ ὁ ἐξ τὴν ποιητικὴν σημαίνει τῆς φύσεως δύναμιν, ὡς τέ-
 λειος καὶ ἐκ τῶν ἰδίων μερῶν συνιστάμενος (διὸ καὶ ἐν ἑξ
 245 ἡμέραις πεποικέναι τὸν Θεὸν τὸν κόσμον γέγραπται), ὁ δὲ
 δέκα τὸν τέλειον τῆς ἐν ταῖς ἐντολαῖς ἀρετῆς δηλοῖ, ἄρα ὁ ἐξή-
 κοντα⁽²²⁾ τὴν κατὰ φύσιν δεκτικὴν τῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς θεῶν
 λόγων σαφῶς παραδηλοῖ δύναμιν.

Οὐκοῦν οἱ τέσσαρες μυριάδες πρὸς τοῖς τρισχιλίοις τρια-
 250 κοσίοις καὶ ἐξήκοντα δηλοῦσι τὸν τέλειον περὶ ἀρετῆς λόγον
 καὶ τὸ σεπτὸν τῆς θεολογίας μυστήριον καὶ τὸν ἀληθῆ τῆς προ-
 νοίας σκοπὸν καὶ τὴν ἀρεταῖς ποιωθεῖσαν πρακτικὴν τῆς φύσε-
 ως δύναμιν, μεθ' ὧν ὁ σαρκὸς αἰσθήσεώς τε καὶ κόσμου τῶ
 πνεύματι διακρίνας τὸν νοῦν πάντως ἐξέρχεται, τὴν ἐν ἀλλήλοις
 255 τούτων ἀφείς, ὡς τὴν Βαβυλωνίαν οἱ πάλαι, φύρσιν καὶ σύγχυ-
 σιν, καὶ πρὸς τὴν ἄνω πόλιν ἐπείγεται, πάσης τὸν νοῦν ἔχων
 τῆς πρὸς ὀτιοῦν σχέσεως ἀνετον.

ται συχνά ὅτι ὁ ἀριθμὸς διακόσια σημαίνει τὴ φύση, ἐπειδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλη καὶ εἶδος, ἐφόσον ἢ ὕλη εἶναι τετραπλή ἐπειδὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα, καὶ τὸ εἶδος πενταδικὸ ἐξαιτίας τῆς αἴσθησης, πὺ σχηματίζει τὴν ὕλική μάζα σὲ εἶδος. Ἐὰν δηλαδὴ πολλαπλασιάσομε πέντε φορές τὸ σαράντα ἢ τέσσερις φορές τὸ πενήντα κάνομε τὸ διακόσια. Ὁ ἀριθμὸς ἑκατὸ σημαίνει τὴν τέλεια ἀρετὴ, ἐπειδὴ ἔχει δεκαπλασιασμένη τὴ θεία δεκάδα τῶν ἐντολῶν, στὸν ὁποῖο ἀφοῦ ἔφτασε ὁ Ἄβραάμ γίνεται πατέρας τοῦ μεγάλου Ἰσαάκ, πὺ ἦταν νεκρὸς ὡς πρὸς τὴ φύση, καὶ ἔγινε πνευματικὰ πατέρας ζωῆς καὶ χαρᾶς. Προσθέτοντας λοιπὸν στὰ διακόσια τὰ ἑκατό, θὰ συμπληρώσεις τὸν ἀριθμὸ τριακόσια πὺ δηλώνει τὴν πρόνοια πὺ συνέχει τὴ φύση σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τῆς μακαριότητος.

Ὁ ἀριθμὸς ἐξήντα σημαίνει τὴ δύναμη τῆς φύσης μας πὺ ἐκτελεῖ τις ἐντολὲς ὀλοκληρωμένες στοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν. Ἄν δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς ἕξι σημαίνει τὴν ποιητικὴ δύναμη τῆς φύσης μας ὡς τέλειος καὶ ἀποτελούμενος ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ μέρη (γι' αὐτὸ κι ἔχει γραφεῖ ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον σὲ ἕξι ἡμέρες¹¹) κι ὁ ἀριθμὸς δέκα δηλώνει τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς τῶν ἐντολῶν, ἄρα ὁ ἀριθμὸς ἐξήντα δηλώνει σαφῶς τὴ δύναμη τῆς φύσης μας πὺ δέχεται τοὺς θεῖους λόγους τῶν ἐντολῶν.

Ἐπομένως οἱ τέσσερις μυριάδες μαζί μὲ τις τρεῖς χιλιάδες τριακόσιους ἐξήντα δηλώνουν τὸν τέλειον λόγο περὶ ἀρετῆς καὶ τὸ σεπτὸ μυστήριον τῆς θεολογίας καὶ τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ τῆς πρόνοιας καὶ τὴν πρακτικὴ δύναμη τῆς φύσης μας διαποτισμένη ἀπὸ τις ἀρετές, μαζί μὲ τις ὁποῖες βγαίνει αὐτὸς πὺ ξεχώρισε τὸ νοῦ μὲ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὴ σάρκα, τὴν αἴσθησι καὶ τὸν κόσμον, ἐγκαταλείποντας, ὅπως οἱ παλαιοὶ τὴ Βαβυλώνα, τὴν ἀνάμειξη καὶ τὴ μεταξὺ τους σύγχυσι, βιάζεται νὰ φθάσει στὴν ἄνω πόλη, μὲ τὸ νοῦ ἐλεύθερον ἀπὸ τὴ σχέση μὲ ὁποιοδήποτε.

11. Γεν. 2,2.

«Παιῖδες τούτων καὶ παιδίσκαὶ ἑπτακισχίλιοι τριακόσιοι ἑπτά». Ὁ νόμος, ἐν τῷ περὶ παίδων καὶ παιδισκῶν τόπῳ δια-
 260 γορεύων, φησὶ τοὺς ἑβραίους παῖδας καὶ παιδίσκας ἔξ ἔτη δου-
 λεύειν καὶ τῷ ἐβδόμῳ ἀπολύεσθαι ἐλευθέρους, τοὺς δὲ ἄλλο-
 φύλους παῖδας καὶ παιδίσκας δουλεύειν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πεν-
 τηκοστὸν ἔτος οἶμαι τῆς ἀφέσεως αἰῶνα καλῶν. Ἐβραῖος δὲ
 παῖς καὶ ἑβραία παιδίσκη εἰσὶν οἱ τῷ πρακτικῷ φιλοσόφῳ δου-
 265 λεύοντες ἔξ ἔτη λόγος καὶ διάνοια πρὸς ἐπίνοιαν τῆς ἠθικῆς εὐ-
 πρεπείας καὶ ἀρετῆς τρόπων ἐξεύρεσιν. Παντὶ γὰρ πρακτικῷ,
 παιδὸς καὶ παιδίσκης δίκη, ὁ λόγος καὶ ἡ διάνοια μοχθοῦσι,
 τοὺς κατ' ἀρετὴν τῆς πράξεως τρόπους ἐπινοοῦντές τε καὶ
 δημιουργοῦντες, καὶ οἷον πᾶσαν ἑαυτῶν κατὰ τῶν ἀντικειμέ-
 270 νων τῇ πρακτικῇ πνευμάτων τῆς πονηρίας τὴν δύναμιν ἔχοντες
 ἀντιτεταγμένην. Πληρώσαντες οὖν τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν,
 ἦν ὁ ἔξ τῶν ἐτῶν παρεδήλωσεν ἀριθμὸς (εἴρηται γὰρ ὡς ὁ ἔξ
 ἀριθμὸς τὴν πρακτικὴν σημαίνει φιλοσοφίαν), ἐλεύθεροι πρὸς
 τὴν πνευματικὴν ἀπολύονται, δηλονότι τῶν ἐν τοῖς οὖσι συγγε-
 275 νῶν λόγων θεωρίαν ἐπανερχόμενοι, ὃ τε λόγος καὶ ἡ διάνοια,
 ὀπηνίκα κατὰ τὸ ἑβδομον ἔτος⁽²³⁾ γένωνται, τουτέστι τῆς ἀπα-
 θείας τὴν ἔξιν, καθ' ἣν δαμασθέντα τῷ πολλῷ καμάτῳ τοῦ λό-
 γου καὶ τῆς συνημμένης αὐτῷ διανοίας ὑποχωρεῖ τῆς ψυχῆς τὰ
 πάθη καὶ ὑπεξίσταται.

280 Ἄλλόφυλος δὲ παῖς ἐστὶ καὶ παιδίσκη ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπι-
 θυμία, οὗς ὑποζεύγνυσι διαπαντὸς τῇ δεσποτείᾳ τοῦ λόγου πρὸς
 ὑπηρεσίαν τῶν ἀρετῶν δι' ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης ὁ θεωρη-
 τικὸς νοῦς, μὴ διδοὺς αὐτοῖς παντελῶς τὴν πρὸς ἐλευθερίαν
 ἄφεσιν, ἕως ἂν καταποθῇ τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος τελείως ὁ
 285 τῆς φύσεως νόμος, καθάπερ ὑπὸ ζωῆς ἀπείρου σαρκὸς δυστή-
 νου θάνατος, καὶ πᾶσα δειχθῇ καθαρῶς ἡ τῆς ἀνάρχου βασι-
 λείας⁽²⁴⁾ εἰκῶν, πᾶσαν ἔχουσα τοῦ ἀρχετύπου διὰ μιμήσεως τὴν
 μορφήν· καθ' ἣν γενόμενος ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ἐλευθέρους

«Τ' ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τοὺς ἦταν ἑπτὰ χιλιάδες τριακῶσια ἑφτά». Ὁ νόμος, μιλώντας στὸ χωρίο γιὰ τὰ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια λέει τὰ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια τῶν Ἑβραίων νὰ δουλεύουν ὡς δοῦλοι ἕξι χρόνια καὶ τὸ ἕβδομο ν' ἀφήνονται ἐλεύθερα, ἐνῶ τὰ παιδιά καὶ τὰ κορίτσια τῶν ἀλλοφύλων νὰ εἶναι δοῦλοι στὸν αἰῶνα¹², καλώντας αἰῶνα τὸ πεντηκοστὸ ἔτος τῆς ἀπελευθέρωσης. Ἑβραϊόπουλο καὶ Ἑβραιοπούλα εἶναι ὁ λόγος καὶ ἡ διάνοια ποὺ εἶναι δοῦλοι στὸν πρακτικὸ φιλόσοφο ἐπὶ ἕξι χρόνια πρὸς ἐπινόηση τῆς ἠθικῆς εὐπρέπειας καὶ ἐξεύρεσης τρόπων ἀρετῆς. Γιατὶ γιὰ καθὲ πρακτικὸ, σὰν ἀγόρι καὶ κορίτσι, μοχθοῦν ὁ λόγος καὶ ἡ διάνοια, ἐπινοώντας καὶ δημιουργώντας τοὺς σύμφωνους μὲ τὴν ἀρετὴ τρόπους τῆς πράξης καὶ σὰ νὰ ἔχουν ἀντιπαραταγμένη ὅλη τὴ δύναμή τους ἐνάντια στ' ἀντίθετα πρὸς τὴν πρακτικὴ πνεύματα τῆς πονηρίας. Ἀφοῦ συμπληρώσουν λοιπὸν τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία ποὺ ὑποδήλωσαν τὰ ἕξι χρόνια (γιατὶ εἶπαμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἕξι σημαίνει τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία), ἀφήνονται ἐλεύθερα, ἐπανερχόμενα δηλαδὴ στὴν πνευματικὴ θεωρία τῶν συγγενῶν λόγων μέσα στὰ ὄντα καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ διάνοια, ὅταν φτάσουν στὸ ἕβδομο ἔτος, δηλαδὴ στὴν ἕξῃ τῆς ἀπάθειας, μέσα στὴν ὁποία δαμασμένα ἀπὸ τὸν πολὺ κάματο τοῦ λόγου καὶ τῆς δεμένης μαζί του διάνοιας τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ὑποχωροῦν καὶ διαφεύγουν.

Ἀλλόφυλο ἀγόρι καὶ κορίτσι εἶναι τὸ θυμικὸ καὶ ἡ ἐπιθυμία, ποὺ τὰ βάζει γιὰ πάντα στὸν ζυγὸ καὶ στὴ δεσποτεία τοῦ λόγου γιὰ τὴν ὑπηρεσία τῶν ἀρετῶν μὲ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη ὁ θεωρητικὸς νοῦς χωρὶς νὰ τὰ δίνει καμμιά ἐλευθερία, ὥσπου νὰ καταποθεῖ τελείως ὁ νόμος τῆς φύσης ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ πνεύματος, ὅπως ὁ θάνατος τῆς δύστυχης σάρκας ἀπὸ τὴν ἀπειρη ζωὴ, καὶ φανερωθεῖ ὀλοκάθαρη ὅλη ἡ εἰκόνα τῆς ἀναρχῆς βασιλείας, ποὺ ἀπομιμεῖται κι ἔχει ὅλη τὴ μορφὴ τοῦ ἀρχέτυπου, ὅπου φτάνοντας ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ἀπελευθερώνει τὸ θυμὸ καὶ

12. Δευτ. 15,12· 17. Δευτ. 25,10 καὶ 40-41.

ποιεῖται τὸν τε θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν⁽²⁵⁾, τὴν μὲν πρὸς τὴν
 290 ἀκήρατον τοῦ θεοῦ ἔρωτος ἡδονὴν καὶ τὴν ἄχραντον θέλξιν
 μετασκευάζων, τὸν δὲ πρὸς ζέσιν πνευματικὴν καὶ διάπυρον ἀει-
 κινήσιαν καὶ σὺφρονα μανίαν μεταβιβάζων, καθ' ἣν, ὡς ἔοικεν,
 ἡ μεγάλη τοῦ ἀκηράτου φωτὸς ἀκτίς, ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦ-
 λος, γενόμενος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἤκουσε παρὰ τοῦ βασιλέως
 295 Ἀγρίππα, «μαίνη, Παῦλε», καὶ πάλιν αὐτός, περὶ ἑαυτοῦ πρὸς
 Κορινθίους γράφων «εἴτε ἐξέστημεν, Θεῶ, εἴτε σωφρονοῦμεν,
 ὑμῖν», τὴν κατὰ Θεὸν σὺφρονα μανίαν ἔκστασιν δηλονότι κα-
 λέσας, ὡς ἔξω ποιουμένην τῶν ὄντων τὸν κατ' αὐτὴν σὺφρονα
 νοῦν.

300 Τὸν δὲ τούτων ἀριθμὸν σημαίνειν ὑπονοῶ τὴν κατὰ τὸν
 λόγον χρονικὴν μετὰ τῆς ἀπαθείας τῶν τρόπων πρόνοιαν⁽²⁶⁾,
 καθ' ἣν καὶ λόγῳ καὶ διανοίᾳ καθάπερ Ἑβραίοις παισὶ καὶ παι-
 δίσκαις δουλεύουσι κατὰ τὴν πρᾶξιν ἐπικείμενος ὁ νοῦς ὀρίζει τὰ
 μέτρα τῆς κατ' ἀρετὴν τούτων ὑπουργίας, μεταφέρων πρὸς θε-
 305 ωρίαν, καί, θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας ὡς ἀλλοφύλων παίδων καὶ
 παιδισκῶν ἐπιμελούμενος ὡς δούλων δεσπότης, πρὸς τὴν ἰσό-
 τιμον ἄγει κατὰ τὸ τέλος⁽²⁷⁾ ἐλευθερίαν, τὴν μὲν ἐπιθυμίαν ποιῶν
 ἔφρουν τῶν θείων ἀπολαυστικὴν, τὸν δὲ θυμὸν τόνον ἀπολαυ-
 στικῆς ἐφέσεως ἄληκτον, καὶ ἀποτελῶν ἑβραίους ἀληθινούς
 310 κατὰ τὴν χάριν τοῦ ἀλλοφύλους δούλους.

«Ψάλται καὶ ψαλτωδοὶ ὀκτακόσιοι πεντηκονταπέντε».
 Ψάλται⁽²⁸⁾ εἰσὶν οἱ τὸν θεῖον λόγον τοῖς τῶν ἀρετῶν τρόποις
 ἄνευ θεωρίας κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀναφωνοῦντες. Ψαλτωδοί⁽²⁹⁾ εἰ-
 σὶν οἱ τὸν θεῖον λόγον τοῖς τῶν ἀρετῶν τρόποις μετὰ τῆς κατὰ
 315 τὴν θεωρίαν γνωστικῆς τερπνότητος τοῖς ἄλλοις μυσταγωγοῦν-
 τες καὶ τὰ νοητὰ αὐτῶν ὧτα καθηδύνοντες. Ὁ δὲ τούτων ἀρι-
 θμὸς δηλοῖ τὴν ἐφικτὴν ἀνθρώποις ἐπιστήμην τῶν αἰωνίων. Ὁ

τὴν ἐπιθυμία, τὴν ἐπιθυμία μεταποιώντας τὴν στὴν ἀθάνατη ἡδονὴ τοῦ θείου ἔρωτα καὶ τὴν ἄχραντη θέλξη, ἐνῶ τὸ θυμὸ μετατρέποντάς τον σὲ πνευματικὴ χαρὰ καὶ διάπυρη ἀεικινησία καὶ μανία φρόνιμη. Στὴν κατάστασι αὐτὴ βρέθηκε, ὅπως φαίνεται, ἡ μεγάλη ἀκτίνα τοῦ ἀθάνατου φωτός, ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος στὶς Πράξεις καὶ ἄκουσε ἀπὸ τὸ βασιλέα Ἀγρίππα τὸ λόγο, «εἶσαι μανιακός, Παῦλε»¹³, καὶ πάλι ὅταν γράφει ὁ ἴδιος στοὺς Κορινθίους γιὰ τὸν ἑαυτό του «εἶτε εἶμαι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ, εἶτε εἶμαι στὰ λογικά μου γιὰ χάρι δική σας»¹⁴, ὀνομάζοντας δηλαδὴ τὴ φρόνιμη μανία ἔκστασι, ἐπειδὴ βγάζει ἔξω ἀπὸ τὰ ὄντα τὸ φρόνιμο νοῦ ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτήν.

Ὁ ἀριθμὸς τους¹⁵ πάλι ὑποθέτω ὅτι σημαίνει τὴ μέσα στὸ χρόνο ἐκδηλούμενη μὲ τὴν ἀπάθεια πρόνοια τοῦ Λόγου, ὅπου μὲ τὸ λόγο καὶ τὴ διάνοια, ὅπως στὰ Ἑβραϊόπουλα καὶ τὶς Ἑβραιοπούλες ποὺ ἦταν δούλοι ἐρχόμενος ἀπὸ πάνω τους ὁ νοῦς κατὰ τὴν ἐργασία τους ὀρίζει τοὺς κανόνες τῆς σύμφωνης μὲ τὴν ἀρετὴ ὑπηρεσίας τους· μεταφέροντας στὴ θεωρία τοῦ θυμικοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, σὰ νὰ φροντίζει ἀλλόφυλα ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅπως ὁ Κύριος τοὺς δούλους του, τοὺς ὀδηγεῖ κατὰ τὸ τέλος σὲ ἰσότιμη ἐλευθερία, μεταβάλλοντας τὴν ἐπιθυμία σὲ ἔφεση ἀπόλαυσι τῶν θείων καὶ τὸ θυμὸ σὲ ἔντονη δίχως λήξι ἔφεση γι' ἀπόλαυσι καὶ μετατρέποντας τοὺς ἀλλόφυλους δούλους σὲ ἀληθινούς Ἑβραίους.

«Ψάλτες καὶ ψαλμῶδοι ὀχτακόσιοι πενήντα πέντε»· ψάλτες εἶναι ὅσοι ἀναφωνοῦν τὸ θεῖο λόγο μὲ τὶς ἐκδηλώσεις τῶν ἀρετῶν στὴν πράξι χωρὶς θεωρία. Ψαλμῶδοι εἶναι ὅσοι διδάσκουν τοὺς ἄλλους τὸ θεῖο λόγο μετὰ τὶς ἐκδηλώσεις τῶν ἀρετῶν συνοδευόμενες μὲ τὴ γνωστικὴ τερπνότητι τῆς θεωρίας καὶ καταγλυκαίνουν τὴ νοσητὴ ἀκοή τους. Ὁ ἀριθμὸς δηλαδὴ ὀχτακόσια καὶ ὁ ἀριθμὸς πενήντα ὑποδηλώνουν ὁ ἕνας τοὺς

γὰρ ὀκτακόσια⁽³⁰⁾ καὶ ὁ πεντήκοντα ὁ μὲν τοὺς τῆς γνώσεως, ὁ δὲ τοὺς τῶν ἀρετῶν μέλλοντας λόγους ὑποφαίνει· ὁ δὲ πέντε τὴν
 320 ἐπὶ τούτοις ἐπιστήμην παρίστησι, καθὼς περὶ τοῦ πέντε μικρῶ
 πρόσθεν ἀποδεδώκαμεν ἀριθμοῦ.

«Κάμηλοι τετρακόσιοι τριακονταπέντε». Κάμηλοι, συνεξ-
 ιοῦσαι τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, σὺν ἐλευθερίᾳ πολλῇ τῆς πικρᾶς
 ἀπολυομένοις αἰχμαλωσίας, εἰσὶν αἱ φυσικαὶ τῶν ὀρωμένων
 325 διάφοροι θεωρίαι, κατὰ τὴν κάμηλον ἔχουσαι πρὸς μὲν αἴσθη-
 σιν, ὡσπερ πόδας, ἀκαθάρτους τὰς ἐπιφανείας τῶν ὀρατῶν,
 πρὸς δὲ νοῦν, ὡσπερ κεφαλὴν, καθαρὸς τοὺς ἐν αὐτοῖς ὑψηλο-
 τέρους ἐν πνεύματι λόγους.

Καὶ τάχα περὶ τούτων τῶν καμήλων τὴν δόξαν τῆς νοου-
 330 μένης Ἱερουσαλήμ προφητικῶς ὁ μέγας προδεικνύς Ἡσαΐας
 ἔφη «καὶ καλύψουσί σε κάμηλοι Μαδιὰμ καὶ Γεφάρ»⁽³¹⁾, τουτέ-
 στιν αἱ πνευματικαὶ θεωρίαι τῶν κατὰ φύσιν παθῶν. Ἔκκρι-
 σις γὰρ Μαδιὰμ ἐρμηνεύεται ἢ ἑπιπλοῦς αἱματώδης ἢ ἰδρωῶτες
 ἀνθρώπινοι καὶ μητρός, Γεφάρ δὲ ἑπιπλοῦς νώτου, ὅπερ ἐστὶ
 335 θεωρία εἰς ὑψος αἰρομένη τῶν περὶ σάρκα παθῶν, ψυχῆς δὲ
 νώτον, ὡς ὀπίσθιον, ἢ σὰρξ, οἷς, καθάπερ πόλιν ἀγίαν, τὴν
 πνευματικὴν τῆς εἰρηνικῆς καὶ ἀστασιάστου τῶν μυστικῶν θε-
 αμάτων γνώσεως λῆξιν, οἷα τείχεσι, καλύπτεσθαί φησιν ὁ λό-
 γος.

340 Δηλοῖ δὲ τὴν ἀποδοθεῖσαν δύναμιν καὶ αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς⁽³²⁾,
 τὴν περὶ φύσιν καὶ χρόνον λογικὴν σημαίνων κίνησιν.

«Καὶ ἵπποι ἑπτακισχίλιοι ἑπτακόσιοι τριακονταεξ». Ἴπ-
 πος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ δρόμῳ τῶν ἀρετῶν κατὰ τὸν βίον ἔχων ὄλην
 τοῦ θυμοῦ τὴν εὐτονίαν. Φασὶ γὰρ τοῦ ἵππου τὴν χολὴν εἰς τὰς
 345 κατὰ φύσιν τῶν ποδῶν ὠτειλὰς εἶναι. Διὸ καὶ πάντων τῶν λοι-
 πῶν ἡμέρων ζώων καὶ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὑπεξευγμέ-
 νων ἐκρίθη μᾶλλον πρὸς δρόμον ἐπιτηδειότερός τε καὶ δυνα-

μελλοντικούς λόγους τῆς γνώσης καὶ ὁ ἄλλος τοὺς μελλοντικούς λόγους τῶν ἀρετῶν. Ὁ ἀριθμὸς πέντε συμβολίζει τὴ γνώση γι' αὐτά, ποὺ προηγουμένως ἀποδώσαμε στὸν ἀριθμὸ αὐτόν.

«Καμῆλες τετρακόσιες τριάντα πέντε». Καμῆλες ποὺ βγαίνουν μαζί μὲ τοὺς Ἰσραηλίτες, ποὺ ἀπολύονται ἀπὸ τὴν πικρὴ αἰχμαλωσία μὲ μεγάλη ἐλευθερία, εἶναι οἱ διάφορες φυσικὲς θεωρίες ὧν βλέπομε ποὺ ἔχουν, ὅπως ἡ καμήλα, γιὰ τὴν αἴσθησι, σὰ νὰ ἔναι τ' ἀκάθαρτα πόδια της, τὶς ἀκάθαρτες ἐπιφάνειες τῶν ὀρατῶν καὶ σὰν κεφάλι τὸ νοῦ μὲ καθαρὸς τοὺς μέσα σ' αὐτὰ καὶ ὑψηλότερους πνευματικούς λόγους.

Καὶ πιθανὸν γι' αὐτὲς τὶς καμῆλες, δείχνοντας προφητικὰ τὴ δόξα τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ ὁ μέγας Ἡσαΐας, εἶπε «καὶ θὰ καλύψουν τὶς καμῆλες τῆς Μαδιὰμ καὶ τῆς Γεφάρ»¹⁶, δηλαδὴ οἱ πνευματικὲς θεωρίες τῶν φυσικῶν παθῶν. Γιατὶ ἡ λέξι Μαδιὰμ ἐρμηνεύεται 'ἐκκριση' ἢ 'πηλὸς ματωμένος' ἢ 'ἰδρῶτες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς μητέρας', ἐνῶ Γεφάρ σημαίνει 'κτῆσι νώτων', πράγμα ποὺ σημαίνει θεωρία ποὺ ἀνεβαίνει ψηλότερα ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σάρκα, καὶ τὰ νῶτα τῆς ψυχῆς ὡς ὀπίσθιο μέρος εἶναι σάρκα. Μὲ αὐτὰ λέει ὁ λόγος καλύπτεται, ὅπως μὲ τείχη, ἡ πνευματικὴ λήξι τῆς εἰρηνικῆς καὶ ἀστασίαστης γνώσης τῶν μυστικῶν θεαμάτων.

Τὸ νόημα ποὺ δώσαμε τὸ δηλώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀριθμὸς, ποὺ σημαίνει τὴ λογικὴ κίνησι γύρω ἀπὸ τὴ φύσι καὶ τὸ χρόνο.

«Καὶ ἵπποι ἑπτὰ χιλιάδες ἑφτακόσιοι τριάντα ἕξι». Ὁ ἵππος εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔχει ὅλο τὸ νεῦρο τοῦ θυμικοῦ τοῦ στὸ δρόμο τῶν ἀρετῶν κατὰ τὸ βίον του. Γιατὶ λένε ὅτι ἡ χολή τοῦ ἵππου βρίσκεται στὶς φυσικὲς οὐλές τῶν ποδιῶν του. Γι' αὐτὸ κι ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἡμερα ζῶα ποὺ εἶναι ὑποταγμένα στὸν ἄνθρωπο θεωρήθηκε ὁ πιὸ ἐπιτήδειος καὶ δυνατότερος γιὰ τὸ δρόμο, μὲ

16. Ἡσ. 60,6.

τώτερος, οἷς παρεικάσας τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ὁ μέγας προ-
 φήτης Ἀμβρακοῦμ διὰ τοῦ Πνεύματός φησι «καὶ ἐπεβίβασας εἰς
 350 θάλασσαν τοὺς ἵππους σου, τaráσσοντας ὕδατα πολλά», ἵπ-
 πους καλέσας τοὺς ἀγίους καὶ μακαρίους ἀποστόλους, τὸν
 σωτήριον τῆς ἀληθείας λόγον βαστάζοντας ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ
 βασιλέων ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, ὃν τροπικῶς ὠνόμασε θάλασ-
 σαν· καὶ τὰ ἔθνη παρείκασεν ὕδασι, διὰ τῆς ἐν τῷ λόγῳ τοῦ
 355 Πνεύματος μεγάλης δυνάμεως ταρασσόμενά τε καὶ σειόμενα,
 καὶ τῷ σωτηρίῳ σεισμῷ μεταβιβαζόμενα πρὸς πίστιν ἐξ ἀπι-
 στίας καὶ πρὸς ἐπίγνωσιν ἐξ ἀγνωσίας καὶ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρε-
 τήν.

Δηλοῖ δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς τῶν ἵππων ὁ ἀριθμὸς⁽³³⁾, τὴν κατ'
 360 ἀρετὴν τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ἕξιν τυπῶν. Ὁ γὰρ ἑπτακι-
 σχίλια ἑπτακόσια ἀριθμὸς ὡς χρονικὸς σημαίνει τὴν ἐν ἀρεταῖς
 ὀξεῖαν κίνησιν, ὁ δὲ τριακονταεξ τὴν ταῖς ἀρεταῖς συντρέχου-
 σαν τῆς φύσεως πρᾶξιν.

«Ἡμίονοι δὲ ὀκτακόσιοι τεσσαρακονταπέντε». Ἡμίονός
 365 ἔστι κατὰ τὸν ἐπαινούμενον λόγον ἢ παντελῶς κατὰ κακίαν
 ἄγονος ἕξις. Διὸ πάνυ τῷ πνεύματι τῆς Γραφῆς προσφυῶς τε
 καὶ πρεπόντως ὁ βασιλεύειν λαχὼν τοῦ Ἰσραὴλ οὐχ ἵππῳ, ἀλλ'
 ἡμίονῳ καθέζεσθαι προσετάγη, τοῦ λόγου δηλοῦντος ὅτι δεῖ
 τὸν θεωρητικὸν νοῦν, βασιλεύοντα τῶν ἐν τοῖς οὔσι νοημάτων
 370 τε καὶ θεαμάτων καὶ τῶν οἰκείων κινήματων, ἕξιν ἄγονον ἔχειν
 κακίας, τουτέστι κακίαν μῆτε συλλαμβάνουσαν παντελῶς μῆτε
 τίκτουσαν, ἐφ' ἧς αὐτὸν δεῖ περὶ θεωρίαν κινούμενον φέρεσθαι,
 μῆπως, πνευματικὴν ποιούμενος τὴν τῶν ὄντων διάσκεψιν, λα-
 θῶν περιπέσῃ τινὶ τῶν παραφθείρειν διὰ τινος τῶν αἰσθητῶν
 375 πεφυκότεων πονηρῶν πνευμάτων τὴν ἀγνήν τῆς καρδίας διάθε-
 σιν.

Οἶδαμεν δὲ καὶ ἐπὶ ψόγῳ κειμένην τῇ Γραφῇ τὴν ἡμίονον,

τούς ὁποίους ὁ μέγας προφήτης Ἀμβακούμ ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα παρομοίασε τοὺς ἁγίους ἀποστόλους λέγοντας, «ἐπιβαίνεις τοὺς ἵππους σου πάνω στὴ θάλασσα, προκαλώντας μεγάλη ταραχὴ στὰ νερά»¹⁷, καλώντας ἵππους τοὺς ἁγίους καὶ μακάριους ἀποστόλους, πὺ μετέφεραν τὸ σωτήριο λόγο τῆς ἀλήθειας μπροστὰ στὰ ἔθνη καὶ στοὺς βασιλιάδες σ' ὄλο τὸν κόσμο, πὺ τοὺς ὀνόμασε μεταφορικὰ θάλασσα. Καὶ τὰ ἔθνη τὰ παρόμοιασε μὲ νερὰ πὺ τὰ ταραῖζει καὶ τὰ τρικυμίζει ἡ μεγάλη δύναμη τοῦ λόγου τοῦ Πνεύματος καὶ μὲ τὸ σωτήριο σάλο μεταφέρεται ἀπὸ τὴν ἀπιστία στὴν πίστη καὶ ἀπὸ τὴν ἄγνοια στὴν ἐπίγνωση καὶ ἀπὸ τὴν κακία στὴν ἀρετή.

Αὐτὸ τὸ φανερώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλόγων, ὑποτυπώνοντας τὴν κατοχὴ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας τῆς ἀρετῆς. Ὁ ἀριθμὸς δηλαδὴ ἑπτὰ χιλιάδες ἑφτακόσια, δηλωτικὸς τοῦ χρόνου, σημαίνει τὴ σφοδρὴ κίνηση στὶς ἀρετές, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τριάντα ἕξι τὴν ἐνέργεια τῆς φύσης μας πὺ συμβαδίζει μὲ τὶς ἀρετές.

«Ἡμίονοι ὀχτακόσιοι σαράντα πέντε». Ὁ ἡμίονος εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ ἐπαινετὸ νόημα ἡ τελείως ἄγωνα γιὰ τὴν κακία ἕξη. Γι' αὐτὸ πάρα πολὺ πρόσφορα καὶ κατάλληλα στὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, αὐτὸς πὺ τοῦ ἔλαχε νὰ βασιλεύει στὸν Ἰσραὴλ διατάχθηκε νὰ καβαλλικέψει¹⁸ ὄχι ἵππο, ἀλλὰ ἡμίονο, δηλώνοντας μ' αὐτὸ ὁ λόγος ὅτι πρέπει ὁ θεωρητικὸς νοῦς νὰ βασιλεύει στὰ νοήματα καὶ στὰ θεάματα τῶν ὄντων καὶ στὰ κινήματά τους νὰ ἔχει ἕξη ἄγωνα γιὰ τὴν κακία, δηλαδὴ οὔτε κὰν νὰ συλλαμβάνει οὔτε νὰ γεννᾷ τὴν κακία, πάνω στὴν ὁποία πρέπει νὰ καβαλλικεύει αὐτὸς καὶ νὰ πορεύεται μὲ τὴ θεωρία, μῆπως, ἀσκώντας τὴν πνευματικὴ ἐξέταση τῶν ὄντων, πέσει κατὰ λάθος σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα πὺ τυχαίνει νὰ παραφθείρουν μὲ κάποιον αἰσθητὸ τὴν ἀγνή διάθεση τῆς καρδιᾶς.

Γνωρίζομε ὁμως ὅτι ὁ ἡμίονος βρίσκεται στὴ Γραφὴ καὶ

17. Ἀββακ. 3,15. 18. Γ' Βασ. 1,33.

ὡς τὸ «μὴ γίνεσθε ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις»,
 ἵππον καλέσαντος τοῦ λόγου τὴν χρεμετίζουσαν ἕξιν ταῖς τῶν
 380 παθῶν ἡδοναῖς, καὶ ἡμίονον τὴν τὸ καλὸν μῆτε συλλαμβάνου-
 σαν μῆτε τίκτουσαν ἕξιν, ἃς ἀπηγόρευσεν ὁ λόγος ἰσοτίμως τοῖς
 σωτηρίας ἐφιεμένοις, τὴν μὲν ὡς ἐνεργητικὴν κακίας, τὴν δὲ
 ὡς ἀρετῆς ἀπραξίαν ἔχουσαν. Καὶ ἡ Ἀβεσσαλὼμ δὲ ἡμίονος
 ἐπὶ ψόγῳ λαμβάνεται, ἐφ' ἧς καθίσας ἐξῆλθε τὸν θάνατον ἐπι-
 385 ζητῶν τοῦ γεννήσαντος, δηλοῦντος ἐν τούτοις τοῦ Πνεύματος
 ὡς ὁ κενοδοξία τινὶ δι' ἀρετὴν ἢ γνῶσιν τρωθεῖς, τὴν κόμην
 ματαίως διατρέφων τῆς οἰήσεως ἐπιτετεχνασμένην τε καὶ μι-
 κτήν, ὥσπερ ἡμίονον πρὸς ἀπάτην τῶν θεωμένων τὴν ἠθικὴν
 ἐπιδείκνυται πολιτείαν, ἐφ' ἧς αἰωρούμενος οἶεται τὸν γεννή-
 390 σαντα διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου πατέρα χειρώσασθαι, πᾶ-
 σαν βουλόμενος τὴν τῷ πατρὶ προσοῦσαν θεόθεν δόξαν τῆς
 ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, ὡς ὑπερήφανος, εἰς ἑαυτὸν τυραννι-
 κῶς ἐφελκύσασθαι. Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος, ἐξελθὼν εἰς τὸ πλάτος⁽³⁴⁾
 τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας πρὸς τὸν ὑπὲρ ἀληθείας λογι-
 395 κὸν πόλεμον, διὰ τὴν ζῶσαν αἴσθησιν «τῷ δάσει τῆς δρυὸς»
 τῶν ὑλικῶν θεαμάτων κρατεῖται τῆς κόμης, αὐτὴν ἔχων δε-
 σμοῦσαν τὸν νοῦν πρὸς θάνατον τὴν διάκενον οἴησιν, τὴν «κρε-
 μῶσαν» αὐτὸν «ἀναμέσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναμέσον τῆς γῆς».
 Οὐ γὰρ ἔχει γνῶσιν ὁ κενόδοξος καθάπερ οὐρανὸν ἀνέλκουσαν
 400 αὐτὸν τῆς κατασπώσης οἰήσεως, οὐδ' αὖ πάλιν γῆν (τὴν ἐν τῇ
 ταπεινώσει λέγω βάσιν τῆς πράξεως) καθέλκουσαν αὐτὸν τῆς
 ἀνασπώσης αὐτὸν φυσιώσεως, ὃν πενθεῖ καὶ θανόντα, διὰ φι-
 λανθρωπίαν, ὡς φιλόθεος, ὁ γεννήσας διδάσκαλος μιμήσει
 Θεοῦ, «μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπι-
 405 στρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν».

Ἴνα δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον θεωρήσωμεν τὸν τόπον,

μὲ ἔννοια ψεκτὴ, ὅπως γιὰ παράδειγμα· «μὴ γίνεστε ἵππος καὶ ἡμίονος, ποὺ δὲν ἔχουν φρόνηση»¹⁹. Ἴππο εἶπε τὴν ἕξῃ ποὺ χρεμετίζει στὶς ἡδονὲς τῶν παθῶν καὶ ἡμίονο τὴν ἕξῃ ποὺ οὔτε συλλαμβάνει οὔτε γεννᾷ τὸ καλόν· καὶ τὶς δύο αὐτὲς τὶς ἀπαγόρευσε ἐξίσου ὁ λόγος γιὰ ὅσους ποθοῦν τὴν σωτηρία, τὴ μία ἐπειδὴ ἐνεργεῖ τὴν κακία, ἐνῶ τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ περιέχει ἀπραξία τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἡ ἡμίονος τοῦ Ἀβεσσαλώμ²⁰ χρησιμοποιοῖται μὲ νόημα κακόν, ἐπάνω στὴν ὁποία κάθισε καὶ ἐξῆλθε, ἐπιδιώκοντας τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του. Μὲ αὐτὰ δηλώνει τὸ Πνεῦμα ὅτι ὁποῖος πληγώθηκε ἀπὸ κάποια κενοδοξία γιὰ τὴν ἀρετὴ του ἢ τὴ γνώση του, μάταια τρέφει τὰ μαλλιά τῆς οἴησης φτιαχτὰ κι ἀνάμικτα, ἐπιδεικνύοντας σὰν ἡμίονο τὴν ἠθικὴ πολιτεία του πρὸς ἐξαπάτηση ἐκείνων ποὺ βλέπουν. Πάνω σ' αὐτὴν ταλαντευόμενος νομίζει πῶς θὰ κάνει ὑποχείριό του τὸν πατέρα τοῦ λόγου ποὺ τὸν γέννησε μὲ τὴ διδασκαλία, θέλοντας νὰ ἐλκύσει βίαια ὡς ὑπερήφανος στὸν ἑαυτό του τὴ δόξα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης ποὺ διαθέτει ἀπὸ Θεοῦ ὁ πατέρας του. Αὐτὸς ὁμως βγαίνοντας στὸ πλάτος τῆς πνευματικῆς φυσικῆς θεωρίας γιὰ τὸ λογικὸ πόλεμο γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας ἐξαιτίας τῆς ζωντανῆς αἴσθησης «στὸ δάσος ἀπὸ βελανιδιές»²¹ τῶν ὑλικῶν θεαμάτων πιάνεται ἀπὸ τὰ μαλλιά του, καθὼς δέσμευε τὸ νοῦ του θανάσιμα ἢ ἴδια ἢ κούφια οἴηση, ποὺ τὸν κρατοῦσε κρεμασμένο ἀνάμεσα τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ. Γιατὶ ὁ κενόδοξος δὲν ἔχει τὴ γνώση ποὺ σὰν οὐρανὸς νὰ τὸν ἀνασπᾷ ἀπὸ τὴν οἴηση ποὺ τὸν σέρνει πρὸς τὰ κάτω, οὔτε πάλι καὶ τὴ γῆ, ἐννοῶ τὴ θεμελίωση τῆς πράξης στὴν ταπείνωση, νὰ τὸν κατεβάξει ἀπὸ τὴ φυσίωση ποὺ τὸν μετεωρίζει. Αὐτὸν τὸν πενθεῖ καὶ πεθαμένο ἀπὸ φιλανθρωπία ὡς φιλόθεος ὁ δάσκαλος ποὺ τὸν γέννησε μιμούμενος τὸ Θεόν, «ποὺ δὲν θέλει τὸ θάνατο τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιστρέψει καὶ νὰ ζήσει»²².

Γιὰ νὰ δοῦμε τὸ χωρίο κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄποψη, ὑποθέτω

19. Ψαλμ. 31,9.

20. Β' Βασ. 18,9.

21. δ.π.

22. Ἰεζ. 33,11.

Δαυὶδ τὸν πρακτικὸν νοῦν σαφῶς παραδείκνυσιν, Ἀβεσσαλώμ
 δὲ τὴν ἐκ τοῦ πρακτικοῦ κατὰ τὴν τοῦ νοῦ πρὸς αἴσθησιν συνου-
 σίαν τικτομένην οἴησιν. Αἴσθησις γὰρ ἐστὶν ἡ θυγάτηρ τοῦ βασι-
 410 λέως Γεσσούρ, ἣν λαβῶν ὁ Δαυὶδ τὸν Ἀβεσσαλώμ ἐγέννησεν.
 Ἐρμηνεύεται δὲ Γεσσούρ ὀδηγία τοίχου. Τοῖχος δὲ τὸ σῶμα
 προδήλως καθέστηκεν, ὀδηγία δὲ τοῦ σώματός ἐστὶν ὁ νόμος
 τοῦ σώματος, ἡγουν ἡ αἴσθησις, ἐξ ἧς γεννᾶται Ἀβεσσαλώμ,
 ἄπατρὸς εἰρήνη νομιζομένη ἐρμηνευόμενος, ὅπερ ἐστὶ σαφῶς ἡ
 415 οἴησις. Νομίζοντες γὰρ εἰρηνεύειν παθῶν, συνιστῶμεν τὴν οἴη-
 σιν, ἣν ἐπαναστᾶσαν αὐτῷ γνοῦς ὁ μέγας Δαυὶδ, ἅτε γνώσει τὴν
 πρᾶξιν διατελῶν καὶ τὴν σκηνὴν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν
 Ἰουδαίαν ἀφείς, φεύγει πέραν τοῦ Ἰορδάνου πρὸς τὴν γῆν Γα-
 λαάδ, τουτέστιν εἰς τὴν ἑτοικίαν τοῦ πένθους, ἢ τὴν ἑτοικίαν
 420 τῆς μαρτυρίας ἢ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῶν, ἀνάξιον ἑαυτὸν κρί-
 νας, διὰ τὴν ἐπαναστᾶσαν οἴησιν, τῆς ἀγίας σκηνῆς, τουτέστι τῆς
 μυστικῆς θεολογίας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τῆς εἰρηνικῆς
 καὶ τῶν θείων ἐποπτικῆς γνώσεως, καὶ τῆς Ἰουδαίας, τουτέστι
 τῆς ἐπὶ χαρᾷ τῆς πράξεως ἐξομολογήσεως. Πρὸς γὰρ τὸ πένθος
 425 ἑτοικίσας⁽³⁵⁾ ὁ νοῦς τὰς οἰκείας δυνάμεις καὶ τὴν τῶν πρώην
 πεπραγμένων καθάπερ μαρτυρίαν συνείδησιν καὶ τὴν μνήμην
 τῶν κατ' εἶδος πλημμεληθέντων (τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀποκάλυψις
 αὐτῶν) καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν εἰς τὸν πρὸ τῆς χάριτος χρόνον τῆ δια-
 νοία γενόμενος (τοῦτο γὰρ ἐστὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου γενέσθαι),
 430 καθ' ὃν τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ γνώσιν ἡλλοτριώτο χάριτος, καὶ τὴν
 ἰδίαν ἐπιγνοῦς ἀσθένειαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἀντίθετον τῆς οἴη-
 σεως κτησάμενος ταπεινοφροσύνην, διὰ τῆς τῶν οἰκείων συναι-
 σθήσεως διαπερῶσαν πρὸς αὐτόν, ὄντα ἐν πένθει καλῶ, τὴν τύ-
 ραννον οἴησιν ἀποκτέννει καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν πάλιν ἐπανέρχε-
 435 ται δόξαν καὶ τῆς γῆς κρατεῖ τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ

ὅτι ὁ Δαβὶδ δηλώνει τὸν πρακτικὸν νοῦν, ἐνῶ ὁ Ἀβεσσαλώμ τὴν οἴησιν ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴν πράξιν κατὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ νοῦ μετὰ τὴν αἴσθησιν. Γιατὶ ἡ αἴσθησις εἶναι ἡ θυγατέρα τοῦ βασιλιᾶ Γεσσούρ, ποὺ τὴν πῆρε γυναῖκα τοῦ ὁ Δαβὶδ καὶ γέννησε τὸν Ἀβεσσαλώμ²³. Γεσσούρ σημαίνει 'ὁδηγία τοίχου'. Τοῖχος προφανῶς ἔγινε τὸ σῶμα, καὶ ὁδηγία τοῦ σώματος εἶναι ὁ νόμος τοῦ σώματος, δηλαδὴ ἡ αἴσθησις, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννιέται ὁ Ἀβεσσαλώμ ποὺ ἐρμηνεύεται 'θεωρούμενη εἰρήνη τοῦ πατέρα', πράγμα ποὺ εἶναι σαφῶς ἡ οἴησις. Νομίζοντας δηλαδὴ ὅτι θὰ εἰρηνεύσομε ἀπὸ τὰ πάθη δημιουργοῦμε τὴν οἴησιν, τὴν ὁποία ὅταν εἶδε ὁ μέγας Δαβὶδ νὰ ὀρθώνεται ἐναντίον του, ἐπειδὴ ὀλοκληρώνει τὴν πράξιν μετὰ τὴν γνώσιν, ἀφήνοντας τὴν σκηνὴν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Ἰουδαίαν, ἀναχωρεῖ πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὴν γῆν Γαλαάδ²⁴, δηλαδὴ εἰς μετοίκησιν τοῦ πένθους ἢ εἰς μετοίκησιν τῆς μαρτυρίας ἢ εἰς τὴν ἀποκάλυψίν του, κρίνοντας ἀνάξιον τὸν ἑαυτὸν, ἐξαιτίας τῆς οἴησιν ποὺ εἶχε ἐπαναστατήσῃ, γὰρ τὴν ἁγίαν σκηνὴν, δηλαδὴ τὴν μυστικὴν θεολογίαν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ τὴν εἰρηνικὴν καὶ ἐποπτικὴν τῶν θείων γνώσιν, καὶ τὴν Ἰουδαίαν, ἥτοι τὴν ἐξομολόγησιν γὰρ τὴν χαρὰν τῆς πράξιν. Ὅταν δηλαδὴ ὁ νοῦς μετέφερε πρὸς τὸ πένθος τὶς δυνάμεις του καὶ τὴν σὰν μάρτυρα συνείδησιν ὅσων εἶχαν πραχθεῖ προηγουμένως καὶ τὴν θύμωσιν τῶν εἰδικῶν πραχθέντων πλημμελημάτων (γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ἀποκάλυψίν του) καὶ γενικὰ ὅταν μετὰ τὸν νοῦν μεταφέρθηκε εἰς τὸν χρόνον πρὶν ἀπὸ τὴν χάριν (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ ὅτι πῆγε πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην), κατὰ τὸν ὁποῖον ἦταν ἀποξενωμένος ἀπὸ τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσιν, καὶ ὅταν κατανόησε τὴν ἀσθένειάν του καὶ ἀπέκτησε τὴν ἰσχυρὴν καὶ ἀντίθετον εἰς τὴν οἴησιν ταπεινοφροσύνην, ποὺ ἔρχεται εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν συναίσθησιν τῶν λαθῶν του, βρισκόμενος εἰς καλὸ πένθος, σκοτῶνει τὴν τυραννικὴν οἴησιν καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν δικὴν του δόξαν καὶ γίνεται κύριος τῆς γῆς τοῦ Ἰούδα καὶ βασιλεύει

23. Β' Βασ. 3,3.

24. Β' Βασ. 15,13-17. 17,22.

βασιλεύει καὶ τῇ ἀγία σκηνῇ τοῦ Θεοῦ λατρεύει τὴν ἀκήρατον καὶ ἄμωμον λατρείαν.

Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμιόνων τῶν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολυθέντων Ἰουδαίων, τὸν ἐν αὐτῷ
 440 πνευματικὸν κατὰ δύναμιν ἐποψόμενοι λόγον. «Ἡμίονοι», φησὶν, «ὀκτακόσiai τεσσαρακονταπέντε». Δηλοῖ δὲ ὁ παρὼν ἀριθμὸς τὴν τοῦ νοῦ κατὰ τὴν ἄγονον ἕξιν τῆς κακίας, τουτέστι τὴν μὴ τίκτουσαν κακίαν ἕξιν, πρὸς τε τὰ αἰσθητὰ καὶ τὴν αἰσθησιν τελείαν ἀπάθειαν. Ὁ γὰρ ὀκτακόσια⁽³⁶⁾ σημαίνει τὴν
 445 χαρακτηριστικὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀπάθειαν, ἐπαινετῶς λαμβανόμενος, ὁ δὲ τεσσαράκοντα τὰ αἰσθητα, καὶ ὁ πέντε τὰς αἰσθήσεις.

«Ἐποζύγια πεντακισχίλια πεντακόσια εἰκοσιπέντε». Ἐποζύγιόν ἐστι τὸ ὑπεξευγμένον τῇ ψυχῇ σῶμα πρὸς ἀχθοφορίαν
 450 τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς κατὰ τὴν πρᾶξιν καμάτων τε καὶ πόνων, ἡγουν ἢ κατ' ἀρετὴν τοῦ σώματος ἕξις. Καὶ τάχα τοιούτους ὄνους ἔχοντες οἱ τοῦ μεγάλου Ἰακώβ υἱοὶ πρὸς ἀποτροφὴν τὸν ἐξ Αἰγύπτου σῖτον μετέφερον πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ἐκ τῆς φυσικῆς θεωρίας, ὡς ἐξ Αἰγύπτου σῖτον, τοῖς μαρσίπ-
 455 ποῖς τῶν διανοιῶν ἀποκλεισθεῖσαν πνευματικὴν γνῶσιν διὰ πράξεως ἐπιτιθέντες τοῖς σώμασι καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν μετακομίζοντες. Ὁ δὲ τούτων ἀριθμὸς τῶν ὄνων, σφαιρικὸς⁽³⁷⁾ ὄλος ὑπάρχων, δηλοῖ τὴν ὡσαύτως ἔχουσαν κίνησιν τῆς κατ' ἀρετὴν περὶ πρᾶξιν σωματικῆς ἕξεως, καὶ ἀτρέπτως τῷ
 460 λόγῳ τῆς γνώσεως συμφερομένην. Μόνην γὰρ καλοῦσιν ἄτρεπτον τὴν σφαιρικὴν κίνησιν, ὡς ὁμαλότητα διὰ πάντων παρὰ τὰς λοιπὰς τῶν ὄντων κινήσεις ἔχουσαν, οἱ περὶ ταῦτα δεινοί.

Ταῦτα μὲν κατὰ τόνδε τὸν τρόπο ἡμῖν εἰρήσθω, τῆς ἡμῶν κατὰ τὸ νοεῖν τε καὶ λέγειν οὐκ ἀπολειπόμενα δυνάμεως. Εἰ δέ
 465 τις βούλεται πάλιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τούτοις προδιατυποῦσθαι

στήν Ἱερουσαλήμ καὶ στήν ἁγία σκηνή τοῦ Θεοῦ προσφέρει τὴν ἀθάνατη κι ἄμωμη λατρεία.

Ἄλλὰ ἄς ἐπιστρέψομε στὸν ἀριθμὸ τῶν ἡμιόνων τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, γιὰ νὰ δοῦμε κατὰ δύναμη τὸ πνευματικὸ νόημα ποὺ κρύβει. «Ἡμίονοι», λέει, «ὄχτακόσιοι σαράντα πέντε». Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δηλώνει τὴν τέλεια ἀπάθεια τοῦ νοῦ πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ τὴν αἴσθησις σύμφωνα μὲ τὴν ἄγωνα ἔξι τῆς κακίας, δηλαδή τὴν ἔξι ποὺ δὲ γεννᾷ τὴν κακία. Ὁ ἀριθμὸς δηλαδή ὄχτακόσια σημαίνει, σύμφωνα μὲ τὸ καλὸ νόημά του, τὴν ἀπάθεια ποὺ χαρακτηρίζει τὸ μελλοντικὸ αἰῶνα, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς σαράντα τὰ αἰσθητὰ καὶ τὸ πέντε τὶς αἰσθήσεις.

«Ὑποζύγια πέντε χιλιάδες πεντακόσια εἴκοσι πέντε». Ὑποζύγιο εἶναι τὸ σῶμα τὸ δεμένο στὸ ζυγὸ τῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ εἶναι ὁ ἀχθοφόρος τῶν κόπων καὶ τῶν μόχθων τῆς πράξης γιὰ χάρις τῆς ἀρετῆς, δηλαδή ἡ ἐνάρετη ἔξι τοῦ σώματος. Καὶ ἴσως ἔχοντας τέτοιους ὄνους οἱ υἱοὶ τοῦ μεγάλου Ἰακώβ μετέφεραν τὸ σιτάρι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο²⁵ γιὰ διατροφή τους στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, τὴν πνευματικὴ γνῶσις ἀπὸ τὴ φυσικὴ θεωρία, σὰν σιτάρι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, κλεισμένη μέσα στοὺς σάκκους τῶν διανοιῶν τους ἐπιθέτοντάς τιν στα σώματά τους καὶ μετακομίζοντας στὴ μέλλουσα ζωὴ. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τῶν ὄνων, ἐπειδὴ εἶναι τελείως σφαιρικός, δηλώνει τὴν πάντοτε ἴδια κίνηση τῆς ἐνάρετης σωματικῆς ἔξης ὡς πρὸς τὴν πράξι καὶ ποὺ συμπορεύεται ἀμετάβλητη μὲ τὸ λόγο τῆς γνώσης. Γιατὶ ἀμετάβλητη καλοῦν οἱ δεινοὶ σ' αὐτὰ μόνο τὴ σφαιρικὴ κίνηση, γιατί ἔχει σὲ ὄλα μεγαλύτερη ὁμαλότητα ἀπὸ ὄλες τὶς λοιπὲς κινήσεις τῶν ὄντων.

Αὐτὰ λοιπὸν λέχθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ δὲν εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὴ δύναμή μας νὰ τὰ ἐννοήσομε καὶ νὰ τὰ διατυπώσομε. Ἄν ὁμως θέλει κάποιος νὰ λέει ὅτι μ' αὐτὰ προτυπώ-

25. Γεν. 42,25.

λέγειν τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῶν πιστευόντων, καὶ οἷον εἰ-
 πεῖν διαθέσεις, ἄνδρες εἰσὶν οἱ τὸ μέτρον ἐφθακότες κατὰ τὸ
 ἐφικτὸν τῆς «ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» καὶ κατ'
 ἀγάπην ἀβθαιρέτω γνῶμη τὴν ἀρετὴν κατορθοῦντες· παῖδές
 470 εἰσι καὶ παιδίσκοι οἱ φόβῳ τῶν ἠπειλημένων αἰώνιων κολάσε-
 ων ὑπερχόμενοι τὸ βάρος τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας· ψάλται δὲ
 οἱ καλῶς τὸν περὶ πρακτικῆς ἐξηγούμενοι λόγον καὶ τὰ πάθη
 τῶν ἄλλων ἐξιῶμενοι· ψαλτωδοὶ δὲ οἱ τὸ κάλλος τῆς γνῶσεως
 τῶν θείων λόγων διὰ θεωρίας ἐκφαίνοντες καὶ τῶν ἄλλων
 475 ἀπελαύνοντες ὡσπερ ζόφον τὴν ἄγνοιαν· κάμηλοι δὲ οἱ τὸ σκο-
 λιὸν τῆς γνῶμης ἐξημεροῦντες τῷ λόγῳ πρὸς ἀρετὴν· ἵπποι δὲ
 οἱ τὸ στάδιον τοῦ κατὰ Θεὸν βίου καλῶς διατρέχοντες· ἡμίονοι
 δὲ οἱ μιγάδες τὸ ἦθος καὶ ἐν τῷ κοινῷ τὸ φιλόσοφον ἀβλαβῶς
 ἐπιδεικνύμενοι· ὄνοι, ἤγουν ὑποζύγια, οἱ κατὰ τὴν πρᾶξιν ἔχον-
 480 τες τὸ μοχθεῖν καὶ τὸν λόγον ἐπιβαίνοντα διὰ θεωρίας δεχόμε-
 νοι. Τούτους γάρ τις συναγαγὼν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας ἀθροίσει
 τὸ πλήρωμα, πολλοῖς καὶ διὰ πολλῶν ἀρετῆς ὠραῖσμένον κάλ-
 λεσι.

Τῆς μὲν οὖν τῶν ἀπορηθέντων πνευματικῆς θεωρίας ὁ λό-
 485 γος ἐνταῦθα, κατ' ἐμὲ φάναι, τὸ πέρας εἴληφεν. Εἰ δέ τις εὐρεθῆ
 πλούτῳ κομῶν χάριτος γνωστικῆς, καὶ κατὰ τὸν μέγαν Σαμου-
 ἦλ νοητῶν βλέπων τὰ ἐμπροσθεν, ἀποκαλύψει σαφῶς ἡμῖν τὴν
 τῷ ρητῷ τῶν γεγραμμένων κεκαλυμμένην διάνοιαν τὸ ὑψηλὸν
 φῶς τῆς ἐν ὄλοις ἀληθείας γνωστικῶς ἀπαστράπτουσαν, πει-
 490 θων τοὺς μαθεῖν δυναμένους ὡς οὐδὲν ἀκαίρως οὐδὲ μάτην τῷ
 ἀγίῳ Πνεύματι γέγραπται, κἂν ἡμεῖς χωρεῖν οὐ δυνάμεθα, πάν-
 τα δὲ μυστικῶς καὶ εὐκαίρως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἔνεκα
 σωτηρίας, ἧς ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶν ἡ σοφία, φόβον⁽³⁸⁾ μὲν ἀρχο-

νονται οἱ διάφοροι βαθμοὶ τῶν πιστῶν μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ ὅπως θὰ λέγαμε οἱ διάφορες διαθέσεις, ἄνδρες εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν φτάσει ὅσο εἶναι δυνατὸ «τὸ μέτρο τῆς ἡλικίας τῆς τελειότητος τοῦ Χριστοῦ»²⁶ καὶ κατορθώνουν τὴν ἀρετὴ ἀπὸ ἀγάπη μὲ δική τους γνώμη. Ἀγόρια καὶ κορίτσια εἶναι ὅσοι ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὶς ἀπειλὰς τῶν αἰώνιων κολάσεων ἀναδέχονται τὸ βάρος τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας· ψάλτες εἶναι ὅσοι ἐξηγοῦν σωστὰ τὸ λόγον τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας καὶ θεραπεύουν τὰ πάθη τῶν ἄλλων· ψαλμῳδοὶ εἶναι ὅσοι κάνουν φανερὸ τὸ κάλλος τῆς γνώσης τῶν θείων λόγων μὲ τὴ θεωρία καὶ ἀποδιώχνουν σὰν ζόφο τὴν ἄγνοια τῶν ἄλλων· καμῆλες εἶναι ὅσοι ἐξημερώνουν πρὸς τὴν ἀρετὴ μὲ τὸ λόγον τὴν τραχύτητα τῆς γνώμης· ἵπποι εἶναι ὅσοι τρέχουν μ' ἐπιτυχία τὸ δρόμον τοῦ κατὰ Θεὸν βίου· ἡμίονοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἦθος μικτὸ καὶ ἐκδηλώνουν χωρὶς βλάβη τὴ φιλοσοφία στὸ κοινόν· ὄνοι, δηλαδή ὑποζύγια, εἶναι ὅσοι μοχθοῦν στὴν πράξη καὶ δέχονται τὸ λόγον καβαλλάρη στὴ θεωρία τους. Αὐτοὺς συγκεντρώνοντάς τους κάποιος, θὰ συναθροίσει τὸ πλήρωμα τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας στολισμένο μὲ πολλὰς ὁμορφιὰς καὶ πολλὰς μορφὰς τῆς ἀρετῆς.

Ἐδῶ πῆρε τέλος, ὅπως λέω ἐγώ, ὁ λόγος τῆς πνευματικῆς θεωρίας γιὰ ὅσα προκάλεσαν ἀπορία. Μπορεῖ ὅμως νὰ βρεθεῖ κάποιος μὲ ἄφθονο πλοῦτον γνωστικῆς χάριτος καὶ βλέποντας νοητὰ τὰ μελλούμενα, ὅπως ὁ μέγας Σαμουήλ, νὰ μᾶς ἀποκαλύψει μὲ σαφήνεια τὸ κελυμμένο μέσα στὶς λέξεις νόημα τοῦ ρητοῦ, ποὺ ἀκτινοβολεῖ γνωστικὰ τὸ ὑψηλὸ φῶς τῆς ἀλήθειας τῶν ὄλων, πείθοντας ὅσους μποροῦν νὰ μάθουν ὅτι τίποτε δὲν ἔχει γραφεῖ ἄκαιρα καὶ μάταια ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἔστω κι ἂν ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἐννοήσομε, ἀλλὰ ἔχουν ὅλα ἓνα μυστικὸ νόημα καὶ κατάλληλον γιὰ κάθε περίσταση καὶ γιὰ χάρι τῆς ἀνθρώπινης σωτηρίας, ποὺ ἀρχὴ καὶ τέλος της εἶναι ἡ σο-

μένη πρῶτον δημιουργοῦσα καὶ πόθον ὕστερον τελειουμένη
 495 συνιστῶσα, μᾶλλον δὲ φόβος⁽³⁹⁾ αὐτὴ κατ' ἀρχὰς δι' ἡμᾶς οἰκο-
 νομικῶς γινομένη, ἵνα παύσῃ κακίας τὸν ἐραστήν, καὶ πόθος
 ὕστερον φυσικῶς εὐρισκομένη δι' ἑαυτὴν κατὰ τὸ τέλος, ἵνα
 πληρῶσῃ γέλωτος νοητοῦ τοῦς τὴν αὐτῆς πάντων τῶν ὄντων
 ἀλλαξαμένους συμβίωσιν.

500 Τοιούτους ἐγὼ ἀναγράφεσθαι ἄνδρας τῷ Πνεύματι πεπί-
 στευκα, τοιούτους παῖδας καὶ παιδίσκα, τοιούτους ψάλτας καὶ
 ψαλτωδούς, τοιαύτας καμήλους, τοιούτους ἵππους, τοιαύτας
 ἡμιόνους καὶ τοιούτους ὄνους, οὓς γράφειν οἶδε τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον, οὐχ οὓς σωματικῆ περιγράφειν πέφυκεν αἴσθησις, ἀλλ'
 505 οὓς ὑποδέχεται νοῦς καθαρὸς τῷ καλάμῳ τυπουμένους τῆς χά-
 ριτος.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Πεπληρωμένη χάρις τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἢ κατὰ τὴν δύνα-
 μιν καὶ τὴν ἔξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν περιληπτικὴ πασῶν τῶν
 εἰς ἀνθρώπους κατὰ Χριστὸν τελείους φθανουσῶν γνώσε-
 5 ων σοφία, δι' ἧς ὁ νοῦς, τῶν κατ' αἴσθησιν τύπων ἔξω γε-
 νόμενος, πάσης γυμνοῖς ποικιλίας προσβάλλει τοῖς τε τῶν
 γεγενημένων καὶ τῶν γεγραμμένων λόγοις, τοῦς ἐν αὐτοῖς
 θείου χαρακτῆρας εἰς μιᾶς περὶ ἑαυτὸν θεοπρεποῦς μορ-
 φῆς συνάγων συμπλήρωσιν, καθ' ἣν πάντων, ὡς ἐφικτόν,
 10 τῶν ὄντων ἐνοειδῶς τὴν ἀδιαίρετον ὑποδέχεται γνῶσιν, δι'
 ἧς ἀστράπτον ὑποφαίνεσθαι πέφυκε τῆς ἀληθείας τὸ φέγ-
 γος.
- 2 Οἱ κατ' ἀλήθειαν γνωστικοί, τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς, φησίν,
 μυστηρίων τοῦς λόγους διδάσκοντες, ὡς παραδείγμασι τοῖς
 15 καθ' ἱστορίαν κέχρηται τύποις, πρὸς τὴν τῶν διδασκομέ-
 νων ἀναγωγὴν ἀρμόζοντες τῷ τῆς ἱστορίας γράμματι τὸ
 πνεῦμα τῆς θεωρίας, ἦν' ὁ τε τύπος διὰ τὴν αἴσθησιν καὶ

φία, πού στήν ἀρχή δημιουργεῖ φόβο κι ἔπειτα ὅταν ὀλοκληρωθεῖ συνιστᾷ τὸν πόθο. Ἡ καλύτερα ἐνῶ γίνεται κατ' ἀρχὰς κατ' οἰκονομία γιὰ χάρη μας φόβος, γιὰ νὰ ἐμποδίσει ἀπὸ τὴν κακία τὸν ἐραστή της, παρουσιάζεται ἔπειτα φυσικὰ σὰν πόθος γιὰ τὸν ἑαυτὸ της πρὸς τὸ τέλος, γιὰ νὰ γεμίσει ἀπὸ χαρὰ νοητῆ ὅσους ἄλλαξαν γιὰ τὴ συμβίωσή τους μαζί της τὴ συμβίωσή τους μὲ ὅλα τὰ ὄντα.

Τέτοιοι ἄνδρες ἐγὼ πιστεύω ἀναφέρονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τέτοια ἀγόρια καὶ κορίτσια, τέτοιοι ψάλτες καὶ ψαλμωδοί, τέτοιες καμηῆλες, τέτοιοι ἵπποι, τέτοιοι ἡμίονοι καὶ τέτοιοι ὄνοι, τοὺς ὁποίους γνωρίζοντας περιγράφει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὄχι αὐτοὶ πού περιγράφονται μέσα στὴ σωματικὴ αἴσθησι ἀλλὰ αὐτοὶ πού ὑποδέχεται καθαρὸς νοῦς διαμορφωμένους ἀπὸ τὸ κοντύλι τῆς χάρης.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Πλήρης χάρη τοῦ Πνεύματος εἶναι ἡ σοφία πού περιλαμβάνει κατὰ τὴ δύναμη, τὴν ἐξῆ καὶ τὴν ἐνέργεια ὅλες τὶς γνώσεις πού ἔρχονται στοὺς ἀνθρώπους τοὺς τέλειους κατὰ Χριστό, μὲ τὴν ὁποία βγαίνοντας ὁ νοῦς ἐξω ἀπὸ τοὺς αἰσθητοὺς τύπους προσεγγίζει γυμνοὺς ἀπὸ κάθε ποικιλία τοὺς λόγους ὧν ἔχουν γίνεῖ κι ἔχουν γραφεῖ συνάγοντας γύρω του γιὰ τὴ συμπλήρωση μιᾶς θεοπρεποῦς μορφῆς τοὺς θείους χαρακτῆρες πού αὐτὰ περιέχουν, καὶ στὴ μορφή αὐτὴ ὑποδέχεται, ὅσο εἶναι δυνατό, ἐνιαία τὴν ἀδιαίρετη γνώση ὧν τῶν ὄντων, μὲ τὴν ὁποία ἐκπέμπεται ἀστραφτερὸ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.
2. Οἱ ἀληθινοὶ γνωστικοὶ διδάσκοντας, λέει, τοὺς λόγους τῶν μυστηρίων πού ὑπάρχουν στὶς Γραφές, χρησιμοποιοῦν ὡς παραδείγματα τοὺς τύπους τῆς ἱστορίας, προσαρμόζοντας γιὰ τὴν ἐξήγησι ὧν διδάσκουν τὸ πνεῦμα τῆς θεωρίας στὸ γράμμα τῆς ἱστορίας, ὥστε νὰ σώζονται καὶ ὁ τύπος ἐξαιτίας τῆς αἴσθησις καὶ ἐξαιτίας τοῦ νοῦ ὁ λόγος γύρω

διὰ τὸν νοῦν ὁ λόγος περὶ τὸν ἄνθρωπον σώζονται τὸν ἐκ
 ψυχῆς καὶ σώματος, περὶ ἃ πέφυκεν ὑπάρχειν ὃ τε νοῦς καὶ
 20 ἡ αἴσθησις, ὡς ἐνὸς ἀνθρώπου τυγχάνοντα.

3 Αἶνός ἐστι λόγος θείας μηνυτικὸς καλλονῆς. Αἶνεσις δέ ἐστι
 σχέσις αἰνοῦντος καὶ αἰνετοῦ, τουτέστιν ἀφήγησις τῶν
 μηνυτικῶν τῆς θείας εὐπρεπείας λόγων, καθ' ἣν ἡ τῆς
 γνώσεως ἕξις συνίστασθαι πέφυκεν, μεταποιοῦσα πρὸς τὸ
 25 αἰνετὸν τὸ αἰνοῦν. Θυσία δὲ ταύτης ἐστὶ τῆς αἰνέσεως οὐ
 μόνον ἡ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν τελεία νέκρωσις καὶ τῶν
 κατὰ φύσιν ὑπέρθεσις, ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν παντελῆς
 τοῦ αἰνοῦντος προσαγωγή.

4 Μὴ χαλινουμένη τῷ θείῳ φόβῳ κατὰ τὴν πράξιν γνῶσις
 30 τῷ φρον ἐργάζεται, φησὶν, ὡς οἰκεῖον τὸ δεδανεισμένον προ-
 βάλλεσθαι πείθουσα τὸν ἐπ' αὐτῇ τυφωθέντα, πρὸς οἰκεῖον
 ἔπαινον τὸν ἔρανον τοῦ λόγου ποιούμενον. Ἡ δὲ πράξις τῷ
 θείῳ συναυξάνουσα πόθῳ, τῶν ὑπὲρ τὰ πρακτὰ μὴ λαμβά-
 νουσα γνῶσιν, τὸν πρακτικὸν ἐργάζεται ταπεινόφρονα, τοῖς
 35 ὑπὲρ τὴν οἰκειάν δύναμιν λόγοις πρὸς ἑαυτὸν συστελλόμε-
 νον.

5 Ὁ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν διὰ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ
 ἀγάπης νικήσας τὰς παραλόγους κινήσεις καὶ αὐτοῦ τοῦ
 κατὰ φύσιν ἔξω γίνεται νόμου, φησὶν, καὶ πρὸς τὴν χώραν
 40 τῶν νοητῶν ὄλος μεταβιβάζεται καὶ τὸ κατὰ φύσιν ὁμόφυ-
 λον μετὰ τῶν προσγενομένων αὐτοῖς τῆς ἀλλοτρίας ἑαυτῷ
 συνεκβάλλει δουλείας.

6 Ὑπὸ φύσιν μὲν ἐστὶ πᾶν ὃ καθοτιοῦν ἢ ὑποκείμενον ἢ καθ'
 ὑποκειμένου ἢ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι πέφυκεν, ἐξ ὧν οἱ ὄροι
 45 συνάγονται τῶν ὀριστῶν. Τὰ γὰρ συμπληροῦντα τὰς διαφο-
 ρους τῶν ὄντων φύσεις εἰς τοὺς αὐτῶν συμπαραλαμβάνε-
 σθαι πέφυκεν ὀρισμοὺς πρὸς τὴν ἀκριβῆ τοῦ σημαινομένου
 δῆλωσιν, ὡς ἐν τῷ ὑποκειμένῳ καὶ σὺν τῷ ὑποκειμένῳ

- ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, στὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴ φύση τους ὑπάρχουν τόσο ὁ νοῦς ὅσο καὶ ἡ αἴσθησις, ἐπειδὴ τυχαίνει νὰ εἶναι αὐτὴ ἐνὸς ἀνθρώπου.
3. Αἶνος εἶναι λόγος ποὺ ὑμνεῖ τὴ θεία καλλονή. Αἶνεσις εἶναι σχέση ἐκείνου ποὺ ὑμνεῖ μὲ τὸ ὑμνούμενο, δηλαδὴ ἀφήγησις τῶν λόγων ποὺ μνησθῶν τὴ θεία εὐπρέπεια, κατὰ τὴν ὁποῖα, ὡς ἀπὸ τὴ φύση τῆς, συνίσταται ἡ ἕξις τῆς γνώσεως ποὺ μετατρέπει ἐκεῖνο ποὺ ὑμνεῖ στὸ ὑμνούμενο. Ἐνῶ θυσία αὐτῆς τῆς αἰνέσεως δὲν εἶναι μόνο ἡ τέλεια νέκρωσις τῶν παρὰ φύση παθῶν καὶ ἡ ὑπέρβασις τῶν σύμφωνων μὲ τὴ φύση μας, ἀλλὰ καὶ ἡ τέλεια προσέγγυσις ἐκείνου ποὺ ὑμνεῖ πρὸς τὸ Θεό.
 4. Ἄν δὲ χαλινώνεται ἀπὸ τὸ θεῖο φόβο ἢ γνώση κατὰ τὴν πράξιν προξενεῖ, λέει, ἔπαρσις, πείθοντας αὐτὸν ποὺ ἐξαιτίας τῆς ἐπαίρεται νὰ προβάλλει τὸ δανεισμένο σὰν δικό του, μεταβάλλοντας τὸ δανεισμό τῶν λόγων ἀπὸ ἄλλους σὲ δικό του ἔπαινο. Ἐνῶ ἡ πράξις αὐξανόμενη μὲ τὸ θεῖο πόθο, μὴ λαμβάνοντας γνώση γιὰ τὰ πάνω ἀπὸ ὅσα πράττονται, κάνει τὸν πρακτικὸ ταπεινόφρονα, ποὺ περιορίζεται στὸν ἑαυτὸ του μπροστὰ σὲ λόγους ποὺ ξεπερνοῦν τὴ δύναμή του.
 5. Ὅποιος νίκησε μὲ τὴν πίστιν στὸ Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπην τις παράλογες κινήσεις τῶν παρὰ φύση παθῶν, καὶ ἀπαλλάσσεται, λέει, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ φυσικὸ νόμον, καὶ μεταφέρεται ἀκέραιος στὴ χώρα τῶν νοητῶν καὶ τοὺς ὁμόφυλους μὲ τὴ φύση του μαζί μὲ τοὺς συγγενεῖς τοὺς τοὺς βγάζει ἀπὸ τὴν ξένην πρὸς αὐτὸν δουλείαν.
 6. Ὑπόκειται στὴ φύση κάθε τι ποὺ μ' ὁποιοδήποτε τρόπο εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἢ ὑποκείμενον ἢ ἀποδίδεται σὲ ὑποκείμενον ἢ εἶναι σὲ ἓνα ὑποκείμενον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνάγονται οἱ ὀρισμοὶ ἐκείνων ποὺ ὀρίζονται. Ὅσα δηλαδὴ συμπληρώνουν τις διαφορὰς φύσεις τῶν ὄντων εἶναι φυσικὸ νὰ συμπαραλαμβάνονται στὸν ὀρισμὸν τοὺς γιὰ τὴν ἀκριβή

φυσικῶς ὑφιστάμενα, καὶ ἐξ ὧν τὸ ὑποκείμενον καὶ ἐν οἷς
 50 ἔχει τὴν γένεσιν, ἀλλ' οὐκ ἐξωθεν ἐπιθεωρούμενα. Τὰ δὲ
 περὶ φύσιν ἐστὶ τὰ προεπινοούμενά τε καὶ συνεπινοούμενα·
 τὸ μὲν ὅτι ποῦ καὶ ποτὲ πάντως ἢ τῶν ὄντων ὑπέστη γένε-
 σις, τὸ δὲ ὅτι ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τῶν ὄντων συνεπεθε-
 ωρήθη καὶ ἡ καθόλου τῶν ὄντων θέσις καὶ κίνησις, ἅπερ
 55 ἐστὶ χρόνος καὶ τόπος, ἐν οἷς κατὰ τὴν ἐξωθεν θέσιν καὶ
 τὴν πρὸς ἀρχὴν κίνησιν ἢ φύσις ἐστὶν ἀλλ' οὐ καθ' ὑπόστα-
 σιν· οὐ γὰρ ἐξ αὐτῶν ἢ φύσις ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἐξωθεν ἔχει
 τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι καὶ τὴν θέσιν. Ὅταν οὖν τῶν γενῶν
 καὶ εἰδῶν καὶ ἀτόμων μόνους τοῦ εἶναι σκοπῶμεν τοὺς λό-
 60 γους, τὰς τούτων συστατικὰς τοῖς αὐτῶν κατ' οὐσίαν λό-
 γοις διαφορὰς συμπαραλαμβάνομεν· ὅταν δὲ γενεαλογῶμεν,
 τὸ ποῦ καὶ ποτὲ πάντως, τουτέστι χρόνον καὶ τόπον, ἐξ
 ἀνάγκης τοῖς οὔσι συμπαραλαμβάνομεν, ἀρχὴν καὶ θέσιν
 σκοποῦντες, ὧν ἄνευ τῶν γενητῶν οὐδὲν καθάπαξ ὑφέστη-
 65 κεν· τῆς γὰρ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν θέσιν περιγραφῆς οὐ-
 δὲν ἐστὶ τῶν ὄντων ἐλεύθερον.

7 Ἰερουσαλήμ καὶ οὐράνιον οἰκητήριόν ἐστὶν ἢ κατ' ἀρετὴν
 ἀπαθῆς ἕξις καὶ ἢ μηδὲν ἔχουσα πλάνης πολεμοῦν αὐτῇ
 νόημα γνῶσις.

8 70 Ἡ γλῶσσα τῆς κατὰ ψυχὴν γνωστικῆς ἐστὶν ἐνεργείας,
 φησὶν, σύμβολον, ὃ δὲ λάρυγξ τῆς πρὸς τὸ σῶμα φυσικῆς
 φιλαυτίας τεκμήριον. Ὁ γοῦν ταῦτα ψεκτῶς κολλήσας ἀλ-
 λήλοις μνησθῆναι τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν εἰρηνικῆς
 ἕξεως οὐ δύναται, τῇ συγχύσει διὰ σπουδῆς τῶν σωματι-
 75 κῶν ἠδόμενος παθῶν.

9 Ὁ Δαρεῖος, φησὶν, εἰς τὸν νόμον ἔλήφθη τῆς φύσεως, ὃ δὲ
 νόμος τῆς φύσεως περιέχει καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸν χρόνον,
 ὡς πάντων ἔχων τὴν ἐξουσίαν τῆς χρήσεως τῶν τε κατὰ

δήλωση αὐτοῦ ποὺ σημαίνουν ἐπειδὴ ὑπάρχουν στὸ ὑποκείμενο καὶ μαζί μὲ τὸ ὑποκείμενο καὶ ἀπὸ αὐτὰ καὶ σ' αὐτὰ τὸ ὑποκείμενο ἔχει τὴ γένεσή του καὶ δὲν ἀποδίδονται σ' αὐτὸ ἀπ' ἔξω. Τὰ γύρω ἀπὸ τὴ φύση πάλι εἶναι ὅσα προεπινοοῦνται καὶ συνεπινοοῦνται, τὸ ἓνα ἐπειδὴ κάπου καὶ κάποτε ἐγινε ὁπωσδήποτε ἡ γένεση τῶν ὄντων, τὸ ἄλλο, γιατί εὐθὺς μὲ τὴν πρώτη γένεση τῶν ὄντων συναποδόθηκε σ' αὐτὰ καὶ ἡ θέση τῶν ὄντων γενικά καὶ ἡ κίνηση, ποὺ εἶναι ὁ χρόνος κι ὁ τόπος, στὰ ὁποῖα βρίσκεται ἡ φύση κατὰ τὴν ἐξωτερικὴ θέση καὶ τὴν ἀρχικὴ κίνηση καὶ ὄχι κατὰ τὴν ὑπόσταση. Γιατὶ ἡ φύση δὲν προέρχεται ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἔχει σ' αὐτὰ ἀπὸ ἔξω τὴν ἀρχὴ τοῦ εἶναι καὶ τὴ θέωση. Ὅταν λοιπὸν ἐξετάζουμε μόνους τοὺς λόγους ποὺ εἶπα τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἀτόμων, παίρνομε μαζί καὶ τὶς διαφορὲς ποὺ τὰ συνιστοῦν μὲ τοὺς λόγους τῆς οὐσίας τους, ὅταν ὁμως γενεαλογοῦμε, τὸ ποῦ καὶ τὸ πότε ἐξάπαντος, δηλαδὴ τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο, παίρνομε κατ' ἀνάγκη μαζί μὲ τὰ ὄντα κατὰ τὴν ἐξέταση τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ θέση τους, χωρὶς τὰ ὁποῖα κανένα ἀπολύτως ἀπὸ ὅσα ἐγιναν δὲν ὑπάρχει. Γιατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν εἶναι ἐλεύθερο ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς θέσης.

7. Ἰερουσαλήμ καὶ οὐράνιο κατοικητήριον εἶναι ἡ ἐνάρετη ἀπαθὴς ἔξη καὶ ἡ γνῶσις ποὺ δὲν ἔχει κανένα λανθασμένον νόημα νὰ τὴν πολεμᾷ.
8. Ἡ γλώσσα, λέει, εἶναι σύμβολο τῆς γνωστικῆς ἐνέργειας τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ὁ λάρυγγας τεκμήριον τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ἴδιον μας τὸ σῶμα. Γι' αὐτὸ ὁποῖος συνδεθεῖ μὲ αὐτὰ τὰ δύο ὄχι ἄψογα δὲν μπορεῖ νὰ θυμηθεῖ τὴν εἰρηνικὴ ἔξη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης, ἐπειδὴ συγχέοντάς τα εὐχαριστεῖται μὲ προθυμία μὲ τὰ σωματικὰ πάθη.
9. Ὁ Δαρεῖος χρησιμοποιοῦντο, λέει, γὰ νὰ συμβολίσῃ τὸ νόμον τῆς φύσης, ἐνῶ ὁ νόμος τῆς φύσης περιέχει καὶ τὴ φύση καὶ τὸ χρόνο, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ χρησιμο-

φύσιν καὶ περὶ φύσιν. Ὁ τοίνυν, ὡς ἄπὸ Δαρείου, τοῦ νόμου
 80 τῆς φύσεως ἐξερχόμενος νοῦς ὑπεράνω δηλαδὴ γίνεται
 χρόνου καὶ φύσεως, μηδενὶ τῶν ὑπὸ φύσιν καὶ χρόνον νοη-
 μάτων κρατούμενος, ἵνα μὴ, τὰς τῶν φθαρτῶν εἰκόνας πε-
 ριφέρων, γένηται ναὸς εἰδώλων ἄνθ' ἐνὸς Θεοῦ, πολλὰς
 ἔχων παθῶν ἀκαθάρτων προσκυνουμένας μορφάς.

10 85 Παῖδας ἐθεώρησε μὴ συναριθμουμένους μὲν, συνεξιόντας
 δὲ τοῖς κεκτημένοις, τοὺς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν παθῶν λογι-
 σμούς, ὧν, κἂν εἴ μὴ ἢ γένεσις ἀλλ' ἢ χρῆσις ἐφ' ἡμῖν ὡς
 δεσπόταις οὔσα, καθέστηκε, γυναικας δὲ τὰς ἐκ τῶν οὐκ
 ἐφ' ἡμῖν παθῶν ἐπιγινομένας χωρὶς διαβολῆς τῶν κατὰ
 90 φύσιν ὀρέξεις, ἃς ἑαυτῷ συνεξάγει πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν
 ἐλαύνων ζωὴν, ἵνα μὴ γένωνται τῇ τῶν παρὰ φύσιν δου-
 λείᾳ κατάσχετοι παθῶν.

11 Τὴν αἰτίαν λέγει, δι' ἣν οὐ συνηρίθμησε τοῖς ἀνδράσιν ὁ λό-
 γος τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας.

12 95 Ὡσπερ τέλος κινήσεως μονάδος ἐστὶν ἡ μυριάς, καὶ ἀρχὴ
 μὴ κινήσεως μυριάδος ἐστὶν ἡ μονὰς (ἀρχὴ καὶ παντὸς
 τέλους ἢ κατ' αὐτὸ σαφῶς ἀκίνησις καθέστηκε, καὶ τέλος
 πάσης ἀρχῆς ἢ τῆς κατ' αὐτὴν κινήσεως ὑπάρχει συμπλή-
 ρωσις), οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἀρετῶν ἀρχὴ κατὰ φύσιν
 100 ὑπάρχουσα, τέλος ἔχει τοῦ δι' αὐτῶν ἀγαθοῦ τὴν συμπλή-
 ρωσιν, καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἀγαθόν, ὡς ἀρετῶν τέλος, ἀρχὴν
 ἔχον τὴν πίστιν, πρὸς αὐτὴν ἐνδιαθέτως συνάγεται· πίστις
 γάρ ἐστὶν ἐνδιάθετον ἀγαθὸν καὶ ἀγαθόν ἐστὶν ἐνεργηθεῖσα
 πίστις. Πιστὸς δὲ κατὰ φύσιν καὶ ἀγαθός ἐστὶν ὁ Θεός, τὸ
 105 μὲν ὡς πρῶτον ἀγαθόν, τὸ δὲ ὡς ἔσχατον ὀρεκτόν. Ταῦτὸν
 δὲ ταῦτα παντὶ τρόπῳ καθέστηκεν ἀλλήλοις ὄντα, μηδενὶ
 λόγῳ πλὴν τοῦ κατ' ἐπίνοιαν ἀλλήλων παντελῶς διαιρού-

ποιεῖ τόσο ὅσα ἀνήκουν στὴ φύση ὅσο καὶ τὰ γύρω ἀπὸ τὴ φύση. Ὁ νοῦς λοιπὸν ποὺ βγαίνει, σὰν ἀπὸ τὸ Δαρεῖο, ἀπὸ τὸ νόμο τῆς φύσης, εἶναι φανερὸ ὅτι ξεπερνᾷ τὸ χρόνο καὶ τὴ φύση, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ κανένα ἀπὸ ὅσα νοήματα ὑπόκεινται στὴ φύση καὶ στὸ χρόνο, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ, περιφέροντας τὶς εἰκόνες τῶν φθαρτῶν, ναὸς πολλῶν εἰδώλων ἀντὶ ἐνὸς Θεοῦ, ἔχοντας νὰ προσκυνᾷ πολλές μορφές ἀκάθαρτων παθῶν.

10. Παιδιὰ ποὺ δὲν ἀριθμοῦνται βέβαια μαζί μὲ τοὺς γονεῖς τους, ἀλλὰ βγαίνουν μαζί μ' αὐτούς, θεώρησε τοὺς λογισμοὺς τῶν παθῶν ποὺ δὲν τὰ ἐξουσιάζομε, τῶν ὁποίων, ἂν ὄχι ἡ γένεση, ἡ χρῆση τους ἀνήκει σ' ἐμᾶς ὡς κυρίους τους· γυναῖκες θεώρησε τὶς ὀρέξεις ποὺ δημιουργοῦνται ἀδιάβλητα ἀπὸ τὰ φυσικὰ πάθη ποὺ δὲν τὶς ἐξουσιάζομε, τὶς ὁποῖες βγάζει μαζί του καὶ τὶς ὀδηγεῖ πρὸς τὴ ζωὴ ποὺ θέλει ὁ Θεός, γιὰ νὰ μὴν αἰχμαλωτιστοῦν στὴ δουλεία τῶν παρὰ φύση παθῶν.
11. Ἀναφέρει τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ὁ λόγος δὲν μέτρησε τὰ παιδιὰ καὶ τὶς γυναῖκες μαζί μὲ τοὺς ἄνδρες.
12. Ὅπως τέλος τῆς μονάδας ποὺ αὐξήθηκε εἶναι ἡ μυριάδα καὶ ἀρχὴ τῆς μυριάδας ποὺ ἔμεινε ἀμετάβλητη εἶναι ἡ μονάδα (γιατὶ ἀρχὴ γιὰ κάθε τέλος εἶναι σαφῶς ἡ ἀκίνησία του καὶ τέλος κάθε ἀρχῆς εἶναι ἡ ὀλοκλήρωση τῆς κίνησής της) ἔτσι καὶ ἡ πίστη, ἐνῶ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀρχῆς τῶν ἀρετῶν, τέλος τῆς ἔχει τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ἀγαθοῦ μέσω αὐτῶν, καὶ τὸ σύμφωνο μὲ τὴ φύση μας ἀγαθὸ, ὡς τέλος τῶν ἀρετῶν, ἔχοντας ἀρχὴν τοῦ τὴν πίστη, συνάγεται μὲ τὴ διάθεσή μας πρὸς αὐτήν. Γιατὶ πίστη εἶναι ἀγαθὸ ἐνδιάθετο καὶ ἀγαθὸ εἶναι ἡ πίστη ποὺ ἐνεργοποιήθηκε. Πιστὸς καὶ ἀγαθὸς ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ὁ Θεός, τὸ ἓνα ὡς πρῶτο ἀγαθὸ, καὶ τὸ ἄλλο ὡς ἔσχατο ἐπιθυμητό. Κι αὐτὰ εἶναι μὲ κάθε τρόπο τὸ ἴδιο τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ δὲ χωρίζονται γιὰ κανένα λόγο παρὰ μονάχα νοητικὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο

- μενα διὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ τῶν ἀρχομένων καὶ εἰς αὐτὸν
 ληγόντων κίνησιν. ἼΑρα ἡ μυριάς, ἐσχάτου ὄρεκτοῦ φέρου-
 110 σα τύπον, τῶν πρὸς αὐτὸ κινουμένων τελείαν περιγράφει
 τὴν ἔφεσιν· καὶ ἡ μονάς, πρῶτου ἀγαθοῦ φέρουσα σύμβο-
 λον, τῶν ἀπ' αὐτοῦ κινουμένων τελείαν ἐπιφέρεται βάσιν.
 Οὐκοῦν τέσσαρες μυριάδες εἰσὶ τὸ καθ' ἑκάστην γενικὴν
 ἀρετὴν ἀναλόγως κατ' ἐνέργειαν δεικνύμενον τέλειον ἀγα-
 115 θόν.
- 13 Ὁ μετὰ τὴν φυγὴν τῆς κακίας ἀπλῶς τῇ ἀργίᾳ τῆς ἀμαρτίας
 φυλάξας, φησὶν, τὴν δεκάδα τῶν ἐντολῶν, καὶ πάλιν τὴν
 ἐκάστης πρᾶξιν ἐντολῆς τελείαν τῶν ἄλλων δείξας περίλη-
 ψιν, ὡς πασῶν ἐν ἐκάστη κατὰ τὴν ἐκάστης πρᾶξιν θεω-
 ρουμένων, τὴν δεκάδα πεποίηκεν ἑκατοντάδα (ἡ γὰρ ἑκα-
 120 στης ἐντολῆς τελεία κατ' ἐνέργειαν τήρησις τῶν λοιπῶν
 ἐστὶ πρᾶξις πεπληρωμένη), καὶ πάλιν τὴν κατὰ φύσιν τού-
 των τελείαν ἐπιστημονικῶς διάκρισιν ἐσχηκῶς τὴν ἑκα-
 τοντάδα πεποίηκε χιλιάδα, καὶ τέλος τοῖς τούτων κατὰ
 νοῦν γυμνοῖς προσβαλὼν κατὰ τὴν θεωρίαν λόγοις πεποίη-
 125 κε μυριάδα τὴν χιλιάδα, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν πρᾶξιν διαστο-
 λῆς ἐπὶ τὴν κατὰ τὴν θεωρίαν ἐναδικὴν συναγόμενος μονά-
 दा· καὶ συντόμως εἶπεῖν, ὅ τῇ τελείᾳ τῆς κακίας ἀποφυγῆ
 τηρῆσας ἀπαραβάτους τὰς ἐντολάς καὶ τελείαν αὐτῶν τὴν
 πρᾶξιν ἐπιδειξάμενος καὶ πληρεστάτην αὐτῶν κατορθώσας
 130 τὴν κατὰ φύσιν διάκρισιν καὶ τελείαν αὐτῶν διανύσας τὴν
 πνευματικὴν θεωρίαν, οὗτος τὰς τέσσαρας ἔσχε μυριάδας,
 τῶ καθ' ἑκάστην προκοπὴν τελείῳ λόγῳ συναγομένης· τὸ
 γὰρ τέλειον ἀδιαστάτως ὁμοῦ τοὺς τε τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέ-
 λους ἔχει τοὺς λόγους.
- 14 135 Ἐργμένον λέγει τὸ κακὸν (ἀρχὴν γὰρ ἔχει τὴν ἡμῶν παρὰ
 φύσιν κίνησιν), οὐκ ἤργμενον δὲ τὸ ἀγαθὸν (πρὸ παντὸς
 γὰρ αἰῶνος καὶ χρόνου φύσει τὸ ἀγαθόν)· νοητὸν λέγει τὸ
 ἀγαθόν, ὅπερ δεῖ μόνον νοεῖν, οὐ νοητὸν δὲ τὸ κακόν, ὅπερ
 δεῖ μόνον μὴ νοεῖν· ρητὸν δὲ λέγει τὸ ἀγαθόν (αὐτὸ γὰρ δεῖ
 140 μόνον λαλεῖσθαι), οὐ ρητὸν δὲ τὸ κακόν (αὐτὸ γὰρ δεῖ

ἐξαιτίας τῆς κίνησης ὄσων ἀρχίζουν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὄσων λήγουν σ' αὐτόν. Ἐπειδὴ ἡ μυριάδα, ἀποτελώντας τὸν τύπο τοῦ ἔσχατου ἐπιθυμητοῦ, περιορίζει τελείως τὴν ἔφεση ὄσων κινουῦνται πρὸς αὐτό· καὶ ἡ μονάδα, πού εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ, ἀποτελεῖ τὴν τέλεια βάση ὄσων ἐκκινουῦν ἀπὸ αὐτό. Ἐπομένως οἱ τέσσερις μυριάδες εἶναι τὸ τέλει ἀγαθὸ πού φανερώνεται κατ' ἀναλογία ἐνεργὰ σὲ κάθε γενικὴ ἀρετὴ.

13. Ὅποιος, ἀφοῦ ἀπέφυγε τὴν κακία ἀπλῶς, μὲ τὴν ἀπραξία τῆς ἀμαρτίας φύλαξε τὴ δεκάδα τῶν ἐντολῶν κι ἐπίσης ἔδειξε τὴν πράξη κάθε ἐντολῆς τέλεια περίληψη τῶν ἄλλων ἐννέα, ἐπειδὴ ὅλες νοοῦνται σὲ κάθε μία ὅταν πράττομε τὴν κάθε μία, ἔκανε τότε τὴ δεκάδα ἑκατοντάδα (γιατὶ ἡ τέλεια τήρηση στὴν πράξη κάθε μιᾶς ἐντολῆς εἶναι ὀλοκληρωμένη πράξη τῶν λοιπῶν). Ἐπίσης ὅταν πετύχει μ' ἐπιστήμη τὴν τέλεια φυσικὴ διάκριση τῶν ἐντολῶν ἔκανε τὴν ἑκατοντάδα χιλιάδα· καὶ τέλος, ἀφοῦ προσεγγίσει νοερὰ γυμνοῦς τοὺς λόγους τοὺς κατὰ τὴ θεωρία, ἔκανε τὴ χιλιάδα μυριάδα ἀπὸ τὴν ἐπέκταση στὴν πράξη, συναγόμενος κατὰ τὴ θεωρία στὴν ἐναδικὴ μονάδα. Καὶ γὰρ νὰ μιλήσομε μὲ συντομία, ὅποιος μὲ τὴν τέλεια ἀποφυγὴ τῆς κακίας τήρησε τὶς ἐντολὰς ἀπαράβατες καὶ παρουσίασε τέλεια τὴν πράξη τοὺς καὶ κατόρθωσε τὴν πληρέστατη φυσικὴ διάκρισή τοὺς καὶ διάνυσε ὡς τὸ τέλος τὴν πνευματικὴ θεωρία, αὐτὸς ἀπόχτησε τὶς τέσσερις μυριάδες, συναγόμενος στὸν τέλει λόγο σὲ κάθε προκοπή· γιατί τὸ τέλει ἔχει ἀχώριστους μαζί καὶ τοὺς λόγους τῆς ἀρχῆς καὶ τοὺς λόγους τοῦ τέλους.
14. Λέει ὅτι τὸ κακὸ ἔχει ἀρχὴ (ἢ ἀρχὴ τοῦ βρίσκεται στὴ δική μας παρά φύση κίνηση), τὸ ἀγαθὸ ὁμῶς δὲν ἔχει ἀρχὴ γιατί τὸ ἀγαθὸ ὑπάρχει ἀπὸ τὴ φύση τοῦ πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν αἰωνιότητα καὶ τὸ χρόνο. Τὸ ἀγαθὸ, λέει, εἶναι νοητό, καὶ αὐτὸ μόνο πρέπει νὰ νοοῦμε, ἐνῶ τὸ κακὸ δὲν εἶναι νοητό, καὶ αὐτὸ μόνο δὲν πρέπει νὰ νοοῦμε. Τὸ ἀγαθὸ λέει ὅτι εἶναι

- μόνον μὴ λαλεῖσθαι)· καὶ γινόμενον λέγει τὸ ἀγαθὸν (κατὰ φύσιν γὰρ ὑπάρχον ἀγέννητον κατὰ χάριν διὰ φιλανθρωπίαν παρ' ἡμῶν ἀνέχεται γίνεσθαι πρὸς τὴν ἡμῶν τῶν ποιούντων καὶ λαλούντων καὶ νοούντων ἐκθέωσιν), ὅπερ
- 145 δεῖ μονώτατον γίνεσθαι, οὐ ποιοῦμενον δὲ τὸ κακόν, ὅπερ δεῖ μόνον μὴ γίνεσθαι· φθαρτὸν λέγει τὸ κακόν (φθορὰ γάρ ἐστὶν ἢ τοῦ κακοῦ φύσις οὐδαμῶς κατ' οὐδὲν ὕπαρξιν ἔχουσα), ἀφθαρτὸν δὲ τὸ ἀγαθόν, ὡς ἀεὶ ὄν καὶ μήποτε τοῦ εἶναι παύομενον καὶ πάντων οἷς ἂν ἐγγένηται φρουρη-
- 150 τικόν. Τοῦτο γοῦν τῷ μὲν λογιστικῷ ζητοῦμεν, τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ ποθοῦμεν, τῷ δὲ θυμικῷ φυλάττομεν ἄσυλον, τῷ δ' αἰσθητικῷ κατ' ἐπιστήμην ἀμιγῆς αὐτὸ τῶν ἐναντίων διακρίνομεν, τῷ δὲ φωνητικῷ λαλοῦντες αὐτὸ ποιοῦμεν φανερόν τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ τῷ γονίμῳ πληθύνομεν αὐτό,
- 155 μᾶλλον δ' ἀληθῆς εἰπεῖν ἡμεῖς κατ' αὐτὸ πληθυνόμεθα.
- 15 Πρώτην ἀπάθειαν λέγει τὴν πρὸς ἀμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν.
- 16 Δευτέραν ἀπάθειαν λέγει τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολήν, δι' ἧς ἢ τῶν παθῶν ἀπομαραίνεται κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν κίνησις, ἐξάπτοντας αὐ-
- 160 τὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσαν τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς.
- 17 Τρίτην ἀπάθειαν λέγει τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησίαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκεν, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη.
- 18 165 Τετάρτην ἀπάθειαν λέγει τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἢ τρίτη τὴν γένεσιν εἴληφεν, οὐκ ἔχουσα τὰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας.
- 19 Ἡ χιλιάς ἀπροσδεῆς τελειότητος ὑπάρχει μονάς· πασῶν
- 170 γὰρ τῶν πρὸ αὐτῆς μονάδων καὶ ἑαυτῆς τὸν λόγον ἔχει

λεκτό, καὶ αὐτὸ μόνον πρέπει νὰ λέμε, ἐνῶ τὸ κακὸ δὲν εἶναι λεκτό, κι αὐτὸ μόνον δὲν πρέπει νὰ λέμε. Λέει ἐπίσης ὅτι τὸ ἀγαθὸ γίνεται (γιατί, ἐνῶ εἶναι κατὰ τὴ φύση του ἀγέννητο, ἀνέχεται νὰ φτάνει στὴ γένεση ἀπὸ μᾶς κατὰ χάρη ἀπὸ φιλανθρωπία γιὰ θέωση ὅλων ἐμᾶς πού τὸ πράττομε, τὸ λέμε καὶ τὸ νοοῦμε) καὶ πρέπει αὐτὸ μόνον νὰ γίνεται καὶ νὰ μὴ γίνεται τὸ κακὸ, πού πρέπει αὐτὸ μόνον νὰ μὴ γίνεται. Τὸ κακὸ λέει ὅτι εἶναι φθαρτὸ (γιατί ἡ φύση τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ φθορά, πού δὲν ἔχει πουθενὰ καθόλου καμμιά ὕπαρξη), ἐνῶ τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἄφθαρτο, ἐπειδὴ ὑπάρχει πάντοτε καὶ ποτὲ δὲν σταματᾷ νὰ ὑπάρχει καὶ εἶναι ὁ φύλακας ὅλων ἐκείνων μέσα στὰ ὁποῖα ὑπάρχει. Τὸ ἀγαθὸ τὸ ζητοῦμε μὲ τὸ λογιστικὸ, τὸ ποθοῦμε μὲ τὸ ἐπιθυμητικὸ, τὸ φυλάγομε ἀπαραβίαστο μὲ τὸ θυμικὸ, τὸ διακρίνομε ἐπιστημονικᾶ μὲ τὴν αἴσθησι χωρισμένο ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐκφράζοντάς το μὲ τὴ φωνὴ τὸ κάνομε φανερὸ σ' ὅσους τὸ ἀγνοοῦν, μὲ τὴ γονιμότητα τὸ πληθαίνομε, ἢ γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἐμεῖς πληθαίνομε κατὰ τὸ ἀγαθόν.

15. Πρώτη ἀπάθεια λέει τὴ σωματικὴ ἐνεργητικὴ κίνησι πού εἶναι ἀνέπαφη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.
16. Δεύτερη ἀπάθεια λέει τὴν τέλεια ἀποβολὴ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, μὲ τὴν ὁποῖα ἀπομακρύνεται ἡ κίνησι τῶν παθῶν τῆς πρώτης ἀπάθειας, μὴ ἔχοντας νὰ τὴν ἐξάπτουν πρὸς ἐνέργεια τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς.
17. Τρίτη ἀπάθεια λέει τὴν τέλεια ἀκίνησι τῆς ἐπιθυμίας γύρω ἀπὸ τὰ πάθη, πού γι' αὐτὴν καὶ ἡ δευτέρη ἔχει γίνει, καὶ ὀφείλει τὴ σύστασή της στὴν καθαρότητα τῶν λογισμῶν.
18. Τέταρτη ἀπάθεια λέει τὴν τέλεια ἀπόθεσι ἀπὸ τὴ διάνοια ὅλων τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν, κατὰ τὴν ὁποῖα ἔλαβε γένεσι ἡ τρίτη, ἡ ὁποῖα δὲν ἔχει τίς φαντασίεσ τῶν αἰσθητῶν νὰ δίνουν μορφὴ καὶ εἰκόνα στὰ πάθη.
19. Ἡ χιλιάδα εἶναι μονάδα πού δὲν χρειάζεται τὴν τελειότητα, γιατί ἔχει πληρέστατο τὸ λόγο ὅλων τῶν πρὶν ἀπὸ αὐτὴν

- πληρέστατον. Διὸ καὶ συντιθεμένη μονάδος πάλιν, ἀλλ' οὐ
 δεκάδος ἐστὶ ποιητικὴ· μονὰς γὰρ τὴν τῆς χιλιάδος διαδέ-
 χεται σύνθεσιν, ὡς φασιν οἱ τῶν ἀριθμῶν ἠκριβωκότες
 τὴν δύναμιν. Εἰκότως οὖν τὸν κατὰ τὴν θεολογίαν τριαδι-
 175 κὸν σημαίνει λόγον ἢ τῶν χιλίων τριάς, ὃν μετὰ τῆς τελείας
 ἀρετῆς ὁ τὴν νοουμένην Βαβυλωνίαν ἀφείξων ἐξέρχεται.
- 20 Τὸ ταῦ γράμμα σταυροῦ τύπος ἐστίν, ἐν τῷ σχήματι σώζων
 τοῦ σταυροῦ τὴν ἐκτύπωσιν· τὸ δὲ ἰῶτα, ὡς ἀκροστίχιον
 τοῦ Ἰησοῦ, τὸ φοβερὸν ὄνομα σημαίνει· τὸ δὲ ἦτα, ὡς
 180 ἀκροστίχιον καὶ αὐτό, ἀρετῆς ἦθος παραδηλοῖ παγιώτατον,
 ἅπερ πρὸς ἀριθμὸν μυστικῶς μετεγκλώσας, θαρρῶν ἐξῆλ-
 θε κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης,
 ὡς οἰκογενεῖς ἔχων τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτώ, τουτέστι
 τὸν τὸ πᾶν περιγράφοντα τῆς θεολογίας λόγον διὰ τοῦ τρια-
 185 κόσια, καὶ τὸ ἄρρητον μυστήριον τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρ-
 κώσεως διὰ τοῦ δέκα, καὶ τὸν τέλειον τῆς κατ' ἀρετὴν πα-
 γίας ἔξεως τρόπον διὰ τοῦ ὀκτώ, ἅπερ οἰκογενεῖς προση-
 γόρευσε ὁ λόγος, ὡς τῆς καρδίας ὄντα τοῦ κτησαμένου
 θεῖα κατὰ χάριν γεννήματα.
- 21 190 Ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς τῆς θείας τῶν ἐντολῶν δεκάδος ἐστὶ δε-
 καπλασιασμός· πασῶν γὰρ ἐστὶ καθ' ἑκάστην ἐνεργουμέ-
 νην δι' ἀλλήλων τελεία περίληψις. Ἡ δὲ δι' ἀλλήλων τῶν
 θείων ἐντολῶν καθ' ἑκάστην ἐνεργουμένην περίληψις
 ἐστὶν ἡ παντελής καὶ ὀλόκληρος ἀρετὴ. Ἀρετὴ δὲ τελεία
 195 ἐστὶν ἡ σοφία. Σοφία δὲ ἐστὶν ἀπταιστος γνῶσις τῆς ἀλη-
 θείας. Ὁ τοίνυν ἀπταιστος γνοὺς τὴν ἀλήθειαν ἑκατονταέ-
 τής γέγονε κατὰ τὸν μέγαν Ἀβραὰμ, κατανοῶν καὶ αὐτὸς
 τὸ ἑαυτοῦ σῶμα νενεκρωμένον, τουτέστιν ἀπογενομένην
 ὀρᾶ τὴν κατ' αἴσθησιν ζωὴν καὶ γεννᾷ τὴν ἐν Πνεύματι
 200 ζῶσαν χαρᾶν· τοῦτο γὰρ Ἰσαὰκ ἐρμηνεύεται. Προνοίας οὖν
 ἐστὶ μὴ μόνον φυλάξαι κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον τὴν φύσιν,
 ἀλλὰ καὶ ποιῆσαι θείαν ταῖς ἀρεταῖς τελείως ποιωθεῖσαν

μονάδων καὶ τὸ δικό της. Γι' αὐτὸ κι ὅταν συντεθεῖ κάνει τῇ μονάδα πάλι κι ὄχι τῇ δεκάδα· γιατί τῇ σύνθεσι τῆς χιλιάδας τῇ διαδέχεται ἡ μονάδα, ὅπως λένε ὅσοι ἔχουν μελετήσει τὴν ἔννοια τῶν ἀριθμῶν. Εὐλόγα λοιπὸν ἡ τριάδα τῶν χίλιων σημαίνει τὸν τριαδικὸ λόγον τῆς θεολογίας, καὶ αὐτὸν τὸ λόγον ἔχοντας μαζί με τὴν τέλεια ἀρετὴ ἐξέρχεται ὁποῖος ἀφήνει τὴ νοητὴ Βαβυλώνα.

20. Τὸ γράμμα ταῦ εἶναι τύπος τοῦ σταυροῦ, σώζοντας στὸ σχῆμα του τὴν ἀποτύπωση τοῦ σταυροῦ. Τὸ ἰῶτα, ὡς ἀκροστιχίδα τοῦ Ἰησοῦ, σημαίνει τὸ φοβερὸ ὄνομα. Τὸ ἦτα, ὡς ἀκροστιχίδα καὶ αὐτό, δηλώνει τὸ μονιμότατο ἦθος τῆς ἀρετῆς· αὐτὰ συμπλέκοντάς τα μυστικὰ σὲ ἀριθμὸ ὁ Ἀβραάμ ὁ πατριάρχης βγήκε με θάρρος κατὰ τῶν ἀντίθετων δυνάμεων, ἐπειδὴ εἶχε στὴν οἰκογένειά του τριακόσιους δέκα ὀκτώ, δηλαδὴ μετὰ τὸ τριακόσια τὸ λόγον τῆς θεολογίας ποὺ περιλαμβάνει τὸ πᾶν, μετὰ τὸ δέκα τὸ ἄρρητο μυστήριον τῆς θείας σάρκωσης τοῦ Λόγου, καὶ μετὰ τὸ ὀκτώ τὸν τέλειον τρόπο τῆς πάγιας ἐξῆς τῆς ἀρετῆς. Αὐτὰ τὰ ὀνόμασε μέλη τῆς οἰκογένειας ὁ λόγος, ἐπειδὴ εἶναι γεννήματα θεῖα κατὰ χάριν τῆς καρδιάς ἐκείνου ποὺ τὰ ἀπέκτησε.
21. Ὁ ἀριθμὸς ἑκατὸ εἶναι τὸ δεκαπλάσιον τῆς θείας δεκάδας τῶν ἐντολῶν· γιατί εἶναι τέλεια περίληψη ὅλων μεταξὺ τους σὲ κάθε μία ποὺ πραγματοποιεῖται. Καὶ ἡ περίληψη ὅλων μεταξὺ τους σὲ κάθε μία ποὺ ἐνεργεῖται εἶναι ἡ παντέλεια καὶ ὀλόκληρη ἀρετὴ. Ὅποιος λοιπὸν γνώρισε ἀλάνθαστα τὴν ἀλήθεια ἔγινε ἑκατὸ χρονῶν ὅπως ὁ μέγας Ἀβραάμ, νιώθοντας κι αὐτὸς τὸ σῶμα του νεκρωμένο, δηλαδὴ βλέπει νὰ ἔχει πεθάνει ἡ ζωὴ τῆς αἴσθησις καὶ γεννᾷ τὴν πνευματικὴ ζώσα χαρὰ· γιατί ἔτσι ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα Ἰσαάκ. Γνώρισμα τῆς πρόνοιας λοιπὸν εἶναι ὄχι μόνο νὰ φυλάξει σύμφωνα μετὰ τὸ νόημά της τὴ φύση, ἀλλὰ καὶ νὰ κάνει τὴ γνώμη θεῖα, μετὰ τὸ νὰ πάρει τελείως τὴν ποιότητα τῆς ἀρετῆς σύμφωνα μετὰ τὴ σοφία ποὺ ἔχει ἀποκτήσει, μαζί με τὴν

τὴν γνώμην κατὰ τὴν ἐπίκτητον σοφίαν, μεθ' ἧς ἡ φύσις θεωρουμένη τὸν τριακόσια πέφυκεν ἀποτελεῖν ἀριθμόν.

22 205 Ὁ ἐξ ἀριθμὸς τὴν τελείαν ἔχει τοῦ εἶναι τῶν ὄντων δῆλωσιν, ὁ δὲ δέκα τὴν τοῦ εὖ εἶναι σημαίνει τῶν ὄντων σύστασιν. Δεκαπλασιάσας οὖν τὸν ἐξ ἢ ἑξαπλασιάσας τὸν δέκα τις, ποιεῖ τὸν ἐξήκοντα, δηλοῦντα τὴν κατ' ἐνέργειαν
210 τοῦ εὖ εἶναι τῶν ὄντων κατάστασιν.

23 Τῆς ἀπαθείας, φησὶν, ἦν τὸ ἑβδομον ἔτος δηλοῖ, παραγενομένης, πρὸς τὴν τῶν συγγενῶν ἐπανέρχονται θεωρίαν ὃ τε λόγος καὶ ἡ διάνοια, λαβόντες ἐλευθερίαν τῆς ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς τρόποις τῶν ἀρετῶν ὑπουργίας.

24 215 Ἀνάρχου βασιλείας ἐστὶν εἰκὼν ἢ τοῦ νοῦ περὶ τὴν ἀληθῆ γνώσιν ἀτρεψία καὶ ἡ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὴν ἀρετὴν ἀφθαρσία, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἐν πνεύματι πρὸς τὸν νοῦν τῆς αἰσθήσεως μεταποίησιν μόνῳ τῷ θεῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος ἀλλήλοις συνδεδεμένων, καθ' ὃν
220 τὴν ἀεικίνητον τοῦ λόγου καὶ ζῶσαν διαπαντὸς ἔχουσι διικνουμένην ἐνέργειαν, ἐν ἧ ἅσα παντελῶς ἄπεστι πρὸς τὸ θεῖον ἀπέμφασις.

25 Ἐνεργουμένην ἐπιθυμίαν φασὶν εἶναι τὴν ἡδονὴν, εἴπερ παρὸν ἀγαθὸν κατὰ τὸν αὐτῆς ἐστὶν ὀρισμόν, ἀνενέργητον δὲ
225 ἡδονὴν τὴν ἐπιθυμίαν, εἴπερ μέλλον ἀγαθὸν κατὰ τὸν αὐτῆς ἐστὶν ὀρισμόν, τὸν δὲ θυμὸν μανίας μελετωμένης κίνησιν καὶ τὴν μανίαν θυμὸν ἐνεργούμενον. Ὁ γοῦν ταύτας συνυποτάξας τῷ λόγῳ τὰς δυνάμεις εὐρήσει τὴν μὲν ἐπιθυμίαν αὐτῷ γινομένην ἡδονὴν κατὰ τὴν ἐν χάριτι πρὸς τὸ θεῖον
230 τῆς ψυχῆς ἄχραντον συμπλοκὴν, τὸν δὲ θυμὸν ζέσιν ἀκῆρατον τῆς περὶ τὸ θεῖον ἡδονῆς φρουρητικὴν καὶ σώφρονα μανίαν τῆς κατὰ τὴν ἔφεσιν τῆς ψυχῆς περὶ τὸ θεῖον θελκτικῆς δυνάμεως, ἀπὸ τῶν ὄντων τελείως ἐκστατικὴν.

Οὐκοῦν, ἕως ἐν ἡμῖν ὁ κόσμος ζῆ κατὰ τὴν πρὸς τὰ

ὅποια θεωρούμενη ἡ φύση ἀποτελεῖ κατὰ φυσικὸν λόγον τὸν ἀριθμὸν τριακόσια.

22. Ὁ ἀριθμὸς ἕξι περιέχει τὴν τέλεια δῆλωση τῶν ὄντων, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς δέκα σημαίνει τὴ σύσταση τῆς μακαριότητος τῶν ὄντων. Πολλαπλασιάζοντας λοιπὸν κανεῖς τὸν ἕξι ἢ ἑξαπλασιάζοντας τὸν δέκα κάμνει τὸν ἀριθμὸν ἑξήντα, πὺ δηλώνει τὴν ἐνεργὸν κατάστασιν τῆς μακαριότητος τῶν ὄντων.
23. Ὅταν ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀπάθεια, πὺ τὴ δηλώνει τὸ ἑβδομο ἔτος, ἐπιστρέφουν στὴ θεωρία τῶν συγγενῶν τοὺς τόσο ὁ λόγος ὅσο καὶ ἡ διάνοια, ἐπειδὴ ἀποκτοῦν ἐλευθερία ἀπὸ τὴ σκλαβιά τῶν ἀρετῶν στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ σώματος.
24. Ἡ ἀτρεψία τοῦ νοῦ ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν γνώσιν καὶ ἡ ἀφθαρσία ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ εἶναι εἰκόνα τῆς ἀναρχῆς βασιλείας, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα κατὰ τὴν πνευματικὴν μεταποίησιν τῆς αἴσθησιν πρὸς τὸ νοῦ συνδέονται μεταξὺ τοὺς μόνο μὲ τὸ θεῖο νόμον τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὸν ὅποιον ἔχουν τὴν ἀεικίνητην καὶ ζωντανὴν ἐνέργειαν τοῦ λόγου νὰ διαπερνᾷ τὸ καθετί, ἀπὸ τὴν ὅποια λείπει τελείως ἡ ὅποια-δήποτε ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θεῖο.
25. Ἐπιθυμία ἐνεργοποιημένη εἶναι, λένε, ἡ ἡδονή, ἐφόσον εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸν τῆς παρὸν ἀγαθόν, ἀνενέργητη ἡδονὴ εἶναι ἡ ἐπιθυμία, ἐφόσον σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸν τῆς εἶναι ἀγαθὸν μελλοντικόν, ἐνῶ ὁ θυμὸς εἶναι κίνησιν μανίας πὺ μελετοῦμε, καὶ ἡ μανία θυμὸς πὺ ἐνεργοποιεῖται. Ὅποιος λοιπὸν ἔχει συνυποτάξει στὸν λόγον αὐτὸς τίς δυνάμεις θὰ βρεῖ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοῦ γίνεται ἡδονὴ κατὰ τὴν ἄχραντην κατὰ χάριν συνένωσιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θεῖο, ἐνῶ τὸ θυμὸν θερμὴ ἀγνή πὺ φρουρεῖ τὴν ἡδονὴν γιὰ τὸ θεῖο καὶ μανία φρόνιμη τῆς σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς θελκτικῆς δυνάμει τοῦ θεοῦ, πὺ ἀπομακρύνει τελείως ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν ὄντων.

Ὅσο λοιπὸν ζεῖ μέσα μας ὁ κόσμος κατὰ τὴν ἐκούσιν

- 235 ὑλικὰ τῆς ψυχῆς ἐκούσιον σχέσιν, οὐ δεῖ ταύταις παρέχειν
ἐλευθερίαν ταῖς δυνάμεσι, μήπως, μιγεῖσαι τοῖς αἰσθητοῖς
ὡς ὁμοφύλοις, πολεμήσωσι τὴν ψυχὴν καὶ λάβωσιν αὐτήν,
δορυάλωτον γεγεννημένην τοῖς πάθεσιν, ὡς πάλαι τὴν Ἰε-
ρουσαλήμ οἱ Βαβυλώνιοι. Τὸν γὰρ αἰῶνα, καθ' ὃν τοὺς ἀλ-
240 λοφύλους παῖδας ὁ νόμος δουλεύειν ἐκέλευσε, τὴν πρὸς τὸν
κόσμον τοῦτον, ἤγουν τὴν παροῦσαν ζωὴν, γνωμικὴν τῆς
ψυχῆς ἐσήμανε σχέσιν ὁ λόγος, διὰ τῶν ἱστορουμένων πα-
ραδεικνὺς τὰ νοούμενα.
- 26 Ὁ ἑπτακισχίλια ἀριθμὸς, ἐπαινετῶς ἐνταῦθα κείμενος, τὴν
245 χρονικὴν καὶ παροῦσαν ζωὴν ἀρετῇ καὶ λόγῳ σημαίνει κε-
κοσμημένην. Εἰ γὰρ γραπτὸν καὶ φυσικὸν νόμον ὁ χίλια
ἀριθμὸς κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν ἐν ταῖς μυριάσιν ἔννοιαν περὶ
τὸν βίον ἀλλήλοις σημαίνει τοῦ φιλοθέου συμπρέποντας,
δῆλον ἐντεῦθεν ὡς ὁ ἑπτακισχίλια πᾶσαν τούτοις φρουρου-
250 μένην τὴν ὑπὸ χρόνου δηλοῖ τοῦ φιλοθέου ζωὴν· ὁ δὲ τρια-
κόσια τὴν ἐπὶ τὸ εἶναι κατὰ φύσιν καὶ εὔ εἶναι κατὰ χάριν
τῶν προνοουμένων δηλοῖ πρόνοιαν· ὁ δὲ ἑπτὰ τὴν ἐν τοῖς
τρόποις ἀπάθειαν. Ὁ τοίνυν διὰ τῶν κατὰ φύσιν οἰκείων δυ-
νάμεων ἀπαθῆ, καθὼς ἡ πρόνοια βούλεται, διατηρήσας τὴν
255 οἰκείαν ζωὴν, παῖδας ἔχων καὶ παιδίσκας ἑπτακισχιλίους
τριακοσίους ἑπτὰ, τὴν τῶν παθῶν ἐξέρχεται σύγχυσιν.
- 27 Τέλος λέγει καὶ τὴν ἐνταῦθα κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀπάθειαν καὶ
τὴν ἐκεῖσε κατὰ χάριν ἐκθέωσιν.
- 28 Ψάλτας λέγει τοὺς κατὰ τὴν πρᾶξιν τὸν βίον ἔχοντας κρά-
260 ζοντα τοῦ Θεοῦ τὰ θελήματα.
- 29 Ψαλτωδὸς εἶναι φησι τοὺς οὐ μόνον ποιητὰς τῶν
θείων θελημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς μυστηρίων ἄλ-
λοις γινομένους ἐξηγητὰς.
- 30 Ὁ ὀκτὼ ἀριθμὸς καὶ στάσιν ἔχει καὶ κίνησιν· στάσιν μὲν,

σχέση μας με τὰ ὑλικά, δέν πρέπει νὰ παρέχομε ἐλευθερία σ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις μήπως, ἀφοῦ σμίξουν με τὰ αἰσθητὰ ὡς ὁμόφυλές τους, πολεμήσουν τὴν ψυχὴ καὶ τὴν κερδί-
σουν, συλλαμβάνοντάς τὴν αἰχμάλωτη στὸν πόλεμο με τὰ πάθη, ὅπως παλαιὰ αἰχμαλώτισαν τὴν Ἱερουσαλήμ οἱ Βαβυ-
λώνιοι. Γιατὶ με τὸν αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ νόμος ὄρισε νὰ εἶναι δοῦλοι τὰ παιδιὰ τῶν ἀλλοφύλων, ὁ λόγος δήλωσε τὴν ἐκούσια σχέση τῆς ψυχῆς με τὸν κόσμον τοῦτο, δηλαδὴ τὴν παρούσα ζωὴ, παραδηλώνοντας με τὰ ἱστορούμενα αὐτὰ πὸ νοοῦνται.

26. Ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ χιλιάδες, με τὸ καλὸ νόημά του ἐδῶ, σημαίνει τὴν μέσα στὸ χρόνο παρούσα ζωὴ πὸ τὴν κοσμοῦν ἢ ἀρετὴ καὶ τὸ λογικόν. Γιατὶ, ἂν ὁ ἀριθμὸς χίλια σημαίνει τὸ φυσικὸ καὶ τὸ γραπτὸ νόμον σύμφωνα με τὴν ἔννοια πὸ δώσαμε στὴν ἀνάλυση γιὰ τὶς μυριάδες ὡς πρὸς τὸ βίον τοῦ φιλόθεου πὸ συμφωνοῦν μεταξύ τους, εἶναι ἀπὸ αὐτὸ φανερὸ ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ χιλιάδες δηλώνει ὅλη τὴ χρονικὴ ζωὴ τοῦ φιλόθεου πὸ οἱ νόμοι αὐτοὶ φρουροῦν, ὁ ἀριθμὸς τριακόσια δηλώνει τὴν πρόνοια γιὰ τὴ φυσικὴ τους ὕπαρξη καὶ τὴν κατὰ χάρη μακαριότητα τῶν δημιουργημάτων στὰ ὁποῖα ἐκδηλώνεται ἡ πρόνοια, ἐνῶ τὸ ἑπτὰ δηλώνει τὴν ἀπάθεια στοὺς τρόπους. Ὅποιος λοιπὸν με τὶς οἰκεῖες φυσικὲς δυνάμεις διατήρησε, ὅπως ἡ πρόνοια θέλει, ἀπαθὴ τὴ ζωὴ του, ἔχοντας ἀγόρια καὶ κορίτσια ἑπτὰ χιλιάδες τριακόσια ἑπτὰ, βγαίνει ἀπὸ τὴν σύγχυσι τῶν παθῶν.
27. Τέλος λέει καὶ τὴν ἐδῶ ἀπάθεια ἀπὸ τὶς πράξεις καὶ τὴν ἐκεῖ θέωσή μας κατὰ χάρη.
28. Ψάλτες λέει ἐκείνους πὸ μέσα στὶς πράξεις τους ἔχουν ζωὴ πὸ φωνάζει τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ.
29. Ψαλμῶδοι λέει πὸς εἶναι ὄχι μόνο ὅσοι κάνουν τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κι ὅσοι ἐξηγοῦν τὰ μυστήριά τους στοὺς ἄλλους.
30. Ὁ ἀριθμὸς ὄχτῶ περιέχει καὶ στάσι καὶ κίνησι· στάσι πε-

265 καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος (πᾶς γὰρ ἄρτιος ἀριθμὸς ἀκί-
νητος, κέντρον οὐκ ἔχων), κίνησιν δέ, τῷ πρὸ αὐτοῦ ἢ τῷ
μετ' αὐτὸν συντιθέμενος· ποιεῖ γὰρ περιττὸν ἀριθμὸν· πᾶς
γὰρ περιττὸς καθ' ἑαυτὸν κινήτος, κατὰ τὴν τῶν ἄκρων
αὐτοῦ πρὸς τὸ μέσον ἴσην ἀπόστασιν. Ὅπερ οὖν ποιεῖ ἐν
270 τοῖς ὑπὸ δέκα ἀριθμοῖς ὁ ὀκτώ, τοῦτο ποιεῖ καὶ ὁ ὀγδοή-
κοντα ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν ἑκατοντάδα ἀριθμοῖς, ὡσαύτως δὲ
καὶ ὁ ὀκτακόσια ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν χιλιάδα ταττόμενος ἀρι-
θμοῖς. Καθ' ἑαυτὸν οὖν θεωρούμενος στάσιν ἔχει, περιγρά-
φων τοῦ πρὸ αὐτοῦ περιττοῦ ὄντος τὴν κίνησιν· ὁ γὰρ ἑπτὰ
275 καὶ ὁ ἑβδομήκοντα καὶ ὁ ἑπτακόσια χρονικῆς ἐμφαντικοὶ
τυγχάνουσιν ιδιότητος. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῶν ὑπὸ χρόνον καὶ
γένεσιν ἔχει μᾶλλον ἢ αἰσθησις τὴν κατάληψιν, λείπεται
τὴν τῶν αἰωνίων καὶ νοητῶν τὸν τελειούμενον νοῦν ἄπται-
στον ὑποδέχεσθαι γνῶσιν, ἡγουν ἐπιστήμην· τὴν γὰρ ἐπι-
280 στήμην ἄπταιστον ὀρίζονται τοῦ ὑποκειμένου γνῶσιν.

Ὁ δὲ πενήκοντα ἀριθμὸς, μονάδα φέρων περιττὴν
μετὰ τὸν εἰς ἑαυτὴν τῆς ἑβδομάδος ἑπταπλασιασμόν, τὸ πέ-
ρας δηλοῖ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐν τοῖς ἀξίοις ποιήσεως. Οὐ γὰρ
ἔτι κινεῖται περὶ τὴν τῶν ἀρετῶν ποίησιν ὁ τὸ κατὰ φύσιν
285 φθάσας ἀγαθὸν καὶ ἐν αὐτῷ τὴν στάσιν λαβών· ἀρχὴ γὰρ
καὶ τέλος πάσης κινήσεως ἢ μονάς. Ὁ δὲ πέντε ἀριθμὸς
τὴν ἐπὶ τούτοις ἐπιστήμην δηλοῖ· περιέχει γὰρ νοητῶν τε
καὶ λογικῶν, αἰσθητικῶν τε καὶ ζώντων καὶ ὄντων τοὺς
λόγους, οὐδὲ μόνη περιγράφειν ἢ θεία πέφυκε σοφία, ἣν
290 ἄπταιστον ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας ὀρίζονται.

31 Καμῆλους Μαδιάμ φησιν, ὡς μὲν 'ἐκκρίσεως' ἐρμηνευ-
ομένης, τὰς τῶν γινομένων καὶ ἀπογινομένων ἀληθεῖς θεω-
ρίας, ὡς δὲ 'πηλοῦ αἱματώδους', τοὺς κατὰ ταύτην τὴν πα-
ροδικὴν καὶ ἄστατον ζωὴν τῆς προνοίας νενόηκε λόγους,

ριέχει ὅταν τὸν δοῦμε καθεαυτὸν (γιατὶ κάθε ἀριθμὸς ἀρτιος εἶναι ἀκίνητος, ἐπειδὴ δὲν ἔχει κέντρο), καὶ κίνηση, ἐπειδὴ συνθέτεται μὲ τὸν προηγούμενο ἢ τὸν ἐπόμενο, γιατί κάνει ἀριθμὸ περιττό. Κάθε δηλαδὴ περιττὸς ἀριθμὸς εἶναι καθεαυτὸν κινητὸς σύμφωνα μὲ τὴν ἴση ἀπόσταση τῶν ἄκρων πρὸς τὸ μέσο. Ὅ,τι λοιπὸν κάνει τὸ ὄχτῶ στοὺς ἀριθμοὺς κάτω ἀπὸ τὸ δέκα, τὸ ἴδιο κάνει τὸ ὄγδόντα γιὰ τοὺς κάτω ἀπὸ τὴν ἑκατοντάδα, ἐπίσης καὶ τὸ ὄχτακόσια ὅταν ἐντάσσεται στοὺς κάτω ἀπὸ τὴ χιλιάδα ἀριθμοὺς. Ὅταν τὸν βλέπομε λοιπὸν καθεαυτὸν περιέχει στάση, περιορίζοντας τὴν κίνηση τοῦ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ἀριθμοῦ πού εἶναι περιττός· οἱ ἀριθμοὶ δηλαδὴ ἑφτά, ἑβδομήντα καὶ ἑφτακόσια φανερόνουν χρονικὴ ιδιότητα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ αἴσθησις ἔχει μᾶλλον τὴν ἀντίληψη τῶν χρονικῶν καὶ γενητῶν, ἀπομένει νὰ ὑποδέχεται ὁ νοῦς πού τελειοποιεῖται τὴν ἀλάνθαστη γνώση τῶν αἰώνιων καὶ νοητῶν, δηλαδὴ τὴν ἐπιστήμη. Γιατὶ τὴν ἐπιστήμη τὴν ὀρίζουν ὡς τὴν ἀλάνθαστη γνώση τοῦ ὑποκειμένου.

Ὁ ἀριθμὸς πενήντα πού ἔχει μιὰ μονάδα παραπάνω μετὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῆς ἑφτάδας μὲ τὸν ἑαυτὸ της, δηλώνει τὸ τέλος τῆς πραγμάτωσης τῶν ἀρετῶν ἀπὸ τοὺς ἄξιους. Γιατὶ δὲν ἀσχολεῖται πιά μὲ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀρετῶν ὅποιος ἔφθασε τὸ σύμφωνο μὲ τὴ φύση του ἀγαθὸ καὶ πέτυχε μέσα του τὴ στάση· γιατί ἀρχὴ καὶ τέλος κάθε κίνησης εἶναι ἡ μονάδα. Ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς πέντε δηλώνει τὴ γνώση γι' αὐτά· γιατί περιέχει τοὺς λόγους τῶν νοητῶν, αἰσθητικῶν καὶ ζωντανῶν καὶ ὄντων, πού μόνο ἡ θεία σοφία τοὺς περιορίζει καὶ πού τὴν ὀνομάζουν ἀλάνθαστη ἐπιστήμη τῆς ἀλήθειας.

31. «Καμῆλες τῆς Μαδιάμ», ὅταν ἐρμηνεύεται ὡς 'ἐκκριση', λέει τίς ἀληθινὲς θεωρίες ἐκείνων πού ἐρχονται καὶ παρέρχονται, ὅταν ἐρμηνεύεται ὡς 'πηλὸς ματωμένος' ἐννοεῖ τοὺς λόγους τῆς πρόνοιας κατὰ τὴν παροδικὴ καὶ ἄστατη

295 ὡς δὲ ἰδρώτων ἀνθρωπίνων καὶ μητρὸς', τοὺς ἐπὶ τῇ πα-
 ρούσῃ ζωῇ τῆς θείας κρίσεως λόγους, οὓς συνάγουσιν οἷ τε
 κατὰ διάνοιαν λογισμοὶ καὶ ἢ κατ' αἴσθησιν φαντασία τῶν
 ὀρατῶν, ἐξ ὧν, λογισμῶν φημι καὶ φαντασίας, ἢ τῶν ὄν-
 των ἀληθῆς συνάγεται δόξα, τῆς ἐπ' αἰσθήσεσι διανοίας
 300 ὑπάρχουσα καρπός. Ἀνθρωπίνους οὖν καὶ μητρὸς ἰδρώτας
 τοὺς μετὰ πόνου προβληθέντας τῆς διανοίας λογισμοὺς καὶ
 τὰς φαντασίας τῆς, μητρὸς δίκην, ἡμᾶς τιθηνούσης αἰσθή-
 σεως.

Κάμηλοι δὲ Γεφάρ, τουτέστι τῆς 'κτήσεως τοῦ νότου'.
 305 νότος δέ ἐστι τῆς ψυχῆς ἢ σάρξ, ὡς διὰ τὴν ψυχὴν γενομέ-
 νη. Ἐὰν οὖν κτησώμεθα τὴν σάρκα καλῶς, ἔχομεν αὐτὴν
 δουλεύουσαν τῇ ψυχῇ πρὸς γένεσιν ἀρετῶν, καὶ μόνους κα-
 τανοοῦμεν αὐτῆς τοὺς ἐφ' οἷς γέγονε θεῖους λόγους, μεθ'
 ὧν καὶ τοὺς τῶν ὀρατῶν ὡς καμήλους Μαδιὰμ ἀρθοίσαν-
 310 τες λόγους, καλύπτομεν τὴν ἡμετέραν Ἰερουσαλήμ, τὴν ψυ-
 χὴν περιβάλλοντες τοῖς θείοις τῶν ὄντων θεωρήμασι καὶ
 ἀθέατον αὐτὴν ποιοῦντες τοῖς πάθεσι καὶ ἀνάλωτον.

32 Ὁ τετρακόσια ἀριθμὸς τὴν τοῦ σωματικοῦ κόσμου φύσιν
 δηλοῖ· τέσσαρα γὰρ αὐτὴν στοιχεῖα συμπληροῦσιν. Ὁ δὲ
 315 τριακονταπέντε τὴν κατὰ χρόνον τῶν ἐναρέτων σὺν λόγῳ
 σημαίνει κίνησιν· ὁ γὰρ ἑπτὰ πεντάκις εἰς ἑαυτὸν συντεθεὶς
 τὸν τριακονταπέντε ποιεῖ ἀριθμόν. Ἔστιν οὖν ὁ ἑπτὰ κινή-
 σεως χρονικῆς, ὁ δὲ πέντε λογικῆς ἐπιστήμης σημαντικός.
 Συνάψας οὖν τὸν τετρακόσια καὶ τριάκοντα καὶ πέντε, τὴν
 320 κατὰ φύσιν καὶ χρόνον τῶν ἐν αὐτοῖς ζώντων θείων ἀν-
 δρῶν λογικὴν ἐπιστήμην ἐδήλωσας.

33 Συμφωνεῖ τοῖς ἀριθμοῖς τὰ ἀριθμούμενα. Ὁ ἵππος περὶ τὸν
 δρόμον ταχύς, τὸ ἀεικίνητον καὶ ἀνωφερὲς στοιχεῖον ἔχων
 ἐν τοῖς ποσίν· ὁ χρόνος περὶ τὴν κίνησιν ὀξύς, ἀδιάστατον
 325 τὴν οἰκείαν ποιούμενος φθορὰν· ἢ πρᾶξις τῶν ἀριθμουμέ-

ζωή, ὅταν ᾧς 'ἰδρῶτας ἀνθρώπων καὶ τῆς μητέρας', ἐννοεῖ τοὺς λόγους τῆς θείας κρισης γιὰ τὴν παρούσα ζωή, πὺ συνάγουν καὶ οἱ νοεροὶ λογισμοὶ καὶ ἡ φαντασία τῶν ὄρατῶν μὲ τὴν αἴσθησι, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τοὺς λογισμοὺς δηλαδὴ καὶ τὴ φαντασία, συνάγεται ἡ ἀληθινὴ ἰδέα γιὰ τὰ ὄντα, πὺ εἶναι καρπὸς τῆς διάνοιας πὺ δημιουργεῖται ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις. Ὡς ἰδρῶτες λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς μητέρας ἐννοεῖ τοὺς λογισμοὺς τοῦ νοῦ μας πὺ προβλήθηκαν μὲ πόνον καὶ τὶς φαντασίαις τῆς αἴσθησις πὺ μᾶς φροντίζει σὰν μητέρα.

«Καμῆλες τῆς Γεφάρ» ἐρμηνεύεται 'τῆς κτήσις τοῦ νώτου' καὶ νῶτος τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ σάρκα, ἐπειδὴ ἔγινε γιὰ τὴν ψυχή. Ἐν λοιπὸν χρησιμοποιοῦμε τὴ σάρκα καλὰ, τὴν ἔχομε δούλη τῆς ψυχῆς μας γιὰ τὴ γένεσι τῶν ἀρετῶν καὶ κατανοοῦμε τοὺς λόγους μόνον, γιὰ τοὺς ὁποῖους ἔγινε, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποῖους, ἀφοῦ συγκεντρώσομε σὰν καμῆλες τῆς Μαδιάμ καὶ τοὺς λόγους τῶν ὄρατῶν, καλύπτομε τὴ δικὴ μας Ἰερουσαλήμ, τὴν ψυχή, περιβάλλοντάς τὴν μὲ τὰ θεῖα θεωρήματα τῶν ὄντων καὶ κάνοντάς τὴν ἀθέατη γιὰ τὰ πάθη καὶ ἀσύλληπτη.

32. Ὁ ἀριθμὸς τετρακόσια δηλώνει τὴ φύσι τοῦ σωματικοῦ κόσμου, γιὰ τὴν ἀποτελοῦν τέσσερα στοιχεῖα. Τὸ τριανταπέντε σημαίνει τὴν ἔλλογη κίνηση τῶν ἐνάρετων μέσα στὸ χρόνο· γιὰ τὸ ἑφτά, ἂν πολλαπλασιαστεῖ μὲ τὸ πέντε, κάνει τὸν ἀριθμὸ τριανταπέντε. Τὸ ἑφτά λοιπὸν δηλώνει κίνηση χρονικὴ καὶ τὸ πέντε λογικὴ ἐπιστήμη. Ἐν λοιπὸν προσθέσεις στὸ τετρακόσια, τὸ τριάντα καὶ τὸ πέντε, δήλωσις τὴ λογικὴ ἐπιστήμη τὴ σύμφωνη μὲ τὴ φύσι καὶ τὸ χρόνο τῶν θεῶν ἀνδρῶν πὺ ζοῦνε μέσα σ' αὐτά.
33. Ὅσα ἀριθμοῦνται συμφωνοῦν μὲ τοὺς ἀριθμοὺς. Ὁ ἵππος εἶναι γρήγορος στὸ δρόμον, ἔχοντας στὰ πόδια τοῦ τὴν ἀδιάκοπη καὶ ἀνωφερὴ κίνηση. Ὁ χρόνος εἶναι σφοδρὸς σχετικὰ μὲ τὴν κίνηση, καὶ ἔχει ἀδιάκοπη τὴ ροή τοῦ· ἡ πράξις εἶναι

νων δραστική· κυκλικὸς γὰρ αὐτὴν ἀριθμὸν ποιεῖται κατά-
 δηλον· ὁ γὰρ ἐξ ἐφ' ἑαυτὸν ἐξάκις συντεθεὶς ἑαυτὸν γεννᾷ
 ἐξαπλάσιον. Οὐκοῦν τὸ ταχὺ καὶ ὀξὺ καὶ δραστικὸν τῆς
 κατ' ἀρετὴν ἕξεως τῶν μυστικῶς δηλουμένων θείων ἀν-
 330 δρῶν διὰ τῶν ἵππων καὶ τοῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ δεδήλωκεν ὁ
 λόγος τοῦ Πνεύματος.

34 Ὁ πρόληψιν περὶ ἑαυτοῦ γνώσεως, φησὶν, τοῖς θεωμένοις
 διδοὺς κατὰ μόνην τὴν προφορὰν ὧν σεσύληκε λόγων, τὰς
 τῶν ἀσυνέτων ἀκοὰς ὡς ὁ Ἀβεσσαλὼμ παραπείθων, καὶ
 335 τῇ συνουσίᾳ τυραννικῶς τὰς καλὰς τοῦ διδάξαντος καὶ θε-
 οφιλεῖς, ὡσπερ γυναῖκας, εἰς ἀκοὰς ἀμύστους μαιίνων θε-
 ωρίας κατὰ τὴν Ἀχιτόφελ συμβουλήν, ὅπερ ἐστὶν ἐρμηνευ-
 ὄμενον ἄδελφὸς κονιάζων, τουτέστιν ἀδελφὸς δόλω φι-
 λιάζων, ἐλέγχεται δοξομανῶν, ὑπὸ τὴν χεῖρα πίπτων τῶν
 340 παίδων Δαυίδ, ἐν τῷ πλάτει τῆς τῶν φυσικῶν θεωρημά-
 των ποικιλίας τῷ κρείττονι μετὰ τῆς οἰκείας ἀβυθείας πα-
 ραταπτόμενος. Δείκνυται γὰρ μήτε γῆς ἐπιβαίνων, ὡς
 ἦθους ἀρετῆς πῆξιν οὐκ ἔχων, μήτε μὴν οὐρανοῦ παντελῶς
 ἐπιλαβόμενος, ὡς τῆς ἀληθῶς ὑψηλῆς κατὰ τὴν γνῶσιν
 345 ἕξεως οὐδ' ὄλωσ ἀπάμενος· καὶ θνήσκει τρία βέλη κατὰ
 τῆς καρδίας δεχόμενος, τὴν τε τῆς εἰς τὸν διδάξαντα παρα-
 νομίας φημὶ μνήμην καὶ τὴν ἐπὶ τῇ οἰῆσει τῆς οὐκ οὔσης
 γνῶσεως αἰσχύνην καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἄφυκτον τῆς μελ-
 λούσης κρίσεως ἐκδοχὴν. Ταύταις γὰρ φωραθεὶς ὁ κενόδο-
 350 ξος ταῖς ἀκίσι θνήσκει βαλλόμενος, ὃν προλαμβάνει, τὸν
 δι' ἀγχόνης, ὡς δίκαιον ἦν, ἀποφερόμενος θάνατον, ὁ κα-
 κὸς σύμβουλος Ἀχιτόφελ, διδάσκων πατράσιν ἐπανί-
 στασθαι παῖδας καὶ τὴν κακὴν βουλήν διασκεδαζομένην

αὐτὴ πού ἐνεργεῖ τὰ ἀριθμούμενα· γιατί τῆν κάνει ὀλοφάνε-
ρη ὁ κυκλικὸς ἀριθμὸς· τὸ ἕξι δηλαδὴ ἂν ληφθεῖ ἕξι φορές
κάνει τὸν ἑαυτοῦ ἐξαπλάσιο. Ἐπομένως ὁ λόγος τοῦ
Πνεύματος δήλωσε τὴν ταχύτητα καὶ τὸ σφοδρὸ καὶ τὸ
δραστικὸ τῆς ἐνάρετης ἕξης τῶν θείων ἀνδρῶν πού
δήλωσαν μυστικὰ οἱ ἵπποι καὶ ὁ ἀριθμὸς τους.

34. Ὅποιος παρέχει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ σ' ὄσους τὸν βλέπουν
προκαταβολικὰ γνώση μὲ τὴν προφορά μόνον τῶν λόγων
πού ἔχει συλήσει, παραπειθοντας, ὅπως ὁ Ἄβεσσαλώμ, τις
ἀκοὲς τῶν ἀσύνητων, καὶ μὲ τὴ συντροφιά του τυραννικὰ
μιαίνει, σὰν γυναῖκες, σὲ ἀκοὲς ἀμύητες τις καλὲς καὶ θεο-
αγάπητες θεωρίες τοῦ δασκάλου του κατὰ τὴ συμβουλή τοῦ
'Αχιτόφελ²⁷, πού ἐρμηνευόμενος σημαίνει 'ἀδελφὸς ἀσβε-
στωμένος', δηλαδὴ ἀδελφὸς πού δείχνει φιλία δόλια, αὐτὸς
φανερώνεται ὅτι εἶναι μανιακὸς τῆς δόξας, πέφτοντας κάτω
ἀπὸ τὰ χέρια τῶν παιδιῶν τοῦ Δαβίδ²⁸, ἀφοῦ παρατάσσεται
μὲ ὅλη τὴν αὐθάδειά του στὸ ἀνώτερο ἐπίπεδο τῆς ποικι-
λίας τῶν φυσικῶν θεωρημάτων. Γιατὶ παρουσιάζεται οὔτε
στή γῆ νὰ πατᾶ, ἀφοῦ δὲν ἔχει σταθερότητα ἤθους στήν
ἀρετή, οὔτε νὰ ἔχει κἄν πλησιάσει τὸν οὐρανὸ, ἀφοῦ δὲν
ἔχει καθόλου ἀγγίζει τὴν ἀληθινὰ ὑψηλὴ ἕξη τῆς γνώσης
καὶ πεθαίνει χτυπημένος στήν καρδιά ἀπὸ τρία βέλη, ἐν-
νοῶ τὴ θύμηση τῆς παρανομίας του κατὰ τοῦ δασκάλου
του, τὴ ντροπὴ ἀπὸ τὴν ἔπαρσή του γιὰ τὴ γνώση πού δὲν
εἶχε καὶ τὴν ἀναπόφευκτη ἀναμονὴ τῆς μέλλουσας κρίσης.
Γιατὶ συλληφθεῖς ἀπὸ αὐτὰ ὁ κενόδοξος πεθαίνει χτυπημέ-
νος ἀπὸ τις αἰχμὲς τους. Αὐτὸν τὸν προλαβαίνει, ὅπως εἶναι
δίκαιο, προκαλώντας τὸ θάνατο μὲ τὴν ἀγχόνη ὁ κακὸς
σύμβουλος Ἄχιτόφελ²⁹, διδάσκοντας νὰ ἐπαναστατοῦν τὰ
παιδιά ἐναντίον τῶν πατέρων τους καὶ βλέποντας τὴν κακὴ
σκέψη νὰ ἀπλώνεται. Γιατὶ δὲν μπορεῖ πιά νὰ ζεῖ ἐπειδὴ

27. Β' Βασ. 16,21-23. 28. Β' Βασ. 18,9-15. 29. Β' Βασ. 17,23.

ὄρων. Οὐ φέρει γὰρ ἔτι ζῆν τῆς τε πρὸς Δαυὶδ ψεκτῆς φι-
 355 λίας ἄρας τὸ πέπλον καὶ τὸν δοξομανῆ ψευδώνυμον γνωστι-
 κόν, ἔχοντα τοῦ λόγου τὸ κράτος, ἀποδειῖξαι μὴ δυνηθεῖς.

35 Γαλααδ, ὡς μὲν 'μετοικία πένθους' ἐρμηνευομένη, φησίν,
 τὴν τῆς μετανοίας δηλοῖ κακοπάθειαν, ὡς δὲ 'μετοικία
 μαρτυρίας', τὸν ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἔλεγχον σημαίνει
 360 τῆς συνειδήσεως, ὡς δι' 'ἀποκάλυψις αὐτῶν', τὴν κατ' εἴ-
 δος τυποῖ τῶν ἀμαρτηθέντων ἐξαγόρευσιν. Ταύτην ὑπελ-
 θὼν τὴν κατάστασιν ὁ τὴν οἴησιν ἐπὶ τινι καλῶ διώκουσαν
 ἔχων νοῦς τὴν ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὴν πρὸς τὴν ἀλλόφυλον αἴ-
 σθησιν ἔνωσιν γεννηθεῖσαν οἴησιν ἀποκτέννει καὶ πάλιν
 365 πρὸς τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν σκηνήν
 ἐπανέρχεται, λέγω δὲ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἐπ' αὐτῶ
 θείων οἰκτιρμῶν καὶ τὴν ἐπ' ἀρεταῖς τελείαν ἀπάθειαν καὶ
 τὴν εἰρηνικὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν τῶν ὄντων καὶ τὴν ἐπ'
 αὐταῖς, οἷα δὴ θείαν σκηνήν, μυστικὴν θεολογίαν, ἐν ἧ μυσ-
 370 στικῶς τὰ παντελῶς τοῖς ἄλλοις ἀθέατα περικαλύπτεται
 κάλλη.

36 Ὁ ὀκτώ, εἷς ὢν τῶν ἐντὸς δεκάδος ἀριθμῶν, καὶ ὁ ὀγδοή-
 κοντα, τῶν ἐντὸς ἑκατοντάδος, καὶ ὁ ὀκτακόσια, τῶν ἐντὸς
 χιλιάδος, καὶ ὁ ὀκτακισχίλια, τῶν ἐντὸς μυριάδος, ἀκίνη-
 375 σίαν, καθ' ἑαυτοῦς θεωρούμενοι, δηλοῦσι κατὰ μέντοι τὴν
 ἄνεσιν τοῦ ποσοῦ καὶ τὴν ἐπίτασιν. Οὐκοῦν, ἐπαινετῶς τῇ
 Γραφῇ κείμενοι, τὴν πρὸς τὰ πάθη τελείαν ἀκίνησιν
 δηλοῦσι, τουτέστι παθῶν ἀπογένεσιν. Τοῦτο δὲ τὴν τοῦ
 μέλλοντος αἰῶνος χαρακτηρίζει κατάστασιν, ἐν ᾧ παθῶν
 380 γένεσις οὐκ ἔστιν. Ὁ δὲ τεσσαράκοντα τῶν αἰσθητῶν εἰκό-
 να φέρει καὶ ὁ πέντε τῶν αἰσθήσεων, αἷς κατ' ἐπιστήμην
 φυσικὴν ὁ αἰσθητὸς ὑποπέπτωκε κόσμος. Εἰκότως οὖν τὴν
 περὶ κακίαν ἀγονον ἕξιν καὶ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατὰ τὴν
 πρὸς αὐτὰ τῶν αἰσθήσεων σχέσιν τελείαν τῶν θείων ἀν-
 385 δρῶν ἀποδιάθεσιν ὁ παρῶν ἀριθμὸς δηλοῖ.

σήκωσε τὸν πέπλο τῆς δόλιας ἀγάπης πρὸς τὸ Δαβὶδ καὶ δὲν μπόρεσε ν' ἀποδείξει ψευδώνυμο γνωστικὸ τὸ δοξομανῆ ποῦ ἔχει τὴ δύναμη τοῦ λόγου.

35. Τὸ τοπωνύμιον Γαλαὰδ, ἐρμηνευόμενον ὡς 'μετοικία πένθους', δηλώνει, λέει, τὴν κακοπάθειαν τῆς μετάνοιας, ὡς 'μετοικία μαρτυρικὴ' σημαίνει τὸν ἔλεγχον τῆς συνείδησης γιὰ τὰ ἁμαρτήματα, ἐνῶ ὡς 'ἀποκάλυψή τους' συμβολίζει τὴν ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτημάτων κατὰ εἶδη. "Ὅταν βρεθεῖς σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν ὁ νοῦς ποῦ ἔχει τὴν οἴησιν νὰ ἐπακολουθεῖ σὲ κάποιον καλόν, φονεύει τὴν οἴησιν ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὴν ἔνωσίν του μὲ τὴν ἀλλόφυλιν πρὸς αὐτὸν αἴσθησιν καὶ γυρίζει πάλιν πρὸς τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν σκηνήν, ἐννοῶ τὴν ὁμολογίαν τῶν θείων οἰκτιρισμῶν γι' αὐτὸν καὶ τὴν τέλειαν ἀπάθειαν τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν εἰρηνικὴν πνευματικὴν θεωρίαν τῶν ὄντων καὶ τὴν γύρω ἀπὸ αὐτῆς, ἀφοῦ εἶναι θεία σκηνή, μυστικὴ θεολογία, ὅπου μυστικὰ περικαλύπτονται τὰ τελείως ἀθέατα στοὺς ἄλλους κάλλη.
36. Τὸ ὀκτώ, ποῦ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τοὺς μέσα στὴ δεκάδα καὶ τὸ ὀγδόντα μέσα στὴν ἑκατοντάδα καὶ τὸ ὀχτακόσια μέσα στὴ χιλιάδα καὶ τὸ ὀχτὼ χιλιάδες μέσα στὴ μυριάδα, ὅταν τοὺς δοῦμε καθ'αυτοὺς δηλώνουν τὴν ἀκίνησιν ὡς πρὸς τὴν ἐλάττωσιν καὶ αὔξησιν τοῦ ποσοῦ. "Ὅταν λοιπὸν βρίσκονται στὴ Γραφὴ μὲ καλὸ νόημα, δηλώνουν τὴν τέλειαν ἀδράνειαν ἔναντι τῶν παθῶν, δηλαδὴ τὸν ἀφανισμόν τῶν παθῶν. Αὐτὸ χαρακτηρίζει τὴν κατάστασιν τοῦ μελλοντικοῦ αἰῶνα, ὅπου δὲν ὑπάρχει γένεσις παθῶν. Τὸ σαράντα εἰκονίζει τὰ αἰσθητὰ καὶ τὸ πέντε τις αἰσθήσεις, στίς ὁποῖες ὑπόκειται κατὰ τὴ φυσικὴ ἐπιστήμην ὁ αἰσθητὸς κόσμος. Εὐλόγα λοιπὸν ὁ ἀριθμὸς ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ δηλώνει τὴν ἄγωνα ἕξιν σχετικὰ μὲ τὴν κακίαν καὶ τὴν τέλειαν ἀδιαφορίαν τῶν θείων ἀνδρῶν πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατὰ τὴν σχέσιν τῶν αἰσθήσεων μ' αὐτά.

- 37 Σφαιρικὸν τὸν πέντε φησὶν ἀριθμὸν, ὡς κυκλικὸν καὶ εἰς
 ἑαυτὸν κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ πρὸς πάντα περιττὸν ἀριθμὸν γι-
 νομένην σύνθεσιν ἀποκαθιστάμενον. Ἐκάστῳ γὰρ περιττῷ
 τὸν πέντε πενταπλασίως συνθείς, εἰς τὸν πέντε λήγοντα τὸν
 390 συναγόμενον εὐρήσεις ἀριθμὸν· οἷον πεντάει τρεῖς δεκαπέν-
 τε, πεντάει πέντε εἰκοσιπέντε, πεντάει ἑπτὰ τριακονταπέν-
 τε, πεντάει ἑννέα τεσσαρακονταπέντε. Οὕτως οὖν ἐπ' ἄπει-
 ρον προΐων, εὐρήσεις ἑκάστῳ περιττῷ ἀριθμῷ συντιθέμε-
 νον πεντάκις τὸν πέντε, καὶ πεντηκοντάκις τὸν πενήκοντα,
 395 καὶ πεντακοσιοντάκις τὸν πεντακόσια, καὶ πεντακισχιλιον-
 τάκις τὸν πεντακισχίλια, πρὸς ἑαυτὸν κατὰ τὸν συναγόμε-
 νον ἀριθμὸν ἀποκαθιστάμενον, ὅπερ κυκλικῆς ἴδιον καὶ
 σφαιρικῆς ὑπάρχει κινήσεως. Εἰκότως οὖν σφαιρικὸν τε
 καὶ κυκλικὸν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ τὸν πέντε κεκλήκασιν
 400 ἀριθμὸν, ὡς μηδέποτε παντελῶς ἑαυτοῦ κατὰ τὴν πρὸς
 τοὺς λεγομένους περιττοὺς ἀριθμοὺς σύνθεσιν ἐξιστάμενον.
 Σημαίνει δὲ καὶ τὴν γενικὴν ἐπιστήμην, τὴν μηδαμῶς τῇ
 περὶ τὸ πᾶν ἀλήκτω κινήσει κατὰ τὴν γνῶσιν ἑαυτῆς ἐξι-
 σταμένην καὶ πάντα τῇ δυνάμει τοῦ λόγου περιλαμβάνου-
 405 σαν.
- 38 Ἐλπίδι κολάσεως παθῶν ἀπαλλάσσουσα, φόβον ἢ σοφία
 ποιεῖ, τῇ δὲ τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσει τὸν νοῦν ἐθίζουσα, βλέ-
 πειν τὰ μέλλοντα πόθον ἐργάζεται.
- 39 Ἡ σοφία φόβος ἐστίν, κατὰ τὴν ἀποφυγὴν γινομένη στέρη-
 410 σις, τοῖς οὐκ ὀρεγομένοις αὐτῆς· καὶ πόθος ἐστίν, ἐξίς ἀπο-
 λαυστικῆς ἐνεργείας εὐρισκομένη, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτήν.

37. Τὸ πέντε τὸ λέει ἀριθμὸ σφαιρικὸ, ἐπειδὴ εἶναι κυκλικὸς καὶ ἐπανάρχεται στὸν ἑαυτὸ του ἔπειτ' ἀπὸ κάθε σύνθεσὴ του μὲ περιττὸ ἀριθμὸ. Γιατί, ἂν πενταπλασιάσεις μὲ κάθε περιττὸ ἀριθμὸ τὸ πέντε, θὰ βρεῖς τὸ πενταπλάσιο νὰ λήγει στὸ πέντε. Γιὰ παράδειγμα πέντε φορές τὸ τρία δεκαπέντε, πέντε φορές τὸ πέντε εἴκοσι πέντε, πέντε φορές τὸ ἑφτά τριάντα πέντε, πέντε φορές τὸ ἑννιά σαράντα πέντε. Ἔτσι λοιπὸν προχωρώντας στὸ ἄπειρο, θὰ βρεῖς σὲ κάθε ἀριθμὸ περιττὸ πού πολλαπλασιάζεται τὸ πέντε, καὶ τὸ πενήντα σ' αὐτὸν πού πολλαπλασιάζεται μὲ τὸ πενήντα, καὶ τὸ πεντακόσια σ' αὐτὸν πού πολλαπλασιάζεται μὲ τὸ πεντακόσια, καὶ τὸ πέντε χιλιάδες σ' ὅποιον μὲ τὶς πέντε χιλιάδες, θὰ βρεῖς δηλαδὴ στὸ γινόμενον ν' ἀποκαθίσταται στὸν ἑαυτὸ του, γεγονὸς πού εἶναι γνώρισμα τῆς κυκλικῆς καὶ σφαιρικῆς κίνησης. Εὐλόγα λοιπὸν ὀνόμασε σφαιρικὸ καὶ κυκλικὸ τὸν ἀριθμὸ πέντε, ἐπειδὴ οὐδέποτε βγαίνει τελείως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του κατὰ τὸν πολλαπλασιασμό του μὲ τοὺς λεγόμενους περιττοὺς ἀριθμοὺς. Ἀλλὰ σημαίνει καὶ τὴ γενικὴ ἐπιστήμη, πού δὲν βγαίνει καθόλου ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της μὲ τὴν ιδιότροπὴ κίνησίν της γύρω ἀπὸ τὸ πᾶν στὴν προσπάθεια τῆς γνώσης καὶ πού μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου περιλαμβάνει τὰ πάντα.
38. Ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ τὰ πάθη μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς τιμωρίας ἢ σοφία δημιουργεῖ τὸ φόβον, ἐνῶ ἐθίζοντας τὸ νοῦ μὲ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν δημιουργεῖ τὸν πόθον νὰ βλέπει τὰ μελλοντικά.
39. Ἡ σοφία εἶναι φόβος πού ὅταν τὴν ἀποφεύγεις γίνεται στέρησις γιὰ ὁποιουσδήποτε δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν· καὶ εἶναι πόθος, πού συναντᾶται ὡς ἕξιν ἐνέργειας γι' ἀπόλαυσιν γιὰ ὁποιουσδήποτε τὴν ἀγαποῦν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ NS'

Πάλιν γέγραπται ἐν τῷ δευτέρῳ Ἔσδρα· «καὶ ἀκούσαντες οἱ ἐχθροὶ τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ Βενιαμὶν ἐληλύθασιν ἐπιγνῶναι τὶς ἢ φωνὴ τῶν σαλπύγγων, καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι οἱ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας οἰκοδομοῦσι τὸν ναὸν τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραήλ.
5 Καὶ προσελθόντες τῷ Ζοροβάβελ καὶ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν πατριῶν λέγουσιν αὐτοῖς, Ἵσυνοικοδομήσωμεν ὑμῖν· ὁμοίως γὰρ ὑμῖν ἀκούομεν Κυρίου ὑμῶν καὶ αὐτῶ ἐπιθύομεν ἀφ' ἡμερῶν Ἀσβακαφὰθ βασιλέως Ἀσσυρίων, ὃς μετήγαγεν ἡμᾶς ἐνταῦθα'. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦς καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν πατριῶν Ἰσραήλ· Ὅυχ ἡμῖν καὶ ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίῳ Θεῷ τοῦ Ἰσραήλ'». Τί ἄρα σημαίνει ταῦτα καὶ μάλιστα ὁ φθόνος, δι' ὃν οὐκ ἠθέλησαν συνοικοδομῆσαι αὐτοῖς, τοὺς τῷ αὐτῷ θρησκευόντας
15 Θεῷ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἰούδας ἑξομολόγησις ἐρμηνεύεται. Διττὸς δὲ τῆς φωνῆς ταύτης ὁ λόγος⁽¹⁾· ὁ μὲν ἐπ' εὐχαριστίας τῶν δεδωρημένων ἀγαθῶν γινόμενος, ὁ δὲ ἐπ' ἐλέγχῳ καὶ ἐτασμῶ τῶν κακῶς πεπραγμένων λεγόμενος. Ἐξομολόγησις γὰρ λέγεται καὶ ἡ παρὰ τῶν εὖ πεπονθότων μετ' εὐχαριστίας τῶν θείων εὐεργεσιῶν ἀπαρίθμησις, καὶ ἡ τῶν κακῶς πεπραγμένων παρὰ ὑπαιτίων

ΕΡΩΤΗΣΗ 56

Ἔχει γραφεῖ στὸ δεύτερο Ἔσδρα: «ὅταν ἄκουσαν οἱ ἐχθροὶ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν, ἦρθαν γιὰ νὰ μάθουν τί ἦταν αὐτὸς ὁ ἦχος τῶν σαλπύγγων, καὶ διαπίστωσαν ὅτι ὅσοι εἶχαν γυρίσει ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία ἐχτιζαναὸ γιὰ τὸν Κύριο καὶ Θεὸ τοῦ Ἰσραήλ. Κι ἀφοῦ πῆγαν στὸ Ζοροβάβελ καὶ στὸν Ἰησοῦ καὶ στοὺς ἀρχηγούς τῶν πατριῶν τοὺς εἶπαν: 'Νὰ βοηθήσομε κι ἐμεῖς στὸ χτίσιμο, γιατί ὅμοια μ' ἐσᾶς ἄκοῦμε τὸν Κύριό σας καὶ θυσιάζομε σ' αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀσβακαφάθ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἀσσυρίων, ποὺ μᾶς μετέφερε ἐδῶ'. Καὶ ὁ Ζοροβάβελ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πατριῶν τοῦ Ἰσραήλ τοὺς ἀπάντησαν: 'Δὲν εἶναι κοινὴ δουλειᾶ καὶ τῶν δύο μας νὰ οἰκοδομήσομε τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μας. Ἐμεῖς μόνοι μας θὰ τὸν χτίσομε πρὸς τιμὴ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ τοῦ Ἰσραήλ'»¹. Τί νόημα ἄραγε ἔχουν αὐτὰ καὶ κυρίως ὁ φθόνος, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου δὲ θέλησαν νὰ συνεργαστοῦν στὴν οἰκοδομὴ μ' αὐτοὺς ποὺ θὰ λάτρευαν τὸν ἴδιο Θεό;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Τὸ ὄνομα Ἰούδας ἐξηγεῖται ἐξομολόγηση. Ἡ σημασία τῆς λέξης αὐτῆς εἶναι διπλὴ: ἀπὸ τὴ μιὰ εἶναι εὐχαριστία ποὺ γίνεται γιὰ ἀγαθὰ ποὺ δωρηθήκαν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη εἶναι ἔλεγχος κι ἐξέταση γιὰ ὅσα ἔχουνπραχθεῖ κακῶς. Ἐξομολόγηση δηλαδὴ λέγεται καὶ ἡ μὲ εὐγνωμοσύνη ἀπαρίθμηση τῶν θείων εὐεργεσιῶν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τίς δέχτηκαν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ

1. Ἔσδρα Α' 4,1-3.

ἐξαγόρευσις. Ἀμφότερα δὲ⁽²⁾ ταπεινώσεως ὑπάρχει ποιητικά, ὅτε γὰρ ἐπ' ἀγαθοῖς εὐχαριστῶν ὁμοῦ, καὶ ὁ ἐπ' ἐγκλήμασιν ἐτα-
 25 ζόμενος ταπεινοῦται· ὁ μὲν, ἑαυτὸν κρίνων ἀνάξιον τῶν δοθέντων καλῶν, ὁ δέ, λαβεῖν ἄφεςιν τῶν πλημμεληθέντων δεόμενος.

Βενιαμὶν δέ, 'πένθος' ἢ 'στεναγμὸς μητρός', ἢ 'μέτρον μητρός', ἢ 'υἱὸς δεξιᾶς', ἢ 'οἰκοδομὴ λαοῦ', κατὰ τὴν ἀκριβῆ
 30 τῆς παρ' Ἑβραίοις φωνῆς ἐρμηνεύεται δύναμιν. Οὐκοῦν πᾶς ἐξομολογούμενος καθ' ἓνα τῶν εἰρημένων τρόπων τῆς φυλῆς ἐστὶ τοῦ Ἰούδα, καὶ πᾶς ὑπὲρ ἀρετῆς πενθῶν⁽³⁾ ἢ μητρὸς δίκην ἔχων τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἑαυτοῦ βίον τε καὶ λόγον δεξιῶς ὀρίζουσιν· ἢ πολλῶν ὑπάρχων δι' ἀρετῆς περιουσίαν καὶ χύσιν
 35 τῆς ἐν λόγῳ διδασκαλίας πρὸς σωτηρίαν ὁδὸς καὶ οἰκοδομῆ, τῆς φυλῆς ὑπάρχει τοῦ Βενιαμίν. Ἰοιούτους γὰρ οἶδεν ὁ λόγος τοὺς ἐλευθερίαν λαμβάνοντας τῆς τῶν παθῶν αἰχμαλωσίας καὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν ἐκβαίνοντας σχέσεως· καὶ οἶκον τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν ἕξιν τῆς ἀπαθείας γενομένους, οἰκοδομεῖν δυ-
 40 ναμένους. Οἶκον δὲ λέγω, τὸν ἐξ ἀρετῶν διαφόρων καὶ λόγων κατὰ τε πράξιν καὶ θεωρίαν οἰκοδομούμενον νοῦν εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι. Ἐχθροὶ δὲ τούτων εἰσὶ τὰ τέσσαρα ἔθνη τὰ μετοικισθέντα εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ Ἀσβακαφᾶθ βασιλέως Ἀσσοῦρ. Οὗτος γὰρ πρῶτος εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσ-
 45 ραὴλ κατώκισεν ἄνδρας Βαβυλωνίους καὶ ἄνδρας Χουθ καὶ ἄνδρας Αἰμᾶθ καὶ τοὺς Ἐυαίους.

Οἱ μὲν οὖν Βαβυλώνιοι⁽⁴⁾ τὴν ὑπερηφανίαν δηλοῦσι, 'συγκεχυμένη φύσις' ἐρμηνευόμενοι.

Χουθαῖοι δὲ τὴν κενοδοξίαν, πρὸς τὴν ἀκαρπον οἴησιν ἀπὸ
 50 τῆς ἀρετῆς μεταβάλλοντες τὴν διάνοιαν. Ἔκστασις γὰρ 'ἐκ τούτων' ἐρμηνευόμενον τὸ ὄνομα σημαίνει.

ἐξαγόρευση ἀπὸ τοὺς ἔνοχους τῶν κακῶν ποὺ ἔχουν πράξει. Καὶ τὰ δύο προξενοῦν ταπείνωση· γιατί ταπεινώνεται μαζί καὶ ἐκεῖνος ποὺ εὐχαριστεῖ γιὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔλαβε, καὶ αὐτὸς ποὺ ἐλέγχεται γιὰ ἄξιες τιμωρίας πράξεις· ὁ πρῶτος γιατί κρίνει τὸν ἑαυτό του ἀνάξιο γιὰ τὰ καλὰ ποὺ τοῦ δόθηκαν, ἐνῶ ὁ δεύτερος παρακαλῶντας νὰ λάβει ἄφεση γιὰ τὰ σφάλματά του.

Βενιαμὶν πάλι σύμφωνα μὲ τὴν ἀκριβὴ σημασία της στὰ Ἑβραϊκά, ἐρμηνεύεται 'πένθος ἢ στεναγμὸς τῆς μάνας' ἢ 'μέτρο τῆς μάνας' ἢ 'γιὸς ἀπὸ δεξιὸ χέρι' ἢ 'οἰκοδομὴ τοῦ λαοῦ'. Ὁ καθένας λοιπὸν ποὺ ἐξομολογεῖται κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἀνήκει στὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ καθένας ποὺ πενθεῖ γιὰ χάρη τῆς ἀρετῆς ἢ θεωρεῖ σὰν μητέρα του τὴ δικαιοσύνη ποὺ ὀρίζει ὀρθὰ τὸ βίον καὶ τὸ λόγο του ἢ ποὺ εἶναι, ἐξαιτίας τῆς περισσίας ἀρετῆς του καὶ τῆς διάδοσης τῆς διδασκαλίας μὲ τὸν λόγο, ὁδὸς πρὸς σωτηρία καὶ οἰκοδομὴ, ἀνήκει στὴ φυλὴ τοῦ Βενιαμίν. Τέτοιους ἀναγνωρίζει ἡ Γραφὴ ὅποιους κερδίζουν τὴν ἐλευθερία τους ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν παθῶν καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὴν σχέσιν τους μὲ τὰ αἰσθητὰ καὶ ποὺ μποροῦν φτάνοντας στὴν ἀπάθεια νὰ χτίσουν τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου. Καὶ οἶκον ἐννοῶ τὸ νοῦ ποὺ οἰκοδομεῖται ἀπὸ διάφορες ἀρετὰς καὶ λόγους καὶ στὴν πράξιν καὶ στὴ θεωρίαν, γιὰ νὰ εἶναι πνευματικὴ κατοικία τοῦ Θεοῦ. Ἐχθροὶ αὐτῶν εἶναι τὰ τέσσερα ἔθνη ποὺ εἶχε μετεγκαταστήσει στὴ χώρα τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Ἀσβακαφάθ, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων. Γιατί αὐτὸς πρῶτος ἐγκατέστησε στὴ χώρα τοῦ Ἰσραὴλ Βαβυλώνιους καὶ Χουθαίους καὶ Αἰμαθαίους καὶ τοὺς Εὐαίους².

Οἱ Βαβυλώνιοι λοιπὸν ἐρμηνεύονται 'συγκεχυμένη φύση' καὶ δηλώνουν τὴν ὑπερηφάνειαν.

Οἱ Χουθαῖοι δηλώνουν τὴν κενοδοξίαν μεταβάλλοντας τὴν διάνοιάν τους ἀπὸ τὴν ἀρετὴν πρὸς τὴν ἀκαρπὴ οἴκησιν. ^{τὴν ἀκαρπὴ οἴκησιν} Γιατί ἐρμηνευόμενὴ ἡ λέξις ἀπὸ αὐτὰ σημαίνει 'ἐκστασις'.

Οἱ δὲ ἄνδρες Αἰμάθ(°) τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν· Αἰμάθ γὰρ ὄρασις φαινομένων ἐρμηνεύεται, δι' ἧς τὰ ἀδρότερα τῶν λημμάτων τοῖς ψευδῶς μετιοῦσι δι' ἀνθρώπους τὴν ἀρετὴν 55 ἐπινέμονται.

Οἱ δὲ Εὐαῖοι(?) τὴν ἀπάτην δηλοῦσι τῆς ὑποκρίσεως. Ὀφιώδεις γὰρ ἐρμηνεύονται, κατὰ τὸν πρῶτον ὄφιν δι' ἀπάτης καὶ ὑποκρίσεως φιλικῆς, ὡς τὸν Ἀδάμ, τοὺς πειθομένους ἀρετῆς ἐξοικίζοντες.

60 Ἀσβακαφὰθ δέ, ὁ τούτους εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ μετοικίσας, αἰχμαλωτεύων ὀπίσθιος ἐρμηνεύεται· τουτέστιν ἀφανῶς ἢ λανθανόντως, ἢ πάλιν αἰχμαλωτεύων δεσμοῖς. Οὗτος δὲ σαφῶς ἐστὶν ὁ διάβολος, ὁ πάντα λανθανόντως ποιῶν πρὸς καθαίρεσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ σειραῖς ἕκαστον τῶν 65 οἰκείων ἀμαρτιῶν διασφίγγων. Οὗτος εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ (τὴν ἕξιν λέγω τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως) μετώκισε τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν, παραζεύξας αὐτὰς τοῖς ἐναρέτοις τε καὶ γνωστικοῖς, ἵνα κλέψῃ τῶν κοπιώντων ἐν ἀγαθοῖς τοὺς πό- 70 νους, ἐπ' ἄλλα παρὰ τὴν αἰτίαν τὸν σκοπὸν σοφιστικῶς ἀπάγων τῶν γινομένων(°).

Καὶ τάχα τούτους γινώσκων τοῦ πονηροῦς δαίμονος παρέπεσθαι τοῖς ἐναρέτοις ὁ θεῖος Ἀπόστολος Κορινθίους ἔπεισε γράφων, «ὡς οὐκ ἐν λόγῳ κολακείας γέγονε πρὸς αὐτούς», 75 ὡς ὑποκριτῆς, τοῦτο τυχὸν ἐκείνων περὶ αὐτοῦ νομιζόντων «οὔτε προφάσει πλεονεξίας», ὡς ἀνθρωπάρεσκος· «οὔτε ζητῶν δόξαν παρὰ τινος», ὡς κενόδοξος· τὴν γὰρ ὑπερηφάνειαν παρεσιώπησε, φανεροῦς ἔχων τῆς ταπεινοφροσύνης τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς τε μυρίους διωγμοὺς καὶ τὰ τοῦ σώματος πα- 80 θήματα, καὶ τὴν ἄγαν ἀκτημοσύνην, καὶ τὴν ἐν τῷ λόγῳ τῷ

Ὁ λαὸς τῶν Αἰμάθ σημαίνουν τὴν ἀνθρωπαρέσκεια. Γιατὶ ἡ λέξις Αἰμάθ ἐρμηνεύεται 'ὄραση φαινομένων', καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀπονέμονται τὰ πιὸ μεγάλα δῶρα σ' ἐκείνους πού ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴ ἐπιφανειακὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ Εὐαῖοι πάλι δηλώνουν τὴν ἀπάτη τῆς ὑπόκρισης. Γιατὶ ἐρμηνεύονται 'φιδίσιμοι', ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ πρῶτο φίδι, ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ μὲ τὴν ἀπάτη καὶ τὴν ὑπόκριση ἐκείνους πού πείθονται σ' αὐτούς.

Ἀσβακαφάθ πάλι, πού εἶναι ἐκεῖνος πού τοὺς μετεγκατέστησε στὴ χώρα τοῦ Ἰσραήλ, ἐρμηνεύεται 'αἰχμαλωτεύων ὀπίσθιος'· δηλαδή αὐτὸς πού αἰχμαλωτίζει μὲ δεσμὰ κρυφὰ καὶ χωρὶς νὰ φαίνεται ἢ γι' ἄλλη μιὰ φορά. Κι αὐτὸς ὀλοφάνερα εἶναι ὁ διάβολος, πού ἐνεργεῖ τὰ πάντα μυστικὰ γιὰ νὰ ἐξοντώσει τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ περισφίγγει καθέναν μὲ τὶς ἀλυσίδες τῶν ἀμαρτημάτων του. Αὐτὸς λοιπὸν στὴ γῆ τοῦ Ἰσραήλ (ἐννοῶ τὴν ἔξη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης) μετεγκατέστησε τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ἀνθρωπαρέσκεια καὶ τὴν ὑπόκριση, ζεύοντας αὐτὲς δίπλα στοὺς ἐνάρετους καὶ τοὺς γνωστικούς, γιὰ νὰ κλέψει τοὺς κόπους ἐκείνων πού κοπιᾶζουν τ' ἀγαθὰ, μεταφέροντας σοφιστικὰ τὸ σκοπὸ ὧσων ἔγιναν σὲ ἄλλα πέρα ἀπὸ τὴν αἰτία τους.

Καὶ ἴσως γιὰ τοὺς πονηροὺς αὐτοὺς δαίμονες, γνωρίζοντας ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὅτι παρακολουθοῦν τοὺς ἐνάρετους, ἔπεισε τοὺς Κορινθίους γράφοντάς τους ὅτι «δὲν πῆγε σ' αὐτοὺς μὲ κολακευτικούς λόγους», ὡς ὑποκριτῆς (ἴσως τοὺς εἶχε περάσει ἢ σκέψη αὐτὴ) «οὔτε μ' ἐπιφανειακὴ συμπεριφορὰ γιὰ κάποιο κέρδος»³ σὰν ἀνθρωπάρεσκος, «οὔτε ζητώντας δόξα ἀπὸ κάποιον» σὰν ἕνας ματαιόδοξος. Γιατὶ ἀποσιώπησε τὴν ὑπερηφάνεια, ἐπειδὴ εἶχε ὀλοφάνερα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, τοὺς ἀπειρους διωγμοὺς καὶ τὰ σωματικὰ παθήματα καθὼς καὶ τὴν ἄμετρη ἀκτημοσύνη καὶ τὴν ἀπλότητα τοῦ προ-

3. Α' Θεσ. 2,5,6.

κατὰ προφορὰν ἰδιωτίαν. «Εἰ γὰρ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ», φησὶν, «ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει».

«Οὗτοι, ἀκούσαντες τῆς φωνῆς τῶν σαλπύγγων, ἐληλύθασιν ἐπιγνῶναι τίς ἡ φωνή· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι οἱ ἐκ τῆς αἰχμα-
85 λωσίας οἰκοδομοῦσι τὸν ναὸν τῷ Κυρίῳ Ἰσραήλ». Σάλπιγγές εἰσιν⁹), ὧν τῆς φωνῆς ἀκούουσιν οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, οἳ τε περὶ ἀρετῆς καὶ γνώσεως λόγοι. Φωνὴ δὲ τούτων ὑπάρχει τῶν λόγων τὰ ἔργα τῶν ἀρετῶν καὶ ἡ κατ' ἤθος τῶν τρόπων εὐστάθεια, τῶν διὰ μετανοίας πρὸς ἀρετὴν ἀπὸ κακίας ἐπανελ-
90 θόντων καὶ ἐξ ἀγνοίας πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἐπαναβεβηκότων.

«Καὶ προσῆλθον τῷ Ζοροβάβελ καὶ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν πατριῶν καὶ λέγουσιν αὐτοῖς, 'Συνοικοδομήσωμεν ὑμῖν· ὁμοίως γὰρ ὑμῖν ἀκούομεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ
95 αὐτῷ ἐπιθύομεν'». Ζοροβάβελ¹⁰) ἐστὶν ὁ πρακτικὸς νοῦς, καὶ Ἰησοῦς ὁ θεωρητικὸς· ἡγούμενοι δὲ τῶν πατριῶν εἰσιν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ἐξ ὧν ὠρμῆται τῆς ἀρετῆς οἱ τρόποι καὶ οἱ λόγοι τῆς γνώσεως, οἷς προσέρχονται τῆς ὑπερηφανείας καὶ τῆς κενοδοξίας, ἀνθρωπαρασκευίας τε καὶ ὑποκρίσεως οἱ ἀκά-
100 θαρτοι δαίμονες, λέγοντες, 'Συνοικοδομήσωμεν ὑμῖν τὸν ναὸν Κυρίου». Οὐδεὶς γὰρ τούτων τῶν πονηρῶν δαιμόνων τοῦ ἐναρέτου ποτὲ κωλύει τὸ πρόθυμον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὰς ἐλλείψεις δολερῶς περικόψας τῶν ἀρετῶν, τὰς ἐπιτάσεις ὑπαγορεύει τοῖς ἀγωνισταῖς συμπροθυμούμενος, ἵνα πρὸς ἑαυτὸν ὄλην
105 ποιήσῃται τοῦ ἀσκουμένου τὴν ἔννοιαν, παραπολέσασαν τὸ ἴσον τῆς μετριότητος στάθμιον, καὶ λάθῃ πρὸς ἄλλο παρὰ τὸ δοκοῦν ὀδεύουσα καταγώγιον. Διὸ φασιν οἱ κακοῦργοι, «ὁμοίως ὑμῖν ἀκούομεν τοῦ Κυρίου ὑμῶν». Οὔτε γὰρ μισοῦσι σωφροσύνην, οὔτε νηστείαν βδελύσσονται· οὐ χρημάτων διάδοσιν, οὐ φι-
110 λοξενίαν, οὐ ψαλμωδίαν, οὐ σχολὴν ἀναγνώσεως, οὐ τῶν

φορικοῦ του λόγου. Γιατι λέγει, «ἂν καὶ εἶμαι ἀπλὸς στὸ λόγο, δὲν εἶμαι ὅμως καὶ στὴ γνώση»⁴.

«Αὐτοὶ σὰν ἄκουσαν τὸν ἦχο τῶν σαλπίγγων, πῆγαν γιὰ νὰ δοῦνε τί ἦταν ὁ ἦχος αὐτός· καὶ διαπίστωσαν ὅτι ὅσοι γύρισαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία ἔχτιζαν τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου τοῦ Ἰσραήλ». Σάλπιγγες, τῶν ὁποίων τὸν ἦχο ἀκοῦνε οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, εἶναι οἱ λόγοι περὶ ἀρετῆς καὶ γνώσεως, ἐνῶ ἦχος τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι τὰ ἔργα ἀρετῆς καὶ ἡ σταθερότητα τοῦ τρόπου συμπεριφορᾶς ἐκείνων ποὺ ἐπανῆλθαν ἀπὸ τὴν ἄγνοια στὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ πῆγαν στὸ Ζοροβάβελ καὶ στὸν Ἰησοῦ καὶ στοὺς ἀρχηγούς τῶν πατριῶν καὶ τοὺς εἶπαν· 'Νὰ λάβομε καὶ ἐμεῖς μαζί σας μέρος στὴν οἰκοδομῆ. Γιατι ὅμοια μ' ἐσᾶς ἀκοῦμε τὸν Κύριό σας καὶ τοῦ προσφέρομε θυσία'». Ὁ Ζοροβάβελ εἶναι ὁ πρακτικὸς νοῦς, ὁ Ἰησοῦς ὁ θεωρητικὸς καὶ ἀρχηγοὶ τῶν πατριῶν εἶναι οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τίς ὁποῖες ξεκινοῦν οἱ ἀνάλογες ἀρετὲς καὶ οἱ γνώσεις. Σ' αὐτὲς ἔρχονται οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ τῆς ὑπερηφάνειας καὶ τῆς ματαιοδοξίας, τῆς ἀνθρωπαρέσκειας καὶ τῆς ὑπόκρισης, καὶ λένε "Ἄς οἰκοδομήσομε μαζί σας τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου". Πράγματι κανένας ἀπὸ τοὺς πονηροὺς αὐτοὺς δαίμονες δὲν ἐμποδίζει ποτὲ τὴν προθυμία τοῦ ἐνάρετου, ἀλλὰ μᾶλλον, περικόπτοντας δόλια τίς ἐλλείψεις τῶν ἀρετῶν, προτρέπει τοὺς ἀγωνιστὲς νὰ ἐντείνουν τὴν προσπάθειά τους κάνοντας κι αὐτὸς κουράγιο μαζί τους, γιὰ νὰ τραβήξει πρὸς τὸν ἑαυτό του ὅλη τὴν προσοχὴ τοῦ ἀγωνιζομένου, ποὺ θὰ ἔχει χάσει τὸ ἴσο ἀντιστάθμισμα τῆς μετριοπάθειας, καὶ νὰ μὴ ἀντιληφθεῖ ὅτι βαδίζει σὲ κατοικία διαφορετικὴ ἀπὸ ὅ,τι περίμενε. Γι' αὐτὸ λένε οἱ κακοῦργοι, «ὅμοια μ' ἐσᾶς ἀκοῦμε τὸν Κύριό σας». Γιατι οὔτε μισοῦν τὴ σωφροσύνη οὔτε τὴ νηστεία ἀποτροπιάζονται. Δὲν ἀρνοῦνται οὔτε τὴ διανομὴ τῶν χρημάτων οὔτε τὴ φιλοξενία, οὔτε τὴν ψαλμωδία, οὔτε τὴν ἀνά-

4. Β' Κορ. 11,6.

μαθημάτων τὰ ὑψηλότερα, οὐ χαμευνίαν, οὐκ ἀγρυπνίαν, οὐ τὰ λοιπὰ πάντα, δι' ὧν ὁ κατὰ Θεὸν χαρακτηρίζεται βίος, ἕως πρὸς αὐτοὺς νένευκεν ὁ σκοπὸς καὶ ἡ αἰτία τῶν γινομένων. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλους τάχιον ἴσως ὁ ἀσκητὴς καταλαβόμενος
 115 δαίμονας, ραδίως τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην διαδιδράσκει, τούτους δὲ δοκοῦντας συνεργεῖν τῷ δρόμῳ τῆς ἀρετῆς καὶ οἶον συνοικοδομεῖν βουλομένους τὸν ναὸν Κυρίου, τίς ἂν τῶν ἁγαν ὑψηλῶν καταλάβοι νοῦς, χωρὶς τοῦ διὰ πάντων χωροῦντος ἐνεργουῦς λόγου καὶ ζῶντος καὶ διϊκνουμένου ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς
 120 καὶ πνεύματος⁽¹¹⁾, τουτέστι διαγιγνώσκοντος τίνα τῶν ἔργων ἢ νοημάτων εἰσὶ ψυχικά, τουτέστιν εἶδη φυσικὰ τῆς ἀρετῆς ἢ κινήματα, καὶ τίνα τυγχάνει πνευματικά, τουτέστιν ὑπὲρ φύσιν, καὶ Θεὸν χαρακτηρίζοντα, τῇ φύσει δὲ κατὰ χάριν διδόμενα.

«Ἄρμῶν τε καὶ μυέλων»⁽¹²⁾· τὴν πρὸς τοὺς πνευματικοὺς
 125 λόγους τῶν κατ' ἀρετὴν τρόπων, ἀρμόδιον ἢ ἀναρμόδιον διόλου σύνεσιν ἐπισταμένου.

«Κρίνοντός τε τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐννοίας τῶν καρδιῶν»⁽¹³⁾· τουτέστι τὰς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀφανεῖς κατὰ τὸ βάθος σχέσεις καὶ τὰς κατὰ ψυχὴν ἀοράτους τούτων αἰτίας.

130 «᾿Ω, οὐκ ἔστιν ἡ κτίσις ἀφανής»· ἐν ἡμῖν δῆλον ὅτι, τοῖς λανθάνειν δοκοῦσι, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα· οὐ μόνον τὰ γεγενημένα τε καὶ νενοημένα, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ γενησόμενα παρ' ἡμῶν καὶ τὰ νοηθησόμενα. Περὶ γὰρ τῆς μελλούσης τυχόν πράξεως καὶ νοήσεως, τό, «οὐκ ἔστι ἡ κτίσις ἀφανής», ὁ
 135 λόγος φησὶν· οὐ γὰρ περὶ γεγενημένης, ἥτις καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ ἄλλοις πεφανέρωται· σχολῆ γε Θεῶ, τῷ πάντας τοὺς ἀπείρους

γνωση, οὔτε τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, οὔτε τὸ πλάγιασμα στῆ γῆ, οὔτε τὴν ἀγρυπνία οὔτε καὶ ὄλα τὰ ἄλλα ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν κατὰ Θεὸ βίο, ὥσπου νὰ κλίνει σ' αὐτούς ὁ σκοπὸς καὶ ἡ αἰτία τῶν φαινομένων. Τοὺς ἄλλους δηλαδὴ δαίμονες τοὺς καταλαβαίνει πιθανὸν πιὸ γρηῃγορα ὁ ἀσκητὴς καὶ ξεφεύγει εὐκολα τῆ βλάβη ποὺ τοῦ προξενοῦν αὐτοί, ἐνῶ αὐτούς, ποὺ φαίνονται ὅτι βοηθοῦν στὴν πορεία τῆς ἀρετῆς καὶ θέλουν κατὰ κάποιο τρόπο νὰ συνεργήσουν στὸ χτίσιμο τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου, ποιὸς νοῦς θὰ τοὺς καταλάβει ἀπὸ τοὺς ἐξαιρετικὰ ὑψηλούς, χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ ἐνεργοῦ καὶ ζωντανοῦ Λόγου, ποὺ περνᾷ μέσα ἀπὸ ὄλα καὶ φτάνει ὡς τὸ σημεῖο τοῦ διαχωρισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος⁵; Στὸ νὰ διαχωρίζει δηλαδὴ ποιά ἔργα καὶ ποιά νοήματα εἶναι ψυχικά, ἤτοι εἶδη ἢ λειτουργίες φυσικὲς τῆς ἀρετῆς, καὶ ποιά εἶναι πνευματικά, δηλαδὴ πάνω ἀπὸ τὴ φύση μας, καὶ ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ Θεό, δίνονται ὁμως στὸν ἄνθρωπο κατὰ χάρη.

«Κι ὡς τὸ σημεῖο ποὺ χωρίζουν τὰ κόκκαλα ἀπὸ τὸ μυελό τους»⁶ νὰ ἔχει δηλαδὴ τὴν γνώση ποὺ ἀκριβῶς ἀρμόζει ἢ δὲν ἀρμόζει στὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀρετῆς σὲ σχέση μὲ τοὺς πνευματικούς λόγους. Καὶ «κρίνει τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τὶς προθέσεις τῆς καρδιᾶς», τὶς ἀφανεῖς δηλαδὴ σχέσεις τῶν λόγων μας μὲ τὰ βάθη μας καὶ τὶς ἀόρατες αἰτίες τοὺς μέσα στὴν ψυχὴ μας.

«Γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν ὑπάρχει πλάσμα ποὺ νὰ μὴ εἶναι φανερό», δηλαδὴ μέσα σ' ἐμᾶς ποὺ νομίζομε ὅτι διαφεύγομε, ἀλλὰ «εἶναι ὄλα γυμνὰ καὶ ξέσκεπα»⁷, ὄχι μόνο ὅσα πράξαμε καὶ σκεφτήκαμε, ἀλλὰ ἀκόμα κι ὅσα θὰ πράξομε καὶ θὰ σκεφτοῦμε. Ὁ λόγος «δὲν ὑπάρχει δημιουργημὰ ποὺ νὰ μὴ εἶναι φανερό» ἀναφέρεται στὴ μελλοντικὴ πράξη καὶ σκέψη, ὄχι σὲ κάτι ποὺ ἔχει γίνεῖ καὶ ποὺ εἶναι φανερό καὶ σ' ἐμᾶς καὶ στοὺς ἄλλους. Περιττὸ νὰ πῶ καὶ στὸ Θεό, ὁ ὁποῖος γνωρίζει ἀπὸ πρὶν ὄλους

τούς τε προγενομένους, καὶ ὄντας καὶ ἔσομένους αἰῶνας προε-
 γνωκότε καὶ τῆς πάντων γενέσεως προειληφότε κατὰ φύσιν
 τὴν γνῶσιν· καὶ οὐκ ἐκ τῶν ὄντων, ἐξ ἑαυτοῦ δὲ τὴν τῶν ὄντων
 140 ἐν ἑαυτῷ προειληφότε γνῶσιν. Μόνος γὰρ αὐτὸς τῶν ὄντων
 ὑπάρχει κατὰ φύσιν γνῶσις, ὡς τῶν ὄντων αἴτιος, καὶ πάλιν
 αὐτὸ γνῶσις ὡς ὑπὲρ αἰτίαν φύσει τὴν ἑαυτοῦ γνῶσιν ἔχων· καὶ
 ταύτης ἔτι κατὰ τὸν πάντα καὶ πάμπαν τῆς ἀπειρίας ὑπεράπει-
 ρον ἀπειράκις λόγον ἀνωκισμένος⁽¹⁴⁾· ὅτι καὶ τῆς οὕτω λεγομέ-
 145 νης γνώσεως δημιουργὸς παντὶ λόγῳ τε καὶ τρόπῳ καὶ πάσης
 ἄλλης λεχθῆναι ἢ νοηθῆναι δυναμένης γνώσεως ὑπάρχων
 ἀπρόσιτος.

Τίς τοῦτον οὐκ ἔχων ἐνοικοῦντα τὸν λόγον τῷ βάθει τῆς
 καρδίας, δυνήσεται τοὺς ἀφανεῖς δόλους τῆς καθ' ἡμῶν ὑπο-
 150 κρίσεως τῶν δαιμόνων ὑπαλύξας, στήναι καθ' ἑαυτὸν μονώτα-
 τος χωρὶς τινος ἐπιμιξίας, καὶ οἰκοδομῆσαι τοῦ Κυρίου τὸν
 ναὸν κατὰ τὸν μέγαν Ζοροβάβελ καὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς ἡγε-
 μόνας τῶν πατριῶν, φάσκοντας διαρρήδην μεγάλη τῇ φωνῇ
 τοῖς ἀπατεῶσι πνεύμασι τῆς ὑπερηφανείας καὶ τῆς κενοδοξίας
 155 καὶ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας καὶ τῆς ὑποκρίσεως, «οὐχ ἡμῖν καὶ
 ὑμῖν οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ
 μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσραήλ», γινώσκων ὡς ἡ
 τούτων ἐπιμιξία τῆς ὄλης οἰκοδομῆς ποιεῖται φθορὰν καὶ κα-
 θαίρεσιν καὶ συλᾶ τῆς τῶν θείων ἀναθημάτων εὐπρεπείας τὴν
 160 χάριν. Οὐδεὶς γὰρ δύναται, τινὰ τῶν εἰρημένων δαιμόνων ἔχων
 τὴν ἀρετὴν συμμετερχόμενον, ταύτην τῷ Κυρίῳ οἰκοδομῆσαι·
 οὐ γὰρ ἔχει τὸν Θεὸν τῶν γινομένων τέλος, ὃν θεώμενος ταύ-
 τὴν διέξεισι. Οὐ φθονοῦντες οὖν οἱ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, οὐ
 κατεδέξαντο τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τοὺς Χουθαίους καὶ τοὺς
 165 Αἰμαθαίους καὶ τοὺς Εὐαίους συνοικοδομοῦντας αὐτοῖς τὸν τοῦ
 Κυρίου ναόν, ἀλλ' ἐπεγνωκότες τοὺς φιλικοὺς δόλους τῆς τῶν

τούς ἄπειρους αἰῶνες πού πέρασαν, πού περνοῦν καὶ πού θὰ ρθοῦν, καὶ πού ἔχει ἀπὸ πρὶν κατὰ φύσιν τὴ γνώση τῆς γένεσης τῶν πάντων καὶ πού τὴ γνώση αὐτὴ τὴν ἔχει μέσα τοῦ ἀπὸ πρὶν, ὄχι κοιτάζοντας τὰ ὄντα ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Γιατὶ μόνο αὐτὸς εἶναι ἡ φυσικὴ γνώση τῶν ὄντων, ἐπειδὴ εἶναι ὁ αἷτιος τῶν ὄντων. Καὶ πάλι, εἶναι αὐτόγνωση, γιατί ἔχει τὴ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ του ἀπὸ τὴ φύσιν του καὶ πάνω ἀπὸ αἰτία· κι ἀκόμα εἶναι ἰδρυμένος πάνω ἀπὸ αὐτὴν σύμφωνα μὲ τὸν ἀπειρες φορές σὲ ὅλα καὶ τελείως ὑπεράπειρο λόγο τῆς ἀπειρίας. Γιατὶ καὶ τῆς γνώσης πού ἔτσι ἐκθέτομε εἶναι μὲ κάθε λόγο καὶ τρόπο δημιουργὸς καὶ εἶναι ἀπρόσιτος μὲ κάθε ἄλλη γνώση πού μποροῦμε νὰ ἐκφράσομε καὶ νὰ νοήσομε.

Ποιός, πού δὲν ἔχει αὐτὸν τὸ λόγο νὰ ἐνοικεῖ μέσα στὸ βάθος τῆς καρδιάς του, θὰ κατορθώσει, ξεφεύγοντας τοὺς ἀφανεῖς δόλους τῆς δαιμονικῆς ὑποκρισίας ἐναντίον μας, νὰ σταθεῖ μόνος ὀλότελα μὲ τὸν ἑαυτὸ του χωρὶς καμμιά ἀνάμιξη μ' αὐτοὺς καὶ νὰ οἰκοδομήσει τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ μεγάλο Ζοροβάβελ καὶ τὸν Ἰησοῦ καὶ τοὺς ἀρχηγούς τῶν πατριῶν πού φωνάζουν δυνατὰ μὲ καθαρὴ φωνὴ στὰ πνεύματα τῆς ἀπάτης, τῆς ὑπερηφάνειας καὶ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἀνθρωπαρέσκειας καὶ τῆς ὑπόκρισης, «δὲν εἶναι κοινὸ ἔργο δικὸ μας καὶ δικὸ σας νὰ χτίσομε τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου. Ἐμεῖς μόνοι μας θὰ χτίσομε τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου τοῦ Ἰσραὴλ», γνωρίζοντας ὅτι ἡ ἀνάμιξη ὄλων αὐτῶν προκαλεῖ τὴ φθορὰ καὶ τὸ γκρέμισμα ὄλου τοῦ κτηρίου καὶ κλέβει τὴ χάριν καὶ τὴν εὐπρέπεια τῶν θείων ἀφιερωμάτων; Γιατὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ οἰκοδομήσει τὴν εὐπρέπεια αὐτὴ στὸν Κύριο, ἂν ἔχει κάποιον ἀπὸ τοὺς δαίμονες πού προαναφέραμε συνεργάτη στὴν ἀρετὴ. Γιατὶ δὲν ἔχει σὰν σκοπὸ του στὶς πράξεις τὸ Θεό, στὸν ὁποῖο ἀτενίζει γιὰ νὰ τὴν πραγματοποιήσει. Ὅχι λοιπὸν ἀπὸ φθόνον δὲν δέχθησαν, ἐκεῖνοι πού ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, τοὺς Βαβυλώνιους καὶ τοὺς Χουθαίους καὶ τοὺς Αἰμαθαίους καὶ τοὺς Εὐαίους ν' ἀνοικοδομήσουν μαζί τους τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντιλήφθησαν

δαιμόνων κακουργίας, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ λεληθότως αὐτοῖς βουλομένης κατεργάσασθαι τῆς ἀμαρτίας τὸν θάνατον.

Γένοιτο δὲ καὶ ἡμᾶς ἀεὶ λέγειν τοῖς ἐν πλάσματι φιλίας
 170 πνευματικῆς ἀοράτως προσβάλλουσι πνεύμασι τῆς πονηρίας
 καὶ λέγουσι, «Συνοικοδομήσωμεν ὑμῖν τὸν ναὸν τῷ Κυρίῳ
 ὑμῶν· Οὐχ ὑμῖν καὶ ἡμῖν οἰκοδομήσαι τὸν οἶκον Κυρίῳ τῷ
 Θεῷ ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσ-
 175 ραήλ». Μόνοι μὲν, ὅτι τῶν κατ' ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς πολεμούν-
 των ἐλευθερωθέντες πνευμάτων, ὧν καὶ ἐκβεβήκαμεν, οὐ βο-
 λόμεθα ταῖς ὑπερβολαῖς δι' ὑμῶν ἐπαρθέντας πάλιν περιπαρῆ-
 ναι καὶ πεσεῖν πτωσιν τοσοῦτον τῆς προτέρας χαλεπωτέραν,
 ὅσον τῆς μὲν ἦν ἐπανόδου ἐλπίς εὐχερῆς, συγγνωθεῖσι διὰ τὴν
 ἀσθένειαν, τῆς δέ, ἢ οὐκ ἔστιν ἢ δυσχερῆς ἔσται⁽¹⁶⁾, μισηθεῖσι
 180 διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τοῦ δεξιοῦ ποιουμένοις ἕτερόν τι δε-
 ξιώτερον. Οὐ μόνοι δὲ πάλιν, ὅτι τοὺς ἀγίους ἀγγέλους ἔχομεν
 τῶν καλῶν συλλήπτορας· μᾶλλον δὲ τὸν Θεόν, αὐτὸν ἐν ἡμῖν
 ἑαυτὸν ἐμφανίζοντα διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης καὶ ἡμᾶς
 ἑαυτῷ ναὸν ἄγιον οἰκοδομοῦντα καὶ παντὸς πάθους ἐλεύθερον.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Ὅτι διχῶς ἐξομολόγησις.
- 2 Ὅτι πᾶσα, φησὶν, ἐξομολόγησις ταπεινοῖ τὴν ψυχὴν· ἢ μὲν,
 χάριτι δικαιωθεῖσαν, ἢ δέ, ἀθυμίᾳ γνώμης οἰκείας ἐπ' ἐγ-
 5 κλήμασιν ἐνεχομένην αὐτὴν ἐκδιδάσκουσα.
- 3 Ὁ πενθῶν ἐπὶ τοῖς πρώτοις ἀμαρτήμασι καὶ τελείως ἔχων
 γεννώσαν αὐτὸν δεῖ εἰς δικαιοσύνην τὴν εἰς Θεὸν πίστιν
 καὶ πᾶσαν ἀρετῆς ὑποτύπωσιν τὸν ἑαυτοῦ παρεχόμενον

τὴν ὕπουλη φιλία τῆς δαιμονικῆς κακουργίας, ποὺ ἐπιδίωκαν ὕπουλα μὲ τὸ καλὸ νὰ προκαλέσουν τὸ θάνατό τους ἀπὸ ἀμαρτία.

Εἶθε κι ἐμεῖς στὰ πονηρὰ πνεύματα ποὺ μᾶς πλησιάζουν ἀόρατα μὲ πλαστή φιλία καὶ μᾶς λένε, «Ἄς οἰκοδομήσομε μαζί σας τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου σας», ν' ἀπαντοῦμε πάντοτε «Δὲν εἶναι κοινὸ ἔργο δικό μας καὶ δικό σας νὰ οἰκοδομήσομε τὸν οἶκο τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μας. Θὰ οἰκοδομήσομε μόνοι μας τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου τοῦ Ἰσραήλ». Μόνοι μας, γιατί, ὄντας ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ πνεύματα ποὺ πολεμοῦν ἐκείνους ποὺ τοὺς λείπει ἡ ἀρετή, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἀπαλλαχθήκαμε, δὲν ἐπιθυμοῦμε ξεσηκωμένοι ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸ δικό σας ζῆλο νὰ μπλεχτοῦμε πάλι σ' αὐτὸν καὶ νὰ πέσομε πολὺ πιὸ χειρότερα ἀπὸ τὴν προηγούμενη φορά, ἀφοῦ τότε ὑπῆρχε ἐλπίδα εὐκολῆς ἐπιστροφῆς, ἔπειτα ἀπὸ συγχώρηση τῆς ἀσθένειάς μας, ἐνῶ τώρα ἡ δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα ἢ εἶναι δύσκολη ἢ ἐπιστροφή, ἐπειδὴ θὰ ἐπισύρομε μίσος γιατί ὑπερηφανευθήκαμε καὶ θεωρήσαμε ἀπὸ τὸ καλὸ κάποιον ἄλλο καλύτερο. Ὅχι πάλι μόνοι μας, γιατί ἔχομε συνεργοὺς στὰ καλά μας ἔργα τοὺς ἀγίους ἀγγέλους ἢ μᾶλλον τὸ Θεὸ τὸν ἴδιο ποὺ φανερώνεται μέσα μας μὲ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης καὶ ποὺ οἰκοδομεῖ ἐμᾶς καὶ μᾶς κάνει ἅγιο ναὸ του κι ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε πάθος.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Ἡ ἐξομολόγησις ἐννοεῖται μὲ διπλὴ σημασία.
2. Κάθε εἶδους ἐξομολόγησις, λέει, κάνει ταπεινὴ τὴν ψυχὴ μὲ τὸ ἓνα εἶδος διδάσκοντας ὅτι δικαιώθηκε ἀπὸ τὴ χάρι, καὶ μὲ τὸ ἄλλο διδάσκοντας τὴν ἀπὸ τὴ στενοχώρια τῆς συνείδησός της ὅτι εἶναι ἐνοχὴ ἐγκλημάτων.
3. Ὅποιος πενθεῖ γιὰ τὰ πρῶτα ἀμαρτήματά του καὶ ἔχει τὴν πίστη στὸ Θεὸ ποὺ τὸν ἀναγεννᾷ τέλεια πάντοτε πρὸς δικαίωση καὶ παρέχει τὸ βίον καὶ τὸ λόγο τοῦ παράδειγμα κάθε ἀρετῆς, ἔκανε τὸν ἑαυτὸν τοῦ μέλος τῆς φυλῆς τοῦ Βε-

- βίον καὶ λόγον, τῆς τοῦ Βενιαμὶν πνευματικῆς ἑαυτὸν κατέ-
 10 στησε φυλῆς, γνώμης ἔργον, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκης, τὴν κατὰ
 Θεὸν ὑπάρχουσαν δεῖξας γέννησιν. Δεξιᾶς γὰρ υἱὸς ἐστίν, ὁ
 τὴν κατὰ Θεὸν γνωμικὴν ἔκουσίως ὑπερχόμενος γέννησιν.
- 4 Τοὺς Βαβυλωνίους λέγει τὴν ὑπερηφάνειαν, ὡς συγκε-
 χυμένην ὑπάρχουσαν φρόνησιν. Τὸ γὰρ τῆς ὑπερηφανείας
 15 πάθος ἐκ δύο συνέστηκεν ἀγνοιῶν. Δύο δὲ συνελθοῦσαι
 πρὸς ἔνωσιν ἄγνοιαί, μίαν φρόνησιν συγκεχυμένην ἀποτε-
 λοῦσι. Μόνος γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὑπερήφανος, ὁ καὶ τὴν θεῖαν
 βοήθειαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀγνοήσας ἀσθένειαν. Οὐκοῦν
 ὑπερηφάνειά ἐστι θείας καὶ ἀνθρωπίνης γνώσεως στέρη-
 20 σις. Τῇ γὰρ τῶν ἀληθῶς ἄκρων ἀποφάσει, μία ψευδῆς
 ὑπάρχει κατάφασις.
- 5 Τοὺς Χουθαίους λέγει τὴν κενοδοξίαν. Σκοποῦ γὰρ τοῦ
 κατὰ Θεὸν ἔκστασις, καὶ πρὸς ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὸν
 θεῖόν ἐστιν ἡ κενοδοξία μετάβασις. Κενόδοξος γὰρ ἐστίν ὁ
 25 τῆς οἰκείας, ἀλλὰ μὴ τῆς θείας ἔνεκα δόξης τὴν ἀρετὴν ἐπι-
 τηδεύων, καὶ πόνοις οἰκείοις τοὺς ἐξ ἀνθρώπων ἀνυπο-
 στάτους ἐπαίνους ὠνούμενος.
- 6 Αἰμάθ λέγει τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν. Μόνων γὰρ ἐπιμελεῖται
 τῶν φαινομένων ἡθῶν ὁ ἀνθρωπάρεσκος, καὶ μὴν καὶ λό-
 30 γου τοῦ κόλακος, ἵνα τοῖς μὲν τὴν δρασιν, τοῖς δὲ τὴν
 ἀκοὴν σφετερίζηται, τῶν μόνοις ἡδομένων ἢ καταπληττο-
 μένων τοῖς φαινομένοις τε καὶ ἀκουομένοις, καὶ μόνη τῇ
 αἰσθήσει περιγραφόντων τὴν ἀρετὴν. Ἀνθρωπαρέσκειαν οὖν
 εἶναί φαμεν, τὴν ὡς ἐπ' ἀρετῇ δι' ἀνθρώπους τιμωμέ-
 35 νην τῶν ἡθῶν τε καὶ λόγων ἐπίδειξιν.
- 7 Εὐαίους λέγει τὴν ὑπόκρισιν. Ὑπόκρισις δέ ἐστι φιλίας
 προσποιήσις, ἢ μῖσος σχήματι φιλίας κεκαλυμμένον, ἢ
 ἐχθρα δι' εὐνοίας ἐνεργουμένη, ἢ φθόνος ἀγάπης χαρακτῆ-
 ρα μιμούμενος, ἢ φιλαμαρτήμων διάθεσις, τῇ τῶν κατ'
 40 ἀρετὴν ἡθῶν προβολῇ τοὺς θεωμένους λαμβάνουσα, ἢ βίος

νιαμίν, και ἔδειξε ὅτι ἢ κατὰ Θεὸν γέννησή του εἶναι ἔργο τῆς ἐλεύθερης γνώμης του και ὄχι ἀνάγκης. Γιατὶ εἶναι 'υἱὸς τῆς δεξιᾶς' αὐτὸς ποὺ δέχεται ἐκούσια σὰν ἔργο τῆς γνώμης του τὴν κατὰ Θεὸν γέννηση.

4. Μὲ τοὺς Βαβυλώνιους ἐννοεῖ τὴν ὑπερηφάνεια, ἐπειδὴ εἶναι σκέψη συγκεχυμένη. Γιατὶ τὸ πάθος τῆς ὑπερηφάνειας δημιουργεῖται ἀπὸ δύο ἄγνοιες. Ὅταν συνενωθοῦν δύο ἄγνοιες ἀποτελοῦν μία συγκεχυμένη σκέψη. Γιατὶ ὑπερήφανος εἶναι ἐκεῖνος μόνο ποὺ ἀγνόησε και τὴ θεία βοήθεια και τὴν ἀνθρώπινη ἀσθένεια. Ὑπερηφάνεια ἐπομένως εἶναι ἢ στέρηση τῆς θείας και τῆς ἀνθρώπινης γνώσης. Γιατὶ μὲ τὴν ἄρνηση τῶν ἀληθινὰ ἄκρων δημιουργεῖται μιὰ ψευδῆς κατάφαση.
5. Μὲ τοὺς Χουθαίους ἐννοεῖ τὴν κενοδοξία. Γιατὶ ἢ κενοδοξία εἶναι ἐγκατάλειψη τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ και μετάβαση σὲ ἄλλον σκοπὸ πέρα ἀπὸ τὸ θεῖο. Κενόδοξος δηλαδὴ εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴ γιὰ χάρη τῆς δικῆς του κι ὄχι τῆς θείας δόξας και μὲ τοὺς κόπους του ἐξαγοράζει τοὺς ἀνυπόστατους ἐπαίνους τῶν ἀνθρώπων.
6. Αἰμάθ ἀποκαλεῖ τὴν ἀνθρωπαρέσκεια. Ὁ ἀνθρωπάρεσκος φροντίζει μόνο γιὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἤθη ἀλλὰ και τὸ λόγο τοῦ κολακα, γιὰ νὰ προσελκύει ἄλλων τὸ κοίταγμα και ἄλλων τὴν ἀκοή, ἐκείνων ποὺ εὐχαριστιοῦνται ἢ μένουν κατάπληκτοι μὲ ὅσα βλέπουν και ὅσα ἀκοῦνε και ποὺ περιγράφουν τὴν ἀρετὴ μὲ τὴν αἴσθησι μόνο. Ἀνθρωπαρέσκεια λοιπὸν λέμε πὼς εἶναι ἢ ἐπίδειξι γι' ἀρετὴ τάχα τῶν ἡθῶν και τῶν λόγων ποὺ τιμοῦν οἱ ἀνθρωποι.
7. Εὐαίους λέει τὴν ὑποκρισία. Καὶ ὑποκρισία εἶναι προσποίησι φιλίας, ἢ μίσος ποὺ καλύπτεται ἀπὸ πρόσχημα φιλίας, ἢ ἐχθρα ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ εὖνοια τάχα, ἢ φθόνος ποὺ μιμεῖται τὴ μορφὴ τῆς ἀγάπης, ἢ διάθεσι φιλομαρτήμων, ποὺ συλλαμβάνει ὅποιους παρατηροῦν μὲ τὴν προβολὴ τῶν ἐνάρετων τρόπων, ἢ βίος ἐνάρετος μὲ πλασματικὴ κι ὄχι πραγ-

ἀρετῆς πλάσματι, ἀλλ' οὐ πράγματι τὸ κόσμιον ἔχων, ἢ δικαιοσύνης προσποίησις τῇ τοῦ εἶναι δοκῆσει συντηρουμένη, ἢ τρόπος ἠθικῆς φιλοσοφίας τὴν κατ' ἀρετὴν συγκαλύπτων τῆς γνώμης λανθάνουσαν στέρησιν, ἢ ἀπάτη, ἀληθείας ἔχουσα μόρφωσιν, ἣν οἱ τὸν ὄφιν τῇ τῶν ἠθῶν μιμούμενοι ἐπιτηδεύουσι.

8 Τῶν ὄντων αἰτία καὶ τῶν ἐν τοῖς οὖσιν ὄντων ἀγαθῶν ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ τοίνυν περὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν πονούμενος καὶ μὴ τῷ μέτρῳ τῆς ἐν χάριτι προκοπῆς συνε-
50 πεκτείνων τῆς οἰκείας ἀνικανότητος τὴν ἐπιγνωμοσύνην, τὸ τῆς ὑπερηφανείας κακὸν οὐ διέφυγεν. Ὁ δὲ δόξης ἕνεκεν ἰδίας τὸ καλὸν ἐπιτηδεύων, ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ προετίμησε, τῷ τῆς κενῆς δόξης ἤλω περιπαρεῖς. Ὁ δὲ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ποιῶν ἢ διώκων τὴν ἀρετὴν, τῆς θείας
55 πολλῶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερέθηκεν ἀποδοχὴν, τῷ τῆς ἀνθρωπαρεσκίας πάθει νοσηλευόμενος. Ὁ δὲ μόνῃ τῇ κατ' ἀρετὴν σεμνότητι πρὸς ἀπάτην κακούργως ἐπιχρώσας τὰ ἦθη καὶ τὴν πονηρὰν τῆς γνώμης διάθεσιν τῷ φαινομένῳ σχήματι τῆς εὐσεβείας ἐπικαλύπτων, τῷ τῆς ὑποκρίσεως
60 ἐξωνεῖται δόλῳ τὴν ἀρετὴν. Οὐκοῦν ἐπ' ἄλλα παρὰ τὴν αἰτίαν ἐκάστου τούτων ἀπήγαγε τὸν σκοπὸν, ὁ νοητὸς Ἀσβακαφάθ.

9 Οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ ψιλῶς κατὰ μόνῃν λαλούμενοι τὴν προφορὰν, φησὶν, οὐκ ἀκούονται, φωνήν, τὴν τῶν αὐτοῦς λα-
65 λούντων πρᾶξιν, οὐκ ἔχοντες. Εἰ δὲ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἐκφωνοῦνται, τοὺς τε δαίμονας ἔχουσι τῇ τοιαύτῃ διαστηκομένους φωνῇ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης εὐπειθῶς τὸν θεῖον τῆς καρδίας οἰκοδομοῦντας.

10 70 Τὸν Ζοροβάβελ ἐνταῦθα εἰς τὸν πρακτικὸν νοῦν ἔλαβεν, ὡς πολεμικώτερον, τὸν δὲ Ἰησοῦν εἰς τὸν θεωρητικόν, ὡς

ματική κοσμιότητα, ἢ προσποίηση δικαιοσύνης πού συντηρεῖται ἀπὸ τὴν ιδέα ὅτι εἶναι πραγματική, ἢ τρόπος ἠθικῆς διαβίωσης πού καλύπτει τὴ λανθάνουσα στέρηση τῆς ἐνᾶρετης διάθεσης, ἢ ἀκόμα ἀπάτη πού παίρνει τὴ μορφή τῆς ἀλήθειας πού ἀσκοῦν ὅσοι μιμοῦνται τοῦ φιδιοῦ τὴ διαστροφή στὰ ἦθη.

8. Αἰτία τῶν ὄντων κι αἰτία ὅποιου καλοῦ ἔχουν τὰ ὄντα εἶναι ὁ Θεός. "Ὅποιος λοιπὸν ταλαιπωρεῖται γιὰ χάρη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης καὶ δὲν συνεπεκτείνει τὴν ἐπίγνωση τῆς ἀνικανότητάς του κατὰ τὸ μέτρο τῆς προκοπῆς του μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν ἔχει ξεφύγει τὸ ἐλάττωμα τῆς ὑπερηφάνειας. "Ὅποιος πάλι ἀσκεῖ τὸ καλὸ γιὰ δική του δόξα, αὐτὸς προτιμᾷ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὸ Θεό, διαπερασμένος ἀπὸ τὸ καρφὶ τῆς μάταιης δόξας. Κι ὅποιος πραγματοποιεῖ ἢ ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴ πρὸς τὸ θεαθῆναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους βάζει τὴν ἀνθρώπινη ἀποδοχὴ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴ θεία, νοσώντας ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τῆς ἀνθρωπαρέσκειας. "Ὅποιος πάλι ἔβαλε στὴ συμπεριφορὰ του, κακόβουλα καὶ γιὰ νὰ ἐξαπατήσει, ἓνα ἐπίχρισμα ἐνάρετης σεμνότητος, σκεπάζοντας τὴν πονηρὴ διάθεση τῆς γνώμης μ' ἓνα φαινομενικὸ σχῆμα εὐσέβειας, ἐξαγοράζει τὴν ἀρετὴ μὲ τὸν δόλο τῆς ὑποκρισίας. Ἐπομένως ὁ νοητὸς Ἀσβακαφάθ τὸ σκοπὸ καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἔβαλε σὲ ἄλλα πέρα ἀπὸ τὴν αἰτία τους.
9. Οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ ὅταν ἀπλῶς προφέρονται ἐκφωνούμενοι μόνο, λέει, δὲν ἀκούονται, γιὰτὶ δὲν ἔχουν σὰν φωνὴ τους τὴν πράξη αὐτῶν πού τοὺς λένε. Ἄν ὁμως ἐκφωνοῦνται μὲ πραγματοποίησι τῶν ἐντολῶν καὶ τοὺς δαίμονες κάνουν νὰ λιῶνουν μὲ τὴ φωνὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ οἰκοδομοῦν τὸ θεῖο ναὸ τῆς καρδιάς μὲ τὴν προκοπὴ τους στὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης.
10. Τὸν Ζοροβάβελ τὸν παίρνει ἐδῶ στὴ θέσι τοῦ πρακτικοῦ νοῦ, ὡς πρὸ πολεμικὸ, ἐνῶ τὸν Ἰησοῦ στὴ θέσι τοῦ θεωρη-

ιερέα καὶ διὰ παντὸς τὴν ἐντυχίαν πρὸς τὸν Θεὸν ποιεῖσθαι τεταγμένον.

- 11 Μερισμόν ψυχῆς καὶ πνεύματος λέγει τὴν διαφορὰν τῶν
75 ἐκ φύσεως ἀρετῶν, ὧν φυσικῶς ἔχομεν τοὺς λόγους, καὶ
τῶν ἐκ Πνεύματος, ὧν κατὰ δωρεὰν δεχόμεθα τὴν χάριν·
τούτων γὰρ εὐκρινῶς τὴν διαστολὴν ποιεῖται κρίνων ὁ λό-
γος.
- 12 Μυελός ἐστιν ὁ θεῖος λόγος, ὁ τοὺς ἐν ἡμῖν ὡσπερ ὀστᾶ
80 θεῖους διατρέφων λογισμούς, τοὺς ὑποτρέφοντας τὸ σῶμα
τῶν ἀρετῶν. Ἄρμὸς δέ ἐστιν ὁ τῆς πράξεως τρόπος, καθ'
ὄν ἢ πρὸς τοὺς θεῖους λόγους τῶν λογισμῶν γίνεσθαι πέ-
φυκεν ἔνωσις πρὸς μίαν ἀρετῆς ἐκπλήρωσιν.
- 13 Τὰς ἐνθυμήσεις δὲ καὶ τὰς ἐννοίας, ὧν ἐστι κριτικὸς ὁ Λό-
85 γος φησὶν εἶναι τὰς τῆς ψυχῆς ἐπὶ τε τοῖς θείοις λόγοις καὶ
τοῖς λογισμοῖς σχέσεις, καὶ τὰς αὐτῶν δηλαδὴ τῶν σχέσε-
ων αἰτίας. Ἡ γὰρ ἐνθύμισις κινεῖ μνήμην, ἧς οἴκειον ἢ σχέ-
σις· ἡ δὲ ἐννοια πέρασ ἀποσκοπεῖ, ὅπερ αἰτίαν χαρακτηρί-
ζει.
- 14 90 Ἡ κατ' οὐσίαν γνῶσις, φησὶν, ἔστιν ὁ Θεός· προηγεῖται δὲ
σαφῶς πάσης γνώσεως ὁ νοῦς, ᾧ καὶ ὑποπίπτειν πέφυκεν·
ἄρα καὶ ὑπὲρ ταύτην ἐστὶν ὁ Θεός, ὅτι καὶ ὑπὲρ πάντα
νοῦν, ᾧ γνῶσις καθοτιοῦν πέφυκεν ὑποπίπτειν, ὑπεραπεί-
ρωσ καθέστηκεν.
- 15 95 Οἱ κατ' ἔλλειψιν ἀρετῆς πολεμοῦντες δαίμονές εἰσιν, οἱ
πορνείαν καὶ μέθην, φιλαργυρίαν τε καὶ φθόνον, καὶ τοιαῦ-
τα διδάσκοντες· οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν πολεμοῦντές εἰσιν, οἱ
τὴν οἴησιν καὶ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὰ
τοιαῦτα διδάσκοντες, καὶ διὰ τῶν δεξιῶν τοῖς ἀριστεροῖς
100 ἐπικεκρυμμένως ἐμπεύροντες.
- 16 Ἄρετῆς ὄρος ἐστίν, ἢ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κατ' ἐπί-
γνωσιν πρὸς τὴν θεῖαν δύναμιν ἔνωσις. Ὁ τοίνυν ἑαυτὸν τῇ
ἀσθενείᾳ περιγράφων τῆς φύσεως, πρὸς τὸν ὄρον οὐκ ἤλθε

- τικοῦ, ὡς ἱερέα καὶ ταγμένο νὰ συνομιλεῖ πάντοτε μὲ τὸ Θεῶ.
11. Χωρισμὸ ψυχῆς καὶ σώματος λέει τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς φυσικὰς ἀρετὰς, πού ἀπὸ τὴ φύση κατέχομε τοὺς λόγους τους, καὶ στὶς ἀρετὰς τοῦ Πνεύματος, τῶν ὁποίων τὴ χάρις δεχόμεσθε δωρεάν· γιὰ τὴν εὐκρινὴ διαστολὴ αὐτῶν τὴν κάνει κρίνοντας ὁ λόγος.
 12. Μυελὸς εἶναι ὁ θεῖος λόγος, πού τρέφει σὰ νὰ εἶναι ὅστᾳ τοὺς λογισμοὺς μέσα μας, πού τροφοδοτοῦν τὸ σῶμα τῶν ἀρετῶν. Ἐπιβουλή πάλι καὶ ὅστᾳ εἶναι ὁ τρόπος τῆς πράξης, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο γίνεται φυσικὰ ἡ ἔνωση μὲ τοὺς θεῖους λόγους τῶν λογισμῶν πρὸς κοινὴ ἐκπλήρωση τῆς ἀρετῆς.
 13. Θύμηση καὶ ἐννοίαι πού διαχωρίζει ὁ λόγος λέει πῶς εἶναι οἱ σχέσεις τῆς ψυχῆς μὲ τοὺς θεῖους λόγους καὶ λογισμοὺς ἀλλὰ καὶ οἱ αἰτίαι τῶν σχέσεων αὐτῶν. Γιὰ τὴν ἐνθύμηση κινεῖ τὴ μνήμη, πού γνώρισμά της εἶναι ἡ σχέση· ἐνῶ ἡ ἐννοία ἀποβλέπει σὲ ἕνα πέρασ, πού τὸ χαρακτηρίζει ὡς αἰτία.
 14. Ἡ οὐσιαστικὴ γνώση, λέει, εἶναι ὁ Θεός· καὶ σαφῶς ἀπὸ κάθε γνώση προηγεῖται ὁ νοῦς ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ φυσικὰ ἐξαρτᾶται. Ἐπιβουλή καὶ πᾶν ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ὁ Θεός, ἐπειδὴ βρίσκεται ὑπεράπειρα καὶ πᾶν ἀπὸ κάθε νοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐξαρτᾶται ὅπωςδήποτε κάθε γνώση.
 15. Ὅσοι πολεμοῦν ἀπὸ ἔλλειψη ἀρετῆς εἶναι δαίμονες, πού διδάσκουν τὴν πορνεία καὶ τὴ μέθη, τὴ φιλαργυρία καὶ τὸ φθόνον καὶ τὰ παρόμοια. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού πολεμοῦν ὑπερβολικὰ εἶναι αὐτοὶ πού διδάσκουν τὴν οἴηση, τὴ ματαιοδοξία, τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὰ ὅμοια, καὶ μέσω τῶν δεξιῶν διεισδύουν κρυφὰ στὰ ἀριστερά.
 16. Ὁ ὀρισμὸς τῆς ἀρετῆς· ἀρετὴ εἶναι ἡ συνειδητὴ ἔνωση τῆς ἀνθρώπινης ἀσθένειας μὲ τὴ θεῖα δύναμη. Ὅποιος λοιπὸν περιορίζει τὸν ἑαυτὸ του μέσα στὴν ἀσθένεια τῆς φύσης,

τῆς ἀρετῆς· διὰ τοῦτο πλημμελεῖ, μήπω λαβὼν τὴν τὸ
 105 ἀσθενὲς ἰσχύουσαν δύναμιν· ὁ διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὴν
 οἰκείαν ἀσθένειαν ὡς ἰσχὺν ἀθάδῶς ἀντιπροβαλλόμενος,
 τὸν ὄρον παρῆλθε τῆς ἀρετῆς, καὶ διὰ τοῦτο πλημμελῶν,
 ὡς τοῦ κατόπιν ὑπερφεροῦς παρ' ἑαυτοῦ γενομένου, οὐκ
 ἐπιγινώσκει. Ἀρετὴν γὰρ εἶναι νομίζει τὸ πλημμέλημα.
 110 Συγγνωστός οὖν μᾶλλον ὁ τῆ κατὰ φύσιν ἀσθενείᾳ ἑαυτὸν
 περιγράψας, παθὼν μᾶλλον ἐκ ραθυμίας τῆς ἀρετῆς τὴν
 ἔκπτωσιν, ἢ ὁ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ὡς ἰσχὺν πρὸς τὴν
 τῶν καθηκόντων ποίησιν ἀντιπαραβαλλόμενος τῆς θείας
 δυνάμεως, δράσας μᾶλλον ἐξ ἀθαδεΐας τὴν ἔκπτωσιν.

298

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

47 Ὁ τὸν φαινόμενον κόσμον νοῶν, θεωρεῖ τὸν νοούμενον· τυ-
 ποῖ γὰρ τῆ αἰσθήσει τὰ νοητὰ φανταζόμενος καὶ κατὰ νοῦν
 σχηματίζει τοὺς θεαθέντας λόγους, καὶ μεταφέρει πρὸς μὲν
 115 αἰσθησιν πολυειδῶς τοῦ νοητοῦ κόσμου τὴν σύστασιν,
 πρὸς δὲ νοῦν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου πολυπλόκως τὴν σύν-
 θεσιν· καὶ νοεῖ, ἐν μὲν τῷ νοητῷ τὸν αἰσθητόν, μετενέγκας
 πρὸς τὸν νοῦν τοῖς λόγοις τὴν αἰσθησιν, ἐν δὲ τῷ αἰσθητῷ
 τὸν νοητόν, πρὸς τὴν αἰσθησιν ἐπιστημόνως τοῖς τύποις
 120 μετεγκλώσας τὸν νοῦν.

48 Ἄλλη περὶ τῶν αὐτῶν θεωρία.

δὲν ἐμπίπτει στὸν ὀρισμὸ τῆς ἀρετῆς. Γι' αὐτὸ καὶ πλημμελεῖ, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε ἀκόμα τὴ δύναμη ποὺ ἐνισχύει τὸ ἀσθενές. Ὅποιος πάλι ἀντιπαραθέτει μὲ αὐθάδεια στὴ θεία δύναμη τὴν ἀσθένειά του ὡς ἰσχύ, ἄφησε πίσω του τὸν ὀρισμὸ τῆς ἀρετῆς, καὶ γι' αὐτὸ ὅταν σφάλλει δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεται, ἐπειδὴ τὸ ἐπόμενο ἔγινε γιὰ ἐκεῖνον προηγούμενο. Νομίζει δηλαδὴ τὸ σφάλμα ὡς ἀρετὴ. Εἶναι ὅμως περισσότερο ἄξιος γιὰ συγχώρηση ὅποιος περιορίσθηκε στὴ φυσικὴ του ἀσθένεια, παθαίνοντας ἀπὸ ραθυμία μᾶλλον τὴν ἔκπτωσή του ἀπὸ τὴν ἀρετὴ, παρὰ ἐκεῖνος ποὺ ἀντιπαραθέτει στὴ θεία δύναμη τὴν ἀσθένειά του ὡς ἰσχύ γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων του, ἐνῶ πραγματοποίησε ἀπὸ αὐθάδεια μᾶλλον τὴν ἔκπτωσή του.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΖ'

«Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη». Τί ἐστὶ τὸ «ἐνεργουμένη»;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Κατὰ δύο τρόπους ἐνεργουμένην οἶδα τοῦ διακίου τὴν δέησιν· καθ' ἓνα μὲν, ὅποταν μετὰ τῶν κατ' ἐντολὴν ἔργων τῷ Θεῷ τὴν ταύτης ποιεῖται προσαγωγὴν τῆς δεήσεως ὁ εὐχόμενος, καὶ μὴ μόνον ἐν ψιλῷ λόγῳ καὶ διακένῳ φωνῆς ἤχῳ τῆς γλώττης ἐκπίπτουσιν, ἀργὴν κεῖσθαι τὴν δέησιν καὶ ἀνυπόστα-
10 τον, ἀλλ' ἐνεργὸν καὶ ζῶσαν, τοῖς τρόποις τῶν ἐντολῶν ψυχουμένην. Εὐχῆς γὰρ καὶ δεήσεως ὑπόστασις, ἢ διὰ τῶν ἀρετῶν ὑπάρχει προδήλως ἐκπλήρωσις, καθ' ἣν ἰσχυρὰν καὶ πάντα δυναμένην ὁ δίκαιος ἔχει τὴν δέησιν, ἐνεργουμένην ταῖς ἐντολαῖς. Καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ὅποταν ὁ τῆς εὐχῆς τοῦ δικαίου δεόμε-
15 νος τὰ ἔργα τῆς εὐχῆς διαπράττεται, τὸν τε πρότερον διορθούμενος βίον καὶ τὴν δέησιν τοῦ δικαίου ἰσχυρὰν ποιούμενος διὰ τῆς οἰκείας καλῆς ἀναστροφῆς δυναμουμένην.

Οὐ γὰρ ὄφελος τῆς τοῦ δικαίου δεήσεως, τοῦ ταύτης χρίζοντος πλέον τῶν ἀρετῶν ἡδομένου τοῖς πλημμελήμασιν.
20 Ἐπειδὴ καὶ ὁ μέγας ποτὲ Σαμουὴλ ἐπένθει πλημμελοῦντα τὸν Σαούλ, ἀλλ' οὐκ ἰσχυσε τὸν Θεὸν ἰλεῶσασθαι, μὴ λαβῶν συλλήπτορα τοῦ πένθους τὴν καθήκουσαν τοῦ πλημμελοῦντος διόρθωσιν. Διὰ τοῦ ἀνονήτου πένθους ὁ Θεὸς καταπαύων τὸν

ΕΡΩΤΗΣΗ 57

«Έχει μεγάλη δύναμη ή ενεργούμενη δέηση του δικαίου»¹.

Τί σημαίνει ή λέξη «ενεργούμενη»;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Γνωρίζω ότι ή δέηση του δικαίου είναι ενεργούμενη με δύο τρόπους. Ο ένας τρόπος είναι όταν ο προσευχόμενος απευθύνει αυτή την προσευχή στο Θεό μετά την εκτέλεση των εντολών, χωρίς να μένει όμως αδρανής και κενή ή δέηση βγαίνοντας από το στόμα μόνο με απλά λόγια και διάκενο ήχο, αλλά να είναι ενεργής και ζώσα και να έμψυχώνεται από τους τρόπους εκτέλεσης των αρετών. Γιατί είναι φανερό ότι ή υπόσταση της προσευχής και της δέησης είναι προφανώς ή εκπλήρωσή της με την ενέργεια των αρετών, με την οποία ο δικαίος κρατεί πάντοτε ισχυρή και παντοδύναμη τη δέησή του, όταν αυτή γίνεται με την εκτέλεση των εντολών. Με άλλο τρόπο πάλι, όταν αυτός, που έχει ανάγκη από τη προσευχή του δικαίου, πραγματοποιεί τα έργα της προσευχής διορθώνοντας και τον προηγούμενο βίο του και ισχυροποιώντας τη δέηση του δικαίου, που θα ενισχύεται με την καλή δική του αναστροφή.

Γιατί δεν ωφελεί ή δέηση του δικαίου, όταν αυτός που τη χρειάζεται ευχαριστιέται πιο πολύ με τα σφάλματα παρά με τις αρετές. Γιατί κι ο μέγας Σαμουήλ κάποτε λυπόταν όταν ο Σαουλ έσφαλλε, δεν μπόρεσε όμως να έξιλεώσει το Θεό, επειδή δεν βρήκε συμμετοχο στη λύπη του την αρμόζουσα διόρθωση εκείνου που έσφαλλε. Γι' αυτό σταματώντας την άνωφελη

1. Ίακ. 5,16.

ἑαυτοῦ θεράποντα, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Ἔως πότε σὺ πενθεῖς
25 ἐπὶ Σαούλ; κἀγὼ ἐξουδένωκα αὐτὸν τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπὶ Ἰσ-
ραῆλ».

Καὶ πάλιν Ἱερεμίας ὁ συμπαθέστατος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῶν
Ἰουδαίων περὶ τὴν πλάνην μανέντος τῶν δαιμονίων, οὐκ εἰσα-
κούεται προσευχόμενος, οὐκ ἔχων εἰς προσευχῆς δύναμιν τὴν
30 ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν ἀθέων Ἰουδαίων ἐπιστροφῆν· ὅθεν τοῦ
διακενῆς προσεύχεσθαι καὶ τοῦτον ἀπάγων ὁ Θεός, φησὶ· «Καὶ
σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου καὶ μὴ ἀξίου τοῦ ἐλεη-
θῆναι αὐτούς· καὶ μὴ εὐχου καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν
ἔτι, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι».

35 Πολλῆς γὰρ ὄντως ἐστὶν ἀβελτηρίας, ἵνα μὴ λέγω παρα-
φροσύνης, δι' εὐχῆς δικαίων ἐπιζητεῖν τὴν σωτηρίαν, τὸν κατὰ
διάθεσιν τοῖς ὀλεθρίοις ἠδόμενον, κἀκείνων αἰτεῖσθαι συγχώ-
ρησιν, οἷς ἐγκαυχᾶται κατ' ἐνέργειαν προθέσει σπιλούμενος·
δέον μὴ ἀργὴν ἔαν γίνεσθαι καὶ ἀκίνητον τοῦ δικαίου τὴν δέη-
40 σιν τὸν ταύτης δεόμενον, εἴπερ ἀληθῶς τοῖς πονηροῖς ἀπεχθά-
νεται, ἀλλ' ἐνεργὸν ποιεῖν καὶ ἰσχυρὰν ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς
πτερουμένην καὶ φθάνουσαν τὸν συγχώρησιν δίδοναι τῶν
πλημμεληθέντων δυνάμενον.

Εἴτε οὖν ἐκ τοῦ ποιουμένου τὴν δέησιν δικαίου, εἴτε ἐκ τοῦ
45 γίνεσθαι ταύτην αἰτουμένου τὸν δίκαιον ἐνεργουμένη, πολὺ
ἰσχύει τοῦ δικαίου ἢ δέησις. Ὑπὸ μὲν γὰρ τοῦ δικαίου ἐνεργου-
μένη, δίδωσιν αὐτῷ παρρησίαν πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον τὰ
τῶν δικαίων αἰτήματα· ὑπὸ δὲ τοῦ ταύτην αἰτουμένου τὸν δί-
καιον, τῆς προτέρας αὐτὸν μοχθηρίας ἀφίστησι, μεταβάλλουσα
50 πρὸς ἀρετὴν αὐτοῦ τὴν διάθεσιν.

λύπη ὁ Θεὸς τοῦ ὑπηρέτη του τοῦ λέει· «ὡς πότε ἐσὺ θὰ πενθεῖς γιὰ τὸ Σαοῦλ; ἐγὼ τὸν ἔφερα στὴν κατάσταση αὐτὴ γιὰ νὰ μὴ βασιλεύει στὸν Ἰσραήλ»².

Ἐξᾶλλου καὶ ὁ Ἱερεμίας, ὁ γεμάτος συμπάθεια, δὲν εἰσακούεται ὅταν προσεύχεται γιὰ τὸ λαὸ τῶν Ἰουδαίων ποὺ εἶχε ριχτεῖ μὲ μανία στὴν δαιμονικὴ πλάνη, ἐπειδὴ δὲν ἐνίσχυε τὴν προσευχὴ του ἢ ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν πλάνη τῶν ἄθεων Ἰουδαίων. Γι' αὐτὸ ἀπαλλάσσοντάς τον κι αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀνώφελη προσευχὴ τοῦ λέει· «καὶ ἐσὺ μὴν προσεύχεσαι γιὰ τὸ λαὸ αὐτὸ καὶ μὴ ζητᾶς νὰ ἐλεηθοῦν. Μὴν προσεύχεσαι καὶ μὴ προσέλθεις σὲ μένα γι' αὐτοὺς πιά, γιατί δέ θὰ σὲ ἀκούσω»³.

Πράγματι εἶναι μεγάλη ἀνοησία, γιὰ νὰ μὴν πῶ παραφροσύνη, νὰ ζητεῖ τὴ σωτηρία του μὲ τὴν προσευχὴ τῶν δίκαιων ὅποιος εὐχαριστιέται ὀλόψυχα μὲ πράγματα ποὺ προκαλοῦν τὸν ὄλεθρο, καὶ νὰ ζητεῖ συγχώρηση γιὰ ὅσα καυχιέται, ποὺ μὲ τὴ διάπραξή τους τὸν σπιλώνουν μὲ πρόθεσή του. Ὅποιος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ δέηση τοῦ δίκαιου δὲν πρέπει ν' ἀφήνει νὰ γίνε-ται ἀδρανής, ἂν σιχαίνεται στ' ἀλήθεια τὴν ἀμαρτία, ἀλλὰ νὰ τὴν κάνει ἐνεργὸ καὶ ἰσχυρὴ φτερωμένη μὲ τίς ἀρετές του καὶ φτάνοντας σ' αὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει συγχώρηση τῶν σφαλμάτων.

Εἴτε λοιπὸν ἡ δέηση πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὸν δίκαιο ποὺ κάνει αὐτὴν, εἴτε ἀπὸ αὐτὸν ποὺ παρακαλεῖ τὸν δίκαιο νὰ τὴν κάνει, ἡ δέηση τοῦ δίκαιου ἔχει μεγάλη δύναμη. Ὅταν δηλαδὴ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὸν δίκαιο, τοῦ δίνει παρρησία πρὸς αὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ παραχωρήσει τὰ αἰτήματα τῶν δίκαιων· ὅταν πάλι ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τὴ ζητεῖ ἀπὸ τὸν δίκαιο, τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν προηγούμενη κακία του, μεταβάλλοντας τὴ διαθεσὴ του πρὸς τὴν ἀρετή.

2. Α' Βασ. 16,1.

3. Ἱερ. 3,16.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΗ'

«Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντας ὑμᾶς ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς». Πῶς τις, λυπούμενος ἐν πειρασμοῖς, δύναται ἀγαλλιᾶσθαι ἐν ᾧ λυπεῖται;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὴν λύπην διττὴν οἶδε τῆς ἀληθείας ὁ λόγος· τὴν μὲν, κατὰ ψυχὴν ἀφανῶς, τὴν δέ, κατ' αἴσθησιν φανερώς συνισταμένην· καὶ τὴν μὲν ὄλον τῆς ψυχῆς τὸ βάθος περιλαμβάνουσαν, τῇ μάστιγι τῆς συνειδήσεως αἰκίζόμενον, τὴν δὲ πᾶσαν τὴν αἴσθησιν
10 περιγράφουσαν, τῷ βάρει τῶν ἀλγεινῶν συστελλομένην τῆς φυσικῆς διαχύσεως. Καὶ τὴν μὲν τῆς κατ' αἴσθησιν ἡδονῆς, τὴν δὲ τῆς κατὰ ψυχὴν εὐφροσύνης τέλος ὑπάρχουσαν. Μᾶλλον δέ, τὴν μὲν τῶν κατ' αἴσθησιν γνωμικῶν, τὴν δὲ τῶν κατ' αὐτὴν συμπέρασμα παρὰ γνώμην παθῶν τυγχάνουσαν.

15 Λύπη γάρ ἐστι, κατ' ἐμὲ φάναι, διάθεσις ἡδονῶν ἐστερημένη. Στέρησις δὲ καθέστηκεν ἡδονῶν, πόνων ἐπαγωγή. Πόνος δὲ σαφῶς ἐστὶ φυσικῆς ἕξεως ἔλλειψις ἢ ὑποχώρησις· ἔλλειψις δὲ φυσικῆς ἕξεως ἐστὶ, πάθος τῆς κατὰ φύσιν ὑποκειμένης τῇ ἕξει δυνάμεως· πάθος δὲ τῆς κατὰ φύσιν ὑποκειμένης τῇ ἕξει
20 δυνάμεως ἐστὶν, ὁ κατὰ τὴν παράχρησιν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τρόπος· παράχρησις δὲ τοῦ κατ' ἐνέργειαν τρόπου καθέστηκεν, ἢ πρὸς τὸ μὴ πεφυκὸς κατὰ φύσιν καὶ ὑφιστάμενον τῆς δυνάμεως κίνησις.

ΕΡΩΤΗΣΗ 58

«Γιὰ τὸν ὁποῖο καιρὸ πρέπει νὰ χαίρεστε, κι ἂν ἀκόμα χρειαστεῖ ἔστω καὶ λίγο νὰ λυπηθεῖτε μὲ κάθε λογῆς πειρασμούς»¹. Πῶς κάποιος ποὺ λυπᾶται ἀπὸ πειρασμούς μπορεῖ νὰ χαίρεται γι' αὐτὸ ποὺ λυπᾶται;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Ὁ ἀληθινὸς λόγος γνωρίζει τὴ λύπη διπλή· ἡ μία εἶναι ἀθέατη μέσα στὴν ψυχὴ, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἐκδηλώνεται φανερὰ στὴν αἴσθηση. Καὶ ἡ πρώτη καταλαμβάνει ὄλο τὸ βάθος τῆς ψυχῆς καὶ τὴ βασανίζει μὲ τὸ μαστίγιο τῆς συνείδησης, ἐνῶ ἡ ἄλλη περισφίγγει ὄλη τὴν αἴσθηση ποὺ περιορίζεται ἀπὸ τὴ φυσικὴ διάχυσὴ τῆς ἐξαιτίας τοῦ βάρους τῶν λυπηρῶν. Καὶ ἡ μία τέλος τῆς ἔχει τὴν αἰσθησιακὴ ἡδονή, ἐνῶ ἡ ἄλλη τὴν ψυχικὴ εὐφροσύνη. Ἡ καλύτερα ἡ μία εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν θελημένων αἰσθησιακῶν παθῶν, ἐνῶ ἡ ἄλλη τῶν ἀθέλητων παθῶν ποὺ τὴν προκαλοῦν.

Λύπη δηλαδὴ, κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι μιά διάθεση ποὺ στερεῖται τὶς ὅποιες ἡδονές. Καὶ στέρηση ἡδονῶν εἶναι ἡ συσσώρευση πόνων. Πόνος πάλι εἶναι σαφῶς ἔλλειψη ἢ ὑποχώρηση φυσικῆς ἐξῆς· ἔλλειψη φυσικῆς ἐξῆς εἶναι πάθος τῆς φυσικῆς δύναμης ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐξῆ· πάθος τῆς φυσικῆς δύναμης, ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐξῆ, εἶναι ἢ μὴ ὀρθὴ χρῆση τῆς φυσικῆς ἐνέργειας· τέλος μὴ ὀρθὴ χρῆση τῆς ἐνέργειας εἶναι ἢ κίνηση τῆς δύναμης πρὸς ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔχει φυσικὴ ὑπαρξὴ κι ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴ δύναμη.

1. Α' Πέτρ. 1,6.

Ὡσπερ δὲ τὴν λύπην διττὴν, ὡς ἔφην, οἶδεν ὁ λόγος,
 25 οὕτω καὶ τῶν πειρασμῶν διττὸν ἐπίσταται τὸν τρόπον· τὸν μὲν
 κατὰ γνώμην, τὸν δὲ παρὰ γνώμην· καὶ τὸν μὲν ἐκουσίων ἡδο-
 νῶν δημιουργόν, τὸν δὲ ἀκουσίων ὀδυνῶν ἐπακτικόν. Ὁ γὰρ
 κατὰ γνώμην πειρασμὸς τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐκουσίως σαφῶς
 συνίστησιν ἡδονάς, ὁ δὲ παρὰ γνώμην προδήλως τοὺς ἀκου-
 30 σίους παρὰ προαίρεσιν ἐφίστησι πόνους· καὶ ὁ μὲν τῆς κατὰ
 ψυχῆν, ὁ δὲ τῆς κατ' αἴσθησιν λύπης καθέστηκεν αἷτιος.

Ὅθεν οἶμαι τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν, πῶς δεῖ προσεύ-
 χεσθαι τοὺς οἰκείους διδάσκοντα μαθητάς, πρὸς τό, τὸ κατὰ
 γνώμην εἶδος τῶν πειρασμῶν ἀπεύχεσθαι φάσκειν, «καὶ μὴ εἰς-
 35 ἐνέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν», τῶν ἡδονικῶν δηλονότι καὶ
 γνωμικῶν καὶ ἐκουσίων πειρασμῶν, μὴ ἐγκαταλειφῆναι πειρὰν
 λαβεῖν εὐχεσθαι τοὺς οἰκείους διδάσκοντα μαθητάς. Τὸν δὲ μέ-
 γαν Ἰάκωβον, τὸν τοῦ Κυρίου λεγόμενον ἀδελφόν, πρὸς τὸ τῶν
 ἀκουσίων πειρασμῶν εἶδος διδάσκοντα μὴ συστέλλεσθαι, τοὺς
 40 ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζομένους φάναι, «πᾶσαν χαρὰν ἠγήσα-
 σθαι, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις»,
 δηλονότι τοῖς ἀκουσίοις καὶ παρὰ γνώμην καὶ πόνων ποιητι-
 κοῖς πειρασμοῖς· καὶ δηλοῦσι σαφῶς, ἐκεῖ μὲν ἐπάγων ὁ Κύ-
 ριος, «ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ», ἐνταῦθα δὲ ὁ μέγας
 45 Ἰάκωβος, «γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ἡμῶν τῆς πίστεως κα-
 τεργάζεται ὑπομονῆν, ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα
 ᾗτε τέλειοι καὶ ὀλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι». Τέλειός
 ἐστιν, ὁ τοῖς ἐκουσίοις δι' ἐγκρατείας μαχόμενος καὶ τοῖς ἀκου-
 σίοις δι' ὑπομονῆς ἐγκαρτερῶν πειρασμοῖς καὶ ὀλόκληρός

Κι ὅπως ὁ λόγος γνωρίζει, ὅπως εἶπα, διπλὴ λύπη, ἔτσι γνωρίζει ὅτι κι ὁ τρόπος τῶν πειρασμῶν εἶναι διπλός· ὁ ἓνας γιὰ ὅσα γίνονται μὲ σύμφωνη γνώμη μας, καὶ ὁ ἄλλος γιὰ τὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ γνώμη μας. Κι ὁ ἓνας τρόπος μᾶς δημιουργεῖ ἐκούσιες ἡδονές, ἐνῶ ὁ ἄλλος μᾶς φέρνει ἀκούσιες ὀδύνες. Ὁ σύμφωνος δηλαδὴ μὲ τὴ γνώμη μας πειρασμὸς προκαλεῖ τις ἐκούσιες καὶ σύμφωνες μὲ τὴν προαίρεσή μας ἡδονές, ἐνῶ ὁ χωρὶς τὴ θέλησή μας πειρασμὸς μᾶς φέρνει ὀλοφάνερα τοὺς ἀκούσιους καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν προαίρεσή μας πόνους. Κι ὁ ἓνας εἶναι ὁ αἴτιος τῆς ψυχικῆς λύπης, ἐνῶ ὁ ἄλλος προκαλεῖ τὴ λύπη τῆς αἴσθησης.

Γι' αὐτό, νομίζω, ὁ Κύριος καὶ Θεός μας διδάσκοντας τοὺς μαθητές του, πῶς πρέπει νὰ προσεύχονται, τοὺς συνιστᾷ νὰ παρακαλοῦν νὰ μὴν τοὺς ἔρχονται οἱ σύμφωνοι μὲ τὴ γνώμη πειρασμοὶ λέγοντας «καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν»². Δίδασκε δηλαδὴ τοὺς μαθητές του, νὰ μὴν τοὺς ἀφήσει νὰ δοκιμάσουν τοὺς ἡδονικούς, δηλαδὴ τοὺς σύμφωνους μὲ τὴ γνώμη τοὺς ἐκούσιους πειρασμούς. Κι ὁ μέγας Ἰάκωβος, ὁ λεγόμενος ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, διδάσκοντας νὰ μὴ δειλιάζουν μπροστὰ στοὺς ἀκούσιους πειρασμούς ὅσοι ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀλήθεια, συμβουλεύει· «θεωρῆστε μεγάλη χαρά, ἀδελφοί μου, ὅταν πέσετε σὲ διάφορους πειρασμούς»³, δηλαδὴ τοὺς ἀκούσιους καὶ ἀνεξάρτητους ἀπὸ τὴ γνώμη σας πειρασμούς ποὺ προκαλοῦν πόνους. Καὶ τὸ δηλώνουν καὶ οἱ δύο μὲ σαφήνεια, στὴν πρώτη περίπτωση προσθέτοντας ὁ Κύριος «ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ», κι ἐδῶ ὁ μέγας Ἰάκωβος, «γνωρίζοντας ὅτι ἡ δοκιμασία τῆς πίστεως σας σφυρηλατεῖ τὴν ὑπομονή. Καὶ ἡ ὑπομονή σας ἂς δώσει τέλειους καρπούς, γιὰ νὰ γίνετε τέλειοι καὶ ὀλοκληρωμένοι καὶ νὰ μὴν ὑστερεῖτε σὲ τίποτε»⁴. Τέλειος εἶναι ὁποῖος μὲ ὄπλο τὴν ἐγκράτεια μάχεται τοὺς ἐκούσιους πειρασμούς καὶ στοὺς ἀκούσιους δείχνει καρτερία καὶ ὑπομονή, καὶ

2. Ματθ. 6,13.

3. Ἰακ. 1,2.

4. Ἰακ. 3,4.

50 ἔστιν, ὁ καὶ τὴν πρᾶξιν μετὰ γνώσεως καὶ τὴν θεωρίαν οὐκ ἄπρακτον διανύων.

Διηρημένης γὰρ εἰς ψυχὴν τε καὶ αἴσθησιν τῆς τε λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς, ὁ τὴν τῆς ψυχῆς περιποιούμενος ἡδονήν, τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως καταδεχόμενος λύπην, δόκιμος γίνεται καὶ 55 τέλειος καὶ ὀλόκληρος. Δόκιμος μὲν, διὰ τὴν πεῖραν τῶν κατ' αἴσθησιν ἐναντίων· τέλειος δέ, ὡς τῇ κατ' αἴσθησιν ἡδονῇ τε καὶ λύπῃ δι' ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς ἀνενδότης μαχόμενος· ὀλόκληρος δέ, ὡς τὰς μαχομένας ταῖς κατ' αἴσθησιν ἀλλήλαις ἀντικειμέναις διαθέσεσιν ἕξεις ἐν τῇ σταθερότητι τῆς κατὰ τὸν 60 λόγον ταυτότητος ἀλωβήτους διαφυλάττων· φημὶ δὲ τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν ἀλλήλαις συνεχόμενας καὶ μηδεμίαν τῆς ἐτέρας διεξευγμένην, ἀλλὰ τὴν μὲν πρᾶξιν τῆς θεωρίας τὴν γνῶσιν διὰ τῶν τρόπων προφαίνουσιν, τὴν δὲ θεωρίαν οὐχ ἦττον τοῦ λόγου τὴν ἀρετὴν τεθωρακισμένην τῆς πράξεως.

65 Οὐκοῦν, ἐπειδὴ τὴν τε λύπην καὶ τὴν ἡδονὴν διττὴν οὖσαν ἀπέδειξεν ὁ λόγος, καὶ τὴν μὲν κατὰ ψυχὴν, τὴν δὲ κατ' αἴσθησιν συνισταμένην, φέρε καὶ τὰς τούτων συνοπτικώτερον θεωρήσωμεν αἰτίας. Τῆς μὲν οὖν κατὰ ψυχῆς λύπης διττὸς ὁ τρόπος. Ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις, ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις πλημμε- 70 λήμασι συνιστάμενος. Αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης λύπης ἢ κατ' αἴσθησιν τοῦ λυπούμενου σαφῶς, ἢ τῶν δι' οὓς λυπεῖται, καθέστηκεν ἡδονή. Κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐκ ἔστι παντελῶς ἁμαρτία σχεδὸν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τὴν ψυχῆς πρὸς αἴσθησιν ἡδονῆς ἔνεκεν ἀλόγιστον σχέσιν ἀρχὴν τῆς οἰκείας γενέσεως 75 ἔχουσιν. Τῆς δὲ κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς αἰτία προδήλως ἐστίν, ἢ κατ' αἴσθησιν τοῦ ἐπὶ ταῖς οἰκείαις ἢ ταῖς ἀλλοτρίαις ἀρεταῖς ἡδομένου τε καὶ χαίροντος λύπη· κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον οὐκ ἔστι παντελῶς ἀρετὴ σχεδὸν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τὴν ψυχῆς πρὸς αἴσθησιν λελογισμένην ἀποδιάθεσιν ἀρχὴν τῆς οἰκείας γε- 80 νέσεως ἔχουσα.

όλοκληρωμένος είναι όποιος έκτελεῖ καὶ τὴν πράξη μὲ γνώση καὶ τὴ θεωρία ὄχι χωρὶς ἔργα.

Εἶναι μοιρασμένη λοιπὸν στὴν ψυχὴ καὶ τὴν αἴσθησις ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονή. "Όποιος καλλιεργεῖ τὴν ἡδονὴ τῆς ψυχῆς καὶ ὑπομένει τὴ λύπη τῆς αἴσθησις γίνεται δόκιμος καὶ τέλειος καὶ ὀλοκληρωμένος. Δόκιμος, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἐμπειρία ὄσων πολεμοῦν τὴν αἴσθησις, τέλειος, γιατί μάχεται ἀνυποχώρητα τὴν ἡδονὴ καὶ τὴ λύπη τῆς αἴσθησις μὲ τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ὑπομονή, καὶ ὀλοκληρωμένος, ἐπειδὴ διαφυλάγει ἀλώβητες στὴ σταθερότητα τῆς λογικῆς τους ταυτότητας τὶς ἔξεις ποὺ πολεμοῦν τὶς ἀλληλομαχοῦσες μεταξύ τους διαθέσεις τῶν αἰσθήσεων. Ἐνοῶ μ' αὐτὰ τὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία ποὺ συνάπτονται ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ ποὺ καμμιὰ δὲ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἄλλὰ ἡ πράξη μὲ τὶς ἐκδηλώσεις της φανερώνει τὴ γνώση τῆς θεωρίας, καὶ ἡ θεωρία καθόλου λιγότερο ἀπὸ ὅ,τι ὁ λόγος, φανερώνει ἐξασφαλισμένη τὴν ἀρετὴ τῆς πράξης.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ λόγος ἔδειξε ὅτι ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονὴ εἶναι ἡ καθεμιὰ διπλή, ἡδονὴ καὶ λύπη ψυχικὴ ἀπὸ τὴ μία, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡδονὴ καὶ λύπη ποὺ ἐκδηλώνονται στὴν αἴσθησις, ἐμπρὸς ὧς ἐξετάσομε συνοπτικὰ καὶ τὶς αἰτίες τους. Ἡ ψυχικὴ λοιπὸν λύπη ἐκδηλώνεται μὲ δύο τρόπους· ὁ ἓνας τρόπος ἔχει σχέση μὲ τὰ δικά μας καὶ ὁ ἄλλος μὲ τὰ ξένα πλημμελήματα. Αἰτία τῆς λύπης αὐτῆς εἶναι σαφῶς ἡ ἡδονὴ τῶν αἰσθήσεων ἐκείνου ποὺ λυπᾶται ἢ ἐκείνων ποὺ γιὰ χάρη τους λυπᾶται. Γιὰ νὰ μιλήσω μὲ ἀκρίβεια, δὲν ὑπάρχει ὀλότελα σχεδὸν ἀμαρτία στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν ἔχει ὡς ἀρχὴ τῆς γένεσῆς της τὴν ἀλόγιστη σχέση τῆς ψυχῆς μὲ τὴν αἴσθησις γιὰ χάρη τῆς ἡδονῆς. Ἐνῶ αἰτία τῆς ψυχικῆς ἡδονῆς εἶναι ὀλοφάνερα ἡ λύπη τῆς αἴσθησις ἐκείνου ποὺ εὐχαριστεῖται καὶ χαίρεται γιὰ δικές του ἢ γιὰ τὶς ἀρετές τῶν ἄλλων. Γιὰ νὰ μιλήσομε μὲ ἀκρίβεια, δὲν ὑπάρχει ὀλότελα σχεδὸν ἀρετὴ στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν ἔχει ἀρχὴ τῆς δημιουργίας της τὴ συνειδητὴ ἀποστροφή τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν αἴσθησις.

Τῆς δὲ ψυχῆς ὑπὲρ ἀρετῆς πρὸς τὴν αἴσθησιν ἀποδιάθεσιν κτησαμένης, ἐξ ἀνάγκης ἢ αἴσθησις ἐν πόνοις ἔσται, τὴν τῶν ἡδέων ἐπινοητικὴν συνημμένην αὐτῇ κατὰ τὴν γνωμικὴν σχέσιν τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχουσα δύναμιν· τούναντίον δέ, τῶν μὲν αὐ-
 85 τῆς φυσικῶν ἡδονῶν ἐπανάστασιν δι' ἐγκρατείας ἀνδρικῶς ἀπορραπίζουσαν, πρὸς δὲ τὴν τῶν παρὰ φύσιν καὶ ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγὴν διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀμείλικτον παντελῶς διαμένουσαν, καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν θεοπρεποῦς ἀξίας τε καὶ δόξης διὰ τὴν ἀνυπόστατον ἡδονὴν οὐκ ἐξισταμένην καὶ πρὸς τὴν
 90 τῶν πόνων ἀντίληψιν φειδοῖ τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ὀδύνουσαν αἴσθησιν τοῦ ὕψους τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀποπίπτουσαν. Τῆς δὲ κατ' αἴσθησιν λύπης αἰτία καθέστηκεν ἢ πρὸς τὰ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παντελῆς ἀσχολία. Τὴν κατ' αἴσθησιν ἡδονὴν ἢ παρὰ φύσιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς προδήλως ὑφίστησιν, ἄλλην ἀρχὴν
 95 ἔχειν οὐ δυναμένην συστάσεως, ἢ τῆς ψυχῆς τῶν κατὰ φύσιν ἀπόθεσιν.

Νοῦς γὰρ καὶ αἴσθησις ἀντικειμένην ἔχουσι πρὸς ἀλληλα τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν, διὰ τὴν τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων ἀκροτάτην διαφορὰν καὶ ἑτερότητα. Ὁ μὲν γὰρ ὑποκειμένος
 100 ἔχει τὰς νοητὰς καὶ ἀσωμάτους οὐσίας, ὧν κατ' οὐσίαν ἀντιλαμβάνεσθαι πέφυκεν, ἢ δὲ τὰς αἰσθητὰς καὶ σωματικὰς φύσεις, ὧν καὶ αὐτὴ φυσικῶς ἀντιλαμβάνεται.

Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔστι δυνατόν πρὸς τὰ συγγενῆ νοητὰ νοῦν διαβῆναι δίχα τῆς τῶν διὰ μέσου προβεβλημένων αἰσθητῶν
 105 θεωρίας, ταύτην δὲ γεννᾶσθαι παντελῶς ἀμήχανον χωρὶς τῆς αὐτῷ μὲν συγκειμένης, τοῖς αἰσθητοῖς δὲ κατὰ φύσιν συγγενοῦς αἰσθήσεως, εἰκότως, εἰ μὲν προσβαλῶν ἐνσχεθῆ ταῖς ἐπιφανείαις τῶν ὀρατῶν ἐνέργειαν εἶναι φυσικὴν τὴν συγκειμένην οἰόμενος αἴσθησιν, τῶν μὲν κατὰ φύσιν ἐκπέπτωκε νοητῶν,
 110 τῶν δὲ παρὰ φύσιν ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐπελάβετο σωμάτων· οἷς παρὰ τὸν λόγον ἐνεργούμενος, διὰ τὴν αὐτὸν ἐκνικήσασαν αἴσθησιν, τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν λύπης γεννή-

Ἐφόσον λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἀπέκτησε τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν γιὰ χάριν τῆς ἀρετῆς, κατ' ἀνάγκη ἡ αἴσθησις θὰ ἀντιμετωπίσει πόνους, ἐπειδὴ δὲν ἔχει δεμένη μαζί της κατὰ τὴ γνωμικὴ σχέσιν τὴν ἰκανότητα τῆς ψυχῆς ποὺ ἐπινοεῖ τὰ ἡδονικά. Τὸ ἀντίθετο μᾶλλον ἀπὸ τῆ μιᾶ ἀποκρούει ἀνδρικὰ μὲ τὴν ἐγκράτεια τὴν ἐξέγερσιν τῶν φυσικῶν ἡδονῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη παραμένει ἀνένδοτη ὀλότελα μὲ τὴν ὑπομονὴ στὴν καταφορὰ τῶν παραφύσιν καὶ ἀκούσιων πόνων χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπει γιὰ τὴν ἀνυπόστατην ἡδονὴν τὴ θεία ἀξία καὶ δόξα τῆς ἀρετῆς καὶ χωρὶς νὰ γλιστροῦν ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν στὴν ἐξουσία τῶν πόνων ἀπὸ εὐνοια στὴ σάρκα γιὰ τὸ βασανισμὸν τῆς αἴσθησις. Τῆς λύπης τῆς αἴσθησις αἰτία εἶναι ἡ παντελὴς ἀπασχόλησις τῆς ψυχῆς μὲ τὰ φυσικά. Εἶναι πρόδηλον ὅτι τὴν κατ' αἴσθησιν ἡδονὴν τὴν προκαλεῖ ἡ παραφύσιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἄλλες ἀρχὰς ὑπαρξῆς ἀπὸ τὴν ἀπόρριψιν τῶν φυσικῶν ἀπὸ τὴν ψυχὴν.

Ὁ νοῦς δηλαδὴ καὶ ἡ αἴσθησις ἔχουν ἀντίθετην τὴ φυσικὴν ἐνέργειαν μεταξὺ τους, ἐπειδὴ ὅσα ὑπόκεινται σ' αὐτὰ ἔχουν ριζικὴν διαφορὰ καὶ ἑτερότητα μεταξὺ τους. Γιατὶ ὑποκείμενες στὸ νοῦ εἶναι οἱ νοητὲς καὶ ἀσώματες οὐσίαι ποὺ τίς ἀντιλαμβάνεται κατὰ τὴ φύσιν τῆς οὐσίας του, ἐνῶ ἡ αἴσθησις ἔχει ὑποκείμενὰς τῆς τίς αἰσθητὲς καὶ σωματικὰς φύσεις, ποὺ κι αὐτὴ τίς ἀντιλαμβάνεται φυσικῶς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸ ὁ νοῦς νὰ περάσῃ πρὸς τὰ συγγενῆ του νοητὰ χωρὶς τὴ θεωρία τῶν παρεμβαλλόμενων αἰσθητῶν, καὶ τὸ νὰ γίνῃ αὐτὸ εἶναι τελείως ἀδύνατον χωρὶς τὴ συναρτημένην μαζί του αἴσθησιν καὶ τὴ συγγενικὴν κατὰ φύσιν μὲ τὰ αἰσθητὰ, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἂν νοώντας συλληφθεῖ ἀπὸ τίς ἐπιφάνειαι τῶν ὄρατῶν νομίζοντας ὅτι ἡ συνδεμένη μαζί του αἴσθησις εἶναι ἐνέργεια φυσικὴ, θὰ ἐκπέσει ἀπὸ ὅσα ἔχουν φύσιν νοερήν, ἐνῶ θὰ ἀρπάξῃ μὲ τὰ δύο χέρια, ὅπως λέμε, τὰ παρὰ φύσιν σώματα. Δεχόμενος λοιπὸν τὴν ἐπίδρασιν τῶν σωμάτων παράλογα, ἐξαιτίας τῆς αἴσθησις ποὺ τὸν νίκησε, γί-

τωρ καθίσταται, συχναῖς ταῖς κατὰ συνείδησιν μάστιξιν αἰκίζο-
 μένην, τῆς δὲ κατ' αἴσθησιν ἡδονῆς ἀριδῆλως γίνεται ποιητής,
 115 ταῖς ἐπινοίαις τῶν περιποιητικῶν τῆς σαρκὸς τρόπων λιπαινό-
 μενος. Εἰ δὲ τὴν πρὸς αἴσθησιν ἅμα τῇ προσβολῇ τῶν ὀρωμέ-
 νων διατεμῶν ἐπιφάνειαν, τοὺς πνευματικοὺς τῶν ὄντων καθα-
 ροὺς τῶν ἐπ' αὐτοῖς σχημάτων θεάσεται λόγους τὴν μὲν τῆς
 ψυχῆς ἡδονὴν κατειργάσατο, μηδενὶ τῶν αἰσθήσει θεωρουμέ-
 120 νων κρατούμενος, τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως συνεστήσατο λύπην,
 πάντων κατὰ φύσιν τῶν αἰσθητῶν ἐστερημένος. Ἐνθα γὰρ
 προκαθηγεῖται ὁ λόγος τῆς αἰσθήσεως κατὰ τὴν τῶν ὀρατῶν
 θεωρίαν, πάσης ἐστέρηται τῆς κατὰ φύσιν ἢ σὰρξ ἡδονῆς, οὐκ
 ἔχουσα τὴν αἴσθησιν ἄφειτον καὶ τῶν λογικῶν ἀπολελυμένην
 125 δεσμῶν, εἰς ὑπηρεσίαν τῶν κατ' αὐτὴν ἡδονῶν.

Οὐκοῦν, ὡς ἔφην, ἐπειδὴ τὴν μὲν τῆς ψυχῆς λύπην, ἤγουν
 τὸν πόνον (ταῦτὸν γὰρ ἀλλήλοις ἀμφότερα), ἢ κατ' αἴσθησιν
 ἡδονὴ συνίστησι, τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως λύπην, ἤγουν τὸν πό-
 νον, ἢ κατὰ ψυχὴν ἡδονὴ ποιεῖν πέφυκεν, εἰκότως ὁ τῆς κατ'
 130 ἐλπίδα ζωῆς «τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δι'
 ἀναστάσεως νεκρῶν εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον
 καὶ ἀμάραντον τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς» ἐφιέμενος, κατὰ μὲν
 ψυχὴν ἀγαλλίασιν ἔχει καὶ χαρὰν χαίρει ἀνεκκλάλητον, διηνεκῶς
 τῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι γαννύμενος, κατὰ δὲ τὴν
 135 σάρκα καὶ τὴν αἴσθησιν λύπην. Ἦγουν τοὺς ἐκ τῶν ποικίλων
 πειρασμῶν ἐπιγινομένους αὐτῇ πόνοους καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῖς ὀδύ-
 νας· πάση γὰρ ἀρετῇ ἡδονὴ καὶ πόνος παρέπεται· πόνος μὲν
 σαρκός, ἐστερημένης τῆς προσηνοῦς καὶ λειοτέρας αἰσθήσεως,
 ὀδύνη δὲ ψυχῆς, παντὸς αἰσθητοῦ καθαροῖς ἐντροφώσης τοῖς ἐν
 140 πνεύματι λόγοις.

Δέον οὖν ἐστὶ τὸν νοῦν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν (τοῦτο

νεται γεννήτορας τῆς λύπης τῆς ψυχῆς πού τήν ξεσκίζουν τ' ἀλλεπάλληλα χτυπήματα τῆς συνείδησης, καί δημιουργεῖ ὀλοφάνερα τήν ἡδονή τῆς αἴσθησης, τροφοδοτημένος ἀπό τίς ἐπινοήσεις τῶν τρόπων πού κολακεύουν τή σάρκα. Ἐάν ὁμοῦ ταυτόχρονα μέ τήν προσέγγιση τῶν ὀρατῶν διασχίζοντας τήν αἰσθητή ἐπιφάνεια θεαστεῖ καθαρός πάνω σ' αὐτά τοὺς πνευματικούς λόγους τῶν ὄντων, τότε ἔχει δημιουργήσει ἀπό τή μιὰ τήν ἡδονή τῆς ψυχῆς χωρὶς νὰ κρατιέται ἀπὸ κανένα ἀντιληπτὸ ἀπὸ τίς αἰσθήσεις, καί ἀπὸ τήν ἄλλη προκάλεσε τὴ λύπη τῆς αἴσθησης, ἀφοῦ ἔχει στερηθεῖ κάθε κατὰ φύση αἰσθητό. Γιατί, ὅπου ὁ λόγος προηγεῖται ἀπὸ τήν αἴσθηση κατὰ τὴ θεωρία τῶν ὀρατῶν, ἡ σάρκα στερεῖται κάθε φυσικὴ ἡδονή, ἐπειδὴ δὲν ἀφήνει ἀδέσποτη τήν αἴσθηση, ἐλεύθερη ἀπὸ τὰ λογικὰ δεσμὰ νὰ ὑπηρετεῖ τίς οἰκεῖες ἡδονές.

Ἐπομένως, ὅπως εἶπα, ἐπειδὴ τὴ λύπη τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τὸν πόνο (εἶναι καὶ τὰ δύο τὸ αὐτὸ μεταξύ τους), τὸν δημιουργεῖ ἡ αἰσθησιακὴ ἡδονή, ἐνῶ τὴ λύπη τῆς αἴσθησης, δηλαδὴ τὸν πόνο, τὸν δημιουργεῖ ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ ψυχικὴ ἡδονή, εἶναι εὐλόγο ὅποιος ἐπιθυμεῖ «τὴ ζωὴ πού διατηροῦμε στὶς ἐλπίδες μας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν γιὰ νὰ κληρονομήσουμε τὴν κληρονομία πού μᾶς φυλάγεται ἄφθαρτη κι ἀβεβήλωτη κι ἀμάραντη στοὺς οὐρανοὺς»⁵, ἔχει στὴν ψυχὴ του βέβαια ἀγαλλίαση καὶ χαρὰ ἀνεκλάλητη καθὼς λαμπρύνεται ἀδιάκοπα μέ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ἐνῶ ἡ αἴσθηση καὶ ἡ σάρκα του αἰσθάνονται λύπη, δηλαδὴ τοὺς πόνους πού τῆς προκαλοῦν οἱ ποικίλοι πειρασμοὶ καὶ τίς ὀδύνες· γιατί σὲ κάθε ἀρετὴ ἀκολουθεῖ ἡ ἡδονὴ καὶ ὁ πόνος· πόνος τῆς σάρκας πού εἶναι στερημένη ἀπὸ τὴν ἡπια καὶ μαλακότερη αἴσθηση, καὶ ὀδύνη τῆς ψυχῆς πού ἐντροφᾷ στοὺς καθαρὸς ἀπὸ κάθε αἰσθητὸ πνευματικούς λόγους.

Εἶναι λοιπὸν πρέπον ὁ νοῦς κατὰ τὴν παρούσα ζωὴ (γιατί

γάρ μοι νοεῖται τό, «νῦν») κατὰ σάρκα λυπούμενον, διὰ τοὺς πολλοὺς πόνους τῶν ὑπὲρ αὐτῷ προσαγομένων πειρασμῶν, ἀεὶ χαίρειν κατὰ ψυχὴν καὶ ἡδεσθαι, διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν αἰωνίων
 145 ἀγαθῶν, κἂν ἔχη καταπονουμένην τὴν αἴσθησιν· «οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν εἰς ἡμᾶς ἀποκαλυπτεσθαι», φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος.

Οὕτως οὖν, κατ' ἐμὲ φάναι, δύναται χαίρειν ἄνθρωπος ἐφ' ὧ λυπεῖται. Τῇ γὰρ ἀρετῇ κατὰ σάρκα μὲν διὰ τοὺς πόνους λυ-
 150 πούμενος, ἐν αὐτῇ χαίρει τῇ ἀρετῇ κατὰ ψυχὴν, ὡς παροῦσαν θεώμενος τὴν τῶν μελλόντων εὐπρέπειαν, ὑπὲρ ἧς, κατὰ τὸν μέγαν Δαβίδ, τῇ κατὰ γνώμην ἀπογενέσει τῆς σαρκὸς καθ' ἐκάστην ἀποθνήσκει τὴν ἡμέραν, ὁ κατὰ τὴν ψυχῆς ἐν πνεύματι γένεσιν ἀεὶ καινιζόμενος· ἅτε δὴ καὶ τὴν ἡδονὴν ἔχων σωτήριον,
 155 καὶ τὴν λύπην ὠφέλιμον. Λύπην γὰρ φαμεν οὐ τὴν παράλογον καὶ τῶν πολλῶν, ἐπὶ στερήσει παθῶν ἢ πραγμάτων ὑλικῶν τὴν ψυχὴν ἀφανίζουσαν, ὡς τὰς ὀρμᾶς παρὰ φύσιν ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, καὶ τὰς ἀποφυγὰς ἀφ' ὧν μὴ δεῖ ποιουμένων, ἀλλὰ τὴν λελογισμένην καὶ τοῖς τὰ θεῖα σοφοῖς ἐγκριθεῖσαν καὶ τὸ παρὸν κακὸν
 160 ὑποσημαίνουσαν. Παρὸν γὰρ κακὸν φασὶν εἶναι τὴν λύπην, συνισταμένην μὲν κατὰ ψυχὴν, ὅταν ἢ κατ' αἴσθησιν ἡδονὴ τῆς λογικῆς κρατῇ διακρίσεως, ὑφισταμένην δὲ κατ' αἴσθησιν, ὅταν τῆς ψυχῆς κατ' ἀρετὴν ἀκωλύτως ὁ δρόμος ἀνύεται, τοσοῦτον ἐπάγων τῇ αἰσθήσει τοὺς πόνους, ὅσον ἡδονὴ ἐμποιεῖ καὶ χα-
 165 ρὰν τῇ ψυχῇ τῷ Θεῷ προσαγομένη, διὰ τῆς συγγενοῦς κατ' ἀρετὴν τε καὶ γνώσιν ἐλλάμψεως.

ΣΧΟΛΙΑ

1 Τὴν κατὰ ψυχὴν λύπην φησί.

ἔτσι ἐγὼ ἐννοῶ τὸ 'νῦν'), κατὰ τὴν ὁποία λυπᾶται κατὰ σάρκα, ἐξαιτίας τῶν πολλῶν πόνων ποὺ γιὰ χάρη τῆς ἀρετῆς δοκιμάζει ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, πάντοτε νὰ εἶναι χαρούμενος καὶ νὰ εὐχαριστεῖται ψυχικὰ μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, ἀκόμα κι ἂν εἶναι ἡ αἴσθησή του καταπονημένη· «γιατὶ λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, «τὰ παθήματα τοῦ τωρινοῦ καιροῦ δὲν ἔχουν καμμιά ἀξία μπροστὰ στὴ δόξα ποὺ πρόκειται νὰ μᾶς ἀποκαλυφθεῖ»⁶.

Ἔτσι λοιπόν, κατὰ τὴ γνώμη μου, μπορεῖ νὰ χαίρεται ὁ ἄνθρωπος γιὰ κάτι ποὺ λυπᾶται. Νιώθοντας δηλαδὴ στὴ σάρκα λύπη ἐξαιτίας τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς, χαίρεται ἡ ψυχὴ του γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ, βλέποντας σὰ νὰ 'ναι μπροστὰ του τὴν ὁμορφιὰ τῶν μελλοντικῶν, γιὰ τὴν ὁποία, κατὰ τὸν μεγάλο Δαβίδ⁷, μὲ τὴν ἐκούσια ἀπάρνηση τῆς σάρκας πεθαίνει καθημερινά, ὁποῖος πάντοτε ἀνακαινίζεται μὲ τὴν πνευματικὴ γέννηση τῆς ψυχῆς. Κι αὐτά, γιὰτὶ καὶ ἡ ἡδονὴ εἶναι σωτήρια καὶ ἡ λύπη ὠφέλιμη. Δὲν ἐννοῶ τὴ λύπη τὴν παράλογη ἢ τῶν πολλῶν, ποὺ ἀφανίζει τὴν ψυχὴ ἐξαιτίας τῆς στέρησης παθῶν ἢ ὑλικῶν πραγμάτων, ποὺ σπρώχνουν τὶς ὁρμὲς τοῦ ἀνθρώπου παραφύση σὲ πράγματα ποὺ δὲν πρέπει καὶ τὸν ἐμποδίζουν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρέπει, ἀλλ' ἐννοῶ τὴ λύπη τὴ λογικὴ ποὺ ἐπιδοκίμασαν οἱ σοφοὶ στὰ θεῖα καὶ ποὺ ὑποδηλώνει τὸ κακὸ ποὺ εἶναι παρὸν. Γιατὶ παρὸν κακὸ λένε πὼς εἶναι ἡ λύπη, ποὺ ἐκδηλώνεται στὴν ψυχὴ, ὅταν ἡ αἰσθησιακὴ ἡδονὴ ἐπικρατεῖ καὶ καλύπτει τὴ λογικὴ διάκριση· ἐνῶ ἐκδηλώνεται αὐτὴ στὴν αἴσθηση, ὅταν ἡ ψυχὴ διανύει ἀνεμπόδιστη τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς, προκαλώντας τόσους πόνους στὴν αἴσθηση, ὅση ἡδονὴ καὶ χαρὰ κάνει νὰ νιώσει ἡ ψυχὴ ποὺ προσέρχεται στὸ Θεὸ μὲ τὴ συγγενὴ ἔλλαμψη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Ἐννοεῖ τὴν ψυχικὴ λύπη.

6. Ρωμ. 8,18.

7. Ψαλμ. 53,22.

Α' Κορ. 15,31.

- 2 Τὴν κατ' αἰσθησιν ὀδύνην, λύπην νῦν προσηγόρευσε.
- 3 Τὴν κατὰ ψυχὴν λύπην τέλος εἶναι φησι τῆς κατ' αἰσθη-
5 σιν ἡδονῆς· ἐκ γὰρ ταύτης συνίσταται λύπη ψυχῆς· ὡσπερ
οὖν καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς τέλος ἐστὶν ἢ κατὰ σάρκα
λύπη· ψυχῆς γὰρ εὐφροσύνη, σαρκὸς γίνεται λύπη.
- 4 Ὅρισμοὶ λύπης ἐπάλληλοι πρὸς τὴν αἰτίαν, καθ' ἣν γίνε-
σθαι πέφυκεν, ἀναφέροντες.
- 5 10 Διττὴν τὴν λύπην λέγει· τὴν μὲν περὶ τὴν αἰσθησιν, κατὰ
στέρησιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν συνισταμένην, τὴν δὲ
περὶ νοῦν, κατὰ στέρησιν τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν γινομέ-
νην. Διττοῦς δὲ λέγει καὶ τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς μὲν ἔκου-
σίους, τοὺς δὲ ἀκουσίους· καὶ τοὺς μὲν ἔκουσίους τῆς μὲν
15 κατ' αἰσθησιν σωματικῆς ἡδονῆς εἶναι πατέρας, τῆς δὲ κατὰ
ψυχὴν λύπης εἶναι γεννήτορας. Μόνη γὰρ πραχθεῖσα λυπεῖ
τὴν ψυχὴν ἀμαρτία. Τοὺς δὲ ἀκουσίους, οἵτινες ἐν τοῖς
παρὰ γνώμην δείκνυνται πόνοις, τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν ἡδο-
νῆς εἶναι πατέρας, τῆς δὲ κατ' αἰσθησιν σωματικῆς ὀδύνης
20 εἶναι γεννήτορας.
- 6 Ὁ μὲν κατὰ γνώμην πειρασμός, φησί, τὴν μὲν κατὰ ψυχὴν
λύπην συνίστησι, τὴν δὲ κατ' αἰσθησιν δημιουργεῖ σαφῶς
ἡδονήν· ὁ δὲ παρὰ γνώμην, τὴν μὲν τῆς ψυχῆς ἡδονήν, τὴν
δὲ τῆς σαρκὸς λύπην ὑφίστησι.
- 7 25 Ὁ μὲν Κύριος, φησί, τοὺς ἔκουσίους ἀπεύχεσθαι ἡμᾶς διδα-
σκει πειρασμούς, ὡς σαρκὸς μὲν ἡδονῆς, ψυχῆς δὲ ποιητι-
κοὺς ὀδύνης· ὁ δὲ μέγας Ἰάκωβος ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις ἡμῖν
παραίνει χαίρειν πειρασμοῖς, ὡς σαρκὸς μὲν ἡδονήν, ψυχῆς
δὲ ὀδύνην ἀφαιρουμένους.
- 8 30 Τίνα λέγει τέλειον.
- 9 Τίνα λέγει ὀλόκληρον.
- 10 Ὁ λύπης καὶ ἡδονῆς σαρκὸς πεῖραν λαβῶν, λέγοιτ' ἂν δό-
κιμος, ὡς εὐχερείας καὶ δυσχερείας τῶν περὶ σάρκα πρα-

2. Τὴν ὀδύνη τῶν αἰσθήσεων τὴν ἀποκάλεσε τώρα λύπη.
3. Ἡ ψυχικὴ λύπη λέει πὼς εἶναι κατάληξη τῆς αἰσθησιακῆς ἡδονῆς. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὴν γίνεται ἡ ψυχικὴ λύπη. Ὅπως βέβαια καὶ τῆς ψυχικῆς ἡδονῆς κατάληξη εἶναι ἡ λύπη τῆς σάρκας. Ἡ εὐφροσύνη δηλαδὴ τῆς ψυχῆς γίνεται λύπη τῆς σάρκας.
4. Ἀλλεπάλληλοι ὀρισμοὶ τῆς λύπης ποῦ τὴν ἀνάγουν στὴν αἰτία ποῦ εἶναι φυσικὸ νὰ τὶς δημιουργεῖ.
5. Ἡ λύπη λέει ὅτι εἶναι διπλὴ· ἢ μία ἐκδηλώνεται στὶς αἰσθήσεις καὶ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ στέρηση τῶν σωματικῶν ἡδονῶν· ἢ ἄλλη σχετίζεται μὲ τὸ νοῦ καὶ γίνεται ἀπὸ τὴ στέρηση τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ πειρασμοὶ λέει ὅτι εἶναι δύο εἰδῶν. Οἱ ἐκούσιοι καὶ οἱ ἀκούσιοι. Οἱ ἐκούσιοι εἶναι πατέρες τῆς αἰσθησιακῆς σωματικῆς ἡδονῆς, καὶ γεννῆτορες τῆς ψυχικῆς λύπης. Γιατὶ μόνο ἡ ἁμαρτία προκαλεῖ λύπη στὴν ψυχὴ. Οἱ ἀκούσιοι, ποῦ ἐκδηλώνονται στοὺς πέρα ἀπὸ τὴ γνώμη μας πόνους, εἶναι πατέρες τῆς ψυχικῆς ἡδονῆς καὶ γεννῆτορες τῆς αἰσθησιακῆς σωματικῆς ὀδύνης.
6. Ὁ σύμφωνος μὲ τὴ γνώμη μας, λέει, πειρασμὸς προκαλεῖ τὴν ψυχικὴ λύπη καὶ σαφῶς δημιουργεῖ τὴν αἰσθησιακὴ ἡδονή, ἐνῶ ὁ ἐκτὸς τῆς γνώμης μας πειρασμὸς προκαλεῖ τὴν ψυχικὴ ἡδονὴ καὶ τὴν λύπη τῆς σάρκας.
7. Ὁ Κύριος, λέει, μᾶς διδάσκει νὰ εὐχόμεσθε νὰ μὴ μᾶς ἔρχονται οἱ ἐκούσιοι πειρασμοί, ἐπειδὴ προκαλοῦν τὴν ἡδονὴ τῆς σάρκας καὶ τὴν ὀδύνη τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ὁ μέγας Ἰάκωβος μᾶς προτρέπει νὰ χαιρόμαστε γιὰ τοὺς ἀκούσιους πειρασμούς, ἐπειδὴ μᾶς ἀφαιροῦν τὴν ἡδονὴ τῆς σάρκας καὶ τὴν ὀδύνη τῆς ψυχῆς.
8. Ποιὸν λέει τέλειο.
9. Ποιὸν λέει ὀλόκληρο.
10. Ὅποιος ἔλαβε πείρα τῆς λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς τῆς σάρκας, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ δόκιμος, ἐπειδὴ εἶναι δοκιμασμέ-

- γμάτων πεπειραμένος. Τέλειος δέ, ὁ τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς
 35 καὶ τὴν ὀδύνην τῆ τοῦ λόγου δυνάμει καταπαλαίσας. Ὀλό-
 κληρος δέ, ὁ τὰς κατὰ τὴν πράξιν καὶ τὴν θεωρίαν ἕξεις
 ἀτρέπτους τῆ περὶ τὸν θεῖον συντονία διατηρήσας.
- 11 Πάσης λύπης συνισταμένης κατὰ ψυχὴν, ἡδονὴ σαρκὸς
 φησι προηγεῖται.
- 12 40 Ὅτι, χωρὶς τῆς κατὰ ψυχὴν ἔμπαθοῦς πρὸς αἰσθησιν σχέ-
 σεως, ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστι παντελῶς ἀμαρτία.
- 13 Ὅτι ψυχὴν πνευματικῶς εὐφραίνει, φησὶν, ὁ τοῖς ἐκου-
 σίοις τὴν σάρκα πόνοις δομάζων.
- 14 Ὅτι γένεσις ἐστὶν ἀρετῆς, φησὶν, ἢ πρὸς τὴν σάρκα τῆς
 45 ψυχῆς ἐκούσιος ἀλλοτρίωσις.
- 15 Ἐπινοητικὴν λέγει τὴν νοερὰν τῆς ψυχῆς δύναμιν, ἣτις,
 χωριζομένη τῆς κατ' αἰσθησιν σχέσεως, ἔρημον τῆς πρὸς
 ἡδονὴν τὴν σάρκα καταλιμπάνει προνοίας κατὰ τὴν ἐν
 γνώμῃ σχέσιν. Οὐδὲ τὴν ὀδύνην τῆς σαρκὸς ἀνεχομένης
 50 παραμυθεῖσθαι διὰ τὴν ἐν σχέσει τῆς γνώμης ὀλικὴν περὶ
 τὰ θεῖα σχολήν.
- 16 Ἡ τῆς ψυχῆς τῶν κατὰ φύσιν ἀπόθεσις, φησί, τῆς κατ' αἰ-
 σθησιν ὀδύνης ἀρχὴ γίνεσθαι πέφυκε. Τῆς γὰρ ψυχῆς περὶ
 τὰ κατὰ φύσιν ἀγαθὰ πονουμένης, οὐκ ἔστιν ἢ τῶν κατ' αἰ-
 55 σθησιν τῆς ἡδονῆς τρόπων ἐφευρίσκουσα δύναμις.
- 17 Ὑπόκειται τῆ μὲν αἰσθήσει τὰ αἰσθητά, τῷ δὲ νῶ τὰ
 νοητά. Πολλὴ γοῦν διαφορὰ νοητῶν ἐστὶ καὶ αἰσθητῶν.
- 18 Ὁ νοῦς, φησὶν, ἅμα τὴν αἰσθησιν οἰκείαν κατὰ φύσιν
 ἠγήσεται δύναμιν, ταῖς τῶν αἰσθητῶν ἐπιπλεκόμενος ἐπι-
 60 φανίαις, ἐπινοεῖ τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονάς, οὐ δυνάμενος τῶν
 ὀρατῶν διαβῆναι τὴν φύσιν, τῆ πρὸς τὴν αἰσθησιν ἔμπαθει
 σχέσει περισχεθεῖς.

νος σέ ὄσα εὐκολύνουν ἢ δυσχεραίνουν τὴ σάρκα. Τέλειος μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὁποῖος μὲ τὴ δύναμη τοῦ λόγου καταπολέμησε τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ὀδύνη τῆς σάρκας. Καὶ ὀλοκληρωμένος, ὁποῖος διατήρησε μὲ τὴν ἔντονη τάση πρὸς τὴ θεότητα ἀμετάβλητες τὶς ἕξεις τῆς πράξης καὶ τῆς θεωρίας.

11. Ἡ ἡδονὴ τῆς σάρκας, λέει, προηγεῖται ἀπὸ κάθε λύπη ποὺ ἐκδηλώνεται στὴν ψυχὴ.
12. Χωρὶς τὴν παθητικὴ σχέση τῆς ψυχῆς μὲ τὴν αἴσθησις δὲν ὑπάρχει καθόλου ἁμαρτία στοὺς ἀνθρώπους.
13. Τὴν ψυχὴ, λέει, τὴν εὐφραίνει πνευματικὰ ὁποῖος δαμάζει τὴ σάρκα μὲ ἐκούσιους ἀγῶνες.
14. Γένεσις τῆς ἀρετῆς, λέει, εἶναι ἡ ἐκούσια ἀποξένωση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴ σάρκα.
15. Λέει ὅτι εἶναι ἐπινοητικὴ ἡ νοερὴ δύναμη τῆς ψυχῆς. Αὐτὴ, ἂν χωριστεῖ ἀπὸ τὴ σχέση της μὲ τὴν αἴσθησις, ἐγκαταλείπει τὴ σάρκα χωρὶς τὴν πρόνοια γιὰ ἡδονὴ στὴ γνωμικὴ σχέση. Οὐτε ἀνέχεται νὰ ἀνακουφίζεται ἡ ὀδύνη τῆς σάρκας ἐξαιτίας τῆς ὀλικῆς ἀπασχόλησης της μὲ τὰ θεῖα τὴ σύμφωνη μὲ τὴ γνώμη μας.
16. Ἡ ἀπόθεσις τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν ἐκ μέρους τῆς ψυχῆς γίνεται εὐλογα ἀρχὴ τῆς αἰσθησιακῆς ὀδύνης. Γιατὶ ὅταν ἡ ψυχὴ ταλαιπωρεῖται μὲ τὰ φυσικὰ ἀγαθὰ, δὲν ὑπάρχει ἡ δύναμη ποὺ ἐφευρίσκει τοὺς τρόπους τῆς αἰσθησιακῆς ἡδονῆς.
17. Τὰ αἰσθητὰ ἀνήκουν στὴν αἴσθησις, στὸ νοῦ τὰ νοητὰ. Ἀνάμεσα στὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ.
18. Μόλις ὁ νοῦς θεωρήσει δική του φυσικὴ δύναμη τὴν αἴσθησις, ἐμπλεκόμενος μὲ τὶς ἐπιφάνειες τῶν αἰσθητῶν, ἐπινοεῖ τὶς ἡδονές τῆς σάρκας, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ διαβεῖ τὴ φύση τῶν ὀρατῶν κρατημένος ἀπὸ τὴν ἐμπαθὴ σχέσις του πρὸς τὴν αἴσθησις.

- 19 Ὁ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ νόμον τοὺς τῶν ὄντων κατὰ μίμησιν μεταφέρων νόμους, ἐνάρετος λογίζων τῶν ἐστερημένων
65 λόγου τὴν κίνησιν. Ὁ δὲ τὸν ἑαυτοῦ πρὸς τοὺς νόμους τῶν ἄλλων κατὰ μίμησιν μεταβάλλων, ἐμπαθής, πρὸς ἀλογίαν ἐκφέρων τοῦ λόγου τὴν δύναμιν.
- 20 Ὅτι κρατοῦντος ἐν ἡμῖν τοῦ λόγου, φησὶν, ἐξ ἀνάγκης ἢ πρὸς ἀρετὴν αὐτῷ δουλωθεῖσα βασανίζεται σὰρξ.
- 21 70 Ψυχῆς ἢ σὰρξ, ἀλλ' οὐ σαρκὸς ἢ ψυχῆ. Τοῦ γὰρ κρεῖττονος, φησὶν, τὸ ἦττον, ἀλλ' οὐ τοῦ ἦττονος τὸ κρεῖττον. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ τῇ σαρκὶ διὰ τὴν παράβασιν ἐνεφύρη τῆς ἀμαρτίας ὁ ὁ νόμος, ὅπερ ἐστὶν ἢ κατ' αἴσθησιν ἡδονή, δι' ἣν διὰ πόνων κατεκρίθη τῆς σαρκὸς ὁ θάνατος, εἰς τὴν τοῦ νόμου τῆς
75 ἀμαρτίας ἀναίρεσιν ἐπινενοημένος, ὁ διαγνοὺς ὅτι διὰ τὴν ἀμαρτίαν, εἰς τὴν αὐτῆς ἀναίρεσιν, ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος, αἰ χαίρουσαν ἔχει τὴν ψυχὴν διὰ πόνων ποικίλων θεωμέ- νην ἀπογινόμενον τῆς οἰκείας σαρκὸς τὸν νόμον τῆς ἀμαρ-
τίας, πρὸς ὑποδοχὴν τῆς μελλούσης ἐν πνεύματι μακαρίας
80 ζωῆς, ἧς ἄλλως οὐκ ἔστι τυχεῖν, μὴ πρότερον κενωθέντος ὡς ἐξ ἀγγείου τινός, τῆς σαρκὸς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὴν σχέσιν τῆς γνώμης τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας.
- 22 Ἡδονὴν λέγει σωτήριον, τὴν ἐπ' ἀρετῇ χαρὰν τῆς ψυχῆς, ὠφέλιμον δὲ λύπην, τὴν ὑπὲρ ἀρετῆς ὀδύνην τῆς σαρκός.
- 23 85 Ὁ πάθει προσηκῶς καὶ πράγμασιν, ἐφ' ἃ μὴ δεῖ τὰς ὀρμὰς ποιεῖται.
- 24 Ὁ τὰς ποιητικὰς τῶν παθῶν καὶ τῶν πραγμάτων στερήσε-
ως συμβάσεις οὐκ ἀσπαζόμενος, ἀφ' ὧν μὴ δεῖ τὰς ἀποφυ-
γὰς ποιεῖται.

19. Ὅποιος κατὰ μίμηση μεταφέρει τοὺς νόμους τῶν ὄντων στὸ νόμο τὸ δικό του εἶναι ἐνάρετος, λογαριάζοντας τὴν κίνηση ὅσων στεροῦνται τὸ λόγο. Αὐτὸς ὅμως ποὺ μεταβάλλει τὸ δικό του νόμο κατὰ μίμηση πρὸς τοὺς νόμους τῶν ἄλλων εἶναι ἐμπαθὴς καὶ ἐκτρέπει τὴ δύναμη τοῦ λόγου πρὸς τὴν ἀλογία.
20. Ὅταν κυριαρχεῖ μέσα μας ὁ λόγος κατ' ἀνάγκη ἢ σάρκα βασανίζεται ἔχοντας ὑποδουλωθεῖ σ' αὐτὸν γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀρετῆς.
21. Ἡ σάρκα εἶναι τῆς ψυχῆς ὄχι ὅμως καὶ ἡ ψυχὴ τῆς σάρκας. Γιατὶ τὸ κατώτερο ἀνήκει στὸ ἀνώτερο ὄχι ὅμως στὸ κατώτερο τὸ ἀνώτερο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐξαιτίας τῆς παράβασης ὁ νόμος τῆς ἀμαρτίας ἀναμίχθηκε μὲ τὴ σάρκα, πράγμα ποὺ εἶναι ἡ αἰσθησιακὴ ἡδονή, γιὰ τὴν ὁποία καταδικάστηκε ἡ σάρκα μὲ πόνους σὲ θάνατο, ποὺ ἐπινοήθηκε γιὰ νὰ ἀναιρεθεῖ ἡ ἀμαρτία, ἐκεῖνος ποὺ διαπίστωσε ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας καὶ γιὰ τὴν ἀναίρεσή της εἰσῆλθε ἐκ τῶν ὑστέρων ὁ θάνατος, αὐτὸς ἔχει πάντα χαροῦμενη τὴν ψυχὴ του ποὺ μέσα ἀπὸ λογῆς πόνους βλέπει νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴ σάρκα τῆς ὁ νόμος τῆς ἀμαρτίας, γιὰ νὰ ὑποδεχθεῖ ἡ ψυχὴ τὴ μελλοντικὴ πνευματικὴ ζωὴ, τὴν ὁποία δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιτύχομε ἀλλιῶς, ἂν προηγουμένως δὲν κενωθεῖ ὁ νόμος τῆς ἀμαρτίας ἀπὸ τὴ σάρκα σὰν ἀπὸ κάποιο ἀγγεῖο στὴν παρούσα ζωὴ κατὰ τὴ σχέση μαζί της τῆς γνώμης.
22. Ἡδονὴ σωτήρια χαρακτηρίζει τὴ χαρὰ τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ἀρετὴ, καὶ ὠφέλιμη λύπη τὴν ὀδύνη τῆς σάρκας γιὰ τὴν ἀρετὴ.
23. Ὅποιος εἶναι προσκολλημένος σὲ πάθη καὶ ἀπασχολήσεις ἀφήνει τίς ὁρμές του σ' αὐτὸν ποὺ δὲν πρέπει.
24. Αὐτὸς ποὺ δὲν ἐγκρίνει τὰ περιστατικὰ ποὺ προκαλοῦν στέρηση τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀπασχολήσεων, ἀποδέχεται αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει ν' ἀποφύγει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΘ'

«Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ
περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς
τίνα ἢ πόσον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ,
5 μαρτυρούμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα
δόξας». Ἐὰν αὐτοὶ οἱ μακάριοι προφῆται, ἅπερ ἐκ Πνεύματος
ἀγίου ἐνηχήθησαν, ἡμῖν ἐγγράφως κατέλιπον ἐκζητεῖν καὶ
ἐρευνῆσαι, πῶς αὐτοὶ ἐκ Πνεύματος ἀγίου ἐνηχούμενοι καὶ τὰ
ἀποκαλυπτόμενα αὐτοῖς συγγράφοντες, ποίαν ἐκζήτησιν καὶ
10 ἐξερεύνησιν ἐξεζήτησαν ἢ ἐξηρεύων;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὰς μὲν ἐκζητικὰς τε καὶ ἐξερευνητικὰς τῶν θείων δυνάμεις
οὐσιωδῶς ἔχει καταβεβλημένας αὐτῇ παρὰ τοῦ κτίσαντος, κατ'
αὐτὴν τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον, ἢ τῶν ἀνθρώπων φύσις, τὰς δὲ
15 τῶν θείων ἀποκαλύψεις κατὰ χάριν ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος
ἐπιφοιτῶσα ποιεῖται δύναμις. Ἐπειδὴ δὲ καταρχὰς διὰ τῆς
ἁμαρτίας τῇ φύσει τῶν ὀρατῶν ταύτας ὁ πονηρὸς προσήλωκε
τὰς δυνάμεις καὶ οὐκ ἦν ὁ συνιών ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν, πάντων
τῶν μετειληφόντων τῆς φύσεως τὴν νοερὰν τε καὶ λογικὴν δύ-
20 ναμιν ἐχόντων περιγεγραμμένην τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν αἰσθητῶν,
καὶ μηδεμίαν κεκτημένων ἔννοιαν τῶν ὑπὲρ αἰσθησιν, εἰκότως
ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις τοῖς μὴ κατὰ πρόθεσιν ἐνδια-
θέτως ὑπὸ τὴν ἀπάτην γενομένοις, τῶν ὑλικῶν ἀφηλώσασα
τὴν προσηλωμένην ἀπεκατέστησε δύναμιν, ἦν καθαρὰν ἀπολα-
25 βόντες διὰ τῆς χάριτος, πρῶτον ἐζήτησαν καὶ ἠρεύνησαν, καὶ

ΕΡΩΤΗΣΗ 59

«Γιὰ τὴ σωτηρία αὐτὴ ἀναζήτησαν καὶ ἐρεῦνησαν οἱ προφη-
τες ποὺ προφήτευσαν γιὰ τὴ χάρη ποὺ θὰ γινόταν σ' ἐμᾶς,
ψάχνοντας νὰ βροῦν γιὰ ποιόν καὶ πόσον καιρὸ μιλοῦσε τὸ
Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ ποὺ ὑπῆρχε μέσα τους, προαγγέλλοντας
τὰ παθήματα γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ δόξα ποὺ τὰ ἀκο-
λουθεῖ»¹. Ἄν οἱ ἴδιοι οἱ μακαριστοὶ προφῆτες, ὅσα πληρο-
φορήθηκαν ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μᾶς ἄφησαν γραπτὴ ἐντολὴ
νὰ τὰ ἀναζητήσομε καὶ νὰ τὰ ἐρευνήσομε, ποιά ἦταν ἡ ἀνα-
ζήτηση καὶ ἐρευνά τους, ἀφοῦ πληροφοροῦνταν αὐτοὶ ἀπὸ τὸ
ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἔγραφαν ὅσα τοὺς ἀποκαλύπτονταν;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Ἡ ἰκανότητα νὰ ἀναζητᾶ καὶ νὰ ἐρευνᾶ κανεὶς τὰ θεῖα εἶναι
ἐμφυτευμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ δημιουργὸ μέσα στὴν ἀνθρώπινη
φύση ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρῶτη στιγμή τῆς ὑπαρξῆς της, ἐνῶ τὶς ἀπο-
καλύψεις τῶν θείων τὶς παρέχει κατὰ χάρη ἐπιφοιτώντας ἡ δύνα-
μη τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ἐπειδὴ ὁμως στὴν ἀρχὴ ὁ πονη-
ρὸς ἔβαλε μὲ τὴν ἁμαρτία μέσα στὴ φύση τῶν ὀρατῶν αὐτὲς τὶς
δυνάμεις καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας νὰ κατανοεῖ ἢ νὰ ἀναζητεῖ τὸ
Θεό², ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχαν περιορισμένη μὲ τὴν ἐπιφά-
νεια τῶν αἰσθητῶν τὴ λογικὴ δύναμη καὶ δὲν εἶχαν καμμιά ἰδέα
γιὰ τὰ ὑπεραισθητά, εὐλόγα ἡ χάρη τοῦ παναγίου Πνεύματος σ'
ἐκείνους ποὺ ἔπεσαν στὴν ἀπάτη χωρὶς συνειδητὴ πρόθεση,
ἀφοῦ τοὺς ἀποκόλλησε ἀπὸ τὰ ὑλικά, ἀποκατέστησε τὴ δεμένη
μαζὶ τους δύναμη, καὶ αὐτὴν τὴν ἔλαβαν καθαρὴ μὲ τὴ χάρη,

1. Α' Πέτρ. 1,10,11.

2. Ψαλμ. 13,2· 52,3.

οὕτως ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν, διὰ τῆς αὐτῆς δηλαδή τοῦ Πνεύματος χάριτος

Οὐ γὰρ θέμις εἰπεῖν, ὡς μόνη καθ' ἑαυτὴν ἡ χάρις ἐνήργει τοῖς ἀγίοις τὰς γνώσεις τῶν μυστηρίων, χωρὶς τῶν τῆς γνώσε-
 30 ὡς δεκτικῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων⁽¹⁾. Ἐπεὶ μὴ συνιέντας εἰσά-
 γομεν τοὺς ἀγίους Προφήτας τῶν δοθέντων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ πα-
 ναγίου Πνεύματος φωτισμῶν τὴν δύναμιν· καὶ πῶς ἀληθῆς ὁ
 φάσκων ἐστὶ λόγος, ὅτι «ὁ σοφὸς νοήσει τὰ ἀπὸ τοῦ ἰδίου στόμα-
 τος»; Οὔτε μὴν δίχα τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, μόνη
 35 τῆ κατὰ φύσιν δυνάμει ζητήσαντες τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων ἀπει-
 λήφασιν γνώσιν, ἐπειδὴ περιττὴ δειχθήσεται τοῖς ἀγίοις ἡ τοῦ
 Πνεύματος ἐπιφοίτησις, κατὰ μηδὲν αὐτοῖς συνεργοῦσα πρὸς τὴν
 τῆς ἀληθείας φανέρωσιν. Καὶ πῶς ἀληθῆς ὁ φάσκων ἐστὶ λό-
 γος, ὅτι «πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ἄνωθὲν
 40 ἐστὶ, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων», καὶ τό,
 «ἐκάστω δέδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέ-
 ρον· ᾧ μὲν», γὰρ φησι, «διὰ τοῦ Πνεύματος δέδοται λόγος σο-
 φίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἑτέρω δὲ
 πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων», καὶ
 45 τὰ ἐξῆς, οἷς ἐπάγει, «πάντα δὲ ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα,
 διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλεται»; Βούλεται δὲ τὸ ἐκάστω
 δηλονότι συμφέρον⁽²⁾, εἰς πληροφορίαν τῆς ἀπαθοῦς τῶν ἐπιζη-
 τούντων τὰ θεῖα ἐφέσεως. Ὁ γὰρ ἀπαθῶς τὰ θεῖα ζητῶν, πάν-
 τως λήσεται τὸ ζητούμενον. Ὁ δὲ μετὰ τινος πάθους αἰτῶν, ὡς
 50 κακῶς ζητῶν, ἀποτεύξεται τοῦ ζητουμένου. Φησὶ γάρ· «αἰτεῖσθε
 καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε».

Οὐκοῦν οὕτε ἡ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ σοφίαν ἐν τοῖς ἀγίοις, χωρὶς τοῦ ταύτην δεχομένου νοός, οὕτε γνώ-
 σιν⁽³⁾, χωρὶς τῆς δεκτικῆς τοῦ λόγου δυνάμεως, οὕτε πίστιν,

πρῶτα ζήτησαν κι ἐρεῦνησαν κι ἔτσι ἀναζήτησαν και ἐξερεῦνησαν, μὲ τὴν ἴδια δηλαδὴ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος.

Δὲν εἶναι λοιπὸν σωστὸ νὰ ποῦμε ὅτι μόνη τῆς ἡ χάρη ἐνεργοῦσε στοὺς ἁγίους τὶς γνώσεις τῶν μυστηρίων χωρὶς τὶς φυσικὲς ἰκανότητες ποὺ εἶναι δεκτικὲς τῆς γνώσης, γιατί παρῳουσιάζομε τοὺς ἁγίους προφῆτες νὰ μὴν ἐννοοῦν τὴ δύναμη τῶν φωτισμῶν ποὺ τοὺς δόθηκαν ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· και πῶς τότε εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος ὅτι «ὁ σοφὸς θὰ ἐννοήσει ὅσα βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα του»³; Οὔτε βέβαια δίχως τὴ χάρη τοῦ παναγίου Πνεύματος, ζητώντας μὲ μόνη τὴ φυσικὴ δύναμή τους, ἀπέκτησαν τὴν ἀληθινὴ γνώση τῶν ὄντων, γιατί θ' ἀποδειχθεῖ περιττὴ γιὰ τοὺς ἁγίους ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Πνεύματος μὴ συνεργώντας καθόλου μαζί τους γιὰ τὴ φανέρωση τῆς ἀληθείας. Καὶ πῶς θὰ εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος ποὺ λέει, «κάθε ὠφέλιμη δόση και κάθε δῶρημα τέλειο, προέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ και κατεβαίνει ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φῶτων»⁴, και «στὸν καθένα ἔχει δοθεῖ ἡ φανέρωση τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον του»; Γιατί στὸν ἕνα, λέει, ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα λόγος σοφίας, στὸν ἄλλο μὲ τὸ ἴδιο Πνεῦμα λόγος γνώσης, σὲ ἄλλον δόθηκε πίστη μὲ τὸ ἴδιο Πνεῦμα, σὲ ἄλλον χαρίσματα ἰαμάτων και τὰ λοιπά. Καὶ σ' αὐτὰ προσθέτει· «ὅλα τὰ ἐνεργεῖ τὸ ἕνα και τὸ αὐτὸ Πνεῦμα και τὰ ἀπονέμει στὸν καθένα χωριστὰ ὅπως θέλει»⁵. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι θέλει τὸ συμφέρον καθενὸς γιὰ νὰ ἰκανοποιηθεῖ ἡ ἀπαθὴς ἐπιθυμία ἐκείνων ποὺ ἐπιζητοῦν τὰ θεῖα. Γιατί, ὅποιος ζητᾷ τὰ θεῖα ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὰ πάθη θὰ λάβει ὅ,τι ζητᾷ, ἐνῶ ὅποιος τὰ ζητᾷ ἔχοντας κάποιο ἀπὸ τὰ πάθη, δὲ θὰ ἐπιτύχει ἐκεῖνο ποὺ ζητᾷ, ἐπειδὴ ζητᾷ κακῶς. Γιατί λέει· «ζητεῖτε και δὲν παίρνετε, γιατί ζητᾶτε κακῶς»⁶.

Ἐπομένως οὔτε ἡ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος δίδει σοφία στοὺς ἁγίους χωρὶς τὸ νοῦ ποὺ τὴ δέχεται, οὔτε γνώση παρέχει χωρὶς τὴ δεκτικὴ ἰκανότητα τοῦ λόγου, οὔτε πίστη χωρὶς τὴ νο-

3. Παρμ. 16,23. 4. Ἰακ. 1,17. 5. Α' Κορ. 12,7-11. 6. Ἰακ. 4,5.

55 στιν, ἄνευ τῆς κατὰ νοῦν καὶ λόγον τῶν μελλόντων καὶ πᾶσι
 τέως ἀδήλων πληροφορίας, οὔτε ἰαμάτων χαρίσματα, δίχα τῆς
 κατὰ φύσιν φιλανθρωπίας, οὔτε τι ἕτερον τῶν λοιπῶν χαρισμά-
 των, χωρὶς τῆς ἐκάστου δεκτικῆς ἐξεώς τε καὶ δυνάμεως, οὔτε
 μὴν πάλιν ἐν τῶν ἀπηριθμημένων ἄνθρωπος κτήσεται κατὰ δύ-
 60 ναμιν φυσικὴν, δίχα τῆς χορηγούσης ταῦτα θείας δυνάμεως.

Καὶ δηλοῦσι τοῦτο σαφῶς πάντες οἱ ἅγιοι, μετὰ τὰς ἀπο-
 καλύψεις τῶν θείων ζητοῦντες τῶν ἀποκαλυφθέντων τοὺς λό-
 γους. Ἀβραὰμ γὰρ λαβὼν τὴν ἐπαγγελίαν τῆς κληρονομίας τῆς
 δειχθείσης αὐτῷ γῆς, φάσκοντος πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, «Ἐγὼ ὁ
 65 Θεός, ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ χώρας Χαλδαίων, ὥστε δοῦναί σοι τὴν
 γῆν ταύτην κληρονομηῆσαι αὐτήν», οὐκ ἠρέεσθη λαβὼν ὄπερ
 ἐκζητῶν ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Χαλδαίων, ἀλλ' ἠρεύνησε μαθεῖν πο-
 θῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς κληρονομίας, λέγων πρὸς τὸν Θεόν·
 «Δέσποτα Κύριε, κατὰ τί γινώσσομαι ὅτι κληρονομήσω αὐτήν;».
 70 Καὶ Μωϋσῆς λαβὼν τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων τὴν δύνα-
 μιν, ἐζήτει καὶ τοὺς τρόπους διδαχθῆναι καὶ τοὺς λόγους, καθ'
 οὗς ἔδει τῶν δοθέντων σημείων ἀποδειχθῆναι τὴν πίστωσιν.
 «Καὶ ἔθετο ἐν αὐτοῖς», φησὶν ὁ μέγας Δαβίδ, «τοὺς λόγους τῶν
 σημείων αὐτοῦ καὶ τῶν τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ». Καὶ πάλιν
 75 αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ φησὶ πρὸς τὸν Θεὸν βοῶν ὁ μέγας Δαβίδ·
 «ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμά-
 σιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου»· καί, «λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος
 σου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου». Καὶ Δανιὴλ ὁ μέγας ἀνὴρ τῶν
 ἐπιθυμιῶν, τῶν θείων ὁράσεων, ὑπὲρ ὧν τρεῖς ἐβδομάδας ἡμε-
 80 ρῶν ἐτέλεσεν ἄσιτος, τοὺς λόγους ἐκζητῶν, ἀκούει ἀγγέλου
 πρὸς ἄγγελον λέγοντος, «συνέτισον ἐκεῖνον τὴν δρασιν». Καὶ
 Ζαχαρίας ὁ μέγας Προφήτης, δι' ὅλης τῆς αὐτοῦ προφητείας,
 καθ' ἐκάστην δρασιν τὸν ἐν αὐτῷ λαλοῦντα ἄγγελον εἰσάγει,

ερή και λογική πληροφορία για τὰ μελλοντικά και ἄδηλα σέ
 ὄλους, οὔτε κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ λοιπὰ χαρίσματα χωρὶς τὴ δε-
 κτική ἐξῆ και δύναμη καθενός, οὔτε πάλι θ' ἀποκτήσει ὁ ἄν-
 θρωπος ἀπὸ φυσική ἰκανότητα ἓνα ἀπὸ ὅσα ἀριθμήσαμε χωρὶς
 τὴ θεία δύναμη πὸ τὰ χορηγεῖ.

Και αὐτὸ τὸ δηλώνουν μὲ σαφήνεια ὄλοι οἱ ἅγιοι, πὸ
 ζητοῦν ἔπειτα ἀπὸ τίς ἀποκαλύψεις τῶν θείων τοὺς λόγους
 ὄσων ἀποκαλύφθηκαν⁷. Ὁ Ἀβραὰμ για παράδειγμα λαμβάνο-
 ντας τὴν ὑπόσχεση για τὴν κληρονομία τῆς γῆς πὸ τοῦ ἐδεί-
 χθη ἀπὸ τὸ Θεό, ὄταν τοῦ ἔλεγε ὁ Θεός, «ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός πὸ
 σ' ἔβγαλα ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Χαλδαίων, για νὰ σοῦ δώσω νὰ
 κληρονομήσεις αὐτὴ τὴ γῆ»⁸, δὲν ἀρκέσθηκε στὸ ὄτι ἔπαιρνε
 ὄ,τι ζητοῦσε ὄταν ἔβγαινε ἀπὸ τὴ γῆ τῶν Χαλδαίων, ἀλλ' ἐρεύ-
 νησε, ποθώντας νὰ μάθει και τὸν τρόπο τῆς κληρονομίας, λέγο-
 ντας στὸ Θεό· «Δέσποτα Κύριε, ἀπὸ τί θὰ καταλάβω ὄτι θὰ τὴν
 κληρονομήσω;»⁹. Ἐπίσης ὁ Μωυσῆς ὄταν ἔλαβε τὴ δύναμη για
 τὰ σημεῖα και τέρατα πὸ ἔκανε, ζητοῦσε νὰ μάθει και τοὺς
 τρόπους και τοὺς λόγους για τοὺς ὄποίους ἔπρεπε νὰ κατοχυρω-
 θεῖ ἢ βεβαίωση τῶν σημείων πὸ εἶχαν δοθεῖ. «Κι ἔβαλε στὴν
 ψυχὴ τους», λέει ὁ μέγας Δαβίδ, «τοὺς λόγους τῶν σημείων και
 τῶν τεράτων πὸ θὰ ἔκανε στὴ γῆ τοῦ Χάμ»¹⁰. Και πάλι ὁ ἴδιος
 μιλώντας για τὸν ἑαυτὸ του λέει στὸ Θεό ὁ μέγας Δαβίδ· «ξε-
 σκέπασε τὰ μάτια μου και θὰ κατανοήσω τὰ θαυμάσια τοῦ νό-
 μου σου»¹¹. Και «λυχνάρι για τὰ βήματά μου εἶναι ὁ νόμος σου
 και φῶς για τὸ δρόμο μου»¹². Και ὁ Δανιήλ, ὁ μέγας ἄνδρας τῶν
 ἐπιθυμιῶν, τῶν θείων ὄραμάτων, πὸ για χάρη τους ἔμεινε
 χωρὶς τροφὴ τρεῖς ὄλόκληρες ἔβδομάδες, ζητώντας νὰ μάθει
 τοὺς λόγους, ἀκούει τὸ λόγο ἑνὸς ἀγγέλου σὲ ἄλλον ἀγγελο·
 «δίδαξε ἐκεῖνον νὰ καταλάβει τὸ ὄραμα»¹³. Και ὁ Ζαχαρίας ἐπί-
 σης, ὁ μέγας προφήτης, σ' ὄλη τὴ διάρκεια τῆς προφητείας του,

7. Δαν. 12,8· Ζαχ. 4,5. 8. Γεν. 15,7. 9. Ἐξ. 4,1.

10. Ψαλμ. 104,27. 11. Ψαλμ. 118,18.

12. Ψαλμ. 118,105. 13. Δαν. 10,11· 8,16.

δεικνύοντά τε τὰς ὁράσεις, καὶ διδάσκοντα τοὺς τῶν ὁράσεων
 85 λόγους, φάσκων· «καὶ ἔδειξέ μοι ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί·
 καὶ εἶπα τῷ ἀγγέλῳ τῷ λαλοῦντι ἐν ἐμοί· Κύριε, τί ἐστι ταῦ-
 τα;».

Καὶ δῆλον ἐντεῦθεν, ὅτι πάντες οἱ ἅγιοι καὶ ἐδέχοντο ὑπὸ
 τοῦ Πνεύματος ἀποκαλύψεις καὶ ἐζήτουν ἀποκαλυφθῆναι τῶν
 90 ἀποκαλυφθέντων τοὺς λόγους, καὶ ὅτι τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις
 οὐδαμῶς τῆς φύσεως καταργεῖ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μᾶλλον, κα-
 ταργηθεῖσαν τῇ χρήσει τῶν παρὰ φύσιν τρόπων, ἐνεργὸν ἐποίει
 πάλιν τῇ χρήσει τῶν κατὰ φύσιν, πρὸς τὴν τῶν θείων κατανόη-
 σιν εἰσάγουσα.

105 Ζητεῖ γὰρ ἐν ἡμῖν τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον καὶ ἐρευνᾷ, ἀλλ' οὐχ ἑαυτῷ ζητεῖ τὸ ζητούμενον, ὅτι
 Θεὸς καὶ πάσης ἐπέκεινα γνώσεως, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς δεομένοις
 τῆς γνώσεως. Ὡσπερ ἀμέλει καὶ ὁ Λόγος γίνεται σὰρξ, οὐχ
 ἑαυτῷ, ἀλλ' ἡμῖν τὸ διὰ τῆς σαρκώσεως ἕξανύων μυστήριον.
 100 Ὡς γὰρ χωρὶς σαρκὸς νοερῶς ἐμψυχωμένης οὐκ ἐνήργει θεο-
 πρεπῶς τὰ κατὰ φύσιν τῆς σαρκὸς ὁ Λόγος, οὕτως οὐδὲ τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τοῖς ἀγίοις ἐνεργεῖ τὰς γνώσεις τῶν μυστη-
 ρίων χωρὶς τῆς κατὰ φύσιν ζητούσης τε καὶ ἐρευνώσης τὴν
 γνῶσιν δυνάμεως. Εἴτε οὖν ἐζήτουν ἢ ἐξεζήτουν, εἴτε ἠρεύνων
 105 ἢ ἐξηγρεύνων οἱ ἅγιοι, τὴν χάριν εἶχον τοῦ Πνεύματος, κινου-
 σαν αὐτῶν τὴν νοερὰν καὶ λογικὴν δύναμιν πρὸς ζήτησιν καὶ
 ἐρευναν τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας, καὶ χωρὶς τοῦ Πνεύματος
 οὐδὲν παντελῶς ἐθεώρουν πνευματικόν· ὅτι μὴδὲ πέφυκεν ὁ
 ἀνθρώπινος νοῦς ἄνευ θείου φωτὸς τῶν θείων καὶ νοητῶν ἀν-
 110 τιλαμβάνεσθαι.

Ὡς γὰρ οὐκ ἐστι χωρὶς ἡλιακοῦ φωτὸς ὀφθαλμὸν ἀντιλαμ-
 βάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν, οὕτω δίχα πνευματικοῦ φωτὸς νοῦς

σὲ κάθε ὄραμά του κάνει τὸν ἄγγελο ποὺ βλέπει νὰ τοῦ μιλάει καὶ νᾶ τοῦ δείχνει τὰ ὄράματα καὶ νὰ ἐξηγεῖ τοὺς λόγους τοὺς λέγοντας· «καὶ μοῦ ἔδειξε ὁ ἄγγελος ποὺ μοῦ μιλοῦσε· καὶ εἶπα στὸν ἄγγελο ποὺ μοῦ μιλοῦσε· Κύριε, τί σημαίνουν αὐτά;»¹⁴.

Καὶ εἶναι φανερὸ ἀπὸ ἐδῶ ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι καὶ δέχονταν ἀποκαλύψεις ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ζητοῦσαν ν' ἀποκαλυφθοῦν οἱ λόγοι τῶν ἀποκαλύψεων, καὶ ὅτι ἡ χάρη τοῦ Πνεύματος δὲν καταργεῖ καθόλου τὴ δύναμη τῆς φύσης, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνῶ εἶχε καταργηθεῖ ἀπὸ τὴ χρῆση τῶν παραφύση τρόπων, τὴν ἐνεργοποιοῦσε πάλι μὲ τὴ χρῆση τῶν φυσικῶν τρόπων καὶ τὴν ὀδηγοῦσε στὴν κατανόηση τῶν θείων.

Ζητᾶ δηλαδὴ μέσα μας τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὴ γνώση τῶν ὄντων καὶ ἐρευνᾶ γι' αὐτό. Δὲν κάνει ὅμως αὐτὴ τὴν ἀναζήτηση γιὰ τὸν ἑαυτό του, γιατί εἶναι Θεὸς καὶ πέρα ἀπὸ κάθε γνώση ἀλλὰ γιὰ μᾶς ποὺ ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ τὴ γνώση. Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ ὁ Λόγος γίνεται σάρκα ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ μᾶς ὀλοκληρώνοντας τὸ μυστήριον τῆς σάρκωσης. Ὅπως δηλαδὴ χωρὶς σάρκα ἐμψυχωμένη μὲ τὸ νοῦ ὁ Λόγος δὲν ἐνεργοῦσε θεοπρεπῶς τίς φυσικὲς λειτουργίες τῆς σάρκας, ἔτσι οὔτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο ἐνεργεῖ μέσα στοὺς ἅγιους τίς γνώσεις τῶν μυστηρίων χωρὶς τὴ δύναμη ποὺ σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῆς ζητᾶ καὶ ἐρευνᾶ τὴ γνώση. Εἴτε λοιπὸν ζητοῦσαν ἢ ἐκζητοῦσαν εἴτε ἐρευνοῦσαν ἢ ἐξερενουῦσαν οἱ ἅγιοι, εἶχαν τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος ποὺ κινοῦσε τὴ νοερὴ καὶ λογικὴ δύναμή τους στὴν ἀναζήτηση καὶ τὴν ἔρευνα τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν, καὶ χωρὶς τὸ Πνεῦμα κανένα ἀπολύτως δὲ θεωροῦσαν πνευματικό. Γιατὶ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν εἶναι καμωμένος ἔτσι ἀπὸ τὴ φύση του ὥστε ν' ἀντιλαμβάνεται τὰ θεῖα καὶ νοητὰ χωρὶς τὸ θεῖο φῶς.

Ὅπως δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ ὁ ὀφθαλμὸς ν' ἀντιλαμβάνεται τὰ αἰσθητὰ χωρὶς τὸ ἡλιακὸ φῶς, ἔτσι καὶ δίχως τὸ πνευ-

ἀνθρώπινος οὐποτ' ἂν δέξαιτο θεωρίαν πνευματικὴν. Τὸ μὲν
 γὰρ φωτίζει κατὰ φύσιν τὴν αἴσθησιν πρὸς τὴν τῶν σωμάτων
 115 ἀντίληψιν⁽⁴⁾, τὸ δὲ τὴν πρὸς θεωρίαν τὸν νοῦν καταυγάζει πρὸς
 κατανόησιν τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν⁽⁵⁾. Σωτηρία δὲ τῶν ψυχῶν κυ-
 ρίως ἐστὶ τὸ τέλος τῆς πίστεως. Τέλος δὲ πίστεώς ἐστὶν ἡ τοῦ
 πιστευθέντος ἀληθῆς ἀποκάλυψις. Ἀληθῆς δὲ τοῦ πιστευθέντος
 ἀληθῆς ἀποκάλυψις ἢ κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐν ἐκάστω πίστεως
 120 ἄρρητος τοῦ πεπιστευμένου περιχώρησις. Περιχώρησις δὲ τοῦ
 πεπιστευμένου καθέστηκεν ἢ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν κατὰ τὸ
 τέλος τῶν πεπιστευκῶτων ἐπάνοδος. Ἡ δὲ πρὸς τὴν οἰκείαν
 ἀρχὴν κατὰ τὸ τέλος τῶν πεπιστευκῶτων ἐπάνοδος ἐστὶν ἡ τῆς
 ἐφέσεως πλήρωσις⁽⁶⁾. Ἐφέσεως δὲ πλήρωσις ἐστὶ ἢ περὶ τὸ
 125 ἐφετὸν τῶν ἐφιεμένων ἀεικίνητος στάσις. Ἀεικίνητος δὲ στάσις
 περὶ τὸ ἐφετὸν τῶν ἐφιεμένων ἐστὶν ἢ τοῦ ἐφετοῦ διηνεκῆς τε
 καὶ ἀδιάστατος ἀπόλαυσις. Ἀπόλαυσις δὲ διηνεκῆς καὶ ἀδιά-
 στατος τοῦ ἐφετοῦ ἢ τῶν ὑπὲρ φύσιν θείων καθέστηκε μέθεξις.
 Μέθεξις δὲ τῶν ὑπὲρ φύσιν θείων ἐστὶν ἢ πρὸς τὸ μετεχόμενον
 130 τῶν μετεχόντων ὁμοίωσις. Ἡ δὲ πρὸς τὸ μετεχόμενον τῶν με-
 τεχόντων ὁμοίωσις ἐστὶν ἢ κατ' ἐνέργειαν πρὸς αὐτὸ τὸ μετεχό-
 μενον τῶν μετεχόντων δι' ὁμοιότητος ἐνδεχομένη ταυτότης. Ἡ
 δὲ τῶν μετεχόντων ἐνδεχομένη κατ' ἐνέργειαν δι' ὁμοιότητος
 πρὸς τὸ μετεχόμενον ταυτότης ἐστὶν ἢ θέωσις τῶν ἀξιουμένων
 135 θεώσεως. Ἡ δὲ θέωσις ἐστὶ, καθ' ὑπογραφῆς λόγον, πάντων
 τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων καὶ τῶν ἐν χρόνῳ καὶ αἰῶνι πε-
 ριοχὴ καὶ πέρασ. Περιοχὴ δὲ καὶ πέρασ τῶν χρόνων καὶ τῶν
 αἰώνων ἐστὶ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ἢ τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ
 κυρίως ἀρχῆς⁽⁷⁾, πρὸς τὸ κυρίως τέλος καὶ ἀκραιφνὲς ἐν τοῖς
 140 σωζομένοις ἀδιάστατος ἐνότης. Ἀδιάστατος δὲ τῆς ἀκραιφνοῦς
 τε ἀρχῆς καὶ τέλους ἐνότης ἐν τοῖς σωζομένοις ἐστὶν, ἢ κρείτ-
 των τῶν οὐσιωδῶς ἀρχῆ τε καὶ τέλει μεμετρημένων τῶν κατὰ

ματικὸ φῶς ποτὲ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δὲ θὰ μπορούσῃ νὰ δεχθεῖ κάποια πνευματικὴ θεωρία. Τὸ ἡλιακὸ φῶς δηλαδὴ φωτίζει φυσικὰ τὸ αἰσθητήριον γιὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν σωμάτων, ἐνῶ τὸ πνευματικὸ φῶς καταυγάζει κατὰ τὴν θεωρίαν τὸ νοῦ πρὸς κατανόησιν ἐκείνων ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν αἴσθησιν. Ὁ σκοπὸς τῆς πίστεως εἶναι κυρίως ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν. Καὶ τέλος τῆς πίστεως εἶναι ἡ ἀληθῆς ἀποκάλυψις ἐκείνων ποὺ πιστεύθησαν. Ἀληθῆς ἀποκάλυψις πάλιν ἐκείνων ποὺ πιστεύθησαν εἶναι ἡ κατ' ἀναλογίαν τῆς πίστεως τοῦ καθενὸς ἄρρητη περιχώρησις ἐκείνου ποὺ ἔχει πιστευθεῖ. Καὶ περιχώρησις ὅποιου ἔχει πιστευθεῖ εἶναι ἡ ἐπάνοδος κατὰ τὸ τέλος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκείνων ποὺ ἔχουν πιστέψει. Ἡ ἐπάνοδος τώρα πρὸς τὸ τέλος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκείνων ποὺ ἔχουν πιστέψει εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἐπιθυμίας. Ἐκπλήρωσις τῆς ἐπιθυμίας εἶναι ἡ ἀεικίνητη στάσις ἐκείνων ποὺ ἐπιθυμοῦν γύρω εἰς τὸ ἐπιθυμητό. Ἀεικίνητη στάσις ἐκείνων ποὺ ἐπιθυμοῦν γύρω εἰς τὸ ἐπιθυμητό εἶναι ἡ ἀτελεύτητος καὶ ἀδιάλειπτος ἀπόλαυσις τοῦ ἐπιθυμητοῦ, καὶ ἀπόλαυσις ἀτελείωτος καὶ ἀδιάλειπτος τοῦ ἐπιθυμητοῦ εἶναι ἡ μέθεξις τῶν ὑπὲρ φύσιν θεῶν. Μέθεξις πάλιν τῶν πάντων ἀπὸ τῆς φύσεως θεῶν εἶναι ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ μετεχόμενον ἐκείνων ποὺ τὸ μετέχουν. Ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ μετεχόμενον ἐκείνων ποὺ τὸ μετέχουν εἶναι ἡ δυνατὴ εἰς τὴν πράξιν μετὰ τὴν ὁμοιότητα ταυτότητα πρὸς τὸ μετεχόμενον ἐκείνων ποὺ μετέχουν. Ἡ δυνατὴ εἰς τὴν πράξιν μετὰ τὴν ὁμοιότητα ταυτότητα πρὸς τὸ μετεχόμενον ἐκείνων ποὺ μετέχουν εἶναι ἡ θέωσις ὅποιων εἶναι ἄξιοι γιὰ θέωσιν. Ἡ θέωσις εἶναι, καὶ ὑπογραμμίζω τὰ λόγια μου, ἡ περιοχὴ καὶ τὸ πέρας ὅλων τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων καὶ ὅσων αὐτὰ περιέχουν. Περιοχὴ τώρα καὶ πέρας ὅλων τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων καὶ ὅσων αὐτὰ περιέχουν εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος ἐνότης τῆς ἀληθινῆς καὶ οὐσιαστικῆς ἀρχῆς ἐκείνων ποὺ σώζονται μετὰ τὸ ἀληθινὸ καὶ κύριον τέλος. Ἀδιάλειπτος ἐνότης τῶν σωζομένων μέσα εἰς τὴν ἀληθινὴν ἀρχὴν καὶ τέλος εἶναι ἡ καλύτερη ἐκβάσις τῶν κατὰ φύσιν ποὺ εἶναι μετρημένα κατὰ τὴν οὐσίαν μετὰ τὴν ἀρχὴν

φύσιν ἔκβασις. Ἔκβασις δὲ τῶν κατὰ φύσιν τῶν κατ' ἀρχὴν τε καὶ τέλος περιγεγραμμένων ἐστίν⁽⁸⁾ ἢ ἄμεσος καὶ ἄπειρος καὶ 145 ἐπ' ἄπειρον ἐν τοῖς ἀξιοθεῖσι τῆς κατὰ τὸ κρεῖττον νοουμένης τῶν κατὰ φύσιν ἐκβάσεως ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πανσθενῆς καὶ ὑπερδύναμος. Ἄμεσος δὲ καὶ ἄπειρος καὶ ἐπ' ἄπειρον ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πανσθενῆς ἐστὶ καὶ ὑπερδύναμος ἢ κατὰ τὴν ἀφθεγκτον καὶ ὑπὲρ νόησιν ἔνωσιν ἀρρητός τε καὶ ὑπεράρρητος ἡδο- 150 νῆ καὶ χαρὰ τῶν ἐνεργουμένων, ἧς οὐκ ἔστι νοῦν ἢ λόγον παντάπασιν ἢ νόησιν ἢ ρῆσιν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων εὐρεῖν.

Οὐκ ἔχει γὰρ ἡ φύσις τῶν ὑπὲρ φύσιν τοὺς λόγους, ὡς περ οὐδὲ τῶν παρὰ φύσιν τοὺς νόμους. Ὑπὲρ φύσιν δὲ λέγω, τὴν θείαν καὶ ἀνενόητον ἡδονήν, ἣν ποιεῖν πέφυκεν ὁ Θεὸς φύσει, 155 κατὰ τὴν χάριν τοῖς ἀξίοις ἐνούμενος· παρὰ φύσιν δὲ τὴν κατὰ στέρησιν ταύτης συνισταμένην ἀνεκκλάλητον ὀδύνην, ἣν ποιεῖν εἴωθεν ὁ Θεὸς φύσει, παρὰ τὴν χάριν τοῖς ἀναξίοις ἐνούμενος· κατὰ γὰρ τὴν ὑποκειμένην ἐκάστω ποιότητα τῆς διαθέσεως ὁ Θεὸς τοῖς πᾶσιν ἐνούμενος⁽⁹⁾, ὡς οἶδεν αὐτός, τὴν αἴσθησιν 160 ἐκάστω παρέχεται, καθὼς ἐστὶν ἕκαστος ὑφ' ἑαυτοῦ διαπεπλασμένος πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ πάντως πᾶσιν ἐνωθησομένου κατὰ τὸ πέρασ τῶν αἰώνων.

Σωτηρίαν δὲ ψυχῶν, ὡς οἶμαι, τυχόν ὁ τῶν ἀποστόλων ἀκρότατος ἔφη Πέτρος, ὡς πίστεως τέλος, τῶν ὑπὲρ φύσιν τὴν 165 μέθεξιν, «περὶ ἧς σωτηρίας», διὰ Πνεύματος ἀγίου δηλαδὴ σαφῶς, «ἐξεζήτησαν προφηῆται καὶ ἐξηρεύνησαν, εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρούμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας». Οὐκοῦν τοὺς ἐκζητοῦντας ἐν Πνεύματι τὴν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν 170 καὶ ἐξερευνῶντας τοὺς ταύτης πνευματικοὺς τῆς σωτηρίας λό-

καὶ τὸ τέλος. Ἐκβαση τῶν κατὰ φύση πού καθορίζονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος εἶναι ἡ ἄμεση καὶ ἀπέραντη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἡ παντοδύναμη καὶ ὑπερδύναμη καὶ πού μένει ἐπ' ἄπειρο σ' αὐτοὺς πού ἀξιώθηκαν τὴν ἐκβαση τῶν κατὰ φύση μὲ τὸ καλύτερο νόημα. Ἄμεση κι ἀπέραντη καὶ πού διαρκεῖ ἐπ' ἄπειρο ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, παντοδύναμη καὶ ὑπερδύναμη, εἶναι κατὰ τὴν ἀνεκκλάλητη καὶ ὑπέρνοη ἔνωση, ἄρρητη καὶ ὑπεράρρητη ἡδονὴ καὶ χαρὰ ἀπὸ ὅσα γίνονται, τῆς ὁποίας εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ βρεθεῖ τὸ νόημα καὶ ὁ λόγος ἢ ἡ σκέψη ἢ ἡ ἐκφραση μέσα στὴ φύση τῶν ὄντων.

Γιατὶ ἡ φύση δὲν ἔχει τοὺς λόγους τῶν πάνω ἀπὸ τὴ φύση, καθὼς καὶ τοὺς νόμους τῶν παρὰ φύση. Πάνω ἀπὸ τὴ φύση λέγω τὴ θεία καὶ ἀκατάληπτη ἡδονή, πού ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ὁ Θεὸς παρέχει πάντοτε ὅταν ἐνώνεται κατὰ χάρη μὲ τοὺς ἄξιους. Παρὰ φύση πάλι λέω τὴν κατὰ στέρηση τῆς χάριτος προκαλούμενη ἐνεκκλάλητη ὀδύνη, πού συνήθως παρέχει ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ὁ Θεὸς ὅταν ἐνώνεται μὲ τοὺς ἀνάξιους παρὰ τὴ χάρη. Μὲ τὸ νὰ ἐνώνεται ὁ Θεὸς μὲ ὄλους σύμφωνα μὲ τὴν ποιότητα τῆς διαθέσεως τοῦ καθενὸς ὅπως αὐτὸς γνωρίζει, παρέχει τὴν αἴσθησι στὸν καθένα, καθὼς εἶναι καθένας διαμορφωμένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ νὰ ὑποδεχτεῖ αὐτὸν πού θὰ ἐνωθεῖ ὅπωςδὴποτε μὲ ὄλους κατὰ τὸ πέρας τῶν αἰώνων.

Σωτηρία τῶν ψυχῶν, ὅπως νομίζω, ἴσως εἶπε ὁ κορυφαῖος Πέτρος ὅτι εἶναι, ὡς κατάληξη τῆς πίστεως, ἡ μέθεξι τῶν πάνω ἀπὸ τὴ φύση ἀγαθῶν. «Γι' αὐτὴ τὴ σωτηρία», μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σαφῶς, ζήτησαν κι ἐρεύνησαν μ' ἐπιμονὴ οἱ προφῆτες ποιό καὶ τί λογῆς καιρὸ τοὺς δήλωνε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, προβεβαιώνοντας τὰ παθήματά τους γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ δόξα πού θ' ἀκολουθοῦσε»¹⁵. Αὐτοὺς λοιπὸν πού ζητοῦν μ' ἐπιμονὴ ἐμφορημένοι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν καὶ ἐξερευνοῦν τοὺς πνευματικούς λόγους καὶ τρόπους τῆς σωτηρίας

15. Ὁ συγγραφεὺς ἐξηγεῖ πῶς κάτω μὲ ποιὰ ἐνότητα χρησιμοποιεῖ τις λέξεις γι' αὐτὸ ἀφήνονται ἀμετάφραστες. Βλ.σελ. 181 ἀρχή.

γους τε καὶ τρόπους, ὁδηγεῖ πρὸς κατανόησιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔῶν ἀκίνητον ἐν αὐτοῖς μένειν καὶ ἀνενέργητον τὴν δι' ἧς ἐκζητεῖν τὰ θεῖα πεφύκασιν δύναμιν.

Πρῶτον μὲν αὐτοὺς διδάσκον ζητῆσαι τὴν κατὰ τὴν ἀμαρ-
 175 τίαν τῆς προαιρέσεως⁽¹⁰⁾ ἢ τὴν κατὰ τὴν προαίρεσιν τῆς ἀμαρ-
 τίας νέκρωσιν, καὶ τὴν κατὰ τὴν ἀρετὴν τῆς προαιρέσεως ἢ
 τὴν κατὰ τὴν προαίρεσιν τῆς ἀρετῆς ἀναβίωσιν, ἐρευνῆσαι δὲ
 τῆς κατὰ τὴν ἀμαρτίαν τῆς προαιρέσεως ἢ τῆς κατὰ τὴν προαί-
 ρεσιν τῆς ἀμαρτίας νεκρώσεως τοὺς τρόπους· ὡσαύτως δὲ καὶ
 180 τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν τῆς προαιρέσεως ἢ τῆς ἀρετῆς κατὰ τὴν
 προαίρεσιν ἀναστάσεως τοὺς λόγους, δι' ὧν τρόπων τέ φημι
 καὶ λόγων ἢ κατὰ τὴν προαίρεσιν τῆς ἀμαρτίας ἢ ἢ κατὰ τὴν
 ἀμαρτίαν τῆς προαιρέσεως νέκρωσις· καὶ ἢ κατὰ τὴν προαίρε-
 σιν τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς προαιρέσεως κατὰ τὴν ἀρετὴν ἀνάστασις
 185 πέφυκε γίνεσθαι, ἔχουσα προδήλως κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον (ὄν
 καιρὸν προσηγόρευσεν ὁ λόγος) τὰ εἰς Χριστόν, ἥτοι ὑπὲρ Χρι-
 στοῦ περὶ φύσιν παθήματα, ἅπερ αὐτοῖς προεμαρτύρητο τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα γένωνται σύμφυτοι τῷ ὁμοιώματι τοῦ θα-
 νάτου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν νέκρωσιν τῆς ἀμαρτίας⁽¹¹⁾ καὶ τῆς
 190 ἀναστάσεως κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀρετῆς.

Δεῖ γάρ, ὡς ἀληθῶς, τὸν σωθησόμενον μὴ μόνον τῇ προαι-
 ρέσει νεκρῶσαι τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν προαίρεσιν
 τῇ ἀμαρτίᾳ· καὶ μὴ μόνον ἀναστῆσαι τῇ ἀρετῇ τὴν προαίρεσιν,
 ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τῇ προαιρέσει τὴν ἀρετὴν, ἵνα, νεκρὰ νεκρᾶς
 195 ὄλη ὄλης διαιρεθεῖσα τῆς ἀμαρτίας, μὴ αἰσθάνηται, καὶ ζῶσα
 ζώσης ὄλη ὄλης τῆς ἀρετῆς ἐπαισθάνηται, καθ' ἔνωσιν ἀδιά-
 σπαστον, ἢ προαίρεσις⁽¹²⁾.

Ταῦτα μὲν τυχὸν πρῶτον ζητήσαντες καὶ ἐρευνήσαντες οἱ
 ἅγιοι διὰ τοῦ Πνεύματος ἁγίου, τὴν πρακτικὴν κατώρθωσαν
 200 φιλοσοφίαν, μεθ' ἣν οἶα δὴ καθαρὸι γεγονότες καὶ παντὸς ἐλεύ-
 θεροι μολυσμοῦ, πρὸς τὸ τέλος τῶν ὄντων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ
 Πνεύματος τὸ νοερὸν ἐκίνησαν ὄμμα τῆς ψυχῆς, ἐκζητοῦντες

τοὺς ὀδηγεῖ νὰ τοὺς κατανοήσουν τὸ ἅγιο Πνεῦμα, χωρὶς ν' ἀφήνει νὰ μείνει ἀκίνητη μέσα τους κι ἀνενέργητη ἡ δύναμη ποὺ ὑπάρχει στὴ φύση τους γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῶν θείων.

Τοὺς διδάσκει νὰ ζητήσουν πρῶτα τὴ νέκρωση τῆς προαίρεσης πρὸς ἁμαρτία ἢ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ προαίρεση καὶ τὴν ἀναβίωση τῆς προαίρεσης πρὸς τὴν ἀρετὴ ἢ τῆς ἀρετῆς κατὰ τὴν προαίρεση. Νὰ ἐρευνήσουν ἐπίσης γιὰ τοὺς τρόπους νέκρωσης τῆς θέλησης πρὸς ἁμαρτία ἢ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ προαίρεση, καὶ ἀκόμα νὰ ἐρευνήσουν γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς προαιρέσεως γι' ἀρετὴ ἢ τῆς ἀρετῆς κατὰ τὴν προαίρεση. Μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς καὶ τοὺς λόγους γίνεται, λέγω, ἡ νέκρωση τῆς ἁμαρτίας μέσα στὴν προαίρεση ἢ τῆς προαίρεσης γιὰ τὴν ἁμαρτία. Ἀκόμα εἶναι φυσικὸ νὰ γίνεται ἡ ἀνάστασις τῆς ἀρετῆς στὴν προαίρεση ἢ τῆς προαίρεσης κατὰ τὴν ἀρετὴ, καὶ ἔχοντας πρόδηλα κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτο (ποὺ ἡ Γραφὴ τὸν εἶπε καιρὸ) τὰ παθήματα στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι γιὰ χάρις τοῦ Χριστοῦ, ποὺ τοὺς προανήγγειλε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, γιὰ νὰ γίνουν σύμφυτοι μὲ τὸ Χριστὸ στὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου κατὰ τὴ νέκρωση τῆς ἁμαρτίας καὶ στὴν ἀνάστασή του κατὰ τὴν ἐνέργεια τῆς ἀρετῆς.

Πρέπει δηλαδὴ στ' ἀλήθεια αὐτὸς ποὺ θὰ σωθεῖ νὰ μὴ νεκρώσει μόνο μὲ τὴν προαίρεσή του τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν προαίρεσή του γιὰ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἐπίσης νὰ μὴν ἀναστήσει μόνο τὴν προαίρεση γιὰ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ μὲ τὴν προαίρεση, ὥστε νεκρὴ αὐτὴ καὶ χωρισμένη ἀπὸ τὴ νεκρὴ ἁμαρτία νὰ μὴν αἰσθάνεται πιά, καὶ ζωντανὴ ὁλόκληρη ἢ προαίρεση νὰ νιώθει ζωντανὴ ὅλη τὴν ἀρετὴ σ' ἔνωση ἀδιάσπαστη μαζί της.

Αὐτὰ ἴσως πρῶτα ζήτησαν κι ἐρεύνησαν μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἱ ἅγιοι καὶ κατόρθωσαν τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία. Κι ἔπεια ἀπὸ αὐτὴ, ἀφοῦ πιά ἔγιναν καθαροὶ κι ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε μολυσμὸ, ἔστρεψαν τὸ νοερὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἰδίου τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ τέλος τῶν

μετὰ τὴν προαιρετικὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀφθαρ-
 σίαν καὶ ἐξερευνῶντες τοὺς τε τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῆς
 205 κατ' αὐτὴν θεοπρεποῦς ἀθανασίας. Οὐ γὰρ ἐζήτουν ἔτι τὴν
 ἀνάστασιν τῆς προαιρέσεως, ἣν ἤδη κατὰ τὴν πρακτικὴν λα-
 βόντες εἶχον παρὰ τοῦ Πνεύματος, οὐδὲ τοὺς κατ' αὐτὴν ἠρεῦ-
 νων τρόπους, ἀλλ' ἦν οὐκ εἶχον τῆς φύσεως ἐξεζήτουν ἀφθαρ-
 σίαν καὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῆς κατ' αὐτὴν ἐξηρεῦ-
 210 νων θεώσεως, πρὸς ἣν ἠπειύοντο, τῆς κατ' αὐτὴν ἐν Χριστῷ
 δόξης ἐπιθυμοῦντες, ἵνα, ὡς περ συνέπαθον αὐτῷ κατὰ τὸν
 αἰῶνα τοῦτον (ὃν, ὡς ἔφην, καιρὸν ὠνόμασεν ὁ Λόγος), οὕτω
 καὶ συνδοξασθῶσι κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, κληρονόμοι
 μὲν ὑπὲρ φύσιν Θεοῦ κατὰ τὴν χάριν, συγκληρονόμοι δὲ Χρι-
 215 στοῦ κατ' οἰκονομίαν, τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, τὴν
 ὄλην οἰκειομένου φύσιν, γινόμενοι.

Θεὸς γὰρ ὑπάρχων φύσει καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ὑφ'
 ἡμῶν ὡς Θεὸς ὑπὲρ φύσιν χάριτι κληρονομεῖται, κατὰ τὴν ἀρ-
 ρητον μέθεξιν, καὶ δι' ἡμᾶς ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὡς ἄνθρω-
 220 πος ἡμᾶς οἰκειούμενος, ἑαυτὸν κληρονομεῖ σὺν ἡμῖν, κατὰ τὴν
 ἀνεπνόητον συγκατάβασιν, ὃν τῷ Πνεύματι μυστικῶς οἱ ἅγιοι
 προθεωρήσαντες, ἐδιδάχθησαν ὡς χρὴ τῆς κατὰ τὸ μέλλον φα-
 νησομένης διὰ τὴν ἀρετὴν ἐν Χριστῷ δόξης, τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὲρ
 ἀρετῆς κατὰ τὸ παρὸν προκαθηγεῖσθαι παθήματα. «Ἐρευνῶν-
 225 τες», γὰρ φησιν, «εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς
 Πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρούμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα
 καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας».

Οὐκοῦν καὶ ἐξεζήτουν καὶ ἐξηρεῦνων, οὐ μόνον τὴν
 ἀφθαρσίαν τῆς φύσεως καὶ τοὺς λόγους τῆς κατ' αὐτὴν ἐκθεώ-
 230 σεως, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἢ διὰ παθημάτων ὑπὲρ

όντων ἐπιδιώκοντας μετὰ τὴν ἀνάστασι τῆς προαίρεσής τους καὶ τὴν ἀφθαρσία τῆς φύσης, καὶ ἐξερευνώντας τόσο τοὺς τρόπους ὅσο καὶ τοὺς λόγους τῆς ἴδιας τῆς ἀθανασίας. Γιατὶ δὲ ζητοῦσαν πιά τὴν ἀνάστασι τῆς προαίρεσης, πού ἤδη τὴν εἶχαν λάβει κατὰ τὸ πρακτικὸ στάδιο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, οὔτε ἐρευνοῦσαν τοὺς κατάλληλους γι' αὐτὴν τρόπους, παρὰ ἀναζητοῦσαν τὴν ἀφθαρσία πού δὲν εἶχαν τῆς φύσης κι ἐξερευνοῦσαν τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους πού ἀπαιτοῦνταν γιὰ τὴν ἴδια τὴ θέωσή τους. Καὶ βιάζονταν πρὸς τὴ θέωσι ἐπιθυμώντας τὴν ἴδια τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ, ὥστε, ὅπως συνέπαθαν μὲ τὸ Χριστὸ σὲ τοῦτον τὸν αἰῶνα (πού, ὅπως εἶπα, ἡ Γραφὴ τὸν ὀνόμασε καιρὸ), νὰ συνδοξαστοῦν κατὰ τὸν μελλοντικὸ αἰῶνα καὶ νὰ γίνουν κατὰ χάρι κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ πάνω ἀπὸ τὴ φύσι τους καὶ κατ' οἰκονομία συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ, πού μὲ τὴ δύναμι τῆς ἐνανθρώπησής του οἰκειώνεται ὅλη τὴ φύσι.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶναι κατὰ τὴ φύσι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, τὸν κληρονομοῦμε ἐμεῖς ὡς Θεὸ πάνω ἀπὸ τὴ φύσι μας, κατὰ τὴν ἀνέκφραστη μέθεξή του, καὶ γιὰ χάρι μας μὲ τὴ δική μας μορφὴ, ὡς ἄνθρωπος κάνοντας δική του τὴ φύσι μας, κληρονομεῖ μαζί μας τὸν ἑαυτὸ του σύμφωνα μὲ τὴν ἀκατανόητη συγκατάβασή του. Προθεωρώντας τὸν οἱ ἅγιοι μυστικὰ μὲ τὴ χάρι τοῦ Πνεύματος, διδάχτηκαν ὅτι πρέπει νὰ προηγηθοῦν κατὰ τὸ παρὸν τὰ παθήματα γιὰ χάρι τῆς ἀρετῆς στὸ ὄνομά του ἀπὸ τὴ δόξα μέσα στὸ Χριστὸ πού χάρι στὴν ἀρετὴ θὰ φανερωθεῖ στὸ μέλλον. Γιατὶ λέει, «ἐρευνώντας ποῖο καὶ τί λογιῆς καιρὸ δῆλωνε τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ πού μιλοῦσε μέσα τους, προβεβαιώνοντας τὰ παθήματα γιὰ χάρι τοῦ Χριστοῦ καὶ τίς δόξες πού ἀκολουθοῦν»¹⁶.

Ἐκζητοῦσαν καὶ ἐξερευνοῦσαν λοιπὸν ὄχι μονάχα τὴν ἀφθαρσία τῆς φύσης καὶ τοὺς λόγους τῆς κατ' αὐτὴν ἐκθέωσης, ἀλλὰ βέβαια καὶ τὸν καιρὸ κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ γίνεῖ ἡ δοκιμασία

16. Α' Πέτρ. 1,11.

αὐτῆς δοκιμασία γενήσεται, φανεράν ποιουμένη τῶν τε κατὰ ἀλήθειαν αὐτῆς ἐφιεμένων τὴν διάθεσιν καὶ τῶν καθ' ὑπόκρισιν αὐτῆς ἐφιεμένων τὴν πρόθεσιν, καὶ τὸν ἄλλον καιρόν, ἦγουν αἰῶνα, καθ' ὃν παροῦσα φανήσεται κατ' ἐνέργειαν. Πάν-
 235 τας ἀναλόγως, καθ' ὃ ἕκαστός ἐστὶν αὐτῆς δεκτικός, μεταποιοῦσα πρὸς τὴν θεῖαν ὁμοίωσιν, ἣν δόξαν τυχὸν τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς μεθεπομένην πόνοις προσεῖπεν ὁ λόγος.

Ταῦτα μὲν ἐρεῖ τις ἀπολογούμενος πρὸς τὸν λέγοντα, 'Τί δὴ ποτε μὴ ζήτησιν καὶ ἐρεῦνησιν, ἀλλ' ἐκζήτησιν ἐνταῦθα καὶ
 240 ἐξερεῦνησιν εἶπεν ἡ Γραφή', κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν ἐμφαντικῶς προδεικνύμενος. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλον οἶδα παρά τινος σοφοῦ λόγον ἀκούσας· ἔλεγε γὰρ ἐκεῖνος, μυστικῶτερον τὸν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς τε ζητήσεως καὶ ἐκζητήσεως λόγον ποιούμενος, πρὸς μὲν τὴν ἀρχὴν τετάχθαι φυσικῶς τὴν ζήτησιν,
 245 πρὸς δὲ τὸ τέλος τὴν ἐκζήτησιν. Οὐ γὰρ τις φυσικῶς ἐκζητεῖ τὴν ἀρχὴν, ὡσπερ οὐδὲ ζητεῖ φυσικῶς τὸ τέλος, ἀλλὰ τὴν μὲν ἀρχὴν ζητεῖ, τὸ δε τέλος ἐκζητεῖ. Ἀφ' οὗ γάρ, ἔφασκεν, ἅμα τῷ εἶναι διὰ τῆς παρακοῆς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ὀπίσω ποιήσας ὁ ἄνθρωπος, ζητεῖν οὐκ ἠδύνατο τὸ κατόπιν αὐτοῦ γεγενημένον· καὶ
 250 ἐπειδὴ φυσικῶς ἡ ἀρχὴ περιγράφει τῶν ὑπ' αὐτῆς γεγενημένων τὴν κίνησιν, εἰκότως προσηγορεύθη καὶ τέλος, εἰς ὅπερ ὡς αἰτίαν τῆς τῶν κινουμένων κινήσεως δέχεται πέρας ὁ δρόμος.

Ἐκζητῶν οὖν τὸ ἑαυτοῦ τέλος ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὴν ἀρχὴν κατανατᾶ, φυσικῶς ἐν τῷ τέλει τυγχάνουσιν, ἧς ἀπολιπὼν τὴν
 255 ζήτησιν, τὴν αὐτῆς ὡς τέλος φύσει μετῆλθεν ἐκζήτησιν. Οὐ γὰρ ἦν αὐτῆς διαφυγεῖν τὴν περιγραφὴν, πανταχόθεν αὐτὸν περιῦσταμένην καὶ τὴν αὐτοῦ περιορίζουσιν κίνησιν. Οὐκ ἦν οὖν ζητῆσαι τὴν ἀρχὴν, ὡς ἔφην, ὀπίσω γεγενημένην, ἀλλ' ἐκζητῆσαι τὸ τέλος ἔμπροσθεν ὑπάρχον, ἵνα γινῶ διὰ τοῦ τέλους τὴν
 260 ἀπολειφθεῖσαν ἀρχὴν, ἐπειδὴ μὴ ἔγνω τὸ τέλος ἐκ τῆς ἀρχῆς.

τῶν παθημάτων γὰρ χάρις μας, ποὺ φανερώνει τὴ διάθεσι αὐτῶν ποὺ τὴν ποθοῦν ἀληθινὰ καὶ τὴν πρόθεσι ἐκείνων ποὺ τὴν ἐπιθυμοῦν ὑποκριτικά. Καὶ τὸν ἄλλο καιρὸ, δηλαδὴ τὸν αἰῶνα, ὅποτε θὰ φανερωθεῖ παρούσα καὶ ἐνεργός, ἡ θέωσι δηλαδὴ ἡ κατὰ χάρις. Τοὺς μεταποιεῖ ὅλους στὴν θεία ὁμοίωσι ἀνάλογα μὲ τὸ πόσο μπορεῖ νὰ τὴ δεχτεῖ ὁ καθένας, τὴν ὁποία ἴσως εἶπε ἡ Γραφή δόξα ποὺ ἀκολουθεῖ τοὺς κόπους γὰρ χάρις τῆς ἀρετῆς.

Αὐτὰ θὰ πεῖ κανένας σὲ ἀπολογία τοῦ πρὸς αὐτὸν ποὺ ρωτάει, γιὰτί ἐδῶ ἡ Γραφή δὲν εἶπε ζήτησι καὶ ἐρεύνησι, ἀλλὰ «ἐκζήτησι» καὶ «ἐξερεύνησι», μιλώντας χαρακτηριστικὰ κατὰ ἓνα πρόχειρο νόημα. Ἐγὼ ὅμως ἄκουσα ἀπὸ κάποιον σοφὸ καὶ ξέρω καὶ μιὰ ἄλλη ἐκδοχή. Ἐκεῖνος δηλαδὴ μιλώντας δυατύπωσε μυστικότερο τὸ λόγο γὰρ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος καὶ γὰρ τὴ ζήτησι καὶ τὴν ἐκζήτησι· ὅτι ἡ ζήτησι ἔχει φυσικὴ θέσι στὴν ἀρχή, ἐνῶ ἡ ἐκζήτησι στὸ τέλος. Γιὰτί δὲν ἐκζητεῖ κανένας φυσικὰ τὴν ἀρχή, ὅπως οὔτε ζητεῖ φυσικῶς τὸ τέλος, ἀλλὰ ζητεῖ τὴν ἀρχή καὶ ἐκζητεῖ τὸ τέλος. Ἀφοῦ δηλαδὴ, ἔλεγε, ἀμέσως μὲ τὴν ὑπαρξή τοῦ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν παρακοή ἔβαλε πίσω τὴν ἀρχή τοῦ, δὲν μποροῦσε νὰ ζητήσῃ αὐτὸ ποὺ εἶχε πάει πίσω τοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀρχή φυσικῶς περιγράφει τὴν κίνησι ὅσων αὐτὴ ἔχει κάνει, ὀνομάστηκε εὐλόγα καὶ τέλος, στὸ ὁποῖο ὡς αἰτία τῆς κίνησης ὅσων κινοῦνται δέχεται ὁ δρόμος τὸ τέλος τοῦ.

Ἐκζητώντας λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τὸ τέλος τοῦ καταλήγει στὴν ἀρχή, ποὺ βρίσκεται κατὰ φυσικὸν λόγο στὸ τέλος, καὶ ἀν παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴ ζήτησὴ τῆς, ἐπιχειρεῖ φυσικῶς τὴν ἐκζήτησὴ τῆς ὡς τέλος. Γιὰτί δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ διαφύγει τὴν περιγραφή τῆς, ἔχοντάς τον τριγυρισμένον ἀπὸ παντοῦ καὶ περιορίζοντας τὴν κίνησὴ τοῦ. Ἐπομένως δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ζητήσῃ, ὅπως εἶπα, τὴν ἀρχή ποὺ εἶχε βρεθεῖ πίσω, ἀλλὰ νὰ ἐκζητήσῃ τὸ τέλος ποὺ βρίσκεται ἐμπρός, γὰρ νὰ ἀντιληφθεῖ μὲσω τοῦ τέλους τὴν ἀρχή ποὺ ἔμεινε πίσω, ἀφοῦ δὲν κατάλαβε τὸ τέλος ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Καὶ τοῦτο τυχὸν ὁ σοφὸς μυσταγωγῶν Σολομῶν, φησί· «τί τὸ γεγενημένον; Αὐτὸ τὸ γενησόμενον». Καί, «τί τὸ πεποιημένον; Αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον», ὡσανεὶ σοφῶς τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ τέλους δεικνύς. Οὐκ ἔτι γὰρ μετὰ τὴν παράβασιν δείκνυται τὸ
 265 τέλος ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ ἐκ τοῦ τέλους· οὐδὲ ζητεῖ τις τοὺς τῆς ἀρχῆς λόγους, ἀλλ' ἐκζητεῖ τοὺς πρὸς τὸ τέλος τοὺς κινουμένους ἀπάγοντας.

Εἰ δέ τις ὅτι Πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς ἡ ζήτησις εἴρηται, ὡς τό, «ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν», καὶ «ζητεῖτε πρῶτον
 270 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ», βεβαίαν οὐχ ἡγεῖται ταύτην τὴν ἔννοιαν, αὐτόθεν ἔχει νουνεχῶς ἐπισκῆπτων τῶν λεχθέντων τὴν πίστωσιν· εἰπὼν γὰρ ὁ Λόγος, «ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν», ἐν τῷ τέλει τὴν ἀρχὴν διῶξαι παρηγγύησε. Καὶ τὴν βασιλείαν ἀρχὴν οὔσαν, διὰ τῆς δικαιο-
 275 οσύνης ὡς τέλους τῆς βασιλείας ἐκζητῆσαι παρεκελεύσατο. Βασιλεία γὰρ Θεοῦ, πρὸ πάσης ἐστὶ δικαιοσύνης, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἶπεῖν, αὐτοδικαιοσύνη, πρὸς ἣν ὡς τέλος ἐπείγεται πᾶσα σπουδαίου κίνησις. Ἡ γὰρ δικαιοσύνη ἐστὶν ἡ τοῦ Ἰσοῦ κατ' ἀξίαν ἐκάστω διανέμησις, βασιλεία δὲ ἔννομός ἐστιν ἐπι-
 280 στασία. Ἐὰν ταυτὸν τῆ βασιλείᾳ ἡ δικαιοσύνη, δι' ἧς ὡς τέλους ὀδεύειν τοῖς βουλομένοις ἐστὶν εὐμαρές, ὡς πρὸς ἀρχὴν τὴν βασιλείαν. Δικαιοσύνη γὰρ ἐστὶ βασιλεία ἐνεργουμένη, καὶ βασιλεία δικαιοσύνη ἐστὶ δι' ἔργων κεκυρωμένη· τὸ γὰρ ἐννόμως ἐπιστατεῖν τοῖς οὔσι, διανέμειν ἐστὶν ἐκάστω τὰ πρὸς ἀξίαν·
 285 καὶ τὸ διανέμειν ἐκάστω τὰ πρὸς ἀξίαν, ἔννομός ἐστι τῶν ὄντων ἐπιστασία. Οὐκοῦν, οὐδὲν τῆς κατὰ νοῦν τῆς ἀγίας Γραφῆς ὁμολότητος ἢ κατὰ τὴν λέξιν διαφορὰ παρεσάλευσε, παρὰ τοῖς σοφοῖς δηλαδὴ τῶν θείων νοήμοσιν.

Και ἴσως αὐτὸ μᾶς διδάσκει ὁ σοφὸς Σολομῶν λέγοντας «ποιό εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔγινε; Εἶναι αὐτὸ ποῦ θὰ γίνεи»¹⁷. Καὶ «ποιό εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔχομε κάνει; Αὐτὸ τὸ ἴδιο ποῦ θὰ κάνομε»¹⁷, δείχνοντας, σὰν σοφὸς ποῦ ἦταν, τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ τέλος. Γιατὶ μετὰ τὴν παράβαση δὲν φανερῶνεται πια τὸ τέλος ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τὸ τέλος. Οὔτε ζητεῖ κανένας τοὺς λόγους τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ ἐκζητεῖ τοὺς λόγους ποῦ ὀδηγοῦν ὅσους κινοῦνται πρὸς τὸ τέλος.

Κι ἂν κανένας δὲ θεωρεῖ βέβαιη τὴν ἔννοια ζήτηση, ἐπειδὴ ἀναφέρεται σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς Γραφῆς ὅπως «ζήτησε εἰρήνη κι ἐπιδίωξέ την»¹⁸, καὶ «ζητεῖτε πρῶτα τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη του»¹⁹, ἔχει τὴ βεβαίωση ὅσων εἰπώθηκαν ἂν ἐξετάσει προσεκτικὰ αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ λόγια. Γιατὶ λέγοντας ὁ Λόγος, «ζήτησε τὴν εἰρήνη καὶ ἐπιδίωξέ την», συμβούλεψε νὰ ἐπιδιώξομε τὴν ἀρχὴ μέσα στὸ τέλος. Καὶ τὴ βασιλεία, ποῦ εἶναι ἀρχή, πρόσταξε νὰ τὴν ἐκζητήσομε μὲ τὴ δικαιοσύνη ὡς τέλος τῆς βασιλείας. Ἡ βασιλεία δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ βρίσκεται πρὶν ἀπὸ κάθε δικαιοσύνη, καί, γιὰ νὰ κυριολεκτήσω, εἶναι μᾶλλον αὐτοδικαιοσύνη καὶ σ' αὐτὴν ὡς τέλος κατευθύνεται ἡ κίνηση τοῦ κάθε σπουδαίου. Γιατὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἡ ἀπονομή στὸν καθένα τοῦ ἀνάλογου μὲ τὴν ἀξία του, ἐνῶ ἡ βασιλεία εἶναι ἡ ἔννομη διακυβέρνηση. Ἄρα ἡ δικαιοσύνη εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴ βασιλεία καὶ μὲ αὐτὴν ὡς τέλος ποῦ εἶναι, γίνεται εὐκολο νὰ βαδίζουν ὅσοι θέλουν πρὸς τὴ βασιλεία ὡς ἀρχή. Δικαιοσύνη δηλαδὴ εἶναι βασιλεία ἐν ἐνεργείᾳ καὶ βασιλεία εἶναι δικαιοσύνη βεβαιωμένη μὲ ἔργα. Γιατὶ τὸ νὰ κυβερνᾶ κανεὶς μὲ τὸ νόμο τοὺς ἀνθρώπους σημαίνει ν' ἀπονέμει στὸν καθένα ὅ,τι τοῦ ἀξίζει, καὶ ἡ ἀπονομή στὸν καθένα ὅ,τι τοῦ ἀξίζει εἶναι ἔννομη διακυβέρνηση. Ἐπομένως ἡ λεκτικὴ διαφορὰ δὲν κλόνησε καθόλου τὴ νοηματικὴ ὁμαλότητα τῆς ἁγίας Γραφῆς στοὺς σοφοὺς βέβαια γνῶστες τῶν θείων.

17. Ἐκκλ. 1,11,9.

18. Ψαλμ. 33,15.

19. Ματθ. 6,3.

Εἰ δὲ καθ' ἕτερον βούλοιτό τις ἐκδέχεσθαι τρόπον τήν τε
 290 ζήτησιν καὶ ἐρεῦνησιν⁽¹³⁾, καὶ τὴν ἐκζήτησιν καὶ τὴν ἐξερεῦνη-
 σιν, εὐρήσει τὴν μὲν ζήτησιν καὶ τὴν ἐκζήτησιν περὶ τὸν νοῦν
 κινουμένας, τὴν δὲ ἐρεῦνησιν καὶ τὴν ἐξερεῦνησιν περὶ τὸν λό-
 γον. Ζητεῖ γὰρ φυσικῶς ὁ νοῦς⁽¹⁴⁾, ἐρευνᾷ δὲ κατὰ φύσιν ὁ λό-
 γος. Ζήτησις γὰρ ἐστίν, ἴν' ὡς ἐν ὄρω περιλαβὼν εἶπω, ἀπλῆ
 295 τοῦ νοῦς πρὸς τι γνωστὸν μετ' ἐφέσεως κίνησις· ἐρεῦνησις δέ
 ἐστὶν ἀπλῆ τοῦ λόγου περὶ τι γνωστὸν μετὰ τινος ἐννοίας διά-
 κρισις. Ἐκζήτησις δὲ ἐστὶν ἢ κατ' ἐπιστήμην τοῦ νοῦς γνωστι-
 κὴ πρὸς τι γνωστὸν μετὰ ποιᾶς, ἤγουν τοιαῦσδε ἐφέσεως κίνη-
 σεις· ἐξερεῦνησις δὲ ἐστὶν ἢ τοῦ λόγου κατ' ἐνέργειαν περὶ τι
 300 γνωστὸν μετὰ ποιᾶς, ἤγουν τοιαῦσδε ἐννοίας διάκρισις, οὓς τινὰς
 ὄρους ἐπὶ τὰ θεῖα μεταφέροντες, φαμέν, ὅτι ζήτησις ἐστὶν ἢ τοῦ
 νοῦ πρώτη τε καὶ ἀπλῆ πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετ' ἐφέσεως κί-
 νησις, ἐρεῦνησις δὲ ἐστὶν ἢ πρώτη καὶ ἀπλῆ τοῦ λόγου περὶ
 τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετὰ τινος ἐννοίας διάκρισις. Ἐκζήτησις δὲ πά-
 305 λιν ἐστὶν ἢ τοῦ νοῦ κατ' ἐπιστήμην γνωστικὴ πρὸς τὴν ἰδίαν αἰ-
 τίαν μετὰ τινος ζεούσης ἐφέσεως κίνησις, ἐξερεῦνησις δὲ ἐστὶν
 ἢ τοῦ λόγου κατ' ἐνέργειαν τῶν ἀρετῶν περὶ τὴν ἰδίαν αἰτίαν
 μετὰ τινος ἔμφορος καὶ σοφῆς ἐννοίας γινομένη διάκρισις.

Οὐκοῦν καὶ οἱ ἅγιοι προφηταὶ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυ-
 310 χῶν ἐζητήσαντές τε καὶ ἐξερευνήσαντες, διάπυρον εἶχον καὶ ζέ-
 ουσαν μετ' ἐπιστήμης καὶ γνώσεως πρὸς τὸν Θεὸν τὴν τοῦ νοῦ
 κατ' ἐφесιν κίνησιν, καὶ ἔμφορα καὶ σοφὴν τὴν τοῦ λόγου
 κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν θείων διάκρισιν, οὓς οἱ μιμούμενοι
 μετὰ γνώσεως καὶ ἐπιστήμης τὴν τῶν ψυχῶν ἐκζητοῦσι
 315 σωτηρίαν, καὶ μετὰ φρονήσεως καὶ σοφίας ἐξερευνῶντες, με-
 τέρχονται τὴν ἐν τοῖς θείοις ἔργοις διάκρισιν.

ΣΧΟΛΙΑ

11 Οὐτε ἡ θεία χάρις, φησὶν, ἐνεργεῖ φωτισμοὺς γνώσεως,
 οὐκ ὄντος τοῦ κατὰ δύνάμιν φυσικὴν δεχομένου τὸν φωτι-

Ἄν ὅμως κάποιος θέλει νὰ δεχτεῖ μὲ ἄλλο νόημα τὶς ἔννοιες ζήτησις κι ἐρεῦνησις, ἐκζήτησις κι ἐξερεύνησις, θὰ βρεῖ τὴν ζήτησις καὶ τὴν ἐκζήτησις ν' ἀναφέρονται στὸ νοῦ, καὶ τὴν ἐρεῦνησις κι ἐξερεύνησις στὸ λόγο. Γιατὶ ζητεῖ ὁ νοῦς φυσικῶς καὶ πάλι φυσικῶς ἐρευνᾷ ὁ λόγος. Ζήτησις δηλαδὴ εἶναι, γιὰ νὰ κλείσω τὴ σκέψη μου σ' ἓνα ὄρισμό, μία ἀπλή κίνησις τοῦ νοῦ πρὸς κάτι ποῦ μπορεῖ νὰ γνωστεῖ, συνοδευόμενῃ ἀπὸ ἐπιθυμία, ἐνῶ ἐρεύνησις εἶναι ἀπλή ἐννοιολογικὴ διάκρισις τοῦ λόγου γιὰ κάτι ποῦ μπορεῖ νὰ γνωστεῖ. Ἐκζήτησις πάλι εἶναι ἢ μὲ ἐπιστήμη γνωστικὴ κίνησις τοῦ νοῦ πρὸς κάτι ποῦ μπορεῖ νὰ γνωστεῖ μὲ κάποια, δηλαδὴ τέτοιου εἴδους ἐπιθυμία, ἐνῶ ἐξερεύνησις εἶναι ἢ ἐνεργὸς διάκρισις τοῦ λόγου σχετικὰ μὲ κάτι ποῦ μπορεῖ νὰ γνωστεῖ μὲ κάποια, δηλαδὴ μ' ἐνὸς εἴδους ἔννοια. Μεταφέροντας τοὺς ὁρισμοὺς αὐτοὺς στὰ θεῖα λέμε ὅτι ζήτησις εἶναι ἢ πρώτη κι ἀπλή κίνησις τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ἴδια του αἰτία συνοδευόμενῃ μ' ἐπιθυμία, ἐνῶ ἐρεύνησις εἶναι ἢ πρώτη κι ἀπλή τοῦ λόγου διάκρισις μὲ κάποια ἔννοια γιὰ τὴν ἴδια του αἰτία. Ἐκζήτησις πάλι εἶναι ἢ μ' ἐπιστήμη γνωστικὴ κίνησις τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ἴδια του αἰτία μὲ κάποια ὀλόθερμῃ ἐπιθυμία, ἐνῶ ἐξερεύνησις εἶναι ἢ ἐνεργὸς διάκρισις τῶν ἀρετῶν ποῦ κάνει ὁ λόγος σχετικὰ μὲ τὴν ἴδια του αἰτία, συνοδευόμενῃ ἀπὸ κάποια λογικὴ καὶ σαφὴ ἔννοια.

Καὶ οἱ ἅγιοι λοιπόν, ἀφοῦ ἐκζήτησαν κι ἐξερεύνησαν γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν, εἶχαν διάπυρη καὶ φλογερὴ πρὸς τὸ Θεὸ τὴν ἐκούσια κίνησις τοῦ νοῦ μ' ἐπιστήμη καὶ γνώσις καὶ λογικὴ ἐπίσις καὶ σοφὴ τὴ διάκρισις τοῦ λόγου καὶ τὴν ἐνεργεία τῶν θεῶν. Αὐτοὺς ὅποιοι τοὺς μιμοῦνται μὲ γνώσις κι ἐπιστήμη ἐκζητοῦν τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν κι ἐξερευνώντας μὲ φρόνησις καὶ σοφία ἀσκοῦν τὴ διάκρισις στὰ θεῖα ἔργα.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Οὔτε ἡ θεία χάρις, λέει, ἐνεργεῖ φωτισμοὺς γνώσις, ἀν δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνο ποῦ ἀπὸ φυσικὴ ἰκανότητά του δέχεται τὸ

σμόν, οὔτε μὴν τὸ δεκτικὸν δίχα τῆς χορηγούσης χάριτος
5 τὸν φωτισμὸν ἐνεργεῖ γνώσεως.

2 Ὁ δίχα πάθους αἰτῶν, λαμβάνει τὴν τοῦ ἐνεργεῖν δύνασθαι
χάριν κατὰ τὴν πρᾶξιν τὰς ἀρετάς, καὶ ὁ ζητῶν ἀπαθῶς
εὐρίσκει κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν τὴν ἐν τοῖς οὐσίς ἀλή-
θειαν, καὶ ὁ κρούων ἀπαθῶς τὴν θύραν τῆς γνώσεως, ἀ-
10 κωλύτως εἰς τὴν ἀπόκρυφον τῆς μυστικῆς θεολογίας εἰσ-
ελεύσεται χάριν.

3 Ὁ νοῦς σοφίας ὄργανον, φησίν, ὁ λόγος γνώσεως, ἢ κατ'
ἄμφω πληροφῶν, τῆς κατ' ἄμφω συνισταμένης πίστεως,
τοῦ δὲ τῶν ἰαμάτων χαρίσματος, ἢ φυσικὴ φιλανθρωπία.
15 Πᾶν γὰρ χάρισμα θεῖον ἐπιτήδειον ἐν ἡμῖν ἔχει καὶ προσ-
φυῆς ὡσπερ δύναμιν ἢ διάθεσιν ὄργανον δεκτικόν. Οἷον ὁ
τὸν νοῦν πάσης αἰσθητῆς φαντασίας ποιήσας καθαρὸν, δέ-
χεται σοφίαν· ὁ δὲ τὸν λόγον τῶν ἐμφύτων παθῶν, θυμοῦ
λέγω καὶ ἐπιθυμίας, καταστάσας Δεσπότην, δέχεται
20 γνῶσιν· ὁ δὲ τὴν κατὰ νοῦν καὶ λόγον περὶ τὸ Θεῖον ἀσά-
λευτον πληροφῶν ἔχων, τὴν πάντα δυναμένην δέχεται
πίστιν· ὁ δὲ τὴν φυσικὴν κατορθῶσας φιλανθρωπίαν, μετὰ
τὴν τελείαν τῆς φιλαυτίας ἀναίρεσιν, ἰαμάτων δέχεται χαρί-
σματα.

4 25 Τὸ αἰσθητὸν φῶς δῆλον ὅτι.

5 Τὸ πνευματικὸν φῶς δῆλον ὅτι.

6 Τῶν πρὸς Θεὸν δηλονότι κινουμένων.

7 Ὁ τοῦ εἶναι λόγος τὸν Θεὸν ὡς ἀρχὴν φυσικὴν ἐπιφέρεται,
φησίν, καὶ ὁ τοῦ εὔ εἶναι λόγος, τὸν Θεὸν ὡς τέλος, πρὸς
30 ὃν ἐπέιγεται γνωμικῶς πᾶς ὁ τὴν ἔφεσιν εἰς Θεὸν ἀναπλά-
σαι γλιχόμενος, ὧν ἐνότης ἐστίν, ὁ τοῦ εὔ εἶναι λόγος κατὰ
χάριν παραγινόμενος καὶ τὸν Θεὸν ἐπιφερόμενος, τὸν πά-
σης ἀρχῆς καὶ τέλους κατὰ φύσιν ἀνώτερον, ποιοῦντα τοὺς
ἀρχὴν ἔχοντας κατὰ φύσιν καὶ τέλος ἀνάρχους κατὰ χάριν
35 καὶ ἀτελευτήτους.

φωτισμό. Ούτε όμως ή δεκτικότητα ενεργεί τὸ φωτισμὸ τῆς γνώσης χωρὶς τῆ χάρη πὸ τὸν χορηγεῖ.

2. Ὅποιος ζητεῖ χωρὶς κανένα πάθος δέχεται τῆ χάρη νὰ μπορεῖ νὰ ενεργεῖ στὴν πράξη τὶς ἀρετές. Ὅποιος ἐπίσης ζητεῖ μὲ ἀπάθεια βρίσκει κατὰ τῆ φυσικὴ θεώρηση τὴν ἀλήθεια τῶν ὄντων. Κι ὅποιος κρούει μὲ ἀπάθεια τῆ θύρα τῆς γνώσης, θὰ εἰσέλθει ἀκώλυτα στὴν ἀπόκρυφη χάρη τῆς μυστικῆς θεολογίας.
3. Ὁ νοῦς εἶναι ὄργανο τῆς σοφίας, ὁ λόγος ὄργανο γνώσης, ἡ πληροφορία καὶ στὰ δύο εἶναι ἡ πίστη πὸ συνίσταται κι ἀπὸ τὰ δύο, καὶ τὸ ὄργανο τοῦ χαρίσματος τῶν ἱαμάτων εἶναι ἡ φυσικὴ φιλανθρωπία. Γιατὶ γιὰ κάθε χάρισμα θεῖο ὑπάρχει μέσα μας τὸ κατάλληλο καὶ πρόσφορο ὄργανο σὰν δύναμη ἢ διάθεση. Γιὰ παράδειγμα· ὅποιος καθάρισε τὸ νοῦ του ἀπὸ κάθε αἰσθητὴ φαντασία δέχεται τῆ σοφία· ὅποιος ἔκανε τὸ λόγο κύριο τῶν ἐμφυτων παθῶν, ἐννοῶ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, δέχεται τῆ γνώση. Ὅποιος ἔχει τὴν ἀσάλευτη πληροφορία καὶ στὸ νοῦ καὶ στὸ λόγο γύρω ἀπὸ τῆ θεότητα, δέχεται τὴν πίστη πὸ τὰ πάντα μπορεῖ· κι ὅποιος κατόρθωσε τῆ φυσικὴ φιλανθρωπία, ἔπειτα ἀπὸ τὴν τέλεια ἐξόντωση τῆς φιλαυτίας, δέχεται τὰ χαρίσματα τῶν ἰάσεων.
4. Εἶναι φανερὸ ὅτι μιλά γιὰ τὸ αἰσθητὸ φῶς.
5. Καὶ πάλι εἶναι φανερὸ ὅτι μιλάει γιὰ τὸ πνευματικὸ φῶς.
6. Ὅσων δηλαδὴ κινουῦνται πρὸς τὸ Θεό.
7. Ὁ λόγος τοῦ εἶναι δέχεται, λέει, τὸ Θεὸ ὡς φυσικὴ ἀρχὴ καὶ ὁ λόγος τῆς μακαριότητος δέχεται τὸ θεῖο ὡς τέλος καὶ σ' αὐτὸν σπεύδει μὲ τῆ θέλησή του ὅποιος λαχταρᾷ νὰ ἀναπλάσει τὸν πόθο του μὲ τῆ χάρη τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ δύο ἐνωμένοι ἀποτελοῦν τὸ λόγο τῆς μακαριότητος πὸ ἔρχεται κατὰ χάρη καὶ φέρνει τὸ Θεὸ τὸν πάνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ τέλος κατὰ τῆ φύση πὸ κάνει αὐτούς, πὸ ἀπὸ τῆ φύση τοὺς ἔχουν ἀρχὴ καὶ τέλος, ἀναρχοὺς καὶ ἀτελεύτητους.

- 8 Ἡ κατὰ χάριν ἐν τῷ ποιῶ πρὸς θέωσιν μεταποιήσις ἔκβα-
σις τῶν ἀρχῆ τε καὶ τέλει φυσικῶς περιγεγραμμένων ἐστί.
- 9 Ἐμφασις μυστικὰ τῆς ἐσομένης κρίσεως ἀποδεικτική.
- 10 Πρῶτόν τις ζητεῖ, φησί, τῇ προαιρέσει νεκρῶσαι τὴν ἀ-
40 μαρτίαν καὶ τὴν προαίρεσιν τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ οὕτως ἐρευνᾷ
πῶς δεῖ καὶ ποίῳ τρόπῳ νεκρῶσαι ταύτας ἀλλήλαις. Καὶ
πάλιν μετὰ τὴν τούτων ἀλλήλαις τελείαν νέκρωσιν, ζητεῖ
τὴν κατ' ἀρετὴν τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν κατὰ
προαίρεσιν ζωὴν. Καὶ οὕτως ἐρευνᾷ, πῶς δεῖ καὶ ποίῳ
50 τρόπῳ τὴν ἐν ἀλλήλαις τούτων δημιουργῆσαι ζωὴν.
Ἔστιν οὖν, ὡς ἐν ὀρισμῷ λαβεῖν, ἡ μὲν ζήτησις ὄρεξις
καταθυμίου τινός, ἡ δὲ ἐρεῦνησις τρόπος τῆς πρὸς τὸ κα-
ταθύμιον ὀρέξεως ἀνυστικός.
- 11 Ὁ νεκρώσας, φησί, τῇ ἀμαρτία τὴν προαίρεσιν, σύμφυ-
55 τος γέγονε τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ
ταύτην ἀναστήσας τῇ δικαιοσύνῃ, σύμφυτος γέγονε καὶ τῆς
ἀναστάσεως αὐτοῦ.
- 12 Ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ προαίρεσις, φησὶν, ἀλλήλαις νεκρούμε-
ναι, διπλῆν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας τὴν ἀναισθησίαν· καὶ ἡ δι-
60 καιοσύνη καὶ ἡ προαίρεσις ἐν ἀλλήλαις ἔχουσαι τὴν ζωὴν,
διπλῆν ἔχουσι τὴν αἴσθησιν.
- 13 Ἄλλη περὶ τῶν αὐτῶν θεωρία.
- 14 Ὁ μὲν νοῦς, φησί, κατὰ μόνην τὴν ἔφεσιν ἀγνώστως τῶν
ὄντων αἰτίαν κινούμενος, ζητεῖ μόνον, ὃ δὲ λόγος τοὺς ἐν
65 τοῖς οὖσιν ἀληθεῖς ποικίλως ἐφοδεύων ἐρευνᾷ λόγους.

8. Ἡ κατὰ χάρη μεταποίησις τῆς ποιότητος γιὰ τὴν θέωσίν μας εἶναι ἕξοδος ἀπὸ τὸν περιορισμὸν ἐκείνων ποὺ περιγράφονται φυσικῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος.
9. Πρόκειται γιὰ μυστικὴ φανέρωσις τῆς κρίσεως ποὺ θὰ γίνῃ.
10. Τὸ πρῶτον ποὺ ζητεῖ κανένας εἶναι νὰ νεκρώσῃ τὴν ἁμαρτίαν μὲ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν προαίρεσιν πρὸς ἁμαρτίαν. Καὶ ἔτσι ἐρευνᾷ, πῶς πρέπει καὶ μὲ ποῖόν τρόπο νὰ νεκρώσῃ αὐτὴς τὴν μίαν μὲ τὴν ἄλλην. Καὶ πάλιν ἔπειτα ἀπὸ τὴν τέλειαν νέκρωσίν τους τῆς μιᾶς μὲ τὴν ἄλλην, ζητεῖ τὴν ζωὴν τὴν σύμφωνον μὲ τὴν προαιρετικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐνάρετον προαίρεσιν. Καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐρευνᾷ πῶς πρέπει καὶ μὲ ποῖόν τρόπον θὰ δημιουργήσῃ τὴν ζωὴν τῆς μιᾶς μέσα εἰς τὴν ἄλλην. Εἶναι λοιπόν, γιὰ νὰ τὸ ἐκφράσω μ' ἓνα ὄρισμόν, ἡ ζήτησις ὄρεξιν ἐνὸς ἐπιθυμητοῦ, ἐνῶ ἡ ἐρεῦνησις τρόπος ποὺ διεκπεραιώνει τὴν ὄρεξιν πρὸς κάτι τὸ ἐπιθυμητόν. Ἡ ἐρεῦνησις εἶναι ἓνας τρόπος ποὺ διεκτρανώνει τὴν ὄρεξιν πρὸς ἓνα ἐπιθυμητόν.
11. Ὁποῖος νέκρωσε, λέει, τὴν προαίρεσίν του γιὰ ἁμαρτίαν, ἔγινε σύμφυτος μὲ τὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁποῖος ἀνέστησε τὴν προαίρεσίν του γιὰ δικαιοσύνην, ἔγινε σύμφυτος μὲ τὸ ὁμοίωμα τῆς ἀνάστασός του.
12. Ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ προαίρεσις, λέει, μὲ τὴν νέκρωσίν της ἡ μία γιὰ τὴν ἄλλην, ἔχουν διπλὴν τὴν ἀναισθησίαν μεταξύ τους. Καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ προαίρεσις ὄντας ἡ μία ζωὴ τῆς ἄλλης, ἔχουν διπλὴν τὴν αἴσθησιν.
13. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὰ ἴδια.
14. Ὁ νοῦς, λέει, κινεῖται μὲ μόνον τὴν ἐπιθυμίαν χωρὶς νὰ γνωρίζει καὶ ζητεῖ μόνον τὴν αἰτίαν τῶν ὄντων, ἐνῶ ὁ λόγος μὲ τὴν πολυμήχανον ἐφοδὸν του ἐρευνᾷ τοὺς ἀληθινοὺς μέσα εἰς τὰ ὄντα λόγους.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ε'

«Ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ἡμᾶς». Ὑπὸ τίνος προεγνωσμένον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, Χριστὸν ὁ τῆς Γραφῆς ὠνόμασε λόγος, καὶ μαρτυρεῖ σαφῶς οὕτωςι φάσκων ὁ μέγας Ἀπόστολος, «τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν γενεῶν, νῦν ἐφανερώθη», ταυτὸν λέγων δηλαδὴ τῷ Χριστῷ, τὸ κατὰ
10 Χριστὸν μυστήριον· τοῦτο προδήλως ἐστὶν ἄρρητός τε καὶ ἀπερινόητος θεότηός τε καὶ ἀνθρωπότητος καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις, εἰς ταυτὸν ἄγουσα τῇ θεότητι κατὰ πάντα τρόπον, τῷ τῆς ὑποστάσεως λόγῳ, τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ μίαν ἀμφοτέρων ἀποτελοῦσα τὴν ὑπόστασιν σύνθετον, τῆς αὐτῶν κατὰ φύσιν
15 οὐσιώδους διαφορᾶς μηδεμίαν καθοτιοῦν ἐπάγουσα μείωσιν, ὥστε καὶ μίαν αὐτῶν γενέσθαι, καθ' ὃ ἔφην, τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἀπαθῆ διαμένειν, καθ' ἣν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀνελάττωτος αὐτῶν καὶ ἠνωμένων ἢ κατὰ φύσιν σώζεται ποσότης. Ὅπου γὰρ κατὰ τὴν ἔνωσιν οὐδὲν τὸ παρά-
20 παν τροπῆς ἢ ἀλλοιώσεως τοῖς ἐνωθεῖσι παρηκολούθησε πάθος, ἀκραιφνῆς ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν ἑκατέρου τῶν ἠνωμένων διαμεμένηκε λόγος· ὧν δὲ ἀκραιφνῆς ὁ τῆς οὐσίας καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν διαμεμένηκε λόγος, τούτων ἀλώβητος κατὰ πάντα τρό-

ΕΡΩΤΗΣΗ 60

«Ἀλλὰ μὲ τὸ πολύτιμο αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ποῦ θυσιάστηκε σὰν ἄμνὸς ἄμωμος καὶ ἄσπιλος, κι ἦταν βέβαια προορισμένος πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ φανερώθηκε γιὰ χάρη μας αὐτὰ τὰ τελευταῖα χρόνια»¹. Προορισμένος ἀπὸ ποιόν;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ὁ λόγος τῆς Γραφῆς τὸ ὀνόμασε Χριστὸ καὶ τὸ βεβαιώνει μὲ σαφήνεια ὁ μέγας Ἀπόστολος λέγοντας, «τὸ μυστικὸ σχέδιο, ποῦ ἦταν κρυμμένο ἀπὸ ὅλες τὶς γενεές, φανερώθηκε τώρα»², ἐννοώντας δηλαδὴ ὡς τὸν Χριστό, τὸ μυστικὸ σχέδιο μὲ τὸ Χριστό. Αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερα ἢ ἄρρητη καὶ ἀκατάληπτη ὑποστασιακὴ ἔνωση τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ποῦ ὀδηγεῖ σὲ ταυτότητα πλήρη τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὴ θεότητα ἐξαιτίας τῆς ὑπόστασης καί, κάνοντας μία τὴν ὑπόσταση τὴ σύνθετη ἀπὸ τὰ δύο, χωρὶς ἢ φυσικὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας τους νὰ προκαλέσει σ' αὐτὴν καμμιά μείωση σὲ ὀτιδήποτε. Ὡστε καὶ ἢ ὑπόστασή τους νὰ γίνεῖ, ὅπως εἶπα, μία, καὶ ἢ φυσικὴ διαφορὰ νὰ μείνει ἀπαθὴς, στὴν ὀποία ὑπόσταση καὶ μετὰ τὴν ἔνωση ἢ κατὰ φύση ποιότητά τους διασώζεται ἀμείωτη καὶ ὀταν ἔνωθῶν. Γιατί, ὅπου κατὰ τὴν ἔνωση δὲ συνοδεύει τὰ ἔνωμένα καμμιά ἀπολύτως τροπὴ καὶ καμμιά ἀλλοίωση, ὁ λόγος τῆς οὐσίας καθενὸς παραμένει γνήσιος κι ἀληθινός. Κι ὀποιων ὁ λόγος παραμένει γνήσιος κι ἀληθινός καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, αὐτῶν οἱ φύσεις παραμένουν ἄθικτες μὲ

2. Κολ. 1,26.

πον μεμενήκασιν αἱ φύσεις, μηδεμιᾶς τὸ σύνολον ἀρνησαμένης
25 τὰ ἑαυτῆς διὰ τὴν ἔνωσιν.

Ἐπρεπε γὰρ τῷ ποιητῇ τῶν ὄλων καὶ γενομένῳ φύσει
κατ' οἰκονομίαν ὅπερ οὐκ ἦν, καὶ ἑαυτὸν ὅπερ ἦν κατὰ φύσιν,
καὶ ὅπερ γέγονε φύσει κατ' οἰκονομίαν, ἄτρεπτον διασώσασθαι.
Θεῷ γὰρ οὐ πέφυκεν ἐνθεωρεῖσθαι τροπή, ὧ̄ μηδεμία καθάπαξ
30 κίνησις ἐπινοεῖται, περὶ ἣν ὑπάρχει τοῖς κινουμένοις τὸ τρέπε-
σθαι. Τοῦτό ἐστι τὸ μέγα καὶ ἀπόκρυφον μυστήριον. Τοῦτό
ἐστὶν ὁ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων προεπινοούμενος θεῖος σκοπός,
ὃν ὀρίζοντες εἶναί φαμεν, «προεπινοούμενον τέλος, οὗ ἕνεκα
μὲν πάντα, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς ἕνεκα». Πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἀφο-
35 ρῶν, τὰς τῶν ὄντων ὁ Θεὸς παρήγαγεν οὐσίας. Τοῦτο κυρίως
ἐστὶ τὸ τῆς προνοίας καὶ τῶν προνοουμένων πέρας, καθ' ὃ εἰς
τὸν Θεὸν ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένων ἐστὶν ἀνακεφαλαίωσις.
Τοῦτό ἐστι τὸ πάντας περιγράφον τοὺς αἰῶνας καὶ τὴν ὑπερά-
πειρον καὶ ἀπειράκις ἀπείρως προὔπαρχουσαν τῶν αἰώνων με-
40 γάλην τοῦ Θεοῦ βουλήν ἐκφαῖνον μυστήριον, ἧς γέγονεν ἄγγε-
λος αὐτὸς ὁ κατ' οὐσίαν τοῦ Θεοῦ Λόγος γενόμενος ἄνθρωπος,
καὶ αὐτόν, εἰ θέμις εἰπεῖν, τὸν ἐνδότατον πυθμένα τῆς πατρικῆς
ἀγαθότητος φανερόν καταστήσας καὶ τὸ τέλος ἐν αὐτῷ δείξας,
δι' ὃ τὴν πρὸς τὸ εἶναι σαφῶς ἀρχὴν ἔλαβον τὰ πεποιημένα. Διὰ
45 γὰρ τὸν Χριστόν, ἡγουν τὸ κατὰ Χριστόν μυστήριον, πάντες οἱ
αἰῶνες καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς αἰῶσιν, ἐν Χριστῷ τὴν ἀρχὴν τοῦ
εἶναι καὶ τὸ τέλος εἰλήφασιν. Ἐνωσις γὰρ προὔπενοήθη τῶν
αἰώνων, ὄρου καὶ ἀοριστίας⁽¹⁾, καὶ μέτρου καὶ ἀμετρίας, καὶ
πέρατος καὶ ἀπειρίας, καὶ κτίστου καὶ κτίσεως, καὶ στάσεως

κάθε τρόπο χωρὶς νὰ ἀρνηθεῖ καμμιά ἀπὸ αὐτὲς τὰ δικά της στοιχεῖα γιὰ χάρη τῆς ἔνωσης.

Γιατὶ ὁ ποιητὴς τῶν ὄλων, αὐτὸς ποὺ ἔγινε κατ' οἰκονομία αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν, ἔπρεπε νὰ διασώσει ἀμετάβλητο καὶ τὸν ἑαυτὸ του σὲ αὐτὸ ποὺ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ σὲ αὐτὸ ποὺ ἔγινε στὴ φύση κατ' οἰκονομία. Γιατὶ στὸ Θεὸ δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ βλέπομε μεταβολή, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν μπορούμε νὰ σκεφτοῦμε καμμιά ἀπολύτως κίνηση σχετικὰ μὲ τὴν ὁποία γίνεται ἡ μεταβολὴ σὲ ὅσα κινουῦνται. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο κι ἀπόκρυφο μυστήριον. Αὐτὸ εἶναι τὸ μακάριο τέλος γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχουν γίνει ὅλα. Αὐτὸς εἶναι ὁ θεῖος σκοπὸς ποὺ προεπινοήθηκε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ὄντων, ποὺ ὀρίζοντάς τον μπορούμε νὰ τὸν ποῦμε 'προεπινοούμενο τέλος', γιὰ χάρη τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα κι αὐτὸ γιὰ χάρη κανενός. Σ' αὐτὸ τὸ τέλος ἀτενίζοντας δημιούργησε ὁ Θεὸς τίς οὐσίες τῶν ὄντων. Αὐτὸ εἶναι κυρίως τὸ πέρας τῆς πρόνοιας καὶ ἐκείνων ποὺ ἡ πρόνοια προνοεῖ, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ ἐπανασυναγωγὴ στὸ Θεὸ ὄλων τῶν ποιημάτων του. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον ποὺ περικλείει ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ φανερῶνει τὴν ὑπεράπειρη καὶ ποὺ ἄπειρες φορὲς ἀπείρως προϋπάρχει ἀπὸ τοὺς αἰῶνες μεγάλη βουλή τοῦ Θεοῦ³, τῆς ὁποίας βουλῆς ἀγγελιοφόρος ἔγινε ὁ ἴδιος ὁ σύμφωνος μὲ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ Λόγος ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος⁴, καὶ φανέρωσε, ἂν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ πῶ, τὸν ἴδιο τὸ βαθύτερον πυθμένα τῆς Πατρικῆς ἀγαθότητος κι ἔδειξε μέσα σ' αὐτὸν τὸ τέλος, ποὺ γιὰ χάρη του τὰ δημιουργήματα ἔλαβαν σαφῶς τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς τους. Γιατὶ γιὰ τὸ Χριστό, δηλαδὴ γιὰ τὸ μυστήριον κατὰ Χριστό, ὅλοι οἱ αἰῶνες καὶ ὅλα ὅσα περιέχουν ἔχουν λάβει τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ εἶναι τους. Γιατὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες προϋπονοήθηκε ἡ ἔνωση, τοῦ ὄριου καὶ τῆς ἀοριστίας, τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἀμετρίας, τοῦ πέρατος καὶ τῆς ἀπειρίας, τοῦ δημιουργοῦ καὶ τῆς δημιουργίας, τῆς στάσης καὶ

3. Ἐφ. 1,10,11.

4. Ἦσ. 9,6.

50 καὶ κινήσεως, ἥτις ἐν Χριστῷ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων φανερωθέντι γέγονε, πλήρωσιν δοῦσα τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ δι' ἑαυτῆς, ἵνα περὶ τὸ πάντη κατ' οὐσίαν ἀκίνητον στῆ τὰ κατὰ φύσιν κινούμενα, τῆς πρὸς τε αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα παντελῶς ἐκβεβηκότα κινήσεως, καὶ λάβῃ τῇ πείρᾳ τὴν κατ' ἐνέργειαν
55 γνῶσιν τοῦ, ἐν ᾧ στῆναι κατηξιώθησαν, ἀναλλοίωτον καὶ ὡσαύτως ἔχουσιν, τὴν τοῦ γνωσθέντος αὐτοῖς παρεχομένην ἀπόλαυσιν.

Διττὴν γὰρ οἶδε τὴν τῶν θείων γνῶσιν ὁ λόγος⁽²⁾: τὴν μὲν σχετικὴν, ὡς ἐν μόνῳ λόγῳ κειμένην καὶ νοήμασι καὶ τὴν κατ' ἐνέργειαν τοῦ γνωσθέντος διὰ πείρας οὐκ ἔχουσιν αἴσθησιν, δι' ἧς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν οἰκονομούμεθα. Τὴν δὲ κυρίως ἀληθῆ ἐν μόνῃ τῇ πείρᾳ κατ' ἐνέργειαν δίχα λόγου καὶ νοημάτων, ὅλην τοῦ γνωσθέντος κατὰ χάριν μεθέξει παρεχομένην τὴν αἴσθησιν, δι' ἧς κατὰ τὴν μέλλουσαν λῆξιν τὴν ὑπὲρ φύσιν ὑπο-
65 δεχόμεθα θέωσιν ἀπαύστως ἐνεργουμένην· καὶ τὴν μὲν σχετικὴν ὡς ἐν λόγῳ κειμένην καὶ τοῖς νοήμασι, κινητικὴν εἶναι φασὶ τῆς πρὸς τὴν μεθέξει κατ' ἐνέργειαν γνῶσιν ἐφέσεως⁽³⁾, τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν, διὰ τῆς πείρας μεθέξει παρεχομένην τοῦ γνωσθέντος τὴν αἴσθησιν, ἀφαιρετικὴν εἶναι τῆς ἐν λόγῳ κειμέ-
70 νης καὶ νοήμασι γνώσεως.

Ἀμήχανον γὰρ εἶναι, φασὶν οἱ σοφοί, συνυπάρχειν τῇ πείρᾳ τοῦ Θεοῦ τὸν περὶ Θεοῦ λόγον, ἢ τῇ αἰσθήσει τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτοῦ νόησιν· λόγον δὲ περὶ Θεοῦ φημὶ τὴν ἐκ τῶν ὄντων ἀναλογίαν τῆς περὶ αὐτοῦ γνωστικῆς θεωρίας, αἴσθησιν δὲ τὴν
75 ἐπὶ τῇ μεθέξει πείραν τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν⁽⁴⁾, νόησιν δὲ τὴν ἐκ τῶν ὄντων περὶ αὐτοῦ ἀπλὴν καὶ ἐνιαίαν γνῶσιν. Τάχα δὲ καὶ ἐπ' ἄλλου παντὸς τοῦτο γνωρίζεται, εἴπερ ἢ τοῦδε τοῦ πράγματος πείρα τὸν περὶ αὐτὸν καταπαύει λόγον, καὶ ἢ τοῦδε τοῦ πράγματος αἴσθησις τὴν περὶ αὐτοῦ σχολάζουσιν ἐργάζεται

τῆς κίνησης, καὶ ἡ ἔνωση αὐτὴ ἔγινε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ὅταν φανερώθηκε στὸ τέλος τῶν χρόνων καὶ πραγματοποιοῖσεν τὴν πρόγνωση τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ σταματήσουν γύρω στὸ τελείως ἀκίνητο κατὰ τὴν οὐσία ὅσα κινουῦνται ἀπὸ τὴ φύση τους, ξεφεύγοντας τελείως ἀπὸ τὴν κίνηση πρὸς τὸν ἑαυτό τους καὶ πρὸς τὰ ἄλλα καὶ νὰ λάβουν πείρα τῆς κατ' ἐνέργειαν γνώσης ἐκείνου ὅπου ἀξιώθηκαν νὰ σταματήσουν, γνώσης ἀναλλοιώτης ποὺ παραμένει πάντοτε ἴδια παρέχοντας σ' αὐτοὺς τὴν ἀπόλαυση ἐκείνου ποὺ γνώρισαν.

Γιατὶ ὁ λόγος ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ γνώση τῶν θείων εἶναι διπλή· ἡ σχετικὴ, ποὺ βρίσκεται μόνο στὸ λόγο καὶ στίς ἔννοιες καὶ ποὺ δὲν ἔχει κατὰ τὴν πράξη μὲ τὴν πείρα αἴσθησις ἐκείνου ποὺ ἔγινε γνωστὸ καὶ ποὺ μ' αὐτὴν οἰκονομοῦμε τὴν παρούσα ζωὴ· καὶ ἡ πραγματικὴ ἀληθινὴ γνώση, ποὺ μὲ τὴν πείρα μόνο κατὰ τὴν πράξη χωρὶς λόγο καὶ ἔννοιες παρέχει ὅλη τὴν αἴσθησις ἐκείνου ποὺ ἔγινε γνωστὸ μετέχοντάς τὸ κατὰ χάρη, καὶ μὲ αὐτὴ τὴ γνώση ὑποδεχόμεσθε κατὰ τὴ μελλοντικὴ κατάπαυση τὴν πάνω ἀπὸ τὴ φύση θέωση ποὺ πραγματοποιεῖται ἀδιάκοπα. Καὶ ἡ σχετικὴ βέβαια γνώση, ἐπειδὴ βρίσκεται στὸ λόγο καὶ στίς ἔννοιες, λένε ὅτι κινεῖ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν μεθεκτικὴν κατὰ τὴν πράξη γνώση. Ἐνῶ ἡ γνώση μὲ τὴν ἐνέργειαν ποὺ ἀπὸ τὴν πείρα καὶ μὲ μέθεξιν αὐτοῦ ποὺ ἔγινε γνωστὸ παρέχει τὴν αἴσθησις ἀπωθεῖ τὴ γνώση ποὺ βρίσκεται στὸ λόγο καὶ τίς ἔννοιες.

Γιατὶ εἶναι ἀδύνατον, λένε οἱ σοφοί, νὰ συνυπάρχουν ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος περὶ Θεοῦ ἢ ἡ αἴσθησις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ νόησις γι' αὐτόν. Καὶ λόγος περὶ Θεοῦ ἀποκαλῶ τὴν γνωστικὴν θεωρίαν γι' αὐτόν ποὺ ἀναλογεῖ στὰ ὄντα, αἴσθησις τὴν μεθεκτικὴν πείραν τῶν πέρα ἀπὸ τὴ φύση ἀγαθῶν, καὶ νόησις τὴν ἀπλὴν καὶ ἐνιαίαν γνώσην περὶ Θεοῦ μέσῳ τῶν ὄντων. Τὸ ἴδιον ἴσως μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ καὶ σὲ κάθε ἄλλο πρᾶγμα, ἂν ἡ ἐμπειρία αὐτοῦ τοῦ πράγματος σταματᾷ τὸν λόγο γι' αὐτόν καὶ ἡ αἴσθησις αὐτοῦ τοῦ πράγματος κάνει ἀργὴν τὴν νόησιν περὶ αὐ-

80 νόησιν. Πειραν δὲ λέγω αὐτὴν τὴν κατ' ἐνέργειαν γινώσκωσιν, τὴν
μετὰ πάντα λόγον ἐπιγινωμένην, αἴσθησιν δὲ αὐτὴν τὴν τοῦ
γνωσθέντος μέθεξιν, τὴν μετὰ πᾶσαν νόησιν ἐκφαινομένην. Καὶ
τοῦτο τυχὸν μυστικῶς διδάσκων ὁ μέγας Ἀπόστολος, φησίν,
85 εἴτε προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται,
εἴτε γνώσεις καταργηθήσονται», περὶ τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ
νοήμασι γνώσεως δηλονότι φάσκων.

Τοῦτο τὸ μυστήριον προεγνώσθη πρὸ πάντων τῶν αἰώ-
νων τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Τῷ μὲν
κατ' εὐδοκίαν, τῷ δὲ κατ' αὐτουργίαν, τῷ δὲ κατὰ συνέργειαν.
90 Μία γὰρ ἡ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἁγίου Πνεύματος γινώσκωσι, ὅτι
καὶ μία οὐσία καὶ δύναμις. Οὐ γὰρ ἡγνόει τοῦ Υἱοῦ τὴν σάρκω-
σιν ὁ Πατήρ ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ τὸ μυσ-
στήριον αὐτουργοῦντι τῆς ἡμῶν σωτηρίας διὰ σαρκώσεως,
ὅλος κατ' οὐσίαν ὁ Πατήρ, οὐ σαρκούμενος, ἀλλ' εὐδοκῶν τοῦ
95 Υἱοῦ τὴν σάρκωσιν, καὶ ὅλον ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον κατ' οὐσίαν ὑπῆρχεν, οὐ σαρκούμενον, ἀλλὰ συνεργοῦν
τῷ Υἱῷ τὴν δι' ἡμᾶς ἀπόρρητον σάρκωσιν.

Εἴτε οὖν Χριστὸν εἶποι τις, εἴτε μυστήριον τοῦ Χριστοῦ,
τούτου τὴν πρόγνωσιν μόνη κατ' οὐσίαν ἔχει ἡ ἁγία Τριάς, Πα-
100 τὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ μηδεὶς διαπορήσει, πῶς ὁ
Χριστός, εἷς ὢν τῆς ἁγίας Τριάδος, ὑπ' αὐτῆς προγινώσκειται,
γινώσκων ὅτι οὐχ ὡς Θεὸς ὁ Χριστὸς προεγνώσθη, ἀλλ' ὡς
ἄνθρωπος, ἡγουν ἢ κατ' οἰκονομίαν αὐτοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον
σάρκωσις. Τὸ γὰρ δεῖ ὄν, ἐκ τοῦ δεῖ ὄντος ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λό-
105 γον οὐδέποτε προγινώσκειται. Ἡ γὰρ πρόγνωσις τῶν ἀρχῆν

του. Πείρα λέγω τὴν ἴδια τὴ γνώση ἀπὸ τὴν ἐνέργεια, πὸν πραγματοποιεῖται ἔπειτα ἀπὸ κάθε λόγο, καὶ αἴσθησι, τὴν ἴδια τὴ μέθεξι αὐτοῦ πὸν ἔγινε γνωστὸ καὶ πὸν ἐκδηλώνεται ἔπειτα ἀπὸ ὄλη τὴ νοητικὴ διαδικασία. Κι ἴσως αὐτὸ διδάσκει μυστικὰ ὁ μέγας Ἀπόστολος λέγοντας, «εἴτε προφητεῖες εἶναι θὰ καταργηθοῦν, εἴτε ὁμιλίες σὲ διάφορες γλῶσσες θὰ πάψουν, εἴτε γνώσεις θὰ καταργηθοῦν»⁵, ἐννοώντας ὀλοφάνερα γιὰ τὴ γνώση πὸν βρίσκεται στὸ λόγο καὶ στὶς ἐννοιες.

Τὸ μυστήριον τοῦτο προγνώριζε ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ Πατέρας γιὰτι ἔτσι εὐδόκησε, ὁ Υἱὸς γιὰτι ἦταν ὁ αὐτουργός, καὶ τὸ Πνεῦμα γιὰτι συνεργαζόταν σ' αὐτό. Γιὰτι εἶναι μία ἡ γνώση τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπειδὴ εἶναι μία καὶ ἡ οὐσία καὶ ἡ δύναμη. Δὲν ἀγνοοῦσε δηλαδὴ ὁ Πατέρας ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὴ σάρκωση τοῦ Υἱοῦ, γιὰτι ὑπῆρχε σὲ ὀλόκληρο τὸν Υἱό, πὸν αὐτουργοῦσε τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας μὲ τὴ σάρκωσή του, ὄλος κατὰ τὴν οὐσία του ὁ Πατέρας, ὄχι βέβαια μὲ σάρκωσή του, ἀλλὰ εὐδοκῶντας γιὰ τὴ σάρκωση τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὀλόκληρο τὸ ἅγιο Πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσία του ὑπῆρχε στὸν Υἱό, ὄχι λαμβάνοντας σάρκα, ἀλλὰ συνεργῶντας μὲ τὸν Υἱό στὴν ἀπόρρητη γιὰ μᾶς σάρκωσή του.

Εἴτε λοιπὸν πεῖ κάποιος Χριστό, εἴτε μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, τὴν πρόγνωση γι' αὐτὸ κατὰ τὴν οὐσία τὴν ἔχει μόνη ἡ ἁγία Τριάδα, ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Κι ἄς μὴν ἀναρωτηθεῖ κανένας πῶς ὁ Χριστός, ἐνῶ εἶναι ἕνας ἀπὸ τὴν ἁγία Τριάδα, γίνεται ἀντικείμενον πρόγνωσῆς τῆς, ἔχοντας ὑπόψη ὄτι δὲν ἔγινε πρόγνωση τοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς ἀνθρώπου, ἔγινε δηλαδὴ πρόγνωση τῆς κατ' οἰκονομίαν σάρκωσῆς του γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰτι ὄ,τι ὑπάρχει αἰῶνια ποτὲ δὲν προγνωρίζεται ἀπὸ ἕνα ἄλλο αἰῶνιον. Γιὰτι ἡ πρόγνωση γίνεται γιὰ ὄσα ἔχουν ἀρχὴ στὸ εἶναι καὶ γιὰ κάποια αἰτία. Προ-

έχόντων τοῦ εἶναι δι' αἰτίαν ἐστίν. Προεγνώσθη οὖν ὁ Χριστός, οὐχ ὅπερ ἦν κατὰ φύσιν δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ὅπερ ἐφάνη κατ' οἰκονομίαν δι' ἡμᾶς γενόμενος ὕστερον.

Ἔδει γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸν κατὰ φύσιν τῆς τῶν ὄντων οὐ-
 110 σίας δημιουργὸν καὶ τῆς κατὰ χάριν αὐτουργὸν γενέσθαι τὸν γε-
 γονότων θεώσεως, ἵνα ὁ τοῦ εἶναι δοτὴρ φανῆ καὶ τοῦ ἀεὶ εἶ
 εἶναι χαριστικός. Ἐπεὶ οὖν οὐδὲν τῶν ὄντων ἑαυτὸ τὸ παράπαν
 ἢ ἄλλο γινώσκει, ὃ τί ποτε κατ' οὐσίαν ἐστίν, εἰκότως οὐδὲ τῶν
 γενησομένων οὐδενὸς οὐδὲν τῶν ὄντων ἔχει κατὰ φύσιν τὴν
 115 πρόγνωσιν, πλὴν τοῦ ὑπὲρ τὰ ὄντα Θεοῦ, τοῦ καὶ ἑαυτὸν γινώ-
 σκοντος, ὃ τί ποτε κατ' οὐσίαν ἐστί, καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ
 πεποιημένων, καὶ πρὶν γενέσθαι, προεγνωκότος τὴν ὑπαρξιν,
 καὶ μέλλοντος κατὰ χάριν φιλοτιμεῖσθαι τοῖς οὖσι, τὴν ἑαυτῶν
 καὶ ἀλλήλων ὃ τί ποτε κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσι γνῶσιν, καὶ τοὺς
 120 ἐν αὐτῷ μονοειδῶς προόντας τῆς αὐτῶν γενέσεως φανερῶσαι
 λόγους.

Τὸ γὰρ δὴ λέγειν τινὰς προεγνῶσθαι τὸν Χριστὸν πρὸ κα-
 ταβολῆς κόσμου, ἐκείνοις, οἷς ὕστερον ἐφανερώθη ἐπ' ἐσχάτων
 τῶν χρόνων, ὡς αὐτῶν ἐκείνων πρὸ καταβολῆς κόσμου ὄντων
 125 σὺν τῷ προεγνωσμένῳ Χριστῷ, ὡς τῆς ἀληθείας ἀλλότριον
 ὄντα τὸν λόγον, οἷα συναϊδίον τῷ Θεῷ τὴν τῶν λογικῶν οὐσίαν
 εἰσάγοντα, παραγραφόμεθα. Οὐ γὰρ ἐστὶ παντελῶς σὺν Χριστῷ
 γενέσθαι καθὼς ἐστὶ, καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ σύνολον ἀπογενέσθαι
 ποτέ, εἴπερ ἐν αὐτῷ πέφυκεν ἢ τῶν αἰώνων ἀποπεράτωσις γί-
 130 νεσθαι καὶ ἢ στάσις τῶν κινουμένων, καθ' ἣν οὐδὲν ἔσται τὸ
 παράπαν τῶν ὄντων τρεπόμενον. Ἄμωμον δὲ καὶ ἄσπιλον ὁ
 τῆς Γραφῆς τὸν Χριστὸν ἔφη λόγος, ὡς κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα
 φύσει παντελῶς τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν φθορᾶς ἀλλότριον. Οὐ
 γὰρ ἔσχεν αὐτοῦ μῶμον κακίας ἢ ψυχῆ, οὐδὲ τὸ σῶμα σπῖλον
 135 τῆς ἁμαρτίας.

γνωρίσθηκε λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἀπὸ πρὶν ὄχι γι' αὐτὸ ποῦ ἦταν κατὰ φύσιν γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ποῦ φάνηκε ὅτι ἔγινε ἀργότερα γιὰ μᾶς κατ' οἰκονομία.

Ἐπρεπε δηλαδὴ ἀληθινὰ ὁ φυσικὸς δημιουργὸς τῆς οὐσίας τῶν ὄντων νὰ γίνῃ αὐτουργὸς καὶ τῆς κατὰ χάριν θέωσης τῶν δημιουργημάτων, ὥστε ὁ δωρητὴς τοῦ εἶναι νὰ φανεῖ δωρεοδότης καὶ τῆς μακαριότητος. Ἐπειδὴ λοιπὸν κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν γνωρίζει καθόλου τὸν ἑαυτὸ του ἢ κάποιο ἄλλο τί εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία, εἶναι εὐλόγο ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ἔχει κατὰ τὴ φύσιν τὴν ἰκανότητα πρόγνωσης κανενὸς ἀπὸ ὅσα θὰ γίνουν, πλὴν μόνο ὁ Θεὸς ὁ πάνω ἀπὸ τὰ ὄντα, ποῦ καὶ τὸν ἑαυτὸ του γνωρίζει τί εἶναι κατὰ τὴν οὐσία καὶ γιὰ ὅλα ὅσα δημιούργησε καὶ πρὶν ἀκόμα γίνων εἶχε ἀπὸ πρὶν γνώσῃ τῆς ὑπαρξῆς τους κι ἔμελλε κατὰ χάριν νὰ φιλοδωρήσῃ τὰ ὄντα μὲ τὴ γνώσῃ τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ τῶν ἄλλων, τί εἶναι στὴν οὐσία τους, καὶ νὰ φανερώσῃ τοὺς λόγους ποῦ ὑπάρχουν ἐνιαῖα σ' αὐτὸν ἀπὸ πρὶν.

Τὸ νὰ λένε μερικοὶ ὅμως πὼς ὁ Χριστὸς εἶχε προγνωσθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν καταβολὴ τοῦ κόσμου ἀπὸ ἐκείνους στοὺς ὁποίους φανερώθηκε ὕστερα τοὺς τελευταίους καιροὺς, ἐπειδὴ ἐκείνοι οἱ ἴδιοι ὑπῆρχαν πρὶν ἀπὸ τὴν καταβολὴ τοῦ κόσμου μαζί μὲ τὸν προεγνωσμένο Χριστό, αὐτὸν τὸ λόγο σὰν ἐντελῶς ἄσχετο μὲ τὴν ἀλήθεια, ἐπειδὴ κάνει συναΐδια μὲ τὸ Θεὸ τὴν οὐσία τῶν λογικῶν ὄντων, τὸν ἀπορρίπτομε. Γιατὶ εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ βρίσκονται μὲ τὸ Χριστό, ἔτσι ὅπως αὐτὸς εἶναι, καὶ πάλι νὰ λείψουν τελείως κάποτε ἀπὸ αὐτόν, ἂν βέβαια εἶναι φυσικὸ νὰ γίνῃ σ' αὐτόν ἢ ἀποπεράτωση τῶν αἰώνων καὶ ἢ στάση ὅσων κινουῦνται, μέσα στὴν ὁποία κανένα ἀπολύτως ἀπὸ τὰ ὄντα δὲ θὰ ὑπόκειται σὲ μεταβολή. Ὁ λόγος τῆς Γραφῆς κάλεσε τὸ Χριστὸ ἄμωμο καὶ ἄσπιλο, ἐπειδὴ εἶναι κατὰ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ τελείως ξένου ἀπὸ τὴ φθορὰ τῆς ἁμαρτίας. Γιατὶ ἡ ψυχὴ του δὲν εἶχε μῶμο κακίας οὔτε τὸ σῶμα τοῦ σπύλο τῆς ἁμαρτίας.

ΣΧΟΛΙΑ

Ὅρος μὲν ἔστι περιοχῆς πέρας τῶν φύσει πεπερασμένων
 τὸ δὲ μέτρον καθόλου ποσότητος περιγραφὴ καὶ τέλος
 αἰώνων τε καὶ χρονικῶν φύσεων. Τὸ δὲ πέρας ἔστι περι-
 5 γραφὴ τῶν ἀρχῆ τε καὶ τέλει κατὰ γένεσιν πεπερασμένων.
 Ἡ δὲ κτίσις ἔστι τῶν κατὰ παραγωγὴν ἐξ οὐκ ὄντων ὑπό-
 στασις. Τούτων ἔνωσις καθ' ὑπόστασιν προεπενοήθη,
 φησί, κατὰ πρόνοιαν πρὸς τὸν ἐξ οὗ ταῦτα γεγόνασιν, ἵνα
 καὶ τὸ εἶναι τῶν ὄντων φυλαχθῆ κατ' οὐσίαν ὡς πέφυκε,
 10 καὶ τὸ ὑποστῆναι, ἡγουν πῶς εἶναι κατὰ χάριν δέξεται
 θεῖαν, τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἐνώσει πάντων πρὸς ἀτρεψίαν με-
 ταποιοθέντων.

Διττὴν εἶναι λέγει τὴν γνῶσιν· τὴν μὲν ἐν λόγῳ κειμένην
 καὶ θείοις νοήμασι, κατ' εἶδος παροῦσαν τὴν αἴσθησιν τῶν
 15 νοηθέντων οὐκ ἔχουσαν, τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν, μόνην
 ἔχουσαν δίχα λόγου καὶ νοημάτων τῶν ἀληθῶν τὴν κατ'
 εἶδος ἀπόλαυσιν.

Ἐπειδὴ, φησί, διὰ γνώσεως ὁ λόγος τὸ γνωστὸν πέφυ-
 κεν ὑποσημαίνειν, κινεῖ τὴν ἔφεσιν τῶν δι' αὐτοῦ κινουμέ-
 20 νων πρὸς τὴν τοῦ σημανθέντος ἀπόλαυσιν.

Πρὸ πάσης πείρας, φησί, λόγος ὑπάρχει γνώσεως, ὅτι κατὰ
 τὴν πεῖραν μόνην πέφυκε δυναστεύειν ἀπόλαυσις.

ΣΧΟΛΙΟ

1. Ὅρος (ὄριο κι ὄρισμός) εἶναι τὸ πέρασ πού περικλείει τὰ πεπερασμένα ἀπὸ τὴ φύση τους. Τὸ μέτρο εἶναι γενικὰ καθορισμὸς ποσότητος καὶ τέλος τῶν αἰῶνων καὶ τῶν χρονικῶν φύσεων. Τὸ πέρασ εἶναι ὁ περιορισμὸς ἐκείνων πού ἡ γένεσή τους περιγράφεται ἀπὸ ἀρχὴ καὶ τέλος. Ἡ κτίσις (δημιουργία) εἶναι ἡ ὑπόστασις ὧσων παράγονται ἀπὸ τὰ μὴ ὄντα. Αὐτῶν τῶν ὄντων προεπινοήθηκε, λέει, ἀπὸ τὴν πρόνοια ἔνωσις ὑποστασιακὴ μ' ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔγιναν, ὥστε καὶ τὸ εἶναι τῶν ὄντων νὰ φυλαχτεῖ ὡς πρὸς τὴν οὐσία ὅπως εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους, καὶ τὴν ὑπόστασις, δηλαδή τὴ συγκεκριμένη ὕπαρξις, νὰ δεχτοῦν κατὰ θεία χάρις, μὲ τὸ νὰ μεταποιηθοῦν ὅλα καὶ νὰ γίνουν ἄτρεπτα μὲ τὴν ἔνωσὴ τους μὲ τὸ Θεό.
2. Ἡ γνώσις, λέει, εἶναι διπλή· ἡ μία βρίσκεται στὸ λόγο καὶ στὶς θεῖες ἔννοιες, πού δὲν ἔχει ὅμως παρούσα κατὰ εἶδος τὴν αἴσθησις ἐκείνων πού νοήθηκαν· ἡ ἄλλη εἶναι κατὰ ἐνέργεια, πού ἔχει ἀπλῶς χωρὶς λόγο καὶ νοήματα τὴν ἀπόλαυσις τῶν ἀληθινῶν κατὰ εἶδος.
3. Ἐπειδή, λέει, εἶναι στὴ φύση τοῦ λόγου νὰ ὑποδηλώνει τὸ γνωστὸ μὲ τὴ γνώσις, κινεῖ τὴν ἐπιθυμία ἐκείνων πού κινοῦνται ἀπὸ αὐτὸν γιὰ τὴν ἀπόλαυσις ἐκείνου πού ὑποδήλωσε.
4. Πρὶν ἀπὸ κάθε ἐμπειρία, λέει, ὑπάρχει λόγος γιὰ γνώσις, γιὰτὶ κατὰ τὴν πείρα μόνον ἐκδηλώνεται, ὡς ἀπὸ τὴ φύσις της, ἡ ἀπόλαυσις.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΑ

« Ὅτι καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ.
Εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ
Θεοῦ Εὐαγγελίῳ; Καὶ εἰ ὁ μὲν δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσε-
5 βῆς καὶ ἀμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται;». Τί ἐστὶ τὸ «καιρὸς τοῦ
ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ», καὶ τό, «εἰ ὁ δι-
καιος μόλις σώζεται»;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας Θεός, οὐ συνέ-
10 κτισεν αὐτῇ κατὰ τὴν αἴσθησιν οὔτε ἡδονὴν οὔτε ὀδύνην⁽¹⁾,
ἀλλὰ δυνάμιν τινα κατὰ νοῦν αὐτῇ πρὸς ἡδονήν, καθ' ἣν ἀπορ-
ρήτως ἀπολαβεῖν αὐτοῦ δυνήσεται, ἐτεκτήνατο. Ταύτην δὲ τὴν
δύναμιν (λέγω δὲ τὴν κατὰ φύσιν τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἔφε-
σιν), ἅμα τῷ γενέσθαι τῇ αἰσθῆσει δοῦς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος,
15 πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην κίνησιν διὰ μέσης τῆς
αἰσθήσεως ἔσχε παρὰ φύσιν ἐνεργουμένην τὴν ἡδονήν, ἧ τινι
κατὰ πρόνοιαν ὁ τῆς ἡμῶν σωτηρίας κηδόμενος⁽²⁾, παρέπηξεν,
ὥσπερ τινὰ τιμωρὸν δύναμιν, τὴν ὀδύνην, καθ' ἣν ὁ τοῦ θανά-
του μετὰ σοφίας ἐνερριζώθη τῇ τοῦ σώματος φύσει νόμος, πε-
20 ριορίζων τῆς τοῦ νοῦ μανίας παρὰ φύσιν ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ κινου-
μένην τὴν ἔφεσιν.

Ἐντεῦθεν διὰ τὴν ἐπεισελθοῦσαν τῇ φύσει παρὰ λόγον
ἡδονήν, ἢ κατὰ λόγον ἀντεισηλθεν ὀδύνη, διὰ πολλῶν παθημά-

ΕΡΩΤΗΣΗ 61

«Εἶναι καιρὸς ν' ἀρχίσει ἡ κρίση ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ. Κι ἂν ἡ κρίση ἀρχίσει ἀπὸ μᾶς πρῶτα, ποιό θὰ εἶναι τὸ τέλος ἐκείνων ποὺ ἀπειθοῦν στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ; Κι ἂν ὁ δίκαιος μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας σώζεται, ποῦ θὰ φανεῖ ὁ ἀσεβῆς κι ὁ ἀμαρτωλός;»¹. Τί σημαίνει ὁ λόγος, «εἶναι καιρὸς ν' ἀρχίσει ἡ κρίση ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ», καὶ ὁ λόγος «ἂν μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας σώζεται ὁ δίκαιος»;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Ὁ Θεός, ποὺ δημιούργησε τὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου, δὲν συνδημιούργησε στὴν αἴσθησή της οὔτε τὴν ἡδονὴ οὔτε τὴν ὀδύνη, ἀλλὰ μηχανεύθηκε κάποια δυνατότητα τοῦ νοῦ σ' αὐτὴν γιὰ ἡδονή, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία νὰ μπορέσει ν' ἀπολαύσει κατὰ τρόπο ἄρρητο τὸ Θεό. Αὐτὴ τὴ δύναμη (ἐννοῶ τὴ φυσικὴ ἔφεση τοῦ νοῦ πρὸς τὸ Θεό), εὐθύς μόλις ἔγινε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τὴν ἔδωσε στὴν αἴσθηση καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴν τὴν πρώτη κίνηση πρὸς τὰ αἰσθητὰ διὰ μέσου τῆς αἴσθησης δοκίμασε παρὰ φύση τὴ λειτουργία τῆς ἡδονῆς, δίπλα στὴν ὁποία προνοητικά, αὐτὸς ποὺ φροντίζει γιὰ τὴ σωτηρία μας, τοποθέτησε τὴν ὀδύνη, σὰν μιὰ δύναμη τιμωρό. Σύμφωνα μ' αὐτὴν ρίζωσε σοφὰ μέσα στὴ φύση τοῦ σώματος ὁ νόμος τοῦ θανάτου, περιορίζοντας τὴν ἐπιθυμία τοῦ μανιασμένου νοῦ νὰ κατευθύνεται παρὰ φύση πρὸς τὰ αἰσθητὰ.

Ἄπο ἐδῶ, ἐξαιτίας τῆς ἡδονῆς ποὺ εἰσῆλθε παράλογα στὴ φύση μας, εἰσῆλθε μὲ τὴ σειρά της ἡ σύμφωνη μὲ τὸ λόγο ὀδύ-

1. Α' Πέτρ. 4,17-18.

των, ἐν οἷς καὶ ἐξ ὧν ὁ θάνατος, ποιουμένη τῆς παρὰ φύσιν
 25 ἡδονῆς τὴν ἀφαίρεσιν⁽³⁾, οὐ μὴν δέ, καὶ τελείαν ἀναίρεσιν, καθ'
 ἦν ἢ κατὰ νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς δείκνυσθαι πέφυκε χάρις. Πᾶς
 γὰρ πόνος, ὡς αἰτίαν τῆς ἰδίας γενέσεως ἔχων κατ' ἐνέργειαν
 προηγουμένην τὴν ἡδονήν, χρέος ἐστὶ δηλαδὴ φυσικῶς κατ' αἰ-
 30 τίαν παρὰ πάντων τῶν μετειληφόντων τῆς φύσεως ἐκτιννύμε-
 νον. Τῇ γὰρ παρὰ φύσιν ἡδονῇ, πάντως παρέπεται φυσικῶς ὁ
 πόνος, ἐν πᾶσιν, ὧν τῆς ἡδονῆς νόμος ἀναίτιως προκαθηγήσα-
 το τῆς γενέσεως. Ἀναίτιον δέ φημι τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως
 ἡδονήν, ὡς μὴ γενομένην δηλονότι προλαβόντος πόνου διάδο-
 χον.

35 Οὐκοῦν, ἐπειδὴ μετὰ τὴν παράβασιν πάντες ὁ ἄνθρωποι
 τὴν ἡδονήν εἶχον τῆς ἰδίας φυσικῶς προκαθηγουμένην γενέσε-
 ως, καὶ οὐδεὶς ἦν τὸ σύνολον ὁ τῆς καθ' ἡδονήν ἐμπαθοῦς γενέ-
 σεως φυσικῶς ὑπάρχων ἐλεύθερος, ἀλλ' ὡς χρέος πάντες φυ-
 σικῶς ἀποδιδόντες τοὺς πόνους καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῖς ὑπέμενον
 40 θάνατον⁽⁴⁾, καὶ ἦν ἄπορος παντάπασι τῆς ἐλευθερίας τρόπος
 τοῖς ὑπὸ τῆς ἀδίκου τυραννουμένοις ἡδονῆς καὶ ὑπὸ τῶν δι-
 καίων πόνων καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῖς δικαιοτάτου θανάτου φυσικῶς
 ἐνεχομένοις, ἔδει δὲ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἀδικωτάτης ἡδονῆς καὶ
 τῶν δι' αὐτὴν δικαιοτάτων πόνων, ὑφ' ὧν ἐλεεινῶς διεσπᾶτο
 45 πάσχων ὁ ἄνθρωπος, ἐκ φθορᾶς τῆς καθ' ἡδονήν ἔχων τὴν ἀρ-
 χὴν τῆς γενέσεως καὶ εἰς φθορὰν τὴν διὰ θανάτου τὸ τῆς ζωῆς
 καταλήγον τέλος, πρὸς δὲ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς παθούσης φύ-
 σεως ἐπινοηθῆναι πόνον καὶ θάνατον, ἄδικον ὁμοῦ καὶ ἀναί-
 50 τιον· ἀναίτιον μὲν, ὡς οὐδαμῶς προλαβοῦσαν ἡδονὴν ἐσχηκότα
 κατὰ τὴν γένεσιν· ἄδικον δέ, ὡς οὐδεμιᾶς ἐμπαθοῦς τὸ παρά-
 παν ζωῆς ὄντα διάδοχον, ἵνα μέσος διαληφθεὶς ἡδονῆς ἀδίκου
 καὶ πόνου καὶ θανάτου δικαιοτάτου⁽⁵⁾, πόνος καὶ θάνατος ἀδι-
 κώτατος, ἀνέλη διόλου τὴν ἐξ ἡδονῆς ἀδικωτάτην ἀρχὴν καὶ τὸ

νη, πού μὲ πολλὰ παθήματα, ἀνάμεσά τους καὶ ἐξαιτίας τους καὶ ὁ θάνατος, προκαλεῖ τὴν ἀφαίρεση τῆς παραφύση ἡδονῆς, καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸν τέλειο ἀφανισμό τῆς, ὅποτε φυσιολογικὰ φανερόνεται στὸ νοῦ ἡ χάρις τῆς θείας ἡδονῆς. Κάθε πόνος δηλαδή, ἐπειδὴ ἔχει ὡς αἰτία τῆς γένεσός του νὰ προηγῆται στὴν πράξη ἡ ἡδονή, εἶναι φανερό πῶς εἶναι χρέος πού φυσιολογικὰ ἐκπληρώνεται σύμφωνα μὲ τὴν αἰτία ἀπὸ ὄλους πού μετέχουν τὴν ἀνθρώπινη φύση. Γιατὶ τὴν παραφύση ἡδονὴ ὅπωςδῆποτε τὴν ἀκολουθεῖ φυσιολογικὰ ὁ πόνος, σὲ ὅλα σὲ ὅσα ὁ νόμος τῆς ἡδονῆς προηγήθηκε τῆς ὑπαρξῆς τους χωρὶς αἰτία. Χωρὶς αἰτία λέγω τὴν ἡδονὴ ἀπὸ τὴν παράβαση, γιατί εἶναι φανερό δὲ διαδέχθηκε κάποιο πόνος πού προηγήθηκε.

Ἐπειδὴ λοιπὸν μετὰ τὴν παράβαση στὴ γένεση ὄλων τῶν ἀνθρώπων προηγοῦνταν κατὰ φυσικὸ λόγο ἡ ἡδονὴ καὶ κανένας ἀπολύτως δὲν ὑπῆρχε πού νὰ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν σύμφωνη μὲ τὴν ἡδονὴ ἐμπαθὴ γένεση, ἀλλὰ, ἀποδίδοντας ὄλοι φυσικῶς σὰν χρέος τοὺς πόνους, ὑπέμεναν καὶ τὸ θάνατο πού οἱ πόνου προκαλοῦσαν, κι ἦταν ἀδύνατο νὰ βρεθεῖ τρόπος ἐλευθερίας ἐκείνων πού τοὺς τυραννοῦσε ἡ ἀδικη ἡδονὴ καὶ οἱ δίκαιοι πόνου καὶ πού ἦταν ἔνοχοι φυσικῶς ἐξαιτίας τῶν δίκαιων πόνων γιὰ ἓνα δικαιότατο θάνατο, γι' αὐτὸ ἔπρεπε γιὰ τὸν ἀφανισμό τῆς ἀδικότατης ἡδονῆς καὶ τῶν ἐξαιτίας τῆς δικαιοτάτων πόνων πού κατασπάραζαν μὲ τοὺς θλιβεροὺς πόνους τὸν ἄνθρωπο, πού εἶχε τὴν ἀρχὴ τῆς γένεσός του ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του κατέληγε στὴ φθορὰ τοῦ θανάτου, καὶ νὰ ἐπινοηθεῖ γιὰ τὴν ἐπανόρθωση τῆς φύσης πού ἔπαθε ὁ πόνος καὶ ὁ θάνατος, ἀδικος μαζί καὶ ἀναιτιολόγητος (ἀναιτιολόγητος γιατί δὲν εἶχε δοκιμάσει καμμιά προηγούμενη ἡδονὴ κατὰ τὴ γένεσή του, καὶ ἀδικος ἐπειδὴ δὲν εἶχε διαδεχθεῖ καμμιά κατὰ κάποιο τρόπο ἐμπαθὴ ζωὴ), ὥστε, πιασμένος ἀνάμεσα στὴν ἀδικη ἡδονὴ καὶ στὸ δικαιότατο πόνος καὶ θάνατο, πόνος καὶ θάνατος ἀδικότατος, ν' ἀφανίσει τελείως τὴν ἀδικότατη ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ τὸ ἐξαιτίας τῆς δικαιοτάτου μὲ τὸ θάνα-

δι' αὐτὴν διὰ θανάτου δικαιοτάτον τέλος τῆς φύσεως, καὶ γένη-
 55 ται πάλιν ἡδονῆς καὶ ὀδύνης ἐλεύθερον τὸ γένος τῶν ἀνθρώ-
 πων, τὴν ἐξ ἀρχῆς εὐκληρίαν ἀπολαβούσης τῆς φύσεως, μηδενὶ
 τῶν ἐμπεφυκότεν τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν γνωρισμάτων
 μολυνομένην.

Διὰ τοῦτο Θεὸς ὑπάρχων τέλειος κατὰ φύσιν ὁ τοῦ Θεοῦ
 36 Λόγος, γίνεται τέλειος ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς νοεράς καὶ σώματος
 παθητοῦ κατὰ φύσιν⁽⁶⁾, παραπλησίως ἡμῖν, χωρὶς μόνης ἀμαρ-
 τίας, συνεστῶς· τὴν μὲν ἐκ τῆς παρακοῆς ἡδονὴν οὐδαμῶς τὸ
 σύνολον ἐσχηκῶς προηγουμένην αὐτοῦ τῆς ἐκ γυναικὸς ἐν
 χρόνῳ γεννήσεως, τὴν δὲ δι' αὐτὴν ὀδύνην, ὑπάρχουσαν τέλος
 65 τῆς φύσεως, διὰ φιλανθρωπίαν κατὰ θέλησιν προσηκάμενος,
 ἵνα, πάσχων ἀδίκως, ἀνέλη τὴν ἐξ ἡδονῆς ἀδίκου τυραννοῦσαν
 τὴν φύσιν ἀρχὴν τῆς γενέσεως, οὐκ ἔχουσαν ὡς χρέος ὑπὲρ αὐ-
 τῆς ἐκτιννύμενον κατὰ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, καὶ τοῦ Κυρίου
 τὸν θάνατον, ἀλλὰ μᾶλλον κατ' αὐτῆς προβεβλημένον, καὶ τὸ
 70 διὰ τοῦ θανάτου δίκαιον τέλος ἐξαφανίσῃ τῆς φύσεως, οὐκ ἔχον
 τὴν δι' ἣν ἐπεισῆλθεν⁽⁷⁾ καὶ ὑπ' αὐτοῦ δικαίως τιμωρουμένην,
 ὡς αἰτίαν τοῦ εἶναι, παράνομον ἡδονήν.

Ἔδει γὰρ ὡς ἀληθῶς, ἔδει, σοφὸν καὶ δίκαιον καὶ δυνα-
 τὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν Κύριον, ὡς μὲν σοφὸν μὴ ἀγνοῆσαι
 75 τὸν τρόπον τῆς ἰατρείας, ὡς δίκαιον δὲ μὴ τυραννικὴν ποιήσα-
 σθαι τοῦ κατειλημμένου κατὰ γνώμην ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀν-
 θρώπου τὴν σωτηρίαν, ὡς δὲ παντοδύναμον μὴ ἀτονῆσαι πρὸς
 τὴν τῆς ἰατρείας ἐκπλήρωσιν.

Φανερὸν οὖν ἐποίησε τὸν μὲν τῆς σοφίας λόγον ἐν τῷ
 80 τρόπῳ τῆς ἰατρείας, χωρὶς τροπῆς καὶ τῆς οἴασου ἀλλοιώσε-
 ως γενόμενος ἄνθρωπος, τὴν ἰσότητά δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῷ
 μεγέθει τῆς συγκαταβάσεως ἔδειξε, τὸ ἐν τῷ παθητῷ κατάκρι-
 μα τῆς φύσεως κατὰ θέλησιν ὑποδύς, κάκεινο ποιήσας ὄπλον
 πρὸς τὴν τῆς ἀμαρτίας ἀναίρεσιν, καὶ τοῦ δι' αὐτὴν θανάτου
 85 (τουτέστι τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς δι' αὐτὴν ὀδύνης), ἐν ᾧ τῆς ἀμαρ-
 τίας ὑπῆρχε καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος⁽⁸⁾, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡδο-

το τέλος τῆς φύσης καὶ νὰ ἐλευθερωθεῖ πάλι τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ὀδύνη, ξανακερδίζοντας ἡ φύση τὴν ἀρχικὴ καλοτυχία της, χωρὶς νὰ μολύνεται ἀπὸ κανένα γνώρισμα ἀπὸ ὅσα εἶναι δεμένα μὲ ὅσα κινοῦνται μέσα στὴ γένεση καὶ στὴ φθορά.

Γι' αὐτό, ὄντας Θεὸς τέλειος κατὰ τὴ φύση ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γίνεται τέλειος ἄνθρωπος κατὰ τὴ φύση ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχὴ νοερὴ καὶ σῶμα παθητό, παρόμοια μ' ἐμᾶς, χωρὶς μόνο τὴν ἁμαρτία, στὸν ὁποῖο δὲν προηγεῖται ἀπολύτως καθόλου ἀπὸ τὴ γέννησή του ἀπὸ γυναίκα μέσα σὲ χρόνον ἢ ἡδονὴ τῆς παρακοῆς, δέχτηκε ὁμως θέλοντας ἀπὸ φιλανθρωπία τὴν ὀδύνη τῆς παρακοῆς ποὺ εἶναι τὸ τέλος τῆς φύσης, ὥστε, πάσχοντας ἄδικα, νὰ ἀφανίσει τὴν ἀρχὴ τῆς γένεσης, ποὺ ἀπὸ τὴν ἄδικη ἡδονὴ τυραννοῦσε τὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ δὲν εἶχε ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ὡς χρέος ὀφειλόμενο νὰ πληρωθεῖ σ' αὐτὴν καὶ τὸ θάνατο τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τὸν εἶχε μάλλον πολέμιό της, καὶ ἀκόμα νὰ ἐξαφανίσει τὸ μέσω τοῦ θανάτου δίκαιο τέλος τῆς φύσης ποὺ δὲν εἶχε ὡς αἰτία ὑπαρξῆς τὴν παράνομη ἡδονὴ ποὺ τὸ προκάλεσε καὶ ποὺ δίκαια τιμωροῦνταν ἀπὸ αὐτὴν.

Ἔπρεπε δηλαδὴ στ' ἀλήθεια, ναὶ ἔπρεπε, ὄντας ὁ Κύριος σοφὸς καὶ δίκαιος καὶ δυνατὸς στὴ φύση του, ὡς σοφὸς νὰ μὴν ἀγνοῆσει τὸν τρόπο τῆς θεραπείας, ὡς δίκαιος νὰ μὴν κάνει τυραννικὴ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει αἰχμαλωτιστεῖ μὲ τὴ θέλησή του ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ ὡς παντοδύναμος νὰ μὴν ἀδυνατήσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν θεραπεία.

Ἐκανε λοιπὸν φανερὸ τὸ λόγο τῆς σοφίας μὲ τὸν τρόπο τῆς θεραπείας, μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος χωρὶς τροπὴ ἢ ὅποια-δήποτε ἀλλοίωση. Τὴν ἰσότητά τῆς δικαιοσύνης τὴν ἔδειξε μὲ τὸ μέγεθος τῆς συγκατάβασής του, ἀναλαμβάνοντας μὲ τὴ θέλησή του τὴν καταδίκη τῆς παθητῆς φύσης, καὶ κἀνοντάς τὴν αὐτὴ ὄπλο γιὰ τὴν ἀναίρεση τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου ἐξαιτίας της (δηλαδὴ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ὀδύνης μέσω αὐτῆς), στὴν

νήν τῆς ἀμαρτίας τυραννίς, καὶ δι' αὐτὴν κατὰ τὴν ὀδύνην τοῦ
θανάτου δυναστεία. Ἐν γὰρ τῷ παθητῷ προδήλως ὑπάρχει τῆς
φύσεως τὸ τῆς ἡδονῆς κράτος καὶ τῆς ὀδύνης. Θέλοντες γὰρ
90 ἐκφυγεῖν τὴν κατὰ τὴν ὀδύνην ἐπίπονον αἴσθησιν⁽⁹⁾, πρὸς τὴν
ἡδονὴν καταφεύγομεν, τῷ τῆς ὀδύνης αἰκισμῷ πειζομένην τὴν
φύσιν ἐπιχειροῦντες παραμυθεῖσθαι. Σπεύδοντες δὲ διὰ τῆς
ἡδονῆς τὰ τῆς ὀδύνης ἀμβλῦναι κινήματα, πλέον αὐτῆς τὸ καθ'
ἑαυτῶν ἐπικυροῦμεν χειρόγραφον, ὀδύνης καὶ πόνων ἀπολελυ-
95 μένην ἔχειν τὴν ἡδονὴν οὐ δυνάμενοι.

Τὴν δὲ τῆς ὑπερβαλλούσης δυνάμεως ἰσχύν⁽¹⁰⁾ δῆλην κα-
τέστησε, τῶν οἷς αὐτὸς ἔπασχε ἐναντίων ὑποστήσας τῇ φύσει
τὴν γένεσιν ἄτρεπτον. Διὰ πάθους γὰρ τὴν ἀπάθειαν καὶ διὰ πό-
νων τὴν ἀνεσιν καὶ διὰ θανάτου τὴν αἰδίων ζωὴν τῇ φύσει δούς,
100 πάλιν ἀπεκατέστησε, ταῖς ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα στερήσεσι τὰς
ἕξεις ἀνακαινίσας τῆς φύσεως καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκώσεως
τὴν ὑπὲρ φύσιν χάριν δωρησάμενος τῇ φύσει, τὴν θέωσιν.

Γέγονεν οὖν ὁ Θεὸς κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος καὶ δέδωκεν
ἄλλην ἀρχὴν τῇ φύσει δευτέρας γενέσεως, διὰ πόνου πρὸς ἡδο-
105 νὴν μελλούσης ζωῆς καταλήγουσαν. Ὡς γὰρ Ἀδὰμ ὁ προπάτωρ,
ἐπειδὴ τὴν θείαν ἐντολὴν παραβάς, ἄλλην ἀρχὴν γενέσεως ἐξ
ἡδονῆς μὲν συνισταμένην, εἰς δὲ τὸν διὰ πόνου θάνατον τελευ-
τῶσαν τῇ φύσει παρὰ τὴν πρώτην παρεισήγαγε, καὶ ἐπενόησε
κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ ὄψεως ἡδονὴν οὐκ οὔσαν προλαβόντος
110 πόνου διάδοχον, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς πόνου περαιουμένην, πάντας
τοὺς ἐξ αὐτοῦ σαρκὶ κατ' αὐτὸν γενομένους, διὰ τὴν ἐξ ἡδονῆς
ἀδικὸν ἀρχὴν, εἶχε συνυπαγομένους αὐτῷ δικαίως πρὸς τὸ διὰ
πόνου κατὰ τὸν θάνατον τέλος, οὕτω καὶ ὁ Κύριος γενόμενος ἄν-
θρωπος καὶ ἄλλην ἀρχὴν δευτέρας γενέσεως ἐκ Πνεύματος
115 ἁγίου τῇ φύσει δημιουργήσας καὶ τὸν διὰ πόνου τοῦ Ἀδὰμ

ὅποια παθητὴ φύση κρυβόταν ἡ δύναμη τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου καὶ ἡ τυραννία τῆς ἁμαρτίας μὲ τὴν ἡδονή, κι ἐξαιτίας αὐτῆς ἡ δυναστεία τοῦ θανάτου μὲ τὴν ὀδύνη. Γιατὶ στὴν παθητότητα τῆς φύσης ὑπάρχει προφανῶς ἡ δύναμη τῆς ἡδονῆς καὶ ὀδύνης. Θέλοντας δηλαδὴ νὰ ξεφύγομε τὴν ὄλο πόνον αἴσθησι τῆς ὀδύνης, καταφεύγομε στὴν ἡδονή, ἐπιχειρώντας νὰ ἀνακουφίσομε τὴ φύση μας ποὺ ταλαιπωρεῖται ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τῆς ὀδύνης. Κι ἔτσι, σπεύδοντας ν' ἀμβλύνομε μὲ τὴν ἡδονὴ τὶς ἐνοχλήσεις τῆς ὀδύνης, ἐπιβεβαιώνομε περισσότερο τὸ ἐναντίον μας χειρόγραφο, ἐπειδὴ δὲν μπορούμε ν' ἀπολαμβάνομε τὴν ἡδονὴ ἐλεύθερη ἀπὸ ὀδύνη καὶ πόνους.

Τὴν ἰσχὺ πάλι τῆς ὑπερβάλλουσας δύναμης τὴν ἔκανε φανερὴ ἐγκαθιστώντας στὴ φύση μας ἀμετάβλητη τὴ γένεση τῶν ἀντίθετων ἀπὸ ὅσα αὐτὸς ἔπασχε. Δίνοντας δηλαδὴ στὴ φύση μας μὲ τὸ πάθος τὴν ἀπάθεια, μὲ τοὺς πόνους τὴν ἄνεση, καὶ μὲ τὸ θάνατο τὴν αἰδία ζωὴ, τὴν ἀποκατάστησε πάλι, ἀνακαινίζοντας τὶς δυνατότητες τῆς φύσης μας μὲ τὶς στερήσεις τοῦ κατὰ σάρκα καὶ χαρίζοντας μὲ τὴ σάρκωσὴ του τὴν ὑπερφυσικὴ δωρεά, τὴ θέωση.

Ἔγινε λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀληθινὰ ἄνθρωπος κι ἔδωσε στὴν ἀνθρώπινη φύση μιὰν ἄλλη ἀρχὴ δεύτερης γένεσης, ποὺ καταλήγει μέσω τοῦ πόνου στὴν ἡδονὴ τῆς μέλλουσας ζωῆς. Ὅπως δηλαδὴ ὁ προπάτορας Ἀδὰμ παρέβηκε τὴ θεῖα ἐντολὴ καὶ εἰσήγαγε στὴ φύση, ἀθετώντας τὴν πρώτη, μιὰν ἄλλη ἀρχὴ γένεσης, ποὺ συνίσταται ἀπὸ ἡδονὴ καὶ καταλήγει στὸν μέσω τοῦ πόνου θάνατο, καὶ σύμφωνα μὲ τὴ συμβουλὴ τοῦ φιδιοῦ ἐπινόησε μιὰ ἡδονὴ ποὺ δὲν διαδεχόταν ἓνα προηγούμενο πόνον, ἀλλὰ ποὺ κατέληγε μάλλον στὸν πόνον, καὶ ὄλους ὅσοι ἔγιναν ἀπὸ αὐτὸν σύμφωνα μ' αὐτὸν ἐξαιτίας τῆς ἄδικης ἀπὸ τὴν ἡδονὴ ἀρχῆς τους, τοὺς εἶχε νὰ βαδίζουν δίκαια μαζί του πρὸς τὸ μέσω τοῦ πόνου τέλος τοῦ θανάτου, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος· ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ δημιούργησε γιὰ τὴ φύση ἄλλη ἀρχὴ γένεσης ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κι ἀφοῦ δέχτηκε τὸν διαμέσου τοῦ πόνου δι-

δικαιότατον καταδεξάμενος θάνατον, ἐν αὐτῷ δηλαδὴ γενόμενον ἀδικώτατον, ὡς οὐκ ἔχοντα τῆς ἰδίας ἀρχὴν γενέσεως τὴν ἐκ παρακοῆς ἀδικωτάτην τοῦ προπάτορος ἡδονῆν, ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων, ἀρχῆς τε λέγω καὶ τέλους τῆς κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἀνθρωπί-
 120 νης γενέσεως, οἷα δὴ προηγουμένως οὐκ ὄντων ἐκ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀναίρεσιν ἐποιήσατο, καὶ πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἐνοχῆς ἐλευθέρους κατέστησεν, ἔχοντας μὲν τοῦ Ἀδάμ⁽¹¹⁾, οὐκέτι τὴν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἡδονῆν τῆς γενέσεως, μόνην δὲ τὴν διὰ τὸν Ἀδὰμ ὀδύνην ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς, οὐ κατὰ χρέος ὑπὲρ ἀμαρτίας, ἀλλὰ κατ'
 125 οἰκονομίαν διὰ τὴν κατὰ φύσιν περίστασιν, κατὰ τῆς ἀμαρτίας, τὸν θάνατον, ὃς ὁπότεν μὴ ἔχη γεννῶσαν αὐτὸν μητέρα τὴν, ἧς γίνεσθαι πέφυκε τιμωρός, ἡδονῆν, αἰδίου ζωῆς προδήλως καθίσταται πατήρ. Ὡς γὰρ τοῦ Ἀδὰμ ἢ καθ' ἡδονῆν ζωὴ θανάτου καὶ φθορᾶς γέγονε μήτηρ, οὕτω καὶ ὁ διὰ τὸν Ἀδὰμ τοῦ Κυρίου θά-
 130 νατος, ὑπάρχων τῆς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἐλεύθερος ἡδονῆς, αἰδίου γεννήτωρ γίνεται ζωῆς.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ, καθὼς οἶμαι, καλῶς διεῖλεν ὁ λόγος, πῶς μὲν ἢ καθ' ἡδονῆν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ γένεσις τυραννοῦσα τὴν φύσιν βορὰν τῷ δι' αὐτὴν θανάτῳ παρέπεμπε, πῶς δὲ πάλιν ἢ διὰ φι-
 135 λανθρωπίαν τοῦ Κυρίου κατὰ σάρκα γέννησις ἀμφοτέρων ἀναίρεσιν ἐποιήσατο, ἡδονῆς λέγω τῆς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ καὶ θανάτου τοῦ διὰ τὸν Ἀδὰμ, συνεξαφανίζουσα τῇ τοῦ Ἀδὰμ ἀμαρτία τὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐπιτίμιον. Οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν πρὸς φθορὰν ἀλῶναι διὰ τοῦ θανάτου κατὰ τὸ τέλος⁽¹²⁾, τὴν μηδαμῶς τῆς ἀρχῆς
 140 ἀψαμένην γένεσιν, δι' ἧς ὑπέστη κατὰ τὸ τέλος ὁ θάνατος, ἐπειδὴ ταῦτα διεῖλεν, ὡς ἔφην, ἀλλήλων ὁ λόγος, ἕως οὗ μόνον τὰ τοῦ Ἀδὰμ κατὰ τε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, φημι δὲ τὰ κατὰ γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν γνωρίσματα, τυραννικῶς ἐκράτει τῆς φύσεως, οὐκ ἦν καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα πρὸς τελείαν τῆς
 145 ἀμαρτίας κατάκρισιν. Ὅτε δὲ διὰ σαρκὸς ἡμῖν ἐπεφάνη καὶ γέ-

καιότατο θάνατο τοῦ Ἀδάμ, πού σ' αὐτὸν βέβαια ἔγινε ἀδικότατος, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀρχὴ τῆς γένεσής του τὴν ἀδικότατη ἡδονὴ ἀπὸ τὴν παρακοὴ τοῦ προπάτορα, πραγματοποίησε τὴν ἀναίρεση καὶ τῶν δύο ἄκρων, ἐννοῶ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἀνθρώπινης γένεσης, ἐπειδὴ προηγουμένως δὲν ἦταν ἀπὸ τὸ Θεό. Καὶ ὅλους ὅσοι ἀναγεννιοῦνται πνευματικὰ ἀπὸ αὐτόν, τοὺς ἀπελευθέρωσε ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ τους γι' αὐτὰ, ἀφοῦ δὲν εἶχαν πιά ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ τὴν ἡδονὴ τῆς γένεσης, ἀλλὰ μόνο τὴν ἐξαιτίας τοῦ Ἀδάμ ὀδύνη πού ἐνεργοῦσε μέσα τους τὸ θάνατο, ὄχι ἀπὸ χρέος πρὸς τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ κατ' οἰκονομία, ἐξαιτίας τῆς φυσικῆς δυσκολίας κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ὁ ὁποῖος θάνατος ὅταν δὲν ἔχει μητέρα πού τὸν γεννᾷ τὴν ἡδονή, πού ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι τιμωρός της, γίνεται ὀλοφάνερα πατέρας τῆς αἰώνιας ζωῆς. Ὅπως δηλαδὴ ἡ σύμφωνη μὲ τὴν ἡδονὴ ζωὴ τοῦ Ἀδάμ ἔγινε μητέρα τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, ἔτσι κι ὁ ἐξαιτίας τοῦ Ἀδάμ θάνατος τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ προερχόμενη ἡδονή, γίνεται πατέρας τῆς αἰώνιας ζωῆς.

Καθὼς λοιπὸν νομίζω, διευκρίνησε καλὰ ὁ λόγος, πῶς ἀπὸ τὴ μία ἡ γένεση ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ ἡ συνοδευόμενη ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τυραννώντας τὴ φύση τὴν ἔριχνε ἐξαιτίας της βορὰ στὸ θάνατο, καὶ πῶς ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Κυρίου ἀπὸ φιλανθρωπία πραγματοποίησε τὴν ἀναίρεση καὶ τῶν δύο, ἐννοῶ τὴν ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ ἡδονὴ καὶ τὸν μέσω τοῦ Ἀδάμ θάνατο, ἐξαφανίζοντας μαζί μὲ τὴν ἁμαρτία τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸ ἐπιτίμιο τοῦ Ἀδάμ. Γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ στὸ τέλος νὰ πιαστεῖ μέσα στὴ φθορὰ διαμέσου τοῦ θανάτου ἡ γένεση πού καθόλου δὲν ἄγγιξε τὴν ἀρχὴ, τῆς ὁποίας ὡς τέλος ὑποβλήθηκε ὁ θάνατος. Ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ διαχώρισε, ὅπως εἶπα, ὁ λόγος τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅσο κυριαρχοῦσαν στὴ φύση μας τυραννικὰ μόνο τὰ γνωρίσματα τοῦ Ἀδάμ στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος, κι ἐννοῶ τὰ γνωρίσματα γένεσης καὶ φθορᾶς, δὲν ἦταν καιρὸς νὰ ἀρχίσει ἡ κρίση γιὰ τὴν τέλεια κατάκριση τῆς ἁμαρτίας. Ὅταν ὁμοῦ φά-

γονε τέλειος ἄνθρωπος, χωρὶς μόνης ἀμαρτίας, ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, μόνον ἔχων ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ Ἀδὰμ φύσει κατὰ θέλησιν τὸ ἐπιτίμιον, καὶ κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἀνευθύνως πάσχων ὑπὲρ ἀδίκων ὁ δίκαιος, καὶ ἀνέστρεψε τὴν χρῆσιν τοῦ
 150 θανάτου, κατάκριμα τῆς ἀμαρτίας αὐτὸν ἀπεργασάμενος, ἀλλ' οὐ τῆς φύσεως, γέγονε καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν τοῦ θανάτου πρὸς τὴν τῆς ἀμαρτίας κατάκρισιν.

Οἷόν τι λέγω· τὸν Ἀδὰμ ἢ ἀμαρτία κατ' ἀρχὰς δελεάσασα, πρὸς παράβασιν ἐλθεῖν τῆς θείας παρέπεισεν ἐντολῆς, καθ' ἣν
 155 τὴν ἡδονὴν ὑποστήσασα καὶ ἑαυτὴν διὰ τῆς ἡδονῆς ἐν αὐτῷ καθηλώσασα τῷ πυθμένι τῆς φύσεως, τὸν θάνατον τῆς ὅλης κατέκρινε φύσεως, ὠθοῦσα πρὸς ἀπογένεσιν κατὰ τὸν θάνατον διὰ τοῦ ἀνθρώπου⁽¹³⁾ τὴν φύσιν τῶν γεγονότων. Τοῦτο γὰρ καὶ μεμηχᾶνηται τῷ σπορεῖ τῆς ἀμαρτίας καὶ πατρὶ τῆς κακίας πο-
 160 νηρῷ διαβόλω, τῷ ἑαυτὸν μὲν ἐξ ὑπερηφανίας τῆς θείας ἐξοκίσαντι δόξης, διὰ φθόνον δὲ τὸν τε πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν Θεὸν τοῦ παραδείσου τὸν Ἀδὰμ ἐξοκίσαντι, ἀφανίσαι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ διαλυῖν τὰ συνεστῶτα πρὸς γένεσιν. Φθονεῖ γὰρ οὐ μόνον ἡμῖν ὁ μιαρῶτατος τῆς ἐπὶ τῷ Θεῷ διὰ τὴν ἀρετὴν δό-
 165 ξης⁽¹⁴⁾, ἀλλὰ καὶ τῷ Θεῷ τῆς ἐφ' ἡμῖν διὰ τὴν σωτηρίαν πανυμνήτου δυνάμεως.

Πάσης οὖν ἐκράτει δυναστεύων τῆς φύσεως ὁ διὰ τὴν παράβασιν θάνατος, τοῦ κράτους ἔχων ὑπόθεσιν τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς ἄρξασαν τῆς κατὰ τὴν φύσιν ὅλης γενέσεως ἡδονήν, δι' ἣν
 170 αὐτὸς ὁ θάνατος κατεκρίθη τῆς φύσεως. Ὁ δὲ Κύριος γενόμενος ἄνθρωπος καὶ μὴ λαβὼν προκαθηγουμένην αὐτοῦ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τὴν ἀδικὸν ἡδονήν, δι' ἣν ἢ διὰ τοῦ θανάτου κατὰ τῆς φύσεως ἐξηνέχθη δικαία κατάκρισις, αὐτὸν δὲ κατὰ φύσιν θέλων ἐν τῷ παθητῷ τῆς φύσεως καταδεξάμενος θάνα-
 175 τον, δηλονότι πάσχων, τὴν τοῦ θανάτου χρῆσιν ἀνέστρεψεν, οὐκ ὄντα λοιπὸν ἐν αὐτῷ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἀμαρτίας προ-

νηκε σ' ἐμᾶς μέσα στὴ σάρκα κι ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, χωρὶς μόνο τὴν ἁμαρτία, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας μόνο στὴ σάρκα ἀπὸ τὴ φύση μὲ θέλησή του τὸ ἐπιτίμιο τοῦ Ἀδάμ, καὶ καταδίκασε τὴν ἁμαρτία στὴ σάρκα, πάσχοντας χωρὶς νὰ εἶναι ἔνοχος ὁ δίκαιος γιὰ χάρη τῶν ἀδίκων, καὶ ἀνάντησε τὴ χρήση τοῦ θανάτου κάνοντάς τον ποινὴ τῆς ἁμαρτίας καὶ ὄχι τῆς φύσης, ἦρθε ὁ καιρὸς ν' ἀρχίσει ἡ κρίση κατὰ τὴν ἀντιστροφή τοῦ θανάτου γιὰ τὴν κατάκριση τῆς ἁμαρτίας.

Ἐννοῶ τὸ ἐξῆς μ' αὐτὸ πού λέγω. Δελεάζοντας στὴν ἀρχὴ ἡ ἁμαρτία τὸν Ἀδάμ, τὸν ἐπεισε νὰ προχωρήσει στὴν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς, καὶ μὲ αὐτὴν ἔβαλε ὡς βάση τὴν ἡδονὴ καὶ στερεώνοντας τὸν ἑαυτὸ τῆς μέσα του μέσω τῆς ἡδονῆς στὰ μύχια τῆς φύσης του καταδίκασε ὅλη τὴ φύση σὲ θάνατο, ὠθώντας μέσω τοῦ ἀνθρώπου στὴ φθορὰ τοῦ θανάτου τὴ φύση ὅσων εἶχαν γίνει. Αὐτὸ εἶχε μηχανευτεῖ ὁ σπορέας τῆς ἁμαρτίας καὶ πατέρας τῆς κακίας δόλιος διάβολος, πού μόνος του ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειάς του ἀποξενώθηκε ἀπὸ τὴ θεία δόξα καὶ ἀπὸ φθόνον πρὸς ἐμᾶς καὶ πρὸς τὸ Θεὸ ἔβγαλε τὸν Ἀδάμ ἀπο τὸν παράδεισον, μὲ σκοπὸ ν' ἀφανίσει τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ διαλύσει ὅσα συντελοῦν στὴ γένεση. Γιατὶ δὲ φθονεῖ ἐμᾶς μονάχα ὁ παμμίαιρος γιὰ τὴ δόξα πού θὰ ἔχομε ἀπὸ τὸ Θεὸ ἐξαιτίας τῆς ἀρετῆς μας, ἀλλὰ φθονεῖ καὶ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν πανύμνητη δύναμη πού χρησιμοποιεῖ σ' ἐμᾶς γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Κυριαρχοῦσε λοιπὸν δυναστικὰ σ' ὅλη τὴ φύση ὁ θάνατος πού προῆλθε ἀπὸ τὴ παράβαση, ἔχοντας ὡς βάση τῆς ἐξουσίας του τὴν ἡδονὴ πού ἀπὸ τὴν παρακοὴ ἔκανε ἀρχὴ σὲ ὅλη τὴ γένεση τῆς φύσης μας, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας καταλογίστηκε στὴ φύση μας ὁ θάνατος αὐτός. Ὁ Κύριος ὁμοίως γενόμενος ἄνθρωπος καὶ μὴ ἔχοντας νὰ προηγεῖται ἀπὸ τὴν κατὰ σάρκα γέννησή του τὴν ἀδικὴ ἡδονή, γιὰ τὴν ὁποία ἐπιβλήθηκε στὴ φύση μας ἡ δίκαιη κατάκριση τοῦ θανάτου, ἀφοῦ ἀποδέχτηκε μὲ τὴ θέλησή του στὴ φύση του καὶ στὸ παθητό τῆς μέρος τὸ θάνατο, μὲ τὸ πάθος του δηλαδή, ἀντέστρεψε τὴ χρήση τοῦ θανάτου, κά-

δήλως κατάκρισιν. Οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν εἶναι τὸν θάνατον, ἐν τῷ
μὴ τὴν γένεσιν ἐξ ἡδονῆς ἐσχηκότι, κατάκρισιν φύσεως, ἀλλὰ
τῆς τοῦ προπάτορος ἀμαρτίας ἀναίρεσιν, δι' ἣν ὁ τοῦ θανάτου
180 φόβος ὄλης ἐκράτει τῆς φύσεως.

Εἰ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ ὁ θάνατος τῆς φύσεως ὑπῆρχε κατά-
κρισις, ἀρχὴν ἐχούσης τὴν ἡδονὴν τῆς ἰδίας γενέσεως, εἰκότως
ὁ θάνατος ἐν Χριστῷ τῆς ἀμαρτίας κατάκρισις γέγονεν, ἡδονῆς
καθαρὰν ἐν Χριστῷ πάλιν τῆς φύσεως ἀπολαβούσης τὴν γένε-
185 σιν, ἔν', ὡσπερ κατέκρινεν εἰς φθορὰν ἐν τῷ Ἀδὰμ κατὰ τὴν
ἡδονὴν ἢ ἀμαρτία διὰ τοῦ θανάτου τὴν φύσιν καὶ γέγονε καιρὸς
τοῦ κατακρίνεσθαι θανάτῳ τὴν φύσιν διὰ τὴν ἀμαρτίαν, οὕτως
ἐν Χριστῷ κατὰ τὴν δικαιοσύνην ἢ φύσις διὰ τοῦ θανάτου κα-
τακρίνη τὴν ἀμαρτίαν καὶ γένηται καιρὸς τοῦ κατακρίνεσθαι
190 θανάτῳ τὴν ἀμαρτίαν, διὰ τὴν δικαιοσύνην τῆς φύσεως, ἐκδυ-
σαμένης ἐν Χριστῷ παντελῶς τὴν ἐξ ἡδονῆς γένεσιν, καθ' ἣν
ἀναγκαίως τοῖς πᾶσιν ὡς χρέος ὁ τῆς κατακρίσεως παρείπετο
θάνατος· ὥστε τὸν αὐτὸν θάνατον, ἐν μὲν τῷ Ἀδὰμ διὰ τὴν
ἀμαρτίαν κατάκρισιν ὑπάρχειν τῆς φύσεως, ἐν δὲ τῷ Χριστῷ
195 διὰ τὴν δικαιοσύνην κατάκρισιν ὑπάρχειν τῆς ἀμαρτίας. Ὁ γὰρ
πάσχων δι' ἀμαρτίαν εἰς κατάκρισιν τῆς φύσεως, δικαίως ὑπο-
μένει τὸν θάνατον, ὁ δὲ μὴ πάσχων δι' ἀμαρτίαν, ὡς χάριν μᾶλ-
λον κατ' ὅκονομίαν τῇ φύσει διδούς, εἰς κατάκρισιν τῆς ἀμαρ-
τίας, τὸν διὰ τὴν ἀμαρτίαν εἰς τὴν αὐτῆς ἀναίρεσιν θέλων κατα-
200 δέχεται θάνατον.

Οὐκοῦν, ὡσπερ διὰ τὸν Ἀδὰμ τὸν ὑποστήσαντα διὰ τῆς
παρακοῆς τὸν καθ' ἡδονὴν τῆς γενέσεως νόμον καὶ τὸν δι' αὐ-
τὸν κατακριθέντα τῆς φύσεως θάνατον πάντες οἱ ἐκ τοῦ Ἀδὰμ
τὸ εἶναι λαβδόντες κατὰ τὸν ἐξ ἡδονῆς τῆς γενέσεως νόμον εἶχον
205 ἀναγκαίως, καὶ μὴ βουλόμενοι, συνεζευγμένον κατὰ δύναμιν τῆ

νοντάς τον νά μὴν εἶναι πιά καταδίκη τῆς φύσης, ἀλλὰ ὀλοφάνερα τῆς ἀμαρτίας. Γιατί δὲν ἦταν δυνατὸ νά εἶναι ὁ θάνατος γιὰ ἐκεῖνον, ποῦ δὲν ἔλαβε τὴ γένεσή του ἀπὸ ἡδονή, κατάκριση τῆς φύσης του ἀλλὰ ἀναίρεση τῆς ἀμαρτίας τοῦ προπάτορα, ποῦ ἐξαιτίας τῆς κυριαρχοῦσε σ' ὅλη τὴ φύση ὁ φόβος τοῦ θανάτου.

Ἄν δηλαδὴ στὸν Ἀδάμ ὁ θάνατος ἀποτελοῦσε κατάκριση τῆς φύσης, ἐπειδὴ εἶχε ἀρχὴ τῆς γένεσής της τὴν ἡδονή, δικαιολογημένα ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἦταν κατάκριση τῆς ἀμαρτίας καὶ ἡ φύση κέρδισε πάλι τὴ γένεσή της μέσω τοῦ Χριστοῦ καθαρὴ ἀπὸ ἡδονή, ὥστε, ὅπως ἡ ἀμαρτία στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ καταδίκασε στὴ φθορὰ ἐξαιτίας τῆς ἡδονῆς τὴ φύση μας μέσω τοῦ θανάτου, καὶ ἦρθε ὁ καιρὸς νά κατακριθεῖ ἡ φύση σὲ θάνατο ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας, ἔτσι στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ σύμφωνα μὲ τὴν ἀπαίτηση τῆς δικαιοσύνης ἡ φύση νά κατακρίνει μὲ τὸ θάνατο τὴν ἀμαρτία καὶ νά ἔρθει ὁ καιρὸς νά καταδικαστεῖ μὲ θάνατο ἡ ἀμαρτία, γιὰ νά δικαιωθεῖ ἡ φύση ποῦ ἀπέθεσε ὀλότελα στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ τὴ γένεση ἀπὸ τὴν ἡδονή, ποῦ γι' αὐτὴν ἀκολουθοῦσε κατανάγκην ὅλους μας ὡς χρέος ὁ θάνατος τῆς καταδίκης μας. Ὡστε ὁ ἴδιος θάνατος στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ νά εἶναι κατάκριση τῆς φύσης ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας, ἐνῶ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ γιὰ χάρη τῆς δικαιοσύνης νά εἶναι κατάκριση τῆς ἀμαρτίας. Γιατί ὅποιος πάσχει ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας γιὰ τὴν καταδίκη τῆς φύσης ὑπομένει δίκαια τὸ θάνατο, ἐνῶ ὅποιος δὲν πάσχει γιὰ τὴν ἀμαρτία, ἀλλὰ μάλλον κάνει χάρη κατ' οἰκονομία στὴ φύση γιὰ νά καταδικαστεῖ ἡ ἀμαρτία, δέχεται θέλοντας τὸ θάνατο ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας γιὰ τὴν ἀναίρεσή της.

Ὅπως λοιπὸν ἐξαιτίας τοῦ Ἀδάμ, ποῦ μὲ τὴν παρακοὴ ἔθεσε τὸν νόμο τῆς γένεσης μὲ ἡδονή καὶ ποῦ γι' αὐτὸ καταδικάστηκε ἡ φύση μας σὲ θάνατο, ὅλοι ὅσοι ἔλαβαν τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸν Ἀδάμ κατὰ τὸ νόμο τῆς γένεσης μὲ ἡδονή, εἶχαν ὑποχρεωτικὰ καὶ χωρὶς νά θέλουν ἀκόμα ἰσχυρὰ δεμένο μαζί μὲ τὴ

γενέσει καὶ τὸν κατακριθέντα τῆς φύσεως θάνατον, καὶ ἦν καιρὸς τοῦ κατακρίνεσθαι τὴν φύσιν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐφ' ὅσον ἐκράτει τῆς φύσεως ὁ τῆς καθ' ἡδονὴν τῆς γενέσεως νόμος, οὕτω διὰ τὸν Χριστόν, τὸν παντελῶς ἀφελόμενον τῆς φύσεως
 210 τὸν καθ' ἡδονὴν τῆς γενέσεως νόμον καὶ τοῦ δι' αὐτὸν κατακριθέντος τῆς φύσεως θανάτου τὴν χρῆσιν, εἰς μόνην τῆς ἀμαρτίας κατάκρισιν βουλήσει καταδεξάμενον, πάντες οἱ ἀπὸ Χριστοῦ κατὰ θέλησιν Πνεύματι διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἀναγεννηθέντες, καὶ τὴν καθ' ἡδονὴν προτέραν τοῦ Ἀδάμ διὰ τῆς χάρι-
 215 τος ἀποθέμενοι γένεσιν, καὶ τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι χάριν τῆς ἀναμαρτησίας, καὶ τῆς ἐν Πνεύματι μυστικῆς υἰοθεσίας τὴν δύναμιν ἀμείωτόν τε καὶ ἄχραντον διὰ τοῦ νόμου τῶν εὐαγγελικῶν φυλάξαντες ἐντολῶν, εἰκότως εἰς τὴν τῆς ἀμαρτίας κατάκρισιν ἔχουσι τὴν τοῦ θανάτου χρῆσιν ἐνεργουμένην, καιρὸν λα-
 220 βόντες κατακρίνειν ἐν τῇ σαρκὶ τὴν ἀμαρτίαν· γενικῶς μὲν κατὰ φύσιν χάριτι διὰ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως⁽¹⁵⁾, αὐτὸν τὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως χρόνον, ἰδικῶς δὲ κατ' ἐνέργειαν χάριτι, τὸν ἀφ' οὗ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἔλαβεν ἕκαστος τὴν χάριν τῆς υἰοθεσίας, καθ' ἣν ἐνεργουμένην ταῖς ἐν-
 225 τολαῖς γνωμικῶς μόνην τὴν ἐν Πνεύματι γένεσιν ἔχοντες, διὰ πολλῶν παθημάτων εἰς κατάκρισιν τῆς ἀμαρτίας ὑπομένουσι τὴν τοῦ θανάτου χρῆσιν αὐτοῖς ἐπαγομένην.

Οὐ γὰρ ἔτι δι' ἀμαρτίαν, ὁ βαπτισθεὶς καὶ φυλάξας τὸ βάπτισμα ταῖς ἐντολαῖς κρατυνόμενον, ὡς χρέος ὑπὲρ ἀμαρτίας
 230 καταβάλλεται τὸν θάνατον, ἀλλ' εἰς κατάκρισιν τῆς ἀμαρτίας τὴν αὐτοῦ καταδέχεται χρῆσιν, πρὸς τὴν θεῖαν καὶ ἀτελεύτητον ζωὴν μυστικῶς αὐτὸν παραπέμπουσαν, εἴπερ ἀληθείας ἕνεκεν καὶ δικαιοσύνης διὰ πολλῶν παθημάτων γενναίως τὸν τῆς παρούσης ζωῆς πεπληρώκασι δρόμον οἱ ἅγιοι, τῆς διὰ τὴν ἀμαρ-
 235 τίαν κατακρίσεως τοῦ θανάτου τὴν φύσιν ἐν ἑαυτοῖς ἐλευθέρωσαντες καὶ τὸ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς φύσεως ὄπλον τοῦ θανάτου

γένεση καὶ τὸ θάνατο ποὺ καταλογίστηκε στὴ φύση μας, καὶ ἦταν καιρὸς νὰ κατακρίνεται ἡ φύση ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἐφόσον εἶχε στὴν ἐξουσία του τὴ φύση ὁ νόμος τῆς γένεσης μὲ ἡδονή, ἔτσι χάρις στὸ Χριστὸ ποὺ ἀφαίρεσε τελείως ἀπὸ τὴ φύση τὸ νόμο τῆς γένεσης μὲ ἡδονή καὶ ποὺ ἀποδέχτηκε θέλοντας τὴ χρήση τοῦ θανάτου, ποὺ γιὰ τὸ νόμο αὐτὸν καταλογίστηκε στὴ φύση μας, μόνο γιὰ τὴν κατάκριση τῆς ἁμαρτίας, ὅλοι ὅσοι ἀναγεννήθηκαν πνευματικὰ μὲ τὴ θέλησή τους μὲ τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας καὶ ἀπόθεσαν μὲ τὴ χάρις τὴν προηγούμενη γένεση τοῦ Ἀδὰμ μὲ τὴν ἡδονή καὶ φύλαξαν ἀμείωτη καὶ ἄχραντη μὲ τὸ νόμο τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, τόσο τὴ χάρις τῆς ἀναμαρτησίας ἀπὸ τὸ βάπτισμα, ὅσο καὶ τὴ δύναμις τῆς πνευματικῆς μυστικῆς υἰοθεσίας, εὐλόγα ἔχουν νὰ λειτουργεῖ ἡ χρήση τοῦ θανάτου στὴν κατάκριση τῆς ἁμαρτίας, ἔχοντας βρεῖ τὸν καιρὸ νὰ κατακρίνουν τὴν σαρκικὴ ἁμαρτία, γενικὰ βέβαια κατὰ χάρις σὲ ὅλη τὴ φύση ἐξαιτίας τοῦ μεγάλου μυστηρίου τῆς ἐνανθρώπησης τὸν ἴδιο τὸ χρόνο ἀπὸ τὴ σάρκωση τοῦ Λόγου, καὶ εἰδικὰ στὴν πράξι μὲ τὴ χάρις, τὸ χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο ἔλαβε καθένας μὲ τὸ βάπτισμα τὴ χάρις τῆς υἰοθεσίας. Κατ' αὐτὴν, ἔχοντας μόνο τὴν πνευματικὴ γένεση νὰ πραγματοποιεῖται μὲ τὴν θέλησή τους ἐκτελώντας τὶς ἐντολές καὶ ὑφιστάμενοι πολλὰ παθήματα γιὰ τὴν κατάκριση τῆς ἁμαρτίας, ὑπομένουν τὴ χρήση τοῦ θανάτου ποὺ ἀπειλεῖται ἐναντίον τους.

Γιατὶ ὁ βαπτισμένος, ποὺ φύλαξε τὸ βάπτισμα ἐνισχυμένο ἀπὸ τὶς ἐντολές, δὲν καταβάλλει πιά ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας τὸ θάνατο ὡς χρέος ὀφειλόμενο στὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ δέχεται τὴ χρήση τοῦ θανάτου γιὰ τὴν κατάκριση τῆς ἁμαρτίας ποὺ τὸν παραπέμπει μυστικὰ στὴ θεία καὶ ἀτελεύτητη ζωή. Ἔτσι λοιπὸν γιὰ χάρις τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς δικαιοσύνης συμπλήρωσαν μὲ γενναιότητα οἱ ἅγιοι μέσω πολλῶν παθημάτων τὸν δρόμο τῆς παρούσας ζωῆς ἐλευθερώνοντας τὴ φύση τους ἀπὸ τὴν καταδίκη τοῦ θανάτου ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας καὶ μεταβάλλοντας τὸ δῦλο τοῦ θανάτου γιὰ τὴν ἀναίρεση τῆς φύσης, σὲ δῦλο γιὰ

πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἀμαρτίας, κατὰ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐαυτῶν
σωτηρίας Ἰησοῦν, ποιησάμενοι. Εἰ γὰρ ἡ ἀμαρτία πρὸς ἀναίρε-
σιν φύσεως ὄπλον ἐν τοῖς αὐτὴν κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἐνεργοῦσιν εἶχε
240 τὸν θάνατον, πολλῶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐνεργοῦσι τὴν διὰ πίστεως
ἐν Χριστῷ δικαιοσύνην ὄπλον ἔξει τὸν θάνατον πρὸς ἀναίρεσιν
τῆς ἀμαρτίας ἢ φύσις.

Οὐκοῦν, ἀφ' οὗ γέγονε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως
καὶ ἐξεῖλε πάμπαν ὁ σαρκωθείς Θεὸς ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν Πνεύ-
245 ματι γενομένοις τὴν τοῦ καθ' ἡδονὴν νόμου τῆς φύσεως γένε-
σιν, «καιρός», ὡς ἔφην, «γέγονε τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ
τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ», τουτέστι κατακριθῆναι τὴν ἀμαρτίαν, τὴν
τοῦ κατακρίνεσθαι διὰ παθημάτων λαβοῦσαν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν
πιστῶν καὶ ἐπεγνωκότων τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν καθ' ἡδονὴν
250 διὰ τοῦ βαπτίσματος γένεσιν ἀποθεμένων· τούτους γὰρ ἐκάλε-
σεν «οἶκον Θεοῦ», καθὼς μαρτυρεῖ φάσκων ὁ θειότατος ἀπό-
στολος Παῦλος, «Χριστὸς δὲ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός
ἐσμεν ἡμεῖς». Καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τοῦ ἐξῆς λόγου παρίστησι λέγων
Πέτρος, ἡ κορυφὴ τῶν ἀποστόλων· «εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν»,
255 ἤρξατο δηλονότι τὸ κρῖμα, «τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ
τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίῳ;». Ὡσανεὶ ἔλεγεν· Εἰ ἡμεῖς, ὁ οἶκος Θεοῦ
γενέσθαι χάριτι διὰ Πνεύματος ἀξιοθέντες, τοσαύτην ὑπὲρ δι-
καιοσύνης εἰς κατάκρισιν τῆς ἀμαρτίας ὑπομονὴν ἐπιδείκνυ-
σθαι παθημάτων ὀφείλομεν καὶ ὡς κακοῦργοι τὸν ἐφύβριστον,
260 ἀγαθοὶ τυγχάνοντες, προθύμως ἀποφέρεσθαι θάνατον, «τί τὸ
τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίῳ;»· τουτέστι,
ποῖον ἔσται τὸ τέλος, ἡγουν ἡ κρίσις, τῶν οὐ μόνον ζῶσάν τε
καὶ ἐνεργουμένην κατὰ τε ψυχὴν καὶ σῶμα, γνώμη τε καὶ φύ-
σει, τὴν καθ' ἡδονὴν τοῦ Ἀδὰμ κρατήσασαν τῆς φύσεως γένε-
265 σιν μέχρι τέλους διὰ σπουδῆς ἐσχηκότων, ἀλλὰ μήτε προδεξα-

τὴν ἀναίρεση τῆς ἀμαρτίας κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας τους Ἰησοῦ. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἀμαρτία γιὰ τὴν ἀναίρεση τῆς φύσης εἶχε ὡς ὄπλο τὸ θάνατο γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐπρατταν ἀκολουθώντας τὸν Ἀδάμ, πολὺ περισσότερο σέ ὄσους πράττουν τὴ δικαιοσύνη ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ πίστη στὸ Χριστό, ἡ φύση θὰ χρησιμοποιοῦσε ὡς ὄπλο τὸ θάνατο γιὰ τὴν ἀναίρεση τῆς ἀμαρτίας.

Ἀφότου λοιπὸν ἐγίνε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης καὶ ξερίζωσε τελείως ὁ Θεὸς ποὺ σαρκώθηκε μέσα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ γεννιοῦνται πνευματικὰ τῇ γένεση τῆς φύσης σύμφωνα μὲ τὸ νόμον τῆς ἡδονῆς «ἦρθε ὁ καιρὸς», ὅπως εἶπε, «ν' ἀρχίσει ἡ κρίσις ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ»², δηλαδὴ νὰ κατακριθεῖ ἡ ἀμαρτία, ποὺ ἔλαβε ἀρχὴ τῆς κατάκρισής της μὲ παθήματα τῶν πιστῶν ποὺ γνώρισαν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπόθεσαν μὲ τὸ βάπτισμα τὴ γένεση μὲ ἡδονή. Γιατὶ αὐτοὺς ὀνόμασε οἶκον τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέει ἡ μαρτυρία τοῦ θεϊκότατου ἀποστόλου Παύλου· «ὁ Χριστὸς μέσα στὸν οἶκόν σου, καὶ οἶκος σου εἴμαστε ἐμεῖς»³. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος, ἡ κορυφὴ τῶν ἀποστόλων, μᾶς παριστάνει τὸ πρᾶγμα λέγοντας· «κι ἂν ἀρχίσει πρῶτα ἀπὸ ἐμᾶς», δηλαδὴ ἡ κρίσις, «ποιὸ θὰ εἶναι τὸ τέλος ἐκείνων ποὺ ἀπειθοῦν στὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ»⁴. Σὰ νὰ ἔλεγε· Ἐὰν ἐμεῖς, ποὺ ἀξιωθήκαμε νὰ γίνουμε οἶκος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ χάριν τοῦ Πνεύματος, ὀφείλομε νὰ δείχνουμε τόση ὑπομονὴ στὰ παθήματα γιὰ χάριν τῆς δικαιοσύνης καὶ γιὰ κατάκριση τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ δεχόμεστε σὰν κακοῦργοι, ἐνῶ εἴμαστε ἀγαθοί, τὸν ἐπονείδιστο θάνατον, «ποιὸ θὰ εἶναι τὸ τέλος ἐκείνων ποὺ ἀπειθοῦν στὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ». Ποιὸ θὰ εἶναι δηλαδὴ τὸ τέλος, ἤτοι ἡ κρίσις, ἐκείνων ποὺ ὄχι μόνον φύλαξαν μὲ ζῆλον μέχρι τέλους ζωντανὴν καὶ ἐπρατταν συνεχῶς μὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὴν φύσιν, τῇ γένεση τοῦ Ἀδάμ μὲ ἡδονὴν ποὺ κυριάρχησε στὴ φύσιν μας, ἀλλὰ καὶ οὔτε κἀν δέχτηκαν τὸ Θεὸν καὶ Πατέρα ποὺ

2. Α' Πέτρ. 4,17.

3. Ἑβρ. 3,6.

4. Α' Πέτρ. 4,17.

μένων παρακαλοῦντα τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα δι' Υἱοῦ σαρκω-
 θέντος, μήτε μὴν αὐτὸν τὸν ὑπὲρ τοῦ Πατρὸς πρεσβεύοντα Με-
 σίτην καὶ Υἱόν, καὶ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν εἰς τὸν Πατέρα καταλλαγῆς,
 270 ἑαυτὸν βουλήσει τοῦ Πατρὸς εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον κατὰ
 θέλησιν προϊέμενον, ὅπως δι' ἑαυτὸν ἡμᾶς τοσοῦτον δοξάσῃ,
 τῷ κάλλει καταφαιδρύνας τῆς οἰκείας θεότητος, ὅσον δι' ἡμᾶς
 αὐτὸς κατεδέξατο τοῖς ἡμῶν ἀτιμασθῆναι παθήμασι. Τοῦτο
 γάρ, ὡς οἶμαι, τυχόν ἐστι τὸ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγέλιον, πρεσβεία
 τοῦ Θεοῦ καὶ παράκλησις πρὸς ἀνθρώπους δι' Υἱοῦ σαρκω-
 275 θέντος καὶ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καταλλαγῆς μισθὸν δωρουμέ-
 νου τοῖς πειθομένοις αὐτῷ τὴν ἀγέννητον θέωσιν⁽¹⁶⁾.

Διὸ σχετλιάζων τοῖς ἐφεξῆς τοὺς ἀπειθεῖς ὁ μέγας ἀπόστο-
 λος, φησί, «καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβῆς καὶ ἁμαρ-
 τωλὸς ποῦ φανεῖται;», δίκαιον λέγων, ὡς εἰκός, τὸν πιστὸν καὶ
 280 φύλακα τῆς δοθείσης κατὰ τὸ βάπτισμα χάριτος καὶ διὰ πολ-
 λῶν παθημάτων ἀκαθαίρετον διατηρηκότητα τὴν διὰ τοῦ Πνεύ-
 ματος υἰοθεσίαν· σωτηρίαν δὲ τὴν ἐκ Θεοῦ τοῖς ἀξίοις δοθησο-
 μένην πληρεστάτην τῆς θεώσεως χάριν, ἧς μόλις ἐπιτεύξεται
 καὶ ὁ κατ' ἄκρον πάντων τῶν θείων ἀνθεκτικός· ἀσεβῆ δὲ καὶ
 285 ἁμαρτωλὸν τὸν τῆς εὐαγγελικῆς ἀλλότριον χάριτος, ἀσεβῆ μὲν
 διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀπιστίαν, ἁμαρτωλὸν δὲ διὰ τὴν ζῶσαν ἐν
 αὐτῷ κατὰ τὴν φθορὰν τῶν παθημάτων τῆς παλαιότητος γένε-
 σιν. Ἦ τυχὸν ἀσεβῆ μὲν ἐκάλεσεν ὁ λόγος τὸν μόνης παντελῶς
 ἐστερημένον τῆς κατὰ Χριστὸν ἐπιγνώσεως, ἁμαρτωλὸν δὲ τὸν
 290 πιστὸν μὲν, παραβάτην δὲ κατ' ἐμὲ τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν,
 τῶν καθαρὸν διατηρουσῶν τὸν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος χι-
 τῶνα τῆς ἀφθαρσίας, ὧν ἡ θέσις, τοῦ ἀσεβοῦς τέ φημι καὶ
 ἁμαρτωλοῦ, τοῖς ἐπιμελουμένοις τῆς μυστικῆς ποσῶς κατείλη-
 πται γνώσεως· τὸ γὰρ 'ποῦ', θέσιν δηλοῖ σαφῶς⁽¹⁷⁾, τοπικῆς

τούς παρακινούσε με τὸν Υἱὸ πού σαρκώθηκε, οὔτε ἐπίσης καὶ αὐτὸν τὸν Υἱὸ πού ἦρθε μεσίτης καὶ πρεσβευτῆς τοῦ Πατέρα καὶ πού γιὰ τὴ συμφιλίωσή μας με τὸν Πατέρα πρόσφερε θέλοντας τὸν ἑαυτοῦ στὸ θάνατο με τὴ θέληση τοῦ Πατέρα, γιὰ νὰ μᾶς δοξάσει τόσο πολὺ με τὴ δική του θυσία λαμπρύνοντάς μας με τὸ κάλλος τῆς θεότητάς του, ὅσο καταδέχτηκε ὁ ἴδιος ν' ἀτιμαστεῖ γιὰ χάρη μας με τὰ δικά μας παθήματα⁵. Γιατί, νομίζω, αὐτὸ εἶναι ἴσως τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, πρεσβεία τοῦ Θεοῦ καὶ προτροπή του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους μέσω τοῦ Υἱοῦ πού σαρκώθηκε καὶ πού ὡς μισθὸ γιὰ τὴ συμφιλίωση με τὸν Πατέρα δωρίζει σ' αὐτοὺς πού ὑπακούουν τὴν ἀγέννητη θέωση.

Γι' αὐτὸ ἐλεεινολογώντας ὁ μέγας Ἀπόστολος τοὺς ἀνυπάκουους με τὰ ἀκόλουθα, λέει· «κι ἂν ὁ δίκαιος μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας σῶζεται, ποῦ θὰ φανεῖ ὁ ἀσεβῆς καὶ ὁ ἁμαρτωλός;»⁶. Λέγοντας δίκαιο ἐννοεῖ, ὅπως εἶναι φυσικό, τὸν πιστὸ καὶ φύλακα τῆς χάριτος πού τοῦ δόθηκε κατὰ τὸ βάπτισμα καὶ πού μέσα ἀπὸ πολλὰ παθήματα διατήρησε σταθερὴ τὴν υἰοθεσία τοῦ Πνεύματος. Σωτηρία λέγοντας ἐννοεῖ τὴν ὀλοκληρωμένη χάρη τῆς θέωσης πού θὰ δοθεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ στοὺς ἄξιους, τὴν ὁποία μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας θὰ ἐπιτύχει ἀκόμα κι ὁποιοσδήποτε ἐξολοκλήρου ὅλα τὰ θεῖα. Ἀσεβῆ κι ἁμαρτωλὸ θεωρεῖ τὸν ξένο ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴ χάρη, ἀσεβῆ, ἐπειδὴ δὲν πιστεύει στὸ Χριστό, καὶ ἁμαρτωλό, γιὰ τὴ ζωντανή σ' αὐτὸν παλαιὰ γένεση μέσα στὴ φθορὰ ἀπὸ τὰ παθήματα. Ἡ ἴσως ἀσεβῆ κάλεσε ἡ Γραφή ἐκεῖνον πού στερεῖται τελείως τὴν ἐπίγνωση τοῦ Χριστοῦ· ἁμαρτωλό, τὸν πιστὸ βέβαια ἀλλὰ κατὰ τὴ γνώμη μου παραβάτη τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, πού διατηροῦν καθαρὸ τὸ χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας πού ὕφανε τὸ ἅγιο βάπτισμα. Καὶ ἡ θέση τους, ἐννοῶ τοῦ ἀσεβοῦς καὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, κατανοεῖται ὡς ἓνα σημεῖο ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐπιμελοῦνται τὴ μυστικὴ γνώση. Γιατί τὸ «ποῦ» δηλώνει σαφῶς θέση πού δὲν εἶναι ἄμοιρη ἀπὸ

5. Β' Κορ. 5,20,21.

6. Α' Πέτρ. 4,18.

295 οὐκ ἀμοιροῦσαν περιγραφῆς· ἥς εἴπερ ἡ τοῦ δικαίου θέσις ἀντι-
 διαιρεῖται, οὐκ ἔσται ποῦ πάντως κατὰ τὴν θέσιν ὁ δίκαιος, τὴν
 ὑπὲρ τὸ ποῦ κατὰ τὴν χάριν εἰληφῶς θέσιν, αὐτὸν τὸν Θεόν, ὡς
 ἡ ὑπόσχεσις· ὁ γὰρ Θεός, οὐ ποῦ, ἀλλὰ παντὸς ἀσχέτως ἐπέκει-
 να ποῦ, ἐν ᾧ πάντων τῶν σωζομένων ἡ ἴδρυσις ἔσται, κατὰ τὸ
 300 γεγραμμένον· «γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς τόπον
 ὄχυρον τοῦ σῶσαί με». Οὗτινος πᾶς ὁ μὴ καθ' ὀτιοῦν μεθέξων
 τῆς τοῦ εὖ εἶναι κατὰ σχέσιν δυνάμεως⁽¹⁸⁾, μέλει σώματος εοι-
 κῶς ἔσται πάμπαν ἀμοιροῦντι τῆς κατὰ ψυχὴν ζωτικῆς ἐνεργείας.

305 Ἦ πάλιν, ἐπειδὴ πάντων τῶν σωζομένων ὁ Θεὸς ἔσται
 τόπος, ἀπερίγραφός τε καὶ ἀδιάστατος καὶ ἄπειρος, πᾶσι πάντα
 γινόμενος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς δικαιοσύνης, μᾶλλον δὲ κατὰ
 τὸ μέτρον τῶν μετὰ γνώσεως ὑπὲρ δικαιοσύνης ἐνταῦθα παθη-
 μάτων, ἑαυτὸν ἐκάστω κατοδωρούμενος, καθάπερ ψυχὴ σώ-
 310 ματος μέλεσι κατὰ τὴν ὑποκειμένην ἐκάστω μέλει δύναμιν,
 ἑαυτὴν ἐνεργοῦσαν ἐκφαίνουσα καὶ πρὸς τὸ εἶναι δι' ἑαυτῆς τὰ
 μέλη συνάπτουσα πρὸς ζωὴν συγκρατούμενα, ὁ ἀσεβὴς καὶ
 ἀμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται, ταύτης ἐστερημένος τῆς χάριτος; Ὁ
 γὰρ μὴ δυνάμενος ἐνεργουμένην τὴν κατὰ τὸ εὖ εἶναι τοῦ Θεοῦ
 315 δέξασθαι παρουσίαν, ποῦ φανεῖται τῆς θείας ζωῆς, τῆς ὑπὲρ
 αἰῶνα καὶ τόπον καὶ χρόνον, ὑπομείνας τὴν ἔκπτωσιν;

Οὐκοῦν, εἴτε κατὰ τὴν πρώτην ἐπιβολὴν καταφατικῶς, ὁ
 ἀσεβὴς καὶ ἀμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται, περιγεγραμμένης οὐκ
 ἔσται ζωῆς τὸ παράπαν ἐλεύθερος⁽¹⁹⁾, τὴν πᾶσαν διαφεύγουσαν
 320 περιγραφὴν καὶ παντὸς ἐπέκεινα τόπου ζωὴν οὐκ ἔχων. Εἴτε
 κατὰ τὴν δευτέραν ἀποφατικῶς, Ποῦ φανεῖται, τὸν Θεὸν οὐκ
 ἔχων πρὸς τὸ εὖ συνέχοντα τὴν ζωὴν, τὸν μέλλοντα πᾶσι γίνε-

τοπικὸ περιορισμὸ. Στὴ θέση αὐτὴ ἂν εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετη ἢ θέση τοῦ δικαίου, δὲ θὰ εἶναι πάντως κάπου ὁ δίκαιος κατὰ τὴ θέση, ἐπειδὴ ἔχει λάβει τὴν πέρα ἀπὸ τὸ 'κάπου' θέση, δηλαδὴ τὸν ἴδιο τὸ Θεό, ὅπως λέει ἢ ὑπόσχεση. Γιατὶ ὁ Θεὸς βέβαια δὲν εἶναι 'κάπου' ἀλλὰ ἀντίθετα πέρα ἀπὸ κάθε 'νοῦ', ὅπου θὰ εἶναι ἡ μόνιμη κατοικία ὄλων ὅσοι σώζονται, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ: «γίνε ὁ Θεὸς ὁ ὑπερασπιστὴς μου καὶ τόπος ὄχυρός τῆς σωτηρίας μου»⁷. Τούτου τὴ μακαριότητα ὅποιος δὲν τὴν μετάσχει μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο κατὰ τὴ δυνατὴ σχέση, θὰ μοιάζει μ' ἓνα μέλος τοῦ σώματος ποῦ εἶναι ἀμέτοχο τῆς ζωτικῆς ψυχικῆς ἐνέργειας.

Ἡ πάλι, ἐπειδὴ ὄλων, ὅσοι σώζονται, θὰ εἶναι ὁ Θεὸς τόπος ἀπέραντος, μὲ δίχως ὅρια καὶ διαστάσεις, κι ἐπειδὴ γίνεται τὰ πάντα στοὺς πάντες κατὰ δίκαιη ἀναλογία ἢ μάλλον σύμφωνα μὲ τὸ μέτρο τῶν ἐκούσιων ἐδώ γιὰ χάρη τῆς δικαιοσύνης παθημάτων μοιράζοντας τὸν ἑαυτὸ του στὸν καθένα, ὅπως ἡ ψυχὴ στὰ μέλη τοῦ σώματος ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη ποῦ διαθέτει κάθε μέλος ἐνεργεῖ κι ἐκδηλώνει τὴν παρουσία της καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ της συνδέει τὰ μέλη μὲ τὸ εἶναι ὥστε νὰ συγκρατοῦνται στὴ ζωὴ, ποῦ θὰ φανεῖ ὁ ἀσεβῆς κι ἁμαρτωλὸς ἂν στερηθεῖ αὐτὴ τὴ χάρη; Γιατὶ ὅποιος δὲν μπορεῖ νὰ δεχτεῖ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ νὰ ἐκδηλώνεται στὴ μακαριότητα, ποῦ θὰ φανεῖ, ἀφοῦ ὑπέμεινε τὴν ἔκπτωση ἀπὸ τὴ θεία ζωὴ τὴν πέρα ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα καὶ τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο;

Ἐπομένως εἴτε κατὰ τὴν πρώτη ἄποψη, θετικά, ὁ ἀσεβῆς καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς φανεῖ κάπου δὲ θὰ εἶναι καθόλου ἐλεύθερος ἀπὸ περιορισμένη ζωὴ, ἀφοῦ δὲ θὰ ἔχει τὴ ζωὴ ποῦ διαφεύγει κάθε περιγραφή καὶ εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε τόπο. Εἴτε κατὰ τὴ δεύτερη ἄποψη ἀποφατικά, ποῦ θὰ φανεῖ (= δὲ θὰ φανεῖ πουθενά), ἀφοῦ δὲν ἔχει τὸ Θεὸ ποῦ συγκρατεῖ τὴ ζωὴ στὸ ἀγαθὸ καὶ ποῦ μέλλει νὰ γίνε τόπος γιὰ ὄλους τοὺς ἀξιους; Πῶς θὰ εἶναι

7. Ψαλμ. 70,3.

σθαι τόπον τοῖς ἀξίοις. Πῶς ἔσται, τόπον αὐτὸν οὐκ ἔχων τὸν Θεόν, κατὰ τὴν τοῦ εὖ εἶναι ἐν Θεῷ μονήν τε καὶ ἴδρυσιν; Καὶ
 335 ἀπλῶς εἰπεῖν, εἰ μετὰ πολλῆς δυσχερείας ὁ δίκαιος σώζεται, τί
 ἔσται ἢ τί πείσεται ὁ μηδένα λόγον εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς κατὰ
 τὴν παροῦσαν ζωὴν ποιησάμενος;

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Ἡδονὴ καὶ ὀδύνη, τῇ φύσει, φησί, τῆς σαρκὸς οὐ συνεκτί-
 σθησαν, ἀλλ' ἢ παράβασις, τὴν μὲν ἐπενόησεν εἰς φθορὰν
 τῆς προαιρέσεως, τὴν δὲ κατεδίκασεν εἰς λύσιν τῆς φύσε-
 5 ως, ἵνα ἢ μὲν ἡδονὴ ψυχῆς ἐκούσιον ἐργάσῃται θάνατον
 τῆς ἀμαρτίας, ἢ δὲ ὀδύνη διὰ τῆς λύσεως τὴν κατ' εἶδος
 ποιήσῃται τῆς σαρκὸς ἀπογένεσιν.
- 2 Ὅτι κατὰ πρόνοιαν πρὸς κόλασιν τῆς κατὰ προαίρεσιν
 ἡδονῆς δέδωκεν ὁ Θεὸς τῇ φύσει τὴν παρὰ προαίρεσιν
 10 ὀδύνην καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ θάνατον.
- 3 Ἡ τῶν ἐκουσίων πόνων ἐπίνοια καὶ ἢ τῶν ἀκουσίων ἐπα-
 γωγῇ, φησὶν, ἀφαιροῦνται μὲν τὴν ἡδονήν, τὴν κατ' ἐνέρ-
 γειαν αὐτῆς καταπαύουσιν κίνησιν, οὐκ ἀναιροῦσι δὲ τὴν
 ὡσπερ νόμον τῇ φύσει πρὸς γένεσιν ἐγκειμένην αὐτῆς δύ-
 15 ναμιν. Ἡ γὰρ κατ' ἀρετὴν φιλοσοφία γνώμης ἀπάθειαν,
 ἀλλ' οὐ φύσεως, ἐργάζεσθαι πέφυκε, καθ' ἣν, δηλαδὴ τὴν
 γνωμικὴν ἀπάθειαν, ἢ κατὰ νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς ἐπιγίνε-
 ται χάρις.
- 4 Ἄδικον ἡδονὴν λέγει τὸν ἐκ τῆς παραβάσεως ἐμφυρέντα
 20 τῇ φύσει νόμον τῆς ἀμαρτίας.
- 5 Μέσον ὀφείλοντα πρὸς τὴν τῶν ἄκρων ἀναίρεσιν ἀναδει-
 χθῆναι λέγει τὸν τοῦ Κυρίου πόνον καὶ θάνατον, ὡς ἡδονῆς
 ἐσσηκότος ἐλευθέραν τὴν γένεσιν καὶ ζωῆς ἐμπαθοῦς κα-
 θαρὸν τὸν θάνατον τῆς δι' ἡμᾶς αὐτοῦ θείας σαρκός, καθ'
 25 ἦν γένεσίν τε καὶ γέννησιν καὶ θάνατον δι' ἡμᾶς ἐκουσίως
 ὑπέμεινεν, ἵνα τὴν ἡμῶν ἐξ ἡδονῆς γένεσιν καὶ τὸν ἐξ ἐμ-

ἂν δὲν ἔχει ὡς τόπο τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ κατὰ τὴν μακάρια κατοικία καὶ παραμονή του μέσα στὸ Θεό; Καὶ μ' ἓνα λόγο, ἂν μὲ πολλή δυσκολία σώζεται ὁ δίκαιος, τί θὰ γίνει ἢ τί θὰ πάθει ὁποῖος δὲν ἐνδιαφέρθηκε καθόλου στὴν παρούσα ζωὴ γιὰ τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν ἀρετή;

ΣΧΟΛΙΑ

1. Ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ὀδύνη, λέει, δὲν κτίστηκαν μαζί μὲ τὴ φύση τῆς σάρκας, ἀλλὰ ἡ παράβαση ἐπινόησε τὴ μία γιὰ φθορὰ τῆς προαίρεσης καὶ τὴν ἄλλη γιὰ καταδίκη καὶ διάλυση τῆς φύσης, ὥστε ἡ ἡδονὴ νὰ προκαλέσει στὴν ψυχὴ τὸν ἐκούσιο θάνατο λόγω τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ ὀδύνη μὲ τὴ διάλυση νὰ ἀφανίσει τὴ σάρκα ἔτσι ὅπως τὴ βλέπομε.
2. Προνοώντας ὁ Θεὸς ἔδωσε στὴ φύση τὴν ἀκούσια ὀδύνη καὶ τὸν ἐξαιτίας της θάνατο γιὰ τὴν κόλαση τῆς ἐκούσιας ἡδονῆς.
3. Ἡ σκέψη τῶν ἐκούσιων πόνων καὶ ἡ προσβολὴ ἀπὸ τοὺς ἀκούσιους, λέει, ἀφαιροῦν βέβαια τὴν ἡδονὴ καταπαύοντας τὴ λειτουργία της, δὲν ἐξαφανίζουν ὅμως τὴ δύναμη ποὺ ὑπάρχει στὴ φύση της σὰν νόμος γιὰ τὴ γένεση. Γιατὶ ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία προκαλεῖ, ὡς ἀπὸ τὴ φύση της, τὴν ἀπάθεια τῆς γνώμης κι ὄχι τῆς φύσης, καὶ ὅταν ὑπάρχει αὐτὴ, ἡ ἀπάθεια δηλαδὴ τῆς γνώμης, ἔρχεται στὸ νοῦ ἢ χάρη τῆς θείας ἡδονῆς.
4. Ἡ ἄδικη ἡδονὴ χαρακτηρίζει τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας ποὺ ἀναμίχθηκε στὴ φύση ἀπὸ τὴν παράβαση.
5. Ὁ πόνος, λέει, καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου πρέπει ν' ἀναδειχθεῖ τὸ ἐνδιάμεσο γιὰ τὸν ἀφανισμό τῶν ἄκρων, ἐπειδὴ ἡ γένεσή του εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ τὴν ἡδονὴ καὶ ἔχει καθαρὸ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν παθῶν τὸν γιὰ χάρη μας θάνατο τῆς θείας του σάρκας. Σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴ γένεση καὶ τὴ γέννηση ὑπέμεινε γιὰ μᾶς θέλοντας καὶ τὸ θάνατο, γιὰ νὰ ἀφαιρέσει ἀπὸ ἐμᾶς μὲ τὸ νὰ φανεῖ ἐνδιάμεσος τὴ γένεσή μας ἀπὸ

παθοῦς ζωῆς θάνατον ἀφέλη μέσος ἀναφανείς, καὶ πρὸς ἑτέραν ἡμᾶς μετάγη ζωὴν, ἀρχῆς ἐλευθέραν χρονικῆς καὶ τέλους, ἦν οὐ φύσις ἀλλ' ἡ χάρις δημιουργεῖ.

6 30 Ὅτι παντελῶς, φησὶν, ἀμήχανον ἦν τὴν φύσιν ὑποβληθεῖσαν τῇ τε κατὰ ἡδονῆ καὶ τῇ παρὰ προαίρεσιν ὀδύνη, πάλιν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνακληθῆναι ζωὴν, εἰ μὴ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ δημιουργός, προαιρέσει δεχόμενος τὴν πρὸς κόλασιν τῆς κατὰ προαίρεσιν τῆς φύσεως ἡδονῆς ἐπινοηθεῖσαν 35 ὀδύνην, οὐκ ἔχουσαν προηγουμένην αὐτῆς τὴν ἐξ ἡδονῆς γένεσιν, ἵνα τῆς ἐκ καταδίκης ἐλευθερώσῃ τὴν φύσιν γεννήσεως, ἐξ ἡδονῆς ἀρχὴν οὐκ ἔχουσαν καταδεχόμενος γέννησιν.

7 Τὸ διὰ θανάτου τέλος τοῦ Κυρίου.

8 40 Τῷ παθητῷ δῆλον ὅτι τῆς φύσεως.

9 Πῶς τῆς ὀδύνης πλεον τὸ κατὰ φύσιν ἐπιτείνομεν πρόστιμον, διὰ τῆς ἡδονῆς αὐτὴν παραμυθεῖσθαι σπουδάζοντες.

10 Τὸ μὲν σοφὸν τοῦ Θεοῦ, φησὶν, ἐν τῷ γενέσθαι φύσει κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπον δείκνυται, τὸ δὲ δίκαιον ἐν τῷ τὸ παθητὸν κατὰ τὴν γένεσιν ὁμοίως ἡμῖν ἀνειληφέναι τῆς φύσεως, 45 τὸ δὲ δυνατὸν ἐν τῷ διὰ παθημάτων καὶ θανάτου ζωὴν αἰδίδιον τῇ φύσει δημιουργῆσαι καὶ ἀπάθειαν ἀτρεπτον.

11 Ὅτι τὴν ἐκ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας ἡδονὴν εἰς ἀθέτησιν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τῶν ἐν αὐτῷ χάριτι διὰ Πνεύματος 50 γεννωμένων ὁ Κύριος ἀφελόμενος, τὸν εἰς καταδίκην τὸ πρότερον ὄντα τῆς φύσεως, εἰς τὴν τῆς ἀμαρτίας κατάκρισιν αὐτοῖς συγχωρεῖ δέχεσθαι θάνατον.

12 Ἀρχὴν ἔσχεν μετὰ τὴν παράβασιν, φησὶν, ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τῆς ἰδίας γενέσεως τὴν καθ' ἡδονὴν ἐκ σποράς σύλληψιν, καὶ τέλος τὸν κατ' ὀδύνην διὰ φθορᾶς θάνατον. Ὁ 55 δὲ Κύριος ταύτην οὐκ ἔχων ἀρχὴν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως, οὔτε τῷ τέλει, τουτέστι τῷ θανάτῳ, κατὰ φύσιν ὑπῆρχεν ἀλωτός.

ἡδονὴ καὶ τὸ θάνατό μας ἀπὸ τῆ ζωῆ τῶν παθῶν καὶ νὰ μᾶς μεταφέρει σὲ ἄλλη ζωή, ἐλεύθερη ἀπὸ χρονικὴ ἀρχὴ καὶ τέλος, ποὺ δὲ δημιουργεῖ ἢ φύση ἀλλὰ ἢ χάρις.

6. Ἦταν, λέει, τελείως ἀδύνατο ἡ φύση ποὺ εἶχε ὑποδουλωθεῖ στὴν ἐκούσια ἡδονὴ καὶ στὴν ἀκούσια ὀδύνη ν' ἀνακληθεῖ πάλι στὴν ἀρχικὴ τῆς ζωῆ, ἂν δὲν γινόταν ἄνθρωπος ὁ δημιουργὸς καὶ δὲν δεχόταν τὴν ὀδύνη ποὺ ἐπινοήθηκε γιὰ κολασμὸ τῆς ἐκούσιας ἡδονῆς τῆς φύσης χωρὶς νὰ ἔχει πρὶν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς τῆ γένεση ἀπὸ ἡδονή, γιὰ νὰ ἐλευθερώσει τὴ φύση ἀπὸ τὴ γέννηση τῆς καταδίκης δεχόμενος γέννηση ποὺ δὲν ἄρχιζε ἀπὸ τὴν ἡδονή.
7. Τὸ τέλος τοῦ Κυρίου μὲ θάνατο.
8. Εἶναι φανερὸ πὼς ἐννοεῖ τὴν παθητότητα τῆς φύσης.
9. Πὼς ἐπιτείνουμε περισσότερο τὸ κατὰ φύση πρόστιμο τῆς ὀδύνης, φροντίζοντας νὰ τὴν ἀνακουφίσουμε μὲ τὴν ἡδονή.
10. Ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, λέει, φανερώνεται στὸ ὅτι ἐγίνε ἀληθινὰ κατὰ φύση ἄνθρωπος, ἡ δικαιοσύνη του στὸ ὅτι ἔλαβε κατὰ τὴ γένεσή του τὴν παθητότητα τῆς φύσης ὅμοια μ' ἐμᾶς, καὶ ἡ παντοδυναμία του μὲ τὸ νὰ δημιουργήσει γιὰ τὴ φύση μας μὲ τὰ παθήματα καὶ τὸ θάνατό του αἴδια ζωὴ καὶ ἀπάθεια ἀμετάβλητη.
11. Ἀφαιρώντας ὁ Κύριος τὴν ἡδονή, ποὺ προκάλεσε ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, γιὰ ν' ἀθετήσῃ τὴν κατὰ σάρκα γέννηση ἐκείνων ποὺ γεννιοῦνται στ' ὄνομά του μὲ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἐπιτρέπει τὸ θάνατο, ποὺ εἶχε ἐπιβληθεῖ σ' αὐτοὺς γιὰ τὴν καταδίκη τῆς φύσης, νὰ τὸν δεχτοῦν τώρα γιὰ τὴν κατάκριση τῆς ἁμαρτίας.
12. Ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων, λέει, ἔλαβε ὡς ἀρχὴ τῆς γένεσής της μετὰ τὴν παράβαση τὴ σύλληψη μὲ σπέρμα καὶ ἡδονή, καὶ ὡς τέλος τὸ θάνατο μὲ ὀδύνη καὶ φθορά. Ὁ Κύριος ὁμῶς ἐπειδὴ δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν ἀρχὴ στὴν κατὰ σάρκα γέννησή του, γι' αὐτὸ οὔτε ἀπὸ τὸ τέλος, δηλαδὴ τὸ θάνατο, ἦταν δυνατὸ νὰ συλληφθεῖ.

- 13 Ὅτι τὴν εἰς τὸ μὴ ὄν ἀπογένεσιν δέξασθαι τὴν τῶν γεγονό-
60 των φύσιν προσδοκῶν ὁ διάβολος, ἠγωνίσαστο τῆς θείας ἐντολῆς παραβάτην δεῖξαι τὸν ἄνθρωπον.
- 14 Ὅτι φθονῶν τῷ Θεῷ καὶ ἡμῖν ὁ διάβολος, δόλω τὸν ἄν-
θρωπον ὑπὸ Θεοῦ φθονεῖσθαι παραπείσας, παραβῆναι τὴν
ἐντολὴν παρεσκεύασε· τῷ Θεῷ μὲν, ἵνα μὴ φανερὰ γένηται
65 κατ' ἐνέργειαν ἢ πανύμνητος αὐτοῦ δύναμις θεουργοῦσα
τὸν ἄνθρωπον· τῷ δὲ ἀνθρώπῳ προδήλως, ἵνα μὴ γένηται
τῆς θείας ἐν εἶδει κατ' ἀρετὴν μέτοχος δόξης.
- 15 Ὅτι γενικὴ κατάκρισις ἐστὶ, φησί, τοῦ κατὰ τὴν παράβασιν
κρατήσαντος νόμου τῆς φύσεως ἢ τοῦ Θεοῦ κατ' ἀλήθειαν
70 ἐνανθρώπησις, ἰδικὴ δὲ τούτου τοῦ νόμου κατάκρισις ἐστὶν
ἢ κατὰ Χριστὸν γνωμικὴ τοῦ καθ' ἕκαστον ἀναγέννησις.
- 16 Ἀγέννητον εἶπε θέωσιν τὴν κατ' εἶδος ἐνυπόστατον τῆς θε-
ότητος ἔλλαμψιν, ἣτις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεννόητον ἐν
τοῖς ἀξίοις φανέρωσιν.
- 17 75 Πῶς τὸ «ποῦ» δεῖ θεωρεῖν.
- 18 Ὁ μὴ καθαρὰν τὴν θεῖαν ληψόμενος ζωὴν, φησὶν, ἐν ἣ πε-
ριγραφῆς λόγος τὸ παράπαν οὐκ ἔστιν, ὀδύνης ἐλεύθερος
οὐκ ἔσται, τὴν γεννητὴν ἔχων διηνεκῶς τὴν αὐτοῦ περιγρά-
80 φουσαν ὑπαρξιν, ἠγουν συνέχουσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ἀγέννητον
καὶ πάσης ἐλευθέραν θέσεως τοπικῆς καὶ κινήσεως χρονι-
κῆς, καὶ μηδεμίαν κατάληψιν ἔχουσιν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ
περιγραφὴν. Ἡ γὰρ θεία ζωὴ καὶ ἀνεννόητος, κἂν ἀπόλαυ-
σιν δίδωσιν ἑαυτῆς τοῖς κατὰ χάριν μεθέξουσιν, ἀλλ' οὐ
85 κατάληψιν. Μένει γὰρ αἰεὶ, κἂν τῇ μεθέξει τῶν ἀπολαυόν-
των αὐτῆς, ἀκατάληπτος, ὅτι κατὰ φύσιν ὡς ἀγέννητος ἔχει
τὴν ἀπειρίαν.
- 19 Ὁ μὲν Θεός, φησί, κατὰ μίαν ἀπειροδύναμον τῆς ἀγαθότη-
τος αὐτοῦ βούλησιν πάντας συνέξει καὶ ἀγγέλους καὶ ἄν-
90 θρώπους, ἀγαθοὺς τε καὶ πονηροὺς, οὗτοι δὲ πάντες οὐκ

13. Προσδοκώντας ὁ διάβολος τὸν ἀφανισμό στὸ μὴ εἶναι τῆς φύσης ὅσων εἶχαν γίνει, ἀγωνίστηκε νὰ δείξει τὸν ἄνθρωπο παραβάτη τῆς θείας ἐντολῆς.
14. Φθονώντας ὁ διάβολος τὸ Θεὸ κι ἐμᾶς, ἀφοῦ ξεγέλασε τὸν ἄνθρωπο μὲ δόλο ὅτι τάχα τὸν φθονεῖ ὁ Θεός, τοῦ ἔβαλε τὴ διάθεση νὰ παραβεῖ τὴν ἐντολή. Καὶ τὸ Θεὸ βέβαια τὸν φθονοῦσε γιὰ νὰ μὴ φανερωθεῖ στὴν πράξη ἢ πανύμνητη δύναμή του ποὺ ἔκανε θεὸ τὸν ἄνθρωπο, ἐνῶ τὸν ἄνθρωπο προφανῶς, γιὰ νὰ μὴ γίνει μέτοχος τῆς δόξας γιὰ τὴν ἀρετὴ του.
15. Γενικὴ κατάκριση, λέει, τοῦ νόμου τῆς φύσης, ποὺ ἐπικράτησε μὲ τὴν παράβαση, εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ εἰδικὴ κατάκριση τούτου τοῦ νόμου εἶναι ἡ κατὰ Χριστὸν ἀναγέννηση τῆς γνώμης τοῦ καθενός.
16. Ἀγέννητη θέωση εἶπε τὴν κατ' εἶδος ἐνυπόστατη ἔλλαμψη τῆς θεότητος, ποὺ δὲν ἔχει γέννεση, ἀλλὰ φανέρωση ἀκατανόητη στοὺς ἄξιους.
17. Πῶς πρέπει νὰ θεωροῦμε τὸ «ποῦ».
18. Ὅποιος, λέει, δὲν λάβει τὴ θεία ζωὴ καθαρὴ, στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει καθόλου λόγος περιορισμοῦ, δὲ θὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ὀδύνη, γιὰτὶ ἔχει πάντοτε τὴ γεννητὴ ζωὴ νὰ περιγράφει (νὰ συνέχει δηλαδὴ) τὴν ὑπαρξὴ του κι ὄχι τὴν ἀγέννητη κι ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε θέση στὸν τόπο καὶ κίνηση στὸ χρόνο, καὶ ποὺ δὲν ἔχει καμμιά δυνατότητα κατανόησης καὶ γι' αὐτὸ οὔτε καὶ περιγραφῆ. Ἡ θεία δηλαδὴ καὶ ἀκατανόητη ζωὴ, ἀκόμα κι ἂν ἐπιτρέπει νὰ τὴν ἀπολαύσουν ὅσοι θὰ τὴ μετάσχουν κατὰ χάρη, δὲν ἐπιτρέπει τὴν κατανόησή της. Μένει δηλαδὴ πάντοτε ἀκατάληπτη, ἀκόμα κι ἂν τὴν μετέχουν ὅσοι τὴν ἀπολαμβάνουν, ἐπειδὴ ὡς ἀγέννητη κατὰ τὴ φύση ἔχει τὴν ἀπειρία.
19. Ὁ Θεός, λέει, σύμφωνα μὲ μιὰ ἀπειροδύναμη βούληση τῆς ἀγαθότητάς του θὰ τοὺς περιλάβει ὅλους, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς. Ἀλλὰ ὅλοι αὐτοὶ δὲ θὰ

ἴσως μεθέξουσι Θεοῦ, τοῦ διὰ πάντων ἀσχέτως χωρήσον-
 τος, ἀλλ' ἀναλόγως ἑαυτοῖς. Οἱ μὲν τῇ φύσει φυλάξαντες
 ἰσονομοῦσαν διὰ πάντων τὴν γνώμην καὶ τῶν τῆς φύσεως
 λόγων κατ' ἐνέργειαν δεκτικὴν αὐτὴν καταστήσαντες, καθ'
 95 ὄλον τὸν τοῦ δεῖ εἶναι λόγον, διὰ τὴν πρὸς τὴν θεϊαν
 βούλησιν τῆς γνώμης εὐπάθειαν, ὄλως μεθέξουσι τῆς ἀγα-
 θότητος κατὰ τὴν αὐτοῖς ἐκλάμπουσιν ὡς ἐν ἀγγέλοις, ἢ
 ὡς ἐν ἀνθρώποις, θεϊαν ζωὴν. Οἱ δὲ τῇ φύσει ποιήσαντες
 ἀνισομοῦσαν διὰ πάντων τὴν γνώμην καὶ τῶν τῆς φύσεως
 100 λόγων κατὰ τὴν ἐνέργειαν σκεδαστικὴν αὐτὴν ἀποδείξαν-
 τες, καθ' ὄλον τὸν τοῦ εἶναι λόγον, διὰ τὴν πρὸς τὴν
 θεϊαν βούλησιν τῆς γνώμης ἀντιπάθειαν, ὄλης ἐκπεσοῦνται
 τῆς ἀγαθότητος, κατὰ τὴν ἐμφαινομένην αὐτοῖς πρὸς τὸ φεῦ
 εἶναι τῆς γνώμης οἰκείωσιν, καθ' ἣν πρὸς τὸν Θεὸν ἔσται
 105 τῶν τοιούτων διάστασις, οὐκ ἐχόντων κατὰ τὴν πρόθεσιν
 τῆς γνώμης, ταῖς ἐνεργείαις τῶν ἀγαθῶν τὸν τοῦ εἶναι
 λόγον ζωογονούμενον, καθ' ὃν ἡ θεία ζωὴ διαφαίνεσθαι
 πέφυκε. Ζυγὸς οὖν τῆς ἐκάστου γνώμης ἔσται κατὰ τὴν
 κρίσιν ὁ τῆς φύσεως λόγος, τὴν πρὸς τὸ φεῦ ἢ εἶναι αὐτῆς
 110 διελέγχων κίνησιν, καθ' ἣν ἡ τῆς θείας ζωῆς μέθεξις ἢ
 ἀμεθεξία γίνεσθαι πέφυκε. Κατὰ γὰρ τὸ εἶναι καὶ δεῖ εἶναι
 πάντα συνέξει παρῶν ὁ Θεός, κατὰ δὲ τὸ δεῖ εἶναι, μό-
 νους ἰδιοτρόπως τοὺς ἀγίους ἀγγέλους τε καὶ ἀνθρώπους,
 τὸ δεῖ φεῦ εἶναι τοῖς μὴ τοιούτοις ὡς γνώμης καρπὸν ἀφείς
 115 ἐπικιρνώμενον.

γίνουν ἐξίσου μέτοχοι τοῦ Θεοῦ, πού θὰ διέλθει ἀπὸ ὅλους χωρὶς ν' ἀναμιχθεῖ μ' αὐτούς, ἀλλὰ ὁ καθένας ἀνάλογα μὲ τὸν ἑαυτό του. Ὅσοι φύλαξαν σὲ ἰσορροπία τὴ γνώμη τους μὲ τὴ φύση σὲ ὅλα καὶ τὴν ἔκαναν στὴν πράξη δεκτικὴ τῶν λόγων τῆς φύσης τους, αὐτοὶ σὲ ὅλο τὸ μάκρος τῆς αἰώνιας μακαριότητος, ἐπειδὴ ἡ γνώμη τους ἐπαναπαύεται στὴ θεία βούληση, θὰ μεταλάβουν πλήρως τὴν ἀγαθότητα σύμφωνα μὲ τὴ θεία ζωὴ πού φωτίζει ἐπάνω τους ὅπως στοὺς ἀγγέλους ἢ ὅπως στοὺς ἀνθρώπους. Ὅσοι ὅμως ἔδειξαν γνώμη σὲ ὅλα ὄχι ἰσόρροπη μὲ τὴ φύση καὶ τὴν παρουσίασαν στὴν πράξη νὰ σκορπίζει τοὺς λόγους τῆς φύσης, σ' ὀλόκληρη τὴ μακαριότητα, ἐξαιτίας τῆς ἀντιπάθειας τῆς γνώμης πρὸς τὴ θεία βούληση, θὰ ἐκπέσουν ἀπὸ ὅλη τὴν ἀγαθότητα, γιὰ τὴ φανερὴ σ' αὐτοὺς οἰκείωση τῆς γνώμης πρὸς ἄρνηση τῆς μακαριότητος, καὶ ἐξαιτίας αὐτῆς αὐτοὶ θὰ βρεθοῦν σὲ διάσταση μὲ τὸ Θεό, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν στὴν πρόθεση καὶ τὴ γνώμη τους τὸ λόγο τῆς μακαριότητος νὰ ζωογονεῖται ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τῶν ἀγαθῶν, κατὰ τὸν ὁποῖο λόγο λάμπει, ὡς ἀπὸ τὴ φύση της, ἡ θεία ζωὴ. Ἡ ζυγαριὰ λοιπὸν τῆς γνώμης καθενὸς θὰ εἶναι κατὰ τὴν κρίση ὁ λόγος τῆς φύσης κατευθύνοντας τὴν κίνησή της πρὸς τὸ ἀγαθὸ ἢ τὸ ἀντίθετο, κατὰ τὴν ὁποία, ὡς ἀπὸ τὴ φύση της, γίνεται ἡ μέθεξις ἢ ἡ ἀμεθεξία τῆς θείας ζωῆς. Γιατὶ ὁ Θεὸς παρὼν θὰ περιλάβει τοὺς πάντες κατὰ τὸ εἶναι καὶ κατὰ τὸ αἰώνιο εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν αἰώνια μακαριότητα θὰ περιλάβει ἰδιαιτέρως τοὺς ἅγιους ἀγγέλους καὶ ἁγίους ἀνθρώπους, ἀφήνοντας στοὺς μὴ ἁγίους τὴν αἰώνια δυστυχία νὰ προσφέρεται ὡς καρπὸς τῆς γνώμης τους.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΞΒ'

Τί ἐστὶν ὃ λέγει Ζαχαρίας ὁ ἅγιος Προφήτης, «*Ἡὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, καὶ ἶδον· καὶ ἶδὸν δρέπανον πετόμενον, μῆκος πήχεων εἴκοσι, καὶ πλάτος πήχεων δέκα· καὶ εἶπε*
5 *πρὸς με· Ἄυτη ἐστὶν ἡ ἀρὰ ἡ ἐκπορευομένη ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς*». Καὶ μετ' ὀλίγα· «*Καὶ ἐξοίσω αὐτό, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέπτου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὀμνύοντος ἐν τῷ ὀνόματί μου ψευδῶς· καὶ καταλύσει ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ συντελέσει*
10 *αὐτὸν καὶ τὰ ξύλα αὐτοῦ καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ*». Τί τὸ δρέπανόν ἐστι καὶ τὸ μέτρον τοῦ τε μήκους καὶ τοῦ πλάτους, καὶ διὰ τί πετόμενον; Καὶ τίς ὁ κλέπτης καὶ ἐπίορκος, καὶ τίς ὁ τούτου οἶκος· τίνα τὰ ξύλα καὶ τίνες οἱ λίθοι;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Ὁ φήσας Θεός, «*ὀράσεις ἐπλήθυνα καὶ ἐν χερσὶ τῶν προφητῶν ὠμοιώθην*», τῆς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων διὰ σαρκὸς αὐτοῦ θαυμαστῆς ἐπιδημίας, τοῖς συμβόλοις διαποικίλας προκατεβάλετο ὑποτυπώσεις, ἄλλην δι' ἄλλου τῶν προφητῶν, ὧν ἕκαστος ἦν χωρητικός, προδεικνύμενος. Οὐκοῦν καὶ
20 τῷ μεγάλῳ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ, τῶν οἰκείων μυστηρίων δωρούμενος τὴν μύησιν καὶ οἶον ἐπ' ὄψιν ἄγων αὐτῷ πρὸς κατανόησιν τῆς μελλούσης αὐτοῦ διὰ σαρκὸς παρουσίας τὴν δύναμιν, δρέπανον αὐτῷ κατὰ τὴν θεωρίαν σοφῶς διεσκεύασε, διδάσκων ὡς αὐτὸς ἔμελλεν, ὃ τοῖς τύποις ἑαυτὸν πολυειδῶς

ΕΡΩΤΗΣΗ 62

Τί σημαίνει ὁ λόγος τοῦ Ζαχαρία τοῦ ἁγίου προφήτη, «σήκωσα τὰ μάτια μου καὶ εἶδα. Νά, ἓνα δρεπάνι πού αἰωρεῖται, εἴκοσι πῆχες μακρὸ καὶ πλατὺ δώδεκα πῆχες. Καὶ μοῦ εἶπε· Αὐτὴ εἶναι ἡ κατάρα πού ἐκτείνεται σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς γῆς»¹; Καὶ λίγο πιὸ κάτω· «θὰ βγάλω αὐτὸ τὸ δρεπάνι, λέει ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτορας, καὶ θὰ μπεῖ στὸ σπίτι τοῦ κλέφτη καὶ στὸ σπίτι ἐκείνου πού ὀρκίζεται ψεύτικα στὸ ὄνομά μου. Θὰ σταθεῖ στὸ μέσο τοῦ σπιτιοῦ καὶ θὰ τὸ καταστρέψει τελείως, καὶ τὰ ξύλα καὶ τὶς πέτρες του»²; Τί σημαίνει τὸ δρεπάνι καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος του, γιατί αἰωρεῖται, ποιός εἶναι ὁ κλέφτης καὶ ὁ ἐπίορκος καὶ ποιό τὸ σπίτι; Ἐπίσης τί εἶναι τὰ ξύλα καὶ τί οἱ πέτρες;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Ὁ Θεὸς πού εἶπε, «πλήθυνα τὶς ὁράσεις καὶ ἔγινα ὁμοιος μὲ τὰ χέρια τῶν προφητῶν»³, ἔδωσε ἀπὸ πρὶν ἐκφράζοντάς τις μὲ διάφορα σύμβολα ὑποτυπῶσεις τῆς θαυμαστῆς ἔνσαρκης παρουσίας του γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ κάθε προφήτης τὸν παρουσίαζε ὁ ἓνας διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἀνάλογα μ' αὐτὸ πού καταλάβαινε. Καὶ στὸ μεγάλο προφήτη Ζαχαρία λοιπὸν χαρίζοντας τὴ μύηση τῶν μυστηρίων του καὶ παρουσιάζοντας κατὰ κάποιο τρόπο ἐποπτικὰ γιὰ νὰ τὴν κατανοήσει τὴ δύναμη τῆς μέλλουσας ἔνσαρκης παρουσίας του τοῦ ἔδωσε ὡς πρὸς τὴν ὄψη τῆς σαφῆ μορφή δρεπανιοῦ. Δίδασκε ἔτσι ὅτι αὐτός, πού παρουσίασε μυστικὰ τὸν ἑαυτό του μὲ πολλὰ καὶ διά-

3. Ὡσηὲ 12,10.

25 ταῖς τῶν προφητῶν ὀράσεσι μυστικῶς διαπλάσας, τὴν ἡμετέραν ἔκουσίως κατ' ἀλήθειαν ὑπελθεῖν φύσει διάπλασιν, ἵνα δείξῃ τοῖς πράγμασι παροῦσαν τὴν προμηνυθεῖσαν διὰ τῶν τύπων ἀλήθειαν.

Δρέπανον οὖν ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός⁽¹⁾, ὁ
30 τοῦ Θεοῦ μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος, ὁ δι' ἑαυτὸν μὲν κατὰ φύσιν ἀπλοῦς καὶ ὢν καὶ ἀεὶ διαμένων, δι' ἐμὲ δὲ κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς νοερῶς ἐψυχωμένης, ὡς οἶδεν αὐτός, γινόμενος καθ' ὑπόστασιν σύνθετος, οὔτε τῇ κατ' ἄκρον πρὸς τὴν σάρκα καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει τὴν εἰς μίαν φύσιν παραδεχόμενος σύγ-
35 χυσιν, οὔτε τῇ κατ' ἄκρον πρὸς τὴν σάρκα κατὰ τὴν φύσιν διαφορᾷ, πρὸς υἰῶν δυάδα τεμνόμενος. Ἄκρον δὲ φημι, τῆς μὲν καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τὸ παντελῶς ἀδιαίρετον, τῆς δὲ κατὰ φύσιν διαφορᾶς ἄκρον τὸ παντελῶς ἀσύγχυτον καὶ ἀναλλοίωτον· ὅτι μηδὲ συνεπάγεται παντελῶς τῇ κατὰ φύσιν τῶν ἐξ ὧν
40 συνέστηκεν ἑτερότητι καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν τὸ μυστήριον τῆς θείας σαρκώσεως, οὔτε μὴν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει τὴν εἰς μίαν φύσιν σύγχυσιν· τὸ μὲν, ἵνα μὴ προσθήκη λάβῃ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον⁽²⁾, τὸ δέ, ἵνα μηδὲν ἢ τῇ θεότητι ὁμογενὲς κατὰ φύσιν καὶ ὁμοούσιον. Δύο γὰρ φύσε-
45 ων πρὸς ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ πρὸς φύσιν μίαν γέγονε σύνοδος, ἵνα καὶ τὸ καθ' ὑπόστασιν ἐν ἓκ τῶν ἀλλήλαις συνδραμουσῶν φύσεων δειχθῇ κατὰ τὴν ἔνωσιν ἀποτελούμενον, καὶ τὸ διάφορον τῶν συνελθόντων πρὸς τὴν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν κατὰ τὴν φυσικὴν ιδιότητα πιστευθῇ πάσης ἐκτὸς μένον τροπῆς καὶ συγ-
50 χύσεως.

Εἰ γὰρ πρὸς φύσεως γένεσιν ἢ τῶν φύσεων γέγονε σύνοδος⁽³⁾, ἀδιάγνωστον ἂν ἦν ἡμῖν παντελῶς τὸ τῆς ἡμῶν σωτηρίας μυστήριον, οὐκ ἔχουσιν πόθεν ἢ πῶς δυνηθῆναι μαθεῖν τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ συγκατάβασιν, εἰς τὴν θείαν φύσιν
55 διὰ τὴν θείαν ἔνωσιν τῆς σαρκὸς μεταβληθείσης, ἢ τῆς θείας εἰς τὴν σαρκὸς οὐσίαν μετατραπείσης, ἢ ἀμφοῖν πρὸς ἄλλης

φορες μορφές στα ὄραματα τῶν προφητῶν, ἔμελλε νὰ διαπλαστεῖ θέλοντας ἀληθινὰ σύμφωνα μὲ τὴ δική μας φύση, γιὰ νὰ δείξει παρούσα στὰ πράγματα τὴν ἀλήθεια πού εἶχε προαναγγείλει μὲ τὶς προτυπώσεις.

Δρεπάνι λοιπὸν εἶναι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος γιὰ τὸν ἑαυτό του βέβαια εἶναι καὶ παραμένει πάντοτε κατὰ τὴ φύση ἀπλός, ἐνῶ γιὰ μένα ἔγινε μὲ τὴν πρόσληψη, ὅπως ξέρει ἐκεῖνος, τῆς σάρκας πού ἔχει ψυχὴ καὶ νοῦ, σύνθετος στὴν ὑπόσταση, οὔτε μὲ τὴν ἀπόλυτη ὑποστατικὴ ἔνωσή του μὲ τὴ σάρκα δεχόμενος τὴ σύγχυση σὲ μία φύση, οὔτε μὲ τὴν ἀπόλυτη διαφορὰ κατὰ τὴ φύση πρὸς τὴ σάρκα χωριζόμενος σὲ δύο υἱούς. Ὡς ἀπόλυτη ἐννοῶ τὸ τελείως ἀδιαίρετο τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης καὶ τὸ τελείως ἀσύγχυτο καὶ ἀναλλοίωτο τῆς ἀπόλυτης κατὰ φύση διαφορᾶς. Γιατὶ τὸ μυστήριον τῆς θείας σάρκωσης δὲν συνεπάγεται καθόλου μὲ τὴν ἑτερότητα τῆς φύσης ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελέστηκε καὶ τὴν διαφορὰ στὴν ὑπόσταση, ἀλλὰ οὔτε καὶ μὲ τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση συνεπάγεται τὴ σύγχυση σὲ μία φύση. Ἀπὸ τὴ μιά, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ κάποια προσθήκη στὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ μὴν εἶναι τίποτε στὴν ἁγία Τριάδα ὁμογενὲς στὴ φύση καὶ ὁμοούσιο. Γιατὶ ἔγινε ἔνωση δύο φύσεων σὲ μιὰ ὑπόσταση καὶ ὄχι σὲ μία φύση, ὥστε νὰ δειχθεῖ καὶ τὸ ἓνα τῆς ὑπόστασης ἀποτελούμενο κατὰ τὴν ἔνωση ἀπὸ τὶς δύο φύσεις πού συνέδραμαν ἢ μιὰ στὴν ἄλλη, ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν στοιχείων πού ἐνώθηκαν στὴν ἀδιάσπαστη ἔνωση νὰ πιστευθεῖ ὅτι μένει κατὰ τὴν ἰδιαιτερότητα στὴ φύση ἔξω ἀπὸ κάθε τροπὴ καὶ σύγχυση.

Ἄν δηλαδὴ ἡ ἔνωση τῶν φύσεων ἔγινε γιὰ νὰ γεννηθεῖ μιὰ ἄλλη φύση, θὰ ἦταν ἐντελῶς ἀδιευκρίνιστο τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας, ἀφοῦ δὲ θὰ εἶχαμε ἀπὸ ποῦ ἢ πῶς νὰ μπορέσουμε νὰ μάθομε τὴ συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ σ' ἐμᾶς· ἂν ἡ σάρκα μεταβλήθηκε στὴ θεία φύση ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης μὲ τὸ Θεὸ ἢ ἂν ἡ θεία φύση μετατράπηκε στὴν οὐσία τῆς σάρκας ἢ οἱ δύο αὐ-

παρ' ἑαυτὰς γένεσιν κατὰ τινα μίξιν συμφυρεισῶν, καὶ μηδετέ-
 ρας τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων τὸν λόγον ἀλώβητον φερού-
 σης. Εἴτε γὰρ εἰς θεότητος φύσιν ἢ σὰρξ, εἴτε πρὸς σάρκα ἢ τῆς
 60 θεότητος μετεβλήθη φύσις, εἴτε πρὸς ἄλλης γένεσιν φύσεως
 παρὰ ταύτας ὁ τῆς πρὸς φύσιν μίαν ἐνώσεως τρόπος τὰς φύσεις
 συνώθησεν, ἐγὼ τὸ μυστήριον τῆς θείας σαρκώσεως οὐκ ἐπι-
 γινώσκω, φυσικὴν οὐχ εὐρίσκων μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν τῶν μυ-
 στηρίῳ διαφορὰν σαρκὸς καὶ θεότητος. Εἰ δὲ σαρκὸς ἐν
 65 Χριστῷ καὶ θεότητος μετὰ τὴν ἔνωσιν ὑπάρχει κατὰ φύσιν δια-
 φορὰ (οὐ γὰρ ταυτὸν κατ' οὐσίαν ποτὲ θεότης καὶ σὰρξ), πρὸς
 φύσεως μιᾶς γένεσιν ἢ τῶν συνελθόντων οὐδαμῶς γέγο-
 νεν ἔνωσις, ἀλλὰ πρὸς μίαν ὑπόστασιν, καθ' ἣν οὐδεμίαν ἐν
 Χριστῷ οἰονδήποτε τρόπον εὐρίσκομεν διαφορὰν. Ταυτὸν γὰρ
 70 τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ὁ Λόγος. Καθ' ὃ γὰρ ὁ
 Χριστὸς τὴν οἰονδήποτε ἐπιδέχεται διαφορὰν, ἐν εἶναι κατὰ
 πάντα τρόπον οὐ δύναται. Καθ' ὃ δὲ τὴν οἰανοῦν παντελῶς οὐκ
 ἐπιδέχεται διαφορὰν, κατὰ πάντα τρόπον τὸ ἐν ἐπ' αὐτοῦ διὰ
 παντὸς εὐσεβῶς ἔχει καὶ ὄν καὶ λεγόμενον.

75 Οὐκοῦν, ἐπειδὴ πᾶσα μὲν διαφορὰ καθ' ὃ διαφορὰ πάντως
 ὑποκείμενον ἔχει ποσὸν τῶν διαφερόντων (ποσοῦ γὰρ χωρὶς,
 οὐκ ἂν εἴη ποτὲ διαφορὰ, τὸ δὲ ποσὸν ἀριθμοῦ χωρὶς οὐ δέχεται
 δήλωσιν), καλῶς ἂν πρὸς μὴν τὴν δήλωσιν τῆς διαφορᾶς τῶν
 ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, τὸν ἀρι-
 80 θμὸν παραλαμβάνομεν, σημαίνοντες ἀτρέπτους σώζεσθαι τὰς
 φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλ' οὐ διαιροῦντες τῷ ἀριθμῷ τῶν
 εἰς ὑπόστασιν μίαν συνδεδραμηκότων τὴν ἔνωσιν· καὶ δηλοῦ-
 μεν τοῦτο φρονοῦντες, τῷ τῆς ὑποστάσεως λόγῳ, καθοτιοῦν
 ἀριθμὸν οὐκ ἐπάγοντες. Ὡς γὰρ οὐκ ἐπιθεωρεῖται διαφορὰ
 85 παντελῶς, οὐδὲ ποσὸν συνεισάγεται. Τὸ δὲ ποσὸν οὐκ ἔχον συν-
 εισαγόμενον, οὔτε τὸν δηλωτικὸν τῆς διαφορᾶς ἀριθμὸν ἐπι-
 δέχεται. Σύνθετον οὖν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καθ' ἣν ἢ ταυτότης
 καὶ τὸ πάντῃ θεωρεῖται μοναδικόν, ἵνα καὶ τὸ ταυτὸν καὶ μονα-

τὲς ἀναμίχθησαν κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ νὰ γίνῃ μία ἄλλη γένεση πέρα ἀπὸ αὐτὲς χωρὶς καμμιά ἀπὸ τὶς φύσεις πού τὴν ἀποτελοῦν νὰ διατήρησῃ ἀλώβητη τὴν οὐσία της. Εἴτε δηλαδὴ μεταβλήθηκε ἡ σάρκα στὴν οὐσία τῆς θεότητος εἴτε ἡ φύσις τῆς θεότητος στὴ σάρκα εἴτε σὲ γένεση ἄλλης φύσεως πέρα ἀπὸ αὐτὲς συνώθησε τὶς φύσεις ὁ τρόπος τῆς ἔνωσης σὲ μία φύσις, ἐγὼ δὲν ἔχω ἐπίγνωσις τοῦ μυστηρίου τῆς θείας σάρκωσης, μὴ βρίσκοντας στὸ μυστήριον μετὰ τὴν ἔνωση φυσικὴ διαφορὰ σάρκας καὶ θεότητος. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχει στὸ Χριστὸ μετὰ τὴν ἔνωση διαφορὰ κατὰ φύσιν τῆς σάρκας καὶ τῆς θεότητος (γιατὶ δὲν εἶναι ποτὲ τὸ ἴδιον ἢ θεότητα καὶ ἡ σάρκα), τότε δὲν ἔγινε καθόλου ἡ ἔνωση αὐτῶν πού ἐνώθησαν γιὰ νὰ παραχθεῖ μία φύσις, ἀλλὰ μία ὑπόστασις, στὴν ὁποία δὲ βρίσκουμε καμμιά διαφορὰ στὸ Χριστὸ μ' ὁποιοδήποτε τρόπο. Γιατὶ ὁ Λόγος κατὰ τὴν ὑπόστασιν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὴν σάρκα του. Καθόσον δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἐπιδέχεται τὴν ὁποιαδήποτε διαφορὰ, δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ εἶναι ἓνα, καθόσον ὅμως δὲ δέχεται καθόλου τὴν ὁποιαδήποτε διαφορὰ, εἶναι μὲ κάθε τρόπο εὐσεβὲς καὶ νὰ θεωροῦμε καὶ νὰ λέμε γι' αὐτὸν ὅτι εἶναι ἓνα.

Ἐπειδὴ λοιπὸν κάθε διαφορὰ ὡς διαφορὰ ἔχει ὅπωςδήποτε ὑποκείμενον τὸ ποσὸ ὁποίων διαφέρουν (γιατὶ χωρὶς ποσὸ δὲν θὰ ὑπῆρχε ποτὲ διαφορὰ καὶ τὸ ποσὸ δὲν δηλώνεται χωρὶς ἀριθμὸ), κάνομε καλὰ καὶ παίρνομε τὸν ἀριθμὸ ἀλλὰ μόνον γιὰ νὰ δηλώσωμε τὴν διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωση, μὲ τὴν ἐννοίαν ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση διασώζονται ἀμετάβλητοι οἱ φύσεις, ἀλλὰ δὲν διαιροῦμε τὴν ἔνωση μὲ τὸν ἀριθμὸ αὐτῶν πού συνῆλθαν στὴν ἓνα ὑπόστασιν. Καὶ δηλώνομε τοῦτο φρονώντας ὅτι στὸ λόγο γιὰ τὴν ὑπόστασιν σὲ καμμιά περίπτωσιν δὲν ἀναφέρομε ἀριθμὸ. Γιατὶ ἐκεῖνον στὸ ὁποῖο δὲν παρατηρεῖται καμμιά ἀπολύτως διαφορὰ, οὔτε ποσὸ ἀναφέρεται σ' αὐτό. Κι ὅταν δὲν ἀκολουθεῖται ἀπὸ ποσὸ, δὲν δέχεται οὔτε τὸν ἀριθμὸ πού δηλώνει τὴν διαφορὰ. Εἶναι λοιπὸν σύνθετος στὴν ὑπόστασιν, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ταυτότητα

δικὸν φυλάξωμεν τῆς ὑποστάσεως, καὶ τὴν διαφορὰν τῶν πρὸς
 90 ὑπόστασιν μίαν συνδραμουσῶν ὁμολογήσωμεν φύσεων. Οὗτος
 ἐστὶν ὃν εἶδε σχήματι δρεπάνου πετόμενον ὁ θαυμαστός Ζαχα-
 ρίας, ἐκθεριστικὸς γὰρ πάσης κακίας τε καὶ ἀγνωσίας ἐστὶν ὁ
 τοῦ Θεοῦ Λόγος.

«Μῆκος αὐτοῦ», φησί, «πήχεων εἴκοσι, καὶ πλάτος αὐτοῦ
 95 πήχεων δέκα». Ὡς μὲν οὖν Θεὸς καὶ Λόγος ὁ Χριστὸς⁽⁴⁾ εἰς
 δέκα πήχεις, τὰς ἐμπράκτους λέγω καὶ θείας ἐντολάς, τῷ τῆς
 προνοίας τρόπῳ κατὰ πρόοδον πλατύνεσθαι πέφυκεν. Εἰς δε-
 κάδα γὰρ ἐντολῶν ὁ τοῦ Θεοῦ πλατύνεται λόγος, δι' ὧν τὴν τε
 τῶν δεόντων ἐνέργειαν καὶ τῶν οὐ δεόντων τὴν ἀργίαν νομοθε-
 100 τήσας, πᾶσαν περιέσχε τῶν προνοουμένων τῆς ἀυθαιρέτου
 γνώμης τὴν κίνησιν. Ὡς δὲ γενόμενος σὰρξ ὁ αὐτὸς⁽⁵⁾ καὶ τε-
 λείως ἐνανθρωπήσας, εἰς εἴκοσι πήχεις μηκύνεται, διὰ τὴν ἐπ'
 αἰσθήσεσι τῶν στοιχείων πρὸς γένεσιν σώματος σύνθεσιν.
 Πέντε γὰρ αἰσθήσεις ὑπάρχουσι καὶ τέσσαρα τυγχάνει τὰ στοι-
 105 χεῖα, ἐξ ὧν κατὰ σύνοδον ἢ τῶν ἀνθρώπων συνέστηκε φύσις.
 Πέντε δὲ ἐπὶ τέσσαρα συντιθέμενα, ποιεῖ τὸν εἴκοσι σαφῶς
 ἀριθμόν. Μῆκος δὲ τὸν τῆς οἰκονομίας ἢ Γραφῆ προσηγόρευσε
 τρόπον, διὰ τε τὸ ὕψος καὶ τὸ ὑπὲρ πᾶσαν εἶναι φύσιν τὸ μυ-
 στήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως.

110 Πετόμενον δέ, διὰ τε τὸ μηδὲν ἔχειν ἐπίγειον⁽⁶⁾, διὰ τε τὸ
 ταχὺ καὶ ὄξυκίνητον καί, συνελόντα φάναι, συντετμημένον τοῦ
 λόγου καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν μόνῃ περιγρά-
 φον τῇ καρδίᾳ τῶν σωζομένων, κατὰ μόνην τὴν πίστιν καὶ τὴν
 ἀγαθὴν συνείδησιν συνεχομένην⁽⁷⁾. Οὐδὲν γὰρ τοῦ πιστεύειν τα-
 115 χύτερον, καὶ τοῦ διὰ στόματος ὁμολογεῖν τοῦ πιστευθέντος τὴν
 χάριν ἐστὶν εὐκολώτερον. Τὸ μὲν γὰρ δηλοῖ τὴν ἔμψυχον πρὸς
 τὸν πεπονηκῶτα τοῦ πεπιστευκότος ἀγάπην, τὸ δὲ τὴν θεοφιλή

καὶ τὸ σύνολο θεωρεῖται μοναδικό, ὥστε νὰ διαφυλάξομε καὶ τὴν ταυτότητα καὶ τὴν μοναδικότητα τῆς ὑπόστασης, ἀλλὰ καὶ νὰ ὁμολογήσομε τὴ διαφορὰ τῶν δύο φύσεων ποὺ συνῆλθαν σὲ μιὰ ὑπόσταση. Αὐτός εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶδε ὁ θαυμάσιος Ζαχαρίας νὰ αἰωρεῖται μὲ σχῆμα δρεπανιοῦ. Γιατὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ θερίζει κάθε κακία καὶ ἀγνωσία.

«Τὸ μῆκος του», λέει, «εἶναι εἴκοσι πῆχες καὶ τὸ πλάτος του δέκα». Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ Λόγος ἀπλώνεται ὡς ἀπὸ τὴ φύση του προοδευτικὰ κατὰ τὸν τρόπο τῆς πρόνοιας σὲ δέκα πῆχες, ἐννοῶ τὶς θεῖες ἐντολές ποὺ ἀφοροῦν τὴν πράξη. Γιατὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκτείνεται σὲ δέκα ἐντολές, μὲ τὶς ὁποῖες, ἀφοῦ νομοθέτησε καὶ ὅσα πρέπει νὰ ἐνεργοῦν καὶ ὅσα δὲν πρέπει νὰ ἐκτελοῦν, σταμάτησε ὅλη τὴν κίνηση τῆς αὐθαίρετης γνώμης ἐκείνων ποὺ βρίσκονταν ὑπὸ τὴν πρόνοιά του. Κι ἐπειδὴ ἔγινε ὁ ἴδιος σάρκα καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἐπεκτείνεται σὲ εἴκοσι πῆχες, γιὰ τὴ σύνθεση τῶν στοιχείων σὲ αἰσθήσεις πρὸς γένεση τοῦ σώματος. Γιατὶ ὑπάρχουν πέντε αἰσθήσεις καὶ εἶναι τέσσερα τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν ὁποίων ἀποτελέστηκε ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων. Κι ὅταν πολλαπλασιαστοῦν τὰ τέσσερα μὲ τὸ πέντε κάνουν ἀσφαλῶς τὸν ἀριθμὸ εἴκοσι. Μῆκος ἢ Γραφὴ ὀνόμασε τὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας τόσο ἐξαιτίας τοῦ ὕψους ὅσο καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε φύση τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως.

Καὶ εἶναι δρεπάνι ποὺ αἰωρεῖται, κι ἐπειδὴ δὲν ἔχει τίποτε ἐπίγειο κι ἐπειδὴ κινεῖται γρήγορα καὶ ἀπότομα καί, μὲ μιὰ λέξη, ἔχει σύντομη διατύπωση καὶ ὅλη τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων τὴν περιορίζει στὴν καρδιά μόνον ἐκείνων ποὺ σώζονται, ποὺ τὴ συνέχουν ἢ πίστη μόνον καὶ ἡ ἀγαθὴ συνείδηση. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ γρήγορο ἀπὸ τὴν πίστη κι εὐκολότερο ἀπὸ τὸ νὰ ὁμολογεῖ κανεὶς μὲ τὸ στόμα τὴ χάρη αὐτοῦ ποὺ πίστεψε. Τὸ ἓνα δηλώνει τὴν ἔμψυχη ἀγάπη ἐκείνου ποὺ πίστεψε πρὸς τὸν ποιητὴ του, ἐνῶ τὸ ἄλλο τὴ θεάρεστη ἀγάπη πρὸς τὸν

πρὸς τὸν πλησίον διάθεσιν. Ἀγάπη δὲ καὶ γνησία διάθεσις,
 120 ἤγουν πίστις, καὶ ἀγαθὴ συνείδησις ἔργον προδήλως τοῦ κατὰ
 καρδίαν ἀφανοῦς ὑπάρχει κινήματος, τῆς ἐκτὸς ὕλης πρὸς γένε-
 σιν παντελῶς οὐ δεόμενον. «Λόγον γὰρ συντετμημένον», φησί,
 «ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς».

Οὗτός ἐστιν ἢ ἀρά, ἣν ἐξέπεμψεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης
 125 τῆς γῆς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ⁽⁸⁾, ἢ ὄντως ἀρὰ τῆς ἀληθινῆς. Ἐπει-
 δὴ γὰρ γέγονεν ἀρὰ διὰ τῆς παραβάσεως ἢ παρακοῆ τοῦ Ἀδάμ,
 μὴ συγχωρήσασα πρὸς γένεσιν καρπῶν δικαιοσύνης ἀύξηθῆναι
 τὴν ἐντολήν, ἵνα λάβῃ τὴν εὐλογίαν ἢ κτίσις, ἐν τῇ ἀρᾷ γίνεται
 τοῦ Ἀδάμ, ἢ κατὰ φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εὐλογία, τῆς
 130 καθ' ἀμαρτίαν ἀρᾶς ἀρὰ γινομένη, πρὸς ἀναίρεσιν τῆς πρὸς γέ-
 νεσιν καρπῶν ἀδικίας ἀύξηθείσης παρακοῆς, ἵνα λάβῃ στέρη-
 σιν τῆς καθ' ἀμαρτίαν ἀύξήσεως ἢ κτίσις. Κατάρρα γὰρ δι' ἐμὲ
 καὶ ἀμαρτία γέγονε, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ὁ τὴν ἐμὴν
 λύων κατάραν καὶ τοῦ κόσμου αἴρων τὴν ἀμαρτίαν.

135 Δύο γὰρ κατάρρας εἶχον ἐγώ· μίαν μὲν καρπὸν οὔσαν τῆς
 ἐμῆς προαιρέσεως, τουτέστι τὴν ἀμαρτίαν, δι' ἧς εἰς τὴν γῆν τὸ
 κατ' ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἀπέπεσε γόνιμον, ἑτέραν δὲ τὸν καταψη-
 φισθέντα δικαίως διὰ τὴν ἐμὴν προαίρεσιν θάνατον τῆς φύσε-
 ως, ἐκεῖσε πρὸς ἀνάγκης καὶ μὴ βουλομένην τὴν φύσιν ὠθού-
 140 μενον⁽⁹⁾, ἔνθα τῆς ἐμῆς προαιρέσεως ἐνεσπάρη κατὰ γνώμην ἢ
 κίνησις. Τὴν οὖν κατακριθεῖσαν τῆς φύσεως, ὁ τῆς φύσεως
 ὑποστήσας τὴν γένεσιν Θεός, ἐκουσίως ὑπελθὼν κατάραν,
 φημὶ δὲ τὸν θάνατον, τὴν ζῶσαν ἐν ἐμοὶ κατὰ προαίρεσιν τῆς
 ἀμαρτίας κατάραν, τῷ οἰκείῳ θανάτῳ διὰ σταυροῦ κατασφά-
 145 ξας ἀπέκτεινε καὶ γέγονε ἢ τοῦ Θεοῦ μου κατάρρα, τῆς ἐμῆς
 ἀμαρτίας κατάρρα καὶ θάνατος, μὴ συγχωροῦσα πρὸς γένεσιν

πλησίον. Ἀγάπη καὶ γνήσια διάθεση, δηλαδή πίστη καὶ ἀγαθὴ συνείδηση, εἶναι ὀλοφάνερα ἔργο τῆς ἀόρατης κίνησης στὴν καρδιά, πού γιὰ νὰ γίνει δὲν ἔχει καθόλου ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ὕλη. Γιατὶ λέει, «ὁ Κύριος θὰ κάνει λόγο σύντομο ἐπάνω στὴ γῆ»⁴.

Αὐτὸς εἶναι ἡ κατάρα, τὴν ὁποία ἔστειλε στὸ πρόσωπο ὅλης τῆς γῆς ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, ἡ πραγματικὴ κατάρα τῆς ἀληθινῆς κατάρως. Ἐπειδὴ δηλαδή μὲ τὴν παράβαση ἔγινε κατάρα ἡ παρακοὴ τοῦ Ἀδὰμ καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ εὐδοκιμήσει ἡ ἐντολὴ καὶ νὰ παράγει καρποὺς δικαιοσύνης, ὥστε νὰ λάβει ἡ κτίσις τὴν εὐλογία, περιέρχεται στὴν κατάρα τοῦ Ἀδὰμ ἡ καταφύσις εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα καὶ γίνεται κατάρα τῆς κατάρως ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γιὰ νὰ ἀναιρεθεῖ ἡ παρακοὴ πού αὐξήθηκε γιὰ τὴ δημιουργία τῶν καρπῶν τῆς ἀδικίας, γιὰ νὰ στερηθεῖ ἡ κτίσις τὴν αὐξηση στὴν ἁμαρτία. Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο ἔγινε κατάρα γιὰ μένα καὶ ἁμαρτία αὐτὸς πού διαλύει τὴ δική μου κατάρα καὶ σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου⁵.

Ἐμένα μὲ βάραιναν δύο κατάρως· ἡ μία ἦταν καρπὸς τῆς δικῆς μου προαίρεσης, δηλαδή ἡ ἁμαρτία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ἡ γονιμότητα τῆς ψυχῆς στὴν ἀρετὴ ἔπεσε στὴ γῆ, καὶ ἡ ἄλλη ἦταν ὁ θάνατος, στὸν ὁποῖο δίκαια ἐξαιτίας τῆς προαίρεσής μου καταδικάστηκε ἡ φύσις, πού ἔσπρωχνε ἀναγκαστικὰ ἐκεῖ τὴ φύσις καὶ χωρὶς νὰ θέλει, ὅπου ἐκούσια φυτεύθηκε ἡ κίνηση τῆς προαίρεσής μου. Τὴν κατάρα λοιπὸν στὴν ὁποία καταδικάστηκε ἡ φύσις, κι ἐννοῶ τὸ θάνατο, δέχθηκε νὰ τὴν ἀναλάβει θέλοντας ὁ Θεὸς πού θεμέλιωσε τὴ γένεση τῆς φύσεως, καὶ τὴ ζωντανὴ μέσα μου ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτωλῆς προαίρεσής μου κατάρα τὴν κατέσφαξε καὶ τὴ θανάτωσε μὲ τὸ δικὸ του σταυρικὸ θάνατο, καὶ ἔγινε ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ μου, κατάρα καὶ θάνατος τῆς ἁμαρτίας μου, μὴ ἐπιτρέποντας νὰ προχωρήσει ἡ παράβαση

5. Ἰω. 1,26· Β' Κορ. 5,21· Γαλ. 3,13.

καρπῶν ἀδικίας ἐλθεῖν τὴν παράβασιν, τῆς δὲ κατ' ἐντολὴν
θείας δικαιοσύνης εὐλογία καὶ ζωὴ ἀτελεύτητος.

Τοῦτο τὸ δρέπανον, ἤγουν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰη-
150 σοῦς Χριστός, συντελεῖ τὸν κλέπτην καὶ ἐπίορκον καὶ τὸν οἶκον
αὐτοῦ καταλύει. Κλέπτης δὲ κατ' ἀλήθειάν ἐστι καὶ ἐπίορ-
κος⁽¹⁰⁾ ὁ πονηρὸς διάβολος. Κλέπτης μὲν, ὡς συλήσας δι' ἀπά-
της δόλω τοῦ παραδείσου τὸν ἄνθρωπον, ἔργον καὶ κτίσμα
Θεοῦ καὶ κτῆμα τίμιον ὑπάρχοντα, καὶ εἰς τόνδε τῆς κακώσεως
155 ἀγαγὼν τὸν τόπον, καὶ τὸ τῆς θείας ἐπεικόνισμα δόξης πολλαῖς
ἀμαρτημάτων κηλίσιν καταρυπώσας, ἰδίαν περιουσίαν ζητῶν
ποιήσασθαι τὸν ἀλλότριον πλοῦτον, τῶν ἀλλοτρίων κακῶς
ἐφιέμενος ἀγαθῶν, οὐχ ἵνα τηρήσῃ, ἀλλ' ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ
καὶ ἀπολέσῃ⁽¹¹⁾. Ἐπίορκος δέ, ὡς ψεύστης καὶ παραλογιστής.
160 Ὑποσχόμενος γὰρ τῷ Ἀδὰμ δώσειν θειότητος δόξαν, πρὸς ἀτι-
μίαν κτηνῶν ἀλόγων καὶ ὕβριν κατέβαλε καὶ παντὸς κτήνους,
ἵνα τὸ κυριώτερον εἶπω, πεποίηκεν ἀτιμώτερον, τοσοῦτον
πλέον ἔχοντα τῶν κτηνῶν κατὰ τὴν ὕβριν τῆς ἀλογίας, ὅσον
τῶν κατὰ φύσιν ἐστὶ βδελυκτότερον, καὶ τῆς ἀθανασίας αὐτὸν
165 ἀποξενώσας, τῇ περιβολῇ τῆς φθορᾶς κατεμόλυνεν.

Οἶκος δὲ τούτου τοῦ κλέπτου καὶ ἐπίορκου⁽¹²⁾ ὁ παρῶν
τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀλλεπαλλήλου συγχύσεως καθέστηκε κό-
σμος, ὃν τυχὸν ἐσφετερίσατο ληστεύσας τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ
καὶ ληστεύειν συνεχωρήθη, δι' ἧς οἶδεν αἰτίας⁽¹³⁾ ὁ ληστεύειν
170 αὐτὸν συγχωρήσας Θεός, μέχρις ἂν ὁ κυκλικὸς τοῦ χρόνου συν-
έστηκε δρόμος.

Ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ καταλύσας, ὡς ἐν οἴκῳ, διὰ τῆς
ἀφράστου σαρκώσεως ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, τὸν τε διάβολον
δήσας κατήργησε, καὶ τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους τοῦ κόσμου τού-
175 του⁽¹⁴⁾ παντελῶς συνετέλεσε τὰ ξόανα καὶ τοὺς βωμούς, καὶ τὰ

6. Ἰω. 10, 10.

7. Ψαλμ. 45, 13.

στήν παραγωγή καρπῶν ἀδικίας· γιὰ τὴ θεία δικαιοσύνη ὅμως, ὡς καρπὸς τῶν ἐντολῶν, ἔγινε εὐλογία καὶ ζωὴ ἀτελεύτητη.

Τὸ δρεπάνι αὐτό, δηλαδή ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας Ἰησοῦς Χριστός, ἐξοντώνει τὸν κλέφτη καὶ τὸν ἐπίορκο καὶ καταλύει τὸ σπίτι του. Στὴν πραγματικότητα ὅμως κλέφτης καὶ ἐπίορκος εἶναι ὁ πονηρὸς διάβολος. Κλέφτης βέβαια, ἐπειδὴ ἔβγαλε μὲ ἀπάτη καὶ δόλο ἀπὸ τὸν παράδεισο τὸν ἄνθρωπο, ποῦ εἶναι ἔργο καὶ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ καὶ κτῆμα πολύτιμο, καὶ τὸν ἔφερε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπο τῆς κακουχίας, καὶ καταρρῦπωσε μὲ πολλὰ στίγματα ἁμαρτιῶν τὸ ἀπεικόνισμα τῆς θείας δόξας, ζητώντας νὰ κάνει περιουσία δική του τὸν ξένο πλοῦτο, ἐπιθυμώντας ἄπρεπα τὰ ξένα ἀγαθὰ, ὄχι γιὰ νὰ τὰ φυλάξει ἀλλὰ γιὰ νὰ τὰ κλέψει, νὰ τὰ κατασπαράξει καὶ νὰ τὰ ἀπολέσει⁶. Ἐπίορκος πάλι εἶναι, ἐπειδὴ ψεύδεται καὶ παραπλανᾷ. Ἐνῶ ὑποσχέθηκε δηλαδή στὸν Ἀδὰμ ὅτι θὰ τοῦ δώσει τὴ δόξα τῆς θεότη-
τας, τὸν ἔρριξε στὴν ἀτιμωτικὴ καὶ ὑβριστικὴ θέση τῶν ἄλογων ζώων⁷ καί, γιὰ νὰ πῶ τὸ κυριότερο, τὸν ἔκανε πιὸ περιφρονημέ-
νο ἀπὸ κάθε κτῆνος, ξεπερνώντας ὡς πρὸς τὴν ὕβρη τῆς ἀλο-
γίας τόσο πολὺ τὰ κτήνη, ὅσο πιὸ βδελυκτὸ ἀπὸ τὰ κατὰ φύσιν ἔλαττώματα εἶναι τὸ παραφύσιν, καὶ ἀφοῦ τὸν ἀποξένωσε ἀπὸ τὴν ἀθανασία, τὸν καταμόλυνε μὲ τὴν περιβολὴ τῆς φθορᾶς.

Σπίτι πάλι αὐτοῦ τοῦ κλέφτη κι ἐπίορκου ἔγινε τοῦτος ὁ κόσμος τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀλλεπάλληλης σύγχυσης, ποῦ τὸν σφετερίστηκε ληστεύοντας τὸν ἄνθρωπο, τὸν ὁποῖο ἐπιτράπηκε βέβαια νὰ ληστεύει, γιὰ τοὺς λόγους ποῦ γνωρίζει ὁ Θεὸς ποῦ τὸν ἐπέτρεψε νὰ τὸν ληστεύει, ὅσο διαρκεῖ ἡ κυκλικὴ πο-
ρεία τοῦ χρόνου.

Αὐτὸν τὸν κόσμο ἔκανε κατάλυμά του, σὰν σπίτι, μὲ τὴν ἀφραστὴ σάρκωσή του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτσι καὶ τὸν διά-
βολο, ἀφοῦ τὸν ἔδεσε⁸, τὸν κατάργησε, καὶ κατάστρεψε τε-
λείως τὰ ξύλα καὶ τὶς πέτρες τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐπίσης τὰ

8. Ματθ. 12,29.

τῶν ἀγαλμάτων ἰδρύματα διολέσας παντελῶς καὶ ἀφανίσας, δι' ὧν θεός τις πολύμορφος καὶ ἀλλόκοτος, ὁ τῆς πλάνης πατὴρ διάβολος προσκυνεῖσθαι παρὰ τῶν πλανηθέντων ᾤετο, τὴν ἐκείνων ἄνοιαν δόξης ἰδίας, ὡς πολὺ τῶν πλανωμένων ἀνοη-
 180 τότερος, ὕλην ποιούμενος. Τί γὰρ τοῦ δοκεῖν, οὐκ ὄντος κατ' ἀλήθειαν φύσει τοῦ πράγματος, ἀφρονέστερον; Ἐν τούτῳ τοῦ κλέπτου καὶ ἐπιόρκου, τοῦ διαβόλου, τῷ οἴκῳ, λέγω δὴ τῷδε τῷ κόσμῳ, ὁ φιλόανθρωπος τῶν ψυχῶν ἡμῶν λυτρωτῆς καὶ τῶν σωμάτων διὰ σαρκὸς καταλύσας, ὅλον κατέστρεψε κατὰ
 185 τὸν τῆς προτέρας πλάνης τρόπον⁽¹⁵⁾, καὶ ὅλον πάλιν κατὰ τὸν τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως ἐπανωρθώσατο λόγον. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, τὸν ληστὴν διωθήσας τῶν ἀλλοτρίων κτημάτων, αὐτὸς πάλιν ὡς Δεσπότης δι' ἀρετῆς τῶν οἰκείων κεκράτηκε, κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν τὴν ἀγίαν αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς Ἐκκλη-
 190 σίαν δειμάμενος.

Ἦ τυχὸν κλέπτῃς ἐστὶν ὁ διάβολος⁽¹⁶⁾, ὡς δι' ἀπάτης δόλω τὴν ἐκάστου πρὸς ἑαυτὸν μεταφέρειν μέχρι καὶ νῦν μηχανώμενος ἔφασιν. Ἐπιόρκος δὲ καὶ ψεύστης, ὡς παραλογιστῆς ὁμοῦ καὶ τῆ τῶν ἀμεινόνων ἐλπίδι τοὺς κουφοτέρους τῶν τέως
 195 ἐν χερσὶν ἀγαθῶν ἀφίστασθαι πείθων, καὶ διὰ τῶν νομιζομένων ἡδέων λανθανόντως τοῖς πειθομένοις αὐτῷ πόνους δημιουργῶν. Οἶκος δὲ τούτου τοῦ κλέπτου καὶ ψεύστου καθέστηκεν ἢ φιλαμαρτήμων τῆς ἐκάστου καρδίας διάθεσις, ἔχουσα, καθάπερ λίθους, τὴν περὶ τὰ καλὰ καρδίας πώρωσιν καὶ
 200 ἀναισθησίαν, ξύλα δὲ τὰ ἐξαπτικὰ ἐνθύμια τῆς τῶν παθῶν ἀκαθάρτου πυρώσεως.

Ἦ μὴ ποτε ξύλα φησὶ τροπικῶς ἡ Γραφή⁽¹⁷⁾ τὴν ἐπιθυμίαν. Ξύλον γὰρ ταύτης, τῆς ἐπιθυμίας δηλονότι, πρῶτον ἀνα-

ξόανα καὶ τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα πάνω στὰ βάθρα τοὺς τὰ κατάστρεψε τελείως καὶ τὰ ἀφάνισε, μὲ τὰ ὁποῖα ἕνας πολὺ-μορφος καὶ ἀλλόκοτος θεός, ὁ πατέρας τῆς πλάνης διάβολος, νόμιζε ὅτι προσκυνοῦνταν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ παραπλανήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, τροφοδοτώντας ἔτσι τὴν ἴδια του τὴ δόξα μὲ τὴν ἀνοησία ἐκείνων, ἐπειδὴ ἦταν πολὺ πιὸ ἀνόητος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ παραπλανοῦσε. Γιατὶ τί εἶναι πιὸ ἀνόητο ἀπὸ τὸ νὰ νομίζεις κάτι ὅτι ὑπάρχει, τὴ στιγμή ποὺ τὸ πράγμα αὐτὸ δὲν ἔχει ἀληθινὴ ὑπαρξή; Αὐτὸ τὸ σπίτι τοῦ κλέφτη καὶ ἐπίορκου, τοῦ διαβόλου, ἐννοῶ βέβαια τὸν κόσμον τοῦτο, ὁ φιλόανθρωπος λυτρωτῆς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων μας κάνοντάς το κατάλυμα τῆς σάρκας του, τὸ κατάστρεψε ὅλο μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἄρμοζε στὴν προηγούμενη πλάνη καὶ ὅλο πάλι τὸ ἀποκατέστησε κατὰ τὸ λόγο τῆς ἀληθινῆς ἐπίγνωσης. Καὶ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πιὸ ἀπλά, ἀφοῦ ἔδιωξε τὸ ληστὴ ἀπὸ τὰ ξένα κτήματα, ἔγινε πάλι ὁ ἴδιος κύριος ὡς δεσπότης μὲ τὴν ἀρετὴ τῶν δικῶν του, οἰκοδομώντας μεγαλόπρεπα τὴν ἀγία του Ἐκκλησία σ' ὀλόκληρη τὴν ὑφήλιο.

Ἡ πιθανὸν κλέφτης εἶναι ὁ διάβολος, ἐπειδὴ μηχανεύεται ὡς τώρα νὰ μεταστρέψει μὲ ἀπάτη καὶ δόλο πρὸς τὸν ἑαυτὸ του τὴν ἐπιθυμία τοῦ καθενός. Ἐπίορκος πάλι καὶ ψεύτης, καθὼς καὶ παραπλανητῆς μαζί εἶναι ἐπειδὴ πείθει τοὺς πιὸ ἀνόητους μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν καλύτερων νὰ χάνουν τὰ ἀγαθὰ ποὺ εἶχαν στὸ χέρι καὶ μὲ τὰ φαινομενικὰ εὐχάριστα, χωρὶς νὰ τὸ νιώθουν, δημιουργεῖ λύπες σ' ἐκείνους ποὺ πείθονται σ' αὐτόν. Σπίτι τοῦ κλέφτη τούτου καὶ ψεύτη ἔγινε ἡ φιλαμαρτήμων διάθεση τῆς καρδιᾶς τοῦ καθενός, ἔχοντας σὰν πέτρες τὴν πώρωση καὶ τὴν ἀναισθησία τῆς καρδιᾶς σχετικὰ μὲ τὰ καλά, καὶ ξύλα τὰ ἐρεθιστικὰ ἐνθύμια τοῦ ἀκάθαρτου φλογισμοῦ ἀπὸ τὰ πάθη.

Ἡ ἐνδεχομένως ξύλα ὀνομάζει ἡ Γραφὴ μεταφορικὰ τὴν ἐπιθυμία. Γιατὶ τὸ ξύλο αὐτῆς (δηλαδὴ τῆς ἐπιθυμίας)⁹, ἔχει

γέγραπται παρὰ φύσιν διαφθεῖραν τὴν κίνησιν καὶ διὰ τὸ παν-
 205 τὸς πάθους, ὡς τοῦ πυρὸς ἢ ξυλώδης ὕλη, ταύτην δεκτικὴν εἶ-
 ναι τῆς ψυχῆς τὴν δύναμιν· λίθους δέ, τὸ στερρὸν τυχὸν καὶ
 ἀναίσθητον καὶ μὴ ὑπεῖκον τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς, τῶν θυμικῶν
 κινήματων, ἅπερ πάντα μετὰ τῆς ἐν ἧ ταῦτα τυγχάνουσιν οἰ-
 κίας, ἤγουν διαθέσεως, ἀφανίζει τε καὶ συντελεῖ παραγινόμενος
 210 ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐκβάλλων αὐτῆς πρότερον διὰ τῆς πίστεως
 τὸν διὰ τῆς πλάνης ἐν αὐτῇ ποτε κατοικήσαντα διάβολον, τὸν
 οἰόμενον ἰσχυρὸν εἶναι, πέδαις ἀλύτοις καταδήσας καὶ τὴν οἰ-
 κίαν αὐτοῦ διαρπάσας, τὴν τε τῶν παθῶν ἐξαπτικὴν ἔξιν, μετὰ
 τῆς περὶ τὰ καλὰ πωρώσεως ἀπελαύνων τῆς καρδίας.

215 Ἦ τυχὸν λίθους μὲν καλεῖ⁽¹⁸⁾ τὴν περὶ τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς
 ραθυμίαν, ὡς ἀρετῶν ἀναισθητούσης, ξύλα δὲ τὴν περὶ τὰ
 κακὰ προθυμίαν, ἅπερ πάντα ἔξω τῆς καρδίας τῶν πιστῶν
 διωθόμενος ὁ Λόγος, οὐ παύεται ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀποκα-
 ταλλάσσων ἐν ἐνὶ σώματι τῶν ἀρετῶν τοὺς τε μακρὰν καὶ τοὺς
 220 ἐγγύς, τὸ μεσότοιχον δῆλον ὅτι τοῦ φραγμοῦ καταλύων, λέγω
 δὴ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τῆς γνώμης ἀκυρῶν τὸ περὶ κακίαν χειρό-
 γραφον καὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καθυποτάσσων τῷ νόμῳ
 τοῦ Πνεύματος. Τοὺς μακρὰν γὰρ ἐκάλεσεν, ὡς οἶμαι, τὰς κατ'
 αἰσθησιν κινήσεις, μακρὰν κατὰ φύσιν οὔσας καὶ ξένας παντά-
 225 πασι τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ· ἐγγύς δέ, τὰς νοεράς τῆς ψυχῆς ἐνερ-
 γείας, ὡς τοῦ λόγου κατ' οἰκείωσιν οὐκ οὔσας μακρὰν, ὥσπερ
 συνάπτει μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ σαρκικοῦ νόμου⁽¹⁹⁾, κατὰ τὸν
 τῆς ἀρετῆς τρόπον συνδέων αὐτὰς ἀλλήλαις τῷ πνεύματι. Με-
 σότοιχον γάρ, ὡς οἶμαι, τὸν κατὰ φύσιν νόμον τοῦ σώματος κέ-
 230 κληκε, πρὸς τὰ πάθη σχέσιν, ἤγουν τὴν ἀμαρτίαν. Μόνη γὰρ ἡ

ἀναγραφεῖ πρῶτο ὅτι διέφθειρε παρὰ φύση τὴν κίνησὴ τῆς, καὶ ἐπειδὴ κάθε πάθους, ὅπως τῆς φωτιᾶς εἶναι ἢ καιόμενῃ ὕλῃ, αὐτὴ ἢ δύναμη εἶναι δεκτικὴ τῆς ψυχῆς. Πέτρες πάλι ὀνομάζει τὴ σκληρότητα ἴσως καὶ τὴν ἀναισθησία τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ψυχῆς ποὺ δὲν ὑπακούουν στὸ λόγο τῆς ἀρετῆς, ποὺ ὅλα μαζί μὲ τὸ σπίτι στὸ ὁποῖο βρίσκονται, δηλαδὴ τὴ διάθεση, τὰ ἀφανίζει καὶ τὰ καταστρέφει μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διώχνοντας ἀπὸ αὐτὴν πρῶτα μὲ τὴν πίστη τὸν διάβολο ποὺ ξεγελώντας τὴν κάποτε κατοίκησε σ' αὐτήν· καὶ αὐτὸν ποὺ νόμιζε πὺς εἶναι ἰσχυρός, ἀφοῦ τὸν ἔδεσε μὲ ἄλυτα δεσμὰ καὶ λαφυραγώγησε τὸ σπίτι του, ἔδιωξε ταυτόχρονα ἀπὸ τὴν καρδιά του τὴ δύναμη ποὺ ἀνάβει τὰ πάθη μαζί μὲ τὴν ἀναισθησία γιὰ τὰ καλά¹⁰.

Ἡ ἴσως πέτρες καλεῖ τὴν ἀδιαφορία τῆς ψυχῆς γιὰ τὰ καλά, ἐπειδὴ δείχνει ἀναισθησία γιὰ τὶς ἀρετές. Ξύλα πάλι ὀνομάζει τὴν προθυμία πρὸς τὸ κακό, τὰ ὁποῖα ἐκδιώκοντάς τα ὅλα ὁ Λόγος ἔξω ἀπὸ τὴν καρδιά τῶν πιστῶν, δὲν σταματᾷ νὰ παρέχει εἰρήνη καὶ νὰ τὰ συμφιλιώνει σ' ἓνα σῶμα ἀρετῶν καὶ ὅσους εἶναι μακριὰ κι ὅσους εἶναι κοντά, γκρεμίζοντας δηλαδὴ τὸ μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ, ἐννοῶ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἀκυρώνοντας τὸ σχετικὸ μὲ τὴν κακία χειρόγραφο τῆς θέλησης καὶ ὑποτάσσοντας τὸ φρόνημα τῆς σάρκας στὸ νόμο τοῦ πνεύματος¹¹. «Μακριὰ εὐρισκόμενους» κάλεσε, νομίζω, τὶς ἐκδηλώσεις τῶν αἰσθήσεων ποὺ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ φύση τους μακριὰ καὶ ξένες τελείως ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ «πλησίον εὐρισκόμενους» κάλεσε τὶς νοερὲς ἐνέργειες τῆς ψυχῆς, γιὰτὶ ὄντας οἰκεῖες μὲ τὸν λόγο δὲν βρίσκονται μακριὰ, καθὼς τὶς ἐνώνει μετὰ τὴν κατάλυση τοῦ σαρκικοῦ νόμου, ὅπως ἔγινε μὲ τὶς ἀρετές, συνδέοντας τὴ μιά μὲ τὴν ἄλλη μὲ τὸ πνεῦμα. Γιὰτὶ μεσότοιχο κάλεσε, νομίζω, τὸ φυσικὸ νόμο ποὺ διέπει τὸ σῶμα, τὴ σχέση μὲ τὰ πάθη, δηλαδὴ τὴν ἁμαρτία. Γιὰτὶ μονάχα ἢ σχέση τοῦ νό-

10. Λουκᾶ 11,22.

11. Ἐφ. 2,14-15. Κολ. 2,14.

πρὸς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας σχέσις τοῦ νόμου τῆς φύσεως, τουτέστι τοῦ παθητοῦ τῆς φύσεως μέρους, φραγμὸς γίνεται, τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα διατειχίζων καὶ τοῦ λόγου τῶν ἀρετῶν, τὴν πρὸς σάρκα διὰ μέσης ψυχῆς κατὰ τὴν πρᾶξιν μὴ συγχωρῶν γενέ-
235 σθαι διάβασιν. Ὁ δὲ λόγος παραγενόμενος καὶ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἤγουν τὸ τῆς φύσεως παθητόν, καταπαλαίσας, τὴν ἐν αὐτῷ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν σχέσιν κατήργησεν.

Οὗτός ἐστιν ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου Χριστὸς Ἰησοῦς, ὃν ὡς δρέπανον ἐώρακεν ὁ προφήτης, εἴκοσι πήχεων τὸ μῆκος
240 (περιεκτικὸς γὰρ πάσης τῆς ἐπὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἐστὶν αἰσθητικῆς ἐνεργείας), καὶ δέκα πήχεων τὸ πλάτος (ὀριστικὸς γὰρ πάσης λογικῆς ὑπάρχει κινήσεως ὁ ἐμὸς Θεὸς καὶ Σωτήρ). Φασὶ γὰρ τὸ ἀριθμεῖν μόνου κατὰ φύσιν εἶναι τοῦ λογικοῦ, παντὸς δὲ ἀριθμοῦ περιοχὴ καὶ τέλος ἐστὶν ἡ δεκάς· ἄρα περιεκτικὸς οὐ
245 μόνον αἰσθητικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ νοερῶν ἐνεργειῶν ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὡς μὴ μόνον σωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀσωμάτων δημιουργός.

Δρέπανον δὲ προσηγορεύθη κατὰ τὴν δρασιν⁽²⁰⁾, οὐ μόνον ὡς θερίζων τῆς λογικῆς φύσεως, ἦν αὐτὸς οὐκ ἔσπειρε, κα-
250 κίαν, καὶ συνάγων, ἦν αὐτὸς οὐ διεσκόρπισε, φύσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς δρεπόμενος καὶ εἴσω τῶν θείων ἀποθηκῶν τοὺς σωζομένους ποιούμενος. Πρὸς δέ, καὶ ὡς ταῖς ἐνεργείαις τῶν ἀρετῶν εὐαφής⁽²¹⁾, ταῖς πρακτικαῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς συμφυόμενος.

Εἰ δέ τινί πως δοκεῖ, προσώπων δύο καὶ οἴκων τοσοῦτων
255 ὁ τῆς Γραφῆς ἔμφασιν ποιεῖσθαι λόγος, ὧν ἐργάζεται τὸ δρέπανον τὴν ἀναίρεσιν, φάσκων, «καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ κλέπτου καὶ εἰς τὸν οἶνον τοῦ ὀμνύοντος ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ψευδῆ», γινώμεν ὅτι τὰς δύο γενικὰς καὶ πασῶν περιεκτικὰς ἐνεργείας τῆς τοῦ διαβόλου πλάνης, ἀντὶ προσώπων δύο λα-
260 βῶν ἐσήμανεν, ἤγουν τοὺς τρόπους τῶν ἐνεργειῶν, καὶ τὰς δύο γενικὰς καὶ τῶν λοιπῶν ὀριστικὰς περὶ τὴν πλάνην διαθέσεις τῆς ἀνθρωπότητος οἴκους δύο προσηγόρευσεν ὁ λόγος. Οἶον, ἠνίκα μὲν δι' ἀπάτης δόλω συλῶν τὴν περὶ Θεὸν ἐμφυτον

μου τῆς φύσης, δηλαδή τοῦ παθητοῦ μέρους τῆς φύσης, μετὰ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας γίνεται φραγμός, χωρίζοντας τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ψυχὴν κι ἀπὸ τὸ λόγο τῶν ἀρετῶν, ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπει νὰ γίνῃ κατὰ τὴν πράξιν ἢ διάβασιν πρὸς τὴν σάρκα διαμέσου τῆς ψυχῆς. Ἄφοῦ ὅμως ἦρθε ὁ Λόγος καὶ κατανίκησε τὸ νόμο τῆς φύσης, δηλαδή τὸ παθητὸ τῆς φύσης, κατάργησε τὴν σχέσιν τοῦ μετὰ τὰ παραφύσιν πάθιν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου Χριστὸς Ἰησοῦς, ποῦ ὁ προφήτης τὸν εἶδε σὰν δρεπάνι, εἴκοσι πῆχες μακρὸν, γιατί περιέχει ὅλη τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων ἐπάνω στὰ αἰσθητά, καὶ δέκα πῆχες πλατὺ, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ Σωτήρας μου ὀρίζει κάθε λογικὴ κίνηση. Γιατὶ λένε ὅτι ἡ ἀρίθμηση ἀνήκει στὴ φύσιν τοῦ λογικοῦ καὶ περιοχὴ καὶ τέλος ὁποιοῦδήποτε ἀριθμοῦ εἶναι ἡ δεκάδα. Ἐπομένως ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν περιέχει μόνον τις δυνάμεις τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ καὶ τις νοερὰς ἐνέργειες, ἐπειδὴ εἶναι ὄχι μόνον τῶν σωμάτων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσώματων δημιουργός.

Καὶ ὀνομάστηκε στὸ ὄραμα δρεπάνι, ὄχι μόνον γιατί θερίζει τῆς λογικῆς φύσης τὴν κακίαν ποῦ δὲν ἔσπειρε αὐτὸς καὶ συλλέγει τὴν φύσιν ποῦ δὲν εἶχε ὁ ἴδιος διασκορπίσει, ἀλλὰ καὶ συνάγει καὶ βάζει ὅσους σώζονται μέσα στὶς θεῖες ἀποθήκες. Ἀκόμα, κι ἐπειδὴ ἐνεργεῖ εὐκόλα τις ἀρετές, καθὼς συμφύεται μετὰ τις πρακτικὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς.

Κι ἂν κάποιος νομίζει ὅτι ὁ λόγος τῆς Γραφῆς μιλάει γιὰ δύο πρόσωπα καὶ δύο σπίτια ποῦ καταλύει τὸ δρεπάνι, λέγοντας «καὶ θὰ μπεῖ στὸ σπίτι τοῦ κλέφτη καὶ στὸ σπίτι ὁποιοῦ ψευδορκεῖ στὸ ὄνομά μου», νὰ ἐννοήσομε ὅτι στὶς δύο γενικὰς, ποῦ περιέχουν ὅλες τις ἐνέργειες τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου, ἔδωσε τὰ ὀνόματα δύο προσώπων, δηλαδή τοὺς τρόπους τῶν ἐνεργειῶν, καὶ τις δύο γενικὰς ποῦ ὀρίζουν καὶ τις λοιπὰς διαθέσεις τῆς ἀνθρωπότητος σχετικὰ μετὰ τὴν πλάνην ὁ λόγος τις ὀνόμασε δύο σπίτια. Γιὰ παράδειγμα. Ὅταν μετὰ ἀπάτη καὶ δόλο, κλέβονται τὴν ἐμφυτὴν γνώσιν τῆς φύσης περὶ Θεοῦ, τις σφετερίζεται

γνῶσιν τῆς φύσεως, ταύτην ὁ πονηρὸς εἰς ἑαυτὸν σφετερίζεται,
 265 κλέπτῃς ἐστίν, εἰς ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ σέβας μεταφέρειν
 πειρώμενος, ἀπάγων δῆλον ὅτι τῶν ἐν τοῖς γεγονόσι πνευματι-
 κῶν λόγων τὴν κατὰ νοῦν τῆς ψυχῆς θεωρίαν, καὶ μόνη περι-
 γράφων τὴν νοερὰν δύναμιν τῇ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν προσόψει
 τῶν αἰσθητῶν· ὀπηνίκα δὲ διὰ τῶν φυσικῶν ἀποχρώμενος κι-
 270 νημάτων πρὸς τὰ παρὰ φύσιν σοφιστικῶς τῆς ψυχῆς κατασύρη
 τὴν πρακτικὴν δύναμιν καὶ διὰ τῶν νομιζομένων καλῶν τοῖς
 χεῖροσι πιθανῶς δι' ἡδονῆς προσηλώσῃ ταύτης τὴν ἔφεσιν, ἐπὶ
 τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ὁμνύει ψευδῶς, πρὸς ἄλλα παρ' ὑπό-
 σχεσιν ἄγων τὴν πειθομένην ψυχὴν. Καὶ ἐστὶ κλέπτῃς μὲν⁽²²⁾
 275 ὡς πρὸς ἑαυτὸν συλῶν τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως, οἰκίαν ἔχων
 τὴν περὶ τὴν ἄγνοιαν τῶν πλανωμένων διάθεσιν. Ἐπίορκος δέ,
 ὡς τὸ πρακτικὸν τῆς ψυχῆς μάτην διαπονεῖσθαι πείθων τοῖς
 παρὰ φύσιν, οἰκίαν ἔχων τὴν φιλαμαρτήμονα τῆς γνώμης τῶν
 ἀνεχομένων διάθεσιν.

280 Οὐκοῦν κλέπτῃς, ὡς ἔφην, ὁ διάβολος, τὴν γνῶσιν παρα-
 τρέπων τῆς φύσεως, ἐπίορκος δέ, τὴν κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαν
 αὐτῆς παραμείβων τῆς πράξεως. Οἰκία δὲ κλέπτου καθέστηκεν
 ἢ τῷ πταιστῷ λόγῳ τῆς γνώσεως ἐνισχημένη διάθεσις, οἰκία
 δὲ ἐπίορκου ἢ τῷ μύσει τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας πεποιωμένη
 285 διάθεσις, ἄσπερ ὁ τοῦ Θεοῦ σωτήριος Λόγος φιλανθρώπως
 εἰσδύς, ποιεῖ κατοικητήριον Θεοῦ διὰ Πνεύματος, γνῶσιν ἀλη-
 θείας ἀντὶ πλάνης καὶ ἀγνωσίας, καὶ ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην
 ἀντὶ κακίας καὶ πονηρίας δημιουργῶν, δι' ὧν ἐν τοῖς ἀξίοις
 ποιεῖν πέφυκε τὴν οἰκείαν ἐμφάνειαν.

290 Τοιγαροῦν ἀντὶ τῶν προσώπων, τοὺς τρόπους τῆς διαφό-
 ρου κακουργίας τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πονηροῦ διαβόλου, καὶ
 ἀντὶ τῶν οἰκιῶν, τὰς προσφυεῖς τοῖς διαβολικοῖς τρόποις τῶν
 ἐνεργουμένων διαθέσεις κέκληκεν ὁ λόγος.

Κλέπτῃς δὲ πάλιν ἐστίν⁽²³⁾ ὁ πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκουόντων

καὶ τις ἰδιοποιεῖται ὁ πονηρός, εἶναι κλέφτης, προσπαθώντας νὰ ἀποσπάσει στὸν ἑαυτό του τὸ σέβας πρὸς τὸ Θεό. Προσπαθώντας δηλαδὴ νὰ βγάλει τὴ νοερὴ θεωρία τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν κτισμάτων καὶ περιορίζοντας τὴ νοερὴ δύναμη μὲ τὴν ἐπιφανειακὴ ὄψη τῶν αἰσθητῶν. Ὅταν ὁμως ἱκανοποιούμενος ἀπὸ τὰ φυσικὰ κινήματα παρασύρει σοφιστικὰ στὰ παραφύση τὴν πρακτικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς καὶ μὲ τὰ νομιζόμενα καλὰ προσηλώσει τὴν ἐπιθυμία της στὰ χειρότερα μὲ τὴν πειθὴ τῆς ἡδονῆς ψευδορκεῖ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὀδηγώντας τὴν ψυχὴ πὺ πείθεται σὲ διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι τῆς εἶχε ὑποσχεθεῖ. Καὶ εἶναι κλέφτης βέβαια ἐπειδὴ κλέβει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴ γνῶση τῆς φύσης, ἔχοντας σὰν σπίτι τὴν κατάσταση ἄγνοιας τῶν πλανημένων, καὶ ἐπίορκος πάλι εἶναι, ἐπειδὴ πείθει τὴν πρακτικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς νὰ κοπιάζει ἀνώφελα μὲ τὰ παραφύση, ἔχοντας σὰν σπίτι τὴν φιλαμαρτήμονα διάθεση ἐκείνων πὺ τὸν ἀνέχονται.

Κλέφτης λοιπόν, ὅπως εἶπα, εἶναι ὁ διάβολος ἐπειδὴ ἐκτρέπει τὴ γνῶση τῆς φύσης, καὶ ἐπίορκος, γιὰ τὴ μεταβάλλει στὴν πράξη τὴν ἐνέργεια τῆς φύσης στὴν ἀρετὴ. Ἐγινε σπίτι κλέφτη, ἢ διάθεση πὺ αἰχμαλωτίστηκε στὸν ἐσφαλμένο λόγο τῆς γνῶσης, καὶ σπίτι ἐπίορκου, ἢ διάθεση τῆς ψυχῆς πὺ ἔχει ἐμποτιστεῖ ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσία τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας. Σ' αὐτὰ τὰ σπίτια μπαίνοντας ἀπὸ φιλανθρωπία ὁ σωτήριος Λόγος τοῦ Θεοῦ τὰ κάνει κατοικητήριο τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, δημιουργώντας γνῶση ἀληθινὴ ἀντὶ πλάνης καὶ ἄγνοιας, καὶ ἀρετὴ καὶ δικαιοσύνη ἀντὶ κακίας καὶ πονηρίας, μὲ τις ὁποῖες κάνει φυσικὰ τὴν ἐμφάνισή του μέσα στοὺς ἄξιους.

Ἄντὶ λοιπόν νὰ ὀνομάσει ἡ Γραφὴ τὰ πρόσωπα, ὀνόμασε τοὺς τρόπους τῆς ποικίλης κακουργίας τοῦ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πονηροῦ διαβόλου, κι ἀντὶ νὰ ὀνομάσει τὰ σπίτια, εἶπε τις διαθέσεις τις κατάλληλες στοὺς διαβολικοὺς τρόπους ἐκείνων πὺ ἐνεργοῦνται ἀπὸ αὐτόν.

Κλέφτης πάλι εἶναι ὁποῖος ἀσκεῖ τάχα τοὺς θείους λόγους

295 τοὺς θείους δῆθεν ἀσκούμενος λόγους, ὧν οὐκ ἐπέγνω διὰ τῶν
 ἔργων τὴν δύναμιν, τὴν ψιλὴν προφορὰν δόξης ἐμπορίαν ποιού-
 μενος καὶ τῷ διὰ γλώσσης λόγῳ τὸν τοῦ δίκαιος νομίζεσθαι
 παρὰ τῶν ἀκροωμένων θηρώμενος ἔπαινον. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν,
 ὁ τῷ λόγῳ τὸν βίον ἀνάρμοστον καὶ τῇ γνώσει τὴν διάθεσιν τῆς
 300 ψυχῆς ἀντικειμένην ἔχων, κλέπτῃς ἐστίν, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων
 ἀγαθῶν οὐ καλῶς διαφαινόμενος, πρὸς δὲ ὁ λόγος εἰκότως
 ἐρεῖ, «τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῆ τὰ δι-
 καιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόμα-
 τός σου;».

305 Καὶ πάλιν κλέπτῃς ἐστίν ὁ τοῖς φαινομένοις τρόποις καὶ
 ἤθεσι⁽²⁴⁾ τὴν μὴ φαινομένην συγκαλύπτων τῆς ψυχῆς κακουρ-
 γίαν, ἐπιεικείας πλάσμασι τὴν ἔνδον ἐπικαλύπτων διάθεσιν, καὶ
 κλέπτων, ὡσπερ ἐκεῖνος τῇ προφορᾷ τῶν λόγων τῆς γνώσεως
 τὴν τῶν ἀκουόντων διάνοιαν, οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς τῷ τρόπῳ τῆς
 310 τῶν ἠθῶν ὑποκρίσεως τῶν θεωμένων τὴν αἴσθησιν, πρὸς δὲ
 ὁμοίως εἰρήσεται τό, «αἰσχύνθητε, οἱ ἐνδεδυμένοι ἱμάτια ἀλλό-
 τρια», καὶ τό, «ἀνακαλύψει Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ
 ἡμέρᾳ ἐκείνῃ». Καθ' ἐκάστην γὰρ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας
 ἐργαστηρίῳ ταῦτά μοι λέγοντες ἀκούειν δοκῶ τοῦ Θεοῦ, τὴν
 315 ἡμέραν, ὡς ἐπ' ἀμφοῖν διαρρήδην κατεγνωσμένος.

Ἐπίορκος δὲ ἐστίν⁽²⁵⁾, ἤγουν ὀμνύων ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ
 Κυρίου ψευδῶς, ὁ ἐπαγγελόμενος τῷ Θεῷ τὸν κατ' ἀρετὴν
 βίον καὶ ἀλλότρια παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς οἰκείας ἐπαγγελίας
 ἐπιτηδεύων, καὶ τὴν συνθήκην τῆς ὁμολογίας τοῦ σεμνοῦ βίου
 320 διὰ τῆς ἀργίας τῶν ἐντολῶν, οἷος ἐγώ, παραβαίνων. Καὶ συν-
 τόμως εἶπεῖν, ὁ κατὰ Θεὸν ζῆν προελόμενος, ψεύστης ἐστὶ καὶ
 ἐπίορκος⁽²⁶⁾, ὁμόσας μὲν τῷ Θεῷ, τουτέστιν ἐπαγγειλάμενος
 τὸν ἐν τοῖς θείοις ἀγῶσιν ἀμεμπτον δρόμον, καὶ μὴ πληρώσας

ἀλλὰ γὰρ νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἀκροατὲς του, τῶν ὁποίων τὴ δύναμη δὲν διαπίστῳσε μέσω τῶν ἔργων, κάνοντας ἐμπορία τὴν ἀπλὴ ἐκφώνηση τῆς δόξας καὶ μὲ τὸν προφορικὸ λόγον κυνηγώντας τὸν ἔπαινον νὰ νομίζεται δίκαιος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκοῦνε. Καὶ μὲ μιὰ λέξη, ὅποιος ἔχει τὸ βίον ἀσύμφωνον μὲ τὸν λόγον καὶ τὴ διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἀντίθετη στὴ γνώσιν, αὐτὸς εἶναι κλέφτης, ποὺ δὲν ἀφήνουν νὰ φανεῖ καλὰ τὰ ξένα ἀγαθὰ. Σ' αὐτὸν ὁ λόγος δικαιολογημένα θὰ πεῖ: «στὸν ἁμαρτωλὸ εἶπε ὁ Θεός: Ἐπίστευσα ἐσὺ τις δίκαιες ἀποφάσεις μου καὶ ἀναλαμβάνεις μὲ τὸν λόγον σου τὴ διαθήκην μου;»¹².

Καὶ πάλιν εἶναι κλέφτης ὅποιος μὲ φαινόμενους τρόπους καὶ ἤθη συγκαλύπτει τὴν μὴ φαινόμενη κακότητα τῆς ψυχῆς, ἐπικαλύπτοντας τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν μὲ πλαστὰς ἐκδηλώσεις ἐπιείκειας καὶ κλέβοντας, ὅπως ἐκεῖνος τὴ σκέψιν ἐκείνων ποὺ ἀκοῦνε μὲ τὴν προφορὰ γνωστικῶν λόγων, ἔτσι κι αὐτὸς μὲ τὸν τρόπο τῆς ὑπόκρισης στὴ συμπεριφορά, τὴν αἴσθησιν ἐκείνων ποὺ βλέπουν, στὸν ὅποιον ὁμοίαν θὰ λεχθεῖ, «ντραπεῖτε ὅσοι εἶστε ντυμένοι μὲ ξένα φορέματα»¹³, καθὼς καὶ τὸ «θ' ἀποκαλύψει ὁ Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην»¹⁴. Γιατὶ κάθε μέρα στὸ κρυφὸ ἐργαστήρι τῆς καρδιάς νομίζω πὼς ἀκούω τὸ Θεὸ νὰ μοῦ τὰ λέει αὐτά, γιατί καὶ γὰρ τὰ δύο εἶμαι ἀναμφίβολα ἔνοχος.

Ἐπίορκος εἶναι, δηλαδὴ ὀρκίζεται ψεύτικα στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὅποιος ὑπόσχεται στὸ Θεὸ τὸν ἐνάρετον βίον, πράττει ὁμως ἀντίθετα μὲ ὅσα ἔχει ὑποσχεθεῖ καὶ παραβαίνει τὸ συμβόλαιον τῆς ὁμολογίας του γὰρ σεμνὸν βίον μὲ τὴ μὴ ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν, ὅπως ἐγώ. Καὶ γὰρ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ὅποιος διάλεξε νὰ ζῆσει ὅπως θέλει ὁ Θεός, δὲν ἔχει ὁμως νεκρωθεῖ τέλεια γὰρ τὸν παρόντα βίον, εἶναι ψεύτης καὶ ἐπίορκος, γιατί, ἂν καὶ ὀρκίστηκε στὸ Θεὸ, δηλαδὴ ὑποσχέθηκε τὴν ἀμεμπτη πορεία στοὺς θεῖους ἀγῶνες, ὁμως δὲν κράτησε τὴν ὑπόσχεσίν

12. Ψαλμ. 49,6.

13. Σοφ. Σολ. 1,9.

14. Ἦσ. 3,17.

καὶ διὰ τοῦτο μηδαμῶς ἐπαινούμενος· «ἐπαινεθήσεται» γάρ,
 325 φησί, «πᾶς ὁ ὁμνῶν ἐν αὐτῷ»· τουτέστι, πᾶς ὁ τῷ Θεῷ τὸν
 ἔνθεον ἐπαγγειλάμενος βίον καὶ διὰ τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων
 τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὄρκους πληρῶν τῆς καλῆς ὑποσχέσεως.
 Εἰ δὲ πάντως ἔπαινον ἔχει ὁ τῶν οἰκείων πληρωτῆς ἐπαγγε-
 λιῶν, ὡς ὁμνῶν τῷ Θεῷ καὶ ἀληθεύων, δῆλον ὅτι ψόγον ἔξει
 330 καὶ ἀτιμίαν, ὁ τῶν οἰκείων συνθηκῶν παραβάτης γενόμενος,
 ὡς ὁμόσας ἐν τῷ Θεῷ καὶ ψευδάμενος.

Τούτων ὑπερχόμενος ὥσπερ οἰκίας τινὰς τὰς καρδίας,
 ἤγουν τὴν ἐκάστου διάθεσιν, τὸ δρέπανον, τουτέστιν ὁ τοῦ Θεοῦ
 καὶ Πατρὸς Λόγος, ἅτε δὴ γνῶσις κατ' οὐσίαν ὑπάρχων καὶ
 335 ἀρετῆ, συντελεῖ πάμπαν αὐτάς, τῇ πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῇ
 τὴν προτέραν τῆς ἐκάστου καρδίας διαφανίζων κατάστασιν, καὶ
 φέρων ἐκάτερον πρὸς τὴν τοῦ λείποντος αὐτῷ καλοῦ μετου-
 σίαν, καὶ ποιῶν τὸν μὲν κλέπτῃ τῆς γνώσεως ἐργάτην ἀρετῆς
 ἀνεπαίσχυντον, τὸν δὲ κλέπτῃ τῆς τῶν ἡθῶν φαινομένης κατα-
 340 στολῆς ἐπιστήμονα τῆς κατὰ ψυχὴν κρυπτομένης γεωργὸν δια-
 θέσεως, τὸν ἐπίορκον δὲ ἀληθῆ τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων ἐρ-
 γαζόμενος φύλακα, τοῖς ἔργοις τῶν ἐντολῶν τὰς οἰκείας ἐπαγ-
 γελίας πιστούμενον.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Βλέπε τὸ μυστήριον, βλέπε τὴν ἀγχόνην τῶν Φυσιθεσιτῶν,
 βλέπε τοῦ Ἰταλοῦ καὶ τοῦ Νείλου τὸν θάνατον.
- 2 Οὐ λέγομεν, φησίν, ἐπὶ Χριστοῦ διαφορὰν ὑποστάσεων,
 5 ὅτι Τριάς μεμένηκεν ἢ Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ Θεοῦ
 καὶ Λόγου, προσθήκης προσώπου οὐ προσγενομένης τῇ
 ἁγία Τριάδι διὰ τὴν σάρκωσιν. Λέγομεν δὲ φύσεων διαφο-

του, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐπαινεῖται καθόλου· γιατί λέει, «θὰ ἐπαινεθεῖ καθένας πὺ ὀρκίζεται σ' αὐτόν»¹⁵. Δηλαδή καθένας πὺ ὑποσχέθηκε στὸ Θεὸ τὸν ἔνθεο βίο καὶ μὲ τὴν ἐπαλήθευση τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης ἐκπλήρωσε τοὺς ὄρκους τῆς καλῆς ὑπόσχεσης. Κι ἂν ὅποιος τηρεῖ τις ὑποσχέσεις του ὀπωσδῆποτε ἐπαινεῖται, ἐπειδὴ ὀρκίζεται στὸ Θεὸ καὶ τηρεῖ τὸν ὄρκο του, εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ δεχθεῖ κατηγορία καὶ ἀτιμία ὅποιος γίνεται παραβάτης τῶν συμφωνιῶν του, ἐπειδὴ ὀρκίστηκε στὸ Θεὸ καὶ ὁμως ἀποδείχθηκε ψεύτης.

Σ' αὐτῶν τις καρδιές, σὰν σὲ σπίτια, δηλαδή τὴ διάθεση καθενός, μπαίνοντας τὸ δρεπάνι, δηλαδή ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἐπειδὴ κατὰ τὴν οὐσία του εἶναι γνώση καὶ ἀρετὴ, τις καταστρέφει ἐντελῶς, μὲ τὴν μεταβολὴ πρὸς τὸ καλύτερο ἀφαιρίζοντας τελείως τὴν προηγούμενη κατάσταση τῆς καρδιάς καθενός καὶ ὀδηγώντας καθένα στὴ μετουσία τοῦ καλοῦ πὺ τοῦ ἔλειπε καὶ κάνοντας τὸν κλέφτη τῆς γνώσης ἀνεπαίσχυντο ἐργάτη τῆς ἀρετῆς¹⁶, τὸν κλέφτη τῆς φαινόμενης περιβολῆς τῶν ἡθῶν, γεωργὸ ἐπιστήμονα τῆς διάθεσης πὺ κρύβεται στὴν ψυχὴ, καὶ τὸν ἐπίορκο κάνοντάς τον ἀληθινὸ φύλακα τῶν ὑποσχέσεών του, ἐπιβεβαιώνοντας τις ὑποσχέσεις του μὲ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ἐντολῶν.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Πρόσεχε τὸ μυστήριον, πρόσεχε τὴν ἀγχόνη τῶν Φυσιθεσιτῶν⁵¹· πρόσεχε τὸ θάνατο τοῦ Ἰταλοῦ καὶ τοῦ Νείλου.
2. Δὲν ἰσχυρίζομαστε, λέει, ὅτι ὑπάρχει στὸ Χριστὸ διαφορὰ ὑποστάσεων, διότι ἡ Τριάδα ἔχει μείνει Τριάδα ἀκόμη κι ὅταν ἔλαβε σάρκα ὁ Θεὸς καὶ Λόγος, χωρὶς νὰ ἔγινε προσθήκη προσώπου στὴν ἀγία Τριάδα ἐξαιτίας τῆς σάρκωσης. Ὑποστηρίζομε ὁμως διαφορὰ φύσεων, γιὰ νὰ μὴν πέ-

15. Ψαλμ. 62,12.

16. Β' Τιμ. 2,15.

ράν, ἵνα μὴ τῷ Λόγῳ κατὰ τὴν φύσιν ὁμοούσιον τὴν σάρκα πρεσβεύωμεν.

3 10 Ὅτι φύσεων διαφορὰν ὁ μὴ λέγων, φησὶν, οὐκ ἔχει πόθεν πιστώσασθαι, τὴν ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος δίχα τροπῆς ὁμολογίαν, μὴ γινώσκων σωζόμενον κατὰ τὴν φύσιν τῇ μιᾷ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ καὶ Χριστοῦ ὑποστάσει μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸ προσλαβὸν καὶ τὸ προσειλημμένον.

4 15 Πῶς δρέπανον ὁ Κύριός ἐστι, καὶ τί τὸ πλάτος αὐτοῦ θεωρεῖται τῶν πῆχεων.

5 Πῶς αὐτὸς πάλι ὡς δρέπανον ἔχει τὸ μῆκος εἴκοσι πῆχη-πῆχεων.

6 Διὰ τί πετόμενον τὸ δρέπανον εἶδεν ὁ προφήτης.

7 20 Ἡ πίστις τὴν εἰς Θεὸν διὰ τῆς ἐλπίδος τελείαν ἀγάπην συνίστησιν, ἢ ἀγαθὴ συνείδησις τὴν εἰς τὸν πλησίον διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἀγάπην ὑφίστησιν. Ἡ γὰρ ἀγαθὴ συνείδησις παραβαθεῖσαν ἐντολὴν οὐκ ἔχει κατήγορον· ταύτας δὲ μόνον ἢ καρδία πιστεῦεσθαι πέφυκε τῶν ἐφιεμέ-
25 νων τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας.

8 Πῶς ἐστὶν ὁ Κύριος ἀρά, καὶ τίνος ἀρά.

9 Ἐπειδὴ, φησί, πρὸς τὴν γῆν ἔσχεν τὴν ἔφесιν κινουμένην ὁ ἄνθρωπος, εἰς αὐτὴν ὠθεῖτο καὶ μὴ θέλων ὑπὸ τοῦ θανάτου.

10 30 Τί ἐστὶν ὁ κλέπτης καὶ ὁ ἐπίορκος.

11 Κλοπὴ ἐστὶ πονηρὰ ἢ δι' ἀπάτης τῆς φύσεως ἄλωσις. Θυσία ἐστὶν ἣν θύει τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κλεπτομένους ὁ διάβολος, ἢ κατὰ τὴν ἔνθεον ζωὴν σφαγὴ τῆς προαιρέσεως καὶ ἢ κατ' αὐτὴν τελεία τῆς μνήμης ἀναίρεσις. Ἀπώλειά ἐστὶν ἢ
35 κατὰ στέρησιν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἐπισυμβαίνουσα τοῖς θυομένοις ἄγνοια. Διὰ τοῦτο γὰρ κλέπτει συναρπάζων τὸν λογισμὸν, ἵνα τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν ζωῆς ἐργάσηται στέρησιν.

12 Τίς ἐστὶν ὁ οἶκος τοῦ κλέπτου καὶ τοῦ ἐπίορκου.

- σομε στὴ δοξασία ὅτι ἡ σάρκα εἶναι ὁμοούσια κατὰ τὴ φύση μὲ τὸ Λόγο.
3. Ὅποιος δὲν διδάσκει διαφορὰ φύσεων, δὲν ἔχει ἀπὸ ποῦ νὰ βεβαιώσῃ τὴν ὁμολογία τοῦ ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα χωρὶς μεταβολή· δὲν γνωρίζει ὅτι σώζεται κατὰ τὴ φύση μὲ τὴ μία ὑπόσταση τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ Χριστοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἔνωση τὸ ἴδιο ποῦ προσέλαβε καὶ τὸ ἴδιο ποῦ ἔχει προσληφθεῖ.
 4. Πῶς εἶναι ὁ Κύριος δρεπάνι καὶ τί πιστεύεται πῶς εἶναι τὸ πλάτος τῶν δέκα πήχεων.
 5. Πῶς πάλι σὰν δρεπάνι ἔχει μῆκος εἴκοσι πήχεων.
 6. Γιατί ὁ προφήτης εἶδε τὸ δρεπάνι νὰ αἰωρεῖται.
 7. Ἡ πίστις συνιστᾷ τὴν τέλεια ἀγάπη στὸ Θεὸ μὲ τὴν ἐλπίδα· ἡ ἀγαθὴ συνείδησις δημιουργεῖ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μὲ τὴν τήρησις τῶν ἐντολῶν. Γιατί ἡ ἀγαθὴ συνείδησις δὲν ἔχει νὰ τὴν κατηγορεῖ κάποια παραβιασμένη ἐντολή. Αὐτὲς τὶς ἀρετὲς τὶς πιστεύει ὡς ἀπὸ τὴ φύσις τῆς μόνο ἡ καρδιὰ ἐκείνων ποῦ ἐπιθυμοῦν τὴν ἀληθινὴ σωτηρία.
 8. Πῶς ὁ Κύριος εἶναι κατάρα καὶ τίνος κατάρα εἶναι.
 9. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου φερόταν πρὸς τὴ γῆ, γι' αὐτὸ ὁ θάνατος ἔσπρωχνε τὸν ἄνθρωπο πρὸς αὐτὴν καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει.
 10. Τί εἶναι ὁ κλέφτης καὶ ὁ ἐπίορκος.
 11. Ἡ κλοπὴ εἶναι πονηρὴ ἄλωση τῆς φύσις μὲ ἀπάτη. Θυσία εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποία ὁ διάβολος θυσιάζει αὐτοὺς ποῦ ἐξαπατᾷ, ἡ σφαγὴ τῆς προαίρεσις κατὰ τὴν ἐνθεὴ ζωὴ καὶ ἡ τέλεια ἀναίρεσις τῆς μνήμης. Ἀπώλεια εἶναι ἡ ἄγνοια ποῦ συμβαίνει μετὰ ἀπὸ στέρησις τῆς γνώσις τοῦ Θεοῦ σ' ἐκείνους ποῦ θυσιάζονται. Γιατί γι' αὐτὸ κλέβει τὸ λογισμὸ συναρπάζοντάς τον, γὰ νὰ προκαλέσει στέρησις τῆς κατ' ἀρετὴ καὶ γνώσις ζωῆς.
 12. Ποιὸ εἶναι τὸ σπῆτι τοῦ κλέφτη καὶ τοῦ ἐπίορκου.

- 13 40 Αίτιαν τοῦ ληστεύειν συγχωρηθῆναι τὸν διάβολον, στοχα-
στικῶς ἐρεῖ τις τυχόν, τὸ καὶ τοῖς ἀνθρώποις διὰ πείρας
αὐτοῦ γνωσθῆναι τὴν κακίαν, ἵνα μισηθῇ πλέον δεικνύμε-
νος, καὶ τὸ πᾶσιν ἀλλήλων δειχθῆναι τοῖς ἀνθρώποις διὰ
τῆς δοκιμασίας τὰς διαθέσεις, ἵνα ἕκαστος ἑαυτῷ σύμφυ-
45 τον ἐπιφέρηται συνηγορίαν, τὴν οἰκείαν συνείδησιν. Ὁ γὰρ
Θεὸς οὐ δέεται τῆς κατὰ τὴν πείραν μαθήσεως, πάντων
ἔχων οὐσιωδῶς καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν γενέσεως τὴν γνῶσιν.
- 14 Τίνα τὰ ξύλα καὶ τίνες οἱ λίθοι.
- 15 Ὅτι καταστροφή τοῦ οἴκου, τουτέστι τοῦ κόσμου, κατὰ τὴν
50 πλάνην διὰ τῆς σαρκώσεως γέγονεν.
- 16 Κατ' ἄλλην θεωρίαν τῶν αὐτῶν ἔκθεσις.
- 17 Ἄλλη περὶ τῶν αὐτῶν θεωρία.
- 18 Ταύτην ἔθετο τὴν θεωρίαν τοῖς ἐμπαθέσιν ἀρμόδιον. Ὁ γὰρ
τὴν παντελεῖα περὶ τὸ καλὸν ἀκινήσιαν νοσῶν, περὶ τὸ κα-
55 κὸν ὑπάρχει πάντως εὐκίνητος. Κατ' ἀμφοτέρα γὰρ ἀκίνη-
τον ὑπάρχειν ἀδύνατον.
- 19 Συναπτομένη ἢ κατ' αἴσθησιν κινήσις τῇ κατὰ νοῦν ἐνερ-
γεία, ποιεῖ τὴν μετὰ γνώσεως ἀρετὴν.
- 20 Διὰ τί δρέπανον ἐκάλεσεν.
- 21 60 Ὅτι συμφύρεται ταῖς πρακτικαῖς τῆς ψυχῆς δυνάμεσιν ὁ
Λόγος, ὡσπερ τὸ δρέπανον τῇ χειρὶ τοῦ θερίζοντος, πρὸς
ἀναίρεσιν παθῶν καὶ συγκομιδὴν ἀρετῶν.
- 22 Κλέπτῃς μὲν, φησὶν, ἐστὶν ὁ διάβολος ὡς ἀγνοίας, ἐπίορκος
δὲ ὡς κακίας δημιουργός, ἔχων, καθάπερ οἰκίας, τοῦ μὲν
65 ἀγνοοῦντος τὴν πλανωμένην διάνοιαν, τοῦ δὲ κακοῦ τὴν φι-
λαμαρτήμονα γνώμην.
- 23 Καλὴ θεωρία καὶ πάνυ πρόσφορος ἡμῖν, τοῖς νοθεύουσι
διὰ τὴν κενοδοξίαν τὸ κλέος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως.
- 24 Κλέπτῃς ἐστί, φησί, καὶ ὁ τὴν ἀρετὴν τῶν ἡθῶν ἀπατηλὴν

13. Αίτια πού ἐπιτράπηκε στὸ διάβολο νὰ ληστεύει, ἴσως θὰ εἰκάσει κανένας πῶς εἶναι νὰ γνωρίσουν οἱ ἄνθρωποι ἔμπρακτα τὴν κακία γιὰ νὰ τὸν μισοῦν περισσότερο ὅταν ἀποκαλύπτεται, καὶ νὰ δειχτεῖ μὲ τὴ δοκιμασία τί διαθέσεις ἔχουν μεταξύ τους ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὥστε νὰ ἔχει κανένας σύμφυτο μαζί του συνήγορο τῆ συνείδησής του. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς μάθησης ἀπὸ πείρα, ἐπειδὴ ἔχει στὴν οὐσία του τὴ γνώση ὅλων πρὶν ἀκόμα γίνουιν.
14. Τί εἶναι τὰ ξύλα καὶ τί οἱ πέτρες;
15. Καταστροφή τοῦ σπιτιοῦ, δηλαδὴ τοῦ κόσμου, ἔγινε μὲ πλάνη του μέσω τῆς σάρκωσης.
16. Ἐκθεση τῶν ἴδιων σύμφωνα μὲ ἄλλη θεωρητικὴ ἄποψη.
17. Ἄλλη θεωρητικὴ ἐξήγηση γιὰ τὰ ἴδια.
18. Διατύπωσε τὴ θεωρία αὐτὴ κατάλληλη γιὰ ἀνθρώπους μὲ πάθη. Γιατὶ ὅποιος πάσχει ἀπὸ τὴ νόσο τῆς τέλειαις ἀκινήσιαις πρὸς τὸ καλὸ, ἔχει ὅπωςδὴποτε ζωηρὴ τᾶση πρὸς τὸ κακό. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ μένει ἀδρανὴς καὶ στὰ δύο.
19. Ὅταν συναφθεῖ ἡ λειτουργία τῆς αἴσθησης μὲ τὴ νοητικὴ ἐνέργεια, δημιουργεῖ τὴν ἀρετὴ τὴ συζευγμένη μὲ τὴ γνώση.
20. Γιατί τὸν ὀνόμασε δρεπάνι;
21. Ὁ Λόγος ἀναμιγνύεται μὲ τίς πρακτικὲς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅπως τὸ δρεπάνι μὲ τὸ χέρι τοῦ θεριστῆ πρὸς ἀποβολὴ τῶν παθῶν καὶ συγκομιδὴ τῶν ἀρετῶν.
22. Ὁ διάβολος, λέει, εἶναι κλέφτης ἐπειδὴ δημιουργεῖ τὴν ἄγνοια, καὶ ἐπίορκος ἐπειδὴ δημιουργεῖ τὴν κακία, ἔχοντας σὰν σπίτια του τὴν πλανώμενη διάνοια ἐκείνου πού ἀγνοεῖ καὶ τὴ φιλαμαρτήμονα γνώμη τοῦ κακοῦ.
23. Ἡ θεωρία εἶναι καλὴ καὶ ἐξαιρετικὰ πρόσφορη σ' ἐμᾶς, πού ἀπὸ κενοδοξία νοθεύομε τὴ δόξα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης,
24. Κλέφτης, λέει, εἶναι καὶ ἐκεῖνος πού ὑποκρίνεται τὴν ἀρετὴ μὲ ἀπατηλὴ διαμόρφωση τῆς συμπεριφορᾶς του, καὶ αὐτὸς

- 70 *διάπλασιν ὑποκρινόμενος, καὶ τῷ φαινομένῳ σχήματι τὴν
λανθάνουσαν συγκαλύπτων τῆς γνώμης πονηρίαν.*
- 25 *Ὁ κατὰ μόνην τὴν ἐν λόγοις προφορὰν γνῶσιν ὑποκρινόμε-
νος, φησί, πρὸς δόξαν ἰδίαν τὴν τῶν ἀκουόντων κλέπτει
διάνοιαν, καὶ ὁ τοῖς ἤθεσι τὴν ἀρετὴν ὑποκρινόμενος, πρὸς*
- 75 *δόξαν ἰδίαν κλέπτει τὴν τῶν θεωμένων ὄρασιν, καὶ δι'
ἀπάτης ἀμφότεροι κλέπτοντες πλανῶσιν, ὁ μὲν διάνοιαν
ψυχῆς τῶν ἀκουόντων, ὁ δὲ τῶν θεωμένων σώματος αἴ-
σθησιν.*
- 26 *Τί ἐστὶν ὁ ἐπίορκος.*

πὸ μὲ τῆ συμπεριφορὰ πὸ δείχνει συγκαλύπτει τῆ λανθάνουσα πονηρία τῆς γνώμης.

25. Αὐτὸς πὸ ὑποκρίνεται τῆ γνώση μόνο στὰ λόγια, κλέβει, λέει, τὸ νοῦ ἐκείνων πὸ τὸν ἀκοῦνε γιὰ δική του δόξα· κι ὅποιος ὑποκρίνεται τὴν ἀρετὴ μὲ τῆ συμπεριφορὰ του, κλέβει γιὰ δική του δόξα τὴν ὄραση ἐκείνων πὸ τὸν βλέπουν. Καὶ οἱ δύο ξεγελοῦν μὲ ἀπάτη καὶ παραπλανοῦν ὁ ἕνας τὴ διάνοια ἐκείνων πὸ ἀκοῦν, καὶ ὁ ἄλλος τῆ σωματικὴ αἴσθησι ἐκείνων πὸ βλέπουν.
26. Τί εἶναι ὁ ἐπίορκος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΓ'

Ἐν τῷ αὐτῷ προφήτῃ γέγραπται πάλιν· «Καὶ εἶπε πρὸς με· Τί
σὺ βλέπεις; Καὶ εἶπα· Ἐώρακα, καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσοῦ ὄλη,
καὶ τὸ λαμπάδιον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω αὐ-
τῆς, καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις τοῖς ἐπάνω αὐτοῖς,
5 καὶ δύο ἐλαῖαι ἐπάνω αὐτῆς, μία ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου
αὐτῆς καὶ μία ἐξ εὐωνύμων». Τίς ἡ λυχνία καὶ διὰ τί χρυσοῦ,
καὶ τί τὸ λαμπάδιον τὸ ἐπάνω αὐτῆς; Τίνες οἱ ἑπτὰ λύχνοι καὶ
τίνες αἱ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τῶν ἑπτὰ λύχνων; Καὶ τίνες αἱ
δύο ἐλαῖαι, καὶ διὰ τί ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπα-
10 δίου;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὴν πολύφωτον καὶ ὑπερφαῖν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας μεγα-
λοπρέπειαν πόρρωθεν τῷ προφήτῃ συμβολικῶς προδιαγρά-
φω ὁ λόγος, ταύτην οὕτως αὐτῷ τὴν δρασιν διεποίκιλε, διδά-
15 σκων, οἶμαι, τοῦ κατ' αὐτὴν καινοῦμυστηρίου τὴν δύναμιν. Λυ-
χνία τοιγαροῦν ἐστὶν ὀλόχρυσος⁽¹⁾ ἢ τοῦ Θεοῦ πανεύφημος
Ἐκκλησία, καθαρὰ καὶ ἀμίαντος, ἀχραντὸς τε καὶ ἀκίβδηλος
καὶ ἀμείωτος καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς δεκτικὴ. Φασὶ γὰρ τὸν
ἀκίβδηλον χρυσὸν μῆτε μελαίνεσθαι καταχωννύμενον ἰῶ τινι
20 καὶ διαρθείρεσθαι, μῆτε μὴν μειοῦσθαι παντελῶς ἐκπυρούμε-
νον, πρὸς δὲ καὶ τῆς ὀπτικῆς τῶν ἐνατενιζόντων αὐτῷ δυνάμε-
ως κατὰ τινα φυσικὴν ἐνέργειαν εἶναι ρωστικόν τε καὶ ἀνανεω-
τικόν. Τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πανένδοξος Ἐκκλησία, δι'
αὐτῶν κατ' ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων ὑπάρχουσα πέφυκε κατὰ
25 τοῦ χρυσοῦ καθαρωτάτην φύσιν· ἀκίβδηλος μὲν⁽²⁾, ὡς μηδὲν

ΕΡΩΤΗΣΗ 63

Στὸν ἴδιο προφήτη γράφεται πάλι: «Καὶ μὲ ρώτησε: Ἐσὺ τί βλέπεις; Καὶ τοῦ εἶπα: Βλέπω μιὰ ὀλόχρυση λυχνία ποὺ ἔχει ἐπάνω κερὶ. Καὶ πάνω σ' αὐτὴ ὑπάρχουν ἑφτα λύχνοι καὶ γιὰ τοὺς λύχνους ποὺ εἶναι πάνω σ' αὐτὴ ὑπάρχουν ἑφτὰ ἐλαιοδοχεῖα καὶ δύο ἐλιές πάνω ἀπὸ αὐτήν, μιὰ δεξιὰ ἀπὸ τὸ κερὶ καὶ μιὰ ἀριστερά»¹. Τί εἶναι ἡ λυχνία, γιατί εἶναι χρυσὴ καὶ τί σημαίνει τὸ κερὶ πάνω σ' αὐτήν; Τί σημαίνουν οἱ ἑφτὰ λύχνοι καὶ τί τὰ ἑφτὰ ἐλαιοδοχεῖα γιὰ τοὺς ἑφτὰ λύχνους; Καὶ ἐπίσης τί σημαίνουν οἱ δύο ἐλιές καὶ γιατί εἶναι δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ κερὶ;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Παρουσίασε παλιὰ ὁ λόγος αὐτὸ τὸ ποικίλο ὄραμα στὸν προφήτη προδιαγράφοντας συμβολικὰ τὴν πολύφωτη καὶ ὑπερλαμπρὴ μεγαλοπρέπεια τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ διδάσκοντας, νομίζω, τὴ δύναμη τοῦ καινοῦ μυστηρίου ποὺ ἔκρυβε. Λυχνία λοιπὸν ὀλόχρυση εἶναι ἡ πανεύφημη Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καθαρὴ κι ἀμίαντη, ἄχραντη καὶ ἀμείωτη καὶ ἐπιδεκτικὴ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός. Γιατὶ λένε ὅτι ὁ ἀνόθευτος χρυσοὺς οὔτε μαυρίζει κρυμμένος στὸ χῶμα οὔτε φθείρεται ἀπὸ τὴ σκουριά, οὔτε λιγοστεύει καθόλου ὅταν πυρακτωθεῖ, κι ἀκόμα, κατὰ κάποια φυσικὴ ἐνέργεια, δυναμώνει κι ἀνανεώνει καὶ τὴν ὀπτικὴ δύναμη ἐκείνων ποὺ τὸν ἀτενίζουν. Τέτοια εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ πανένδοξη Ἐκκλησία, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀληθινὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅπως ἡ καθαρῶτατη φύση τοῦ χρυσοῦ.

1. Ζαχ. 4,2,5.

ἔχουσα τὸ σύνολον τῶ κατὰ τὴν πίστιν μυστηρίῳ τῆς θεολογίας ἐπίμικτον καὶ ἀλλότριον· καθαρὰ δέ⁽³⁾, ὡς τῇ λαμπρότητι τῶν ἀρετῶν διαυγῆς καὶ ἐπίδοξος· ἀμίαντος δέ⁽⁴⁾, ὡς μηδενὶ ρύπῳ μολυνομένη παθῶν· ἄχραντος δέ⁽⁵⁾, ὡς πᾶσι τοῖς πονηροῖς ἀνέ-
 30 παφος πνεύμασι, μήτε μὴν ταῖς ὑλικάῃς περιστάσεσιν ἰῶ τινὶ κακίας μελαιομένη· ἀμείωτος δὲ καὶ ἀνελάττωτος⁽⁶⁾, ὡς μηδὲ τῇ καμίνῳ τῶν κατὰ καιροῦς διωγμῶν πυρουμένη καὶ ταῖς ἀλλεπαλλήλοις τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεσι βασανιζομένη, κατὰ λόγον ἢ βίον, ἡγουν πίστιν καὶ πολιτείαν, τὴν οἰανοῦν ὕφεσιν διὰ
 35 τὸ βάρος τῶν πειρασμῶν ὑπομένουσα· διὸ καὶ πάσης κατὰ τὴν χάριν ἐστὶ ρωστικὴ διανοίας τῶν εὐσεβῶς αὐτὴν κατανοούντων. Καλεῖ μὲν γὰρ τοὺς ἀσεβεῖς, παρεχομένη τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, συντηρεῖ δὲ τοὺς τῶν κατ' αὐτὴν μυστηρίων φιλοθεάμονας, ἀπαθῆ καὶ ἀρευμάτιστον τὴν κόρην τῆς αὐτῶν
 40 διανοίας φυλάττουσα. Τοὺς δὲ κατὰ τι σάλον ὑπομεμενηκότας ἀνακαλεῖται καὶ τῶ λόγῳ τῆς παρακλήσεως ἀνανεοῦται τὴν παθοῦσαν διάνοιαν. Οὕτω μὲν ἔχουσιν τὴν ὄραθεισαν τῶ προφήτῃ λυχνίαν, κατὰ μίαν ἐπιβολὴν διὰ τῶν εἰρημένων κατενοήσαμεν.

45 Τὸ δὲ λαμπάδιον τὸ ἐπάνω αὐτῆς ἐστὶ⁽⁷⁾ τὸ πατρικὸν φῶς καὶ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον⁽⁸⁾, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τὴν πρόσληψιν τῆς ἐξ ἡμῶν καὶ ἡμετέρας σαρκὸς λαμπάδιον καὶ γεγεννημένος καὶ προσηγορευμένος, ἡγουν ἢ κατὰ φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πα-
 50 τρὸς σοφία καὶ Λόγος, ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ κηρυττόμενός τε κατὰ τὴν εὐσεβῆ πίστιν καὶ τῶ βίῳ τῶ κατ' ἀρετὴν διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ὑψούμενος ἐν τοῖς ἔθνεσι καὶ διαφαινόμενος, καὶ πᾶσι λάμπων τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, λέγω δὴ τῶδε

Εἶναι ἀνόθευτη, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀπολύτως κανένα ξένο στοιχείο πρὸς τὸ μυστήριον τῆς θεολογίας ποῦ πιστεύουμε ποῦ νὰ ἔχει ἀναμιχθεῖ μ' αὐτό· εἶναι καθαρὴ, ἐπειδὴ γίνεται διαυγῆς ἀπὸ τῆ λαμπρότητα τῶν ἀρετῶν καὶ φωτοβολεῖ· εἶναι ἀμίαντη, ἐπειδὴ κανένας ρύπος παθῶν δὲν τὴ μολύνει· εἶναι ἄχραντη, γιὰτὶ δὲν τὴν ἔχει ἀγγίξει κανένα πονηρὸ Πνεῦμα κι οὔτε τὴ μαυρίζει κανένας ἰὸς κακίας στὶς δυσκολίες τοῦ βίου· εἶναι ἀμείωτη καὶ χωρὶς καμμιά ἐλάττωσι, γιὰτὶ οὔτε στὸ καμίνι τῶν κατὰ καιροὺς διωγμῶν πυρακτῶνεται, οὔτε βασανίζεται μὲ τίς ἀλλεπάλληλες ἐξεγέρσεις τῶν αἵρέσεων στὸ λόγον καὶ στὸ βίον, δηλαδὴ στὴν πίστη καὶ τὴν πολιτεία, ἀλλὰ ὑπομένει τὴν ὅποιανδήποτε ὑποχώρησιν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν πειρασμῶν. Γι' αὐτὸ καὶ δυναμώνει μὲ τὴ χάριν τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς ἀπὸ ἐκείνους ποῦ τὴν κατανοοῦν μ' εὐσέβεια. Καλεῖ τοὺς ἀσεβεῖς, παρέχοντάς τους τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς γνώσης, καὶ συντηρεῖ ὅσους θωροῦν μὲ ἀγάπη τὰ μυστήρια ποῦ τελοῦνται σ' αὐτήν, φυλάγοντας ἀπαθῆ κι ἐξασφαλίζοντας ἀπὸ τὸ ρεῦμα τὴν κόρη τῆς διάνοιάς τους. Ἐκείνους ποῦ ὑπέφεραν ὅτιδήποτε σὲ κάποιον σάλον τοὺς καλεῖ κοντὰ τῆς καὶ μὲ τὸν παρηγορητικὸν τῆς λόγον ἀνανεώνει τὴν ἀρρωστημένην διάνοιαν. Αὐτὸ λοιπὸν ἀντιληφθήκαμε κατὰ μία ἄποψιν μὲ αὐτὰ ποῦ εἶπαμε ὅτι σημαίνει ἡ λυχνία ποῦ φάνηκε στὸ ὄραμα τοῦ προφήτη.

Ἡ λαμπάδα τώρα ποῦ εἶναι ἐπάνω σ' αὐτήν, εἶναι τὸ πατρικὸ ἀληθινὸ φῶς ποῦ φωτίζει κάθε ἄνθρωπον ποῦ ἔρχεται στὸν κόσμον², ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ ἔχει προσλάβει ἀπὸ μᾶς τὴ δική μας σάρκα καὶ ἔγινε καὶ λέγεται λαμπάδα, δηλαδὴ ἡ φυσικὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα Σοφία καὶ Λόγος, ποῦ κηρύττεται στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ μ' εὐσεβῆ πίστη καὶ ποῦ ὑψώνεται καὶ λάμπει μέσα στὰ ἔθνη μὲ τὸν ἐνάρετον βίον καὶ τὴ φύλαξιν τῶν ἐντολῶν καὶ ποῦ φέγγει σ' ὅλους μέσα στὸ σπίτι, ἐννοῶ αὐτὸν τὸν κόσμον, ὅπως λέει κάπου ὁ ἴδιος ὁ Θεός

τῷ κόσμῳ, καθά ποῦ φησιν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος: «οὐδεὶς
 55 ἄπει λύχνον καὶ τίθησιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
 λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ», λύχνον ἑαυτὸν
 δηλαδὴ λέγων⁽⁹⁾, ὡς κατὰ φύσιν Θεὸς ὑπάρχων καὶ σὰρξ κατ'
 οἰκονομίαν γενόμενος: οἷα δὴ φῶς κατ' οὐσίαν, λύχνου δίκην
 ἀπεριγράφως διὰ μέσης ψυχῆς, ὡς διὰ θρυαλλίδος τὸ πῦρ, τῷ
 60 τῆς σαρκὸς ὀστράκῳ κρατούμενος, ὅπερ οἶμαι νοήσας καὶ ὁ
 μέγας Δαβίδ, λύχνον κέκληκε τὸν Κύριον, φήσας: «λύχνος τοῖς
 ποσί μου ὁ νόμος σου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου». Σκότους γὰρ
 ἀγνοίας τε καὶ πονηρίας λυτήριος ὁ ἐμὸς ὑπάρχει Σωτὴρ καὶ
 Θεός, διὸ καὶ λύχνος τῇ Γραφῇ προσηγορεύθη. Λύχνος γὰρ
 65 παρὰ τὸ λύνειν τὸ νύχθος λέγεται, νύχθος δὲ καλοῦσι τὸ σκότος οἱ
 περὶ λόγους σπουδάζοντες. Ὅς δὴ μόνος οἷα δὴ λύχνος τὸν ζό-
 φον τῆς ἀγνοίας καὶ τὸν σκότον τῆς κακίας διαλύσας, πᾶσιν
 ὁδὸς γέγονε σωτηρίας, δι' ἀρετῆς καὶ γνώσεως πρὸς τὸν Πατέ-
 ρα φέρων τοὺς αὐτὸν ὡς δικαιοσύνης ὁδὸν διὰ τῶν θείων ἐντο-
 70 λῶν ὀδεύειν βουλομένους. Λυχνίαν δὲ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν,
 ἐφ' ἧς τῷ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ὡς ἐν οἰκίᾳ τινὶ τυγχάνοντας κα-
 ταφωτίζει ταῖς ἀκτίσι τῆς ἀληθείας, τὰς πάντων διανοίας θείας
 πληρῶν ἐπιγνώσεως.

Μόδιον δὲ⁽¹⁰⁾ τῷ τῆς συμβολικῆς διαπλάσεως τρόπῳ κέ-
 75 κληκε τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, ἡγουν τὴν σωματικὴν τοῦ
 νόμου λατρείαν, τῷ παχεῖ τῶν ἐν τῷ γράμματι συμβόλων παν-
 τελῶς ἀδιάγνωστον ἔχουσαν τὸ φῶς τῆς ἐν νοῆμασιν ἀληθοῦς
 ἐπιγνώσεως, ὑφ' ὃν μόδιον κρατεῖσθαι παντελῶς ὁ λόγος οὐ
 βούλεται, τὸ ὕψει ἐπικεῖσθαι θέλων καὶ τῷ μεγέθει τοῦ κάλ-
 80 λους τῆς Ἐκκλησίας. Πάντας γὰρ ἄν, τῷ γράμματι τοῦ νόμου
 καθάπερ μοδίῳ κρατούμενος ὁ λόγος, ἐστέρησε φωτὸς αἰδίου,
 μὴ διδοὺς θεωρίαν πνευματικὴν τοῖς τὴν αἴσθησιν ὡς ἀπατη-

καὶ Λόγος· «κανένας δὲν ἀνάβει λυχνάρι γιὰ νὰ τὸ βάλει κάτω ἀπὸ τὸ μόδιο, ἀλλὰ ἐπάνω στὴ λυχνία, καὶ λάμπει σὲ ὄλους μέσα στὸ σπίτι»³. Ὀνομάζει δηλαδὴ τὸν ἑαυτὸ του λύχνο, ἐπειδὴ εἶναι Θεὸς κατὰ φύση καὶ ἔγινε κατ' οἰκονομία σάρκα. Ἐπειδὴ εἶναι στὴν οὐσία του φῶς, ὅμοια μὲ λυχνάρι μέσω τῆς ψυχῆς κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο, ὅπως τὸ φῶς μὲ τὴ θρυαλλίδα, κρατεῖται μέσα στὸ ὀστράκινο σκεῦος τῆς σάρκας, πράγμα ποῦ ἐνόησε καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ καὶ κάλεσε τὸν Κύριο λυχνάρι λέγοντας, «λυχνάρι γιὰ τὰ πόδια μου εἶναι ὁ νόμος σου καὶ φῶς γιὰ τοὺς δρόμους μου»⁴. Ὁ Σωτὴρας καὶ Θεὸς μου διαλύει τὸ σκότος τῆς ἄγνοιας καὶ τῆς πονηρίας, γι' αὐτὸ κι ἡ Γραφὴ τὸν ὀνόμασε λύχνο. Γιατὶ λύχνος ὀνομάζεται ἀπὸ τὸ ὅτι διαλύει τὸ νύχος· νύχος καλοῦν οἱ φιλόλογοι τὸ σκοτάδι. Αὐτὸς λοιπὸν μόνος σὰν τὸ λυχνάρι διέλυσε τὸ ζόφο τῆς ἄγνοιας καὶ τὸ σκοτάδι τῆς κακίας κι ἔγινε γιὰ ὄλους ὁδὸς σωτηρίας, μεταφέροντας στὸν Πατέρα του μὲ ἀρετὴ καὶ γνώση ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ βαδίσουν αὐτὸν ὡς ὁδὸ δικαιοσύνης μέσω τῶν θείων ἐντολῶν. Λυχνία κάλεσε τὴν ἅγια Ἐκκλησία πάνω στὴν ὁποία λάμποντας ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ κήρυγμα κατα φωτίζει ὄλους ὅσοι βρίσκονται σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, σὰν μέσα σ' ἓνα σπίτι, μὲ τὶς ἀκτίνες τῆς ἀληθείας, γεμίζοντας τὶς διάνοιες ὄλων μὲ τὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ.

Μόδιο μὲ τὸν τρόπο τῆς συμβολικῆς διατύπωσης ὀνόμασε τὴ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, δηλαδὴ τὴ σωματικὴ λατρεία τοῦ νόμου, ποὺ ἐξαιτίας τῆς παχύτητος τῶν γραμματικῶν συμβόλων εἶχε τελείως ἀδιάκριτο στὰ νοήματα τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς ἐπίγνωσης, κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖο δὲν θέλει καθόλου νὰ κρατιέται ὁ Λόγος, θέλοντας νὰ εἶναι τοποθετημένος ψηλὰ καὶ στὸ μεγαλεῖο τοῦ κάλλους τῆς Ἐκκλησίας. Γιατὶ ὁ λόγος κρατημένος ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, σὰν ἀπὸ μόδιο, στέρησε τοὺς πάντες ἀπὸ τὸ αἶδιο φῶς, μὴ παρέχοντας θεωρίαν πνευματικὴν σ' ἐκεῖ-

3. Ματθ. 5,15.

4. Ψαλμ. 118,105.

λὴν καὶ μόνης δεκτικὴν τῆς ἀπάτης καὶ τῆς τῶν συμφυῶν
σωμάτων φθορᾶς ὑπάρχουσαν μόνης ἀντιληπτικὴν ἐκδύσασθαι
85 σπεύδουσιν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, λέγω τὴν Ἐκκλησίαν, ἡγουν
τὴν ἐν πνεύματι λογικὴν λατρείαν, ἵνα πάντα φωτίση, διδά-
σκων τοὺς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, λόγῳ ζῆν μόνῳ καὶ πολιτεύε-
σθαι, καὶ τοσοῦτον ἔχειν περὶ τῶν σωμάτων τὴν μέριμναν,
ὅσον διὰ πολλῆς φροντίδος τὴν πρὸς αὐτὰ σχέσιν τῆς ψυχῆς
90 παντελῶς διακόψαι· καὶ μηδεμίαν διδόναι τὸ σύνολον ὕλης τῆ
ψυχῆ φαντασίαν, ἔργον ποιεῖσθαι καὶ σπούδασμα· σβεσθείσης
ἤδη τῷ λόγῳ⁽¹¹⁾ τῆς κατ' ἀρχὰς τὸν μὲν λόγον παρωσαμένης,
τὴν ἀλογίαν δὲ τῆς ἡδονῆς, ὄφεως δίκην ἐρπηστικοῦ, προσδε-
ξαμένης αἰσθήσεως, καθ' ἧς ὠρίσθη δικαίως ὁ θάνατος, ἵνα
95 παύσηται τῷ διαβόλῳ πρὸς τὴν ψυχὴν παρεχομένη τὴν εἴσο-
δον. Μία γὰρ ὑπάρχουσα κατὰ τὸ γένος ἡ αἰσθησις⁽¹²⁾, πεντα-
πλοῦται τοῖς εἶδεσι, διὰ τῆς καθ' ἕκαστον εἶδος ἀντιληπτικῆς
ἐνεργείας τὸ προσφυὲς αἰσθητὸν ἀντὶ Θεοῦ στέργειν τὴν πλα-
νωμένην ψυχὴν ἀναπείθουσα. Διόπερ ὁ τῷ λόγῳ σοφῶς ἐπόμει-
100 νος πρὸ τοῦ βεβιασμένου καὶ παρὰ γνώμην θανάτου θάνατον
τῆς σαρκὸς ἐκουσίως καταψηφίζεται, τὸν πρὸς αἰσθησιν τῆς
γνώμης παντελῶς ποιούμενος χωρισμόν.

Οὐκοῦν, ὁ μόνῳ τῷ γράμματι τῆς Γραφῆς παρακαθήμενος,
μόνην ἔχει τὴν αἰσθησιν κρατοῦσαν τῆς φύσεως, καθ' ἣν ἡ
105 πρὸς σάρκα τῆς ψυχῆς σχέσις μόνη διαφαίνεσθαι πέφυκε. Τὸ
γὰρ γράμμα μὴ νοούμενον πνευματικῶς, μόνην ἔχει τὴν αἰσθη-
σιν περιγράφουσαν αὐτοῦ τὴν ἐκφώνησιν καὶ μὴ συγχωροῦσαν
πρὸς τὸν νοῦν διαβῆναι τῶν γεγραμμένων τὴν δύναμιν. Εἰ δὲ
πρὸς μόνην τὴν αἰσθησιν ἔχει τὸ γράμμα τὴν οἰκειότητα, πᾶς ὁ
110 καθ' ἱστορίαν μόνην Ἰουδαϊκῶς τὸ γράμμα δεχόμενος, κατὰ
σάρκα ζῆ, τῆς ἀμαρτίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν διὰ τὴν ζῶσαν
αἰσθησιν γνωμικῶς ἀποθνήσκων τὸν θάνατον, μὴ δυνάμενος
πνεύματι τὰς πράξεις θανατῶσαι τοῦ σώματος, ἵνα ζῆ τὴν ἐν
πνεύματι μακαρίαν ζωὴν. «Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε

νοὺς ποὺ ἔσπευδαν ν' ἀποβάλουν τὴν αἴσθησι ὡς ἀπατηλὴ καὶ δεχόμενὴ τὴν ἀπάτη μόνον καὶ δυνάμενὴ ν' ἀντιληφθεῖ μόνον τὴ φθορὰ τῶν σύμφυτων σωμάτων, ἀλλὰ θέλει νὰ εἶναι ἐπάνω στὴ λυχνία, ἐννοῶ τὴν Ἐκκλησίαν, δηλαδὴ τὴν πνευματικὴ λογικὴ λατρεία, γιὰ νὰ τοὺς φωτίσει ὅλους, διδάσκοντας τοὺς ἀνθρώπους ὅλου τοῦ κόσμου νὰ ζοῦν καὶ νὰ πολιτεύονται μὲ τὸ λόγο μόνον καὶ νὰ φροντίζουν τόσο μονάχα γιὰ τὰ σώματα, ὅσο νὰ διακόψουν τελείως μὲ πολλὴ φροντίδα τὴν σχέσιν τῆς ψυχῆς μ' αὐτὰ καὶ νὰ μὴ δίνουν κανένα γενικὰ ἴχνος ὕλης στὴν ψυχὴ, κἀνοντάς το αὐτὸ ἔργο καὶ ἐπιδιώξῃ τῆς, ἀφοῦ εἶχε σβῆσει πᾶ μὲ τὴ δύναμιν τοῦ λόγου ἢ αἴσθησι ποὺ ἀπώθησε στὴν ἀρχὴ τὸ λόγο καὶ δέχτηκε τὴν ἀλογία τῆς ἡδονῆς, ὅπως τὸ φίδι ποὺ ἔρπει, ἐναντίον τῆς ὁποίας καταλογίσθηκε βία ὁ θάνατος, γιὰ νὰ παύσει νὰ παρέχει στὸ διάβολο εἴσοδον πρὸς τὴν ψυχὴ. Γιατί, ἐνῶ ἡ αἴσθησι εἶναι μία κατὰ τὸ γένος, ἀπλώνεται σὲ πέντε εἶδη γιὰ τὸ καθένα εἶδος τῆς ἀντιληπτικῆς λειτουργίας, πείθοντας τὴν πλανώμενη ψυχὴ νὰ αἰσθάνεται ἀγάπην πρὸς τὸ δεμένο μαζί τῆς αἰσθητό, παρὰ πρὸς τὸ Θεό. Γι' αὐτὸ ὁποῖος ἀκολουθεῖ σοφὰ τὸν λόγο, μπροστὰ στὸν ἐξαναγκαστικὸ καὶ παρὰ γνώμην θάνατον, καταδικάζει τὴν σάρκα σ' ἐκούσιον θάνατον, διαχωρίζοντας τέλεια τὴν γνώμην ἀπὸ τὴν αἴσθησι.

Ἐπομένως αὐτὸς ποὺ μένει προσκολλημένος μόνον στὸ γράμμα τῆς Γραφῆς, ἔχει σὰν κυρίαρχον τῆς φύσεως μόνον τὴν αἴσθησι, ὅπου κατὰ φυσικὸν λόγον φαίνεται μόνον ἡ σχέσιν τῆς ψυχῆς μὲ τὴν σάρκα. Γιατί τὸ γράμμα ἂν δὲν ἐννοεῖται πνευματικῶς ἔχει μόνον τὴν αἴσθησι νὰ περιγράφει τὴν ἐκφώνησίν του, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπει στὴν δύναμιν τῶν Γραφῶν νὰ περάσει στὸ νοῦ. Ἄν ὅμως τὸ γράμμα σχετίζεται μόνον μὲ τὴν αἴσθησι, καθένας ποὺ δέχεται τὸ γράμμα μὲ τὸν ἰουδαϊκὸν τρόπο καὶ μόνον γιὰ ἀπλὴν γνώσιν, ζεῖ κατὰ σάρκα καὶ καθημερινὰ πεθαίνει ἐκούσια ἐξαιτίας τῆς ζώσας αἰσθησι τὸ θάνατον τῆς ἀμαρτίας, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ θανατώσει πνευματικῶς τὶς πράξεις τοῦ σώματος, γιὰ νὰ ζεῖ τὴν μακάριαν ζωὴν τοῦ Πνεύματος. Γιατί, λέει ὁ θεῖος Ἀπό-

115 ἀποθνήσκειν», φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «εἰ δὲ πνεύματι τὰς
 πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε». Μὴ τοίνυν τὸν λύ-
 χνον, ἡγουν τὸν φωτιστικὸν τῆς γνώσεως λόγον, ἀνάπτοντες,
 διὰ θεωρίας καὶ πράξεως ὑπὸ τὸν μόδιον θήσωμεν, ἵνα μὴ κα-
 τακριθῶμεν, ὡς περιγράφοντες τῷ γράμματι τὴν τῆς σοφίας
 120 ἀπερινόητον δύναμιν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, λέγω τὴν ἁγίαν Ἐκ-
 κλησίαν, ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀληθοῦς θεωρίας, πᾶσι τὸ φῶς τῶν
 θεῶν δογμάτων πυρσεύουσιν.

Ταύτην τυχὸν τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν καὶ ὁ νόμος τυπικῶς
 προκαταγγέλλων, λυχνίαν χρυσοῦν ὅλην αὐτὴν καὶ τορευτὴν γε-
 125 νέσθαι προσέταξε· τὸ μὲν, ὡς μηδὲν διάκενον ἔχουσιν καὶ τῆς
 τοῦ λόγου δυνάμεως ἄμοιρον· τὸ δέ, ὡς τῶν ὑλικῶν πάντων
 περιττωμάτων παντελῶς ἀπεξεσμένην καὶ μηδὲν ἐπίγειον
 ἔχουσιν. Ἦνπερ μετὰ τινος ἐξαλλαγῆς θαυμαστῶς διαθρήσας
 ὁ μέγας Ζαχαρίας, φησὶ πρὸς τῷ λαμπαδίῳ· «καὶ ἑπτὰ λύχνοι
 130 ἐπάνω αὐτῆς». Τοὺς ἑπτὰ λύχνους ἐνταῦθα καθ' ἕτερον τρόπον
 ἐκληπτέον ἡμῖν, παρ' ὃν ἤδη τὸν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λύχνον προ-
 λαβῶν ἐξέδωκεν ὁ λόγος. Οὐ γὰρ πάντες τε καὶ πάντα τὰ τὴν
 αὐτὴν ἐκφώνησιν ἔχοντα, καθ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν πάντως νοη-
 θήσεται τρόπον, ἀλλ' ἕκαστον τῶν λεγομένων πρὸς τὴν ὑπο-
 135 κειμένην δῆλον ὅτι τῷ τῶπῳ τῆς ἁγίας Γραφῆς δύναμιν νοητέ-
 ον, εἰ μέλλοιμεν ὀρθῶς τοῦ σκοποῦ τῶν γεγραμμένων κατα-
 στοχάζεσθαι.

Λύχνους⁽¹³⁾ οὖν ἐνταῦθα φάναι τὴν ἁγίαν Γραφήν, ὑπονοῶ,
 τὰς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡγουν τὰ χαρίσματα τοῦ
 140 Πνεύματος, ἅπερ δωρεῖσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ πέφυκεν ὁ Λόγος,
 ὡς κεφαλὴ τοῦ παντὸς σώματος. «Καὶ ἐπαναπαύσεται γὰρ ἐπ'
 αὐτόν», φησὶ, «Πνεῦμα Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως,
 πνεῦμα βουλής καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· ἐμ-

στολος, «ἂν ζεῖτε κατὰ σάρκα, σᾶς περιμένει ὁ θάνατος», λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Ἐὰν ὅμως θανατώνετε πνευματικὰ τὶς πράξεις τοῦ σώματος θὰ ζήσετε»⁵. Ἀνάβοντας λοιπὸν τὸ λυχνάρι, δηλαδὴ τὸν φωτοδότη λόγο τῆς γνώσης, μὲ τὴ θεωρία καὶ τὴν πράξιν ἃς μὴν τὸν βάλομε κάτω ἀπὸ τὸν μόδιον, γιὰ νὰ μὴ δεχτοῦμε τὴν κατάκριση περιορίζοντας μέσα στὸ γράμμα τὴν ἀπερινόητη δύναμη τῆς σοφίας, ἀλλὰ ἃς τὸν θέσομε πάνω στὴ λυχνία, ἐννοῶ τὴν ἁγία Ἐκκλησία, στὸ ὕψος τῆς ἀληθινῆς θεωρίας, σκορπίζοντας σ' ὄλους, ὡς πυρσός, τὸ φῶς τῶν θείων δογματῶν.

Αὐτὴν τὴν Ἐκκλησία ἴσως προαναγγέλλοντας καὶ ὁ νόμος μὲ τρόπο τυπικὸ ὄρισε νὰ γίνῃ ολόκληρη λυχνία χρυσή καὶ τορνευτή· χρυσή ὅλη, ἐπειδὴ δὲν ἔχει κανένα κενὸ σημεῖο καὶ ἄμοιρο ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ λόγου· τορνευτή, ἐπειδὴ εἶναι τελείως ἀπαλλαγμένη σὰν μὲ γλύφανο ἀπὸ κάθε περιττὸ ὑλικὸ στοιχεῖο καὶ δὲν ἔχει τίποτα τὸ γήινο. Αὐτὴ τὴ λυχνία παραλλαγμένη κάπως παρατηρώντας ὁ Ζαχαρίας, λέει ὅτι μαζὶ μὲ τὴ λαμπάδα «ὑπῆρχαν ἐπάνω σ' αὐτὴν ἑπτὰ λύχνου». Τοὺς ἑπτὰ λύχνους ἐδῶ πρέπει νὰ τοὺς ἐξηγήσομε μὲ ἄλλο τρόπο ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἤδη ἀναφέραμε στὸ λόγο μας τὸ λύχνον τοῦ Εὐαγγελίου. Γιατὶ δὲν θὰ νοηθοῦν ὅπωςδήποτε μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ὅλοι κι ὅλα ποὺ προφέρονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ἀλλὰ καθένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα πρέπει νὰ τὸ ἐννοοῦμε —εἶναι φανερό— σύμφωνα μὲ τὸ νόημα ποὺ δίνει ἡ Γραφή στὸ σημεῖο αὐτό, ἂν θέλομε νὰ κατανοήσομε ὀρθὰ τὸ σκοπὸ τῶν Γραφῶν.

Ἐπιπλέον ὅτι ἐδῶ λύχνους χαρακτηρίζει ἡ ἁγία Γραφή τὶς ἐνέργειες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δηλαδὴ τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰ ὁποῖα ἔχει στὴ φύση του νὰ δωρίζει στὴν Ἐκκλησία ὁ Λόγος ὡς κεφαλὴ ὄλου τοῦ σώματος. Γιατὶ λέει, «καὶ θὰ ἐπαναπαυθεῖ ἐπάνω του Πνεῦμα Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ σύνεσης, πνεῦμα βουλήσ καὶ δύνამης, πνεῦμα γνώσης

πλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου Θεοῦ». Ἡ δὲ τῆς Ἐκκλησίας κε-
 145 φαλὴ κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τῆς ἀνθρωπότητός ἐστιν ὁ Χριστός.
 Ἄρα τῇ Ἐκκλησίᾳ δεδωρήται ὁ κατὰ φύσιν ἔχων τὸ Πνεῦμα,
 τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, ὡς Θεός. Ἐμοὶ γὰρ ὁ Λόγος γε-
 νόμενος ἄνθρωπος⁽¹⁴⁾, ἐμοὶ καὶ τὴν ὄλην πραγματεύεται
 σωτηρίαν, διὰ τῶν ἐμῶν ἐμοὶ τὰ οἰκεῖα αὐτῷ κατὰ φύσιν ἀντι-
 150 δούς, δι' ὃν καὶ ἄνθρωπος γέγονε, καὶ ὡς λαμβάνων δι' ἐμέ,
 ποιεῖται τῶν οἰκείων τὴν ἔκφανσιν, καὶ ἑαυτῷ μὲν τὴν ἐμὴν ὡς
 φιλόανθρωπος λογιζόμενος χάριν, ἐμοὶ δὲ τὴν οἰκείαν αὐτοῦ
 κατὰ φύσιν κατορθωμάτων ἐπιγραφόμενος δύναμιν, δι' ὃν καὶ
 νῦν λαμβάνειν λέγεται, τὸ φύσει προσὸν ἀνάρχως καὶ ὑπὲρ λό-
 155 γον. Τὸ γὰρ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡσπερ φύσει κατ' οὐσίαν ὑπάρχει
 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὕτω καὶ τοῦ Υἱοῦ φύσει κατ' οὐσίαν
 ἐστίν, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς οὐσιωδῶς, δι' Υἱοῦ γεννηθέντος,
 ἀφράστως ἐκπορευόμενον, καὶ τῇ λυχνίᾳ, τουτέστι τῇ Ἐκκλη-
 σίᾳ, καθάπερ λύχνους τὰς οἰκείας ἐνεργείας δωρούμενον. Λύ-
 160 χνου γὰρ τρόπον τὸ σκότος λύνοντος, πᾶσα τοῦ Πνεύματος ἐνέρ-
 γεια τὴν πολύτροπον γένεσιν τῆς ἀμαρτίας ἐξωθειῖσθαι τῆς Ἐκ-
 κλησίας καὶ ἐπελαύνειν πέφυκε. Ποιεῖται γὰρ ἢ μὲν σοφία⁽¹⁵⁾
 τῆς ἀνοίας ἀναίρεσιν, ἢ δὲ σύνεσις τῆς ἀνεπιγνωμοσύνης ἀφαι-
 ρεσιν, ἢ δὲ βουλή τῆς ἀδιακρισίας κατάργησιν, ἢ δὲ ἰσχὺς τῆς
 165 ἀσθενείας ἐξήλωσιν, ἢ δὲ γνῶσις τῆς ἀγνωσίας ἀφανισμόν, ἢ
 δὲ εὐσέβεια τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ τῶν ἐνεργειῶν φαν-
 λότητος διωγμόν, ὁ δὲ φόβος τῆς καταφρονήσεως ἀπελαύνει
 τὴν πώρωσιν. Φῶς γὰρ οὐ μόνον τὰ προστάγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ
 ἐνεργήματα τυγχάνει τοῦ Πνεύματος.

170 Λύχνοι δὲ πάλιν τυγχάνουσι⁽¹⁶⁾ παντὶ τῷ βίῳ διὰ τῆς Ἐκ-
 κλησίας τὸ φῶς τῆς σωτηρίας πυρσεύοντες καὶ οἱ συμπληροῦν-
 τες βαθμοὶ τὴν κατ' αὐτὴν εὐκοσμίαν. Οἶον, ὁ σοφὸς τῶν θείων
 καὶ ὑψηλῶν δογμάτων τε καὶ μυστηρίων διδάσκαλος λύχνος

κι εὐσέβειας· θὰ τὸν γεμίσει πνεῦμα φόβου Θεοῦ»⁶. Ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ὁ Χριστός. Ἄρα στὴν Ἐκκλησία ἔχει δωρηθεῖ αὐτὸς ποῦ, ὡς Θεός, ἔχει τὸ Πνεῦμα στὴ φύση του, τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ ὁ Λόγος ἔγινε γιὰ μένα ἄνθρωπος καὶ γιὰ μένα πραγματοποιεῖ ὅλη τὴ σωτηρία, ἀντιδωρίζοντας σ' ἐμένα μέσω τῶν δικῶν μου τὰ οἰκεῖα στὴ φύση του, σ' ἐμένα ποῦ γιὰ χάρη μου ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ σὰν νὰ τὰ λαμβάνει γιὰ μένα φανερῶνει τὰ δικά του. Καὶ σὰν φιλόανθρωπος βέβαια θεωρεῖ τὴ χάρη ποῦ μοῦ ἔγινε χάρη δική του καὶ ἀποδίδει τὴ δική του φυσικὴ δύναμη γιὰ κατορθώματα σ' ἐμένα, γιὰ τὸν ὁποῖο λέμε ὅτι καὶ τώρα λαμβάνει αὐτὸ ποῦ ἔχει στὴ φύση του χωρὶς ἀρχὴ καὶ πάνω ἀπὸ λόγο. Τὸ ἅγιο Πνεῦμα δηλαδή, ὅπως ἀπὸ τὴ φύση του ἀνήκει κατ' οὐσίαν στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα, ἔτσι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του κατ' οὐσίαν καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα μὲ τρόπο ἄφραστο μέσω τοῦ Υἱοῦ ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὸν καὶ δωρίζει τὶς ἐνέργειές του στὴ λυχνία, δηλαδή στὴν Ἐκκλησία, σὰν λύχνους. Διαλύοντας δηλαδή, ὅπως ὁ λύχνος, τὸ σκοτάδι κάθε ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος ἔχει στὴ φύση της νὰ ἐκδιώκει καὶ ν' ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τὴν πολύτροπη γένεση τῆς ἁμαρτίας. Ἡ σοφία δηλαδή ἀφανίζει τὴν ἀνοησία, ἡ σύνεση ἀφαιρεῖ τὴν ἀφροσύνη, ἡ βουλή καταργεῖ τὴν ἀδυναμία διάκρισης, ἡ ἰσχὺς ἀφαιρεῖ τὴν ἀσθένεια, ἡ γνώση ἐξαφανίζει τὴν ἄγνοια, ἡ εὐσέβεια διώχνει τὴν ἀσέβεια καὶ τὶς φαῦλες ἐνέργειές της, καὶ ὁ φόβος ἀπομακρύνει τὴν ἀναισθησία τῆς καταφρόνησης. Γιατὶ φῶς εἶναι ὄχι μόνο τὰ προστάγματα⁷, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνεγήματα τοῦ Πνεύματος.

Λύχνοι ἀκόμα εἶναι⁸, ποῦ σκορπίζουν σ' ὅλο τὸ βίον μέσω τῆς Ἐκκλησίας τὸ φῶς τῆς σωτηρίας, καὶ οἱ τάξεις ποῦ συμπληρώνουν τὴν εὐκοσμία σ' αὐτή. Ὁ σοφός, γιὰ παράδειγμα, δάσκαλος τῶν θείων καὶ ὑψηλῶν δογμάτων καὶ μυστηρίων, εἶ-

6. Ἦσ. 11,2,3.

7. Παροιμ. 6,23.

8. Φιλ. 2,15.

ἐστίν, ἐκκαλύπτων τὰ τέως τοῖς πολλοῖς μὴ φαινόμενα. Ὁ μετὰ
 175 συνέσεως καὶ ἐπιστήμης κατακούων τῆς ἐν τοῖς τελείοις λα-
 λουμένης σοφίας, ἄλλος ὑπάρχει λύχνος, ὡς συνετὸς ἀκροατῆς
 φυλάττων ἐν ἑαυτῷ τῆς τῶν λαλουμένων ἀληθείας τὸ φῶς. Ὁ
 δὲ μετὰ βουλήσ διακρίνων ἀρμοδίας τοῖς πράγμασι τοὺς και-
 ροὺς καὶ τοῖς λόγοις τοὺς ἐπιβάλλοντας τρόπους ἐπινοῶν καὶ
 180 μὴ συγχωρῶν ἀλλήλοις ἀπροσφόρως ἐμπεσόντας συγχεῖσθαι,
 καὶ οὗτος ὡς θαυμαστὸς σύμβουλος ἄλλος ὑπάρχων δέδεικται
 λύχνος. Ὁ δὲ τὰς προσβολὰς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, κατὰ
 τὸν μακάριον Ἰὼβ καὶ τοὺς γενναίους μάρτυρας, ἀκατασείστω
 φέρων τῷ φρονήματι, λύχνος ἐστὶν ἰσχυρὸς, ἀκατάσβεστον καὶ
 185 αὐτὸς φυλάττων τὸ φῶς τῆς σωτηρίας ἐν τῷ τρόπῳ τῆς κατ'
 ἀνδρείαν ὑπομονῆς φυλαττόμενον, ὡς τὸν Κύριον ἰσχὺν ἔχων
 καὶ ὕμνησιν. Ὁ δὲ γινώσκων τοῦ πονηροῦ τὰ μηχανήματα καὶ
 τὰς συμπλοκάς τῶν ἀφανῶν πολέμων οὐκ ἀγνοῶν, καὶ οὗτος
 τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως περιλαμπόμενος, ἄλλος πέφυκε λύχνος,
 190 τῷ μεγάλῳ Ἀποστόλῳ προσηκόντως φθεγγόμενος, «οὐ γὰρ
 αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν». Ὁ δὲ κατ' ἐντολὴν βίον εὐσε-
 βῶς ταῖς ἀρεταῖς εὐθυνόμενον μετερχόμενος, ἄλλος ὑπάρχει λύ-
 χνος, ὡς εὐσεβῆς τὴν εὐσέβειαν εὐσεβῶς τοῖς τρόποις πιστού-
 μενος. Ὁ δὲ τῇ προσδοκίᾳ τῆς κρίσεως τοῖς πάθεσι πρὸς τὴν
 195 ψυχὴν δι' ἐγκρατείας ἀποτειχίσας τὴν εἴσοδον, ἄλλος γέγονε
 λύχνος, διὰ σπουδῆς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ τὰς ἐπιτριβείσας αὐτῷ
 τῶν παθῶν κηλίδας ἐκκαθαίρομενος καὶ τῇ τῶν παρὰ φύσιν
 ἀποβολῇ μολυσμῶν, διαυγῆ καὶ λαμπρὸν τὸν βίον ποιούμενος.

Τὴν μὲν οὖν κάθαρσιν τοῖς ἀξίοις τῆς τῶν ἀρετῶν καθα-
 200 ρότητος⁽¹⁷⁾ διὰ φόβου καὶ εὐσεβείας καὶ γνώσεως ποιεῖται τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν δὲ φωτισμὸν τῆς τῶν ὄντων καθ' οὗς
 ὑπάρχουσι λόγους γνώσεως δι' ἰσχυος καὶ βουλήσ καὶ συνέσε-

9. Α' Κορ. 2,6. 10. Ἦσ. 9,6.

11. Ψαλμ. 42,2· Ἐξ. 4,2.

ναι λύχνος, πού ξεσκεπάζει ὅσα δὲν φαίνονται προηγουμένως στοὺς πολλούς. "Ὁποῖος μὲ σύνεση κι ἐπιστήμη ἀκούει τὴ σοφία γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦν μεταξύ τους οἱ σοφοί⁹, εἶναι ἄλλου εἴδους λύχνος, ὡς ἀκροατῆς συνετὸς πού φυλάει μέσα του τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας τῶν λεγομένων. "Ὁποῖος πάλι μὲ σκέψη διακρίνει τοὺς κατάλληλους γιὰ τὰ πράγματα καιροὺς καὶ ἐπινοεῖ τοὺς τρόπους πού ἐπιβάλλεται γιὰ τοὺς λόγους καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ περιπλέκονται ἀπρόσφορα μεταξύ τους καὶ νὰ συγχέονται καὶ αὐτὸς, σὰν σύμβουλος θαυμαστός, ἀποδεικνύεται ἕνας ἄλλος λύχνος¹⁰. "Ὁποῖος πάλι ἀντέχει μὲ ἀπαρασάλευτο φρόνημα, ὅπως ὁ μακάριος Ἰὼβ καὶ οἱ γενναῖοι μάρτυρες, τὶς ἐπιθέσεις τῶν ἀκούσιων πειρασμῶν, αὐτὸς εἶναι λύχνος δυνατός, πού φυλάει κι αὐτὸς ἄσβηστο τὸ φῶς τῆς σωτηρίας, φυλαγμένο στὸν τρόπο τῆς ἀνδρικῆς ὑπομονῆς του, ἐπειδὴ ἔχει τὸν Κύριο ἰσχὺ καὶ ὕμνησὴ του¹¹. Κι αὐτὸς πού γνωρίζει τὰ τεχνάσματα τοῦ ἐχθροῦ καὶ δὲν ἀγνοεῖ τὶς συγκρούσεις τῶν ἀόρατων πολέμων, κι αὐτὸς περιλαμπόμενος ἀπὸ τὸ φῶς τῆς γνώσης εἶναι ἕνας ἄλλος λύχνος λέγοντας ὅπως θὰ ταίριαζε στὸ μεγάλο Ἀπόστολο· «γιατὶ βέβαια δὲν ἀγνοοῦμε τὶς ἐπινοήσεις του»¹². "Ὁποῖος πάλι ζεῖ μ' εὐσέβεια σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὲς κατευθύνοντας τὴ ζωὴ του μὲ τὶς ἀρετές, εἶναι κι αὐτὸς ἄλλος λύχνος, ἐπειδὴ βεβαιῶνει σὰν εὐσεβῆς μὲ εὐσεβῆ τρόπο τὴν εὐσέβειά του. "Ὁποῖος μὲ τὴν προσδοκία τῆς κρίσης, ἔχει ἀποκλείσει μὲ τὴν ἐγκράτεια τὴν εἴσοδο τῶν παθῶν στὴν ψυχὴ, ἔγινε ἄλλος ἕνας λύχνος, πού καθαρίζει προσεκτικὰ μὲ φόβο Θεοῦ τὶς κηλίδες τῶν παθῶν πού κόλλησαν ἐπάνω του καὶ κάνει διαυγῆ καὶ λαμπρὸ τὸ βίον του μὲ τὴν ἀποβολὴ τῶν παρὰ φύσιν μολυσμῶν.

Τὴν κάθαρση λοιπὸν ἐκείνων πού εἶναι ἄξιοι γιὰ τὴν καθαρότητα τῶν ἀρετῶν τὴν κάνει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μὲ τὸν φόβο, τὴν εὐσέβεια καὶ τὴ γνώση ἐνῶ τὸ φωτισμὸ γιὰ τὴ γνώση τῶν λόγων κατὰ τοὺς ὁποίους ὑπάρχουν τὰ ὄντα, τὰ δωρίζει στοὺς

12. Β' Κορ. 2,11.

ως δωρεΐται τοῖς ἀξίοις φωτός· τὴν δὲ τελειότητα διὰ τὴν παμ-
 φαοῦς καὶ ἀπλῆς καὶ ὀλοσχεροῦς σοφίας χαρίζεται τοῖς ἀξίοις
 205 θεώσεως, πρὸς τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν ἀναμέσως αὐτοῦς ἀνά-
 γων κατὰ πάντα τρόπον, ὡς ἔστιν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἐκ μό-
 νων τῶν θείων τῆς ἀγαθότητος ἰδιωμάτων γνωριζομένους,
 καθ' ἣν ἐκ Θεοῦ μὲν ἑαυτούς, ἐξ ἑαυτῶν δὲ γινώσκοντες τὸν
 Θεόν, οὐκ ὄντος τινὸς μέσου τοῦ διατειχίζοντος (σοφίας γὰρ
 210 πρὸς Θεὸν μέσον οὐδέν), τὴν ἀναλλοίωτον ἔξουσιν ἀτρεψίαν,
 τῶν μέσων αὐτοῖς πάντων ὀλικῶς διαβαθέντων⁽¹⁸⁾, ἐν οἷς
 ὑπῆρχεν ὁ περὶ τὴν γνῶσιν ποτε τοῦ σφάλλεσθαι κίνδυνος, καὶ
 πρὸς αὐτὴν τὴν ἄπειρον καὶ ἐπάπειρον καὶ ἀπειράκις ἀπείρως
 κατὰ φύσιν ἐπέκεινα πάντων ἀκρότητα δι' ἀφασίας, ἀρρήτου τε
 215 σιγῆς καὶ ἀγνωσίας, ἀφθέγκτως τε καὶ ἀπερινοήτως ἀναχθεῖσι
 κατὰ τὴν χάριν.

«Καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς ἑπτὰ λύχνους τοῖς ἐπάνω
 αὐτῆς». Ὁ μὲν δὴ περὶ τῶν λύχνων, ὡς κατ' ἐμὲ φάναι, κατὰ
 δύο ἐπιβολὰς ἀποδέδοται τῆς θεωρίας ὁ λόγος, ὁ δὲ τῶν ἐπα-
 220 ρυστρίδων ἐντεῦθεν ἀρχθῆσεται. Φασὶν οὖν εἶναι τὴν ἐπαρυσ-
 στρίδα⁽¹⁹⁾ σκευὸς τι σκυφοειδές, ἐν ᾧ τὸ τοῖς λύχνους ἐπιχεόμε-
 νον οἱ ἄνθρωποι βάλλειν εἰώθασιν ἔλαιον πρὸς ἀποτροφὴν τοῦ
 φωτὸς καὶ συντήρησιν. Οὐκοῦν κατὰ τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον,
 ἐπαρυστρίδες εἰσὶ τῶν ἑπτὰ λύχνων τῆς ὀραθείσης λυχνίας αἱ
 225 δεκτικαὶ τῶν διατρεφόντων τε καὶ συντηρούντων τοὺς ἑπτὰ λύ-
 χνους, ἡγουν τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, διαφόρων λόγων τε
 καὶ τρόπων καὶ ἡθῶν ὑπάρχουσιν ἕξεις τε καὶ διαθέσεις, τῶν
 εἰληφότων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν. Ὡς
 γὰρ ἔλαιου χωρὶς ἄσβεστον διατηρηθῆναι λύχνον ἀμήχανον, οὐ-

ἄξιους τοῦ φωτὸς μὲ δύναμη καὶ βουλή καὶ σύνεση· τὴν τελειότητα τὴ χαρίζει στοὺς ἄξιους γιὰ θέωση μὲ τὴν ὀλόφωτη καὶ ἀπλή καὶ ὀλοσχερὴ σοφία ἀνεβάζοντάς τους μὲ κάθε τρόπο κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν αἰτία τῶν ὄντων, ὅσο εἶναι δυνατὸ στὸν ἄνθρωπο, ἀναγνωρίζομενους μόνο ἀπὸ τὰ θεῖα ιδιώματα τῆς ἀγαθότητος, κατὰ τὴν ὁποία, γνωρίζοντας ἀπὸ τὸ Θεὸ τὸν ἑαυτό τους κι ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους τὸ Θεό, χωρὶς νὰ ὑπάρχει τίποτα ἐνδιάμεσο πὺ νὰ τοὺς χωρίζει (γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ἐνδιάμεσο τῆς σοφίας πρὸς τὸ Θεό), θ' ἀποχτήσουν τὴν ἀναλλοίωτη ἀτρεψία, ἀφοῦ θὰ ἔχουν διαβεῖ ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα στὸ σύνολό τους, στὰ ὁποῖα ἐμφώλευε ὁ κίνδυνος νὰ κάνει λάθος κάποτε σχετικὰ μὲ τὴ γνώση, καὶ ἀφοῦ κατὰ χάρη θὰ ἔχουν ἀναχθεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν ἴδια ἀκρότητα τὴν ἄπειρη καὶ ἐπάπειρον καὶ ἄπειρες φορὲς ἀπείρως κατὰ τὴ φύση τους ἐπέκεινα ὄλων μὲ ἀφασία καὶ ἄρρητη σιγὴ καὶ ἀγνωσία, καὶ κατὰ τρόπο ἄφθεγκτο καὶ ἀκατανόητο.

«Καὶ ἑπτὰ ἐλαιοδοχεῖα γιὰ τὰ ἑπτὰ λυχνάρια πὺ εἶναι ἐπάνω σ' αὐτήν». Ἡ θεωρητικὴ βέβαια ἐξήγηση σχετικὰ μὲ τοὺς λύχνους ἔγινε, νομίζω, μὲ δύο τρόπους, ἐνῶ ὁ λόγος γιὰ τὰ ἐλαιοδοχεῖα θὰ ἀρχίσει ἀπὸ ἐδῶ. Λένε λοιπὸν ὅτι τὸ ἐλαιοδοχεῖο (ἐπαρυστρίδα) εἶναι ἓνα δοχεῖο σὰν σκύφος¹³, ὅπου οἱ ἄνθρωποι βάζουν συνήθως τὸ λάδι πὺ χύνουν στὸ λυχνάρι γιὰ νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸ φῶς. Μὲ τὸ μεταφορικὸ λοιπὸν τρόπο ἐλαιοδοχεῖα (ἐπαρυστρίδες) εἶναι γιὰ τοὺς ἑπτὰ λύχνους τῆς λυχνίας τοῦ ὄραματος οἱ ἰκανότητες, οἱ ἔξεις καὶ οἱ διαθέσεις πὺ δέχονται τοὺς διάφορους λόγους καὶ τρόπους καὶ ἤθη πὺ διατρέφουν καὶ συντηροῦν τὰ ἑπτὰ λυχνάρια, δηλαδὴ τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος, τὶς ἔξεις καὶ διαθέσεις ἐκείνων πὺ ἔχουν λάβει μέσα στὴν Ἐκκλησία τὴ διανομὴ τῶν χαρισμάτων. Ὅπως λοιπὸν χωρὶς λάδι εἶναι ἀδύνατο νὰ διατηρηθεῖ ἀναμμένο τὸ λυχνάρι, ἔτσι καὶ χωρὶς ἔξη καὶ ἰκανότητα πὺ μὲ

13. Ὁ σκύφος εἶναι εἶδος ποτηριοῦ μὲ δύο λαβές.

230 τως ἔξεως χωρίς, προσφόροις καὶ λόγοις καὶ τρόποις καὶ ἤθε-
σι, νοήμασί τε αὐτῶν καὶ λογισμοῖς καθήκουσι τὰ καλὰ διατρεφού-
σης, ἄσβεστον διαφυλαχθῆναι τὸ φῶς τῶν χαρισμάτων ἀμήχα-
νον. Πᾶν γὰρ χάρισμα πνευματικὸν προσφυοῦς χρήζει τῆς ἔξε-
ως, ἀπαύστως ἐπιχεούσης αὐτῶν, καθάπερ ἔλαιον, τὴν ὕλην τὴν
235 νοεράν, ἵνα διαμείνη κατὰ τὴν ἔξιν τοῦ δεξαμένου κρατούμενον.

Ἐπαρυστρίδες οὖν τῶν ἑπτὰ λύχνων τῆς λυχνίας αἱ πρόσ-
φοροι τῶν θείων χαρισμάτων τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας ὑπάρχου-
σιν ἔξεις, ἀφ' ὧν, ὡς ἔκ τινων ἀγγελίων, κατὰ τὰς ἐν τῷ Εὐαγ-
γελίῳ φρονίμους παρθένους, ταῖς λαμπάσι τῶν χαρισμάτων
240 ἐπιχέουσι τὸ τῆς ἀγαλλιάσεως ἔλαιον οἱ σοφοὶ τῶν δεδομένων
καλῶν καὶ ἄγρυπνοι φύλακες.

«Καὶ δύο ἐλαῖαι ἐπάνω αὐτῆς· μία ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπα-
δίου αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων». Καλῶς καὶ πάνυ γε προσ-
φυῶς ὄλην πρὸς ἑαυτὸν νεύουσαν ὁμαλῶς τὴν δρασιν διε-
245 σκεύασεν ὁ λόγος. Εἰπὼν γὰρ λυχνίαν καὶ λαμπάδιον καὶ λύ-
χνους καὶ ἐπαρυστρίδας, ἐπήγαγε καὶ ἐλαίας δύο. Ἔδει γὰρ
ἀληθῶς τῷ φωτὶ συνεπινοηθῆναι φυσικῶς τὴν γεννητικὴν τῆς
τὸ φῶς συντηρούσης δυνάμεως αἰτίαν, ἵνα μὴ τὸ φῶς ἀπογένη-
ται τῆς λυχνίας, δι' ἀτροφίαν σβεννύμενον. Αἱ δύο τοιγαροῦν
250 ἐλαῖαι⁽²⁰⁾ τῆς χρυσῆς λυχνίας, τουτέστι τῆς ἀγίας καθολικῆς
Ἐκκλησίας, αἱ δύο Διαθῆκαι τυγχάνουσιν, ἀφ' ὧν, ὡς ἐξ
ἐλαιῶν τινων ἐκπιεζομένη δι' εὐσεβοῦς ζητήσεως καὶ ἐρεῦνης,
ἐκδίδονται, καθάπερ ἔλαιον, ἢ τὸ φῶς τῶν θείων χαρισμάτων
ἐκτρέφουσα δύναμις τῶν νοημάτων, ἧς κατ' ἀναλογίαν τῆς οἰ-
255 κείας δυνάμεως ἢ τοῦ καθ' ἕκαστον ἔξις πληρουμένη, τὸ φῶς
ἄσβεστον τῆς ἀναλογούσης αὐτῶν διαφυλάττει χάριτος, καθάπερ
ἐλαίῳ τοῖς ἐκ τῶν Γραφῶν νοήμασι συντηρούμενον. Ὡς γὰρ
ἐλαίας χωρὶς οὐκ ἔστιν οὐδαμῶς εὐρεῖν φύσει κατ' ἀλήθειαν
γνήσιον ἔλαιον, ἄγρους δὲ δίχα κρατεῖσθαι τοῦ δεχομένου τὸ
260 ἔλαιον οὐ δυνατόν, ἐλαίῳ δὲ μὴ τρεφόμενον σβέννυται πάντως

κατάλληλους λόγους και τρόπους και ἤθη και νοήματα και ἀρμόδιους λογισμοὺς τρέφει τὰ καλὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ διατηρηθεῖ ἀναμμένο τὸ φῶς τῶν χαρισμάτων. Γιατὶ κάθε χάρισμα πνευματικό, χρειάζεται τὴν κατάλληλη ἰκανότητα γιὰ νὰ χύνει ἀδιάκοπα σ' αὐτό, σὰν λάδι, τὴ νοερὴ ὕλη, γιὰ νὰ παραμείνει συγκρατούμενο ἀπὸ τὴν ἰκανότητα ἐκείνου ποὺ τὸ δέχτηκε.

Ἐλαιοδοχεῖα λοιπὸν (ἐπαρυστρίδες) τῶν ἑπτὰ λύχνων τῆς λυχνίας εἶναι οἱ ἰκανότητες τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας ποὺ προσφέρονται γιὰ τὰ θεῖα χαρίσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, σὰν ἀπὸ κάποια ἀγγεῖα, ὅμοια μὲ τὶς φρόνιμες παρθένες τοῦ Εὐαγγελίου¹⁴, χύνουν στὶς λαμπάδες τῶν χαρισμάτων τὸ λάδι τῆς ἀγαλλίασης οἱ σοφοὶ και ἄγρυπνοι φύλακες τῶν καλῶν ποὺ μᾶς ἔχουν δοθεῖ.

«Και ἐπάνω σ' αὐτὴν δύο ἐλιές, μία στὰ δεξιὰ τῆς λαμπάδας και μία στ' ἀριστερά». Ὡραῖα και πολὺ κατάλληλα ὁ λόγος διαμόρφωσε ὅλο τὸ ὄραμα νὰ συγκλίνει ὁμαλὰ πρὸς αὐτόν. Γιατὶ, ἀφοῦ εἶπε λυχνία και λαμπάδα και λύχνοι και ἐλαιοδοχεῖα, προσθέτει και τὶς δύο ἐλιές. Ἐπρεπε δηλαδὴ μαζὶ μὲ τὸ φῶς νὰ συνεπινοηθεῖ κατὰ τρόπο φυσικὸ ἢ αἰτία τῆς δυνάμης ποὺ συντηρεῖ τὸ φῶς, γιὰ νὰ μὴ λείψει τὸ φῶς ἀπὸ τὴ λυχνία σβήνοντας ἀπὸ ἔλλειψη τροφοδότησης. Οἱ δύο λοιπὸν ἐλιές τῆς χρυσῆς λυχνίας, δηλαδὴ τῆς ἀγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι οἱ δύο Διαθῆκες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες σὰν ἀπὸ ἐλιές βγαίνει μὲ ἐκπίεση κι εὐσεβῆ ἀναζήτηση και ἔρευνα, σὰν λάδι, ἡ δύναμη τῶν νοημάτων ποὺ ἐκτρέφει τὸ φῶς τῶν θεῶν χαρισμάτων. Ἀπὸ αὐτὴ τὴ δύναμη κατ' ἀναλογίαν μὲ τὴ δικὴ της γεμίζοντας ἢ ἰκανότητα τοῦ καθενός, φυλάγει ἄσβηστο τὸ φῶς τῆς χάριτος ποὺ τοῦ ἀναλογεῖ, συντηρούμενο, σὰν μὲ λάδι, μὲ τὰ νοήματα τῶν Γραφῶν. Ὅπως δηλαδὴ χωρὶς τὴν ἐλιά δὲν εἶναι καθόλου δυνατὸ νὰ βρεθεῖ στ' ἀλήθεια γνήσιο λάδι και δίχως κάποιο ἀγγεῖο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ κρατηθεῖ τὸ λάδι ἀπὸ αὐτόν ποὺ τὸ δέχεται, κι ἂν δὲν τρέφεται μὲ λάδι, σβήνει ὅπωςδῆποτε τὸ φῶς

τὸ λυχναῖον φῶς, οὕτω τῶν ἀγίων Γραφῶν χωρὶς οὐκ ἔστιν κατ' ἀλήθειαν δύναμις νοημάτων θεοπρεπῆς, ἔξεως δὲ δίχα καθάπερ ἄγγους νοημάτων δεκτικῆς οὐδαμῶς ἂν συσταίῃ νόημα θεῖον, θείοις δὲ νοήμασι μὴ τρεφόμενον τὸ φῶς τῆς ἐν τοῖς
265 χαρίσμασι γνώσεως ἄσβεστον οὐ συντηρεῖται τοῖς ἔχουσιν.

Οὐκοῦν καλῶς τὴν ὄρασιν ἀνάγων πρὸς θεωρίαν πνευματικὴν⁽²¹⁾ ὁ λόγος παρείκασε, τὴν μὲν λυχνίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ δὲ λαμπάδιον τῷ σαρκωθέντι Θεῷ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀτρέπτως ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν περιθεμένῳ, τοὺς δὲ λύχνους
270 τοὺς ἐπτά τοῖς τοῦ Πνεύματος χαρίσμασιν, ἤγουν ἐνεργεῖαις, ὡς ὁ μέγας ἀπέδειξε σαφῶς Ἡσαΐας· τὰς δὲ τῶν λύχνων ἐπαρυστρίδας ταῖς δεκτικαῖς τῶν θείων τῆς Γραφῆς νοημάτων ἔξεσι τῶν δεξαμένων τὰ θεῖα χαρίσματα, τὰς δὲ δύο ἐλαίας ταῖς δυσὶ Διαθήκαις, ἐξ ὧν ἡ τῶν θείων νοημάτων ἐνεργουμένη σοφῶς
275 ἐκδίδοσθαι πέφυκε δύναμις, δι' ἧς τὸ φῶς τῶν θείων μυστηρίων ἄσβεστον συντηρεῖται τρεφόμενον.

«Καὶ μία», φησὶν, «ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων»⁽²²⁾. Δεξιάν, οἶμαι, λέγειν τὸν προφήτην τὸ πνευματικώτερον τοῦ λόγου μέρος, εὐώνυμον δὲ τὸ σωματικώ-
280 τερον. Εἰ δὲ τὸ σωματικώτερον τοῦ λόγου μέρος δηλοῖ τὸ ἀριστερόν, τὸ δὲ πνευματικώτερον μέρος σημαίνει τὸ δεξιόν, τὴν Παλαιὰν Διαθήκην τὴν ἐξ εὐωνύμων ἐλαίαν ὑπολαμβάνου σημαίνειν, ὡς τῆς πρακτικῆς μᾶλλον προνοουμένην φιλοσοφίας, τὴν ἐκ δεξιῶν δέ, τὴν Νέαν Διαθήκην, ὡς καινοῦ μυστη-
285 ρίου διδάσκαλον καὶ τῆς ἐν ἐκάστῳ τῶν πιστῶν θεωρητικῆς ἔξεως ποιητικῆν. Ἡ μὲν γὰρ ἀρετῆς τρόπους, ἡ δὲ γνώσεως λόγους παρέχεται τοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσι. Καὶ ἡ μὲν τῆς τῶν ὀρωμένων ὀμίχλης ὑφαρπάζουσα πρὸς τὸ συγγενὲς ἀνάγει τὸν νοῦν, πάσης καθαρὸν ὑλικῆς φαντασίας γεγεννημένον, ἡ δὲ τῆς
290 ὑλικῆς προσπαθείας αὐτὸν ἀποκαθαίρει τῷ τῆς ἀνδρείας τόνῳ, καθάπερ σφύρα τινί, τοὺς πρὸς τὸ σῶμα τῆς γνώμης κατὰ τὴν σχέσιν ἐκκρουόμενον ἤλους. Καὶ ἡ μὲν Παλαιὰ σῶμα πρὸς ψυ-

τοῦ λύχνου, ἔτσι καὶ δίχως τὶς ἅγιες Γραφές δὲν ὑπάρχει στ' ἀλήθεια δύναμη νοημάτων θεῖα· καὶ δίχως ἰκανότητα ποὺ δέχεται, σὰν ἀγγεῖο, τὰ νοήματα, δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ σταθεῖ ἓνα θεῖο νόημα. Κι ἂν δὲν τρέφεται τὸ φῶς τῶν χαρισμάτων μὲ θεῖα νοήματα, δὲν διατηρεῖται ἀναμμένο σ' ὄσους τὸ ἔχουν.

Καλῶς λοιπὸν μεταφέροντας τὸ ὄραμα σὰν πνευματικὴ θεωρία ὁ λόγος παρομοίασε τὴ λυχνία μὲ τὴν Ἐκκλησία, τὴ λαμπάδα μὲ τὸ Θεὸ ποὺ σαρκώθηκε καὶ ντύθηκε γιὰ τὴν ὑπόστασή του τὴ δική μας φύση χωρὶς δική του μεταβολή, τοὺς ἑφτὰ λύχνους μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, δηλαδὴ τὶς ἐνέργειές του, ὅπως φανέρωσε μὲ σαφήνεια ὁ μέγας Ἡσαΐας· τὰ ἐλαιοδοχεῖα τῶν λύχνων τὰ παρομοίασε μὲ τὶς ἔξεις ποὺ δέχονταν τὰ θεῖα νοήματα τῆς Γραφῆς ἐκείνων ποὺ δέχτηκαν τὰ θεῖα χαρίσματα. Τὶς δύο πάλι ἐλιές, μὲ τὶς δύο Διαθήκες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέρχεται ἡ δύναμη ποὺ ἐνεργοῦν μὲ σοφία τὰ θεῖα νοήματα, ἀπὸ τὴν ὁποία τρέφεται καὶ συντηρεῖται ἄσβηστο τὸ φῶς τῶν θεῖων μυστηρίων.

«Καὶ μία», λέει, «ἀπὸ τὰ δεξιὰ τῆς λαμπάδας καὶ μία ἀπὸ τ' ἀριστερά». Δεξιὰ ἐλιά νομίζω λέει ὁ προφήτης τὸ πνευματικὸ μέρος τοῦ λόγου, καὶ ἀριστερὴ τὸ σωματικότερο. Κι ἂν τὸ σωματικότερο μέρος τοῦ λόγου δηλώνει τὸ ἀριστερό, καὶ τὸ πνευματικότερο μέρος σημαίνει τὸ δεξιό, ὑποθέτω ὅτι ἡ ἐλιά στ' ἀριστερὰ σημαίνει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ποὺ προνοεῖ γιὰ τὴν πρακτικὴ μᾶλλον τάση, ἐνῶ ἡ ἐλιά ἀπὸ τὰ δεξιὰ σημαίνει τὴ Νέα Διαθήκη, ἐπειδὴ διδάσκει τὸ νέο μυστήριον καὶ δημιουργεῖ στὸν καθένα πιστὸ τὴ θεωρητικὴ ἔξη. Γιατὶ ἡ πρώτη παρέχει τρόπους ἀρετῆς καὶ ἡ δευτέρη λόγους γνώσης γιὰ ὄσους φιλοσοφοῦν τὰ θεῖα. Ἡ μία ἀρπάζοντάς μας ἀπὸ τὴν ὁμίχλη τῶν ὀρατῶν ἀνεβάζει τὸ νοῦ πρὸς τὸ συγγενικὸ του, καθαίροντάς τον ἀπὸ κάθε ὑλικὴ φαντασία. Ἡ ἄλλη τὸν ἐλευθερώνει ἀπὸ κάθε προσκόλλησή του στὰ ὑλικά, μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀνδρείας, σὰν μὲ σφύρα, ἀφαιρώντας τὰ καρφιὰ ποὺ κρατοῦν τὴ γνώμη δεμένη στὸ σῶμα. Καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ποὺ θεωρήθηκε σῶμα,

χὴν λογισθὲν διὰ μέσων διαβιβάζει τῶν ἀρετῶν, κωλύουσα τοῦ
 πρὸς σῶμα τὸν νοῦν καταβιβάζεσθαι, ἡ δὲ Νέα πρὸς τὸν Θεὸν
 295 ἀναβιβάζει, τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης πυρούμενον. Καὶ ἡ μὲν ταυτὸν
 ἐργάζεται τῷ νοῖ τὸ σῶμα κατὰ τὴν θέσει κίνησιν⁽²³⁾, ἡ δὲ ταυ-
 τὸν τῷ Θεῷ τὸν νοῦν ἀποτελεῖ κατὰ τὴν ἔξιν τῆς χάριτος, το-
 σαύτην ἔχοντα πρὸς τὸν Θεὸν τὴν ἐμφέρειαν, ὥστε δι' αὐτοῦ
 τὸν Θεὸν γνωρίζεσθαι, τὸν ἐξ ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν οὐδαμῶς τὸ
 300 παράπαν οὐδενὶ γινωσκόμενον, ὡς ἕκ τινος εἰκόνοσ ἀρχέτυπον.

Ταῦτα μὲν ὥδε κατὰ τοῦτον ἐχέτω τὸν τρόπον. Εἰ δὲ βού-
 λεταιί τις καὶ εἰς τὸν καθ' ἕκαστον ἄνθρωπον λαμβάνειν τῶν εἰ-
 ρημένων δύναμιν, οὐκ ἀπορήσει πάντως καλῶν καὶ εὐσεβῶν
 θεωρημάτων. Λυχνίαν γὰρ δυνήσεται νοεῖν τὴν ἐκάστου ψυ-
 305 χὴν⁽²⁴⁾, χρυσοῦν ὄλην, ὡς κατὰ φύσιν νοεράν τε καὶ λογικὴν,
 ἀφθαρτόν τε καὶ ἀθάνατον καὶ τῷ βασιλικωτάτῳ κράτει τῆς
 αὐτεξουσιότητος τετιμημένην, ἔχουσαν ἐφ' ἑαυτῆς τὸ λαμπά-
 διον τῆς πίστεως, ἡγουν τὸν σάρκα γενόμενον Λόγον πιστευό-
 μενον αὐτῇ βεβαίως καὶ ἀληθῶς ὑπ' αὐτῆς λατρευόμενον, ἐφ'
 310 ἦν ὁ λύχνος τοῦ λόγου τῆς γνώσεως ἀναπτόμενος τίθεται, κατὰ
 τὴν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου διδαχὴν καὶ παραίνεσιν. Φησὶ
 γάρ· «οὐδεὶς ἄπει λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,
 ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ», λύχνον
 λέγων τυχόν⁽²⁵⁾ τὸν κατὰ πράξιν ἐν πνεύματι τῆς γνώσεως λό-
 315 γον, ἡγουν τὸν νόμον τοῦ πνεύματος, μόδιον δὲ τὸ χοϊκὸν φρό-
 νημα τῆς σαρκός, ἡγουν τὸν ἐμπαθῆ νόμον τοῦ σώματος, ὑφ' ὃν
 οὐ δεῖ ποιεῖσθαι τὸν νόμον τῆς χάριτος, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ψυχὴν, τὴν
 ὄντως χρυσοῦν λυχνίαν, ἵνα λάμπων ταῖς ἀστραπαῖς τῶν ἔργων
 τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν σοφῶν νοημάτων, πᾶσι τοῖς ἐν τῇ
 320 οἰκίᾳ, τουτέστιν Ἐκκλησίᾳ, ἡ τῷδε τῷ κόσμῳ, μιμητὰς τοῦ
 καλοῦ τοὺς θεωμένους καθίστησι, δοξάζοντας καὶ αὐτοὺς διὰ

διαβιβάζει πρὸς τὴν ψυχὴν, διαμέσου τῶν ἀρετῶν, ἐμποδίζοντας τὸ νοῦ νὰ κατεβῆ πρὸς τὸ σῶμα, ἐνῶ ἡ ἀρετὴ ἀνεβάζει πρὸς τὸ Θεό, φλογίζοντας τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ πῦρ τῆς ἀγάπης. Καὶ ἡ μία κάνει τὸ σῶμα ἴδιο μὲ τὸ νοῦ κατὰ τὴ θετικὴ κίνηση, ἐνῶ ἡ ἄλλη ταυτίζει τὸ νοῦ μὲ τὸ Θεὸ μὲ τὴν ἀπόκτηση τῆς χάριτος, καθιστώντας τον τόσο πολὺ ὅμοιο μὲ τὸ Θεό, ὥστε μέσω αὐτοῦ, ὅπως τὸ πρωτότυπο μὲ μιὰ εἰκόνα, γίνεται γνωστὸς ὁ Θεός, πού σύμφωνα μὲ τὴ φύση του σὲ κανένα μὲ κανένα τρόπο δὲ γίνεται γνωστὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Ἔτσι λοιπὸν ἂς εἶναι αὐτὰ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἄν ὅμως θέλει κανένας νὰ δεῖ τὸ νόημα ὧσων εἶπαμε καὶ στὸν καθένα ἄνθρωπο, δὲ θὰ τοῦ λείψουν ὅπωςδῆποτε οἱ ὀρθὲς καὶ εὐσεβεῖς ἐξηγήσεις. Ὡς λυχνία λοιπὸν μπορεῖ νὰ νοήσει τὴν ψυχὴ τοῦ καθενός· ὀλόχρυση ἀφοῦ ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς εἶναι νοερὴ καὶ λογικὴ, ἀφθαρτὴ καὶ ἀθάνατη καὶ τιμημένη μὲ τὴ βασιλικότατη δύναμη τοῦ αὐτεξούσιου καὶ ἔχοντας ἐπάνω τῆς τὴ λαμπάδα τῆς πίστεως, δηλαδὴ τὸ Λόγο πού αὐτὴ πιστεύει σταθερὰ πῶς ἔγινε σάρκα γιὰ χάρι τῆς καὶ πού τὸν λατρεύει ἀληθινά. Σ' αὐτὴν ἐπάνω ἀνάβει καὶ μπαίνει ὁ λύχνος τοῦ λόγου τῆς γνώσης σύμφωνα μὲ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου τὴ διδαχὴ καὶ τὴν παραινέση. Γιατὶ λέει· «κανένας ἀνάβοντας τὸ λύχνο δὲν τὸν τοποθετεῖ κάτω τὸν μῶδιο, ἀλλὰ ἐπάνω στὸ λυχνοστάτη καὶ φέγγει γιὰ ὄλους μέσα στὸ σπίτι»¹⁵. Λύχνο ἴσως ὀνομάζει τὸν πνευματικὸ λόγο τῆς γνώσης πού διέπει τὴν πράξη, δηλαδὴ τὸ νόμο τοῦ πνεύματος· μῶδιο ὀνομάζει τὸ χοϊκὸ φρόνημα τῆς σάρκας, δηλαδὴ τὸν ἐμπαθὴ νόμο τοῦ σώματος, πού κάτω ἀπὸ αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ βάζομε τὸ νόμο τῆς χάριτος ἀλλὰ ἐπάνω στὴν ψυχὴ, τὴν ἀληθινὴ χρυσὴ λυχνία, γιὰ νὰ λάμπει μὲ τὶς ἀστραπὲς τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ σοφὰ νοήματα γιὰ ὄλους μέσα στὸ σπίτι, δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμον κάνει ὄλους βλέπουν μιμητὲς τοῦ καλοῦ, δοξάζοντας καὶ

15. Ματθ. 5,15.

τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς⁽²⁶⁾, ἀλλ' οὐ ψιλῆ προφορᾷ λόγων, τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, τουτέστι τὸν Θεόν, τὸν ἐν τοῖς ὑψώμασι τῶν μυστικῶν θεωρημάτων τῆς γνώσεως τὴν τῶν κατὰ τὴν ἀρετὴν
325 φαινομένων ἔργων τῆς δικαιοσύνης ἐν τοῖς ἀγίοις γεννῶντα μεγαλοπρέπειαν. «Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα», φησί, «καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν οὐρανοῖς».

Οὕτω μὲν οὖν νοήσει κατὰ τὸν ἀποδοθέντα τρόπον τὴν ὀραθεῖσαν λυχνίαν καὶ τὸ λαμπάδιον· τοὺς ἑπτὰ δὲ λύχνους ἐκ-
330 δέξεται⁽²⁷⁾ τὴν τῶν διαφόρων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος εἶναι διαίρεσιν, κατὰ τὴν προαποδοθεῖσαν ἐξήγησιν, ἣν μυστικῶς ἐπιλάμπειν καὶ ἐπαναπαύεσθαι τῷ κατὰ Χριστὸν δι' ἀρετῆς τελειουμένῳ καὶ γνώσεως, ἐπειδὴ Χριστὸν οἶδεν ὁ λόγος τὸν ζῶντα κατὰ Χριστὸν καὶ τοῖς αὐτοῖς τρόποις καὶ λόγοις, καθὼς
335 ἐστὶν ἀνθρώπῳ θεμιτόν, διαφαινόμενον· οἷα δὲ καὶ αὐτὸν ἔχοντα σοφίαν τε σύνεσιν, βουλήν τε καὶ ἰσχὺν καὶ γνῶσιν καὶ εὐσέβειαν καὶ φόβον, δι' ὧν ὡς δι' ὀφθαλμῶν νοητῶν ἐπιβλέπειν λέγεται πᾶσαν τῆς ἐκάστου καρδίας τὴν γῆν ὁ Θεός. «Ἐπτὰ γάρ εἰσιν οὗτοι ὀφθαλμοὶ Κυρίου», φησὶν, «οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ
340 πᾶσαν τὴν γῆν».

«Καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις τοῖς ἐπάνω αὐτῆς». Ἐπαρυστρίδες εἰσὶν⁽²⁸⁾ αἱ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἕξεις τῶν ἀξίων τῆς ἐν τοῖς θείοις χαρίσμασι διαιρέσεως, ἀφ' ὧν, ὡς ἐξ ἀγγελίων τινῶν, ἐπιχέοντες καθάπερ ἔλαιον τῶν μυστικῶν νοη-
345 μάτων τὴν δύναμιν, τὸ φῶς χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος φυλάττουσιν ἄσβεστον.

Τὰς δὲ δύο ἐλαίας νοήσει⁽²⁹⁾, καθὼς προέφην, τὰς δύο Διαθήκας· τὴν μὲν Παλαιὰν⁽³⁰⁾ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπαδίου, τὴν τῷ γνωστικῷ τῆς ψυχῆς⁽³¹⁾, ἡγουν θεωρητικῶ, καθάπερ
350 ἔλαιον γεννῶσαν τοὺς κατὰ τὴν πρᾶξιν τρόπους τῶν ἀρετῶν, τὴν δὲ νέαν ἐκ δεξιῶν, τὴν τῷ παθητικῷ τῆς ψυχῆς, ἡγουν πρακτικῶ, καθάπερ ἔλαιον ἀενάως γεννῶσαν τοὺς κατὰ τὴν

αὐτοὶ μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς κι ὄχι μὲ τὴν προφορὰ ἀπλῶν λόγων τὸν Πατέρα στὸν οὐρανό, δηλαδή τὸ Θεό, πού στὸ ὕψος τῶν μυστικῶν συλλήψεων τῆς γνώσης γεννᾶ στοὺς ἀγίους τὴ μεγαλοπρέπεια τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης πού προβάλλουν μὲ τὴν ἀρετὴ. «Γιὰ νὰ δοῦν», λέει, «τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα σας πού εἶναι στοὺς οὐρανοὺς»¹⁶.

Ἔτσι θὰ ἐννοήσῃ λοιπόν, μὲ τὸν τρόπο πού ἀναφέρθηκε, τὴ λυχνία καὶ τὴ λαμπάδα τοῦ ὁράματος. Ὅσο γιὰ τοὺς ἐφτὰ λύχνους θὰ θεωρήσῃ πῶς εἶναι ἡ διαίρεση τῶν διάφορων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, σύμφωνα μὲ τὴν προηγουμένη ἐξήγηση, πού φωτίζει μυστικὰ κι ἐπαναπαύεται σ' ὅποιον γίνεται τέλειος μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση ὅπως ὀρίζει ὁ Χριστός. Ἐπειδὴ ἡ Γραφή θεωρεῖ Χριστὸν ὅποιον ζεῖ σύμφωνα μὲ τὸ Χριστὸ καὶ διακρίνεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τρόπους καὶ λόγους, ὅσο εἶναι δυνατὸ στὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ βέβαια κι αὐτὸς ἔχει σοφία καὶ σύνεση, βουλή καὶ ἰσχύ, γνώση κι εὐσέβεια καὶ φόβο, μὲ τὰ ὁποῖα λέγεται ὅτι ὁ Θεός, σὰν μὲ νοητὰ μάτια, ἐπιβλέπει ὅλη τὴ γῆ τῆς καρδιᾶς τοῦ καθενός μας. Γιατὶ λέει, «ἐφτὰ ὀφθαλμοὶ εἶναι αὐτοὶ τοῦ Κυρίου πού βλέπουν ἀπὸ ψηλὰ σ' ὅλη τὴ γῆ»¹⁷.

«Καὶ ἐφτὰ ἐλαιοδοχεῖα γιὰ τοὺς λύχνους πού ἦταν ἐπάνω της». Ἐλαιοδοχεῖα εἶναι οἱ ἰκανότητες στὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία τῶν ἀξίων γιὰ τὴ διαίρεση τῶν θείων χαρισμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα χύνοντας, σὰν ἀπὸ κάποια ἀγγεῖα, λάδι, τὴ δύναμη τῶν μυστικῶν νοημάτων, φυλάγουν ἀσβηστο τὸ φῶς τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος.

Ὡς δύο ἐλιές θὰ ἐννοήσῃς, ὅπως προεῖπα, τὶς δύο Διαθηκῆς: τὴν Παλαιὰ στ' ἀριστερὰ τῆς λαμπάδας, ἡ ὁποία στὸ γνωστικὸ τῆς ψυχῆς, δηλαδή τὸ θεωρητικὸ, γεννᾶ, σὰν λάδι, τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν στὴν πράξη· τὴ Νέα πάλι στὰ δεξιὰ, πού γεννᾶ ἀδιάκοπα στὸ πρακτικὸ μέρος, σὰν λάδι, τοὺς θεωρητικοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν γνώσεων, ὥστε καὶ μὲ τὶς

θεωρίαν πνευματικούς λόγους τῶν γνώσεων, ἵνα δι' ἀμφοῖν
καλῶς κατακριβωθῆ τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν μυστήριον, ἐπίδει-
355 ξιν μὲν λόγου⁽³²⁾ τὸν βίον, δόξαν δὲ βίου τὸν λόγον ποιούμενον·
καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν θεωρίαν ἐνεργουμένην, τὴν δὲ θεωρίαν πρᾶ-
ξιν μυσταγωγουμένην· καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὴν μὲν ἀρετὴν φα-
νέρωσιν γνώσεως, τὴν δὲ γνῶσιν ἀρετῆς συντηρητικὴν ἐργαζό-
μενον δύναμιν, καὶ δι' ἀμφοῖν, ἀρετῆς λέγω καὶ γνώσεως, μίαν
360 σοφίαν συνισταμένην ἐπιδεικνύμενον, ἵνα γνῶμεν⁽³³⁾, ὅτι συμ-
φωνοῦσιν ἀλλήλαις διὰ πάντων αἱ δύο Διαθῆκαι κατὰ τὴν χάριν
πλέον εἰς ἑνὸς μυστηρίου συμπλήρωσιν, ἢ ὅσον ψυχὴ καὶ σῶμα
εἰς ἑνὸς ἀνθρώπου γένεσιν κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀλλήλοις συμ-
βαίνουσιν.

365 Εἰ δέ τις, ταῖς κατὰ νοῦν θεωρίαις φιλοτιμούμενος, ἐκλα-
βῶν εἴποι τὰς δύο ἐλαίας εἶναι τοὺς δύο νόμους, τὸν τε φυσικὸν
λέγω καὶ τὸν πνευματικόν, οὐκ ἔξω βέβηκε τῆς ἀληθείας. Ὁ
μὲν γὰρ φυσικὸς νόμος⁽³⁴⁾, ὡς ἐξ ἀριστερῶν τοῦ λαμπαδίου,
τουτέστι τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου, διὰ τῆς συγγενοῦς αἰ-
370 σθήσεως τοὺς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς πρὸς ἀρετὴν τρόπους νοηθήσε-
ται τῷ λόγῳ προσάγων, ὁ δὲ νοερός, ἡγουν πνευματικός, ἐκ δε-
ξιῶν, διὰ τῆς συγγενοῦς νοήσεως τοὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς πρὸς γνῶσιν
πνευματικὴν λόγους ἀναλεγόμενος, δι' ὧν τὰς διαφοροὺς ἔξεις
τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων καθάπερ λύχνων ἐπαρυστρίδας,
375 πρακτικῶν καὶ γνωστικῶν θεωρημάτων πληρώσαντες, ἄσβε-
στον τὸ φῶς τῆς ἀληθείας φυλάττομεν.

Γνωστικώτερον δὲ τυχὸν ὁ τόπος οὗτος τῆς Γραφῆς κατα-
νοούμενος, διὰ τῶν δύο ἐλαιῶν τῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου
καὶ ἐξ εὐωνύμων τὴν πρόνοιαν δηλοῖ καὶ τὴν κρίσιν, ὧν ἔστηκε
380 μέσος ὡς ἐπὶ λυχνίας χρυσεῆς, τῆς ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλη-
σίας, ἥτοι τοῦ καθ' ἕκαστον ἀγίου ψυχῆς, πᾶσιν πυρσεύων τῆς
ἀληθείας τὸ φῶς, ὁ τὸ πᾶν ὧς Θεὸς περιέχων Λόγος, καὶ τοὺς
κατὰ πρόνοιαν καὶ κρίσιν ἀληθινούς καὶ γενικωτάτους τῆς τῶν
ὄντων συνοχῆς ἀποκαλύπτων λόγους, καθ' οὓς, τὸ πρὸ πάντων
385 τῶν αἰῶνων προωρισμένον, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων ἐπι-

δύο νὰ διακριβωθεῖ τέλεια τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας, ποὺ ἔχει ἐπισφράγιση τοῦ λόγου τὸ βίον, καὶ δόξα τοῦ βίου τὰ λόγια, καθὼς καὶ τὴν πράξιν θεωρία ποὺ πράττεται καὶ τὴ θεωρία πράξι ποὺ διδάσκει. Καὶ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε μὲ συντομία, τὴν ἀρετὴν τὴν καθιστᾶ φανέρωση τῆς γνώσης, ἐνῶ τὴ γνώση τὴν κάνει δύναμη συντηρητικὴ τῆς ἀρετῆς, ἀποδεικνύοντας καὶ μὲ τὶς δύο, ἐννοῶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴ γνώση, ὅτι ὑπάρχει μία σοφία, ὥστε νὰ γνωρίσομε ὅτι οἱ δύο Διαθῆκες συμφωνοῦν μεταξύ τους σὲ ὅλα κατὰ τὴ χάριν, πρὸς συμπλήρωση ἐνὸς μυστηρίου περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι συμφωνοῦν ἐνωμόμενα μαζὶ στὴ γένεση ἐνὸς ἀνθρώπου ἢ ψυχῆ καὶ τὸ σῶμα.

Ἄν τώρα κάποιος, δείχνοντας ζῆλον γιὰ τὶς θεωρίες τοῦ νοῦ, ἐννοήσει καὶ πεῖ ὅτι οἱ δύο ἐλιές εἶναι οἱ δύο νόμοι, ἐννοῶ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς, δὲν βγῆκε ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ φυσικὸς δηλαδὴ νόμος, ἐπειδὴ εἶναι στ' ἀριστερὰ τῆς λαμπάδας, δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου ποὺ σαρκώθηκε, θὰ ἐννοήσομε ὅτι μὲ τὴ συγγενὴ του αἴσθησις προσάγει στὸ λόγο τοὺς τρόπους τῶν αἰσθητῶν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς. Ὁ νοερὸς, δηλαδὴ ὁ πνευματικὸς, ὄντας στὰ δεξιὰ, μὲ τὴ συγγενὴ του νόση ἀναλογίζεται τοὺς λόγους τῶν ὄντων γιὰ γνώση πνευματικὴ. Μὲ αὐτοὺς (δηλαδὴ τοὺς δύο νόμους), ἀφοῦ γεμίσομε τὶς διαφορὰς ἔξεις τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, σὰν μὲ ἐλαιοδοχεῖα τῶν λυχνariῶν, μὲ θεωρίες πρακτικὰ καὶ γνωστικὰ, διατηροῦμε ἄσβηστο τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.

Ἄν τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς Γραφῆς τὸ δοῦμε προσεκτικότερα, ἴσως μὲ τὶς δύο ἐλιές δεξιὰ κι' ἀριστερὰ στὴ λαμπάδα, δηλώνει τὴν πρόνοια καὶ τὴν κρίση, ὅπου ἀνάμεσά τους στέκεται, στὴν ἀγία καθολικὴ Ἐκκλησία, σὰν ἐπάνω σὲ λυχνία χρυσή, δηλαδὴ στὴν ψυχὴ τοῦ καθενὸς ἀγίου, σκορπίζοντας σ' ὅλους τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας, ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ περιέχει τὸ πᾶν καὶ ἀποκαλύπτει τοὺς λόγους τῆς πρόνοιας καὶ τῆς κρίσης τοὺς ἀληθινούς καὶ γενικότατους τῆς συνοχῆς τῶν ὄντων, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους συντελέστηκε τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας μας ποὺ προ-

τελεσθὲν τῆς σωτηρίας ἡμῶν μυστήριον συνέστηκεν· ὧν, τὴν μὲν πρόνοιαν⁽³⁵⁾, καθάπερ ἐλαίαν ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου τυγχάνουσαν, ἐν τῷ ἀφράστῳ τρόπῳ τῆς τοῦ Λόγου πρὸς τὴν λογικῶς ἐψυχωμένην σάρκα καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως, διὰ μό-
 390 νης καθορῶμεν τῆς πίστεως, τὴν δὲ κρίσιν ἐξ εὐωνύμων ὑπάρχουσαν, ἐν τῷ μυστηρίῳ τῶν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ ζωοποιῶν παθημάτων ἀρρήτως κατανοοῦμεν. Τὸ μὲν γὰρ ὡς ἀγαθὸς προηγουμένως κατὰ θελησιν γέγονεν⁽³⁶⁾, οἷα δὴ φύσει πάντων ὑπάρχων Σωτήρ, τὸ δὲ καθ' ἐκούσιον ἀνοχὴν
 395 ἐφεπομένως ὑπέμεινεν, ὡς Λυτρωτής. Οὐ γὰρ ἵνα πάθη προηγουμένως ὁ Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἵνα τὸν ἄνθρωπον σῶσῃ διὰ παθημάτων, ὑφ' ἧ, διὰ τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς, ἑαυτόν, ὁ κατ' ἀρχᾶς ἀπαθὴς ὑπάρχων, πεποίηκεν ἄνθρωπος.

400 Δεξιὸν οὖν τὸ κατὰ πρόνοιαν τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως ὑπάρχει μυστήριον, ὡς ἐνεργητικὸν τῆς ὑπὲρ φύσιν χάριτι πρὸ τῶν αἰώνων προωρισθείσης τῶν σωζομένων θεώσεως, ἧς οὐδεὶς τὸ παράπαν κατὰ φύσιν τῶν ὄντων ἐφικέσθαι δυνήσεται λόγος, εὐώνυμον δὲ τὸ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ζωοποιοῦ πάθους
 405 τοῦ κατὰ σάρκα παθεῖν βουληθέντος Θεοῦ, σαφῶς ὑπάρχει μυστήριον⁽³⁷⁾, ὡς ἐνεργητικὸν μὲν τῆς τῶν ἐπεισαχθέντων ἐκ τῆς παρακοῆς τῆ φύσει παρὰ φύσιν πάντων ἰδιωμάτων καὶ κινήματων παντελοῦς ἀναιρέσεως, ποιητικὸν δὲ τῆς τῶν προηγουμένως κατὰ φύσιν ἀπάντων ἰδιωμάτων τε καὶ κινήματων ἀνε-
 410 λιποῦς ἀποκαταστάσεως, καθ' ἣν οὐδεὶς τὸ παράπαν τῶν ὄντων κίβδηλος εὐρεθήσεται λόγος, ἐξ ὧν, προνοίας τέ φημι καὶ κρίσεως, ἡγουν σαρκώσεώς τε καὶ πάθους, διὰ τὸ στερρόν τε καὶ καθαρὸν καὶ ἀδιάφθορον τῆς κατὰ τὴν πράξιν ἀνδρικής ἀρετῆς καὶ ἀτρεψίας, διὰ τε τὸ διαφανὲς καὶ λαμπρὸν τῆς μυ-
 415 στικῆς θεωρίας καὶ γνώσεως, ὡς ἐκ μέσου δύο χαλκῶν ὀρέων ἐκβέβηκεν, ἰππείων ἀρμάτων δίκην⁽³⁸⁾, ἡ ἀγία τετράς τῶν

ορίστηκε πρὶν ἀπὸ ὄλους τοὺς αἰῶνες καὶ πραγματοποιήθηκε στοὺς τελευταίους καιροὺς. Ἀπὸ αὐτὰ τὴν πρόνοια, σὰν ἐλιά ἀπὸ τὰ δεξιὰ τῆς λαμπάδας, τὴ βλέπομε μόνο μὲ τὴν πίστη στὸν ἀνείπωτο τρόπο τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης τοῦ Λόγου μὲ τὴ σάρκα πού ἔχει λογικὴ ψυχὴ, ἐνῶ τὴν κρίση, ὄντας στ' ἀριστερά, τὴν κατανοοῦμε ἀνείπωτα στὸ μυστήριον τῶν ζωοποιῶν παθημάτων τοῦ Θεοῦ πού σαρκώθηκε γιὰ χάριμας. Καὶ τὴ σάρκωση βέβαια τὴ δέχτηκε μὲ τὴ θέλησή του πρῶτα ὡς ἀγαθός, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι Σωτήρας ὄλων, ἐνῶ τὸ πάθος τὸ ὑπέμεινε στὴ συνέχεια μ' ἐκούσια ἀνεκτικότητα ὡς λυτρωτής. Δὲν ἔγινε δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γιὰ νὰ πάθει πρῶτα ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσει μὲ τὰ παθήματά του τὸν ἄνθρωπο, στὰ ὁποῖα πάθη, ἐξαιτίας τῆς παράβασης τῆς θείας ἐντολῆς, ὀδήγησε τὸν ἑαυτό του ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος πού ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀπαθής.

Στὰ δεξιὰ λοιπὸν βρίσκεται τὸ σύμφωνο μὲ τὴν πρόνοια μυστήριον τῆς σάρκωσης τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ ἐνεργεῖ μὲ τὴ χάριμα πάνω ἀπὸ τὴ φύση τὴ θέωση τῶν σωζομένων πού ἀποφασίστηκε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες καὶ πού κανένας ἀπολύτως λόγος δὲ θὰ μπορέσει νὰ τὴν πλησιάσει σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῶν ὄντων. Στ' ἀριστερὰ βρίσκεται σαφῶς τὸ ἀντίστοιχο στὴν κρίση μυστήριον τοῦ ζωοποιῶ πάθους τοῦ Θεοῦ πού θέλησε νὰ πάθη κατὰ σάρκα, ἐνεργώντας τὴν τέλεια ἀναίρεση ὄλων τῶν ιδιωμάτων καὶ κινημάτων πού ἐπεισηλθαν παρὰ φύση στὴ φύση ἀπὸ τὴν παρακοὴ καὶ δημιουργώντας τὴν πλήρη ἀποκατάσταση ὄλων τῶν ιδιωμάτων καὶ κινημάτων πού ὑπῆρχαν προηγουμένως στὴ φύση μαας, καὶ στὴν ὁποῖα ἀποκατάσταση κανένας ἀπολύτως ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν ὄντων δὲ θὰ βρεθεῖ κίβδηλος. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν, ἐννοῶ τὴν πρόνοια καὶ τὴν κρίση, δηλαδὴ τὴ σάρκωση καὶ τὸ πάθος, ἐξαιτίας τῆς στερεότητος καὶ καθαρότητος καὶ τοῦ ἀδιάφθορου τῆς ἀνδρικῆς στὴν πράξιμα ἀρετῆς καὶ σταθερότητος, καθὼς καὶ ἐξαιτίας τῆς διαύγειας καὶ λαμπρότητος τῆς μυστικῆς θεωρίας καὶ γνώσης, σὰν ἀνάμεσα ἀπὸ δύο χάλκινα ὄρη βγήκε σὰν τέθριππο ἄρμα¹⁸ ἡ ἀγία τετράδα τῶν Εὐαγγε-

εὐαγγελίων, τῶν πᾶσαν διειληφόντων καὶ περιοδευσάντων τὴν γῆν, καὶ τὴν πληγὴν τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ ἰασαμένων, καὶ ἀναπαυσάντων τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ διὰ πίστεως, καὶ τῆς
 420 ἐπ' αὐτῇ κατὰ τὸν βίον καλῆς πολιτείας, ἐν γῆ Βορρᾶ⁽³⁹⁾, τουτέστιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἐν οἷς ὁ ζόφος ἐκράτει τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ἁμαρτίας τὴν φύσιν ἐτυράννει τὸ σκότος.

Ἡ πάλιν ἢ τοῖς ἀγίοις Εὐαγγελίοις τῶν τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν ἰσάριθμος δύναμις⁽⁴⁰⁾, πᾶσαν διαλαβοῦσα, καθά-
 425 περ γῆν, τῶν πιστῶν τὴν καρδίαν καὶ περιοδεύσασα τὴν ἐγγενομένην αὐτοῖς ἐκ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας πληγὴν, καὶ ἀναπαύσασα τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πρακτικῆς τῶν ἐντολῶν ἐνεργείας ἐν γῆ Βορρᾶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί, διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης φαινόμενον δείξασα τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος.

Ἡ πάλιν τὰς δύο ἐλαίας νοητέον⁽⁴¹⁾ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν
 430 πρᾶξιν, ὧν, τῆς μὲν θεωρίας⁽⁴²⁾ ἢ κατὰ σάρκωσιν πρόνοια δίδωσι φαίνεσθαι τὸν λόγον, τῆς δὲ πράξεως ἢ κατὰ τὸ πάθος κρίσις δίδωσιν ἐνεργεῖσθαι τὸν τρόπον, ὡς τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν ἐκ δεξιῶν οὔσης τοῦ Λόγου, τῆς δὲ κατὰ σῶμα ἐξ εὐωνύμων
 435 ὑπαρχούσης· καὶ τῆς μὲν τὸν νοῦν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ καλούσης συγγένειαν, τῆς δὲ τῷ Πνεύματι τὴν αἴσθησιν ἀγιαζούσης καὶ τῶν παθῶν αὐτῆς τοὺς τύπους ἀφαιρουμένης.

Ἡ πάλιν, πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν τὰς δύο νοητέον ἐλαίας⁽⁴³⁾, ὧν ἔστηκε μέσος ὁ Λόγος, κατὰ μὲν τὴν πίστιν ὁρ-
 440 θῶς παρὰ τῶν πιστῶν προσκυνούμενος, κατὰ δὲ τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους εὐαρεστήσεως εὐσεβῶς λατρευόμενος.

Ἡ τοὺς δύο λαούς, τὸν ἐξ ἐθνῶν λέγω καὶ τὸν ἐξ Ἰουδαίων⁽⁴⁴⁾, ἐλαίαις δύο παρείκασεν ὁ Λόγος, οὗς καὶ πίοτης
 445 υἱός, ὡς περ ἐρμηνεύων τὰς ἐλαίας, διὰ τὴν ἐν Πνεύματι γέννησιν καὶ τὴν πρὸς θεῶσιν χάριν τῆς υἰοθεσίας προσηγόρευσεν, ὧν μέσος ἔστηκε ὁ σαρκωθείς Θεός, ὡς ἐπὶ λυχνίας, τῆς μιᾶς

19. Περιοδευταί: περιόδευαν τίς περιοχές, καταρτίζοντας τοὺς πιστοὺς.

λίω, πού ἀγκάλιασαν καὶ περιόδευσαν¹⁹ ὅλη τὴ γῆ καὶ θεράπευσαν τὸ τραῦμα τοῦ Ἀδὰμ ἀπὸ τὴν παράβαση καὶ ἀνάπαυσαν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν πίστη τους καὶ τὴν σύμφωνη μ' αὐτὴ καλὴ πολιτεία στὴ ζωὴ τους, στὴ 'γῆ τοῦ Βορρᾶ', δηλαδὴ στὰ ἔθνη, ὅπου ἐπικρατοῦσε ὁ ζόφος τῆς ἄγνοιας καὶ τυραννοῦσε τὴ φύση τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας.

Ἡ πάλι ἡ ἰσάριθμη μὲ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια δύναμη τῶν γενικῶν ἀρετῶν ἀφοῦ ἀγκάλιασε, σὰν γῆ, ἀκέραιη τὴν καρδιὰ τῶν πιστῶν, κι ἀφοῦ περιοδεύοντας θεράπευσε τὸ τραῦμα τῆς ἀτιμίας τῶν παθῶν πού προκλήθηκε σ' αὐτοὺς κι ἀφοῦ ἀνάπαυσε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν πρακτικὴ ἐνέργεια τῶν ἐντολῶν, ἔδειξε τὸ νόμο τοῦ Πνεύματος φανερώνοντάς τον μὲ τὰ ἔργα δικαιοσύνης 'στὴ γῆ τοῦ Βορρᾶ', δηλαδὴ στὴ σάρκα.

Ἡ ἀλλιῶς, τὶς δύο ἐλιές πρέπει νὰ τὶς ἐκλάβομε ὡς τὴ θεωρία καὶ τὴν πράξη, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ πρόνοια γιὰ τὴ σάρκωση ἐπιτρέπει νὰ φανεῖ ὁ λόγος τῆς θεωρίας, ἐνῶ ἡ κρίση γιὰ τὸ πάθος ἐπιτρέπει νὰ ἐνεργεῖται ὁ τρόπος τῆς πράξης, γιὰτὶ ἐκεῖνη πού ἀφορᾷ τὴν ψυχὴ εἶναι στὰ δεξιὰ τοῦ Λόγου, ἐνῶ αὐτὴ πού ἀφορᾷ στὸ σῶμα εἶναι στ' ἀριστερά. Καὶ ἡ μία καλεῖ τὸ νοῦ πρὸς τὴ συγγένεια τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀγιάζει τὴν αἴσθησι μὲ τὸ Πνεῦμα καὶ ἀφαιρεῖ τοὺς τύπους τῶν παθῶν της.

Ἡ ἀκόμα, τὶς δύο ἐλιές πρέπει νὰ τὶς θεωρήσομε ὡς τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγαθὴ συνείδηση, πού ἀνάμεσά τους στέκει ὁ Λόγος καὶ ὅσον ἀφορᾷ στὴν πίστη προσκυνεῖται ὀρθὰ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ἐνῶ ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀγαθὴ συνείδηση λατρεύεται μ' εὐσέβεια μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ ἐνὸς πρὸς ἄλλον.

Ἡ μποροῦμε νὰ θεωρήσομε ὅτι μὲ τὶς ἐλιές παρομοίασε ὁ λόγος τοὺς δύο λαοὺς, τὰ ἔθνη ἐννοῶ καὶ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὁποῖους, ἐρμηνεύοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὶς ἐλιές, τοὺς ὀνόμασε καὶ «κνίους πίότητος»²⁰ (θαλεροὺς υἱούς), ἐξαιτίας τῆς πνευματικῆς γέννησης καὶ τῆς χάριτος τῆς υἰοθεσίας γιὰ θέω-

καὶ μόνης καθολικῆς Ἐκκλησίας, καταλλάσσων αὐτοὺς ἑαυτῶ
 τε καὶ ἀλλήλοις καὶ ποιῶν φωτὸς τοῦ κατ' ἀρετὴν τε καὶ
 450 γνῶσιν γεννητικούς.

Τυχὸν δὲ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα διὰ τῶν δύο ἐλαιῶν
 παρηνίξατο μυστικῶς ὁ λόγος⁽⁴⁵⁾, τὴν μὲν ὡς λόγοις ἀληθοῦς
 γνώσεως κομῶσαν κατὰ τὴν ἐλαίαν, τὸ δὲ ὡς ἀρετῶν πράξεις
 πεπυκασμένον.

455 Εἰ δὲ καὶ τοὺς δύο κόσμους διὰ τῶν δύο ἐλαιῶν ὁ τῆς
 Γραφῆς αἰνίττεται λόγος⁽⁴⁶⁾, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ οὕτω νοούμε-
 νος, ὧν ἴσταται μέσος ὡς Θεὸς ὁ Λόγος, τὸν μὲν νοητὸν ἐν τῷ
 αἰσθητῷ φαίνεσθαι τοῖς τύποις μυστικῶς διαγράφων⁽⁴⁷⁾, τὸν δὲ
 αἰσθητὸν ἐν τῷ νοητῷ τοῖς λόγοις ὄντα νεοῖσθαι διδάσκων.

460 Εἰ δὲ καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ τὴν μέλλουσαν ἢ κατὰ
 τὰς ἐλαίας διετύπωσεν ὁρασις⁽⁴⁸⁾, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ οὕτω τῆς
 θεωρίας ὁ τρόπος, ὧν ἴσταται μέσος ὁ Λόγος, τῆς μὲν ἀπάγων
 διὰ τῆς ἀρετῆς, πρὸς δὲ τὴν ἐπανάγων διὰ τῆς γνώσεως. Ὅπερ
 νοήσας τυχὸν ὁ θαυμαστὸς Ἀμβακούμ, φησὶν· «ἐν μέσῳ δύο
 465 ζωῶν γνωσθήσῃ», ζωὰς λέγων, ὥσπερ τὰ ὄρη τὰ χαλκᾶ καὶ
 τὰς ἐλαίας ὁ μέγας Ζαχαρίας, τοὺς δύο κόσμους, ἡγουν αἰῶνας,
 ἢ τὰς προσφυεῖς αὐτῶν ζωάς, ἢ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἢ τὴν
 πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν, ἢ τὴν ἐξιν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ἐνέρ-
 γειαν, ἢ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, ἢ τὴν Παλαιὰν ὄλην καὶ
 470 τὴν Νέαν Διαθήκην, ἢ τοὺς δύο νόμους, τὸν ἐξ ἐθνῶν καὶ τὸν ἐξ
 Ἰουδαίων, ἢ τοὺς δύο νόμους, τὸν φυσικὸν καὶ τὸν πνευματι-
 κόν, ἢ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγαθὴν συνειδησιν, ὧν μέσος ἴσταται
 διὰ πάντων ὑμνουῦμενος καὶ δοξαζόμενος ὁ Λόγος, καὶ πρὸς
 μίαν τοῦ καλοῦ τὰ πάντα σύμπνοιαν ἄγων, ὡς πάντων Θεός,
 475 καὶ διὰ τοῦτο πάντα ποιήσας, ἵνα πάντων γένηται τῆς καθ'
 ἑνωσιν πρὸς ἀλλήλα τοῦ καλοῦ ταυτότητος δεσμὸς ἀδιάλυτος.

ση, στοὺς ὁποίους ἀνάμεσα στέκει ὁ Θεὸς πού σαρκώθηκε, σὰν ἐπάνω σὲ λυχνία, στὴ μία καὶ μόνη καθολικὴ Ἐκκλησία, συνδιαλλάσσοντάς τους μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μεταξύ τους καὶ κἄνοντάς τους νὰ παράγουν τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης.

Ἴσως ὁμως μὲ τις δύο ἐλιές ὁ λόγος τῆς Γραφῆς ὑπαινίχθηκε μυστικὰ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα· τὴν ψυχὴ, γιατί εἶναι φορτωμένη, ὅπως ἡ ἐλιά, μὲ λόγους ἀληθινῆς γνώσης, καὶ τὸ σῶμα, γιατί εἶναι στολισμένο μὲ τις πράξεις τῆς ἀρετῆς.

Ἄν ὁμως μὲ τις δύο ἐλιές ὁ λόγος τῆς Γραφῆς ὑπαινίσσεται τοὺς δύο κόσμους, εἶναι σωστὸς καὶ μ' αὐτὸ τὸ νόημα, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους στέκεται ὁ Λόγος ὡς Θεός, παρουσιάζοντας τὸ νοητὸ νὰ φαίνεται μυστικὰ μὲ τοὺς τύπους μέσα στὸν αἰσθητό, καὶ διδάσκοντας νὰ νοοῦμε ὅτι ὁ αἰσθητὸς βρίσκεται μέσα στοὺς λόγους.

Ἄν πάλι τὸ ὄραμα μὲ τις ἐλιές παρουσίασε καὶ τὴν παρούσα καὶ τὴ μέλλουσα ζωὴ, εἶναι σωστὸς κι αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἐρμηνείας. Κι ἀνάμεσα σ' αὐτὲς στέκει ὁ Λόγος ἀπὸ τὴ μιὰ ἀπομακρύνοντάς τοὺς πιστοὺς μὲ τὴν ἀρετὴ, καὶ πρὸς τὴν ἄλλη ἐπαναφέροντάς τους μὲ τὴ γνώση. Αὐτὸ ἴσως κατανόησε ὁ θαυμασιὸς Ἀμβρακοῦμ καὶ λέει· «θὰ γνωσθεῖ ἀνάμεσα σὲ δύο ζωές»²¹, λέγοντας ζωές τοὺς δύο κόσμους, δηλαδὴ τοὺς αἰῶνες, ὅπως τὰ χάλκινα ὄρη καὶ τις ἐλιές ὁ μέγας Ζαχαρίας, ἢ τις ταιριαστὲς σ' αὐτὰ ζωές, ἢ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἢ τὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία, ἢ τὴν δυνατότητα γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν ἐνέργειά του, ἢ τὸ νόμο καὶ τοὺς προφῆτες, ἢ ὅλη τὴν Παλαιὰ καὶ τὴ Νέα Διαθήκη, ἢ τοὺς δύο λαοὺς, τὰ ἔθνη καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ἢ τοὺς δύο νόμους, τὸ φυσικὸ καὶ τὸν πνευματικὸ, ἢ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγαθὴ συνείδηση, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα στέκει ὁ Λόγος πού ὄλα τὸν ὑμνοῦν καὶ τὸν δοξάζουν καὶ πού ὁδηγεῖ τὰ πάντα σὲ μιὰ σύμπνοια τοῦ καλοῦ ὡς Θεὸς τῶν πάντων καὶ πού γι' αὐτὸ τὰ δημιούργησε ὄλα, γιὰ νὰ γίνει ὄλων δεσμὸς ἀδιάλυτος τῆς ταυτότητας τοῦ καλοῦ μὲ τὴν ἐνωση μεταξύ τους.

Λυχνίαν δὲ κατὰ τὴν ὄρασιν τυχὸν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν
 ψυχὴν εἶπεν ὁ λόγος, ὡς ἐπίκτητον φύσει τὸ τῆς χάριτος φῶς
 ἔχουσαν καὶ ἐπισκευαστόν, διότι μόνου τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν
 480 ἐστὶ τὸ ἀγαθόν, ἐξ οὗ κατὰ μετοχὴν πάντα φωτίζεται τε καὶ
 ἀγαθύνεται, τὰ φωτὸς κατὰ φύσιν καὶ ἀγαθότητος δεκτικά.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων, συμμετρίας φροντίζων διῆλ-
 θεν ὁ λόγος, αὐτὸς δὲ παρ' ἑαυτοῦ σὺν Θεῷ τὰ κρείττω τούτοις
 ἐπιθεωρήσας, φαίδρυνον, ὅσιε πάτερ, ταῖς ἀειφανέσι τῆς σῆς
 485 διανοίας ἀκτῖσι τὴν ἀμβλωποῦσάν μου ψυχὴν.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Τίς ἡ λυχνία.
- 2 Πῶς ἀκίβδηλος χρυσός ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία.
- 3 Πῶς καθαρὰ.
- 4 5 Πῶς ἀμίαντος.
- 5 Πῶς ἀχραντος.
- 6 Τί τὸ λαμπάδιον τῆς λυχνίας.
- 7 Οὐ πᾶς ἄνθρωπος εἰς τοῦτον ἐρχόμενος τὸν κόσμον, φησὶν,
 ὑπὸ τοῦ Λόγου πάντως φωτίζεται· πολλοὶ γὰρ ἀφώτιστοι
 10 διαμένουσι καὶ τοῦ κατ' ἐπίγνωσιν ἀμέτοχοι φωτός, ἀλλὰ
 δῆλον ὅτι, πᾶς ἄνθρωπος κατ' οἰκείαν γνώμην εἰς τὸν ἀλη-
 θῆ κόσμον τῶν ἀρετῶν ἐρχόμενος· πᾶς γὰρ ὁ κατ' ἀλή-
 θειαν διὰ τῆς αὐθαιρέτου γεννήσεως εἰς τοῦτο ἐρχόμενος
 τῶν ἀρετῶν τὸν κόσμον, ὑπὸ τοῦ Λόγου πάντως φωτίζε-
 15 ται, λαμβάνων ἕξιν ἀρετῆς ἀμετακίνητον καὶ γνώσεως
 ἀληθοῦς ἐπιστήμην ἀπταιστον.
- 9 Πῶς καὶ λύχνος ἐστὶν ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος.
- 10 Τίς ὁ μόδιος, ὅφ' ὃν ὁ λύχνος οὐ γίνεται καλυπτόμενος.

Λυχνία στὸ ὄραμα ἴσως εἶπε ὁ Λόγος τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπειδὴ ἔχουν στὴ φύση τους τὸ φῶς τῆς χάριτος ἐπίκτητο καὶ δυνάμενο νὰ φανερωθεῖ. Γιατὶ τὸ ἀγαθὸ κατὰ φύσιν ἀνήκει μόνον στὸ Θεὸ κι ἀπὸ αὐτὸν κατὰ μετοχὴ φωτίζονται τὰ πάντα καὶ ἀγαθύνονται, ὅσα ἀπὸ τὴ φύσιν τους μποροῦν νὰ δεχτοῦν τὸ φῶς καὶ τὴν ἀγαθότητα.

Αὐτὲς τὶς ἐρμηνεῖες γιὰ τὰ θέματα αὐτὰ ἔδωσε ὁ λόγος μου φροντίζοντας τὴ συμμετρία. Ὁ ἴδιος τώρα ἀπὸ μόνος σου μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ πρόσθεσέ τους τὰ σπουδαιότερα καὶ φαίδρυνε, ὅσιε πατέρα, μὲ τὶς ἀείφωτες ἀκτίνες τῆς διάνοιάς σου τὴ θαμποβλέπουσα ψυχὴ μου.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Τί εἶναι ἡ λυχνία.
2. Πῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι γνήσιος χρυσός.
3. Πῶς εἶναι καθαρή.
4. Πῶς εἶναι ἀμίαντη.
5. Πῶς εἶναι ἄχραντη.
6. Πῶς εἶναι ἀμείωτη.
7. Τί εἶναι ἡ λαμπάδα τῆς λυχνίας.
8. Δὲ φωτίζεται, λέει, ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὸ Λόγο κάθε ἄνθρωπος, ποὺ ἔρχεται στὸν κόσμον. Πολλοὶ παραμένουν δίχως φωτισμὸ καὶ ἀμέτοχοι ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἐπίγνωσης. Ἀλλὰ εἶναι φανερὸ ὅτι φωτίζεται κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἔρχεται μὲ δική του γνώμη στὸν κόσμον τῶν ἀρετῶν. Καθένας λοιπὸν ποὺ ἀληθινᾶ μὲ αὐτόγνωμη γέννηση ἔρχεται σ' αὐτὸν τὸν κόσμον τῶν ἀρετῶν δέχεται ὅπωςδήποτε τὸ φῶς ἀπὸ τὸ Λόγον, λαμβάνοντας ἀμετακίνητη ἔξω τῆς ἀρετῆς καὶ ἀσφαλτῆ ἐπιστήμη τῆς ἀληθινῆς γνώσης.
9. Πῶς συμβαίνει νὰ εἶναι λυχνός ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ σαρκώθηκε.
10. Τί εἶναι ὁ μῦθος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ καλυφθεῖ ὁ λόγος μπαίνοντας ἀπὸ κάτω.

- 11 *Εἰς τὴν αἰσθησιν τὴν γυναῖκα καὶ εἰς τὴν ἡδονὴν τὸν ὄφιν*
 20 *ἐθεώρησεν· ἄμφω γὰρ πρὸς τὸν λόγον κατὰ διάμετρον*
ἀφροστήκασιν.
- 12 *Ὅτι, λαβοῦσα τὸν νοῦν ἢ αἰσθησις ὑποχείριον, διδάσκει*
πολύθεον, δι' ἐκάστης αἰσθήσεως τῇ περὶ τὰ πάθη δουλεία
ὡς θεῖον τὸ προσφυὲς αἰσθητὸν θεραπεύουσα.
- 13 25 *Τίνας τοὺς λύχνους ὁ Λόγος φησίν;*
- 14 *Βλέπε τῆς χάριτος τὸ μέγεθος, βλέπε θεολογίας ἀπέραντον*
τὸ πέλαγος.
- 15 *Τίνων εἰσὶ κατορθωτικὰ τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα.*
- 16 *Τίνες εἰσὶ κατ' ἄλλον θεωρίας τρόπον οἱ λύχνοι.*
- 17 30 *Τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν φόβος, εὐσέβειά τε καὶ γνῶσις*
ἐργάζονται, τὴν δὲ φυσικὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν ἰσχὺς καὶ
βουλή καὶ σύνεσις κατορθοῦσι, τὴν δὲ μυστικὴν θεολογίαν
σοφία μόνη θεία χαρίζεται.
- 18 *Μέσα καλεῖ τὴν τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν οὐσίαν,*
 35 *δι' ὧν πρὸς τὸν Θεὸν ὡς αἰτίαν τῶν ὄντων ὁ ἀνθρώπινος*
νοῦς ἀνάγεσθαι πέφυκεν.
- 19 *Τίνες εἰσὶ κατὰ τὴν ἀναγωγὴν αἱ τῶν λύχνων ἐπαρυστρί-*
δες.
- 20 *Τίνες αἱ δύο τυγχάνουσιν ἐλαῖαι.*
- 21 *Ἀνακεφαλαίωσις τῶν θεωρηθέντων ὀριστικὴ καὶ σύν-*
 40 *τομος.*
- 22 *Τί τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν.*
- 23 *Ἡ Παλαιά, φησίν, Διαθήκη, πράξεως καὶ ἀρετῆς ὑπάρχου-*
σα σύμβολον, συμφωνεῖν τὸ σῶμα τῷ νοῖ παρασκευάζει
κατὰ τὴν κίνησιν, ἢ δὲ Νέα, θεωρίας καὶ γνώσεως οὔσα
 45 *ποιητικὴ, τὸν μυστικῶς αὐτῆς ἀντεχόμενον νοῦν τοῖς θείοις*
καταφαιδρύνει χαρίσμασιν.
- 24 *Ἄλλης θεωρίας τρόπος ἰδικός, εἰς τὴν ἐκάστου ψυχὴν*
ἀναφέρων τὴν τε λυχνίαν καὶ τὰ τῆς λυχνίας.
- 25 *Τίς ὁ λύχνος.*
- 26 50 *Ἐκείνων ὁ Θεός, φησίν, λέγεται τε καὶ γίνεται κατὰ τὴν χά-*
ριν Πατῆρ, τῶν μόνην ἐχόντων καθαρὰν τὴν γνωμικὴν ἐν
πνεύματι γέννησιν, καθ' ἣν, ὡσπερ ψυχῆς πρόσωπον τὸν

11. Στὴν αἴσθησις εἶδε τὴν γυναῖκα καὶ στὴν ἡδονὴν τὸ φίδι, γιὰ καὶ τὰ δύο εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετα πρὸς τὸ λόγος.
12. Κάνοντας ἢ αἴσθησις ὑποχείριό της τὸ νοῦ, διδάσκει τὴν πολυθεΐα, λατρεύοντας μὲ κάθε αἴσθησις, ἐξαιτίας τῆς δουλείας της στὰ πάθη, τὸ ἀνάλογο αἰσθητὸ ὡς θεῖο.
13. Γιὰ ποιούς λύχνους μιλάει ὁ Λόγος.
14. Πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς χάριτος, πρόσεχε τὸ ἀπέραντο πέλαγο τῆς θεολογίας.
15. Ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ κατορθώνουν τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος.
16. Ποιοὶ εἶναι ἀπὸ ἄλλη θεωρητικὴ ἄποψη οἱ λύχνοι.
17. Τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία τὴν πραγματοποιοῦν ὁ φόβος, ἢ εὐσέβεια καὶ ἢ γνώσις, τὴ φυσικὴ πνευματικὴ θεωρία τὴν κατορθώνει ἢ ἰσχὺς καὶ ἢ βουλή καὶ ἢ σύνεσις, ἐνῶ τὴ μυστικὴ θεολογία τὴ χαρίζει μόνο ἢ θεῖα σοφία.
18. Ἐνδιάμεσα καλεῖ τὴν οὐσία τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν, μέσω τῶν ὁποίων ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ὡς ἀπὸ τὴ φύσις του, ὑψώνεται στὸ Θεὸ ὡς αἰτία τῶν ὄντων.
19. Ποιὰ εἶναι μεταφορικὰ τὰ ἐλαιοδοχεῖα τῶν λυχναριῶν.
20. Ποιές εἶναι οἱ δύο ἐλιές.
21. Ὅριστικὴ καὶ σύντομη ἀνακεφαλαίωσις ὄσων εἰπώθησαν.
22. Ποιὸ εἶναι τὸ ἀριστερὸ καὶ ποιὸ τὸ δεξιό.
23. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ποὺ εἶναι τὸ σύμβολο τῆς πράξις τῆς ἀρετῆς κάνει τὸ σῶμα κατάλληλο νὰ ἐναρμονίζει τὴν κίνησίν του μὲ τὸ νοῦ, ἐνῶ ἡ Νέα Διαθήκη, ἐπειδὴ πραγματοποιεῖ τὴ θεωρία καὶ τὴ γνώσις χαροποιεῖ μὲ θεῖα χαρίσματα τὸ νοῦ ποὺ ἐπιμένει μυστικὰ στὴ μελέτη της.
24. Εἰδικὸς τρόπος ἄλλης θεωρίας ἀναφερόμενος στὴν ψυχὴ τοῦ καθενός, στὴ λυχνία καὶ στὰ σχετικὰ μὲ τὴ λυχνία.
25. Ποιὸς εἶναι ὁ λύχνος.
26. Πατέρας κατὰ χάρις λέγεται καὶ γίνεται ὁ Θεὸς ἐκείνων ποὺ ἔχουν καθαρὴ τὴν ἐκούσιαν πνευματικὴ γέννησίν τους, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἔχουν σὰν πρόσωπο τῆς ψυχῆς νὰ φαί-

ἐν ἀρεταῖς τοῦ γεννήσαντος Θεοῦ χαρακτηῖρα φαινόμενον
 ἔχοντες κατὰ τὸν βίον, τοὺς θεωμένους τῇ μεταβολῇ τῶν
 55 τρόπων δοξάζειν τὸν Θεὸν παρασκευάζουσι, τὸν οἰκεῖον
 βίον πρὸς μίμησιν παρέχοντες· αὐτοῖς ἐξαίρετον ἀρετῆς
 ἐξεμπλάριον. Οὐ γὰρ λόγῳ ψιλῶ Θεὸς δοξάζεσθαι πέφυ-
 κεν, ἀλλ' ἔργοις δικαιοσύνης πολλῶ πλείονα λόγου βρῶσι
 τὴν θεῖαν μεγαλοπρέπειαν.

27 60 Τίνας εἶναι δεῖ νοεῖν τοὺς ἑπτὰ λύχνους;

28 Τίνες αἱ ἐπαρυστρίδες;

29 Τίνες αἱ δύο ἐλαῖαι;

30 Ἡ μὲν Παλαιά, φησί, τῶ γνωστικῶ χορηγεῖ τοὺς τρόπους
 τῶν ἀρετῶν, ἡ δὲ Νέα τῶ πρακτικῶ γνώσεως ἀληθοῦς
 65 λόγους χαρίζειται.

31 Ὅτι τὸ πρακτικὸν τὸ τῆς ψυχῆς παθητικὸν λέγει.

32 Ὁ τῇ πράξει σωματουμένην, φησί, τὴν γνῶσιν καὶ τῇ
 γνώσει ψυχουμένην τὴν πρᾶξιν δεικνύς, τὸν ἀκριβῆ τρόπον
 εὔρε τῆς ἀληθοῦς θεουργίας. Ὁ δ' ὀποτέραν τούτων τῆς
 70 ἑτέρας ἔχων διεzeugμένην, ἡ τὴν γνῶσιν ἀνυπόστατον
 ἐποίησε φαντασίαν, ἡ τὴν πρᾶξιν ἀψυχον κατέστηκεν εἰ-
 δωλον· γνῶσις γὰρ ἀπρακτος, φαντασίας οὐδὲν διενήνοχεν,
 ὑφεστῶσαν αὐτὴν τὴν πρᾶξιν οὐκ ἔχουσα· καὶ πρᾶξις ἀλό-
 γιστος ἀψύχῳ ταυτὸν εἰδώλῳ καθέστηκε, ψυχοῦσαν αὐτὴν
 75 γνῶσιν οὐκ ἔχουσα.

33 Ὡσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα ποιεῖ κατὰ σύνθεσιν ἄνθρωπον,
 οὕτω πρᾶξις καὶ θεωρία μίαν κατὰ σύνοδον σοφίαν ἀποτε-
 λεῖ γνωστικὴν· καὶ Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη μυστήριον ἐν
 ἀπεργάζεταιται.

34 80 Ἀριστερὸς μὲν ὁ φυσικὸς νόμος διὰ τὴν αἴσθησιν, προσάγει
 δὲ τῶ Λόγῳ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν καὶ ποιεῖ γνῶσιν
 ἐνεργουμένην. Ὁ δὲ πνευματικὸς νόμος ὡς δεξιὸς μὲν ἐστι

νεται στὸ βίο τους μὲ τὶς ἀρετὲς τὸ χαρακτήρα τοῦ Θεοῦ ποὺ τοὺς γέννησε, παρασκευάζουν ἐκείνους ποὺ τοὺς βλέπουν νὰ δοξάζουν τὸ Θεὸ μὲ τὴ μεταβολὴ τῆς συμπεριφορᾶς τους, προτείνοντάς τους ὡς ἐξαιρετο παράδειγμα πρὸς μίμηση τὸν ἴδιο τους βίο. Γιατὶ δὲν θέλει ὁ Θεὸς νὰ δοξάζεται μὲ ἀπλὰ λόγια ἀλλὰ μὲ ἔργα δικαιοσύνης ποὺ διαλαλοῦν πολὺ περισσότερο ἀπο ὅσο ὁ λόγος τῆ θεΐα μεγαλοπρέπεια.

27. Τί πρέπει νὰ ἐννοήσομε πὼς εἶναι οἱ ἑπτὰ λύχνοι.
28. Τί εἶναι τὰ ἑπτὰ ἐλαιοδοχεῖα.
29. Τί εἶναι οἱ δύο ἐλιές.
30. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη χορηγεῖ, λέει, στὸ γνωστικὸ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν, ἐνῶ ἡ Νέα χαρίζει στὸν πρακτικὸ τοὺς λόγους τῆς ἀληθινῆς γνώσης.
31. Μὲ τὸ πρακτικὸ ἐννοεῖ τὸ παθητικὸ τῆς ψυχῆς.
32. Ὅποιος δείχνει τὴ γνώση νὰ ὑλοποιεῖται μὲ τὴν πράξη καὶ τὴν πράξη νὰ πνευματίζεται μὲ τὴ γνώση, βρῆκε τὸν ἀκριβῆ τρόπο τῆς ἀληθινῆς θεοπραξίας. Ὅποιος ὅμως ἔχει αὐτὲς χωρισμένη τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἢ ἔκανε τὴ γνώση ἀνυπόστατη φαντασία ἢ κατάντησε τὴν πράξη ἄψυχο εἶδωλο. Γιατὶ γνώση ποὺ δὲ γίνεται πράξη, δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴ φαντασία, ἀφοῦ δὲν ἔχει σὰν ὑπόβαθρό της τὴν ἴδια τὴν πράξη. Καὶ πράξη πάλι χωρὶς σκέψη καταντᾷ τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἄψυχο εἶδωλο, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴ γνώση νὰ τὴν κάμνει πνευματικὴ.
33. Ὅπως ὅταν συνενωθοῦν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀποτελοῦν τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι καὶ ἡ πράξη καὶ ἡ θεωρία ὅταν ἐνωθοῦν κάνουν μιὰ σοφία πνευματικὴ. Καὶ ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Νέα Διαθήκη πραγματοποιοῦν ἓνα μυστήριον.
34. Ὁ φυσικὸς νόμος ἐξαιτίας τῆς αἰσθησης εἶναι στ' ἀριστερά, προσφέρει στὸ Λόγο τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν καὶ παρέχει γνώση ἔμπρακτη. Ὁ πνευματικὸς πάλι νόμος, ἐπειδὴ βρίσκειτα στὰ δεξιά, ἀνήκει στὸ νοῦ, ἀναμιγνύει στὴν αἴσθη-

διὰ τὸν νοῦν, μίγνυσι δὲ τῇ αἰσθήσει τοὺς ἐν τοῖς οὖσι πνευματικοὺς λόγους καὶ ποιεῖ πρᾶξιν λελογισμένην.

35 85 Ἡ πρόνοια, φησίν, ἐν τῷ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθῆναι σαρκὶ τὸν Λόγον δείκνυται, ἢ δὲ κρίσις ἐν τῷ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ καταδέξασθαι φαίνεται, δι' ὧν, ἐνώσεως καὶ πάθους, ἢ τοῦ παντὸς σωτηρία συνέστηκεν.

36 Ἡ μὲν σάρκωσις, φησίν, εἰς τὴν τῆς φύσεως σωτηρίαν γέγονε, τὰ δὲ πάθη πρὸς λύτρωσιν τῶν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῷ
90 θανάτῳ κατεχομένων.

37 Τὸ μυστήριον, φησί, τῆς ἐνανθρωπήσεως, τὰ μὲν παρὰ φύσιν ἀφίστησιν ἰδιώματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὰ δὲ κατὰ φύσιν ἀποκαθίστησιν.

38 Πρόνοιαν καὶ κρίσιν, σάρκωσίν τε καὶ πάθος, ὄρη χαλκᾶ
95 νενόηκεν, ἐξ ὧν ἢ τῶν Εὐαγγελίων ἐκβαίνει τετράς.

39 Γῆν Βορρᾶ τὰ ἔθνη νενόηκεν, ἅτινα ὡς ἐν χώρᾳ σκοτόους ὑπῆρχόν ποτε τῇ πλάνῃ τῆς ἀγνοίας· νῦν δὲ γεγόνασιν ἐν χώρᾳ φωτός, τῇ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας, κατὰ τὴν χάριν τῆς ἀγίας τῶν Εὐαγγελίων τετράδος, ὡς στοιχείων ἀφθάρ-
100 των, κατὰ τὸν ἔσω καὶ νοερὸν ἄνθρωπον εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀναπλασθέντες διὰ τῆς πίστεως.

40 Ἄλλη θεωρία τῶν τεσσάρων ἀρμάτων.

41 Ἄλλη θεωρία τῶν ἐλαιῶν.

42 Ὁ μὲν θεωρητικὸς, φησί, τὸν κατὰ τὴν πρόνοιαν λόγον τῆς
105 σαρκώσεως ἔχει φαινόμενον, ὁ δὲ πρακτικὸς τὸν κατὰ τὴν κρίσιν τῶν παθημάτων τοῦ Λόγου τρόπον ἐνεργούμενον δείκνυσιν.

43 Εἰς τὰς ἐλαίας ἄλλη θεωρία.

44 Εἰς τὰς αὐτὰς ἄλλη θεωρία.

45 110 Ἄλλη περὶ τῶν αὐτῶν θεωρία.

46 Ἄλλη περὶ τῶν δύο ἐλαιῶν θεωρία.

- ση τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν ὄντων καὶ παρέχει πράξῃ ἔλλογη.
35. Ἡ πρόνοια, λέει, φανερώνεται μὲ τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση τοῦ Λόγου μὲ τὴ σάρκα, ἐνῶ ἡ κρίσις καταφαίνεται μὲ τὴ συγκατάθεσίν του νὰ πάθει κατὰ σάρκα γιὰ χάριμας. Μ' αὐτά, τὴν ἔνωση καὶ τὸ πάθος, πραγματοποιήθηκε ἡ σωτηρία τῶν ὄλων.
36. Ἡ σάρκωση, λέει, ἐγινε γιὰ τὴ σωτηρία τῆς φύσης, ἐνῶ τὰ παθήματα γιὰ τὴ λύτρωση ἐκείνων ποὺ κατέχονται ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὸ θάνατο.
37. Τὸ μυστήριον, λέει, τῆς ἐναθρῶπησης ἀπομακρύνει τὰ παραφύση ἰδιώματα τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ ἀποκαθιστᾷ τὰ κατὰ φύση.
38. Τὴν πρόνοια καὶ τὴν κρίσις, τὴ σάρκωση καὶ τὸ πάθος, τὰ θεώρησε ὡς ὄρη χάλκινα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχεται ἡ τετράδα τῶν Εὐαγγελίων.
39. Ἐτῆ τοῦ Βορρᾶ ἐννοεῖ τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα κάποτε βρίσκονταν στὴν πλάνη τῆς ἀγνοίας, σὰν σὲ χώρα τοῦ σκότους, ἐνῶ τώρα εἶναι στὴ χώρα τοῦ φωτὸς μὲ τὴν ἐπίγνωσις τῆς ἀλήθειας, σύμφωνα μὲ τὴ χάριμας τῆς ἁγίας τετράδας τῶν Εὐαγγελίων, ποὺ εἶναι στοιχεῖα ἄφθαρτα, καὶ ἐγινε μέσα τους ἡ ἀνάπλασις τοῦ νοεροῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν πίστιμας γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ.
40. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὰ τέσσερα ἄρματα.
41. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὶς ἐλιές.
42. Ὁ θεωρητικὸς, λέει, φανερώνει τὸν σύμφωνο μὲ τὴν πρόνοια λόγο τῆς σάρκωσης, ἐνῶ ὁ πρακτικὸς δείχνει τὸν τρόπο τοῦ Λόγου ποὺ πραγματοποιεῖται κατὰ τὴν κρίσις τῶν παθημάτων.
43. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὶς ἐλιές.
44. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὶς ἴδιες.
45. Κι ἄλλη θεωρία γι' αὐτὲς.
46. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὶς δύο ἐλιές.

- 47 Ὁ τὸν φαινόμενον κόσμον νοῶν, θεωρεῖ τὸν νοούμενον· τυ-
ποῖ γὰρ τῇ αἰσθήσει τὰ νοητὰ φανταζόμενος καὶ κατὰ νοῦν
σχηματίζει τοὺς θεαθέντας λόγους, καὶ μεταφέρει πρὸς μὲν
115 αἰσθησιν πολυειδῶς τοῦ νοητοῦ κόσμου τὴν σύστασιν,
πρὸς δὲ νοῦν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου πολυπλόκως τὴν σύν-
θεσιν· καὶ νοεῖ, ἐν μὲν τῷ νοητῷ τὸν αἰσθητόν, μετενέγκας
πρὸς τὸν νοῦν τοῖς λόγοις τὴν αἰσθησιν, ἐν δὲ τῷ αἰσθητῷ
τὸν νοητόν, πρὸς τὴν αἰσθησιν ἐπιστημόνως τοῖς τύποις
120 μετεγκλώσας τὸν νοῦν.
- 48 Ἄλλη περὶ τῶν αὐτῶν θεωρία.

47. Ὅποιος νοεῖ τὸν κόσμον τῶν φαινομένων, θεωρεῖ τὸν νοούμενον κόσμον. Γιατὶ φαντάζεται τὰ νοητὰ καὶ τ' ἀποτυπώνει στὴν αἴσθησι καὶ σχηματίζει στὸ νοῦ τοὺς λόγους ποὺ θεάστηκε, μεταφέροντας ἔτσι μὲ πολλὰ εἶδη στὴν αἴσθησι τὴ σύστασι τοῦ νοητοῦ κόσμου καὶ στὸ νοῦ τὴ σύνθεσι τὴν πολύπλοκη τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Μέσα στὸν νοητὸν κόσμον νοεῖ τὸν αἰσθητόν, ἔχοντας μεταφέρει μὲ τοὺς λόγους τὴν αἴσθησι στὸ νοῦ, καὶ μέσα στὸν αἰσθητὸν τὸ νοητὸ μεταπλάθοντας μέσω τῶν τύπων καὶ μὲ ἐπιστήμη τὸ νοῦ πρὸς τὴν αἴσθησι.
48. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὰ ἴδια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΞΔ'

Ποίαν έννοιαν έχει τὸ ρητὸν τὸ ἐν τῷ Ἰωνᾷ τῷ προφήτῃ περὶ τῆς Νινευῆ φάσκον· «Ἐν ἧ κατοικοῦσιν πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες ἀνδρῶν, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν δεξιὰν αὐτῶν οὐδὲ ἀριστερὰν αὐτῶν», ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ γράμματος οὐχ εὐρίσκω
5 μίαν παραμυθίαν; Οὐ γὰρ εἶπε παιῖδας, ἵνα περὶ νηπίων νομίσω, ἀλλ' ἀνδρας (ποῖος δὲ ἀνήρ, ἔχων ἀβλαβεῖς τὰς φρένας, ἀγνοεῖ δεξιὰν αὐτοῦ ἢ ἀριστερὰν αὐτοῦ;), ἀλλ' εἶπε τίνες οἱ ἀνδρες, καὶ τίς ἡ δεξιὰ, καὶ τίς ἡ ἀριστερά, κατὰ τὸν τῆς ἀνα-
γωγῆς λόγον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οὐδὲν τῶν ἀναγεγραμμένων τῇ Γραφῇ προσώπων ἢ τόπων ἢ χρόνων ἢ ἐτέρων πραγμάτων, ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων, αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν δεῖ νοούμενον τρόπον
15 ἔχει συμβαίνουσαν ἑαυτῇ δι' ὄλου τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν θεωρίαν. Διὸ χρὴ τὸν ἀπταιστως τὴν θείαν τῆς ἀγίας Γραφῆς ἐξα-
σκούμενον εἶδησιν ταῖς διαφοραῖς τῶν γινομένων ἢ λεγομένων διαφόρως ἐκδέχεσθαι τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον, καὶ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ κατὰ τὸν τόπον ἢ τὸν χρόνον δεόντως θεωρίαν προσνέμειν. Πολύσημον γὰρ ἐστὶ ἐκάστου τῶν ἐν τῇ
20 Γραφῇ σημαιομένων τὸ ὄνομα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς Ἑβραϊδος φωνῆς, ὅπερ κἀνταῦθα σαφῶς εὐρίσκομεν.

Ἐρμηνεύεται γὰρ Ἰωνᾶς κατὰ διαφόρους ἐκφωνήσεις⁽¹⁾.

ΕΡΩΤΗΣΗ 64

Ποιά έννοια έχει τὸ ρητὸ τοῦ προφήτη Ἰωνᾶ πὸν λέει γιὰ τὴ Νινευή, «στὴν ὁποία κατοικοῦν περισσότεροὶ ἀπὸ δώδεκα μυριάδες ἄνδρες, πὸν δὲ γνωρίζουν οὔτε τὴ δεξιὰ οὔτε τὴν ἀριστερά τους»¹, γιὰτὶ τὸ γράμμα δὲν μοῦ παρέχει καμμιά βοήθεια. Γιὰτὶ δὲν εἶπε ‘παιδιά’, γιὰ νὰ νομίσω ὅτι πρόκειται γιὰ νήπια, ἀλλὰ «ἄνδρες». Ποιὸς εἶναι ἐπίσης ὁ ἄνδρας πὸν έχει σωστὸ τὸ μυαλό του κι ἀγνοεῖ τὸ δεξιὸ ἢ τὸ ἀριστερό του χέρι. Πὲς λοιπὸν ποιὸί εἶναι οἱ ἄνδρες καὶ ποιὸ τὸ δεξιὸ καὶ ποιὸ τὸ ἀριστερό χέρι, σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς μεταφορᾶς.

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Κανένα ἀπὸ ὅσα ἀναγράφονται στὴ Γραφή πρόσωπα, τόποι, χρόνοι ἢ ἄλλα πράγματα ἔμψυχα καὶ ἄψυχα, αἰσθητὰ καὶ νοητὰ, δὲν ἔχουν κατὰ τὸν ἴδιο πάντοτε τρόπο σκέψης σύμφωνα ἐξολοκλήρου μὲ τὸν ἑαυτὸ τους τὴν ἱστορία καὶ τὴ θεωρία (τὴν ἀφήγηση καὶ τὴν ἐρμηνεία). Γι’ αὐτὸ ὁποῖος ἐξασκεῖται νὰ λάβει σωστὰ τὴ θεία γνώση τῆς ἀγίας Γραφῆς, πρέπει, ἀνάλογα μὲ τὶς διαφορὲς ὧσων γίνονται καὶ λέγονται, διαφορετικὰ νὰ δέχεται καθένα ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται καὶ νὰ τοῦ ἀποδίδει τὴν κατάλληλη ἐρμηνεία πὸν ἀπαιτεῖται σύμφωνα μὲ τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο. Γιὰτὶ τὸ ὄνομα καθενὸς ἀπὸ ὅσα σημαίνονται στὴ Γραφή ἔχει πολλὰ σημασίες, σύμφωνα μὲ τὶς δυνατότητες τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσας, πράγμα πὸν τὸ βρίσκομε σαφῶς καὶ ἐδῶ.

Τὸ ὄνομα λοιπὸν Ἰωνᾶς ἐπιδέχεται πολλὰς ἐρμηνεῖες

1. Ἰωνᾶς 4,4.

'ἀνάπαυσις' καὶ 'δόμα Θεοῦ', 'ἴαμα Θεοῦ' καὶ 'Θεοῦ χάρις αὐ-
 τοῖς' καὶ 'πόνος Θεοῦ', καὶ 'περιστερά' καὶ 'φυγὴ κάλλους' καὶ
 25 'διαπόνησις αὐτῶν'. Γίνεται δὲ οὗτος καὶ ἐν 'Ιόππῃ καὶ ἐν θα-
 λάσση καὶ ἐν κήτει καὶ ἐν Νινευῆ καὶ ὑπὸ τὴν κολόκυνταν. Ἐρ-
 μηνεύεται δὲ 'Ιόππῃ⁽²⁾ 'κατασκοπὴ χαρᾶς' καὶ 'καλλονὴ θαυ-
 μαστή', καὶ 'χαρὰ δυνατὴ'. Οὐκοῦν Ἰωνᾶς ὁ προφήτης⁽³⁾ τύπον
 φέρει καὶ τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς κοινῆς φύσεως καὶ τοῦ Χριστοῦ
 30 καὶ τῆς προφητικῆς χάριτος καὶ τοῦ ἀγνώμονος καὶ ἐπὶ παντὶ
 καλῶ διαπονουμένου καὶ ταῖς θεαῖς ἀεὶ βασκαίνοντος χάρισι
 λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. Οἶον, τοῦ μὲν Ἀδάμ φέρει τύπον καὶ τῆς
 κοινῆς φύσεως φεύγων ἐξ Ἰόππης εἰς θάλασσαν καὶ διὰ τοῦτο
 κατὰ τὴν τῆς προσηγορίας αὐτοῦ δύναμιν 'φυγὴ κάλλους' κα-
 35 λούμενος. Ἰόππῃ δὲ δηλοῖ τυπούμενον ἐν αὐτῇ τὸν παράδει-
 σον⁽⁴⁾, τὸν ὄντως κατασκοπὴν χαρᾶς καὶ ὄντα καὶ ὀνομαζόμε-
 νον, καὶ 'χαρὰν δυνατὴν' καὶ 'καλλονὴν θαυμασίαν', διὰ τὸν ἐν
 αὐτῷ πλοῦτον τῆς ἀφθαρσίας, ὅστις ποτ' ἂν ἦν ὁ παράδεισος
 οὗτος ὁ χειρὶ Θεοῦ φυτευθείς. «Ἐφύτευσε». γάρ φησι, «Κύριος
 40 ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν
 ἐπλασε»· καὶ τίνα τὰ ξύλα τὰ ἐν αὐτῷ, εἴτε θεωρούμενα εἴτε
 νοούμενα, καὶ τί τὸ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου ξύλον τῆς ζωῆς,
 ὧν πάντων ἐσθίειν πρόσταγμα λαβὼν ὁ Ἀδάμ, τυχὸν οὐδὲ
 ἤφατο· «ἀπὸ παντὸς γὰρ ξύλου», φησί, «τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ
 45 βρώσει φάγη».

Σημαίνει δὲ πάλιν ἡ Ἰόππῃ⁽⁵⁾ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν
 καὶ τὴν ἐπ' αὐταῖς σοφίαν· τὴν ἀρετὴν μὲν ὅταν ἐρμηνεύεται
 'καλλονὴ θαυμαστή', τὴν δὲ γνῶσιν ὅταν ὡς 'κατασκοπὴ χα-
 ρᾶς' λαμβάνεται, τὴν δὲ σοφίαν ὀπηνίκα τὴν 'δυνατὴν' σημαίνει
 50 'χαρὰν', καθ' ἣν τελειούμενος ἄνθρωπος τὴν ἀνεκλάλητον λαμ-
 βάνει χαρὰν, τὴν δυνατὴν καὶ ὄντως συνεκτικὴν τῆς κατὰ Θεὸν
 καὶ θείας τοῦ ἀνθρώπου συστάσεως, εἴπερ ἡ σοφία ξύλον ζωῆς

‘ανάπαυση’ γιὰ παράδειμα καὶ ‘δῶρο Θεοῦ’, ‘θεραπεία Θεοῦ’, ‘χάρη Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς’ καὶ ‘πόνος Θεοῦ’ καὶ ‘περιστέρι’ καὶ ‘φυγὴ τῆς ὁμορφιάς’ καὶ ‘καταπόνηση αὐτῶν’. Ὁ Ἰωνᾶς βρίσκειται καὶ στὴν Ἰόππη καὶ στὴ θάλασσα καὶ στὸ κῆτος καὶ στὴ Νινευὴ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν κολοκυθιά. Ἰόππη ἐρμηνεύεται ‘κατόπτειση χαρᾶς’, ‘καλλονὴ θαυμαστὴ’ καὶ ‘χαρὰ δυνατὴ’. Ὁ ποιμένας ὁ Ἰωνᾶς ὁ προφήτης ἔχει τὸν τύπο καὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς κοινῆς φύσης καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς προφητικῆς χάριτος καὶ τοῦ ἀγνώμονα κι ἐκείνου ποὺ κοπιᾶζει γιὰ κάθε καλὸ καὶ φθονεῖ τῇ θεϊκῇ εὐνοια στὸ λαὸ τῶν Ἰουδαίων. Συγκεκριμένα· ἔχει τὸν τύπο τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς κοινῆς μας φύσης ὅταν φεύγει ἀπὸ τὴν Ἰόππη στὴ θάλασσα καὶ γι’ αὐτὸ σύμφωνα μὲ τὴ σημασία τοῦ ὀνόματός του λέγεται ‘φυγὴ ὁμορφιάς’. Ἡ Ἰόππη δηλώνει ὅτι ἀποτυπώνει τὸν παράδεισο, ποὺ εἶναι πραγματικὰ καὶ ὀνομάζεται ‘κατόπτειση χαρᾶς’ καὶ ‘δυνατὴ χαρὰ’ καὶ ‘ὁμορφιά θαυμάσια’, μὲ τὸν πλοῦτο τῆς ἀφθαρσίας ποὺ περικλείει, ὅποιος κι ἂν ἦταν αὐτὸς ὁ παράδεισος ποὺ τὸν φύτεψε τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ λέει· «φύτεψε ὁ Κύριος ὁ Θεὸς παράδεισο στὴν Ἐδὲμ καὶ ἔβαλε ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔπλασε»². Καὶ ποιά εἶναι τὰ δέντρα τοῦ παραδείσου ποὺ βλέπουν τὰ μάτια ἢ νοεῖ ὁ νοῦς, καθῶς καὶ τί εἶναι τὸ δέντρο τῆς ζωῆς στὸ μέσο τοῦ παραδείσου. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ Ἀδὰμ ἔλαβε ἄδεια νὰ φάει καὶ ἴσως οὔτε κὰν τὰ ἄγγιξε· γιὰτὶ λέει «ἀπὸ κάθε δέντρο ποὺ εἶναι μέσα στὸν παράδεισο θὰ πάρεις καὶ θὰ φᾶς»³.

Σημαίνει ἀκόμα ἢ Ἰόππη τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση καὶ τὴ σοφία ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀρετὴ, ὅταν ἐρμηνεύεται θαυμαστὴ ὁμορφιά, καὶ τὴ γνώση, ὅταν θεωρεῖται κατόπτειση χαρᾶς. Σημαίνει τὴ σοφία, ὅταν δηλώνει τὴ δυνατὴ χαρὰ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τελειούμενος ὁ ἄνθρωπος δέχεται τὴν ἀνεκκλάλητη χαρὰ, τὴ δυνατὴ, ποὺ ἀληθινὰ δίνει τὴ συνοχὴ στὴν κατὰ Θεὸν καὶ θεία σύσταση τοῦ ἀνθρώπου, ἐφόσον βέβαια «ἡ σοφία εἶναι

2. Γεν. 2,8.

3. Γεν. 2,16.

ἔστι πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «καὶ
 τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτήν, ὡς ἐπὶ Κύριον, ἀσφαλῆς». Φεύ-
 55 γουσαν γὰρ ἀεὶ τὴν Ἰόππην, τουτέστι τὴν ἕξιν τῆς ἀρετῆς καὶ
 τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπ' αὐταῖς σοφίας τὴν χάριν, ὥσπερ ὁ
 Ἄδὰμ τὸν παράδεισον διὰ τῆς παρακοῆς, ὀρῶμεν τὴν φύσιν
 τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸ τὴν διάνοιαν αὐτῆς ἐπιμελῶς ἐγκειῖσθαι
 τοῖς πονηροῖς, καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, λέγω δὲ τὴν ἄλμην τῆς
 60 ἁμαρτίας, ἐκουσίως κατασυρομένην, ὡς πρὸς τοῦτον τὸν κό-
 σμον ἐκπεσῶν τοῦ παραδείσου ὁ προπάτωρ Ἄδὰμ κατεκυλί-
 σθη, καὶ τὴν ἄστατον τῶν ὑλικῶν καὶ ἄλμην ἄλλως φέρουσάν
 τε καὶ φερομένην πλάνην τε καὶ σύγχυσιν ἐπιμελῶς περιέπου-
 σαν, ἧς τοσοῦτόν ἐστι τὸ κέρδος τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς, ὅσον
 65 μόνον ποντισθῆναι καὶ ὑπὸ τοῦ κήτους καταποθῆναι καὶ περι-
 χυθῆναι ὕδωρ ἕως ψυχῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ἀβύσσου κυ-
 κλωθῆναι καὶ δῦναι τὴν κεφαλὴν εἰς σχισμὰς ὀρέων καὶ κατελ-
 θεῖν εἰς γῆν, ἧς οἱ μοχλοὶ αὐτῆς κάτοχοι αἰώνιοι, ὡς πυθμένα
 δῆλον ὅτι τῆς ἐσχάτης ἀβύσσου τυγχάνουσιν, τὴν γῆν τὴν σκο-
 70 τεινὴν ὄντως καὶ γνοφεράν, γῆν σκότους αἰωνίου, ἐν ἧ ἔστι
 φέγγος, οὐδὲ ὄρᾱν ζωῆν βροτῶν, ὡς πού φησιν ὁ μέγας καὶ
 τοῖς μεγάλοις ὑπὲρ ἀληθείας ἄθλοις διηγωνισμένος Ἰώβ.

Σημαίνει γοῦν τὸν Ἄδὰμ ὁ προφήτης, ἦγουν τὴν κοινὴν φύ-
 σιν τῶν ἀνθρώπων, ἐν ἐκάστω ταῦτα τυπῶν μυστικῶς, τὴν,
 75 ὡς ἐξ Ἰόππης, τῶν θείων ἐξολισθήσασαν ἀγαθῶν καὶ πρὸς
 τήνδε τοῦ βίου καθάπερ θάλασσαν τὴν ταλαιπωρίαν κατενε-
 χθεῖσαν, καὶ τῷ ἀστάστω καὶ πολυφλοίσβῳ πελάγει τῆς τῶν
 ὑλικῶν προσπαθείας καταποντισθεῖσαν⁽⁶⁾, καὶ ὑπὸ τοῦ κήτους
 τοῦ νοητοῦ καὶ ἀπλήστου θηρὸς τοῦ διαβόλου καταποθεῖσαν,
 80 καὶ τὸ ὕδωρ πανταχόθεν τῶν ἐν κακίᾳ πειρασμῶν περιχυθὲν

τὸ δέντρο τῆς ζωῆς γιὰ ὄλους ὅσοι τὴ λαμβάνουν», σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ: «καὶ εἶναι ἀσφάλεια γιὰ ὅσους στηρίζονται σ' αὐτήν, σὰν πάνω στὸν Κύριο»⁴. Βλέπομε δηλαδὴ τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀποφεύγει πάντοτε, ὅπως ὁ Ἄδὰμ τὸν παράδεισο ἐξαιτίας τῆς παρακοῆς του, τὴν Ἰόππη, δηλαδὴ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση καὶ τὴ χάρη τῆς σοφίας ποὺ αὐτὲς δίνουν, ἐπειδὴ ἡ διάνοιά της τριγυρίζει μ' ἐπιμονὴ στὰ πονηρὰ καὶ κατασύρεται μὲ τὴ θέλησή της στὴ θάλασσα, δηλαδὴ στὸ ἀρμυρὸ νερὸ τῆς ἀμαρτίας, ὅπως ξεπέφτοντας ἀπὸ τὸν παράδεισο ὁ προπάτοράς μας Ἄδὰμ κατακυλίστηκε στὸν κόσμον τοῦτο, καὶ νὰ φροντίζει μ' ἐπιμέλεια τὴν ἄστατη τῶν ὑλικῶν πραγμάτων θάλασσα ποὺ πηγαινοφέρνει ἐδῶ κι ἐκεῖ μαζί σὰν ἄλλη ἀρμύρα καὶ τὴν πλάνη καὶ τὴ σύγχυση, τῆς ὁποίας τὸ κέρδος γιὰ ἐκείνους ποὺ τὴν ἐγκολπώνονται εἶναι τόσο, ὅσο νὰ καταποντιστοῦν μονάχα καὶ νὰ τοὺς καταπιεῖ τὸ κῆτος καὶ νὰ τοὺς κατακλύσουν τὰ νερὰ ὡς τὸ μεδούλι, νὰ τοὺς περικυκλώσει ἡ ἔσχατη ἄβυσσος, νὰ βουλιάξει τὸ κεφάλι τους σὲ σχισμὲς βουνῶν καὶ νὰ κατεβοῦν στὴ γῆ ποὺ αἰώνιοι μοχλοὶ τὴν κρατοῦν, γιὰ εἶναι ὀλοφάνερα πυθμένας τῆς ἔσχατης ἀβύσσου, τὴ γῆ πραγματικὰ τὴ σκοτεινὴ καὶ ζοφερή, τὴ γῆ τοῦ αἰώνιου σκότους, ὅπου δὲν ὑπάρχει φεγγοβολή, οὔτε φαίνεται κάποια ζωὴ θνητῶν, ὅπως λέει κάπου ὁ μέγας Ἰώβ ποὺ ἀγωνίστηκε τοὺς μεγάλους ἄθλους γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας.

Δηλώνει λοιπὸν ὁ προφήτης τὸν Ἄδὰμ, δηλαδὴ τὴν κοινὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, ἐντυπώνοντας ὅλα αὐτὰ μυστικὰ στὸν καθένα. Τὴ φύση, πού, σὰν ἀπὸ τὴν Ἰόππη, ξεγλίστησε ἀπὸ τὰ θεῖα ἀγαθὰ καὶ σύρθηκε στὴν ταλαιπωρία τῆς ζωῆς αὐτῆς σὰν μέσα στὴ θάλασσα καὶ καταποντίσθηκε στὸ ἄστατο καὶ τρικυμισμένο πέλαγος τῆς προσκόλλησης στὰ ὑλικά καὶ ποὺ τὴν κατάπιε τὸ κῆτος, τὸ νοητὸ κι ἀχόρταγο θηρίο, ὁ διάβολος. Τὰ νερὰ τῶν πειρασμῶν τῆς κακίας τὴν κατάκλυσαν ὡς τὸ κόκκα-

4. Παροιμ. 3,18.

δεξαμένην ἕως ψυχῆς· ὡς περιχεθεῖσαν δηλαδὴ τοῖς πειρα-
 σμοῖς τῆς ζωῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἐσχάτης ἀβύσσου κυκλωθῆναι,
 τουτέστιν ὑπὸ τῆς παντελοῦς ἀγνοίας καταδεθεῖσαν τὸν νοῦν
 καὶ περικλυσθῆναι τῷ πολλῷ βάρει τῆς κακίας τὸν λογισμόν,
 85 καὶ καταδύσαι τὴν κεφαλὴν εἰς σχισμὰς ὀρέων, τουτέστι τὸν
 πρῶτον κατὰ τὴν πίστιν περὶ μονάδος Λόγον(?) ὡς κεφαλὴν
 τοῦ παντὸς σώματος τῶν ἀρετῶν, ὡς εἰς τινὰς σχισμὰς ἀφεγ-
 γεῖς ὀρέων τὰς διανοίας τῶν πονηρῶν δυνάμεων κατακλεισθεῖ-
 σαν καὶ εἰς πολλὰς δόξας καὶ φαντασίας καταμερισθεῖσαν. Σχι-
 90 σμὰς γὰρ ὀρέων τῶν ἐν τῷ βάθει πῦρ τῆς ἐσχάτης ἀβύσσου τῆς
 ἀγνοίας κειμένων τῆς πονηρίας πνευμάτων περὶ πλάνην ἐνοίας
 εἶπεν ὁ λόγος, καὶ κατελθοῦσαν εἰς τὴν τῆν(8), ἧς οἱ μοχλοὶ αὐ-
 τῆς κάτοχοι αἰώνιοι, τουτέστι πρὸς τὴν πάσης αἰσθήσεως θείας
 ἔρημον καὶ ζωτικῆς κινήσεως ἀρετῶν ἐστερημένην ἕξιν κατε-
 95 νεχθεῖσαν, τὴν μηδεμίαν παντελῶς ἔχουσαν αἰσθησιν ἀγαθότη-
 τος καὶ Θεοῦ κατ' ἐννοίαν ἐφέσεως κίνησιν, ἐφ' ἧς βέβηκεν κα-
 θάπερ ἄβυσσος(9) τῆς ἀγνοίας ὁ ζόφος καὶ τὸ ἀνήκεστον βάθος
 τῆς κακίας, καὶ τὰ ὄρη τῆς πλάνης ἐρρίζωται, τὰ πνευματικὰ
 λέγω τῆς πονηρίας, ὧν πρότερον ταῖς σχισμαῖς εἰσδύσα, γέγο-
 100 νεν ὕστερον βάσις διὰ τὴν κακίστην ἕξιν ἢ φύσις τῶν ἀνθρώ-
 πων, ὡς δεκτικὴ τῆς αὐτῶν πλάνης καὶ πονηρίας. Τὴν ἔχουσαν
 καθάπερ αἰωνίους μοχλοῦς(10) τὰς ἐνδιαθέτους προσπαθείας
 τῶν ὑλικῶν τὰς οὐκ ἐώσας τὴν διάνοιαν, τοῦ σκότους τῆς
 ἀγνοίας ἀπαλλαγεῖσαν, τὸ φῶς ἰδεῖν τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως,
 105 ἦντινα τυχὸν ἕξιν, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἔφην, ὁ μέγας Ἰὼβ αἰνιτ-
 τόμενος ἔφη, «γῆν σκοτεινὴν καὶ γνοφερὰν», γῆν σκότους αἰω-
 νίου. Σκοτεινὴν μὲν ὡς πάσης ἀληθοῦς ἔρημον γνώσεώς τε καὶ
 θεωρίας, γνοφερὰν δὲ ὡς πάσης ἀρετῆς ἐστερημένην καὶ πρά-
 ξεως, ἐν ἧ, φησὶν, «οὐκ ἔστι φέγγος», δηλαδὴ γνώσεως καὶ
 110 ἀληθείας(11), «οὐδὲ ὄρῳ ζωὴν βροτῶν», τὴν λογικοῖς δηλονότι
 πρέπουσαν ἀγωγὴν.

λο, κατακλύσθηκε δηλαδή ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῆς ζωῆς καὶ τὴν περικύκλωσε ἡ ἔσχατη ἄβυσσος. Ὅτι δηλαδή δεσμεύτηκε ὁ νοῦς τῆς ἀπὸ τὴν πλήρη ἄγνοια καὶ ὁ λογισμὸς τῆς βούλιαξε ἀπὸ τὸ πολὺ βάρος τῆς κακίας καὶ τὸ κεφάλι βουτήχτηκε στὶς σχισμὲς τῶν βουνῶν, δηλαδή ὁ πρῶτος λόγος τῆς πίστεως μας περὶ μονάδας, ὡς κεφάλι τοῦ ὅλου σώματος τῶν ἀρετῶν, φυλακίστηκε σὲ κάποιες ἀφώτιστες σχισμὲς βουνῶν, τὶς σκέψεις τῶν πονηρῶν δυνάμεων καὶ διαμερίστηκε σὲ πολλὰς γνῶμες καὶ φαντασίαις. Σχισμὲς βουνῶν εἶπε βέβαια ὁ λόγος τὶς πλανημέναις ἔννοιαις τῶν πονηρῶν πνευμάτων ποὺ κείτονται στὸ βάθος τῆς ἔσχατης ἀβύσσου τῆς ἄγνοιας. Κι ἀφοῦ κατέβηκε στὴ γῆ, ποὺ οἱ μοχλοὶ τῆς τὴν κατέχουν αἰώνια, δηλαδή ὅταν κατασύρθηκε στὴν ἔξῃ τὴν ἔρημη ἀπὸ κάθε θεία αἴσθησι καὶ στερημένη ἀπὸ κάθε ζωτικὴ κίνησι τῶν ἀρετῶν, ποὺ δὲν ἔχει ἀπολύτως καμμιὰ αἴσθησι τῆς ἀγαθότητος καὶ δὲν κινεῖται μέσα τῆς κανένας πόθος Θεοῦ, ὅπου πάνω τῆς ἀπλώθηκε σὰν ἄβυσσος ὁ ζόφος τῆς ἄγνοιας καὶ τὸ ἀθεράπευτο πάθος τῆς κακίας. Κι ὅπου ἔχουν ριζώσει τὰ ὄρη τῆς πλάνης, ἐννοῶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας⁵, στῶν ὁποίων τὶς σχισμὲς εἰσχώρησε πρῶτα κι ἔγινε ὕστερα ἡ φύσι τῶν ἀνθρώπων βάση γιὰ τὴν κάκιστη ἔξῃ, ἐπειδὴ ἐπιδέχεται τὴν πλάνη καὶ τὴν πονηρία τους. Αὐτὴ ἔχει σὰν αἰώνιους μοχλοὺς κάθε ἐνδιάθετη προσκόλλησι στὰ ὑλικά ποὺ δὲν ἀφήνουν τὴ διάνοια, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἄγνοιας, νὰ δεῖ τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς ἐπίγνωσις, γιὰ τὴν ὁποία ἔξῃ ἴσως, ὅπως εἶπα λίγο πρὶν, κάνοντας ὑπαινιγμὸ ὁ μέγας Ἰὼβ τὴν εἶπε «γῆ σκοτεινὴ καὶ ζοφερή»⁶, γῆ τοῦ αἰώνιου σκοτους. Σκοτεινὴ, γιὰτὶ εἶναι ἔρημη ἀπὸ κάθε ἀληθινὴ γνώσι καὶ θεωρία· ζοφερή, ἐπειδὴ εἶναι στερημένη ἀπὸ κάθε ἀρετὴ καὶ πράξι. «Σ' αὐτῇ», λέει, «δὲν ὑπάρχει φέγγος», δηλαδή φέγγος γνώσις κι ἀλήθειαις, «οὔτε βλέπεις τὴ ζωὴ τῶν θνητῶν»⁷, τὴ ζωὴ δηλαδή ποὺ ἀρμόζει σὲ λογικά ὄντα.

5. Ἐφ. 6,12.

6. Ἰὼβ 10,21.

7. Ἰὼβ 10,21.

Ἐν τούτοις μὲν γίνεται τυχόν, ὀπηνίκα τὰ πάθη τυπῶν ἐν
 ἑαυτῷ τῆς ἀνθρωπότητος ὁ προφήτης, εἰς ἅπερ ἔλεεινῶς ἑαυ-
 τὴν κατεσκεύασε, τὰ τῆς κοινῆς οἰκειούμενος φύσεως, καὶ
 115 ἐφαρμόζεται δεόντως αὐτῷ, τυποῦντι τὸν Ἀδάμ, τῆς προσηγο-
 ρίας ὁ νοῦς, «φυγὴ κάλλους» ἑρμηνευόμενος. Ἦνίκα δὲ τὸν δι-
 ἡμᾶς ἐν τοῖς ἡμῶν καθ' ἡμᾶς διὰ σαρκὸς νοερῶς ἐψυχωμένης
 χωρὶς μόνης ἀμαρτίας γενόμενον Θεὸν προδιατυποῖ καὶ τὸ τῆς
 οἰκονομίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν παθημάτων προδιαγράφει μυ-
 120 στήριον, τὴν μὲν ἀπ' οὐρανῶν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον σημαίνει
 κάθοδον διὰ τῆς ἐξ Ἰόππης εἰς τὴν θάλασσαν μεταβάσεως⁽¹²⁾,
 τὸ δὲ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως μυστή-
 ριον ὑπὸ τοῦ κήτους δηλοῖ καταπινόμενος καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέ-
 ρας καὶ τρεῖς νύκτας ἀπαθῆς ἐκδιδόμενος. Καὶ διὰ τοῦτο προσ-
 125 φόρως κατὰ τὴν τῆς κλήσεως δύναμιν 'ἀνάπαυσις' καὶ 'ἴασις
 Θεοῦ' καὶ 'Θεοῦ χάρις αὐτοῖς', τυχόν δὲ 'καὶ πόνος Θεοῦ', διὰ
 τὸ πάθος τὸ ἐκούσιον, καλῶς ὀνομαζόμενος. Τὴν γὰρ ἀληθινὴν
 τῶν ἐν ὀδύναϊς κεκοπωμένων ἀνάπαυσιν⁽¹³⁾ καὶ τὴν ἴασιν τῶν
 συντετριμμένων καὶ τὴν χάριν τῆς τῶν ἀμαρτημάτων ἀφέσεως,
 130 Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ὁ προφήτης διὰ τῶν οἰ-
 κείων δραμάτων μυστικῶς προδιέγραψεν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος
 ἡμῶν καὶ Θεὸς γενόμενος ἄνθρωπος καὶ τῷ πελάγει τοῦ βίου
 τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐνδημήσας, ὡς ἀπ' οὐρανοῦ, τῆς Ἰόππης ἑρμη-
 νευομένης 'κατασκοπὴ χαρᾶς', εἰς τὴν θάλασσαν τοῦδε τοῦ κό-
 135 σμου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «ὄς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χα-
 ρᾶς ὑπέμενε σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας», καὶ εἰς τὴν
 καρδίαν τῆς γῆς, ἔνθα διὰ τοῦ θανάτου καταπιὼν ἡμᾶς εἶχεν ὁ
 πονηρὸς καθειργμένους, καταβὰς ἐκουσίως, καὶ διὰ τῆς ἀνα-
 στάσεως ἀνασπᾶσας, πρὸς οὐρανὸν ὄλην τὴν κεκρατημένην
 140 φύσιν ἀναγαγὼν, ἀνάπαυσις ἡμῶν κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχει καὶ
 ἴασις καὶ χάρις⁽¹⁴⁾: ἀνάπαυσις μὲν, ὡς τὸν νόμον τῆς ἐν σαρκὶ

Σ' αὐτὰ ἴσως ἔρχεται ὁ προφήτης ὅταν, δίνοντας μὲ τὸν ἑαυτό του τὸν τύπο τῶν παθῶν τῆς ἀνθρωπότητος, στὰ ὁποῖα αὐτὴ ὑποτάχθηκε μὲ τρόπο ἔλεεινὸ, κάνει δικὰ του ὅλα ὅσα ἀνήκουν στὴν κοινὴ μας φύση, κι ἐφαρμόζεται πολὺ ταιριαστὰ σ' αὐτόν, πού ἀποτελεῖ τὸν τύπο τοῦ Ἀδάμ, τὸ νόημα τοῦ ὀνόματος πού ἐρμηνεύεται 'φυγὴ ὁμορφιάς'. Ὅταν ὁμοῦς προτυπώνει τὸ Θεὸ πού ἦρθε σ' ἐμᾶς γιὰ χάρη μας σύμφωνα μ' ἐμᾶς, μὲ σάρκα δηλαδὴ πού εἶχε ψυχὴ νοερή, χωρὶς ἁμαρτία μόνο, προδιαγράφει καὶ τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας καὶ τὰ παθήματα πού τὴ συνοδεύουν. Καὶ τὴν κάθοδο βέβαια ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὸν κόσμον τοῦτο τὴ σημαίνει μὲ τὴ μετάβαση στὴ θάλασσα ἀπὸ τὴ Ἰόππη, ἐνῶ τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀνάστασης τὸ δηλώνει, ὅταν τὸν καταπίνει τὸ κῆτος καὶ βγαίνει ἀπαθῆς μετὰ τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες. Καὶ γι' αὐτὸ πρόσφορα καὶ καλὰ ὀνομάζεται αὐτὸ πού σημαίνει ἢ ὀνομασία, 'ἀνάπαυσις' δηλαδὴ καὶ 'θεραπεία τοῦ Θεοῦ' καὶ 'δωρεὰ τοῦ Θεοῦ' σ' αὐτούς, καὶ ἴσως 'πόνος Θεοῦ' ἐξαιτίας τοῦ ἐκούσιου πάθους. Γιατί ὁ προφήτης μὲ τὰ ὄραματὰ του προδιέγραψε μυστικᾶ τὴν ἀληθινὴ ἀνάπαυσις ἐκείνων πού ἐξάντλησαν οἱ ὀδύνες καὶ τὴν θεραπεία ἐκείνων πού ἔχουν ὑποστειτὴ τὴ συντριβὴ καὶ τὴ χάρη τῆς ἄφεσης τῶν ἁμαρτημάτων, δηλαδὴ τὸν Χριστὸ Ἰησοῦ, τὸν ἀληθινὸ Θεό. Γιατί ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ Θεός μας, ὅταν ἐγίνε ἀνθρώπος καὶ βρέθηκε μέσα στὸ πέλαγος τῆς ζωῆς μας, σὰν κατόπτευση χαρᾶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὅπως ἐρμηνεύεται ἢ Ἰόππη, ἀφοῦ κατέβηκε θέλοντας στὴ θάλασσα τοῦ κόσμου τούτου σύμφωνα μὲ τὸ χωρίον, «ὁ ὅποιος ἀντὶ τῆς χαρᾶς πού ἦταν μπροστά του ὑπέμεινε τὸ σταυρὸ, καταφρονώντας τὴν αἰσχύνην»⁸ καὶ στὴν καρδιὰ τῆς γῆς, ὅπου ἀφοῦ μᾶς κατάπιε μὲ τὸ θάνατον μᾶς εἶχε φυλακίσει ὁ πονηρός, καὶ ἀφοῦ μᾶς ἄρπαξε μὲ τὴν ἀνάστασις καὶ ἀνέβασε στὸν οὐρανὸ ὅλη τὴ φυλακισμένη φύση μας, εἶναι ἀληθινὰ ἀνάπαυσή μας καὶ θεραπεία καὶ χάρη ἀνάπαυσις,

8. Ἐβρ. 12,2.

διὰ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν περιστατικῆς λύων δουλείας· ἴασις δέ, ὡς τὸ σύντριμμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς διὰ τῆς ἀναστάσεως ἐξιασάμενος· χάρις δέ, ὡς τῆς ἐν πνεύματι διὰ πίστεως ¹⁴⁵ υἰοθεσίας καὶ τῆς ἐπαξίως ἐκάστου κατὰ τὴν θέωσιν χάριτος διανομεύς. Ἔδει γάρ, ἔδει κατὰ ἀλήθειαν εἰς ἐκείνην γενέσθαι τὴν γῆν τὸ φῶς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἐν ἧ τὸ σκότος ὑπῆρχε καὶ οἱ μοχλοὶ αἰώνιοι, ἵνα, τὸ σκότος λύσας τῆς ἀγνοίας, οἷα δὴ πνευματικὸν φῶς ὑπάρχων, καὶ τοὺς μο- ¹⁵⁰ χλοὺς τῆς κακίας συντρίψας, ὡς ἐνυπόστατος Θεοῦ δύναμις, τὴν τούτοις δεινῶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κατησφαλισμένην ἐλευθέρωση φύσιν, δωρούμενος αὐτῇ φῶς ἀληθοῦς γνώσεως ἄσβεστον καὶ δύναμιν ἀρετῶν ἀναφαίρετον.

Ὅπηνίκα δὲ τὴν προφητικὴν χάριν, ὡς ἐκ τινος Ἰόπ- ¹⁵⁵ πης⁽¹⁵⁾, τῆς τέως ἐνδόξου νομιζομένης τῆς τοῦ νόμου λατρείας, εὐαγγελικῶς εἰς τὰ ἔθνη μεταβαίνουσαν καὶ τὸν ἰουδαϊκὸν λαὸν διὰ τὴν αὐτῶν ἀπιστίαν τῆς κατ' αὐτὴν χαρᾶς ἔρημον καταλιμπάνουσαν, καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων, κινδύνων τε καὶ περιστάσεων, καὶ πόνων καὶ διωγμῶν καὶ θανάτων, τὴν τῶν ἐθνῶν, ¹⁶⁰ καθάπερ Νινευή, πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστρέφουσαν Ἐκκλησίαν ἑαυτῷ τυποῖ, μυστικῶς ὁ προφήτης τὴν Ἰόππην ἀφήσει, τῆς κατὰ νόμον δηλαδὴ λατρείας ἀφιστάμενος, τὴν χάριν σημαίνων τῆς προφητείας καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ γινομένην τῶν ἀκουσίων περιστάσεων καὶ τῶν ἐπ' αὐταῖς ἀγώνων καὶ πόνων καὶ κινδύ- ¹⁶⁵ νων, καὶ ὑπὸ τοῦ κήτους τοῦ θανάτου καταπινομένην μὲν, οὐδαμῶς δὲ παντελῶς διαφθειρομένην. Οὐ γὰρ ἴσχυσε τὸν δρόμον τῆς εὐαγγελικῶς τοῖς ἔθνεσι καταγγελθείσης κωλῦσαι χάριτος τῶν ὄντων οὐδέν· οὐ θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ διωγμός, οὐ λιμός, οὐ κίνδυνος, οὐ μάχαιρα· τούναντίον μὲν οὖν διὰ τού- ¹⁷⁰ των ἡ χάρις ἐβεβαιώθη, πάντων τῶν ἐπαναστάντων κρατήσασα, καὶ ἐν τῷ πάσχειν, πλεον τοὺς δρωῶντας νικήσασα, καὶ τὴν φύσιν πλανωμένην ἐπέστρεψεν ἐπὶ Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν,

ἐπειδὴ καταργεῖ τὸ νόμο τῆς περιστασιακῆς δουλείας στὴ σάρκα γιὰ τὴν πρόσκαιρη ζωὴ· θεραπεία, ἐπειδὴ θεράπευσε μὲ τὴν ἀνάστασι τῆ συντριβῆ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς· καὶ χάρη, ἐπειδὴ αὐτὸς μοιράζει μὲ τὴν πίστι τὴν πνευματικὴ υἰοθεσία καὶ τὴ δωρεὰ τῆς θέωσης ὅπως ἀξίζει στὸν καθένα. Γιατὶ ἔπρεπε, πραγματικὰ ἔπρεπε νὰ φτάσει στὴ χώρα ἐκείνη τὸ φῶς καὶ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅπου βασίλευε τὸ σκότος καὶ οἱ μοχλοὶ οἱ αἰώνιοι, γιὰ νὰ διαλύσει τὸ σκότος τῆς ἄγνοιας, σὰν πνευματικὸ φῶς ποὺ ἦταν, καί, συντρίβοντας τοὺς μοχλοὺς τῆς κακίας, σὰν ἐνυπόστατη δύναμη Θεοῦ, νὰ ἐλευθερώσει τὴ φύση ποὺ ἦταν μ' αὐτοὺς σκληρὰ ἀσφαλισμένη ἀπὸ τὸν πονηρό, χαρίζοντας σ' αὐτὴ τὸ ἄσβηστο φῶς τῆς ἀληθινῆς γνώσης καὶ τὴν ἀναφαίρετη δύναμη τῶν ἀρετῶν.

Ὅταν ὁμοῦς ὁ προφήτης εἰκονίζει μὲ τὸν ἑαυτὸ του τόσο τὴν προφητικὴ χάρη, ποὺ, σὰν ἀπὸ κάποια Ἰόππη, τὴν παλιὰ λατρεία τοῦ νόμου ποὺ νομιζόταν ἐνδοξη, μεταβαίνει μὲ τὸ Εὐαγγέλιο στὰ ἔθνη, ὅσο κι ὅταν ἐγκαταλείπει γιὰ τὴν ἀπιστία του τὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ ἀπὸ τὴ χαρὰ ποὺ τοῦ ἔδινε, καὶ τὴν Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν ποὺ σὰν τὴ Νινευὴ ἐπιστρέφει στὸ Θεὸ μὲ πολλὰς θλίψεις καὶ κινδύνους καὶ δυσκολίες καὶ πόνους καὶ διωγμοὺς καὶ θανάτους, τότε ὁ προφήτης ἀφήνει μυστικὰ τὴν Ἰόππη, ἀπομακρύνεται δηλαδὴ ἀπὸ τὴ νομικὴ λατρεία, δηλώνοντας τὴ χάρη τῆς προφητείας, ποὺ ρίχνεται καὶ στὴ θάλασσα τῶν ἀκουσίων περιστάσεων καὶ στοὺς ἀγῶνες καὶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους τους, καὶ ποὺ τὸ κῆτος τοῦ θανάτου τὴν καταπίνει, δὲν μπορεῖ ὁμοῦς νὰ τὴν ἀφανίσει ὀλότελα μὲ κανένα τρόπο. Γιατὶ δὲν μπόρεσε κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα νὰ ἐμποδίσει τὴν πορεία τῆς χάριτος ποὺ κηρύχτηκε στὰ ἔθνη, οὔτε θλίψη, οὔτε στενοχώρια, οὔτε διωγμός, οὔτε πείνα, οὔτε κίνδυνος, οὔτε μάχαιρα, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, μὲ αὐτὰ ὅλα ἡ χάρη στερεώθηκε ὑπερισχύοντας σὲ ὅλα ποὺ τῆς ἐπιτέθηκαν. Καὶ ἐνῶ ὑφίστατο παθήματα, νίκησε ἀκόμα περισσότερο τοὺς δράστες κι ἐπέστρεψε τὴ φύση μας, ποὺ πλανιόταν, στὸ Θεὸ τὸν ζώντα κι ἀληθινό,

ὡσπερ Ἰωνᾶς τὴν Νινευή. Κἄν ἐδόκει διὰ τῆς ἐπηρείας τῶν
 διωγμῶν καλύπτειν τὴν χάριν ὁ πονηρός, ὡς τὸν προφήτην τὸ
 175 κῆτος, ἀλλ' εἰς τέλος κατέχειν οὐκ ἠδυνήθη, τῆς ἐνεργούσης
 τὴν χάριν δυνάμεως ἀλλοιοῦσαι τὴν ἰσχὺν οὐ δυνάμενος· ὅθεν
 καὶ λαμπροτέραν μᾶλλον ἐποίει μετὰ τὴν πεῖραν τῶν ἐναντίων
 τὴν χάριν ἐν τοῖς αὐτῆς φοιτηταῖς διαφαίνεσθαι, τοσοῦτον, ὅσον
 αὐτὸς ταῖς προβολαῖς τὴν οἰκείαν ἐπεφθείρετο δύναμιν⁽¹⁶⁾,
 180 ὁρῶν ἑαυτῷ παντάπασιν τὴν χάριν οὐ μόνον ἀνάλωτον, ἀλλὰ
 καὶ τὴν φυσικὴν τῶν καταγγελλόντων αὐτὴν τοῖς ἔθνεσι ἀγίων
 ἀσθένειαν, ἰσχὺν τῆς αὐτοῦ καθαιρετικὴν δυνάμεως γενομένην
 καὶ παντὸς ὕψους ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ
 παντελῶς ἀφανιστικὴν, καὶ τῷ δοκεῖν σωματικῶς ἀλῶναι ταῖς
 185 ἐπηρείαις μᾶλλον πνευματικῶς δυναμουμένην.

Ὅπερ ἐκ τοῦ παθεῖν τῇ πείρᾳ μαθῶν ὁ ἐν καινότητι τοῦ
 Πνεύματος, ἀλλ' οὐ παλαιότητι γράμματος, τῆς ἐν Χριστῷ
 πρὸς τὰ ἔθνη διάκονος προφητικῆς γενόμενος χάριτος, Παῦλος
 ἡ μεγάλη σάλπιγξ τῆς ἀληθείας, «ἔχομεν», φησί, «τὸν θησαυ-
 190 ρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι», θησαυρὸν λέγων τὸν λό-
 γον τῆς χάριτος, ὀστράκινον δὲ σκεῦος τὸ σῶμα τοῦτο τὸ παθη-
 τόν, ἢ τὴν ἐν τῷ λόγῳ τῷ κατὰ προφορὰν νομιζομένην ἰδιω-
 τείαν, τὴν πᾶσαν τοῦ κόσμου τὴν σοφίαν νικήσασαν, ἢ
 χωρήσασαν, καθὼς ἐστὶν ἐφικτόν, τὴν ἄχώρητον τῷ κόσμῳ
 195 παντάπασιν τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν φωτὸς τῆς
 ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως τὴν οἰκουμένην ὄλην πληρῶσασαν. «Ἴνα
 ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν· ἐν παν-
 τὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ
 ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· κατα-
 200 βαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. Πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ
 Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν
 τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. Ἄει γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνα-
 τον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ

ὅπως ὁ Ἰωνᾶς τῆ Νινευῆ. Ἐὰν καὶ νόμιζε ὁ πονηρὸς ὅτι μὲ τῆ δοκιμασία τῶν διωγμῶν θὰ κάλυπτε τῆ χάρη, ὅπως τὸ κῆτος τὸν προφήτη, δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ τὴν κρατήσῃ ὡς τὸ τέλος, γιὰ τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ τῆ δύναμη ποὺ ἐνεργοῦσε τῆ χάρη. Γι' αὐτὸ κι ἔκανε τῆ χάρη νὰ διαλάμπῃ στὸ μαθητὲς πολὺ πιὸ λαμπρῆ μετὰ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν ἀντίθετων, τόσο, ὅσο ὁ ἴδιος μὲ τὶς προσβολὰς κατέστρεφε τῆ δική του δύναμη βλέποντας τῆ χάρη νὰ μένει ὄχι μόνον τελείως ἀνάλωτη, ἀλλὰ καὶ τῆ φυσικὴ ἀδυναμία τῶν ἀγίων ποὺ τὴν κήρυτταν στὰ ἔθνη νὰ γίνῃ δύναμη ποὺ καθαιροῦσε τῆ δική του δύναμη κι ἀφάνιζε τελείως κάθε ὕψος ποὺ ἐπαιρόταν εἰς βᾶρος τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ. Καὶ νομίζοντας ὅτι τοὺς αἰχμαλώτιζε σωματικὰ μὲ τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς δυνάμωνε πνευματικὰ περισσότερο.

Αὐτὸ μαθαίνοντας μὲ τὰ παθήματα, αὐτὸς ποὺ μὲ τὸ καινὸ Πνεῦμα κι ὄχι μὲ τὴν παλαιότητα τοῦ γράμματος, αὐτὸς ποὺ ἔγινε διάκονος τῆς προφητικῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὰ ἔθνη, ὁ Παῦλος, ἡ μεγάλη σάλπιγγα τῆς ἀλήθειας, λέει· «ἔχομε τὸ θησαυρὸ τοῦτο σὲ σκευὴ πήλινα»⁹. θησαυρὸ λέει τὸ λόγο τῆς χάριτος, πήλινο σκεῦος τὸ σῶμα τοῦτο μὲ τὰ πάθη τοῦ ἢ τὴν νομιζόμενη ἀπειρία στὸν προφορικὸ λόγο, ποὺ νίκησε ὅλη τὴ σοφία τοῦ κόσμου, ἢ ποὺ χώρεσε, ὅσο εἶναι δυνατό, τὴν τελείως ἀχώρητη στὸν κόσμον σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ γέμισε ὅλη τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς ἐπίγνωσης. «Γιὰ νὰ προέρχεται ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ὄχι ἀπὸ ἐμᾶς. Κι ἐνῶ ἀντιμετωπίζομε ἀπὸ παντοῦ θλίψεις, ὅμως δὲν στενοχωρούμαστε. Βρισκόμαστε σὲ ἀδιέξοδο, ὅμως δὲν ἀπελπίζομαστε. Μᾶς καταδιώκουν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲ μᾶς ἐγκαταλείπει. Φαίνεται νὰ καταβαλλόμαστε καὶ νὰ πέφτομε, ἀλλὰ δὲν χανόμαστε. Περιφέρομε πάντοτε στὸ σῶμα μας τὴ νέκρωση τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ νὰ φανερωθεῖ στὸ σῶμα μας καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ. Πάντοτε δηλαδὴ ἐμεῖς οἱ ζωντανοὶ παραδίνομε τὸν ἑαυτὸ μας στὸ θάνατο γιὰ

ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. Ὡστε ὁ θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἢ
 205 δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν». Ὑπὲρ ἀληθείας γὰρ τὸν ἐν τοῖς παθήμασι καθ' ἑ-
 κούσιον γνώμην ἀνευθύνως ὑπομένοντες θάνατον⁽¹⁷⁾, οἱ τοῦ
 λόγου τῆς χάριτος γενόμενοι κήρυκες, τὴν ἐν Πνεύματι κατ'
 ἐπίγνωσιν ἀληθείας ζωὴν ἐνήργουν τοῖς ἔθνεσιν, ὥσπερ δὴ καὶ
 ὁ ταύτην τὴν χάριν προδιατυπώσας ἐν ἑαυτῷ μυστικῶς πέπον-
 210 θεν Ἰωνᾶς, τοὺς τοσοῦτους αὐτὸς ἀνατλάς κινδύνους, ἵνα πρὸς
 τὸν Θεὸν ἐκ πλάνης ἐπιστρέψῃ τοὺς Νινευῖτας, καὶ διὰ τοῦτο
 κατὰ τὴν ἐνοῦσαν τῷ ὀνόματι δύναμιν, 'Θεοῦ δόμα' καὶ 'Θεοῦ
 πόνος' καλῶς ἐρμηνευόμενος. Δόμα γὰρ Θεοῦ καὶ δῶρον ὡς
 ἀληθῶς προσφιλὲς καὶ φιλόθροπον, καὶ θεῖος πόνος καὶ ἐπαι-
 215 νούμενος ἢ πρὸς τὰ ἔθνη χάρις τῆς προφητείας ἐστίν. Δόμα μὲν,
 ὡς φῶς δωρουμένη γνώσεως ἀληθοῦς καὶ ζωῆς ἀφθαρσίαν
 περεχομένη τοῖς ὑποδεχομένοις αὐτήν· Θεοῦ δὲ πόνος, ὡς πεί-
 θουσα τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας ἐγκαλλωπίζεσθαι πόνοις τοὺς αὐτῆς
 διακόνους, καὶ πλέον ἐμπλατύνεσθαι διδάσκουσα τοῖς παθήμα-
 220 σιν, ἢ ταῖς ἀνέσεσιν, τοὺς τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἄγαν φροντίζοντας
 ὑπόστασιν αὐτοῖς ὑπερβαλλούσης κατὰ πνεῦμα δυνάμεως⁽¹⁸⁾
 ποιουμένη τὴν κατὰ φύσιν τῆς σαρκὸς περὶ τὸ πάσχειν ἀσθέ-
 νειαν.

Ὁ γὰρ λόγος τῆς χάριτος διὰ πολλῶν πειρασμῶν πρὸς τὴν
 225 τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἤγουν τὴν τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησίαν,
 ὥσπερ Ἰωνᾶς διὰ πολλῶν θλίψεων πρὸς Νινευὴ διαβὰς τὴν
 πόλιν τὴν μεγάλην, ἔπεισε τὸν βασιλεύοντα νόμον τῆς φύσεως
 ἐξαναστῆναι τοῦ θρόνου⁽¹⁹⁾, τῆς προτέρας περὶ τὸ κακὸν δηλα-
 δὴ κατα τὴν αἴσθησιν ἐξεως, καὶ περιελέσθαι τὴν στολὴν αὐ-
 230 τοῦ, τὸν ἐπὶ τοῖς ἡθεσιν λέγω τῆς κοσμικῆς δόξης ἀποθέσθαι

τὸν Ἰησοῦ, γιὰ νὰ φανερωθεῖ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ στὸ θνητόμας σῶμα. Ὡστε ἐμεῖς βρισκόμαστε συνέχεια κάτω ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ θανάτου, ἐνῶ σ' ἐσᾶς παρέχεται ἡ ζωὴ»¹⁰. Ὑπομένοντας δηλαδὴ μὲ ἐκούσια γνώμη γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας ἐκεῖνοι ποὺ ἔγιναν κήρυκες τοῦ λόγου τῆς χάριτος τὸ θάνατο μὲ βασανιστήρια χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ἔνοχοι σὲ κάτι, πραγματοποιοῦσαν μέσα στὰ ἔθνη τὴν πνευματικὴ ζωὴ κατ' ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας. Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια ἔπαθε κι αὐτὸς ποὺ προτύπωσε τὴ δωρεὰ αὐτὴ μυστικὰ μὲ τὸν ἑαυτό του, δηλαδὴ ὁ Ἰωανᾶς, ὑποφέροντας κι αὐτὸς τοὺς τόσο πολλοὺς κινδύνους, γιὰ νὰ ἐπιστρέψει στὸ Θεὸ ἀπὸ τὴν πλάνη τοὺς Νινευίτες, καὶ γι' αὐτό, σύμφωνα μὲ τὴ σημασία τοῦ ὀνόματος, ἐρμηνεύεται σωστὰ ὡς 'δῶρο Θεοῦ' καὶ 'Θεοῦ κόπος'. Γιατὶ εἶναι ἀληθινὰ δόση καὶ δῶρο Θεοῦ, προσφιλὲς καὶ φιλόανθρωπο, καὶ πόνος θεῖος καὶ ἐπαινούμενος εἶναι ἡ δωρεὰ τῆς προφητείας στὰ ἔθνη. Εἶναι δῶρο, γιατί δωρίζει τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς γνώσης καὶ παρέχει σ' ἐκείνους ποὺ τὴν ὑποδέχονται ἀφθαρσία ζωῆς. Ἐνῶ κόπος τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἐπειδὴ πείθει νὰ ἔχουν καύχησή τους τοὺς κόπους γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας οἱ διάκονοί της καὶ διδάσκοντάς τους νὰ καυχιοῦνται ἀκόμα περισσότερο γιὰ τὰ παθήματά τους παρὰ γιὰ τὶς ἀνέσεις τους, ἐκείνους ποὺ φροντίζουν ὑπερβολικὰ γιὰ τὴ ζωὴ τῆς σάρκας κάνοντας πραγματικότητα ὑπερβολικῆς πνευματικῆς δύναμης τὴ φυσικὴ ἀδυναμία τῆς σάρκας στὰ παθήματα.

Ὁ λόγος δηλαδὴ τῆς χάριτος ἀφοῦ μέσω πολλῶν πειρασμῶν πέρασε στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ στὴν Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν, ὅπως ὁ Ἰωανᾶς μέσω πολλῶν θλίψεων στὴ Νινευή, τὴν πόλη τὴ μεγάλη, ἔπεισε τὸ νόμο τῆς φύσης ποὺ βασίλευε νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ τὸ θρόνο, ἀπὸ τὴν προηγούμενη δηλαδὴ σωματικὴ ἔξη τοῦ κακοῦ, καὶ νὰ ἀφαιρέσει τὴ στολὴ του, ν' ἀποθέσει ἐννοῶ τὴν ἔπαρση τῆς κοσμικῆς δόξας ποὺ εἶχε στὴ

10. Β' Κορ. 4,2-12.

τύφον, καὶ περιβαλέσθαι σάκκον, τὸ πένθος δηλαδὴ καὶ τὴν δυσχερῆ καὶ τραχεῖαν τῆς κακοπαθείας καὶ βίῳ τῷ κατὰ Θεὸν πρέπουσαν ἀναγωγὴν, καὶ καθῆσαι ἐπὶ σποδοῦ. Σποδός ἐστὶν ἡ πτωχεία τοῦ πνεύματος, ἐφ' ἧς καθέζεται πᾶς εὐσεβῶς ζῆν δι-
 235 δασκόμενος καὶ τὴν μάστιγα τῆς συνειδήσεως ἔχων ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν αὐτὸν καταικίζουσιν. Καὶ οὐ μόνον τὸν βασιλέα πείθει πιστεῦσαι τῷ Θεῷ κηρυττόμενος ὁ λόγος τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄνδρας, τοὺς συμπληροῦντας δηλαδὴ τὴν φύσιν ἀνθρώπους, ἕνα πληροφορῶν ὁμολογεῖν εἶναι Θεὸν τῶν
 240 πάντων ποιητὴν καὶ κριτὴν, καὶ κηρύξαι πιστῶς παρασκευάζων, τὴν τελείαν δηλαδὴ τῶν προτέρων ἀποχὴν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ ἐνδύσασθαι σάκκους ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, τὴν νεκρωτικὴν δηλαδὴ τῶν παθῶν κακοπάθειαν προθύμως μετελθεῖν· μικροὺς δὲ καὶ μεγάλους ἐνταῦθα κατὰ τὸν
 245 τῆς ἀναγωγῆς λόγον ὑπονοῶ κεκκληῖσθαι τοὺς ἐν ἡττονι κακία καὶ μείζονι φωραθέντας ὑπὸ τοῦ λόγου.

«Καὶ ἐπίστευσαν οἱ ἄνδρες Νινευῆ», φησί, «τῷ Θεῷ, καὶ ἐκήρυξαν νηστείαν, καὶ ἐνεδύσαντο σάκκους ἀπὸ μικροῦ καὶ ἕως μεγάλου αὐτῶν. Καὶ ἤγγισεν ὁ λόγος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς
 250 Νινευῆ, καὶ ἐξανέστη ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ περιείλετο τὴν στολὴν αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ περιεβάλετο σάκκον καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ σποδοῦ. Καὶ ἐκηρύχθη καὶ ἐρρέθη ἐν τῇ Νινευῆ παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ παρὰ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, λεγόντων· Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη καὶ οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα μὴ γευσά-
 255 σθωσαν μηδὲν, μηδὲ νεμέσθωσαν, καὶ ὕδωρ μὴ πιέτωσαν». Βασιλεύς ἐστὶν, τῆς φύσεως ἔφην, ὁ νόμος τῆς φύσεως· ἄρχοντες δὲ τούτου τυγχάνουσι τό τε λογικὸν καὶ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν· οἱ ἄνδρες δὲ τυγχάνουσι ταύτης τῆς πόλεως⁽²⁰⁾, τουτέστι τῆς φύσεως κατὰ μίαν ἐπιβολήν, οἱ περὶ τὸν λόγον πταίον-
 260 τες καὶ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἐσφαλμένην γνῶσιν κατέχοντες· κτήνη δὲ οἱ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν διαμαρτάνοντες καὶ διὰ τῶν σωματικῶν παθημάτων ἀχθοφοροῦντες τὴν ἡδονήν· βόες δὲ οἱ πᾶσαν τοῦ θυμοῦ τὴν κίνησιν πρὸς τὴν τῶν γηϊνῶν κατα-

συμπεριφορά του, καὶ νὰ φορέσει σάκκο, δηλαδή τὸ πένθος καὶ τὴ δύσκολη καὶ τραχιὰ τῆς κακουχίας διαγωγή πρὸς ἐκεῖνο ποὺ ἀρμόζει στὸ βίον τοῦ πνεύματος, ὅπου κάθεται καθέννας ποὺ διδάσκεται νὰ ζεῖ μ' εὐσέβεια κι ἔχει τὴ μάστιγα τῆς συνείδησης νὰ τὸν καταξυεσκίζει γιὰ τὰ πλημμελήματά του. Καὶ δὲν πείθει τὸ βασιλιά μόνο νὰ πιστέψει στὸ Θεό, ὅταν κηρύττεται ὁ λόγος τῆς χάριτος, ἀλλὰ πείθει καὶ τοὺς ἄνδρες, τοὺς ἀνθρώπους δηλαδή ποὺ ὀλοκληρώνουν τὴ φύση, διδάσκοντάς τους νὰ ὁμολογοῦν ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Θεὸς τῶν πάντων, ποιητῆς καὶ κριτῆς, καὶ κάνοντάς τους νὰ κηρύξουν μὲ πίστη τὴν τέλεια ἀποχή τους ἀπὸ τὶς προηγούμενες πονηρές τους πράξεις, καὶ νὰ ντυθοῦν σάκκους ἀπὸ τὸ μικρὸ ὡς τὸ μεγάλο τους, ν' ἀσκήσουν δηλαδή πρόθυμα τὴν νεκρωτικὴ τῶν παθῶν κακοπάθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐδῶ ὑποθέτω ὅτι ὀνομάστηκαν μεταφορικὰ αὐτοὶ ποὺ ὁ λόγος τοὺς συνέλαβε σὲ κάποια μικρὴ ἢ μεγαλύτερη κακία.

«Καὶ πίστεψαν», λέει, «οἱ Νινευῖτες στὸ Θεὸ καὶ κήρυξαν νηστεία καὶ φόρεσαν σάκκους ἀπὸ τὸν μικρὸ ὡς τὸν μεγάλο τους. Κι ἔφτασε ὁ λόγος στὸ βασιλιά τῆς Νινευῆ καὶ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ θρόνο του καὶ ξεντύθηκε τὶς βασιλικὲς στολές του καὶ φόρεσε σάκκο καὶ κάθισε πάνω στὴν τέφρα. Καὶ κήρυξαν καὶ εἶπαν στὴ Νινευῆ ὁ βασιλιάς κι οἱ μεγιστάνες του, λέγοντας: 'Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ βόδια καὶ τὰ πρόβατα νὰ μὴ βάλουν τίποτε στὸ στόμα τους οὔτε νὰ βοσκήσουν οὔτε νὰ πιοῦν νερό'»¹¹. Βασιλιάς τῆς φύσης εἶναι, εἶπα, ὁ νόμος τῆς φύσης. Ἄρχοντές του εἶναι τὸ λογικὸ, τὸ συναισθηματικὸ καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸ. Οἱ ἄνδρες, κατὰ μιὰ ἀποψη τῆς πόλης αὐτῆς εἶναι ὅσοι κάνουν λάθος στὸ λόγο καὶ ἔχουν γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὰ θεῖα σφαλερὴ γνώση: Ζῶα εἶναι ὅσοι κάνουν λάθος στὴν ἐπιθυμία καὶ μὲ σωματικὰ παθήματα σηκώνουν σὰν ἀχθοφόροι τὴν ἡδονή. Βόδια εἶναι ὅσοι ἔδωσαν ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς τους γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν γήινων· γιὰτὶ λένε ὅτι τὸ αἷμα τοῦ βοδιοῦ

11. Γω. 3,5,7.

βαλόντες κτῆσιν· φασιν γὰρ τὸ αἷμα τοῦ βοῦς πινόμενον θάνα-
 265 τον ἐπάγειν παραυτίκα τῷ πίνοντι· θυμοῦ δὲ προδήλως σύμβο-
 λον ὑπάρχει τὸ αἷμα. Πρόβατα δὲ φασιν εἶναι, ψεκτὰ δηλαδή,
 τοὺς ἀνοήτως κατὰ μόνην τὴν αἴσθησιν πρὸς πάθος νεμομένους
 ὡς πόαν τὴν τῶν ὄρατῶν θεωρίαν.

Ψεκτῶς γὰρ κείσθαι ταῦτα πάντα κατὰ τοῦτον τῆς Γραφῆς
 270 τὸν τόπον ὑπονοοῦμεν, ἕως ὁ λόγος λαβῶν, πρὸς τὸ κρεῖττον
 αὐτὰ μεταβάλοι. Ὅθεν τούτοις ἐπάγει φάσκων ὁ Λόγος· «μὴ
 γευσάσθωσαν, μηδὲ νεμέσθωσαν· καὶ ὕδωρ μὴ πιέτωσαν»·
 λύων δηλαδή τὰς προτέρας ἐφ' ἐκάστῳ τῶν εἰρημένων συστα-
 τικὰς τῶν παθῶν αἰτίας, μεθ' ἧς ἀναιρουμένας τὴν πρὸς τὸ
 275 κρεῖττον μεταβολὴν τῶν ποτε τοῖς κακοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐνε-
 σχημένων, ἐπιδεικνύμενος, ἐπιφέρει· «καὶ περιεβάλοντο σάκ-
 κους οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη, καὶ ἀνεβόησαν πρὸς Κύριον
 τὸν Θεὸν ἐκτενῶς· καὶ ἀπέστρεψεν ἕκαστος ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ
 πονηρᾶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῆς ἐν χερσίν». Ἀνθρώπους, ὡς
 280 ἔφην, λέγεσθαι νοήσομεν τοὺς ἐνεχομένους κατὰ ἐσφαλμένην
 τοῦ λόγου κρίσιν ὑπὸ τῶν ψυχικῶν παθημάτων, κτήνη δὲ τοὺς
 καθ' ἡδονὴν κατὰ τὴν τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας παράχρησιν
 τοῖς σωματικοῖς προσηλωμένους παθήμασιν, πάντας καθάπερ
 σάκκους περιβαλλομένους τὴν νέκρωσιν τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν,
 285 ἤγουν παντὸς τοῦ χοϊκοῦ νόμου τε καὶ φρονήματος, καὶ ἀναβο-
 ῶντας ἐκτενῶς, τουτέστι μεγάλη τῇ φωνῇ, ἤγουν τῇ κατὰ τῆς
 ἀνομίας παρρησίᾳ ἐξαγορευόντας τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων
 τὴν ἄδειαν, καὶ ἀφισταμένους, ὡς ὁδοῦ τινος, τοῦ κατὰ συνή-
 θειαν δρόμου καὶ τῆς, ὡς ἐν χερσίν, ταῖς πράξεσιν ἐνεργουμέ-
 290 νης ἀδικίας.

Οὕτω μὲν οὖν εἰς τὴν κοινὴν φύσιν, ἤτουν τὴν τῶν ἐθνῶν
 Ἐκκλησίαν ἢ Νινευὴ νοουμένην, διὰ παντὸς δείκνυσιν ἐν αὐτῇ
 κηρύττοντα τὸν Ἰωνᾶν, τουτέστι τὸν λόγον τῆς προφητικῆς χά-
 ριτος, καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστρέφοντα
 295 τοὺς πεπλανημένους. Εἰ δὲ πρὸς τὴν τοῦ καθ' ἕκαστον θεωρίαν
 τὴν Νινευὴ νοοῦμεν⁽²¹⁾, τὴν ἐκάστου ψυχὴν εἶναί φαμεν τὴν πό-

ὅταν πίνεται προκαλεῖ ἀμέσως τὸ θάνατο σ' ἐκεῖνον ποῦ τὸ πί-
νει, καὶ τὸ αἷμα εἶναι προφανῶς σύμβολο τοῦ θυμοῦ. Πρόβατα,
λένε, εἶναι, δηλαδὴ ἄξια κατηγορίας, ὅσοι βόσκουν ἀνόητα μὲ
τὴν αἴσθησι μόνον, γιὰ τὴν ἱκανοποίησι κάποιου πάθους, σὰ νὰ
εἶναι γρασίδι τὸ κοίταγμα τῶν ὄρατῶν.

Ἔοια αὐτὰ νομίζομε ὅτι λέγονται στὸ σημεῖο τοῦτο τῆς
Γραφῆς πρὸς κατηγορία, ὥσπου ν' ἀσχοληθεῖ μαζί τους ὁ λό-
γος καὶ νὰ τὰ μεταβάλλει πρὸς τὸ καλύτερο. Γι' αὐτὸ ἡ Γραφή
συμπληρώνει καὶ λέει· «οὔτε νὰ βάλουν τίποτε στὸ στόμα τους
οὔτε νὰ βοσκήσουν, οὔτε νὰ πιοῦν νερό». Διαλύει δηλαδὴ γιὰ
καθένα ἀπ' ὅσα εἶπαμε τίς προηγούμενες αἰτίες ποῦ συνιστοῦν
τὰ πάθη καί, μετὰ τὴν ἀναίρεσή τους δείχνοντας τὴ μεταβολὴ
πρὸς τὸ καλύτερο ὅσων εἶχαν αἰχμαλωτιστεῖ στὴν κακὴ συμπε-
ριφορὰ, προσθέτει· «καὶ φόρεσαν σάκκους οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ
ζῶα ὑψωσαν φωνές δυνατές στὸν Κύριο τὸ Θεὸ κι ἐγκατέλειψε
καθένας τὸ δρόμο τῆς κακίας καὶ τίς ἀδικίες τῶν χειρῶν τους».
Ἄνθρωποι, ὅπως εἶπα, πρέπει νὰ ἐννοήσομε ὅτι λέγονται ὅσοι
ἀπὸ πλανημένη κρίσι τοῦ λόγου ἔχουν συλληφθεῖ ἀπὸ ψυχικὰ
πάθη· ζῶα, ὅσοι κάνουν κατάχρησι τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ
τοῦ ἐπιθυμητικοῦ γιὰ ἡδονή, προσκολλημένοι στὰ σωματικὰ
πάθη, φορώντας, σὰν τρίχινους σάκκους, τὴ νέκρωσι τῶν γήι-
νων μελῶν τους, δηλαδὴ κάθε χοϊκοῦ νόμου καὶ φρονήματος.
Καὶ φώναξαν ἐκτενῶς, δηλαδὴ μὲ μεγάλες φωνές, ἥτοι ὁμολο-
γώντας μὲ τὴν παρρησία κατὰ τῆς ἀνομίας τὴν ἐλευθερία τους
στὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα, καὶ σὰν ἀπὸ κάποιο δρόμο ξε-
κλίνοντας ἀπὸ τὴ συνηθισμένη πορεία τους κι ἀπὸ τὴν ἀδικία
ποῦ σὰ νὰ ἐνεργεῖται μὲ τίς πράξεις τους μέσα στὰ χέρια τους.

Μὲ τὸ νόημα λοιπὸν τῆς κοινῆς φύσης, δηλαδὴ τῆς Ἐκ-
κλησίας τῶν ἐθνῶν, ἡ Νινευὴ παρουσιάζει μὲ τὸν ἑαυτὸ της τὸν
Ἰωνᾶ νὰ κηρύττει πάντοτε, δηλαδὴ τὸ λόγο τῆς προφητικῆς χά-
ριτος, καὶ καθημερινὰ νὰ ἐπιστρέφει στὸ Θεὸ τοὺς πλανημέ-
νους. Ἄν ὁμως ἐφαρμόσομε τὴν ἐννοια τῆς Νινευὴ στὸν κάθε
ἄνθρωπο, λέμε πὼς ἡ μεγάλη πόλι εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ καθενὸς,

λιν τὴν μεγάλην, πρὸς ἣν ἀποστέλλεται παρανομοῦσαν ὁ τοῦ
 Θεοῦ λόγος, κηρύττων μετάνοιαν πρὸς ζωὴν. Ταύτης δὲ βασι-
 λέα νοοῦμεν τὸν νοῦν, ἄρχοντας δὲ τὰς ἐμφύτους δυνάμεις, ἀν-
 300 θρώπους δὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, κτήνη δὲ τὰ περὶ τὸ
 σῶμα κατ' ἐπιθυμίαν κινήματα, βόας δὲ τὰς κατὰ τὸν θυμὸν
 περὶ τὰ ὑλικά πλεονεκτικὰς κινήσεις, πρόβατα δὲ τὰ κατὰ τὴν
 αἴσθησιν χωρὶς διανοίας ἀντιληπτικὰ τῶν αἰσθητῶν κινήματα.
 Καὶ τὸν μὲν βασιλέα νοῦν ὡς ἀπὸ θρόνου τινὸς τῆς κατὰ τὴν
 305 προτέραν ἄγνοιαν ἐξανιστάμενον ἔξεως, καὶ ὡσπερ στολὴν τὴν
 ψευδῆ περὶ τῶν ὄντων δόξαν ἀποτιθέμενον, καὶ ὡς σάκκον πε-
 ριβαλλόμενον τὸν ἐπὶ τοῖς κακῶς φρονεῖσι μετάμελον καὶ ἐπὶ
 σποδοῦ καθήμενον, τῆς κατὰ τὴν πτωχείαν τοῦ πνεύματος ἔξε-
 ως, καὶ προστάσσοντα τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς κτήνεσι καὶ
 310 τοῖς βουσί καὶ τοῖς προβάτοις νηστεύειν τῆς τε κατὰ κακίαν
 βρώσεως καὶ τῆς κατὰ τὴν ἄγνοιαν πόσεως, τουτέστι πράξεως
 κακῶν ἀποσχέσθαι καὶ τῆς κατ' αἴσθησιν πεπλανημένης θε-
 ωρίας, καὶ περιβάλλεσθαι σάκκους, τουτέστι τὴν νεκρωτικὴν
 μὲν τῶν παρὰ φύσιν παθῶν, περιποιητικὴν δὲ τῶν κατὰ φύσιν
 315 ἀρετῶν τε καὶ γνώσεων ἔξιν, καὶ ἀναβοῆσαι πρὸς τὸν Θεὸν
 ἐκτενῶς ἐξαγορευῆσαι δῆλον ὅτι συντόνως τὰ πρότερα, καὶ ἰλε-
 ῶσασθαι τῇ ταπεινώσει τὸν συγχώρησιν δοῦναι τῶν προλα-
 βόντων δυνάμεων, καὶ αἰτῆσαι πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ἐνέρ-
 γειαν καὶ φυλακὴν προαιρέσεως δύναμιν ἄτρεπτον, τὸν ἐτοιμίως
 320 ταύτην τοῖς αἰτουῦσι ἠωρούμενον, καὶ ὡσπερ ὁδοῦ πονηρᾶς, τῆς
 προτέρας πλάνης κωλύσαι τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ἐπινοητικὴν
 τῆς κακίας ἔξιν, τῶν κατὰ ψυχὴν πρακτικῶν ἀποθέσθαι δυνά-
 μεων.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τουτέστι τὴν κοινὴν
 325 φύσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν τοῦ
 καθ' ἕκαστον ψυχὴν, διὰ τοῦ λόγου τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσε-
 ως, ἡγουν πίστεως καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως σωζομένην, ὑπάρ-
 χουσιν πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες ἀνθρώπων, οἵτινες οὐκ
 ἔγνωσαν δεξιὰν αὐτῶν ἢ ἀριστερὰν αὐτῶν. Δώδεκα μυριάδας
 330 ἐνταῦθα λέγειν ὑπονοῶ τὴν Γραφὴν κατὰ τοὺς τῆς ἀναγωγῆς

στην ὁποία, ὅταν παρανομεῖ, στέλνει τὸ Λόγο του ὁ Θεός κηρύττοντας τὴ ζωὴ τῆς μετάνοιας. Βασιλιά της ἐννοοῦμε τὸ νοῦ, ἄρχοντες τὶς ἔμφυτες δυνάμεις της, ἀνθρώπους τοὺς ἔμπαθεις λογισμούς, ζῶα τὶς σωματικὲς ὀρμὲς τῆς ἐπιθυμίας, βόδια τὶς ψυχικὲς τάσεις γι' ἀπόκτηση περισσότερων ὑλικῶν ἀγαθῶν, πρόβατα, τὶς λειτουργίαι τῶν αἰσθήσεων γιὰ ν' ἀντιληφθοῦν τὰ κινήματα τῶν αἰσθητῶν χωρὶς ἀνάμιξη τοῦ νοῦ. Καὶ ὁ βασιλιάς νοῦς σηκώνεται, σὰν ἀπὸ κάποιον θρόνον, ἀπὸ τὴν προηγούμενη κατάστασι ἀγνοίας, ἀποβάλλει, σὰν στολή, τὴν ψεύτικη ἀντίληψη γιὰ τὰ ὄντα καὶ φορᾶ, σὰν σάκκο, τὴ μεταμέλεια γιὰ ὅσα εἶχε πιστέψει ἀπὸ λάθος. Κάθεται πάνω στὴν τέφρα, τὴν ἔξη δηλαδὴ τῆς πνευματικῆς φτώχειας, καὶ ὀρίζει στοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ βόδια καὶ τὰ πρόβατα νὰ νηστεύουν ἀπὸ τὴν τροφή τῆς κακίας καὶ τὸ νερὸ τῆς ἀγνοίας, ν' ἀπέχουν δηλαδὴ ἀπὸ τὴν διάπραξη τῶν κακῶν καὶ τὴν πλανημένη θεωρία τῶν αἰσθήσεων, καὶ νὰ ντύνονται σάκκους, δηλαδὴ τὴν ἔξη πού νεκρώνει τὰ παραφύση πάθη καὶ φροντίζει τὶς καταφύσει ἀρετῆς καὶ γνώσεις, καὶ νὰ φωνάζουν δυνατὰ στὸ Θεὸ, νὰ ἐξομολογηθοῦν δηλαδὴ μὲ συγκλονισμό τὰ προηγούμενα καὶ νὰ ἐξιλεῶσιν μὲ τὴν ταπεινώσει τους αὐτὸν πού μπορεῖ νὰ δῶσει τὴ συγχώρησι στὰ προηγούμενα. Κι ἀκόμα νὰ ζητήσουν γιὰ τὴ διάπραξη τῶν ἀρετῶν καὶ τὴ φύλαξι τῆς προαίρεσις ἄτρεπτη τὴ δύναμη ἀπὸ ἐκεῖνον πού πρόθυμα τὴ χαρίζει σ' αὐτοὺς πού τὴ ζητοῦν, νὰ ἐμποδίσουν τὸ νοῦ τους, σὰν ἀπὸ κακὴ ὁδὸ, ἀπὸ τὴν προηγούμενη πλάνη, καὶ ν' ἀποθέσουν ἀπὸ τὶς πρακτικὲς δυνάμεις τῆς ψυχῆς τὴ δύναμη πού ἐπινοεῖ τὴν κακία.

Σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη πόλη, δηλαδὴ τὴν κοινὴ φύσει τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν ἢ τὴν ψυχὴ τοῦ καθενός, πού διασώζεται μὲ τὸ λόγο τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσις, δηλαδὴ τὴν πίστι καὶ τὴν ἀγαθὴ συνείδησι, ζοῦνε περισσότερο ἀπὸ δώδεκα μυριάδες ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι δὲ γνωρίζουν ποιά εἶναι στὰ δεξιὰ καὶ ποιά στ' ἀριστερά τους. Ὑποθέτω ὅτι δώδεκα μυριάδες λέει ἡ Γραφή στὸ σημεῖο αὐτὸ μεταφορικὰ τοὺς λόγους

λόγους, τοὺς περὶ χρόνου καὶ φύσεως λόγους, ἤγουν τὴν μετὰ τῶν οὐκ ἄνευ εὐπεριληπτικὴν τῆς ὀρωμένης φύσεως γνῶσιν⁽²²⁾. Ἐὶ γὰρ ὁ δώδεκα ἀριθμὸς ἐκ πέντε καὶ ἐπτὰ συντιθέμενος ἀποτελεῖται, ἡ δὲ φύσις ὑπάρχει πενταδικὴ διὰ τὴν αἴσθησιν, ὁ δὲ
 335 χρόνος ἐστὶν ἐβδοματικὸς, ἄρα φύσιν καὶ χρόνον ὁ δώδεκα δηλοῖ σαφῶς ἀριθμὸς. Σεσημειωμένως δὲ πλείους ἢ δώδεκα μυριάδας εἶπεν ἀνθρώπων, ἵνα γνῶμεν περιγραφέντα τοῦτον τὸν ἀριθμὸν, καὶ ὑπερβαθέντα τοῖς πλείοσιν ἀορίστως, τὸ ὑπὲρ δώδεκα ἀριθμὸν δι' ἑαυτῶν ποιούμενοις ποσόν.

340 Οὐκοῦν ἡ τοῦ Θεοῦ πανεύφημος Ἐκκλησία⁽²³⁾, τοὺς κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν, παρελθόντας μὲν τοὺς κατὰ χρόνον καὶ φύσιν λόγους, πρὸς δὲ τὴν τῶν αἰωνίων καὶ νοητῶν διαβάντας μεγαλοπρέπειαν ἔχουσα, πλείους ἢ δώδεκα μυριάδας ἀνδρῶν ἔχει, μὴ γινώσκοντας δεξιὰν αὐτῶν ἢ ἀριστερὰν αὐ-
 345 τῶν. Ὁ γὰρ διὰ τὴν ἔννομον ἀρετὴν τῶν ἐν σαρκὶ παθῶν ὡς ἀριστερῶν ποιούμενος λήθην καὶ διὰ τὴν ἄπταιστον γνῶσιν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι, τῇ νόσῳ τῆς φυσιούσης οἰήσεως ὡς δεξιᾶς οὐχ ἀλισκόμενος, ἀνὴρ γέγονε μὴ γινώσκων δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς δόξης οὐκ ἐρῶν λυομένης, οὐδὲ ἀριστεράν, ὡς τῆς σαρκὸς οὐκ
 350 ἐρεθιζόμενος πάθεσι.

Δεξιὰν οὖν, ὡς ἔοικεν, εἶπεν ὁ Λόγος, τὴν ἐπὶ τοῖς δῆθεν κατορθώμασι κενοδοξίαν, ἀριστεράν δὲ τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς πάθεσιν ἀκολασίαν. Τούτους δὲ πᾶσα ψυχὴ ταῖς θεωρίαις τῶν νοητῶν λαμπруνομένη κέκτηται τοὺς ἄνδρας, μὴ γινώσκοντας
 355 δεξιὰν αὐτῶν καὶ ἀριστεράν. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ τῆς περὶ φύσιν καὶ χρόνον θεωρίας, τὴν διανοητικὴν συστείλασα δύναμιν, τὸν δώδεκα παρελθόντας ἀριθμὸν ἔχει καθάπερ ἄνδρας τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς, οἷα δὲ λοιπὸν μηκέτι τοῖς ὑπὸ φύσιν καὶ χρόνον πανουμένους λόγους, πρὸς δὲ τὴν τῶν θείων μυστηρίων
 360 κατανόησιν καὶ ἐπιστήμην ἀσχολουμένους καὶ διὰ τοῦτο μὴ γι-

περὶ χρόνου καὶ φύσεως δηλαδὴ τὴν περιληπτικὴν γνῶσιν τῆς φύσεως ποὺ βλέπομε μὲ αὐτὰ ποὺ ἀπαραίτητα τὴ συνοδεύουν. Ἄν δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς δώδεκα γίνεται ἀπὸ τὴν πρόσθεσιν τοῦ πέντε μὲ τὸ ἑπτὰ καὶ ἡ φύσις ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἴσθησιν εἶναι πενταδική, ἐνῶ ὁ χρόνος εἶναι ἐβδομαδικός, τότε ὁ ἀριθμὸς δώδεκα δηλώνει φανερὰ φύσιν καὶ χρόνον. Καὶ τόνισε, ὅτι περισσότερο ἀπὸ δέκα μυριάδες ἄνθρωποι ζοῦνε, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καὶ ὀρισμένος εἶναι ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ 'περισσότερο' γίνεται μιὰ ἀόριστη ὑπέρβασή του, κάνοντας αὐτοὶ τὸ ποσοδὸν πάνω ἀπὸ τὸν δώδεκα ἀριθμὸν γιὰ τὸν ἑαυτὸν τους.

Ἡ πανεύφημη λοιπὸν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἔχοντας ἐκείνους ποὺ μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν τοὺς προσπέρασαν τοὺς λόγους τοῦ χρόνου καὶ τῆς φύσεως κι ἔφτασαν στὴ μεγαλοπρέπεια τῶν αἰώνιων καὶ νοητῶν, ἔχει περισσότερους ἀπὸ δώδεκα μυριάδες ἄνδρες ποὺ δὲν γνωρίζουν ποιά εἶναι στὰ δεξιά καὶ ποιά στ' ἀριστερά τους. Ὅποιος δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀρετὴν ποὺ ζητεῖ ὁ νόμος λησμονεῖ τὰ σαρκικὰ πάθη, γιὰτὶ βρίσκονται στ' ἀριστερά, καὶ ἐξαιτίας τῆς ἀλάνθαστης γνῶσεως δὲν παρασύρεται γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα του, ἐπειδὴ τάχα εἶναι δεξιά ἀπὸ τὴν νόσον τῆς οἴησης ποὺ φουσκώνει τὸ μυαλό, ἔγινε ἄνδρας ποὺ δὲν γνωρίζει τὰ πρὸς τὰ δεξιά του ἐπειδὴ δὲν ἀγαπᾷ τὴ δόξαν ποὺ διαλύεται, οὔτε τὰ πρὸς τὰ ἀριστερά του, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἐρεθίζουν τὰ πάθη τῆς σάρκα.

Δεξιά λοιπὸν, ὅπως φαίνεται, εἶπε ὁ Λόγος τὴν κενοδοξία γιὰ ἐπιτεύγματα τάχα ἀρετῆς, ἐνῶ ἀριστερά, τὴν ἀκολασία γιὰ αἰσχρὰ πάθη. Κάθε ψυχὴ ποὺ τὴ λαμπρύνουν οἱ θεωρίαι τῶν νοητῶν ἔχει αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες ποὺ δὲν γνωρίζουν τὰ πρὸς τὰ δεξιά καὶ πρὸς ἀριστερά. Γιὰτὶ κάθε ψυχὴ, περιορίζοντας τὴ διανοητικὴ δύναμιν τῆς θεωρίας γιὰ τὴ φύσιν καὶ τὸν χρόνον, ἔχει τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς σάν ἄνδρες ποὺ πέρασαν τὸν ἀριθμὸν δώδεκα, ἐπειδὴ δὲν ταλανίζονται πιά ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς φύσεως καὶ τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κατανόησιν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν θείων μυστηρίων, καὶ γι' αὐτὸ δὲν γνωρίζουν οὔτε

νώσκοντας δεξιᾶν αὐτῶν ἢ ἀριστερᾶν αὐτῶν. Ἡ γὰρ κατὰ λόγον γνῶσις τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἢ κατ' ἐνέργειαν ἀληθῆς τῆς τῶν ἀρετῶν αἰτίας ἐπίγνωσις⁽²⁴⁾, ἄγνοϊαν παντελῆ πέφυκε ποιεῖν, τῆς ὡς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς ἐκατέρωθεν παρακειμένης
 365 τῆ μεσότητι τῶν ἀρετῶν ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως.

Εἰ γὰρ οὐδὲν ἐν τῷ λόγῳ παντελῶς πέφυκεν εἶναι παράλογον⁽²⁵⁾, σαφῶς ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθεὶς τὴν τῶν παραλόγων οὐδαμῶς ἐπιγνώσεται θέσιν. Οὐ γὰρ δυνατὸν ἄμφω κατ' αὐτὸν ἅμα καταθρῆσαι τὰ ἀντικείμενα καὶ θατέρω
 370 ἅμα τὸ ἕτερον γνῶναι συνεμφαινόμενον.

Εἰ γὰρ ἀπιστίας ἐν τῇ πίστει λόγος οὐδεὶς⁽²⁶⁾, οὐδὲ σκότους αἰτία κατὰ φύσιν ὑπάρχει τὸ φῶς, οὐδὲ Χριστῷ συνενδεικνυσθαι πέφυκεν ὁ διάβολος, δῆλον ὡς οὐδὲ τῷ λόγῳ τὸ παράπαν συνυπάρχει τι παράλογον. Εἰ δὲ τῷ λόγῳ συνεῖναι παντε-
 375 λῶς οὐ δύναται τὸ παράλογον, ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθεὶς τὴν τῶν παραλόγων, ὡς ἔφην, οὐκ ἐπίσταται θέσιν, μόνην ὡς ἔστιν, ἀλλ' οὐχ ὡς νομίζεται, γινώσκων τὴν ἀρετὴν⁽²⁷⁾. Καὶ διὰ τοῦτο μῆτε τὴν δεξιᾶν διὰ τῆς ὑπερβολῆς, μῆτε ἀριστερᾶν διὰ τῆς ἐλλείψεως ἐπιστάμενος· ἐπ' ἄμφοιν γὰρ θε-
 380 ωρεῖται σαφῶς τὸ παράλογον. Εἰ γὰρ ὄρος ὑπάρχει καὶ μέτρον τῶν ὄντων ὁ λόγος⁽²⁸⁾, ἴσον πρὸς ἀλογίαν ἐστί, καὶ διὰ τοῦτο παράλογον, τὸ παρὰ τὸν ὄρον καὶ παρὰ τὸ μέτρον· ἢ πάλιν ὑπὲρ τὸν ὄρον κεινεῖσθαι καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον. Ἐπίσης γὰρ ἄμφω τοῖς οὕτω κινουμένοις τοῦ κυρίως ὄντος φέρει τὴν ἔκπτωσιν. Τὸ
 385 μὲν ἄδηλον αὐτοὺς ποιεῖσθαι τοῦ δρόμου πειθὸν τὴν κίνησιν καὶ ἀόριστον⁽²⁹⁾, οὐκ ἔχουσιν σκοπὸν τὸν Θεὸν δι' ἀμετρίαν νοός, ὡς τέλος αὐτοῖς προεπινοούμενον, τοῦ δεξιοῦ δεξιώτερον ἀναπλαττομένους, τὸ δὲ παρὰ τὸν σκοπὸν πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν αὐτοὺς πειθὸν τοῦ δρόμου ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν, δι'
 390 ἀτονίαν νοός προεπινοούμενον τέλος νομίζοντας τὸ κατ' αἴσθησιν αὐτοῖς περιγραφόμενον. Ἄπερ ἀγνοεῖ μὴ πάσχων⁽³⁰⁾, ὁ

τῇ δεξιᾷ οὔτε τὴν ἀριστερά τους. Γιατὶ ἡ ἔλλογη γνώση τῶν ἀρετῶν, ἡ ἀληθινὴ δηλαδὴ ἐπίγνωση τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πράξιν, προκαλεῖ πλήρη ἄγνοια τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἔλλειψης πού παρίσταται ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη ὡς δεξιὰ κι ἀριστερὰ στὴ μεσότητα τῶν ἀρετῶν.

Γιατὶ ἂν κανένα μέσα στὸ λόγο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τελείως παράλογο, εἶναι φανερὸ ὅτι ὅποιος ἀνέβηκε στὸ λόγο τῶν ἀρετῶν, δὲ θὰ καταλάβει καθόλου τὴ θέση τῶν παράλογων. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συναντήσουμε στὸν ἴδιο ἄνθρωπο δύο ἀντίθετα γνωρίσματα καὶ νὰ φανταστοῦμε ὅτι τὸ ἓνα φανερώνεται μαζί μὲ τὸ ἄλλο.

Ἄν δηλαδὴ στὴν πίστη δὲν μπορεῖ νὰ γίνεи κανένας λόγος γι' ἀπιστία, οὔτε φυσικὴ αἰτία τοῦ σκότους εἶναι τὸ φῶς, οὔτε εἶναι φυσικὸ νὰ φανερώνεται ὁ διάβολος μαζί μὲ τὸ Χριστό, τότε γίνεται φανερὸ ὅτι οὔτε μέσα στὸ λόγο δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ παράλογο. Κι ἂν τὸ παράλογο δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ συνυπάρξει μὲ τὸ λόγο, ὅποιος ὑψώθηκε στὸ λόγο τῶν ἀρετῶν, δὲν γνωρίζει πῶς μποροῦν νὰ γίνουν δεκτὰ τὰ παράλογα, ἐπειδὴ γνωρίζει τὴν ἀρετὴ μονάχα ὅπως εἶναι κι ὄχι ὅπως νομίζεται. Καὶ γι' αὐτὸ δὲ γνωρίζει οὔτε τὴ δεξιὰ μὲ τὴν ὑπερβολὴ οὔτε τὴν ἀριστερὰ μὲ τὴν ἔλλειψη· γιατί καὶ στὰ δύο παρατηρεῖται καθαρὰ τὸ παράλογο. Ἄν βέβαια προϋπόθεση καὶ μέτρο τῶν ὄντων εἶναι ὁ λόγος, ὅ,τι παραβαίνει τὸν ὄρο καὶ τὸ μέτρο ἢ πάλι ὅποιο ὑπερβαίνει τὸν ὄρο καὶ τὸ μέτρο εἶναι ἴσο μὲ τὸ ἄλογο καὶ γι' αὐτὸ εἶναι παράλογο. Γιατὶ καὶ τὰ δύο ἀπὸ τὰ κινούμενα ἔτσι, ἐκπίπτουν ἐξίσου ἀπὸ τὸ κυρίως ὄν· τὸ ἓνα ἐπειδὴ τοὺς πείθει ὅτι ἡ κίνηση τοῦ δρόμου τους εἶναι ἄδηλη καὶ ἀόριστη καὶ ἀπὸ ἀμετρία τοῦ νοῦ δὲν ἔχει σκοπὸ τῆς τὸ Θεό, ὡς τέλος πού προεπινοεῖται γι' αὐτοὺς καὶ τὸ ἀναπλάθουν δεξιότερο τοῦ δεξιοῦ· τὸ ἄλλο, παρὰ τὸ σκοπὸ, τοὺς πείθει νὰ κάνουν τὴν πορεία τους μόνο πρὸς τὴν αἴσθηση, νομίζοντας ἀπὸ ἀσθένεια τοῦ νοῦ ὡς τέλος πού προεπινοεῖται γι' αὐτοὺς τὸν περιορισμὸ τους μέσα στὴν αἴσθηση. Αὐτὰ ἐπειδὴ δὲν τὰ δοκιμά-

μόνω τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς συνημμένος καὶ πᾶσαν αὐτῷ τῆς
κατὰ νοῦν οἰκείας δυνάμεως περιγράψας κίνησιν⁽³¹⁾ καὶ διὰ
τοῦτο μηδὲν ὑπὲρ τὸν λόγον ἢ παρὰ τὸν λόγον διανοεῖσθαι δυ-
395 νάμενος.

Εἰ δέ τις καὶ πρὸς ὑψηλοτέραν ἔννοιαν ἀνατεῖναι φιλοτί-
μως βούλεται τὸν νοῦν, δεξιὰν νοήσει πάντως τοὺς τῶν ἀσω-
μάτων λόγους, ἀριστερὰν δὲ τοὺς τῶν σωμάτων, οὓς ὁ πρὸς
τὴν αἰτίαν τῶν ὄντων ἀσχέτως ἀναταθεὶς νοῦς⁽³²⁾, ἀγνοήσει
400 παντελῶς, μηδένα θεωρῶν λόγον ἐν τῷ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν
ὑπὲρ πάντα λόγον ὄντι Θεῷ, πρὸς ὃν ἀπὸ τῶν ὄντων ἀπάντων
συσταλεῖς, οὐδένα τῶν ἀφ' ὧν ἀπέστη λόγον ἐπίσταται, μόνον
τὸν πρὸς ὃν λόγον γέγονε κατὰ χάριν ἀνερμηνεύτως θεώμενος.

Τούτων καὶ τῶν τοιούτων οἶδεν ὁ Θεὸς φεῖδεσθαι καὶ διὰ
405 τοὺς τοιούτους τοῦ κόσμου παντός, ἀνδρῶν κατ' ἀλήθειαν μὴ
γινωσκόντων τὴν ψεκτὴν αὐτῶν δεξιὰν ἢ ἀριστερὰν, ἐπειδὴ
πάντα σχεδὸν ἐπαινετῶς λαμβάνεται τῇ Γραφῇ καὶ ψεκτῶς,
κἂν ὁ βάσκανος καὶ πάσης φιλανθρωπίας ἐχθρὸς καὶ ἐπεὶ τῇ
σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων διαπονούμενος καὶ διὰ τοῦτο πρὸς
410 αὐτὴν ἀπομάχεσθαι τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα τολμῶν, ἀγνώ-
μων, ἀχάριστός τε καὶ μισάνθρωπος λαὸς τῶν Ἰουδαίων δια-
πρίεται καὶ τῆς ζωῆς ἀπολέγεται καὶ πένθους ὑπόθεσιν ποιεῖ
τὴν ἐν Χριστῷ τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν, ἧς διὰ τὴν ἄγνοιαν
πολλῶ κρεῖττονα τὴν κολόκυνταν ἠγούμενος, ἐπένθει ξηρανθεῖ-
415 σαν θεώμενος ὑπὸ τοῦ σκώληκος⁽³³⁾. Εἶπον γὰρ προλαβῶν, ὅτι
καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων μανίαν ἐν ἑαυτῷ τυπικῶς ὁ μέγας προ-
διέγραψεν Ἰωνᾶς, οὐκ αὐτός τι πάσχων, μὴ γένοιτο, τῶν Ἰου-
δαίοις προσόντων, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐκείνων προδιελέγχων
ἀσέβειαν, δι' ἣν τῆς προτέρας δόξης, ὡς ἐκ τινος Ἰόππης, ἐξέ-
420 πεσαν. Διὰ τοῦτο μυστικῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοιαύτην αὐτῷ
προσηγορίαν ἐπέθηκε, δυναμένην κατὰ τὴν διάφορον αὐτῆς ἐρ-
μηνείαν ἐνδείξασθαι τὴν πάντων τῶν ἐν αὐτῷ προτυπομένων
διάθεσιν.

ζει, τὰ ἀγνοεῖ, ὅποιος εἶναι συνηνωμένος μόνο με τὸ λόγο τῆς ἀρετῆς κι ἔχει περιορίσει ὅλη τὴν κίνηση τῆς δύναμης τοῦ νοῦ του σ' αὐτὸν καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ διανοηθεῖ τίποτε πάνω ἀπὸ τὸ λόγο ἢ παρὰ τὸ λόγο.

Ἄν ὅμως κάποιος ἔχει τὴ φιλοτιμία νὰ θέλει νὰ ὑψωθεῖ ὁ νοῦς του καὶ σὲ ψηλότερες ἔννοιες, ὡς δεξιὰ θὰ ἐννοήσῃ ἀσφαλῶς τοὺς λόγους τῶν ἀσωμάτων, ἐνῶ ἀριστερὰ τοὺς λόγους τῶν σωμάτων, καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους, αὐτὸς ὁ νοῦς πὺ ὑψώθηκε ἀνεμπόδιστα στὴν αἰτία τῶν ὄντων, θὰ τοὺς ἀγνοήσῃ τελείως, μὴ θεωρώντας κανένα λόγο στὸ Θεὸ πὺ εἶναι σύμφωνα μὲ κάθε αἰτιολογία πάνω ἀπὸ κάθε λόγο. Σ' αὐτόν, περιορισμένος ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, δὲ γνωρίζει κανένα λόγο ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὅποια ἔφυγε, θεωρώντας μόνο τὸ λόγο στὸν ὅποιο ἔφτασε κατὰ χάρη ἀνεξήγητα ὅμως πῶς.

Αὐτοὺς καὶ τοὺς ὁμοιοὺς τους συνήθως ὁ Θεὸς τοὺς εὐσπλαχνίζεται καὶ χάρη σ' αὐτοὺς ὅλο τὸν κόσμο, ἄνδρες πὺ ἀληθινὰ δὲ γνωρίζουν τὴν ἄξια γιὰ κατηγορία δεξιὰ ἢ ἀριστερά τους, ἐπειδὴ ὅλα σχεδὸν λέγονται στὶς Γραφές καὶ γιὰ ἔπαινο καὶ γιὰ κατηγορία, κι ἂν ἀκόμα ὁ φθονερός καὶ ἐχθρός κάθε φιλανθρωπίας καὶ πὺ σκοτώνεται γιὰτί νὰ σωθοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ πὺ γι' αὐτὸ τολμᾷ νὰ πολεμήσῃ αὐτὴν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγνώμων κι ἀχάριστος καὶ μισάνθρωπος λαὸς τῶν Ἰουδαίων τρίζει τὰ δόντια, κι ἀρνεῖται τὴ ζωὴ καὶ κάνει ἀφορμὴ πένθους τὴ σωτηρία τῶν ἐθνῶν στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, πὺ, ἐπειδὴ τὸν ἀγνοοῦσε, θεωροῦσε πολὺ καλύτερη τὴν κολοκυθιά, καὶ πενθοῦσε βλέποντας νὰ τὴν ἔχει φάει τὸ σκουλήκι καὶ νὰ εἶναι ξερὴ. Γιὰτί εἶπα πρωτύτερα ὅτι καὶ τὴ μανία τῶν Ἰουδαίων τὴν προτύπωσε ὁ Ἰωνᾶς, ὄχι ὅτι αἰσθανόταν κάτι παρόμοιο μὲ τοὺς Ἰουδαίους, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ φανερόντας μὲ τὸν ἑαυτό του τὴν ἀσέβεια ἐκείνων, πὺ ἐξαιτίας τῆς ξέπεσαν ἀπὸ τὴν προηγούμενη δόξα τους, σὰν ἀπὸ κάποια Ἰόππη. Γι' αὐτὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μυστικὰ τοῦ ἔδωσε αὐτὸ τὸ ὄνομα, πὺ μπορεῖ μὲ τίς διαφορὲς ἐρμηνεῖες του νὰ δείξει τὴ διάθεση ὄλων ἐκείνων πὺ προτύπωνε.

Ὅταν οὖν ἐν αὐτῷ τυπικῶς τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλέγχει
 425 παραφροσύνην⁽³⁴⁾, λυπούμενην μὲν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἐθνῶν
 καὶ συγχεομένην ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς κλήσεως, ἀπολεγομέ-
 νην τε καὶ βλασφήμως παρὰ τὴν θεϊαν βούλησιν τῆς ζωῆς προ-
 τιμῶσαν τὸν θάνατον διὰ τὴν ξηρανθεῖσαν κολόκυνταν, ἐρμη-
 νεύεται 'διαπόνησις αὐτῶν', ἦν στηλιτεύων ὁ λόγος φησίν,
 430 «εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ ἔργα αὐτῶν», περὶ τῶν Νινευιτῶν δηλαδὴ φά-
 σκων, «ὅτι ἀπέστρεψαν ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν,
 καὶ μετενόησε τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς καὶ οὐκ ἐποίησε. Καὶ ἐλυπή-
 θη Ἰωνᾶς καὶ εἶπε· Νῦν, δέσποτα Κύριε, λάβε δὴ τὴν ψυχὴν
 μου ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι καλὸν τὸ ἀποθανεῖν με ἢ ζῆν». Καὶ αὐθις·
 435 «καὶ προσέταξε Κύριος ὁ Θεὸς σκώληκι ἐωθινή τῇ ἐπαύριον,
 καὶ ἐπάταξε τὴν κολύκυνταν καὶ ἀπεξηράνθη. Καὶ ἐγένετο ἅμα
 τῷ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον καὶ ἐπάταξεν ὁ ἥλιος ἐπεὶ τὴν κεφαλὴν
 Ἰωνᾶ, καὶ ὀλιγοψύχησε καὶ ἀπελέγετο τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ
 εἶπε· Καλὸν μοι ἦν ἀποθανεῖν με ἢ ζῆν».

440 Νινευὴ τοίνυν ἐστὶν ἡ τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησία, ἡ δεξαμένη
 τὸν λόγον τῆς χάριτος καὶ ἀποστραφεῖσα τὴν προτέραν πλάνην
 τῶν εἰδώλων, καὶ διὰ τοῦτο σωθεῖσα καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν
 ἀξιοθεῖσα δόξης. Ἡ δὲ σκηνή, ἦν ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς πόλεως
 ἑαυτῷ πεποίηκεν Ἰωνᾶς, εἰκονίζει τὴν κάτω Ἱερουσαλὴμ καὶ
 445 τὸν ἐν αὐτῇ χειροποίητον ναόν. Ἡ δὲ κολόκυντα τὴν ἐν μόνῳ
 τῷ γράμματι πρόσκαιρον τοῦ νόμου τῆς σωματικῆς λατρείας
 σκιὰν προδιέγραφε, μηδὲν τὸ σύνολον ἔχουσαν μόνιμον καὶ τὸν
 νοῦν φαιδρῦναι δυνάμενον. Ὁ δὲ σκώληξ ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν
 καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν τῷ προ-
 450 φήτῃ Δαβὶδ φησι, «σκώληξ εἰμὶ καὶ οὐκ ἄνθρωπος»· σκώληξ
 διὰ τὴν προσληφθεῖσαν ἄσπορον σάρκα καὶ γενόμενος ἀληθῶς
 καὶ λεγόμενος. Ὡς γὰρ ὁ σκώληξ συνδυασμὸν οὐκ ἔχει καὶ μί-
 ξιν προκαθηγουμένην αὐτοῦ τῆς γενέσεως, οὕτως οὐδὲ τῆς

“Όταν λοιπὸν στὸν ἑαυτό του ἐλέγχει παραδειγματικᾶ τὴν παραφροσύνη τῶν Ἰουδαίων ποὺ λυποῦνται γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἐθνῶν καὶ παθαίνουν σύγχυση ἐξαιτίας τῆς παράδοξης κλήσης, ποὺ ἀρνοῦνται καὶ βλάσφημα, ἀντίθετα μὲ τὴ θεία βούληση, προτιμοῦν τὸ θάνατο ἀπὸ τὴ ζωὴ γιὰ χάρη τῆς ξεραμένης κολοκυθιάς (ἐρμηνεύεται ‘ταλαιπωρία αὐτῶν’), ποὺ στηλιτεύοντάς την ὁ λόγος λέει· «εἶδε ὁ Θεὸς τὰ ἔργα τους» (μιλάει δηλαδὴ γιὰ τοὺς Νινευίτες), ὅτι «γύρισαν πίσω ἀπὸ τοὺς δρόμους τους τοὺς πονηροὺς, καὶ μετανόησε γι’ αὐτὰ ποὺ ἤθελε νὰ τοὺς κάνει καὶ δὲν τοὺς τὰ ἔκανε. Καὶ λυπήθηκε ὁ Ἰωνᾶς καὶ εἶπε· τώρα, Δέσποτα καὶ Κύριέ μου, πάρε τὴν ψυχὴ μου, γιὰτὶ εἶναι καλύτερα νὰ πεθάνω παρὰ νὰ ζῶ»¹². Καὶ παρακάτω· «καὶ πρόσταξε ὁ Κύριος ἓνα σκουλήκι τὴν αὐγὴ τῆς ἐπόμενης μέρας καὶ χτύπησε τὴν κολοκυθιά καὶ ξεράθηκε καὶ τέλος βγῆκε ὁ ἥλιος καὶ χτύπησε τὸν Ἰωνᾶ στὸ κεφάλι, ποὺ λιγοψύχησε καὶ ἀρنيόταν τὴ ζωὴ του λέγοντας· ‘εἶναι καλὸ γιὰ μένα νὰ πεθάνω παρὰ νὰ ζῶ’»¹³.

Ἡ Νινευὴ λοιπὸν εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν, ποὺ δέχθηκε τὸ λόγο τῆς χάριτος κι ἀπαρνήθηκε τὴν προηγούμενη πλάνη τῶν εἰδώλων καὶ γι’ αὐτὸ σώθηκε κι ἀξιώθηκε τὴ δόξα τῶν οὐρανῶν. Ἡ σκηνὴ ποὺ ἔστησε ὁ Ἰωνᾶς ὅταν βγῆκε ἀπὸ τὴν πύλη εἰκονίζει τὴν κάτω Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ χειροποίητο ναὸ της. Ἡ κολοκυθιά προδιέγραφε τὴν πρόσκαιρη στὸ γράμμα μόνο σκιά τοῦ νόμου τῆς σωματικῆς λατρείας, ποὺ δὲν ἔχει τίποτε ἀπολύτως μόνιμο ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ φαιδρύνει τὸ νοῦ. Τὸ σκουλήκι εἶναι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως ὁ ἴδιος λέει γιὰ τὸν ἑαυτό του μέσω τοῦ προφήτη Δαβὶδ «εἶμαι σκουλήκι κι ὄχι ἄνθρωπος»· σκουλήκι ποὺ καὶ ἔγινε καὶ λέγεται ἐξαιτίας τῆς ἄσπορης πρόσληψης τῆς σάρκας. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σκουλήκι δὲν ζευγαρώνεται οὔτε προηγεῖται τῆς γένεσής του συνεύρεση, ἔτσι οὔτε ἀπὸ τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Κυρίου προη-

12. Ἰωνᾶς 3,10· 4,2,3.

13. Ἰωνᾶς 7,8.

κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Κυρίου προκαθηγήσατο μίξις. Πρὸς
 455 δέ, καὶ ὡς δέλεαρ πρὸς τὴν ἀπάτην τοῦ διαβόλου τῷ τῆς θεό-
 τητος ἀγκίστρῳ περιθέμενος αὐτήν, ἴν', ὡς ἄπληστος ὁ νοητὸς
 δράκων διὰ τὴν φύσιν εὐχείρωτον τὴν σάρκα περιχανῶν, τῷ
 τῆς θεότητος ἀγκίστρῳ περισπαρῆ καὶ ὄλον ἐμέσῃ διὰ τῆς ἐξ
 ἡμῶν ἀγίας τοῦ Λόγου σαρκὸς καταποθεῖσαν ἤδη τὴν φύσιν τὴν
 460 ἀνθρωπίνην· ἴν', ὡς κατέπτε πρότερον δελεάσας ἐλπίδι θεότη-
 τος τὸν ἄνθρωπον, οὕτως, ἀνθρωπότητος προσλήματι δελεα-
 σθείς, ὕστερον ἐμέσῃ τὸν ἀπατηθέντα διὰ προσδοκίαν θεότη-
 τος, ἀπατηθεὶς ἀνθρωπότητος προσδοκία, καὶ φανῆ τὸ ὑπερ-
 βάλλον τῆς θείας δυνάμεως διὰ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡττηθείσης
 465 φύσεως νικώσης τὴν ἰσχὺν τοῦ νικήσαντος, καὶ δειχθῆ πλέον
 νικῶν ὁ Θεὸς τὸν διάβολον προβολῆ τῆς σαρκὸς χρώμενος, ἢ
 τὸν ἄνθρωπον ὁ διάβολος φύσιν θεότητος ὑπισχνούμενος⁽³⁵⁾.
 Οὗτος ὁ σκώληξ ἐπάταξε τὴν κολόκυνταν καὶ ἀπεξήρανε, τὴν
 νομικὴν λέγω λατρείαν κατήργησεν ὡς σκιὰν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ
 470 τῶν Ἰουδαίων ἀπεξήρανε οἴησιν.

«Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον ἅμα τῷ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον».
 Ἐπαύριον μὲν, ὅτι μετὰ τὴν πάροδον τῶν κατὰ νόμον τυπικῶν
 αἰνιγμάτων καὶ τὸν ὠρισμένον χρόνον τῆς κατ' αὐτὸν σωματι-
 κῆς λατρείας, τοῦ καινοῦ μυστηρίου χάρις ἀνέτειλεν, ἡμέραν
 475 ἄλλην ποιούσα γνώσεως ὑψηλῆς καὶ ἀρετῆς ἐνθέου, τῆς καὶ
 τῶν ἀντεχομένων αὐτῆς θεωτικῆν. Μετὰ γὰρ τὸ πατάξαι τὸν
 σκώληκα τοῦτον τὴν κολόκυνταν καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον —ὁ αὐτὸς
 γὰρ καὶ σκώληξ ἐστὶ καὶ ἥλιος δικαιοσύνης—⁽³⁶⁾, τὸ μὲν, ὡς
 ἀσπόρως κατὰ σάρκα τικτόμενος καὶ πᾶσαν διαφεύγουσαν ἐν-
 480 νοιαν ἔχων τὴν σύλληψιν· τὸ δέ, ὡς ὑπὸ γῆν δι' ἐμὲ κατὰ τὸ τοῦ
 θανάτου καὶ τῆς ταφῆς μυστήριον γενόμενος, καὶ ὡς φῶς αἰ-

γήθηκε συνεύρεση. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, καὶ γιὰ δόλωμα γιὰ τὴν ἐξαπάτηση τοῦ διαβόλου δόλωσε γι' αὐτὴν τὸ ἀγκίστρι τῆς θεότητος, ὥστε, σὰν ἀχόρταγος ἀπὸ τῆ φύση του ὁ νοητὸς δράκοντας χάφτοντας τὴν εὐκόλη σάρκα νὰ πιαστεῖ στὸ ἀγκίστρι τῆς θεότητος καὶ νὰ ἐξεμέσει μέσω τῆς ἁγίας σάρκας τοῦ Λόγου ποὺ πῆρε ἀπὸ ἐμᾶς ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση ποὺ εἶχε καταπιεῖ ἤδη. Ὡστε, ὅπως κατάπιε προηγουμένως τὸν ἄνθρωπο δελεάζοντάς τον μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θεότητος, ἔτσι δελεασμένος ἀπὸ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ γελασμένος ἀπὸ τὴν προσδοκία τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἐξεμέσει ἔπειτα αὐτὸν ποὺ γελάστηκε ἀπὸ τὴν προσδοκία τῆς θεότητος, καὶ ἔτσι νὰ φανεῖ πόσο ὑπερβολικὴ εἶναι ἡ θεία δύναμη ποὺ μὲ τὴν ἀσθένεια τοῦ ἡττημένου νίκησε τὴ δύναμη τοῦ νικητῆ, καὶ νὰ δειχθεῖ ὅτι πιὸ πολὺ ὁ Θεὸς νικᾷ τὸ διάβολο προτείνοντάς του τὴ σάρκα, παρὰ ὁ διάβολος τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ὑπόσχεση τῆς θείας φύσης. Αὐτὸ τὸ σκουλήκι χτύπησε τὴν κολοκυθιά καὶ τὴν ξέρανε. Κατάργησε δηλαδὴ τὴ λατρεία τοῦ νόμου, ἐπειδὴ ἦταν σκιά, καὶ μαζί της ξέρανε τὴν ἰουδαϊκὴ οἴηση.

«Καὶ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα μόλις ἀνέτειλε ὁ ἥλιος»¹⁴. Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα, γιὰτὶ μετὰ τὴν παρέλευση τῶν τυπικῶν αἰνιγμάτων τοῦ νόμου καὶ τὸν ὀρισμένο χρόνο τῆς σωματικῆς λατρείας ποὺ αὐτὸς ὄριζε, ἀνάτειλε ἡ χάρη τοῦ νέου μυστηρίου, φέρνοντας μιὰ καινούργια μέρα ὑψηλῆς γνώσης καὶ ἔνθεης ἀρετῆς, ἡ ὁποία καὶ θεώνει αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀποκτοῦν. Μετὰ τὸ χτύπημα δηλαδὴ τῆς κολοκυθιάς ἀπὸ αὐτὸ τὸ σκουλήκι καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιο· γιὰτὶ ὁ ἴδιος εἶναι καὶ τὸ σκουλήκι¹⁵ καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης¹⁶. Τὸ ἓνα εἶναι, ἐπειδὴ γεννιέται κατὰ σάρκα ἀσπύρως καὶ ἡ σύλληψή του διαφεύγει κάθε ἔννοια, καὶ τὸ ἄλλο, γιὰτὶ μπαίνει γιὰ χάρη μου μέσα στη γῆ σύμφωνα μὲ τὸ μυστήριο τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ταφῆς του· καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του κι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του φῶς αἶδιο, ποῦ ἀνέτειλε μὲ τὴν

14. Ἰω. 4,8.

15. Ψαλμ. 21,7.

16. Μαλαχ. 4,2.

διον φύσει δι' ἑαυτὸν ὑπάρχων, ἐκ νεκρῶν ἀνατείλας διὰ τῆς ἀναστάσεως, «προσέταξεν ὁ Θεὸς πνεύματι καύσωνος συγκαίοντι καὶ ἐπάταξεν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἰωνᾶ». Μετὰ
 485 γὰρ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ἤγουν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀνάληψιν, ὁ συγκαίων καύσων τῶν πειρασμῶν ἐπῆλθεν, ἀμετανοήτοις μείνασι τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς εἰς κεφαλὰς αὐτῶν κατὰ δικαίαν κρίσιν, ἐπιστρέψας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸν πόνον αὐτῶν εἰς τὰς κεφα-
 490 λὰς αὐτῶν, καθὼς αὐτοὶ προλαβόντες ἠῤῥξαντο καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· «τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν». Σαφῶς γὰρ ματὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος πνεῦμα καύσωνος ἄγαν συγκαίοντος ἢ διὰ τῶν ἐθνῶν ἐκδίκησις ἐπῆλθεν αὐτοῖς καὶ παντὸς τοῦ ἔθνους, καθάπερ κεφαλὴν,
 495 τὴν δόξαν καὶ τὸ κράτος πατάξας, κατέλαβεν ὁ ἥλιος ὁ ἐμός, πρὸς ὃν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἐπιμύσαντες, τὸ φῶς τῆς ἀληθείας αὐτοῖς ἐπιλάμψαν οὐκ ἔγνωσαν.

Ἡ πάλιν πνεῦμα καύσωνός ἐστιν, ἐξεγειρόμενον τοῖς ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος Ἰουδαίοις⁽³⁷⁾, ἢ τὸν ὑετὸν ἀνέ-
 500 χουσα τῆς γνώσεως καὶ τῆς προφητείας τὴν δρόσον καὶ τὴν φυσικὴν τῶν εὐσεβῶν νοσημάτων τῆς καρδίας ἀποξηραίνουσα πηγὴν ἐγκατάλειψις, ἐπαγομένη δικαίως αὐτοῖς, ὡς πλήσασι τὰς χεῖρας αἵματος ἀθώου καὶ τῷ ψεύδει προδεδωκόσι τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἀτρέ-
 505 πτως ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς παραγενόμενον τὸν Θεὸν Λόγον ἀπαρνησαμένοις, καὶ διὰ τοῦτο παραδοθεῖσι τῇ αὐτονομίᾳ τῆς πλάνης, ἐν ἧ καθ' οἷον δήποτε τρόπον οὐκ ἔστιν εὐρεῖν εὐσεβεῖα καὶ φόβῳ Θεοῦ κατεικασμένην διάθεσιν, ἀλλὰ ξηρὰν καὶ ἀνικμον γνώμην καὶ παντὶ μοχθηρῷ πάθει πεποιοωμένην, ἣν
 510 χαρακτηρίζειν οἶδεν ὁ τυφός, πάθος ἐπάρατον ὑπάρχον καὶ ἐκ δύο κακῶν κατὰ σύνθεσιν συνιστάμενον, ὑπερηφανίας καὶ κε-

ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκρούς, «πρόσταξε ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ καύσωνα ποὺ κατακαίει καὶ χτύπησε ὁ ἥλιος τὸν Ἰωνᾶ στὸ κεφάλι». Μετὰ δηλαδὴ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, δηλαδὴ τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου, ἦρθε ὁ καύσωνας τῶν πειρασμῶν ποὺ κατακαίει καὶ χτύπησε τοὺς Ἰουδαίους στὸ κεφάλι σύμφωνα μὲ δίκαιη ἀπόφασι, γιὰτὶ ἔμειναν ἀμετανόητοι, ἐπιστρέφοντας, συμφωνᾶ μὲ τὴ Γραφή¹⁷, τὴ λύπη τους στὸ κεφάλι τους, ὅπως ἐκεῖνοι εὐχῆθησαν πρῶτοι κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους λέγοντας· «τὸ αἷμα του ἃς πέσει ἐπάνω σ' ἐμᾶς καὶ στὰ παιδιά μας»¹⁸. Γιὰτὶ μετὰ τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν ἀνάληψη τοῦ Σωτήρα, εἶναι φανερό, σὰν μιὰ πνοὴ καύσωνα, ποὺ ἔκαιγε ὑπερβολικά, τοὺς χτύπησε ἢ ἐκδίκησι μὲσω τῶν ἐθνῶν, κι ἀφοῦ χτύπησε ὅλου τοῦ ἔθνους τὴ δόξα, σὰ νᾶ ἦταν ἡ κεφαλὴ του, καὶ τὴ δύναμη, κυριάρχησε σ' αὐτὸ ὁ ἥλιος ὁ δικός μου, πρὸς τὸν ὁποῖο ἔκλεισαν τὰ μάτια τοῦ νοῦ τους καὶ γι' αὐτὸ δὲν κατάλαβαν τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας ποὺ ἔλαμψε γι' αὐτούς.

Ἡ πάλι πνοὴ καύσωνα, ποὺ ἐπιτίθεται στοὺς Ἰουδαίους ποὺ στάθηκαν ἀνυπάκουοι στὸ λόγο τῆς χάριτος, εἶναι ἡ ἐγκατάλειψη ποὺ ἐμποδίζει τὴ βροχὴ τῆς γνώσης καὶ τὴ δρόσο τῆς προφητείας καὶ ἀποξηραίνει τὴ φυσικὴ πηγὴ τῆς καρδιάς ἀπὸ τὰ εὐσεβῆ νοήματα καί, ποὺ ἐπιφέρεται σ' αὐτούς δίκαια, ἐπειδὴ ἔβαψαν τὰ χέρια τους μὲ αἷμα ἄθῳ, πρόδωσαν τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ ψεῦδος κι ἀρνήθηκαν τὸ Θεὸ Λόγο ποὺ ἦρθε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴ δικὴ μας μορφὴ χωρὶς ὅμως τροπὴ, καὶ γι' αὐτὸ παραδόθηκαν στὴν ἀσυδοσία τῆς πλάνης, στὴν ὁποία μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορεῖς νὰ βρεῖς διάθεσι στολισμένη ἀπὸ εὐσέβεια καὶ φόβο Θεοῦ, ἀλλὰ θὰ βρεῖς ξηρὴ καὶ δίχως δροσιὰ γνώμη, γεμάτη μὲ κάθε μοχθηρὸ πάθος. Αὐτὴν γνωρίζει νὰ τὴ χαρακτηρίζει ἡ ἔπαρσι, ἓνα ἐπάρατο πάθος, καὶ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κακά, τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν κενοδοξία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ ὑπερηφάνεια ἀρνεῖται

17. Ψαλμ. 7,17. 18. Ματθ. 27,25.

νοδοξίας· ὧν μὲν ὑπερηφανία⁽³⁸⁾ τὴν αἰτίαν ἀρνεῖται τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φύσεως, ἡ δὲ κενοδοξία τὴν τε φύσιν καὶ αὐτὴν νόθον τὴν ἀρετὴν καθίστησιν. Οὐδὲν γὰρ τῷ ὑπερηφάνῳ κατὰ Θεὸν
515 διαπράττεται καὶ οὐδὲν τῷ κενოდόξῳ κατὰ φύσιν προέρχεται.

Τούτων μῖξις ὁ τυφὸς καθέστηκε, πρὸς μὲν Θεὸν ἔχων τὴν καταφρόνησιν, καθ' ἣν πέφυκε βλασφημῶς διαβάλλειν τὴν πρόνοιαν, πρὸς δὲ τὴν φύσιν κεκτημένος τὴν ἀλλοτριώσιν, καθ' ἣν πάντα τὰ τῆς φύσεως παρὰ τὴν φύσιν μεταχειρίζεται, τῷ
520 κατὰ παράχρησιν τρόπῳ τὴν τῆς φύσεως παραφθείρων εὐπρέπειαν. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, τῷ τυφονικῷ δαίμονι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀπιστίαν συγχωρηθεὶς καταδεθῆναι τὴν διάνοιαν ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, ἐπίσης Θεὸν καὶ ἀνθρώπους μεμίσηκε· τὸν μὲν Θεὸν σαρκὸς ἡδονῆς ἔχων κατώτερον, καὶ διὰ τοῦτο
525 τὴν ἐν πνεύματι λατρείαν ἀποπεμπόμενος, τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὴ σαρκὶ τὸ γένος καταγομένους ἐξ Ἰακώβ, ἀλλοτρίους παντάπασιν ἡγούμενος εἶναι τοῦ Κτίσαντος, καὶ διὰ τοῦτο θείας εὐαρεστήσεως μελέτην ποιούμενος τὴν καθ' ἡμῶν μαιφονίαν, ἀγνοήσας, ὡς ἔοικεν, ὁ μάταιος, διὰ τὴν ἄνοιαν, ὡς οὐ τοσοῦ-
530 τον δύναται τὸ σῶμα πρὸς οἰκείωσιν Θεοῦ καὶ γένους ἀγχιστείαν, ὅσον ψυχὴ τὸν αὐτὸν ταῖς λοιπαῖς ἐπικομίζουσα χαρακτηριστῆρα τῆς πίστεως καὶ τὴν πρὸς πάντας κατὰ τὴν γνώμην περὶ τὸ καλὸν ἐνιάθετον ταυτότητα, καθ' ἣν⁽³⁹⁾, ὁ μὲν τῆς σαρκὸς νόμος παντελῶς ἀποσβέννυται, μόνος δὲ διὰ Πνεύματος ὁ τοῦ
535 Θεοῦ λόγος περιφανῶς διαφαίνεται, κατὰ νοῦν πάντας ἐνοποιῶν πρὸς ἐνὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ καὶ μίαν τὴν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ σύμπνοιαν, καθ' ἣν οὐδεὶς οὐδενὸς κεχώρισται παντελῶς πνευματικῶς, κἂν ἀλλήλων σωματικῶς κατὰ τὴν θέσιν τῶν τόπων μακρὰν διεστήκασιν.

540 Πνεῦμα γοῦν καύσωνός ἐστιν ὁ τυφός, μισόθεον ὁμοῦ καὶ μισᾶνθρωπον πάθος· ἀποξηραίνει γὰρ τὴν καρδίαν τῶν ἀπίστων, τοὺς περὶ θεότητος εὐσεβεῖς λογισμοὺς καὶ τοὺς ὀρθοὺς περὶ φύσεως λόγους ἀπομαραίνων, κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ καύσωνος. Φασὶ γὰρ τοῦτον γίνεσθαι τὸν ἀνεμὸν κατὰ μίξιν ἀνατο-

ὅτι ἔχουν αἰτία ἢ ἀρετὴ καὶ ἢ φύση, καὶ ἢ κενοδοξία καθιστᾷ νό-
 θες καὶ τῆ φύση καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ ὁ ὑπερήφανος δὲν
 πράττει τίποτε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τίποτε ἀπὸ
 τὸν κενόδοξο δὲν προέρχεται μὲ φυσικὸ τρόπο.

Μίγμα αὐτῶν εἶναι ὁ τύφος, πού ἐναντι τοῦ Θεοῦ δείχνει
 καταφρόνηση, καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴ βλασφημεῖ καὶ διαβάλλει
 τὴν πρόνοια, ἐνῶ ἐναντι τῆς φύσης ἔχει κερδίσει τὴν ἀλλοτριώ-
 ση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὅλα τὰ φυσικὰ τὰ μεταχειρίζεται
 παρὰ τῆ φύση μὲ τὴν κατάχρησιν παραφθείροντας τὴν ὁμορφιᾶ
 τῆς φύσης. Καί, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, ἀφοῦ ἐπιτράπηκε
 νὰ δεθεῖ ἡ διάνοια τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς ὑπε-
 ρηφάνειας ἐξαιτίας τῆς ἀπιστίας του στὸ Χριστό, μίσησε ἐξί-
 σου Θεὸ κι ἀνθρώπους. Τὸ Θεὸ τὸν θεώρησε κατώτερο ἀπὸ τὴ
 σαρκικὴ ἡδονὴ καὶ γι' αὐτὸ τοῦ ἀπέρριψε τὴν πνευματικὴ λα-
 τρεία, ἐνῶ τοὺς ἀνθρώπους, πού δὲν κατάγονταν σαρκικὰ ἀπὸ
 τῆ γενιά τοῦ Ἰακώβ, τοὺς θεώρησε τελείως ξένους ἀπὸ τὸ
 Δημιουργό, καὶ γι' αὐτὸ ἔκανε φροντίδα θεϊκῆς εὐαρέστησης
 τὸν ἐναντίον μας μιὰρὸ φόνο· ἀγνόησε, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ
 ἀνοησία ὁ χαμένος, ὅτι τὸ σῶμα δὲν ἔχει τόση δύναμη πρὸς οἴ-
 κείωση καὶ συγγένεια μὲ τὸ Θεό, ὅση μία ψυχὴ πού ἔχει τὴν
 ἴδια σφραγίδα τῆς πίστεως μὲ τις ἄλλες καὶ τὴν ἐκούσια ταυτό-
 τητα διάθεσης πρὸς ὅλους, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ νόμος τῆς
 σάρκας σβῆνει τελείως καὶ μόνος διαπρέπει μὲ τὴ δύναμη τοῦ
 πνεύματος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐνοποιώντας τὴ σκέψη ὅλων
 πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκαθιστώντας μεταξὺ ὅλων μία
 ἀγάπη καὶ σύμπνοια, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κανένας δὲν χωρί-
 ζει πνευματικὰ ἀπὸ κανένα κι ἂς ἀπέχουν σωματικὰ ὁ ἕνας ἀπὸ
 τὸν ἄλλο πολὺ ὡς πρὸς τὴ θέσιν τῶν τόπων ὅπου βρίσκονται.

Πνοὴ λοιπὸν καύσωνα εἶναι ἡ ἔπαρση, πάθος συγχρόνως
 μισόθεο καὶ μισάνθρωπο. Γιατὶ ἀποξηραίνει τὴν καρδιὰ τῶν
 ἀπίστων, ἀπομαραίνοντας τοὺς εὐσεβεῖς λογισμοὺς περὶ θεότη-
 τας καὶ τοὺς ὀρθοὺς λόγους περὶ φύσεως, σύμφωνα μὲ τὴν εἰκό-
 να τοῦ καύσωνα. Γιατὶ λένε ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνεμος γίνεται μὲ ἀνά-

545 λικοῦ καὶ νοτίου πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο ξηραίνοντα τῆς γῆς
 τὴν παρεσπαρμένην ἰκμάδα. Καλεῖσθαι δέ φασιν αὐτὸν καὶ Εὐ-
 ροκλύδωνα καὶ Τυφονικόν· τὸ μὲν ὡς ταραχὴν πανταχόθεν γῆς
 καὶ θαλάττης ἐγείροντα, τὸ δὲ ὡς αὐχμώδους σκότους ποιητι-
 κόν, ὅπερ πέφυκε ποιεῖν καὶ ὁ τῦφος. Ἐπάγει γὰρ μεγάλην τα-
 550 ραχὴν τῇ ψυχῇ καὶ σκότους ἀγνοίας πληροῖ τὴν διάνοιαν. Τοῦ-
 τον ἐξήγειρεν ὁ Θεὸς τὸν καύωνα μετὰ τὴν εἰς Χριστὸν παροι-
 νίαν, τουτέστι παρεχώρησεν ἐπελθεῖν τοῖς Ἰουδαίοις, πρόσφο-
 ρον κεκτημένοις αὐτῷ τὴν διάθεσιν, ἵνα γένηται πᾶσι κατάδη-
 λος αὐτῶν ἢ περὶ Θεὸν καὶ ἀνθρώπους προαίρεσις.

555 Ὅθεν, ἀγνοίας ζόφῳ καταπιεσθέντες, εἰς τὴν ἀντίθετον
 τῷ Θεῷ μοῖραν ἑαυτοὺς ἐκουσίως ἀπέωσαν, ἄλλο μὲν οὐδὲν τὸ
 σύνολον ἔχοντες, πλὴν τὸ διαπονεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν ἐπὶ τε τῇ
 κατὰ τὴν πίστιν σωτηρία καὶ δόξῃ τῶν ἐθνῶν, ἐπὶ τε τῇ καθαι-
 ρέσει τῶν παρ' αὐτοῖς κατὰ σάρκα νομίμων, λέγοντες· «νῦν,
 560 Κύριε, λάβε δὴ τὰς ψυχὰς ἀφ' ἡμῶν, ὅτι καλὸν ἡμῖν τὸ ἀποθα-
 νεῖν ἢ ζῆν», διὰ τὴν ξηρανθεῖσαν κολόκουνταν· λέγω δὲ τὴν ἐν
 σκιαῖς τοῦ νόμου λατρείαν καταργηθεῖσαν, τὴν ὑπὸ νύκτα καὶ
 γενομένην καὶ ἀπογενομένην⁽⁴⁰⁾, ὡς μηδένα, τοῖς τῶν συμβό-
 λων αἰνίγμασί τε καὶ τύποις μόνοις περιγραφομένην, φωτισμὸν
 565 ἔχουσα νοητὸν ψυχῆς διάνοιαν λαμπρύνει δυνάμενον.

Ἄλλ' ἡμεῖς πνευματικῶς διὰ πίστεως καὶ τῆς παρομαρ-
 τούσης αὐτῇ δικαιοσύνης τὴν πνευματικὴν ἀσπασώμεθα Νι-
 νευή, φημί δὲ τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, τὴν ὡς ἀληθῶς πόλιν
 μεγάλην τῷ Θεῷ καθεστῶσαν, ὡς γέγραπται καὶ διὰ τῶν ὀρι-
 570 σθεισῶν αὐτῇ πρὸς ἐπιστροφὴν τριῶν ἡμερῶν τῇ μετανοίᾳ δια-
 σωθεῖσαν, καὶ πολῖται ταύτης τῆς πόλεως τῆς τῷ Θεῷ μεγά-
 λης διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολῆς γενέ-
 σθαι σπουδάσωμεν. Ἐπιτετηρημένως γάρ φησι «μεγάλην εἶναι

μιξη ἀνατολικοῦ καὶ νότιου ἀνέμου καὶ γι' αὐτὸ ξεραίνει τῆς γῆς τὴν ὑπάρχουσα ὑγρασία. Καὶ ὁ κόσμος τὸν λέει Εὐροκλύδωνα καὶ Τυφονικό· τὸ ἓνα ὄνομα, γιὰτὶ σηκώνει παντοῦ ταραχὴ στὴ γῆ καὶ στὴ θάλασσα, καὶ τὸ ἄλλο γιὰτὶ δημιουργεῖ μαυρίλα καὶ σκοτεινιά, πράγμα πού ἀπὸ τὴ φύση τῆς προκαλεῖ ἡ ἔπαρση. Γιὰτὶ φέρνει μεγάλη ταραχὴ στὴν ψυχὴ καὶ γεμίζει τὴν διάνοια ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἄγνοιας. Αὐτὸν τὸν καύσωνα ἔστειλε ὁ Θεὸς μετὰ τὴν παραφροσύνη τῆς πρὸς τὸν Χριστό· δηλαδὴ ἐπέτρεψε νὰ ἐπιτεθεῖ στοὺς Ἰουδαίους, πού εἶχαν πρόσφορη διάθεση σ' αὐτόν, γιὰ νὰ γίνεи σ' ὄλους ὀλοφάνερη ἡ προαίρεσή τους πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Συνθλιβόμενοι λοιπὸν ἀπὸ τὸ ζόφο τῆς ἄγνοιας, ἀπώθησαν θέλοντας τὸν ἑαυτὸ τους στὴν ἀντίθετη μοῖρα ἀπὸ τὸ Θεό, μὴ ἔχοντας τίποτε ἄλλο ἀπολύτως ἀπὸ τὸ νὰ ἀγωνιοῦν καὶ νὰ ἀδημονοῦν τόσο γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τὴν δόξα τῶν ἐθνῶν ἐπειδὴ πίστεψαν, ὅσο καὶ γιὰ τὴν κατάργησιν τῶν σαρκικῶν νομίμων πού ὑπηρετοῦσαν λέγοντας· «τώρα, Κύριε, πάρε πιά τις ψυχές μας ἀπὸ ἐμᾶς, γιὰτὶ τὸ καλὸ γιὰ μᾶς εἶναι νὰ πεθάνομε κι ὄχι νὰ ζοῦμε»¹⁹. ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχε ξεραθεῖ ἡ κολοκυθιά, ἐννοῶ ἡ λατρεία πού καταργήθηκε τοῦ νόμου τῆς σκιᾶς, ἡ λατρεία πού δημιουργήθηκε καὶ καταλύθηκε νύχτα, ὥστε καθὼς περιγραφόταν μόνο μὲ τὰ αἰνίματα καὶ τὰ σύμβολα δὲν εἶχε κανένα νοητὸ φωτισμὸ πού νὰ μπορεῖ νὰ λαμπρύνει τὸ νοῦ.

Ἄλλὰ ἐμεῖς ἅς ἀγκαλιάσομε πνευματικὰ μὲ πίστη καὶ μὲ τὴ δικαιοσύνη πού τὴ συνοδεύει τὴν πνευματικὴ Νινευή· ἐννοῶ τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὰ ἔθνη, πού ἔγινε πραγματικὰ «πόλη μεγάλη τοῦ Θεοῦ», ὅπως ἔχει γραφεῖ, καὶ πού διασώθηκε μὲ τὴ μετάνοια μέσα στὶς τρεῖς μέρες πού τῆς ὀρίστηκαν γιὰ ἐπιστροφή, καὶ ἅς φροντίσομε νὰ γίνομε πολίτες τῆς μεγάλης αὐτῆς πόλης τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ μετάνοια καὶ τὴ μεταβολὴ πρὸς τὸ καλύτερο. Γιὰτὶ πραγματικὰ εἶναι μεγάλη ἡ πόλη τοῦ Θεοῦ τονίζει ὁ

τῷ Θεῷ τὴν πόλιν» ὁ λόγος οὗτος ὁ φάσκων, «ἡ δὲ Νινευὴ ἦν
 575 πόλις μεγάλη τῷ Θεῷ». Ποῦ τῆς Γραφῆς ὁ Ἰουδαῖος περὶ τῆς
 κάτω πόλεως Ἱερουσαλήμ ἀληθείας φροντίζων τοῦτο κείμενον
 ἐπὶ λέξεως εὐρίσκει τὸ ρητόν; Οὐδαμοῦ γὰρ ἔγωγε, πᾶσαν πολ-
 λάκις ἀναγνοὺς τὴν ἀγίαν Γραφήν, κείμενον ἠῦρον τό, «καὶ Ἱε-
 ρουσαλήμ ἦν πόλις μεγάλη τῷ Θεῷ». Τίς δὲ λόγου δυνάμει καὶ
 580 νοημάτων πλούτῳ θαρρῶν, περιγράψας μετρήσαι δυνήσοιτο τὸ
 μέγεθος τῆς τῷ Θεῷ καὶ οὔσης καὶ λεγομένης μεγάλης πόλε-
 ως;

Ἐμοὶ μὲν τοῦτο παντελῶς ἄπορον· οἶμαι δὲ καὶ παντὶ συ-
 νετῷ τὴν διάνοιαν καὶ μικρὸν γοῦν ἐπησθημένῳ τῆς θείας με-
 585 γαλειότητος καὶ τῷ Θεῷ τὰς θείας ψήφους ἐμπορεῖς εἶναι δεῖν
 οὐκ ἀγνοῶν. Πῶς δὲ τῷ Θεῷ μεγάλη πόλις ἐστὶν ἢ πρώτη πό-
 λις τῶν Ἀσσυρίων, ἔνθα τῆς πλάνης ὑπῆρχεν ἡ σύγχυσις, ἔνθα
 τῆς εἰδωλομανίας ἴδρυτο τὸ βασίλειον, ἢ πολὺ πόρρω τυγχά-
 νουσα τῆς λεγομένης ἀγίας γῆς καὶ τῷ σωματικῷ Ἰσραὴλ
 590 ἐπηγγελμένης, εἰ μὴ τὸ μέγεθος τῆς μηδενὶ λόγῳ περιγραφομέ-
 νης πίστεως τῆς ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίας ἐνιδῶν ὁ Θεός⁽⁴¹⁾, τὸ
 μέλλον ὥσπερ ὄν ἀπεδέξατο καὶ τὸ τέως ἀλλότριον εἰσωκῆσα-
 το, καὶ τό ποτε διὰ τὴν ἀθεΐαν φαυλότατον, ἔνθεον τῷ λόγῳ
 καθέστηκε καὶ τιμικώτατον, καὶ μηδενὶ λόγῳ τὸ μέλλον ὀριζό-
 595 μενον ἔχον, διὰ τοῦ προφήτου φήσας διαρρήδην, «καὶ Νινευὴ
 ἦν πόλις μεγάλη τῷ Θεῷ», πρὸς ἣν ἀποσταλεῖς ὁ τῆς προφητι-
 κῆς χάριτος λόγος τὴν μακαρίαν καταστροφὴν ἐκήρυξεν, εἰ-
 πὼν· «ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται». Κατὰ
 τοῦτον γενόμενος τῆς τῶν ἡμερῶν προθεσμίας τὸν τόπον, τὰ
 600 μὲν ἄλλα δοκῶ μοι παρήσειν, ὅσα δυνατὸν ρηθῆναι τοῖς τὸν λό-
 γον ἀνάγουσι, μονώτατον δὲ σκοπεῖν μετὰ τῆς ἀκριβοῦς ση-

λόγος αὐτὸς ποὺ λέει, «ἡ Νινευὴ ἦταν πόλη μεγάλη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»²⁰. Σὲ ποιό σημεῖο τῆς Γραφῆς ὁ Ἰουδαῖος, ποὺ φροντίζει γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς κάτω πόλης Ἱερουσαλήμ, βρίσκει νὰ ὑπάρχει ἐπιλέξει τοῦτο τὸ ρητό; Σὲ κανένα σημεῖο ἐγὼ τουλάχιστο, ἂν καὶ διάβασα πολὲς φορές τὴν ἀγία Γραφή, δὲν βρῆκα νὰ ὑπάρχει τὸ ρητό «καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ ἦταν μεγάλη πόλη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποιὸς ἄνθρωπος ἔχοντας πεποίθησι στὴ δύναμη τοῦ λόγου του καὶ στὸν πλοῦτο τῶν νοημάτων θὰ μπορέσει νὰ μετρήσει ἢ νὰ καθορίσει τὸ μέγεθος τῆς πόλης ποὺ εἶναι καὶ λέγεται μεγάλη πόλη τοῦ Θεοῦ;

Αὐτὸ ἀποτελεῖ γιὰ μένα τελείως ἄλυτη ἀπορία καὶ νομίζω καὶ γιὰ ὅποιον ἔχει σύνεση καὶ νοῦ κι ἔχει λίγο μονάχα νιώσει ἀπὸ τὸ θεῖο μεγαλεῖο καὶ δὲν ἀγνοεῖ πῶς οἱ θεϊκὲς ἀποφάσεις πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογες μὲ τὸ Θεό. Πῶς εἶναι μεγάλη πόλη τοῦ Θεοῦ ἢ μεγάλη πόλη τῶν Ἀσσυρίων, ὅπου κυριαρχοῦσε ἡ σύγχυσις τῆς πλάνης, ὅπου εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ βασίλειο τῆς εἰδωλομανίας, αὐτὴ ποὺ ἀπέχει πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ λεγόμενη ἀγία γῆ καὶ ποὺ εἶναι ὑποσχεμένη στὸ σωματικὸ Ἰσραήλ, ἂν δὲν ἔβλεπε ὁ Θεὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀπερίγραπτης πίστεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐθνῶν καὶ δὲν ἀποδεχόταν σὰν παρὸν τὸ μελλοντικὸ καὶ δὲν ἔκανε δικό του τὸ ὡς τότε ξένο; Κι αὐτὸ ποὺ κάποτε ἦταν φαυλότατο ἐξαιτίας τῆς ἀθεΐας, τὸ ἔκανε μὲ τὸ λόγο ἔνθεο καὶ τιμιότατο καὶ ποὺ κανένας λόγος δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ὀρίσει τὸ μέλλον, ἀφοῦ ρητὰ μέσω τοῦ προφήτη εἶπε, «καὶ ἡ Νινευὴ ἦταν μεγάλη πόλη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ», στὴν ὁποία εἶχε ἀποσταλεῖ ὁ λόγος τῆς προφητικῆς χάριτος καὶ κήρυξε τὴ μακάρια καταστροφή λέγοντας, «τρεῖς μέρες ἀκόμη καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφεῖ». Φτάνοντας στὸ σημεῖο ποὺ μιλάει γιὰ τὴν προθεσμία τῶν τριῶν ἡμερῶν, νομίζω ὅτι μπορῶ ν' ἀφήσω τὰ ἄλλα, ὅσα εἶναι δυνατὸ νὰ λεχθοῦν ἀπὸ ὄσους ἀνεβάζουν ψηλότερα τὸ λόγο, καὶ μόνο νὰ ἐξετάσω ὑπογραμμίζοντας μὲ ἀκρίβεια καὶ

20. Ἰωνᾶς 3,3.

μειώσεως καὶ εἰπεῖν ὅπερ τυχόν οὐκ ἔξω βαῖνον εὐρεθήσεται τῆς ἀληθείας λεγόμενον.

Τοίνυν ἀκούων ὀριστικῶς, «ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὴ
 605 καταστραφήσεται», τοῦ προφήτου κηρύττοντος, ἀπαράλλακτον ἐκδέχομαι κατὰ τῆς Νινευὴ τὴν ἀπόφασιν, μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, ὑπὲρ τῆς Νινευὴ τὴν ἐπίσκεψιν ἔσεσθαι. Νοῶ γάρ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἄσπερ τυπικῶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ὑπάρχων, ἐν αὐτῷ προλαβὼν τὴν τριήμερον ταφὴν τοῦ Κυρίου
 610 καὶ ἀνάστασιν προδιέγραψεν ὁ προφήτης, ἄλλας ἐξεδέχετο τρεῖς ἡμέρας ὁ λόγος⁽⁴²⁾, ἐν αἷς ἔμελλε τῆς ἀληθείας ἀποδειχθῆναι τὸ φῶς καὶ ἡ τῶν προρρηθέντων ἀληθῆς τῶν μυστηρίων ἐκβασίς καὶ ἡ καταστροφή γενέσθαι πάντως τῆς πόλεως, οὐκέτι μέλλουσαν προτυπούσας τὴν ἀλήθειαν τῆς τοῦ Σωτῆρος τα-
 615 φῆς καὶ ἀναστάσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐνεργεθεῖσαν δεικνυούσας σαφῶς τὴν ἀλήθειαν, ἧς προδιατύπωσις ἦν ἡ προλαβοῦσα κατὰ τὸν Ἰωνᾶν ἐν τῷ κήτει τριάς τῶν ἡμερῶν.

Εἰ γὰρ πᾶς τύπος προσδοκωμένης ἀληθείας ἐστί, κατὰ δὲ τὸν τύπον τρεῖς ἡμέρας πεποίηκεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους Ἰω-
 620 νᾶς, δῆλον ὡς τύπος πραγματειωδῶς ἐφεπομένην πάντως καινοπρεπῶς τὴν ἀλήθειαν δεικνύναι τὸ μυστήριον ἔμελλε, καὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς πεποιηκέναι τὸν Κύριον, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου φωνήν, φάσκοντος· «ὡσπερ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ
 625 τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας». Τὸ γὰρ εἰπεῖν, «ἔτι τρεῖς ἡμέραι», δηλοῖ κατ' ἐπίκρουσιν, ὡς παρῆλθον ἄλλαι τρεῖς ἡμέραι, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἔκειτο τό, «ἔτι»· τουτέστι, γενήσονται πάλιν τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται. Οὐκοῦν ὁ τύπος οὐ
 630 κατέστρεψε τὴν Νινευὴ κατὰ τὴν θείαν ἀπόφασιν, ἀλλ' ἡ ἀλή-

νά πῶ ἐκεῖνο πού τυχόν λέγοντάς το δὲ θὰ βρεθεῖ ν' ἀστοχεῖ στὴν ἀλήθεια.

Ἀκούοντας λοιπὸν νὰ διαλαλεῖ ὁ προφήτης κατηγορηματικά «τρεῖς μέρες ἀκόμα καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφεῖ», δέχομαι ὅτι ἡ ἀπόφαση κατὰ τῆς Νινευῆ εἶναι ἀμετάβλητη. Ἦ μάλλον γιὰ νὰ κυριολεκτήσω, ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Θεοῦ θὰ εἶναι ὑπὲρ τῆς Νινευῆ. Γιατὶ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι μετὰ τὶς τρεῖς ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες βρίσκεται μέσα στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους συμβολικᾶ, πού προληπτικᾶ προδιέγραψε μ' αὐτὸ ὁ προφήτης τὴν τριήμερη ταφὴ κι ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, ὁ λόγος περίμενε ἄλλες τρεῖς ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες ἔμελλε νὰ φανεῖ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας καὶ ἡ ἀληθινὴ ἐκβαση ὄσων μυστηρίων εἶχαν προειπωθεῖ, καὶ νὰ γίνεῖ ὅπωςδήποτε ἡ καταστροφή τῆς πόλῃς. Αὐτὰ δὲν προτυπώνουν ὡς μελλοντικὴ τὴν ἀλήθεια τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀνάστασης, ἀλλὰ δείχνουν σαφῶς ὅτι ἡ ἀλήθεια ἀποδείχθηκε πάνω στὰ πράγματα πού προδιατύπωσάν τους ἦταν τὸ τριήμερο πού πέρασε ὁ Ἰωνᾶς στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους.

Ἄν λοιπὸν κάθε τύπος προτυπώνει μιὰ ἀλήθεια πού προσδοκοῦμε καὶ σύμφωνα μὲ τὸν τύπο ὁ Ἰωνᾶς ἔμεινε τρεῖς μέρες στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους, εἶναι φανερό ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο ὡς τύπος ἔμελλε νὰ δείξει ὅτι μὲ καινὸ τρόπο ἀκολουθοῦσε ὅπωςδήποτε ἡ ἀλήθεια καὶ ὅτι ὁ Κύριος θὰ μείνει τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες στὴν καρδιὰ τῆς γῆς, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου· «ὅπως ὁ Ἰωνᾶς ἔμεινε στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ μείνει στὴν κοιλιὰ τῆς γῆς τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες»²¹. Γιατὶ μὲ τὸ νὰ πεῖ «ἀκόμα τρεῖς μέρες», δηλώνει κατὰ ἀποσιώπηση, ὅτι εἶχαν περάσει ἄλλες τρεῖς ἡμέρες, γιὰτὶ ἀλλιῶς δὲ θὰ ὑπῆρχε τὸ «ἀκόμα»· θὰ περάσουν δηλαδὴ πάλι τρεῖς μέρες καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφεῖ. Ἐπομένως δὲν κατέστρεψε τὴ Νινευὴ ὁ τύπος σύμφωνα μὲ τὴ θεία ἀπόφαση, ἀλλὰ ἡ

θεια, περὶ ἧς εἶπεν, «ἔτι τρεῖς ἡμέραι»· ὡσανεὶ ἔλεγεν· Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, κατὰ τὸν ἐμοὶ δειχθέντα τύπον, γενήσονται, μυστικωτέρας ταφῆς καὶ μείζονος ἀναστάσεως, καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται.

635 Ἄλλ' ἐρεῖ τις τυχὸν διαπορῶν λόγος, Πῶς ἀληθεύει καταστροφῆς ψῆφον διδοὺς ὁ Θεὸς καὶ μὴ καταστρέφων; Πρὸς ὃν φάμεν, ὡς ἀληθεύει τὴν αὐτὴν καταστρέφων καὶ σώζων· τὸ μὲν τῇ ἀποθέσει τῆς πλάνης ποιῶν, τὸ δὲ τῇ προσλήψει κατορθῶν τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως. Μᾶλλον δέ, τὴν μὲν πλάνην
640 ἀποκτένων διὰ τῆς πίστεως πάλιν ζωογονουμένης⁽⁴³⁾, τὴν δὲ σωτηρίαν τῷ θανάτῳ τῆς πλάνης πραγματευόμενος. Νινευὴ γὰρ ἐρμηνεύεται 'μελάνωσις αὐχμηρὰ' καὶ 'ὠραιότης λειοτάτη'. Οὐκοῦν συμφώνως τῇ δυνάμει τῆς ἐρμηνείας, τὴν μὲν ἐκ τῆς παραβάσεως τῇ φύσει προσγενομένην αὐχμηρὰν τῆς πλάνης
645 μελάνωσιν μετὰ τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν ὁ Κύριος κατέστρεψε, τὴν δὲ ἐξ ὑπακοῆς πίστεως λειοτάτην ὠραιότητα τῆς φύσεως ἀνανεώσατο, πάλιν τὸ κάλλος ἐν τῇ φύσει κατὰ τὴν ἀνάστασιν δείξας τῆς ἀφθαρσίας ἄγαν λειοτάτον καὶ μηδενὶ τὸ παραπαν ὑλικῷ τραχυνόμενον. Ἀρμόσει δὲ καὶ πρὸς τὴν κοινὴν
650 φύσιν τοῦτο λεγόμενον καὶ πρὸς τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ καθ' ἕκαστον ψυχὴν ἀποθεμένην διὰ πίστεως καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως τοῦ παλαιοῦ Ἀδὰμ καὶ χοϊκοῦ τὴν εἰκόνα, καὶ ἐνδυσασμένην τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.

Τοιγαροῦν δέδεικται σαφῶς, ὅτι πολύτροπον ἔχει τὴν ἐπ'
655 αὐτῷ θεωρίαν ὁ προφήτης κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος, τοῖς τόποις δηλονότι τῆς αὐτοῦ Γραφῆς προσφόρως ἀρμοζούσης κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ἐμφάσεως. Σημαίνει γὰρ ὡς μὲν 'φυγὴ κάλλους' ἐρμηνευόμενος τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν κοινὴν φύσιν· ὡς δὲ 'ἀνάπαυσις' καὶ 'ἴασις Θεοῦ' καὶ 'πόνος Θεοῦ' λεγόμενος τὸν
660 Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν τῆς ἐξηγήσεως δύναμιν· τὴν δὲ τοῦ κηρύγματος χάριν διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ πλούτου

ἀλήθεια, γὰρ τὴν ὁποία εἶπε «ἀκόμα τρεῖς μέρες». Εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε· «Ἀκόμα τρεῖς μέρες θὰ περάσουν, σύμφωνα μὲ τὸν τύπο ποῦ εἶδατε σ' ἐμένα, μέρες πιὸ μυστικῆς ταφῆς κι ἀνάστασης ἀνώτερης, καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφεῖ.

Ἄλλ' ἴσως διατύπωσε κάποιος τὴν ἀπορία· Πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθὴς ὅταν βγάζει ἀπόφαση καταστροφῆς, κι ὅμως δὲν καταστρέφει; Σ' αὐτὸν θ' ἀπαντήσομε ὅτι βγαίνει ἀληθὴς, καταστρέφοντας καὶ σώζοντας τὴν ἴδια πόλη. Τὸ ἓνα τὸ κάνει μὲ τὴν ἀπόθεση τῆς πλάνης, καὶ τὸ ἄλλο τὸ κατορθώνει μὲ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀληθινῆς γνώσης. Ἡ καλύτερα, ἀποκτείνοντας τὴν πλάνη μὲ τὴν πίστη ποῦ ἀναζωογονεῖται, ἐνώ-τῃ σωτηρία τὴν κατορθώνει μὲ τὸ θάνατο τῆς πλάνης. Γιατὶ Νινευὴ σημαίνει 'σκοτείνιασμα ζοφερό' καὶ 'ὀμορφιὰ ἀπαλότατη'. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ νόημα τῆς ἐρμηνείας τὸ ζοφερὸ σκοτείνιασμα ποῦ ἔπαθε ἡ φύση μας ἀπὸ τὴν παράβαση, ὁ Κύριος τὸ ἐξαφάνισε μετὰ τὴν τριήμερη ταφὴ καὶ ἀνάστασή του καὶ ἀνανέωσε τὴν ἀπαλότατη ὀμορφιὰ τῆς φύσης ποῦ δίνει ἡ ὑπακοὴ τῆς πίστεως, δείχνοντας πάλι στὴ φύση μας κατὰ τὴν ἀνάσταση τὸ κάλλος τῆς ἀφθαρσίας ἐξαιρετικὰ ἀπαλό, ποῦ δὲν τὸ ἐκτραχύνει κανένα ἀπολύτως ὑλικὸ στοιχεῖο. Αὐτὸ ποῦ λέμε θ' ἀποδειχθεῖ ταιριαστὸ καὶ πρὸς τὴν κοινὴ φύση καὶ πρὸς τὴν ἁγία Ἐκκλησία καὶ πρὸς τὴν ψυχὴ τοῦ καθενὸς, ἡ ὁποία ἔχει ἀποθέσει μὲ πίστη καὶ ἀγαθὴ συνείδηση τὴν εἰκόνα τοῦ παλαιοῦ καὶ χοϊκοῦ Ἀδάμ καὶ ἔχει ντυθεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου²².

Ἔγινε λοιπὸν σαφές ὅτι τὸ δράμα τοῦ προφήτη ἔχει πολ-
λὲς ὄψεις, σύμφωνα μὲ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος· στίς ἐπιμέ-
ρους ἐρμηνείες του δηλαδὴ ἐναρμονίζεται πρόσφορα ἡ Γραφή.
Ἡ ἐρμηνεία του ὡς 'φυγὴ ὀμορφιάς' σημαίνει τὸν Ἀδὰμ καὶ
τὴν κοινὴ φύση. Ἐρμηνευόμενος ὡς 'ἀνάπαυση' καὶ 'ἴαση
Θεοῦ' καὶ 'κόπος τοῦ Θεοῦ' σημαίνει τὸν Κύριον καὶ Θεὸν μας
σύμφωνα μὲ τὸ νόημα ποῦ δώσαμε στὴν ἐξήγηση. Μηνύοντας

τοῦ Πνεύματος μηνύων, 'περιστερὰ' λέγεται καὶ 'δόμα Θεοῦ', καὶ 'πόνος Θεοῦ' διὰ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας τῶν γενομένων ταύτης τῆς ἀληθοῦς κλήσεως λειτουργῶν. Τὴν δὲ τῶν Ἰου-
 665 δαίων κατὰ τῆς ἀληθείας ὑπεμφαίνων μανίαν, ἐρμηνεύεται 'διαπόνησις αὐτῶν', ὅπερ ἐστὶ φθόνος ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς, τίκτων λύπην τοῖς ἔχουσιν, ὅπερ κακὸν εἰς φύσιν τοῖς Ἰουδαίοις μετέπεσε, τὸ πρὸς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους μίσος ἀνελομένοις, καὶ διὰ τοῦτο μόνην τὴν δι' αἵματος καὶ φόνων ἀναιδεῖς (ἀνέδην)
 670 φθορὰν ἐπιζητοῦσι τῆς φύσεως.

'Ἄλλ' ἐπειδὴ τρέχων ὁ λόγος τὴν περὶ τῆς πορείας τῶν τριῶν ἡμερῶν θεωρίαν παρέλειψε, φησὶ γάρ, «ἡ Νινευὴ ἦν πόλις μεγάλη τῷ Θεῷ, ὡσεὶ πορείας ὁδοῦ ἡμερῶν τριῶν», εἰ δοκεῖ, δι' ὀλίγων τὴν ἔλλειψιν ἀναπληρώσωμεν.

675 Τὴν τοίνυν πορείαν τῆς ὁδοῦ τῶν τριῶν ἡμερῶν ὑποληπτέον εἶναι τοὺς διαφόρους βίους δρόμου τοῦ κατὰ Θεόν, ἡγουν τὴν ἐκάστῳ γενικῶ νόμῳ πρέπουσαν ἀγωγὴν. Νόμους δὲ λέγω νῦν γενικοὺς τὸν φυσικὸν καὶ τὸν γραπτὸν καὶ τὸν τῆς χάριτος. Ἰδιάζουσιν γὰρ τούτων ἕκαστος ἀναστροφὴν ἔχει βίου καὶ δρό-
 680 μον πρόσφορον, ὅτι καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὴν γνώμην γενομένην τῶν ἀγομένων διάθεσιν ἔχει διάφορον. Ἄλλην γὰρ ἄλλος ἐκάστῳ τῶν ὑπ' αὐτὸν πέφυκε δημιουργεῖν τὴν διάθεσιν⁽⁴⁵⁾. Οἶον, ὁ μὲν φυσικὸς νόμος⁽⁴⁶⁾, ὅταν οὐκ ἔχη πλεονεκτοῦσαν τὸν λόγον τὴν αἰσθησιν, ἀδιδάκτως ἀσπάζεσθαι πάντα πείθει τὸ
 685 συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον, αὐτὴν ἔχοντας τὴν φύσιν, τῆς τῶν δεομένων ἐπικουρίας διδάσκαλον, κάκεῖνο βούλεσθαι πᾶσιν ἅπαντας, ὅπερ ἕκαστος ἐαυτῷ παρὰ τῶν ἄλλων γινόμενον εἶναι δοκεῖ καταθύμιον· καὶ τοῦτο διδάσκων ὁ Κύριος, φησὶν· «ἴσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε

τῆ χάρη τοῦ κηρῦγματος μὲ τὸν πλοῦτο τοῦ Πνεύματος ποὺ περιέχει λέγεται 'περιστερὰ' καὶ 'δῶρο τοῦ Θεοῦ' καὶ 'κόπος τοῦ Θεοῦ' γιὰ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνες ἐκείνων ποὺ ἔγιναν λειτουργοὶ αὐτῆς τῆς ἀληθινῆς κλήσης. Ὑποδηλώνοντας τὴ μανία τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῆς ἀλήθειας, ἐξηγεῖται 'ταλαιπωρία τους', πράγμα ποὺ σημαίνει φθόνος γιὰ τὰ ξένα ἀγαθὰ ποὺ γεννᾷ λύπη γιὰ ὅσους τὰ ἔχουν καὶ ποὺ αὐτὸ ἔγινε φυσικὸ ἐλάττωμα τῶν Ἰουδαίων, ποὺ τρέφουν μίσος πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ γι' αὐτὸ ἐπιδιώκουν μὲ ἀναίδεια ἓνα μόνο, τὴν καταστροφή τῶν ἀνθρώπων μὲ αἷμα καὶ σφαγή.

Ἐπειδὴ ὁμως ὁ λόγος κυλώντας παρέλειψε τὴ θεωρία γιὰ τὴν πορεία τῶν τριῶν ἡμερῶν, γιὰτὶ λέει, «ἡ Νινευὴ ἦταν μεγάλη πόλη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπεῖχε περίπου τριῶν ἡμερῶν πορεία, ἂν θέλεις, ὡς ἀναπληρώσομε τὴν ἔλλειψη μὲ λίγα ἀκόμα.

Ἡ πορεία λοιπὸν τῶν τριῶν ἡμερῶν πρέπει νὰ ἐννοήσομε ὅτι εἶναι οἱ διάφοροι βίοι στὴν πορεία πρὸς τὸ Θεὸ, δηλαδὴ ἡ διαγωγή ποὺ ἀρμόζει σὲ κάθε γενικὸ νόμο. Νόμους γενικοὺς τώρα λέγω τὸ φυσικὸ καὶ τὸ γραπτὸ καὶ τὸ νόμο τῆς χάριτος. Καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἔχει τρόπο ζωῆς ποὺ προσιδιάζει σ' αὐτὸν καὶ δρόμο κατάλληλο, ἐπειδὴ καὶ διαφορετικὰ διατίθεται ἡ γνώμη τους γιὰ ὅσα πράγματα συμβαίνουν. Γιατὶ εἶναι φυσικὸ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς νὰ δημιουργεῖ σὲ ὅποιον συμβαδίζει μ' αὐτοὺς διάφορη διάθεση. Γιὰ παράδειγμα· ὁ φυσικὸς νόμος ὅταν δὲν βάζει τὴν αἴσθησιν σὲ πλεονεκτικότερη θέση ἀπὸ τὸ λόγο, πείθει χωρὶς διδασκαλία ὅλους ν' ἀσπάζονται ὅ,τι εἶναι συγγενὲς καὶ ὁμόφυλο, ἔχοντας τὴν ἴδια τὴ φύσιν δάσκαλο νὰ τοὺς βοηθᾷ σὲ ὅσα χρειάζονται, καὶ νὰ θέλουν ὅλοι γιὰ ὅλους ἐκεῖνο ποὺ ὁ καθένας θεωρεῖ εὐχάριστο νὰ τοῦ κάνουν οἱ ἄλλοι. Διδάσκοντας αὐτὸ τὸ πράγμα ὁ Κύριος λέει· «ὅσα θέλετε νὰ σᾶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι, αὐτὰ ὁμοίαν νὰ τοὺς κάνετε κι ἐσεῖς»²³. Γιατὶ

23. Τωβ. 4,16· Ματθ. 7,12· Λουκᾶ 6,31.

690 αὐτοῖς». Ἐφ' ὧν γὰρ ἡ φύσις λόγῳ βραβεύεται⁽⁴⁷⁾, τούτων μία πέφυκεν εἶναι διάθεσις. Ὡν δὲ ἡ διάθεσις ἡ αὐτή, καὶ κατ' ἦθος τρόπος καὶ ὁ τοῦ βίου δρόμος εἰς ὑπάρχειν προδήλως πέφυκεν. Ὡν δὲ τρόπος ἡθῶν καὶ βίου δρόμος ἐστὶν ὁ αὐτός, εἰς
 695 δηλονότι καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν γνώμην τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως ὑπάρχει δεσμός, κατὰ μίαν τὴν γνώμην ἄγων τοὺς πάντας πρὸς τὸν ἕνα λόγον τῆς φύσεως, ἐν ᾧ παντελῶς οὐκ ἐστὶν ἡ νῦν κρατοῦσα τῆς φύσεως διὰ τὴν φιλαυτίαν διαίρεσις.

Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος⁽⁴⁸⁾, φόβῳ τῶν ἐπιτιμιῶν ἐπέχων τὰς ἀτάκτους τῶν ἀφρονεστέρων ὀρμάς, ἐθίζει διδάσκων πρὸς μό-
 700 νην αὐτοῦς ὀρᾶν τὴν τοῦ Ἰσοῦ διανομὴν, καθ' ἣν τῆς δικαιοσύνης τὸ κράτος χρόνῳ βεβαιωθὲν εἰς φύσιν μεθίσταται, ποιοῦν τὸν μὲν φόβον διάθεσιν ἡρέμα κατὰ μικρὸν τῇ περὶ τὸ καλὸν γνώμῃ κρατουμένην, ἔξιν δὲ τὴν συνήθειαν τῇ λήθῃ τῶν προτέρων καθαιρομένην καὶ τὸ φιλάλληλον ἑαυτῇ συναποτίκτουσαν,
 705 καθ' ὃ τοῦ νόμου γίνεσθαι τὸ πλήρωμα πέφυκε, πάντων ἀλλήλοις κατὰ τὴν ἀγάπην συναρμοσθέντων. Πλήρωμα γὰρ νόμου καθέστηκεν ἢ κατ' ἀγάπην διάλληλος συνοχὴ πάντων τῶν μετεκληφόντων τῆς φύσεως, φέρουσα τῷ κατ' ἀγάπην πόθῳ κατεστεμμένον τὸν λόγον τῆς φύσεως καὶ τῇ προσθήκῃ τοῦ πόθου
 710 τὸν τῆς φύσεως καταφαιδρύνουσα νόμον. Νόμος γὰρ φύσεώς ἐστι⁽⁴⁹⁾ λόγος φυσικὸς τοῖς τρόπος τὴν αἴσθησιν λαβὼν ὑποχείριον. Γραπτὸς δὲ νόμος ἐστίν, ἡγουν γραπτοῦ νόμου πλήρωσις, λόγος φυσικὸς προσλαβὼν λόγον πνευματικὸν τῆς πρὸς τὸ συγγενὲς ἀλληλουχίας ἐπίκουρον. Διὸ φησιν, «ἀγαπήσεις τὸν
 715 πλησίον σου ὡς ἑαυτόν», ἀλλ' οὐ, 'σχοίης τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν'. Τὸ μὲν γὰρ τὴν πρὸς τὸ εἶναι μόνον δηλοῖ τοῦ συγγενοῦς συνοχήν, ⁽⁵⁰⁾ τὸ δὲ τὴν πρὸς τὸ εἶναι σημαίνει πρόνοιαν.

24. Ἐξῆ καὶ συνήθεια τὸ ἴδιο ὡς κατοχὴ—ἀπόκτηση καὶ συνήθως ὡς ἐκδήλωση. Ἐδῶ ἡ ἐξῆ ἐξηγεῖται ὡς ἀπόκτηση καὶ κατοχὴ, ἴσως καὶ ἰκανότητα.

ἐκείνους πού ἡ φύση προικίζει μὲ λόγο, σ' αὐτοὺς εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπάρχει μία μόνη διάθεση. Κι ὅποιοι ἔχουν τὴν ἴδια διάθεση, σ' αὐτοὺς ὅμοιος εἶναι ὀλοφάνερα ὁ τρόπος διαγωγῆς καὶ ἓνας ὁ δρόμος τοῦ βίου. Σ' ὅποιους τώρα καὶ ὁ τρόπος τῶν ἡθῶν καὶ ὁ δρόμος τοῦ βίου εἶναι ἴδιος, εἶναι φανερό ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς ἐκούσιος δεσμὸς στὴ μεταξῦ τους σχέση, ὀδηγώντας ὅλους κατὰ μία σύμφωνη γνώμη πρὸς τὸν κοινὸ λόγο τῆς φύσης, στὸν ὁποῖο ἀπουσιάζει τελείως ἡ διαίρεση τῆς φύσης πού ἐπικρατεῖ τώρα ἐξαιτίας τῆς φιλαυτίας.

Ὁ γραπτὸς πάλι νόμος πού μὲ τὸ φόβο τῶν ἐπιτιμῶν συγκρατεῖ τίς πιὸ ἀνυπότακτες ὀρμές τῶν πιὸ ἀνόητων, τοὺς συνηθίζει μὲ τὴ διδασκαλία του νὰ ἀποβλέπουν μόνο στὴν ἀπονομή τοῦ ἴσου καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴν παγιωμένο μὲ τὸν καιρὸ τὸ κράτος τῆς δικαιοσύνης, γίνεται πιά φύση, κάνοντας τὸ φόβο ἡρεμα καὶ σιγὰ σιγὰ διάθεση πού συγκρατεῖται μὲ τὴ γνώμη πού ἀφορᾷ τὸ καλό, ἐνῶ τὴν ἔξη τὴν κάνει συνήθεια²⁴ καθαρμένη μὲ τὴ λήθη τῶν προηγουμένων πράξεων καὶ γεννᾷ μέσα τῆς τῆ φιλαλληλία, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὀλοκληρώνεται ὁ νόμος, ὅταν ὅλοι δεθοῦν μεταξὺ τους μὲ τὴν ἀγάπη²⁵. Γιατὶ ὀλοκλήρωση τοῦ νόμου εἶναι ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης μεταξὺ ὀλων ἐκείνων πού εἶναι μέτοχοι τῆς φύσης μας, πού φέρνει τὸ λόγο τῆς φύσης στεφανωμένο μὲ τὸν πόθο πού ἐμπνέει ἡ ἀγάπη. Γιατὶ νόμος τῆς φύσης εἶναι λόγος φυσικὸς πού κάνει μὲ τοὺς τρόπους τὴν αἴσθηση ὑποχείριά του. Ἐνῶ γραπτὸς νόμος, δηλαδὴ πλήρωμα τοῦ γραπτοῦ νόμου, εἶναι λόγος φυσικὸς πού προσέλαβε ὡς ἐπίκουρο τοῦ σύνδεσμου μὲ τὸ συγγενικὸ τὸν πνευματικὸ λόγο. Γι' αὐτὸ λέει: «θ' ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὀπως τὸν ἑαυτὸ σου» καὶ ὀχι 'θὰ ἔχεις τὸν πλησίον σου ὀπως τὸν ἑαυτὸ σου'· γιατί αὐτὸ δηλώνει μόνο τὴ συνοχὴ τοῦ συγγενικοῦ μὲ τὸ εἶναι, ἐνῶ τὸ πρῶτο σημαίνει τὴν πρόνοια γιὰ τὸ μακάριο εἶναι.

25. Ρωμ. 13,10.

Ὁ δὲ τῆς χάριτος νόμος αὐτὸς ἀμέσως διδάσκει τοὺς ἀγο-
 μένους μιμεῖσθαι τὸν Θεόν, ὃς τοσοῦτον ὑπὲρ ἑαυτὸν ἡμᾶς, εἰ
 720 θέμις εἶπεῖν, καὶ ταῦτα διὰ τὴν ἀμαρτίαν ὄντας ἐχθρούς, ἠγάπη-
 σεν, ὥστε καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν ἐλθεῖν ἀτρέπτως, ὑπὲρ
 πᾶσαν οὐσίαν ὄντα καὶ φύσιν ὑπερουσίως καταδέξασθαι, καὶ
 ἄνθρωπον γενέσθαι, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἓνα χρηματίσαι βού-
 λεσθαι, καὶ τὴν ἡμετέραν κατὰ κρισιν οἰκείαν ποιῆσαι μὴ παραι-
 725 τήσασθαι, καὶ τοσοῦτον ἡμᾶς θεῶσαι κατὰ χάριν, ὅσον κατ' οἰ-
 κονομίαν αὐτὸς φύσει γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα μὴ μόνον μάθω-
 μεν ἀλλήλων ἀντέχεσθαι φυσικῶς καὶ ὡς ἑαυτοὺς ἀλλήλους
 ἀγαπᾶν πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοὺς ἀλλήλων κήδε-
 σθαι θεϊκῶς, καὶ ταύτην τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ἀπόδειξιν
 730 ποιεῖσθαι, τὸ κατ' ἀρετὴν ὑπὲρ ἀλλήλων τὸν ἐκούσιον προθυ-
 μεῖσθαι θάνατον. «Οὐκ ἔστι γὰρ ταύτης ἄλλη μείζων ἀγάπη»,
 φησὶν, «ἵνα τις θῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ».

Οὐκοῦν ὁ μὲν τῆς φύσεως νόμος ἐστίν⁽⁵¹⁾, ἵνα συνελῶν
 εἶπω, λόγος φυσικὸς τὴν αἴσθησιν λαβὼν ὑποχείριον πρὸς
 735 ἀφαίρεσιν τῆς ἀλογίας, καθ' ἣν τῶν φυσικῶς συνημμένων
 ἐστὶν ἡ διαίρεσις. Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος ἐστὶ λόγος φυσικὸς μετὰ
 τὴν κατ' αἴσθησιν τῆς ἀλογίας ἀφαίρεσιν προσλαβὼν καὶ πόθον
 πνευματικὸν τῆς πρὸς τὸ συγγενὲς ἀλληλουχίας συνεκτικόν. Ὁ
 δὲ τῆς χάριτος νόμος ὑπὲρ φύσιν καθέστηκε λόγος, πρὸς θεώ-
 740 σιν ἀτρέπτως τὴν φύσιν μεταπλάττων καὶ ὡς ἐν εἰκόνι δεικνὺς
 ἀκαταλήπτως τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων τὸ ὑπὲρ οὐσίαν καὶ φύ-
 σιν ἀρχέτυπον καὶ τὴν τοῦ δεῖ εὔ εἶναι διαμονὴν παρεχόμενος.

Εἰ δὲ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον ὁ περὶ τῶν τριῶν νόμων λό-

Ὁ νόμος τώρα τῆς χάριτος διδάσκει ἀμέσως αὐτοὺς πού τὸν ἐφαρμόζουν νὰ μιμοῦνται τὸν ἴδιο τὸ Θεό, ὃ ὁποῖος τόσο περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του μᾶς ἀγάπησε, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ μιλήσω ἔτσι, καὶ μάλιστα ἐνῶ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας ἡμαστέ ἐχθροὶ του, ὥστε νὰ καταδεχθεῖ νὰ λάβει χωρὶς τροπὴ ἀκῶμα καὶ τὴ δική μας οὐσία ὑπερούσια, ἐνῶ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε οὐσία καὶ φύση, καὶ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ θελήσῃ νὰ ζήσῃ σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴν ἀποφύγῃ νὰ κάνει δική του τὴ δική μας καταδίκη, καὶ τόσο πολὺ νὰ μᾶς κάνει θεοῦς κατὰ χάρη, ὅσο οἰκονόμησε νὰ γίνῃ ἐκεῖνος κατὰ τὴ φύση ἄνθρωπος, ὥστε νὰ μὴ μάθομε μονάχα νὰ πιανόμαστε φυσικὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ νὰ ἀγαποῦμε πνευματικὰ τοὺς ἄλλους ὅπως τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τοὺς ἄλλους θεϊκὰ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας. Κι ἀπόδειξη τῆς μεταξὺ μας ἀγάπης νὰ κάνομε τοῦτο, νὰ εἴμαστε πρόθυμοι νὰ δεχθοῦμε τὸν ἐκούσιο θάνατο γιὰ χάρη τῶν ἄλλων πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετὴ. Γιατὶ λέει, «δὲν ὑπάρχει ἄλλη μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπὸ αὐτήν, ἀπὸ τὸ νὰ θυσιάσῃ κανένας τὴ ζωὴ του γιὰ τοὺς φίλους του»²⁶.

Ὁ νόμος λοιπὸν τῆς φύσης, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, εἶναι λόγος φυσικὸς πού ἔλαβε ὑποχείρια τὴν αἴσθησι γιὰ νὰ ἐξουδετερωθεῖ ἡ ἀλογία πού προκαλεῖ τὴ διαίρεση τῶν ἐνωμένων φυσικά. Ὁ γραπτὸς νόμος εἶναι λόγος φυσικὸς πού μετὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ἀλογίας τῆς αἴσθησις προσέλαβε καὶ τὸν πνευματικὸ πόθο, πού εἶναι τὸ συνενωτικὸ στοιχεῖο τῆς ἀλληλουχίας τῶν συγγενικῶν. Τέλος ὁ νόμος τῆς χάριτος εἶναι λόγος πάνω ἀπὸ τὴ φύση πού μεταπλάθει χωρὶς τροπὴ γιὰ τὴ θέωσι καὶ σὰν μὲ εἰκόνα δείχνει μὲ τρόπο ἀκατανόητο στὴ φύση τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀρχέτυπο τὸ πάνω ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ τὴ φύση καὶ παρέχει τὴν αἰώνια παραμονὴ τῆς μακαριότητος.

Ἄν ὁ λόγος τῶν τριῶν νόμων ἐξηγεῖται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο,

γος, εικότως ἢ μεγάλη τοῦ Θεοῦ πόλις Ἐκκλησία, ἡγουν ἢ τοῦ
 745 καθ' ἕκαστον ψυχῆ, πορείας ὁδοῦ τριῶν καθέστηκεν ἡμε-
 ρῶν, ⁽⁵²⁾ ὡς δεκτικὴ καὶ χωρητικὴ τῆς κατὰ φύσιν καὶ νόμον
 καὶ πνεῦμα δικαιοσύνης. Ἐν τούτοις γὰρ τοῖς τρισὶ νόμοις ὁ πᾶς
 περιέχεται τῆς Ἐκκλησίας διάκοσμος, πλάτει τε τῷ κατ' ἀρε-
 τὴν καὶ μήκει τῷ κατὰ γνῶσιν καὶ τῷ κατὰ σοφίαν βάθει τῆς
 750 μυστικῆς θεολογίας περιγραφόμενος. Ἀλλὰ ταύτης κατὰ διάθε-
 σιν, ὡς ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, μὴ χωρισθῶμεν τῆς πόλεως,
 τὸ σῶμα καθάπερ σκηνὴν στέργοντες καὶ τὴν πρόσκαιρον τοῦ
 σώματος, ὥσπερ κολόκυνθαν, ἡδονὴν περιέποντες, ἵνα μὴ ἂν,
 τῆς συνειδήσεως ὁ σκώληξ πλήξας, ἀποξηράνη τὴν καθ' ἡδο-
 755 νὴν ἡπατημένην διάθεσιν, καὶ ἢ διὰ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν
 ἐπελθοῦσα, καθάπερ πνεῦμα καύσωνος, τῶν κακῶς ἡμῖν βε-
 βιωμένων ἔκτισις, ἀπειπώμεθα τὴν ζωὴν καὶ πρὸς τὴν θείαν
 δυσανασχετήσωμεν κρίσιν.

Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν τῶν ἡττημένων τῇ ἀπάτῃ τῶν ὑλι-
 760 κῶν καὶ ταῖς ἡδοναῖς χαιρόντων τοῦ σώματος ⁽⁵³⁾, σκώληκος
 δίκην, τοῦ Θεοῦ τὸν λόγον δέχεται, καὶ τὴν συνείδησιν αὐτὸν
 πλήττοντα τέως καὶ ρίζης δίκην κολοκύνθης τὴν πρὸς τὴν ἡδο-
 νὴν αὐτοῦ διεσθίοντα σχέσιν, καὶ οὕτω διὰ τῆς τελείας ἀνατο-
 λῆς τοῦ φωτισμοῦ τῶν λογίων τοῦ πνεύματος ἀποξηραίνοντα
 765 τὴν καθ' ἀμαρτίαν ἐνέργειαν, καὶ πνεύματι καύσωνος τῇ μνήμῃ
 τῶν αἰωνίων κολάσεων, καθάπερ κεφαλὴν τὴν κατ' αἴσθησιν
 ἐν ταῖς προσβολαῖς ἀρχὴν τῶν παθῶν τῆς κακίας πατάσσοντα,
 ἵνα μάθωμεν προνοίας λόγους καὶ κρίσεως ⁽⁵⁴⁾ τῶν προσκαί-
 ρων, ὧν τῇ στερήσει λυπεῖσθαι τὸ γένος εἶωθεν τῶν ἀνθρώ-
 770 πων, τὰ αἰώνια προκρινούσης. Εἰ γὰρ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν
 σκηνὴν καὶ τὴν κολόκυνθαν λυπούμενον, λέγω δὲ τὴν σάρκα,
 καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ἡδονὴν, τῆς δὲ Νινευῆ ἀντεχόμενον τὸν
 Θεὸν εἰσήγαγε τῆς Γραφῆς ὁ λόγος, δῆλον ὡς τῶν τοῖς ἀνθρώ-
 ποις τιμίων καὶ ἐπεράστων, τὸ τῷ Θεῷ φανὲν προσφιλές, πάν-
 775 των τῶν ὀπωσοῦν ὄντων πολλῷ κρεῖττον ἔστι καὶ τιμιώτερον,
 ἢπου γε τῶν οὐκ ὄντων καὶ μόνη προλήψει κατ' ἐσφαλμένην

εὐλογα ἢ μεγάλη πόλη τοῦ Θεοῦ, ἢ Ἐκκλησία, δηλαδή ἢ ψυχὴ τοῦ καθενὸς ἔγινε πορεία δρόμου τριῶν ἡμερῶν, ἐπειδὴ δέχεται καὶ χωράει τὴ φυσικὴ, τὴ νομικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ δικαιοσύνη. Γιατὶ σ' αὐτοὺς τοὺς τρεῖς νόμους περιέχεται ὅλη ἡ ἄρμονία τῆς Ἐκκλησίας ποὺ προσδιορίζεται μὲ τὸ πλάτος τῆς ἀρετῆς καὶ τὸ μῆκος τῆς γνώσης καὶ μὲ τὸ βάθος τῆς σοφίας τῆς μυστικῆς θεολογίας. Ἀλλὰ ἄς μὴν χωριστοῦμε ὡς πρὸς τὴ διάθεση ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴν ὅπως χωρίστηκε ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς, στέργοντας τὸ σῶμα ὡς σκηνή, κι ἄς φροντίζομε τὴν πρόσκαιρη ἡδονὴ τοῦ σώματος ὅπως τὴν κολοκυθιά, ὥστε ἂν τὸ σκουλήκι τῆς συνείδησης μᾶς χτυπήσει κι' ἀποξηράνει τὴν διάθεση τὴ γελασμένη ἀπὸ τὴν ἡδονή, καὶ μαζὶ χτυπήσει καὶ ἡ ἔκτιση τῆς ὀφειλῆς μὲ τοὺς ἀκούσιους πειρασμοὺς σὰν πνεῦμα καύσωνα γιὰ ὅσα κακῶς πράξαμε, νὰ μὴν ἀρνηθοῦμε τὴ ζωὴ καὶ δυσανασχετήσομε γιὰ τὴ θεία κρίση.

Γιατὶ καθένας ἀπὸ μᾶς ποὺ ἠττηθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀπάτη τῶν ὑλικῶν καὶ χαιρόμαστε τὶς σωματικὲς ἡδονές, δεχόμαστε σὰ νὰ ναι σκουλήκι, τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ ποὺ χτυπᾷ τὴ συνείδηση καὶ κατατρώει τὴ σχέση πρὸς τὴν ἡδονή, ὅπως τὸ σκουλήκι τὴ ρίζα τῆς κολοκυθιάς, κι ἔτσι μὲ τὴν τέλεια ἀνατολὴ τοῦ φωτισμοῦ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος ἀποξηραίνει τὴν ἐνέργεια τῆς ἁμαρτίας καὶ μὲ τὴν πνοὴ τοῦ καύσωνα, τὴ μνήμη τῶν αἰώνιων κολάσεων, χτυπᾷ, σὰ νὰ ἴναι κεφάλι, τὴν ἀρχὴ τῶν παθῶν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς προσβολές τῶν αἰσθήσεων, ὥστε νὰ γνωρίσομε τοὺς λόγους τῆς πρόνοιας καὶ τῆς κρίσης ποὺ προκρίνουν τὰ αἰώνια ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα, ποὺ γιὰ τὴ στέρησή τους συνήθισε νὰ λυπᾶται τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Γιατί, ἂν ὁ λόγος τῆς Γραφῆς παρουσίασε τὸν ἄνθρωπο νὰ λυπᾶται γιὰ τὴ σκηνὴ καὶ τὴν κολοκυθιά, ἐννοῶ τὴ σάρκα καὶ τὴν ἡδονὴ τῆς σάρκας, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ Θεὸ νὰ φροντίζει γιὰ τὴ Νινευῆ, εἶναι φανερό ὅτι ἀπὸ τὰ πολύτιμα καὶ ἐπιθυμητὰ στοὺς ἀνθρώπους, ὅ,τι φαίνεται προσφιλές στὸ Θεό, εἶναι πολὺ καλύτερο καὶ πολυτιμότερο ἀπὸ ὅλα ὅσα ἀπλῶς ὑπάρχουν ἢ τουλάχιστο ἀπὸ τὰ μὴ

κρίσιν εἶναι δοκούντων, ὧν οὐδεὶς τὸ παράπαν ἐστὶ κατὰ τὴν
 ὕπαρξιν λόγος, μόνη δὲ φαντασία τὸν νοῦν φενακίζουσα καὶ
 σχῆμα τοῖς οὐκ οὔσι διάκενον, ἀλλ' οὐχ ὑπόστασιν τῷ πάθει
 780 παρεχομένη.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Ποσαχῶς ἐρμηνεύεται Ἰωνᾶς.
 2 Ποσαχῶς ἐρμηνεύεται Ἰόππη.
 3 Πόσοις ἀναλογεῖ πνευματικῶς θεωρούμενος Ἰωνᾶς.
 4 5 Τίνος ἀναλογίαν ἔχει νοουμένη πνευματικῶς ἡ Ἰόππη.
 5 Κατ' ἄλλην ἐπιβολὴν τοῖς καθ' ἕκαστα πρόσφορος θεωρία
 περὶ τῆς Ἰόππης.
 6 Πολυταράχου ζάλης.
 7 Κεφαλὴν λέγει τὸν πρῶτον περὶ μονάδος λόγον, ὡς ἀρχὴν
 10 πάσης ἀρετῆς, τὰς δὲ σχισμὰς τῶν ὁρέων τὰς διανοίας τῶν
 πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὑφ' ὧν κατεπόθη διὰ τῆς παρα-
 βάσεως ὁ ἡμέτερος νοῦς.
 8 Γῆν λέγει κατωτάτην, τὴν μηδαμῶς γνώσεως αἰσθανομέ-
 νην θείας, ἢ τῆς κατ' ἀρετὴν ζωῆς τὴν οἰανοῦν κίνησιν ἔ-
 15 χουσιν ἔξιν.
 9 Ἄβυσσον καλεῖ τὴν ἀγνοίαν ἐπικειμένην τῇ ἔξει τῆς κα-
 κίας, ἐφ' ἧ βέβηκεν, καθάπερ γῆ, τὰ τῆς κακίας πελάγη.
 10 Γῆν μὲν τὴν παγίαν τῆς κακίας ἔξιν εἶπεν, αἰωνίους δὲ μο-
 χλοὺς τὰς συγκρατούσας τὴν χειρίστην ἔξιν ἐμπαθεῖς προσ-
 20 παθείας τῶν ὑλικῶν.
 11 Φέγγος λέγει τὴν ἀληθῆ γνῶσιν, ζωὴν δὲ βροτῶν τὴν πρέ-
 πουσαν λογικοῖς πολιτείαν, ἧς ὁ τὴν κακὴν ἔξιν ἔχων ἐστέ-
 ρηται.
 12 Ἐνταῦθα τὴν θάλασσαν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἔλαβεν, εἰς
 25 ὃν διὰ σαρκὸς ὁ Κύριος γέγονεν.
 13 Ἄνάπαυσιν' λέγει τὸν Κύριον, ὡς τῶν ἐπ' ἀρετῇ πόνων
 λυτήριον, ἴασιν δὲ Θεοῦ ὡς ἰατρὸν τῆς ἐκ τοῦ θανάτου

ὄντα, καὶ ποὺ θεωροῦνται ὅτι ὑπάρχουν μόνον κατὰ μιᾶ γνώμη, καρπὸς σφαιερῆς κρίσης, ἐνῶ γιὰ τὴν ὑπαρξή της κανένας ἀπολύτως λόγος, ἀλλὰ ὑπάρχει μιὰ φαντασία μονάχα ποὺ ἐξαπατᾷ τὸ νοῦ, χωρὶς νὰ παρέχει πραγματικὴ ὑπόσταση στὸ πάθος.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Μὲ πόσους τρόπους ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα Ἰωνᾶς.
2. Μὲ πόσους τρόπους ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα Ἰόππη
3. Σὲ πόσους ἀντιστοιχεῖ ὁ Ἰωνᾶς, ὅταν τὸν δοῦμε πνευματικᾶ
4. Σὲ τί ἀντιστοιχεῖ ἡ Ἰόππη μὲ πνευματικὸ νόημα.
5. Μὲ ἄλλο νόημα θεωρία γιὰ τὴν Ἰόππη πρόσφορη γιὰ τὸ καθένα.
6. Ἡ πολυτάραχη ζάλη.
7. Τὸν πρῶτο λόγο γιὰ τὴν μονάδα τὸν καλεῖ κεφαλὴ, ὡς ἀρχὴ κάθε ἀρετῆς, ἐνῶ χαράδρες τῶν βουνῶν λέει τις ἐπινοήσεις τῶν πονηρῶν πνευμάτων ποὺ μὲ τὴν παράβαση κατὰπιαν τὸ νοῦ μας.
8. Κατώτατη γῆ λέει τὴν ἔξη ποὺ δὲν αἰσθάνεται καθόλου τὴ θεία γνώση ἢ ποὺ δὲν κάνει ὅποιαδήποτε κίνηση γιὰ τὴ ζωὴ τῆς ἀρετῆς.
9. Ἄβυσσο ὀνομάζει τὴν ἄγνοια ποὺ σκεπάζει τὴν ἔξη τῆς κακίας, ἐπάνω στὴν ὁποία ἀπλώνονται, σὰν πάνω στὴ γῆ, τὰ πελάγη τῆς κακίας.
10. Γῆ ὀνόμασε τὴ σταθεροποιημένη ἔξη τῆς κακίας, ἐνῶ αἰώνιους μοχλοὺς τις ἐμπαθεῖς συμπάθειες τῶν ὑλικῶν ποὺ συγκρατοῦν τὴ χεῖριστη ἔξη.
11. Φέγγος ἀποκαλεῖ τὴν ἀληθινὴ γνώση, ζωὴ τῶν θνητῶν, τὴν πολιτεία ποὺ ἀρμόζει νὰ ἔχουν οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι καὶ ποὺ τὴν ἔχει στερηθεῖ ὁποῖος ἔχει τὴν κακὴ ἔξη.
12. Ἐδῶ χρησιμοποίησε τὴ θάλασσα γιὰ νὰ δηλώσει τὸν κόσμο αὐτὸ, στὸν ὁποῖο ὁ Κύριος ἦρθε μὲ τὴ σάρκα.
13. Ἐνάπαυση ὀνομάζει τὸν Κύριο, ἐπειδὴ καταργεῖ τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς, ἴαση τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι γιατρὸς τῆς

πληγῆς, 'Θεοῦ δὲ χάριν' ὡς ἀπολύτρωσιν, καὶ 'Θεοῦ πό-
νον' ὡς τῶν ἡμῶν ἀναδοχέα παθῶν.

14 30 Πῶς ἐστὶ χάρις ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός· ἴδε, Νεῖλε, καὶ
μὴ σαλεύου, τῷ «πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας».

15 Πῶς δηλοῖ τὴν προφητικὴν χάριν Ἰωνᾶς.

16 "Ὅτι δαπανᾷ, φησί, προσβάλλουσιν τὴν πονηρὰν δύναμιν ἢ
τῶν ἀγίων ὑπομονή.

17 35 "Ὅτι σωματικῶς οἱ ἅγιοι πάσχοντες καὶ τὸν ὑπὲρ ἀληθείας
ἐκουσίως ὑπερχόμενοι θάνατον τῆς σαρκός, τὴν κατὰ πί-
στιν ἐν πνεύματι ζωὴν ἐνήργουν τοῖς ἔθνεσι.

18 "Ὅτι τῆς καθ' ὑπερβολὴν θείας δυνάμεως ἐστὶν ὑπόθεσις ἢ
κατὰ φύσιν τῶν ἀγίων ἀσθένεια, ἧς ἤττονα τὸν ὑπερήφα-
40 νον διάβολον ὁ Κύριος ἔδειξεν.

19 Τὸν βασιλέα φησὶν εἶναι τὸν φυσικὸν νόμον, τὸν δὲ θρόνον
τὴν ἐμπαθῆ κατ' αἴσθησιν ἔξιν, τὴν δὲ στολὴν τὴν τῆς κε-
νῆς δόξης περιβολὴν, τὸν δὲ σάκκον τὸν κατὰ τὴν μετά-
νοιαν πένθος, τὴν δὲ σποδὸν τὴν ταπεινοφροσύνην.

20 45 Ἀνθρώπους λέγει τοὺς περὶ τὸν λόγον, κτήνη δὲ τοὺς περὶ
τὴν ἐπιθυμίαν, βόας δὲ τοὺς περὶ τὸν θυμόν, πρόβατα δὲ
τοὺς περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὀρατῶν πταίοντας.

21 "Ὅτι καὶ τὴν ἐκάστου ψυχὴν ἢ Νινευὴ σημαίνει.

22 'Οὐκ ἄνευ' εἰσὶ χρόνος καὶ τόπος, ὧν χωρὶς οὐδέν ἐστὶν
50 τῶν γεννητῶν.

23 Τοὺς περὶ ἀρετῆς καὶ γνώσεως λόγους ἔχουσα ἢ Ἐκκλησία
καὶ ἢ τοῦ καθ' ἕκαστον ψυχῆ, ὡς ὑπερβαίνοντας χρόνον
καὶ φύσιν, πλέον ἔχει τῶν δώδεκα μυριάδων· ὁ γὰρ τῆς
ἀρετῆς λόγος τὴν σαρκός, ὡς ἀριστερᾶς, οὐκ οἶδεν ἀμαρ-
55 τίαν, ὁ δὲ τῆς γνώσεως λόγος τὴν ψυχῆς, ὡς δεξιάν, οὐ γι-
νώσκει κακίαν.

λαβωματιᾶς τοῦ θανάτου, 'θεία χάρη', γιατί εἶναι ἀπολύτρωση, καὶ 'πόνο Θεοῦ', γιατί εἶναι ὁ ἀνάδοχος τῶν παθῶν μας.

14. Πῶς εἶναι χάρη ὁ Κύριος καὶ Θεός μας. Πρόσεξε, Νεῖλε, καὶ μὴν ταράζεσαι γιὰ τὸ χωρίο «γεμάτος χάρη καὶ ἀλήθεια»²⁷.
15. Πῶς ὁ Ἰωνᾶς δηλώνει τὴν προφητικὴ χάρη.
16. Ἡ ὑπομονὴ τῶν ἀγίων ἐξουδετερώνει, λέει, τὴν πονηρὴ δύναμη ποῦ μᾶς προσβάλλει.
17. Οἱ ἅγιοι μὲ τὰ σωματικά τους παθήματα καὶ ὑποφέροντας θεληματικά τὸ θάνατο τῆς σάρκας γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας, ἐνεργοῦσαν στὰ ἔθνη τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς πίστεως.
18. Ἡ φυσικὴ ἀσθένεια τῶν ἀγίων εἶναι ἡ ἀφορμὴ τῆς ὑπέρμετρης θείας δύναμης. Ὁ Κύριος ἀπέδειξε κατώτερή της τὸν ὑπερήφανο διάβολο.
19. Ὁ βασιλιάς, λέει, εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος, θρόνος του ἡ ἐμπαθὴς ἔξη τῶν αἰσθήσεων, στολὴ του, ἡ περιβολὴ τῆς κενῆς δόξας, ἐνῶ ὁ σάκκος εἶναι τὸ πένθος τῆς μετάνοιας καὶ ἡ τέφρα ἡ ταπεινοφροσύνη.
20. Ἀνθρώπους λέει τὰ λογικὰ ὄντα, ζῶα ὅσους κατέχονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, βόδια ὅσους κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὸ θυμὸ, καὶ πρόβατα ὅσους σφάλλουν στὴ θεωρία τῶν ὀρατῶν.
21. Ἡ Νινευὴ δηλώνει καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ καθενὸς.
22. Τὰ «ὄχι χωρὶς αὐτὰ» εἶναι ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος, χωρὶς τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ ὅσα γίνονται.
23. Ἔχοντας ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ καθενὸς τοὺς λόγους τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσης, ἐπειδὴ ξεπερνοῦν τὸ χρόνο καὶ τὴ φύση, ἔχει περισσότερο ἀπὸ δώδεκα μυριάδες. Γιατὶ ὁ λόγος τῆς ἀρετῆς δὲν γνωρίζει τὴν ἁμαρτία τῆς σάρκας ἐπειδὴ εἶναι στ' ἀριστερά, ἐνῶ ὁ λόγος τῆς γνώσης δὲν γνωρίζει τὴν κακία τῆς ψυχῆς ἐπειδὴ εἶναι στὰ δεξιά.

27. Ἰω. 1,14.

- 24 Αίτια τῶν ἀρετῶν ἐστὶν ὁ Θεός, τούτου δὲ κατ' ἐνέργειαν γνῶσις ἐστὶν ἢ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἐπεγνωκότος τὸν Θεὸν πρὸς τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν ἕξιν ἀλλοίωσις.
- 25 60 Ὁ κατὰ φύσιν λόγος, φησί, διὰ μέσων τῶν ἀρετῶν πρὸς τὸν νοῦν ἀνάγειν πέφυκε τὸν ἐπιμελούμενον πράξεως, ὁ δὲ νοῦς πρὸς τὴν σοφίαν εἰσάγει διὰ θεωρίας τὸν ἐφιέμενον γνώσεως, τὸ δὲ παράλογον πάθος πρὸς τὴν αἴσθησιν πείθει κατασείρεσθαι τὸν ἀμελοῦντα τῶν ἐντολῶν, ἧς τέλος 65 ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν ἡδονὴν καθηλωθῆναι τὸν νοῦν.
- 26 Ἀπιστίαν λέγει τὴν ἄρνησιν τῶν ἐντολῶν, πίστιν δὲ τὴν αὐτῶν συγκατάθεσιν, τὸ δὲ σκότος τοῦ καλοῦ τὴν ἄγνοιαν, τὸ δὲ φῶς τὴν τούτου ἐπίγνωσιν. Χριστὸν δὲ κέκληκε τὴν οὐσίαν αὐτῶν καὶ τὴν ὑπόστασιν, τὸν διάβολον δὲ τὴν πάντων 70 γεννητικὴν τῶν κακῶν χειρίστην ἕξιν.
- 27 Ἀρετὴν λέγει ἀπαθεστάτην καὶ παγίαν περὶ τὸ καλὸν ἕξιν, ἧς ἐφ' ἐκάτερα καθέστηκεν οὐδὲν Θεοῦ φερούσης χαρακτηριστῆρα, ᾧ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον.
- 28 Εἰ λόγος διώρισεν, ὡς πέφυκεν, ἐκάστου τῶν ὄντων τὴν 75 γένεσιν, οὐδὲν τῶν ὄντων ἑαυτοῦ φυσικῶς ἢ ὑπερβέβηκεν ἢ ὑποβέβηκεν. Οὐκοῦν ὄρος μὲν τῶν ὄντων ἐστὶν ἢ κατ' ἔφεσιν τῆς αἰτίας ἐπίγνωσις, μέτρον δὲ ἢ ἐφικτὴ τοῖς οὔσι κατ' ἐνέργειαν τῆς αἰτίας ἐκμίμησις.
- 29 Τὸ ὑπὲρ τὸν ὄρον φέρεσθαι καὶ τὸ μέτρον, φησί, τῶν κινουμένων 80 τῶν τὴν ἔφεσιν, ἀνόνητον ποιεῖ τὸν δρόμον, μὴ καταπτώτων εἰς Θεόν, ἐν ᾧ ἢ κατ' ἔφεσιν πάντων ἴσταται κινήσις, ἀνθυπόστατον δεχομένη τέλος Θεοῦ τὴν ἀπόλαυσιν.
- 30 Τὸ ὑπὲρ τὸν ὄρον καὶ τὸ μέτρον, καὶ παρὰ τὸν ὄρον καὶ τὸν μέτρον δηλονότι.
- 31 85 Τῷ λόγῳ δηλονότι.
- 32 Ὅτι καὶ τοὺς τῶν ἀσωμάτων καὶ τοὺς τῶν σωμάτων ἀφίησι λόγους ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναδραμῶν κατ' ἕκστασιν

24. Αἰτία τῶν ἀρετῶν εἶναι ὁ Θεός, ἐνῶ γνώση τοῦ Θεοῦ στήν πράξη εἶναι ἡ ἀλλοίωση τῆς ἕξης πρὸς τὸ πνεῦμα ἐκείνου πὺ ἔχει γνωρίσει ἀληθινὰ τὸ Θεό.
25. Ὁ κατὰ φύση λόγος, λέει, μὲ διάμεσες τὶς ἀρετὲς ἀπὸ τῆ φύση του ἀνάγει στὸ νοῦ ὅποιον ἀσχολεῖται μὲ τὴν πράξη, ὁ νοῦς εἰσάγει μὲ τὴ θεωρία πρὸς τὴ σοφία ἐκεῖνον πὺ ἐπιθυμεῖ τὴ γνώση, καὶ τὸ παράλογο πάθος πείθει ὅποιον ἀμελεῖ τὶς ἐντολὲς νὰ σέρνεται πρὸς τὴν αἴσθησι, πὺ κατὰληξή της εἶναι ἡ καθήλωση τοῦ νοῦ στήν ἡδονή.
26. Ἀπιστία ἀποκαλεῖ τὴν ἄρνησι τῶν ἐντολῶν, πίστι τὴ συγκατάθεσι σ' αὐτὲς, σκότος τὴν ἄγνοια τοῦ καλοῦ, καὶ φῶς τὴν ἐπίγνωσή του. Χριστὸν ὄνδμασε τὴν οὐσία καὶ τὴν ὑπόστασι αὐτῶν, καὶ διάβολο τὴ χεῖριστη ἕξι πὺ εἶναι μητέρα ὄλων τῶν κακῶν.
27. Ἀρετὴ λέει τὴ γεμάτη ἀπάθεια σταθερὴ ἕξι σχετικὰ μὲ τὸ καλό, ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τῆς ὁποίας δὲν στέκεται τίποτα, ἐπειδὴ ἔχει τὸ χαρακτῆρα τοῦ Θεοῦ, στὸν ὅποιο τίποτε δὲν ὑπάρχει ἀντίθετο.
28. Ἄν ὁ λόγος καθόρισε, ὅπως εἶναι φυσικό, τὴ γένεσι καθενοῦς ἀπὸ τὰ ὄντα, κανένα ὄν δὲν πέρασε οὔτε πάνω οὔτε κάτω ἀπὸ τὰ ὄρια του. Ὅριο λοιπὸν τῶν ὄντων εἶναι ἡ μὲ πόθο ἐπίγνωσι τῆς αἰτίας καὶ μέτρο τους ἡ ἐφικτὴ στὰ ὄντα ἀπομίμησι τῆς αἰτίας στήν πράξι.
29. Τὸ νὰ φέρεται ἡ ἐπιθυμία ὄσων κινοῦνται πάνω ἀπὸ τὰ ὄρια καὶ τὸ μέτρο, λέει, κάνει τὸ δρόμο τους ἀνώφελο, γιὰτι δὲν καταλήγουν στὸ Θεό, στὸν ὅποιο σταματᾶ ἡ κίνησι τῆς ἐπιθυμίας ὄλων, δεχόμενι τέλος αὐτοῦπόστατο, τὴν ἀόλαυσι τοῦ Θεοῦ.
30. Τὸ πάνω ἀπὸ τὸ ὄριο καὶ τὸ μέτρο σημαίνει προφανῶς καὶ τὸ πέρα ἀπὸ τὸ ὄριο καὶ μέτρο.
31. Γιὰ τὸ λόγο προφανῶς.
32. Ἀφήνει τόσο τῶν σωμάτων ὄσο καὶ τῶν ἀσωμάτων τοὺς λόγους ὁ νοῦς πὺ ἀνέβηκε πρὸς τὸ Θεὸ μὲ ἕκστασι. Γιὰτι

νοῦς. Οὐ γὰρ πέφυκέ τι Θεῶ τῶν μετὰ Θεὸν ἅμα συγκατο-
πτεύεσθαι.

33 90 Πῶς καὶ εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν δύναται ληφθῆναι τυπι-
κῶς Ἰωνᾶς.

34 Πῶς ἔρμηνευόμενος Ἰωνᾶς προδιελέγχει τυπικῶς τὸν Ἰου-
δαϊκὸν λαόν.

35 Ὅτι νενίκηκε μᾶλλον ὁ Κύριος τὴν τυρράννου δύναμιν
95 σαρκὸς ἀσθένειαν προβαλλόμενος, ἥπερ τὸν Ἀδὰμ ὁ διά-
βολος ἀξίαν θεότητος ὑποσχόμενος.

36 Σκώληξ ἐστὶν ὁ Κύριος διὰ τὴν ἄσπορον σάρκα, ἥλιος δὲ
καὶ ὡς διὰ τὴν δύσιν τῆς ταφῆς, καθ' ἣν ὑπὸ γῆν γέγονε ὡς
ἄνθρωπος ὁ Λόγος, καὶ ὡς φύσει κατ' οὐσίαν φῶς ὑπάρ-
100 χων καὶ Θεός.

37 Ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ καύσωνος οὐ μόνον τοὺς πειρασμούς,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀφαιρουμένην
τῶν Ἰουδαίων τὴν τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίαν δηλοῖ.

38 Ὑπερηφανίας ἴδιον, φησί, τὸ ἀρνεῖσθαι τὸν Θεὸν ἀρετῆς
105 εἶναι γενέτην καὶ φύσεως, κενοδοξίας δὲ τὸ μερίζειν τὴν φύ-
σιν πρὸς τὴν ὕφασιν, ὧν ὁ τῦφος εἶναι γέννημα πέφυκεν,
ἕξις κακίας ὑπάρχων σύνθετος, Θεοῦ μὲν ἀρνησιν ἐκούσιον
ἔχουσα καὶ τῆς κατὰ τὴν φύσιν ἰσοτιμίας ἄγνοϊαν.

39 Ἡ διὰ πνεύματος κατὰ ψυχὴν ἀγχιστεία σαρκὸς μὲν λύει
110 τὴν σχέσιν τῆς προαιρέσεως, Θεῶ δὲ προσδεσμεῖ κατὰ πό-
θον προσηλωθεῖσαν.

40 Νύκτα φησὶ τὰ νομικὰ σύμβολα, ὑφ' ἧ ὁ νόμος τελεῖ, ἐν οἷς
οὐκ ἔστιν εὐρεῖν ψυχῆς φωτισμὸν μὴ νοουμένοις πνευματι-
κῶς.

41 115 Ὅτι διὰ τὸ μέγα καὶ μηδενὶ λόγῳ μετρούμενον τῆς θείας
οἰκονομίας μυστήριον, ἢ τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησία, φησί, πό-
λις μεγάλη τῷ Θεῷ προσηγορεύθη.

- δέν εἶναι φυσικὸ γιὰ τὸ Θεὸ νὰ μπαίνει δίπλα στὰ κάτω ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν βλέπομε μαζί τους.
33. Πῶς ὁ Ἰωνᾶς μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς τύπος καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ.
34. Πῶς μποροῦμε νὰ ἐξηγήσομε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωνᾶ, ὥστε νὰ φανερώνει ὡς τύπος τὸν Ἰουδαϊκὸ λαό.
35. Πολὺ περισσότερο ὁ Κύριος νίκησε τὴ δύναμη τοῦ τυράννου προβάλλοντας τὴν ἀσθένεια τῆς σάρκας, παρά ὁ διάβολος τὸν Ἀδὰμ μὲ τὸ νὰ τοῦ ὑποσχεθεῖ τὸ ἀξίωμα τῆς θεότητος.
36. Ὁ Κύριος εἶναι σκουλήκι, ἐπειδὴ σαρκώθηκε ἀσπόρως· εἶναι ἥλιος καὶ ἐπειδὴ ἔδυσε μὲ τὴν ταφή, ὅποτε βρέθηκε ὁ Λόγος ὡς ἄνθρωπος μέσα στὴ γῆ, ἀλλὰ κι ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία του φῶς καὶ Θεός.
37. Ἡ πνοὴ τοῦ καύσωνα σημαίνει ὄχι μονάχα τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγκατάλειψη αὐτῶν ἀπὸ τὸ Θεό, πὺ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τὴ χορηγία τῶν θείων χαρισμάτων.
38. Εἶναι, λέει, γνώρισμα ὑπερηφάνειας ν' ἀρνεῖται κανένας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πατέρας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φύσης· γνώρισμα κενοδοξίας τὸ νὰ χωρίζει τὴ φύση σὲ κατώτερη καὶ ἀνώτερη. Αὐτῶν τῶν δύο γέννημα εἶναι ἡ ἔπαρση, μιὰ ἔξη κακίας σύνθετη, πὺ περιέχει ἐκούσια ἄρνηση καὶ ἄγνοια τῆς ἰσοτιμίας τῆς φύσης.
39. Ἡ ψυχικὴ ἀγχιστεία μέσω τοῦ πνεύματος διαλύει τὴ σχέση τῆς προαίρεσης μὲ τὴ σάρκα· δεσμεύει ὁμως τὴν ψυχὴ πὺ προσηλώθηκε σ' αὐτὸν μὲ πόθο.
40. Νύχτα λέει τὰ νομικὰ σύμβολα πὺ διέπουν τὸ νόμο, τὰ ὁποῖα ἂν δέν τὰ θεωρήσει κανεὶς πνευματικὰ δέν εἶναι δυνατὸ νὰ βρεῖ φωτισμὸ τῆς ψυχῆς.
41. Χάρη στὸ μεγάλο, πὺ δέν μετρίεται μὲ κανένα λόγο, μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας ὀνομάστηκε ἡ Ἐκκλησία «πόλη μεγάλη τοῦ Θεοῦ».

- 42 Κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν ἢ ἀλήθεια, φησί, προηγεῖται τῶν τύ-
πων, κατὰ δὲν τὴν ἔκφασιν οἱ τύποι χρονικῶς προηγούνται
120 τῆς ἀληθείας. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ προλαβὼν ἐν ἑαυτῷ τυπι-
κῶς τὴν ἀλήθειαν προδιέγραψεν Ἰωνᾶς, μείνας ἐν τῇ κοι-
λίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, «ἔτι τρεῖς
ἡμέραι», φησί, τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς τοῦ Κυρίου ταφῆς καὶ
ἀναστάσεως λέγων, μεθ' ἧς ἢ τῶν ἔθνῶν καταστραφήσε-
125 ται πλάνη καὶ ἀγνωσία.
- 43 Δηλονότι τῆς πίστεως.
- 44 Ἐπίτομος ἔκθεσις τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὀνόματος Ἰωνᾶ, κατὰ
τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ περὶ ἐκάστου τῶν ἐκφερομένων
προσώπων τε καὶ τρόπων δύναμιν.
- 45 130 Νόμος δηλονότι.
- 46 Ἔργον εἶναι τοῦ φυσικοῦ νόμου, φησί, τὴν γνωμικὴν πάν-
των πρὸς πάντας ὁμόγνωμον σχέσιν.
- 47 Κανόνες ἀποδεικτικοὶ τῆς τοῦ φυσικοῦ νόμου χαρακτηριστι-
κῆς ιδιότητος.
- 48 135 Ὁ γραπτὸς νόμος, φησί, κωλύων φόβῳ τὴν ἀδικίαν, ἐθίζει
πρὸς τὸ δίκαιον, χρόνῳ δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ διάθεσιν φιλοδί-
καιον, ὑφ' ἧς ἢ παγία πρὸς τὸ καλὸν ἕξις ἐπιγίνεται, λήθην
προλαβούσης πονηρίας ἐπάγουσα.
- 49 Ὅροι τῆς ἐκάστου τῶν προρρηθέντων νόμων ἐνεργείας ἀ-
140 ποδεικτικοί.
- 50 Ὅτι τὸ μὲν σχεῖν ὡς ἑαυτὸν τὸν πλησίον μόνης ἐστὶ φρον-
τίδος τῆς πρὸς τὸ εἶναι ζωῆς, ὅπερ φυσικοῦ νόμου καθέ-
στηκε, τὸ δὲ τὸν πλησίον ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτὸν καὶ τοῦ πρὸς
τὸ εὖ εἶναι κατ' ἀρετὴν ἐστὶ προνοεῖσθαι τοῦ πέλας, ὅπερ ὁ
145 γραπτὸς ἐπιτρέπει νόμοις. Τὸ δὲ ὑπὲρ ἑαυτὸν ἀγαπῆσαι τὸν
πλησίον, τοῦ νόμου τῆς χάριτός ἐστὶν ἰδιώτατον.
- 51 Ὅροι κατ' ἐπιτομὴν ἀποδεικτικοὶ τῆς τῶν τριῶν ἡμερῶν
κατορθωτικῆς τῶν καλῶν ιδιότητος.
- 52 Ἡ ὁδὸς τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐστὶ, φησὶν, ἢ διὰ τῶν τριῶν
150 νόμων τοῦ φυλάττοντος αὐτοὺς κατὰ δικαιοσύνην τελείω-
σις.

42. Ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἢ ἀλήθεια προηγεῖται ἀπὸ τοὺς τύπους, ὡς πρὸς τὴν ἐκδήλωση ὅμως οἱ τύποι προηγούνται χρονικὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἰωνᾶς προδιέγραψε μὲ τύπους τὴν ἀλήθεια μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του παραμένοντα στήν κοιλιὰ τοῦ κήτους τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες, γι' αὐτὸ λέει «τρεῖς μέρες ἀκόμα», ἐννοώντας τις τρεῖς μέρες τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀνάστασης, ἔπειτα ἀπὸ τις ὁποῖες θὰ καταστραφεῖ ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀγνωσία τῶν ἐθνῶν.
43. Δηλαδή τῆς πίστεως.
44. Σύντομη ἔκθεση τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰωνᾶ, γιὰ τὴ σημασία ποὺ ἔχει γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς τρόπους ποὺ ἀναφέρονται.
45. Δηλαδή νόμος
46. Ἔργο τοῦ φυσικοῦ νόμου εἶναι ἡ ἐκούσια μὲ κοινὴ γνώμη σχέση ὄλων μὲ ὄλους.
47. Κανόνες ποὺ ἀποδεικνύουν τὴν ιδιότητα ποὺ χαρακτηρίζει τὸν φυσικὸ νόμο.
48. Ὁ γραπτὸς νόμος ἐμποδίζοντας μὲ φόβο τὴν ἀδικία, ἐθίζει στὸ δίκαιο, μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἢ συνήθεια δημιουργεῖ φιλικὴ διάθεση πρὸς τὸ δίκαιο.
49. Ὅρισμοὶ ποὺ ἀποδεικνύουν τὴν ἐνέργεια καθενὸς ἀπὸ τοὺς νόμους ποὺ ἀναφέρθησαν προηγουμένως.
50. Τὸ νὰ ἔχεις τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτὸ σου, εἶναι φροντίδα ἀπλῶς γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ζωῆς, ποὺ περιλαμβάνεται στὸ φυσικὸ νόμο. Τὸ ν' ἀγαπᾶς ὅμως τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτὸ σου, σημαίνει καὶ νὰ προνοεῖς γιὰ τὸν πλησίον σου καὶ τὸ μακάριο εἶναι ἀσκώντας τὴν ἀρετὴ, πράγμα ποὺ ὀρίζει ὁ γραπτὸς νόμος. Τὸ ν' ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου πάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου ἀνήκει ἀποκλειστικὰ στὸ νόμο τῆς χάριτος.
51. Ὅρισμοὶ ποὺ ἀποδεικνύουν μὲ συντομία τὴν ιδιότητα τῶν τριῶν ἡμερῶν νὰ κατορθώνουν τὰ ἀγαθὰ.
52. Ἡ ὁδὸς τῶν τριῶν ἡμερῶν εἶναι ἢ μέσω τῶν τριῶν νόμων μὲ δικαιοσύνη τελείωση ἐκείνου ποὺ τοὺς φυλάει.

- 53 Ἄλλη θεωρία λεπτοτέρα περὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῆς κολοκύνθης καὶ τοῦ σκώληκος καὶ τοῦ καύσωνος καὶ τοῦ ἡλίου.
- 54 ¹⁵⁵ Ὁ κωλυόμενος τῶν πρὸς ἡδονὴν σώματος ἀφορμῶν, φησί, μαθάνει προνοίας λόγους ἐπεχούσης τὴν ἐξαπτικὴν ὕλην τῶν παθῶν. Ὁ δὲ τὰς πρὸς ὀδύνην σώματος δεχόμενος μάστιγας, διδάσκεται κρίσεως λόγους, προλαβόντων μολυσμῶν ἀκουσίοις πόνοις αὐτὸν καθαιρούσης.

53. Ἄλλη θεωρία πνευματικότερη γὰρ τῆ σκηνῆ καὶ τὴν κολοκυθιά καὶ τὸ σκουλήκι καὶ τὸν καύσωνα καὶ τὸν ἥλιο.
54. Ὅποιος ἐμποδίζεται ἀπὸ τῆς ἀφορμῆς πρὸς ἡδονὴ τοῦ σώματος, καταλαβαίνει τοὺς λόγους τῆς πρόνοιαι ποὺ ἐμποδίζει τὴν ὕλη ποὺ ἀνάβει τὰ πάθη. Ἐνῶ ὅποιος δέχεται τὰ μαστιγώματα γὰρ νὰ πονέσει τὸ σῶμα διδάσκεται τοὺς λόγους τῆς κρίσει ποὺ τὸν καθαίρουν ἀπὸ τοὺς προηγούμενους μολυσμοὺς μὲ ἀκούσιους πόνους.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΞΕ'

Ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν Βασιλειῶν γέγραπται· «ὅτι ἐγένετο λιμὸς ἐν ταῖς ἡμέραις Δαβὶδ τρία ἔτη, ἔνιαυτὸς ἐχόμενος ἔνιαυτοῦ. Καὶ ἐξεζήτησε Δαβὶδ τὸ πρόσωπον Κυρίου, καὶ εἶπε Κύριος· Ἐπὶ Σαοὺλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἡ ἀδικία, περὶ οὗ ἔθανάτωσε τοὺς Γαβαωνίτας. Καὶ ἐκάλεσε Δαβὶδ τοὺς Γαβαωνίτας καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί ποιήσω ὑμῖν καὶ ἐν τίνι ἐξιλάσομαι καὶ εὐλογήσετε τὴν κληρονομίαν Κυρίου; Καὶ εἶπον πρὸς τὸν βασιλέα· Ὁ ἀνὴρ, ὃς συνετέλεσεν ἡμᾶς καὶ ἐλογίσατο ἐξολοθρεῦσαι ἡμᾶς, ἀφανίσωμεν αὐτόν, τοῦ μὴ ἐστάναι ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσραὴλ. Δότε ἡμῖν ἑπτὰ ἀνδρας ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ ἐξηλιάσομεν αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ βουνῷ Σαοὺλ. Καὶ ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς τοὺς δύο υἱοὺς Ρεσφᾶς, θυγατρὸς Ἀϊᾶ παλλακῆς Σαοὺλ, καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς Μερῶβ θυγατρὸς Σαοὺλ, οὓς ἔτεκε τῷ Ἐσδριήλ, καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ἐν χειρὶ τῶν Γαβαωνιτῶν καὶ ἐξηλίασαν αὐτοὺς ἐν ὄρει ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἔπεσον ἐκεῖ οἱ ἑπτὰ ἐπιτοαυτό· καὶ ἔθανατώθησαν ἐν ἡμέραις θερισμοῦ, ἐν ἀρχῇ θερισμοῦ κριθῶν. Καὶ ἔλαβε Ρεσφὰ θυγάτηρ Ἀϊᾶ τὸν σάκκον καὶ διέστρωσεν αὐτὸν ἐαυτῇ ἐπὶ τὴν πέτραν, ἕως ἕσταξαν ἐπ' αὐτοὺς ὕδατα Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ. Καὶ ἐποίησαν πάντα ὅσα ἀνετείλατο ὁ βασιλεὺς. Καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς τῇ γῆ μετὰ ταῦτα». Διὰ τί μετὰ τὸν θάνατον Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ ἀπητήθη δίκας, λιμοῦ κρατήσαντος τὴν γῆν, ἕως ἔδωκεν ἐκ

ΕΡΩΤΗΣΗ ΞΕ'

Στὸ δεύτερο βιβλίο τῶν Βασιλειῶν ἔχει γραφεῖ· «στὶς μέρες τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ ἔγινε πείνα ποὺ κράτησε τρία ἔτη, ὁ ἕνας χρόνος διαδεχόμενος τὸν ἄλλο χρόνο. Καὶ ὁ Δαβὶδ ζήτησε μ' ἐπιμονὴ νὰ δεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Καὶ τοῦ εἶπε ὁ Κύριος· Ἡ ἀδικία στὸ Σαοὺλ καὶ στὸν οἶκο του, ἐπειδὴ θανάτωσε τοὺς Γαβαωνῖτες'. Ὁ Δαβὶδ τότε κάλεσε τοὺς Γαβαωνῖτες καὶ τοὺς εἶπε· 'Τί νὰ κάνω γιὰ νὰ ἐξιλεωθῶ σ' ἐσᾶς γιὰ νὰ εὐλογήσετε τὸν κληρονόμο τοῦ Κυρίου;' Καὶ εἶπαν στὸ βασιλιά. 'Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ποὺ μᾶς συνέτριψε καὶ σκέφθηκε νὰ μᾶς ἐξολοθρεύσει πρέπει νὰ τὸν ἀφανίσουμε, ὥστε νὰ μὴ σταθεῖ σὲ καμμιά περιοχὴ τοῦ Ἰσραήλ. Δώστε μας ἑφτά ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουμε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου στὸ βουνὸ τοῦ Σαοὺλ'. Πῆρε τότε ὁ βασιλιάς τοὺς δύο υἱοὺς τῆς Ρεσφᾶ, κόρης τοῦ Ἀϊᾶ, παλλακῆς τοῦ Σαοὺλ, καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς τῆς Μερῶβ, κόρης τοῦ Σαοὺλ, καὶ τοὺς παρέδωσε στὰ χέρια τῶν Γαβαωνιτῶν. Καὶ τοὺς θανάτωσαν στὸ βουνὸ μπροστὰ στὸ Θεὸ κι ἔπεσαν ἐκεῖ στὸ μέρος αὐτὸ καὶ οἱ ἑφτά. Θανατώθηκαν στὴν ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ, ὅταν ἄρχισε ὁ θερισμὸς τῶν κριθαριῶν. Πῆρε ἡ Ρεσφᾶ ἡ κόρη τοῦ Ἀϊᾶ τὸ σάκκο, τὸν ἔστρωσε πάνω στὴν πέτρα κι ἔπεσε, ὥσπου ἔπεσαν πάνω τους οἱ βροχὲς τοῦ οὐρανοῦ. Ἐκαναν ὄλα ὅσα πρόσταζε ὁ βασιλιάς. Κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεὸς ἄκουσε τὴν κραυγὴ τῆς γῆς»¹. Γιατί μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Σαοὺλ ζητήθηκε νὰ τιμωρηθεῖ ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔπεσε πείνα στὴ γῆ, ὥσπου ἔδωσε στοὺς Γαβαωνῖτες νὰ θανατω-

1. Β' Βασ. 21,1-14.

τοῦ σπέρματος Σαοὺλ ἑπτὰ ἄνδρας θανατωθῆναι τοῖς Γαβα-
 25 ωνίταις; Τίς ἢ τούτων δύναμις τῶν λόγων καὶ πῶς πνευματι-
 κῶς αὐτοὺς θεωρήσομεν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ μὲν ἀκριβῆς γνῶσις τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος μόνοις
 ἀποκαλύπτεσθαι πέφυκε τοῖς ἀξίοις Πνεύματος, οἱ διὰ πολλὴν
 τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλειαν, τῆς τῶν παθῶν αἰθάλης τὸν νοῦν ἐκ-
 30 καθάραντες⁽¹⁾, ἐσόπτρου δίκην καθαροῦ τε καὶ διαυγοῦς, ἅμα
 τῇ πρώτῃ προσβολῇ καθάπερ πρόσωπον ἐντυπουμενὴν αὐτοῖς
 καὶ ἐμπίπτουσιν, τὴν τῶν θείων ὑποδέχονται γνῶσιν. Οἷς δὲ
 κατ' ἐμὲ τὴν τῶν παθῶν κηλῖσιν ὁ βίος κατέστικται, μόλις κἂν
 ἐξ εἰκότων τινῶν στοχασμῶν τεκμηριῶσαι τὴν τῶν θείων
 35 γνῶσιν ἐστὶ δυνατόν, μὴ ὅτι γε νοῆσαί τε καὶ φράσαι ταύτην δι'
 ἀκριβείας ἀπαυθαδιάζεσθαι. Καὶ οἶδα σαφῶς ἔγωγε, ὅτι πά-
 σχων αὐτὸς γινώσκεις τὰ θεῖα μᾶλλον, τίμιε πάτερ⁽²⁾, καὶ πείρα
 λαβῶν ἔχεις τούτων τὴν ἐπιστήμην, ἥπερ ἐγὼ λέγειν ἐπίστα-
 μαι, μηδὲν ἐκ τοῦ παθεῖν ἀποφήνασθαι περὶ τῶν θείων δυνάμε-
 40 νος. Πλὴν καὶ τὸ κατὰ δύνάμιν οὐκ ἀπόβλητον, καὶ μάλισθ'
 ὑμῖν τοῖς ἐπιτάξασι, καὶ τόνδε μοι περὶ τῶν ὑπὲρ δύνάμιν τοῦ
 λέγειν πόνον ἐπιθεμένοις.

Σαοὺλ τοίνυν ἐστὶ κατὰ τόνδε τῆς Γραφῆς τὸν τόπον⁽³⁾ ὁ
 βασιλεύων κατὰ δύνάμιν ἐντολῆς σαρκίνης τῶν σαρκικῶν Ἰου-
 45 δαίων ἐν γράμματι νόμος, ἤγουν ὁ βασιλεύων τῶν ἀγομένων
 μόνῳ τῷ γράμματι τοῦ νόμου σωματικὸς τρόπος ἢ λογισμὸς.
 'Αίτητὸς γὰρ ἄδης' κατὰ μίαν ἐπιβολὴν Σαοὺλ ἐρμηνεύεται.
 Τῆς γὰρ ἐν Πνεύματι Θεοῦ κατ' ἀρετὴν διεξαγομένης ζωῆς τε
 καὶ βασιλείας, προτιμήσας τὴν φιλήδονον ζωὴν ὁ τῶν Ἰου-
 50 δαίων λαός, ἠτήσατο τὸν ἄδην, ἤγουν τὴν ἀγνοίαν, ἀντὶ τῆς
 γνώσεως αὐτοῦ βασιλεύειν. Πᾶς γὰρ ὁ τῆς θείας ἐκπεπτωκῶς
 ἀγάπης, τὸν ἐν τῇ σαρκὶ νόμον ἔχει διὰ τῆς ἡδονῆς βασιλεύον-

θοῦν οἱ ἑπτὰ ἄνδρες ἀπὸ τῆ γενιὰ τοῦ Σαοῦλ; Τί σημα-
σία ἔχουν αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ποιό εἶναι τὸ πνευματικὸ
νόημά τους;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ

Ἡ ἀκριβὴς βέβαια κατανόηση τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος εἶναι φυσικὸ ν' ἀποκαλύπτεται μόνο στοὺς ἄξιους τοῦ Πνεύματος, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν πολλὴ ἐπιμέλεια γιὰ τὶς ἀρετές, ἔχοντας καθάρει τὸ νοῦ τους ἀπὸ τὴν αἰθάλη τῶν παθῶν, σὰν ἔσοπτρο καθαρὸ καὶ διάφανο, δέχονται τὴ γνώση τῶν θείων μὲ τὸ πρῶτο ἐρέθισμα, ἔτσι ὅπως ἀντικρῦζομε ἓνα πρόσωπο καὶ μᾶς ἐντυπώνεται. Ὅποιοι ὅμως, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἔχουν ζωὴ κατάστικτη ἀπὸ τὶς κηλίδες τῶν παθῶν, μόλις καὶ μὲ δυσκολία μποροῦν ἀπὸ κάποιους πιθανοὺς συλλογισμοὺς νὰ ἐννοήσουν τὴ θεία γνώση, ὄχι βέβαια νὰ καυχηθοῦν ὅτι τὴν ἐννοοῦν καὶ τὴν ἐκφράζουν μὲ ἀκρίβεια. Καὶ βέβαια γνωρίζω μὲ σαφήνεια, σεβαστέ μου πατέρα, ὅτι γνωρίζεις τὰ θεῖα βιώνοντάς τα μάλλον ὁ ἴδιος καὶ ὅτι ἡ γνώση πού ἔχεις γι' αὐτὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν πείρα σου, καθὼς γνωρίζω ἐγὼ πὺ δὲν μπορῶ νὰ ἐκφραστῶ γιὰ τὰ θεῖα ἀπὸ πείρα. Ὅμως κι ὅ,τι μπορεῖ κανένας δὲν εἶναι ἀξιοφρόνητο καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐσᾶς πὺ μᾶς τὸ ζητήσατε καὶ μοῦ ἐπιβάλετε καὶ τοῦτον τὸν κόπο νὰ μιλήσω γιὰ πράγματα πὺ ξεπερνοῦν τὴ δύναμή μου.

Σαοῦλ λοιπὸν στὸ χωρίο αὐτὸ τῆς Γραφῆς εἶναι ὁ γραπτὸς νόμος πὺ βασιλεύει μὲ τὴ δύναμη τῆς σαρκικῆς ἐντολῆς πάνω στοὺς σαρκικοὺς Ἰουδαίους, δηλαδὴ ὁ σωματικὸς τρόπος ἢ λογισμὸς πὺ βασιλεύει σ' αὐτοὺς πὺ κυβερνιοῦνται μόνο μὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου. Γιατὶ κατὰ μίαν ἀποψη τὸ Σαοῦλ ἐρμηνεύεται 'ἄδης πὺ ἀπαιτεῖται'. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀντὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς βασιλείας, πὺ ἀσκοῦνται μὲ πνεῦμα Θεοῦ καὶ ἀρετῆ, ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς προτίμησε τὴ φιλήδονη ζωὴ, γι' αὐτὸ ἀπαίτησε τὸν ἄδη, δηλαδὴ νὰ βασιλεύει σ' αὐτὸν ἢ ἄγνοια ἀντὶ ἡ γνώση. Γιατὶ καθένας πὺ ἐγινε ἐκπτωτος ἀπὸ τὴ θεία ἀγάπη, ἔχει βασιλέα

τα, τὸν μηδεμίαν θείαν ἐντολὴν φυλάξαι δυνάμενον ἢ μηδὲ βου-
λόμενον.

55 Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον Σαοὺλ ἐρμηνεύεται, 'δεδανεισμέ-
νος', ἢ 'δάνειον'. Οὐ γὰρ ἐδόθη ὁ γραπτὸς νόμος τοῖς λαβοῦσιν
εἰς κτησιν περιουσίας, ἀλλ' εἰς παιδαγωγίαν προσδοκωμένης
ἐπαγγελίας. Διὸ καὶ δοὺς τῷ Σαοὺλ τὴν βασιλείαν ὁ Θεός, ἐν τῇ
πρὸς αὐτὸν διαθήκῃ, αἰώνιον οὐ καθυπέσχετο τὴν βασιλείαν.
60 Πᾶν γὰρ δάνειον οὐ γίνεται τῷ λαβόντι κτήμα περιουσίας, ἀλλὰ
πρόφασις καμάτου καὶ πόνου εἰς ἄλλης περιουσίας συλλογὴν.
'Ἡ δὲ τοῦ Σαοὺλ παλλακὴ Ρεσφά, 'δρόμος' ἐρμηνεύεται 'στόμα-
τος'. Δρόμος δὲ στόματός ἐστιν ἢ κατὰ μόνην τὴν ἐν λόγῳ προ-
φορὰν τοῦ νόμου μάθησις, ἣν εἰσοικίζεται παρανόμως ὁ μόνην
65 τὴν σωματικὴν τοῦ νόμου περιέπων λατρείαν, ἀφ' ἧς οὐδὲν εὐ-
σεβὲς γεννᾷ καὶ φιλόθεον. Ὁ γὰρ μόνην τὴν σωματικὴν τοῦ νό-
μου κατὰ προφορὰν λόγου μάθησιν ἐξασκούμενος⁽⁴⁾, νόμιμον
οὐκ ἔχει τὴν πρὸς τὸν λόγον, ἡγουν τὴν μάθησιν τοῦ νόμου,
συμβίωσιν. Ὅθεν δισγενῆ καὶ ἀπόβλητα καθέστηκεν αὐτοῦ τὰ
70 γεννώμενα. Γεννᾶται γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν παράνομον κοίτην ἐκ
τῆς Ρεσφᾶς ὁ Ἑρμονθὶ καὶ ὁ Μεμφιβοσθέ, ὅπερ ἐστὶν 'ἀνάθεμα
αὐτῶν', καὶ 'αἰσχύνη στόματος αὐτῶν'. Ἑρμονθὶ γὰρ κατὰ μίαν
ἐπιβολὴν 'ἀνάθεμα' ἐρμηνεύεται, καὶ Μεμφιβοσθέ 'αἰσχύνη
στόματος αὐτῶν'. Ἀνάθεμα δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἢ διὰ στόματος
75 καθ' ἁμαρτίαν φθορὰ τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας⁽⁵⁾. Μεμφιβοσθέ
δὲ ἐστὶν ἢ παρὰ φύσιν τοῦ νοῦ πρὸς κακίαν κίνησις, ἡγουν ἢ
κατὰ νοῦν ἐπινοητικὴ τῶν φαύλων ἐνθύμησις, αἰσχύνη νοῦ καὶ
οὔσα καὶ λεγομένη.

'Ἡ πάλιν ἀνάθεμα αὐτῶν ἐστὶ⁽⁶⁾ τόπος τοῦ νῦν κρατοῦντος
80 ἐπιτιμίου τῆς φύσεως, τουτέστιν ὁ κόσμος οὗτος, ὡς χωρίον
θανάτου καὶ φθορᾶς διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενόμενος, εἰς ὃν ἐκ τοῦ
παραδείσου μετὰ τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς ὁ πρῶτος
κατέπεσεν ἄνθρωπος, ὄντινα κόσμον κατὰ τὴν τῆς γνώμης φι-
λήδονον σχέσιν, ἡγουν τὴν κοσμικὴν προσπάθειαν, γεννᾷν πέ-

του τὸ νόμο τῆς σάρκας πού κυβερνᾷ μὲ τὴν ἡδονή, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ φυλάξει καμμιά θεία ἐντολὴ ἢ οὔτε κὰν θέλει.

Μὲ ἄλλο τρόπο τὸ Σαοῦλ ἐρμηνεύεται 'δανεισμένος' ἢ 'δάνειο'. Γιατὶ ὁ γραπτὸς νόμος δὲν δόθηκε σ' αὐτοὺς πού τὸν ἔλαβαν νὰ τὸν πάρουν ὡς ιδιόκτητο περιουσιακὸ στοιχεῖο, ἀλλὰ νὰ γίνεи παιδαγωγὸς γιὰ ἐπαγγελία προσδοκώμενη. Γι' αὐτὸ κι ὁ Θεὸς παραχωρώντας τὴ βασιλεία στὸ Σαοῦλ, κατὰ τὴν παραχώρηση δὲν τοῦ ὑποσχέθηκε τὴ βασιλεία του αἰώνια. Γιατὶ κάθε δάνειο, δὲ γίνεται γιὰ ὅποιον τὸ παίρνει στοιχεῖο περιουσιακὸ, ἀλλ' ἀφορμὴ γιὰ κούραση καὶ κόπο γιὰ δημιουργία ἄλλης περιουσίας. Ἡ παλλακὴ τοῦ Σαοῦλ Ρεσφὰ ἐρμηνεύεται 'δρόμος στόματος'. Καὶ δρόμος στόματος εἶναι ἡ μάθηση τοῦ νόμου μὲ τὸν προφορικὸ λόγο μόνο, πού τὴν παίρνει στὸ σπίτι του παράνομα αὐτὸς πού ἀσχολεῖται μὲ τὴ σωματικὴ μόνο λατρεία τοῦ νόμου, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲ γεννιέται τίποτα τὸ εὐσεβὲς καὶ φιλόθεο. Ὅποιος δηλαδὴ ἀσκεῖ μόνο τὴ σωματικὴ μάθηση τοῦ νόμου μὲ προφορικὸ λόγο, δὲν ἔχει νόμιμη συμβίωση μὲ τὸ λόγο, δηλαδὴ τὴ μάθηση τοῦ νόμου. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ γεννήματά του εἶναι μισερὰ κι ἀπόβλητα. Γίνεται δηλαδὴ πατέρας ἀπὸ τὴ Ρεσφὰ τοῦ Ἑρμονθὶ καὶ τοῦ Μεμφιβοσθέ, πού σημαίνει 'ἀνάθεμα σ' αὐτοὺς' καὶ 'ντροπὴ στὸ στόμα τους'. Κατὰ μιὰ ἄποψη τὸ Ἑρμονθὶ ἐρμηνεύεται 'ἀνάθεμα' καὶ τὸ Μεμφιβοσθέ 'ντροπὴ τοῦ στόματός τους'. Τὸ ἀνάθεμα γι' αὐτοὺς λοιπὸν εἶναι ἡ μέσσω τοῦ στόματος ἀμαρτωλὴ φθορὰ πού προκαλεῖ ἡ ἐνέργεια τῶν παθῶν. Μεμφιβοσθέ εἶναι ἡ παραφύση κίνηση τοῦ νοῦ πρὸς τὴν κακία, δηλαδὴ ἡ ἐνθύμηση τοῦ νοῦ πού ἐπινοεῖ τὰ φαῦλα· αὐτὴ εἶναι καὶ λέγεται αἰσχῦνη τοῦ νοῦ.

Ἡ πάλι 'ἀνάθεμα γι' αὐτοὺς' εἶναι ὁ τόπος τῆς τιμωρίας τῆς φύσης πού ἰσχύει τώρα. Δηλαδὴ ὁ κόσμος αὐτὸς πού ἔγινε ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας σὰν τόπος θανάτου καὶ διαφθορᾶς, στὸν ὁποῖο μετὰ τὴν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς κατέπεσε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν παράδεισο, τὸν ὁποῖο κόσμον ὡς πρὸς τὴ φιλήδονη σχέση τῆς γνώμης, δηλαδὴ τὴν προσκόλλη-

85 φυκεν ἐκ τῆς κατὰ μόνην τὴν ἐν λόγῳ τοῦ νόμου προφορὰν μα-
 θήσεως, ὁ μὴ διαβαίνων κατὰ νοῦν πρὸς τὴν ἔνδον ἐν πνεύματι
 τοῦ νομικοῦ γράμματος θεῖαν εὐπρέπειαν. Αἰσχύνη δὲ στόματος
 αὐτῶν ἐστὶν ἢ κατὰ νοῦν φιλόκοσμος μελέτη τῶν λογισμῶν καὶ
 φιλοσώματος. Ἐν ᾧ γὰρ ὁ κόσμος ἐκ τῆς φαινομένης τῷ γράμ-
 90 ματι τοῦ νόμου σωματικῆς διαπλάσεως(?) κατὰ τὴν γνωμικὴν
 σχέσιν γεννᾶσθαι πέφυκεν, ἤγουν ἢ τὸν κόσμον φιλοῦσα διάθε-
 σις καὶ ἢ κατὰ νοῦν φιλόκοσμος μελέτη τῶν λογισμῶν εἰκότως
 συγγενᾶται καὶ φιλοσώματος.

Ἦ πάλιν, ἀνάθεμα αὐτῶν ἐστὶν⁽⁸⁾ ἢ πρόσυλος καὶ ἀκαλ-
 95 λῆς τῶν παθῶν καὶ ἀδιατύπωτος κίνησις, αἰσχύνη δὲ στόματός
 ἐστὶν ἢ τοῖς πάθεσιν εἶδος ἐπάγουσα καὶ τὸ καθ' ἡδονὴν πρὸς
 αἴσθησιν διαπλάττουσα κάλλος τοῦ νοῦ κίνησις. Χωρὶς γὰρ τῆς
 κατὰ νοῦν ἐπινοητικῆς δυνάμεως πρὸς διάπλασιν μορφῆς οὐδα-
 μῶς ἀγεται πάθος. Οὐκοῦν, ὁ μόνῳ τῷ γράμματι τοῦ νόμου
 100 περιγράφων τῆς θείας ἐπαγγελίας τὴν δύναμιν παλλακὴν, ἀλλ'
 οὐ γυναῖκα νόμιμον ἔχει τοῦ νόμου τὴν μάθησιν. Ὅθεν ἐξ ἀνάγ-
 κης ἢ τοιαύτη μάθησις οὐ δι' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν αὐτὴν
 σωματικῶς ἐκδεχόμενον, ἤγουν συγγενόμενον, γεννᾷ τὸ ἀνάθε-
 μα καὶ τὴν αἰσχύνην. Ὁ γὰρ διὰ τροφὴν σωματικὴν καὶ ἀνά-
 105 παυσιν τὰς θυσίας καὶ τὰς ἐορτάς, τὰ τε σάββατα καὶ τὰς νεο-
 μηνίας κατὰ τὸν νόμον τὸν Θεὸν διατεταχέναι πιστεύων, πάντη
 τε καὶ πάντως ὑπὸ τὴν ἐνοχὴν γενήσεται τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας⁽⁹⁾
 καὶ τὴν αἰσχύνην τῆς τῶν ἐπ' αὐτοῖς αἰσchrῶν λογισμῶν
 ρυπαρίας, ὑπὸ τε τὸν φθειρόμενον ἔσται κόσμον καὶ τὴν ἐν λο-
 110 γισμοῖς φιλοσώματος μελέτην, ὑπὸ τε τὴν ὕλην τῶν παθῶν καὶ
 τὸ εἶδος, μηδὲν ἄλλο πλὴν τῶν φθειρομένων τίμιον ἔχειν δυνά-
 μενος καὶ διὰ τοῦτο τυχὸν κακῶς γεννῶν τὴν Μερῶβ, τὴν γεν-
 νῶσαν υἱοῦς πέντε τῷ Ἐσδριήλ. Μερῶβ δὲ 'πλησμονὴ φάρυγ-
 γος' ἐρμηνεύεται, ἥτις ἐστὶν ἢ γαστριμαργία. Μόνη γὰρ αὕτη

ση στὸν κόσμον, εἶναι φυσικὸ καὶ τὸν γεννᾶ ἀπὸ τῆ μάθησι ποὺ γίνεται μὲ μόνο τὴν προφορικὴ ἐκφώνησι τοῦ νόμου, ὅποιος δὲν εἰσχωρεῖ μὲ τὸ νοῦ του πρὸς τὴν πνευματικὴ θεία ὠραιότη-
τα τοῦ νομικοῦ γράμματος. «Αἰσχύνῃ τοῦ στόματός τους» εἶναι ἡ φιλόκοσμη καὶ φιλοσώματι νοερὴ μελέτη τῶν λογισμῶν. Σὲ ὅποιον δηλαδὴ εἶναι φυσικὸ ἀπὸ τῆ φαινόμενη μὲ ἐκούσια σχέ-
σι στὸ γράμμα σωματικὴ διαμόρφωσι τοῦ νόμου νὰ γεννιέται ὁ κόσμος, δηλαδὴ ἡ διάθεσί μας ἡ φιλόκοσμη, εἶναι φυσικὸ νὰ γεννιέται μαζί καὶ ἡ νοερὴ φιλόκοσμη καὶ φιλοσώματι μελέτη τῶν λογισμῶν.

Ἡ πάλι τὸ 'ἀνάθεμά τους' εἶναι ἡ προσκολλημένη στὴν ὕλη καὶ ἄσχημη καὶ ἀδιαμόρφωτη κίνησι τῶν παθῶν 'αἰσχύνῃ τοῦ στόματός τους' εἶναι ἡ κίνησι ποὺ δίνει μορφή στα πάθη καὶ ποὺ διαμορφώνει τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἡδονῆς γιὰ τὴν αἴσθησι. Γιατὶ χωρὶς τὴν ἐπινοητικὴ ἰκανότητα τοῦ νοῦ κανένα ἀπολύ-
τως πάθος δὲν προχωρεῖ στὴ διάπλασι μορφῆς. Ὅποιος λοι-
πὸν περιορίζει τὴ δύναμι τῆς θείας ἐπαγγελίας μέσα στὸ γράμ-
μα τοῦ νόμου μονάχα, ἔχει τὴ μάθησι τοῦ νόμου ὡς παλλακὴ καὶ ὄχι ὡς γυναίκα νόμιμη. Ἀναγκαστικὰ λοιπὸν αὐτὴ ἡ μάθη-
σι ὄχι ἐξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ τῆς ἀλλὰ ἐξαιτίας ἐκείνου ποὺ τὴν ἀποδέχεται, δηλαδὴ συνευρίσκεται μαζί τῆς σωματικά, γεννᾶ τὸ ἀνάθεμα καὶ τὴν ντροπή. Ὅποιος δηλαδὴ πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς ὄρισε στὸν νόμο γιὰ σωματικὴ τρυφή καὶ ἀνάπαυσι, τό-
σο τὶς θυσίαι καὶ τὶς ἐορτῆς ὅσο καὶ τὰ Σάββατα καὶ τὶς πρωτο-
μηνίαι, αὐτὸς ἀσφαλῶς παντοῦ καὶ μὲ κάθε τρόπο θὰ γίνῃ ἐνο-
χος γιὰ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν, ἄξιος γιὰ τὴν αἰσχύνῃ τῆς ρυ-
παρότητας τῶν αἰσχυρῶν λογισμῶν ποὺ προκαλοῦν. Θὰ τὸν βα-
ραίνει αὐτὸς ὁ φθειρόμενος κόσμος καὶ ἡ μελέτη τοῦ φιλοσώ-
ματου νοῦ του, καὶ θὰ τὸν καταπλακώσει ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος τῶν παθῶν, μὴ μπορώντας νὰ ἔχει τίποτε ἄλλο πολύτιμο ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα φθείρονται, καὶ γι' αὐτὸ ἴσως γεννᾶ κακῶς τὴ Μερῶβ, ποὺ γεννᾶ πέντε υἱοὺς γιὰ τὸν Ἑσδριήλ. Μερῶβ, ἐρμηνεύεται 'πλησμονὴ τοῦ φάρυγγα', ποὺ εἶναι ἡ γαστριμαργία. Γιατὶ αὐτὴ

115 παρὰ τῆς ἐντολῆς ἰουδαϊκῶς λαβοῦσα τὴν ἄδειαν, τοὺς κατὰ παράχρησιν τρόπους γεννᾷ τῶν αἰσθήσεων τῷ Ἐσδριήλ, ἦγουν τῷ θεωρητικῷ μέρει τῆς ψυχῆς. Ἐσδριήλ γὰρ ἐρμηνεύεται 'θεία δύναμις' ἢ 'βοητὸς ἰσχυρός', ἢ 'βλέψις δυνατή', ὅπερ ἐστὶν ὁ κατ' εἰκόνα μὲν Θεοῦ γενόμενος νοῦς.

120 Τὴν δὲ γαστριμαργίαν ὡς τοῦ κατ' ἐντολὴν σαρκὸς νόμου, τουτέστι τοῦ γράμματος, γέννημα, παραπεισθεὶς συνοικισάμενος. Πεισθεὶς γὰρ ὁ νοῦς θείας ἐντολῆς εἶναι διαταγὴν κατὰ τὸν ἐν γράμματι νόμον τὴν κατὰ σάρκα τρυφήν⁽¹⁰⁾, ἄλλην οὐ προσίεται πλὴν αὐτῆς πρὸς συμβίωσιν, ὡς θείαν καὶ νόμου τοῦ βα-
125 σιλεύοντος αὐτὴν ἠγησάμενος γέννημα καὶ τοὺς κατὰ παράχρησιν ἐξ αὐτῆς τῶν αἰσθήσεων συνίστησι τρόπους. Ἐπειδὴν γὰρ τὸ θεωρητικὸν τῆς ψυχῆς, τὴν τρυφήν κατὰ τὸν ἐν γράμματι νόμον ὡς θείαν διὰ τὴν ἐντολὴν ἀσπάσεται πρὸς συμβίωσιν, τὴν τῶν αἰσθήσεων παρὰ φύσιν μετέρχεται χρῆσιν, μηδεμιᾶς συ-
130 χωροῦν κατὰ φύσιν διαφαίνεσθαι τὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας.

Ὁ τοίνυν σωματικῶς τοῦ νόμου τὴν μάθησιν ἐξασκούμενος⁽¹¹⁾, οἷα δὴ παλλακὴν, ἀλλ' οὐ νόμιμον ἔχων γυναῖκα τῶν θείων τὴν εἶδησιν, καὶ γεννῶν ἐξ αὐτῆς τὸ ἀνάθεμα τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας καὶ τὴν αἰσχύνην τῆς τῶν ἐπ' αὐτοῖς λογι-
135 σμῶν ἀηδίας, καὶ ἐκ τῆς Μερῶβ, τουτέστι τῆς Σαοὺλ θυγατρὸς 'γαστριμαργίας', ἔκγονα λαμβάνων τοὺς κατὰ παράχρησιν τρόπους τῶν αἰσθήσεων, τοὺς ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων, ἦγουν τοὺς κατὰ φύσιν ὡς Γαβαωνίτας ἀποκτείνειν εἴωθε λόγους καὶ λογισμοὺς. Γαβαωνῖται γὰρ ἐρμηνεύονται 'ὄρεινοὶ' ἢ 'μετέωροί'.
140 Δηλοῦσι δὲ σαφῶς οὗτοι τοὺς κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν ὑψηλοτέρους λόγους ἢ τοὺς ἐφ' ἡμῖν κατὰ φύσιν λογισμοὺς, οὓς ἀποκτείνειν Σαοὺλ καὶ εἴ τις νῦν κατὰ διάθεσιν ἄλλος ὑπάρχει Σαοὺλ, διὰ τὴν ἐν μόνῳ τῷ νομικῷ γράμματι πλάνην, τοὺς κατὰ φύσιν ἀποπέμπεσθαι καὶ παραχαράττειν οὐ παραιτούμε-
145 νος λόγους. Οὐδεὶς γὰρ μόνη προσανέχων τῇ σωματικῇ τοῦ νό-

μόνο, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὴν ἐντολὴ τοῦ ἰουδαϊκοῦ νόμου, γεννᾶ τὴν κατάχρησιν τῶν τρόπων τῶν αἰσθήσεων στὸν Ἑσδριήλ, δηλαδὴ στὸ θεωρητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Γιατὶ Ἑσδριήλ ἐρμηνεύεται 'θεία δύναμη' ἢ 'βοηθὸς ἰσχυρὸς' ἢ 'κοίταγμα δυνατὸ', πράγμα ποῦ εἶναι ὁ νοῦς ποῦ ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Τὴ γαστριμαργία πάλι ὡς γέννημα τοῦ νόμου ποῦ ὄρισε ἡ σάρκα, δηλαδὴ τοῦ γράμματος, τὴν ἐγκατέστησε μέσα του ξεγελασμένος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πείσθηκε ὁ νοῦς ὅτι ἡ σαρκικὴ ἀπόλαυση εἶναι διαταγὴ τῆς θείας ἐντολῆς σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ γράμματος, δὲν δέχεται νὰ ἀπολαύσει στὴ ζωὴ του τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν, θεωρώντας τὴν ὡς θεϊκὴ καὶ γέννημα τοῦ νόμου ποῦ βασίλευε, κι ἔτσι ἀπὸ αὐτὴν θεσπίζει τοὺς τρόπους κατάχρησιν τῶν αἰσθήσεων. Ὅταν δηλαδὴ τὸ θεωρητικὸ τῆς ψυχῆς ἀποδεχτεῖ τὴν τρυφὴ ὡς θεϊκὴ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ γράμματος καὶ τὴν ἐντολὴ, γιὰ νὰ ζήσει σύμφωνα μ' αὐτὴν, χρησιμοποιεῖ τὴ λειτουργία τῶν αἰσθήσεων παρὰ φύσιν καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ διακρίνεται καμμιά φυσικὴ χρῆσις τῆς ἐνέργειας.

Ὅποιος λοιπὸν ἀσκεῖ τὴ μάθησις τοῦ νόμου σωματικά, σὰ νὰ ἦταν παλλακὴ, χωρὶς νὰ ἔχει νόμιμη γυναῖκα τὴ γνώσις τῶν θείων, γεννᾶ ἀπὸ αὐτὴ τὸ ἀνάθεμα τῆς ἐνέργειας τῶν παθῶν καὶ τὴν αἰσχύνῃ ἀπὸ τὴν ἀηδία τῶν λογισμῶν πάνω σ' αὐτά. Ἀπὸ τὴ Μερῶβ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν κόρη τοῦ Σαοῦλ, τὴ γαστριμαργία, παίρνει σὰν ἔκγονα τοὺς τρόπους κατάχρησιν τῶν αἰσθήσεων, ποῦ εἶναι μέσα στὴ φύσιν τῶν ὄντων, δηλαδὴ τοὺς συμφωνοὺς μὲ τὴ φύσιν λόγους καὶ λογισμοὺς ποῦ συνήθισε νὰ θανατώνει ὡς Γαβαωνῖτες· γιατί οἱ Γαβαωνῖτες ἐρμηνεύονται 'ὄρεινοί' ἢ 'μετέωροι', καὶ σημαίνουν αὐτοὶ ὀλοφάνερα τοὺς ὑψηλότερους λόγους τῆς φυσικῆς θεωρίας ἢ τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἀποκτείνει ὁ Σαοῦλ κι ὁποῖος ἄλλος Σαοῦλ κατὰ τὴ διάθεσις ὑπάρχει τώρα, ποῦ μόνο ἀπὸ πλάνη στὸ νομικὸ γράμμα δὲν παύει νὰ ἀποπέμπει ἢ νὰ παραχαράζει τοὺς συμφωνοὺς μὲ τὴ φύσιν λόγους. Γιατὶ κανένας ποῦ εἶναι στραμμέ-

μου λατρεία φυσικὸν τὸ παράπαν δύναιτ' ἂν παραδέξασθαι λόγον ἢ λογισμὸν, ὅτι μὴδὲ πέφυκε ταυτὸν εἶναι τῇ φύσει τὰ σύμβολα.

Εἰ δὲ ταυτὸν οὐκ ἔστι τῇ φύσει τὰ σύμβολα, κατὰ φύσιν
 150 ὄρᾱν τῶν ὄντων τὴν γέννησιν οὐδέποτε δύναται σαφῶς ὁ τοῖς
 τοῦ νόμου συμβόλοις ὡς πρωτοτύποις προστετηκῶς, καὶ διὰ
 τοῦτο παραλόγως τοὺς κατὰ φύσιν ἀποπέμπεται λόγους, μὴ λο-
 γιζόμενος⁽¹²⁾, ὅτι χρῆ περιποιεῖσθαι τοὺς ὑπὸ Ἰησοῦ διασωθέν-
 τας, ὑπὲρ ὧν καὶ πρὸς τοὺς ἐπαναστάντας αὐτοῖς πέντε βασι-
 155 λεῖς τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον συνεκρότησε πόλεμον, ἐν ᾧ καὶ οὐρα-
 νὸς αὐτὸς κατὰ τῶν ἐπαναστάντων τοῖς Γαβαωνίταις διὰ λίθων
 χαλάζης τῷ Ἰησοῦ συνεμάχησεν, οὗς καθέστηκε ξυλοφόρους
 καὶ ὑδροφόρους τῆς θείας σκηνῆς⁽¹³⁾, τουτέστι, τῆς διὰ τῆς
 σκηνῆς προδιατυπωθείσης ἀγίας Ἐκκλησίας, ὁ σαρκωθεὶς Λό-
 160 γος. Οὗτος γάρ, οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ ἀποκτείνας τοὺς κατ' αἰ-
 σθησιν αὐτοῖς ἐπανισταμένους ἐμπαθεῖς τρόπους καὶ λογι-
 σμούς. Ἄει γὰρ τοὺς κατὰ φυσικὴν θεωρίαν λόγους ὁ τοῦ Θεοῦ
 Λόγος Ἰησοῦς περιποιεῖται, προκαθιστῶν αὐτοῦ τῆς θείας
 γνώσεως ὕλης καὶ τῆς ρυπτικῆς τῶν παθῶν καθάρσεως καὶ
 165 τῆς ἐν πνεύματι ζωτικῆς διαδόσεως ἀφορμῆς χορηγός. Φυσι-
 κῆς γὰρ θεωρίας χωρὶς ἐν οὐδενὶ κατ' οὐδένα τρόπον οὐδαμῶς
 συντηρεῖσθαι πέφυκε τῶν μυστηρίων ἢ δύναμις.

Εἰ δὲ καὶ τὴν ἐθνικὴν μοῖραν δηλοῦσιν οἱ Γαβαωνῖται⁽¹⁴⁾,
 προσχωροῦσαν τῷ κληροδότῃ τῶν θείων ἐπαγγελιῶν Ἰησοῦ
 170 καὶ σωζομένην, διδασκομένην τε ξυλοφορεῖν καὶ ὑδροφορεῖν,
 τουτέστι τὸν περὶ σταυροῦ καὶ τῆς δι' ὕδατος θείας ἀναγεννήσε-
 ως μυστικὸν καὶ σωτήριον λόγον πρακτικῶς τοῖς ὄμοις τῶν

νος μόνο στή σωματική λατρεία τοῦ νόμου δὲν μπορεῖ νὰ παραδεχτεῖ μὲ κανένα τρόπο ἓνα φυσικὸ λόγο ἢ λογισμό, γιατί δὲν εἶναι φυσικὸ τὰ σύμβολα νὰ ταυτίζονται μὲ τὴ φύση.

Ἄν λοιπὸν τὰ σύμβολα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴ φύση, ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ κοιτάξει φυσικὰ μὲ σαφήνεια τὴ γέννηση τῶν ὄντων ὅποιος ἐπιμένει νὰ ἐννοεῖ τὰ σύμβολα τοῦ νόμου ὡς πρωτότυπα καὶ γι' αὐτὸ ἀπωθεῖ παράλογα τοὺς φυσικοὺς λόγους. Δὲ σκέπτεται ὅτι πρέπει νὰ φροντίζει ὅσους διασώθηκαν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ² ποὺ γιὰ χάρη τους καὶ κατὰ τῶν πέντε βασιλιάδων ποὺ ἐξεγέρθηκαν ἐναντίον τους συγκρότησε ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ πόλεμο, ἐνῶ κι ὁ ἴδιος ὁ οὐρανὸς ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ξεσηκώθηκαν κατὰ τῶν Γαβαωνιτῶν μὲ χαλάζι σὰν πέτρες συμμάχησε μὲ τὸν Ἰησοῦ³, καὶ τοὺς ἔκανε μεταφορεῖς ξύλων καὶ νεροῦ γιὰ τὴ θεία σκηνή⁴, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀγία Ἐκκλησία ποὺ εἶχε προτυπώσει μὲ τὴ σκηνὴ ὁ Λόγος ποὺ σαρκώθηκε. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς, αὐτός, ποὺ θανάτωσε τοὺς ἐμπαθεῖς τρόπους ἢ λογισμοὺς τῆς αἴσθησης ποὺ ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τους. Πάντοτε δηλαδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦς περιποιεῖται τοὺς λόγους τῆς φυσικῆς θεωρίας ἐγκαθιστώντας τους μπροστὰ ἀπὸ τὴ θεία σκηνὴ τῶν μυστηρίων του ὡς μεταφορεῖς ξύλων καὶ νεροῦ, ἐπειδὴ εἶναι χορηγὸς τῆς ὕλης ποὺ ἀνάβει τὸ φωτισμὸ τῆς θείας γνώσης καὶ τῆς κάθαρσης ποὺ ἐξαφανίζει τὸ ρύπο τῶν παθῶν, καὶ χορηγὸς τῆς ἀφορμῆς γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωτικὴ διάδοση. Γιατὶ χωρὶς φυσικὴ θεωρία σὲ κανέναν καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ συντηρεῖται ἡ δύναμη τοῦ μυστηρίου.

Ἄν ὁμως οἱ Γαβαωνῖτες σημαίνουν καὶ τμῆμα ἐθνικὸ ποὺ προσχωρεῖ στὸν κληροδοτὴ τῶν θείων ὑποσχέσεων, τὸν Ἰησοῦ, καὶ γι' αὐτὸ σώζεται, ποὺ διδάσκεται νὰ μεταφέρει ξύλα καὶ νερό, δηλαδὴ νὰ περιφέρει πάνω στοὺς ὤμους τῶν ἀρετῶν μὲ τὶς πράξεις του τὸ μυστικὸ καὶ σωτήριο λόγο μὲ τὸ σταυρὸ

2. Ἰησ. Ναυῆ 9,3έξ.

3. Ἰησ. Ναυῆ 10,5έξ.

Ἰησ. Ναυῆ 9,27.

ἀρετῶν περιφέρειν καὶ χορηγεῖν τῇ θείᾳ κιβωτῷ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, ξύλων δίκην, διὰ μὲν τῆς πρακτικῆς τῶν ἐπὶ γῆς με-
75 λῶν τὴν νέκρωσιν, διὰ θεωρίας δέ, καθάπερ ὕδωρ, τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐν Πνεύματι γνώσεως, οὐκ ἄτοπον, οὐδὲ τῆς εὐσεβείας ἀλλότριον.

Εἴτε γοῦν τοὺς κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν λόγους, εἴτε τὴν σωζομένην διὰ πίστεως μερίδα τῶν ἐθνῶν προτυποῦσιν οἱ Γα-
80 βαωνῖται, τὸν Ἰουδαικῶς ζῆν κατὰ τὸν ἐν μόνῳ τῷ γράμματι νόμον προηρημένον ἔχουσιν ἐχθρὸν καὶ τοῦ σωζομένου πολέμιον. Ὁ γὰρ θεὸν τὴν κοιλίαν ἠγούμενος καὶ ὡς ἐπὶ δόξῃ τῇ αἰσχύνῃ καλλωπιζόμενος, μόνων οἶδεν ὡς θείων ἀνέχεσθαι διὰ σπουδῆς τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ διὰ τοῦτο μόνα περιέπει
85 τὰ χρονικά, τουτέστι τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος⁽¹⁵⁾, καὶ τὴν κατὰ παράρησιν πενταπλῆν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων. Τὰ μὲν ὡς Ρεσφᾶς τῆς παλλακῆς τέκνα, τὰ δὲ ὡς τῆς ἀτίμου θυγατρὸς ἔκγονα Μερῶβ. Τῇ γὰρ ὕλη καὶ τῷ εἶδει συμπλακεῖσα κατὰ μίξιν ἢ αἰσθησις, ἀποτελεῖν μὲν πάθος, ἀποκτενεῖν δὲ καὶ συντελεῖν
90 τοὺς κατὰ φύσιν πέφυκε λογισμούς. Οὐ γὰρ πέφυκε πάθει συνεμφαίνεσθαι τὸ παράπαν φύσεως λόγος⁽¹⁶⁾, ὥσπερ οὔτε φύσει συναποτίκτεσθαι κατὰ τὴν γένεσιν πάθος.

Οὐκοῦν, ὁ μόνου τοῦ γράμματος τῆς Γραφῆς ἀντεχόμενος κατὰ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς κατὰ φύσιν ἀποπέμπεται λόγους καὶ
95 τὴν μυστικῶς προκεκηρυγμένην τῶν ἐθνῶν οὐ προσδέχεται κλῆσιν, πρὸς μόνην κεχηνῶς κατὰ νόμον, ὡς οἶεται, τῆς σαρκὸς τὴν ἀπόλαυσιν. Ταύτης οὖν κρατούσης τῶν κατὰ μόνην τὴν αἰσθησιν ζώντων⁽¹⁷⁾, τῆς κατὰ νόμον σωματικῆς διαθέσεως, ὁ λιμὸς οὐ διαδείκνυται τῆς θείας ἐν Πνεύματι γνώσεως. Λιμὸς
100 γὰρ ἐστίν, ὡς ἀληθῶς, ἐκλειψις τῶν κατ' αὐτὴν τὴν πείραν ἐγνωσμένων ἀγαθῶν, καὶ ἀπορία καὶ σπάνις παντελῆς τῶν τὴν ψυχὴν συγκρατούντων πνευματικῶν βρωμάτων. Πῶς γὰρ λι-

καὶ τὸ νερὸ τοῦ βαπτίσματος τῆς θείας ἀναγέννησης καὶ νὰ προσφέρει στὴ θεία κιβωτὸ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, ὅμοια μὲ ξύλα, μὲ τὶς πράξεις τοῦ τῆ νέκρωση τῶν γήινων μελῶν, καὶ μὲ τὴ θεωρία⁵, σὰν μὲ νερό, τὴν κατάρδευση τῆς πνευματικῆς γνώσης, αὐτὸ δὲν εἶναι ἄνομο οὔτε ξένο πρὸς τὴν εὐσέβεια.

Εἴτε λοιπὸν τοὺς λόγους τῆς φυσικῆς θεωρίας προτυπῶνουν οἱ Γαβαωνῖτες εἴτε τὴ μερίδα τῶν ἐθνικῶν ποὺ σώζονται μὲ τὴν πίστη, ἔχουν ὡς ἐχθρὸ καὶ πολέμιο ἐκείνου ποὺ σώζεται αὐτὸν ποὺ ἐπέλεξε νὰ ζεῖ μὲ τὸν Ἰουδαϊκὸ τρόπο, μόνο κατὰ τὸ νόμο τοῦ γράμματος. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ θεωρεῖ θεὸ τὴν κοιλιὰ του⁶ καὶ ποὺ καμαρώνει γιὰ τὴν ντροπὴ τοῦ σα νὰ ἦταν δόξα του, ξέρει μόνο ν' ἀνέχεται πρόθυμα τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας ὡς θεῖα καὶ γι' αὐτὸ φροντίζει μόνο τὰ παροδικά, δηλαδὴ τὴν ὕλη καὶ τὴ μορφὴ καὶ τὴν καταχρηστικὴ πενταπλὴ λειτουργία τῶν αἰσθήσεων, ἄλλα ὡς τέκνα τῆς Ρεσφᾶ τῆς παλλακῆς, καὶ ἄλλα ὡς παιδιὰ τῆς ἀτιμασμένης κόρης Μερῶβ. Ἐνωμένη δηλαδὴ ἡ αἴσθησις μὲ τὴν ὕλη καὶ τὴ μορφὴ μὲ γάμο ἀποτελεῖ πάθος, καὶ χτυπᾶ καὶ θανατώνει τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς. Γιατὶ δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ ἐκδηλώνεται μὲ κανένα τρόπο ὁ λόγος τῆς φύσης μαζὶ μὲ τὸ πάθος, ὅπως οὔτε νὰ ἀποτίκτονται ἢ νὰ γεννιοῦνται μαζὶ πάθος καὶ φύσις.

Ὅποιος λοιπὸν προσέχει ὅπως ὁ Σαοὺλ μόνο τὸ γράμμα τῆς Γραφῆς, καὶ τοὺς φυσικοὺς λόγους ἀπωθεῖ καὶ τὴν προαγγελημένη μυστικὰ κλήσις τῶν ἐθνῶν δὲν δέχεται, καὶ μόνο χᾶσκει μπροστὰ στὴν ἀπόλαυση τῆς σάρκας σύμφωνα μὲ τὸ νόμο ὅπως νομίζει. Ὅταν λοιπὸν ἐξουσιάζει ὅσους ζοῦνε σύμφωνα μόνο μὲ τὴν αἴσθησις ἢ τὴ νομικὴ σωματικὴ διάθεση, δὲ φαίνεται ἡ πείνα τῆς πνευματικῆς θείας γνώσης. Γιατὶ πείνα ἀληθινὰ εἶναι ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀγαθῶν ποὺ γνωρίσαμε μὲ τὴν ἴδια τὴν πείρα μας καὶ στέρησις καὶ ἔλλειψη τέλεια τῶν πνευματικῶν τροφῶν ποὺ συγκρατοῦν τὴν ψυχὴ. Πῶς δηλαδὴ ἀλλιῶς θὰ θε-

μὸν ἠγήσεταιί τις ἢ ζημίαν, τὴν τῶν καθάπαξ αὐτῶ μηδαμῶς
 ἐγνωσμένων ἀφαίρεσιν; Ὅθεν ζῶντος Σαοῦλ οὐ γίνεται λιμός,
 205 ὅτι μηδὲ πέφυκε ζῶντος τοῦ κατὰ νόμον γράμματος καὶ βασι-
 λεύοντος τῶν ὑλικῶν τὴν διάνοιαν Ἰουδαίων τῆς πνευματικῆς
 γνώσεως διαγνωσθῆναι τὴν ἔνδειαν· ὀπηνίκα δὲ τῆς εὐαγγελι-
 κῆς χάριτος διαλάμψη τὸ σέλας καὶ λάβη τὴν βασιλείαν τῶν
 πνευματικῶν τὴν διάνοιαν Δαβίδ ὁ πανεύφημος, ὃς ἐστὶν ὁ
 210 κατὰ Πνεῦμα νόμος, μετὰ τὸν θάνατον Σαοῦλ, ἤγουν μετὰ τὴν
 τοῦ γράμματος τελευτὴν (ἐρμηνεύεται γὰρ ὁ Δαβίδ, 'ἐξουδένω-
 σις', καὶ 'ἰσχυρὸς ὀράσει' τὸ μὲν γὰρ λέγεται κατ' Ἰουδαίους
 πλεονεκτοῦντος τὸ πνεῦμα τοῦ γράμματος⁽¹⁸⁾, τὸ δὲ κατὰ Χρι-
 στιανοὺς προσαγορεύεται), νικήσαντος τὸ γράμμα τοῦ πνεύμα-
 215 τος, τῆνικαῦτα διαγινώσκειται τῆς ἐν πνεύματι γνώσεως ὁ λι-
 μός, κοινῶς μὲν ἐν τῷ πιστῷ λαῷ καὶ τῇ ψυχῇ τοῦ καθ' ἕκα-
 στον ἰδικῶς, ὅταν τῆς ἐν πνεύματι μυστικῆς θεωρίας τὴν ἐκτὸς
 προφαινομένην τοῦ γράμματος προκρίνει προβολήν, καὶ οἷον εἰ-
 πεῖν, τὴν ψυχὴν τῆς Γραφῆς ἀτιμωτέραν ποιεῖται τοῦ σώμα-
 220 τος⁽¹⁹⁾. Λιμώττει γὰρ ἐπ' ἀληθείας τῶν πιστῶν καὶ ἐπεγνωκό-
 των τὴν ἀλήθειαν ὁ λαὸς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ καθ' ἕκαστον ἀφεμένη
 τῆς ἐν τῇ χάριτι πνευματικῆς θεωρίας καὶ γενομένη τῆς τυπικῆς
 ἐν τῷ γράμματι δουλείας, μὴ διατρέφουσα τὸν νοῦν ταῖς τῶν
 νοημάτων μεγαλονοίαις, ἀλλὰ πληροῦσα τὴν αἴσθησιν ἐμπα-
 225 θοῦς φαντασίας ταῖς σωματικαῖς τῶν γραφικῶν συμβόλων δια-
 τυπώσεσι. Διὸ θείας γνώσεως μάλιστα γίνεται «λιμός, τρία ἔτη,
 ἐνιαυτὸς ἐχόμενος ἐνιαυτοῦ». Πᾶς γὰρ τὴν πνευματικὴν τῆς
 θείας Γραφῆς θεωρίαν μὴ προσιέμενος, τὸν τε φυσικὸν ταύτη
 κατὰ τοὺς Ἰουδαίους συναπώσατο νόμον καὶ τὸν ἐν τῇ χάριτι
 230 νόμον ἠγνόησε, καθ' ὃν δίδοται τοῖς κατ' αὐτὸν ἀγομένοις ἢ θέ-
 ωσις.

Οὐκοῦν, ὁ λιμός τῶν τριῶν ἐτῶν⁽²⁰⁾ δηλοῖ τὸν ἐν τοῖς τρισὶ
 νόμοις, τῷ τε φυσικῷ λέγω καὶ τῷ γράπτῳ καὶ τῷ τῆς χάρι-

ωρήσει κανένας πείνα ἢ ζημία τὴν ἀφαίρεση τῶν ἀγαθῶν ποὺ καθόλου οὔτε μιὰ φορά γνώρισε; Γι' αὐτὸ δὲ γίνεται πείνα ὄσο ζεῖ ὁ Σαούλ· γιατί δὲν εἶναι φυσικό, ἐνῶ εἶναι ζωντανὸ τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ βασιλεύει στοὺς Ἰουδαίους ποὺ ἡ σκέψη τους εἶναι στὰ ὑλικά, νὰ διαπιστωθεῖ ἡ ἔνδεια τῆς πνευματικῆς γνώσης. Ὅταν ὁμως λάμψει τὸ φῶς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος καὶ λάβει τὴ βασιλεία ἐκείνων ποὺ ἡ διάνοιά τους εἶναι πνευματικὴ ὁ Δαβίδ, ποὺ εἶναι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Σαούλ, δηλαδή μετὰ τὸ τέλος τοῦ γράμματος (γιατὶ τὸ Δαβίδ ἐρμηνεύεται 'ἐξουδένωση' καὶ 'δυνατὸς στὸ βλέμμα'· τὸ ἕνα λέγεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐπειδὴ τὸ γράμμα πλεονεκτεῖ στὸ πνεῦμα, τὸ ἄλλο εἶναι ἐρμηνεία τῶν Χριστιανῶν, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα νίκησε τὸ γράμμα), τότε διαπιστώνεται ἡ πείνα τῆς πνευματικῆς γνώσης, ἀπὸ κοινοῦ στὸν πιστὸ λαό, καὶ ἰδιαίτε-
 ρως στὴν ψυχὴ τοῦ καθενός, ὅταν προκρίνει τὸ γράμμα ποὺ φαίνεται στὴν ἐπιφάνεια ἀπὸ τὴ μυστικὴ πνευματικὴ θεωρία, καί, ὅπως θὰ λέγαμε, βάζει σὲ ὑποδεέστερη μοίρα τὴν ψυχὴ τῆς Γραφῆς ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Γραφῆς. Γιατὶ πεινάει στ' ἀλήθεια ὁ λαὸς γιὰ τοὺς πιστοὺς καὶ γιὰ ὄσους γνώρισαν τὴν ἀλήθεια, πεινάει καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ καθενός ἰδιαίτε-
 ρως ἐγκαταλειμμέ-
 νη ἀπὸ τὴν πνευματικὴ θεωρία τῆς χάριτος καὶ ὑποδουλωμένη στὴν τυπικὴ δουλεία τοῦ γράμματος, χωρὶς νὰ τροφοδοτεῖ τὸ νοῦ μὲ τίς ὑψηλές ἀλήθειες τῶν νοημάτων ἀλλὰ γεμίζοντας τὴν αἴσθησι ἀπὸ ἔμπαθὴ φαντασία μὲ τίς ἀπεικονίσεις τῶν Γραφικῶν συμβόλων. Γι' αὐτὸ γίνεται πείνα θείας γνώσης μεγάλη 'τρία χρόνια, ὁ ἕνας χρόνος διαδεχόμενος τὸν ἄλλο χρόνο'. Γιατὶ ὁ καθένας, ποὺ δὲν δέχεται τὴν πνευματικὴ θεωρία τῆς θείας Γραφῆς, ἀπώθησε μαζὶ καὶ τὸ φυσικὸ νόμο κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴ ἀντίληψη ποὺ περιέχει, καὶ ἀγνόησε τὸ νόμο τῆς χάριτος, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο γίνεται ἡ θέωση ἐκείνων ποὺ ζοῦνε σύμφωνα μ' αὐτόν.

Ἐπομένως ἡ πείνα τῶν τριῶν χρόνων δηλώνει τὴν ἔνδεια τῆς γνώσης ποὺ ἔχει ἀναλόγως ὁ καθένας στοὺς τρεῖς νόμους,

τος, ἀναλόγως ἐκάστῳ γενομένην τῆς γνώσεως ἔνδειαν, τοῖς
 235 οὐκ ἐπιμελουμένοις τῆς αὐτῶν κατὰ τὴν θεωρίαν ἀναγωγῆς.
 Ἐπιμελεῖσθαι γὰρ παντελῶς οὐ δύναται τῆς τῶν Γραφῶν ἐπι-
 στήμης ὁ τοὺς μὲν φυσικοὺς τῶν ὄντων κατὰ τὴν θεωρίαν
 ἀπωθούμενος λόγους, ἀντεχόμενος δὲ μόνων τῶν ὑλικῶν συμ-
 βόλων καὶ μηδεμίαν αὐτοῖς ἐπινοῶν ὑψηγορίαν πνευματικὴν.
 240 Κρατούσης γὰρ μόνης τῆς ἱστοριώδους τῶν Γραφῶν ἀφηγήσε-
 ως⁽²¹⁾, τὸ τῶν προσκαίρων καὶ χρονικῶν τῆς διανοίας οὐκ
 ἀπεγένετο κράτος, ἀλλ' ἔτι ζῶσι τὰ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος
 Σαοὺλ καὶ ἔκγονα, ἑπτὰ ὄντα τὸν ἀριθμόν, τουτέστιν ἡ σωματι-
 κὴ τοῦ νόμου λατρεία καὶ πρόσκαιρος, ἐξ ἧς ἡ ἔμπαθῆς εἴωθεν
 245 ἀπογεννᾶσθαι τοῖς φιλοσωμάτοις κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν αἰτίαν
 διάθεσις, ἐπίκουρον ἔχουσα τῆς πλάνης τὴν πρόδηλον ἐν τοῖς
 συμβόλοις διαταγὴν. Διὰ ταύτην, οἶμαι, τὴν αἰτίαν μὴ γίνεσθαι
 λιμὸν ἐν ταῖς ἡμέραις Σαοὺλ, τουτέστιν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς νομι-
 κῆς κατὰ σάρκα λατρείας, τὴν ἔνδειαν μὴ διαγνωσθῆναι τῆς ἐν
 250 πνεύματι γνώσεως, ἀλλ' ἐν τῷ χρόνῳ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος,
 καθ' ὃν, ὅταν μὴ πᾶσαν πνευματικῶς τὴν Γραφὴν ἐκλαμβάνω-
 μεν, μετὰ τὴν πάροδον τῆς τοῦ γράμματος δυναστείας λιμῶντο-
 μεν πάντως, τῆς Χριστιανοῖς πρεπούσης μυστικῆς κατὰ Πνεῦ-
 μα λατρείας οὐκ ἀπολαύοντες. Ἐπ' αὐτὴν δὲ λαβόντες αἴσθησιν,
 255 κατὰ τὸν Δαβίδ, ζητήσωμεν τὸ πρόσωπον Κυρίου⁽²²⁾, διδασκό-
 μεθα σαφῶς, ὅτι διὰ τὸ μὴ παραδέξασθαι τοὺς κατὰ φύσιν λό-
 γους πρὸς ἐπίβασιν τῆς ἐν πνεύματι μυστικῆς θεωρίας, ἀλλ' ἔτι
 τῶν ἐν τῷ γράμματι τοῦ νόμου σωματικῶν ἀντέχεσθαι λογι-
 σμῶν, ἡ χάρις ἀφηρέθη τῆς γνώσεως.

260 «Καὶ ἐζήτησε», φησί, «Δαβὶδ τὸ πρόσωπον Κυρίου. Καὶ
 εἶπε Κύριος· Ἐπὶ τὸν οἶκον Σαοὺλ ἡ ἀδικία, περὶ οὗ ἔθανάτωσε
 τοὺς Γαβαωνίτας». Δαβὶδ ἐστὶ πᾶς νοῦς κατὰ Χριστὸν διορατι-
 κός⁽²³⁾, αἰεὶ ζητῶν τὸ πρόσωπον Κυρίου. Πρόσωπον δὲ Κυρίου
 καθέστηκεν ἢ κατὰ τὴν ἀρετὴν τῶν θείων ἀληθῆς θεωρία καὶ
 265 γνῶσις, ἣν ζητῶν διδάσκεται τὴν αἰτίαν τῆς κατ' αὐτὴν ἐνδείας
 καὶ ἀπορίας καὶ κελεύεται δοῦναι πρὸς θάνατον τοὺς δύο υἱοὺς

στό φυσικό, στό γραπτό καὶ στῆς χάριτος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς πιστοὺς ποὺ δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀνύψωσή τους στὴ θεωρία. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ φροντίσει καθόλου γιὰ τὴ γνώση τῶν Γραφῶν ὁποῖος ἀπωθεῖ κατὰ τὴ θεωρία τοὺς φυσικοὺς λόγους τῶν ὄντων καὶ κρατεῖ μόνο τὰ ὑλικά σύμβολα καὶ δὲν ἐπινοεῖ γι' αὐτὰ καμμιά ὑψηλὴ πνευματικὴ τους ἐξήγηση. Ὅταν δηλαδὴ ἐπικρατήσῃ μόνο ἡ ἱστορικὴ ἀφήγηση τῶν Γραφῶν, δὲν καταλύεται ἡ δυναστεία τῆς διάνοιας γιὰ τὰ πρόσκαιρα καὶ παροδικά, ἀλλὰ ζοῦν ἀκόμα τὰ παιδιὰ τοῦ πεθαμένου Σαούλ, ποὺ εἶναι ἑφτά στὸν ἀριθμὸ. Δηλαδή, ἡ σωματικὴ καὶ πρόσκαιρη λατρεία τοῦ νόμου, ἀπὸ τὴν ὁποία συνήθως γεννιέται γιὰ τοὺς φίλους τοῦ σώματος κατὰ τὴν αἰτία ποὺ εἶπαμε ἡ ἐμπαθῆς αἰτία, ἔχοντας βοηθὸ στὴν πλάνη τῆς τῆ φανερῆ ἐντολῆ τῶν συμβόλων. Γι' αὐτὴ νομίζω τὴν αἰτία δὲν ἔγινε πείνα στὶς μέρες τοῦ Σαούλ, δηλαδή στὸν καιρὸ τῆς νομικῆς σωματικῆς λατρείας, γιὰ νὰ μὴ διαπιστωθεῖ ἡ ἔνδεια τῆς πνευματικῆς γνώσης, ἀλλ' ἔγινε γνωστὴ στὸν καιρὸ τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος, κατὰ τὸν ὁποῖο καιρὸ ὅταν δὲν ἀποδεχόμεστε πνευματικὰ ὅλη τὴ Γραφὴ μετὰ τὴν παρέλευση τῆς δυναστείας τοῦ γράμματος, πέφτει ὅπωςδὴποτε πείνα καὶ δὲν ἀπολαμβάνομε τὴ μυστικὴ πνευματικὴ λατρεία ποὺ πρέπει στοὺς Χριστιανούς. Ὅταν ὁμως συναισθανθοῦμε, ὅπως ὁ Δαβὶδ, καὶ ζητήσομε τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου, μαθαίνομε μὲ σαφήνεια ὅτι μᾶς ἀφαιρέθηκε ἡ χάρις ἐπειδὴ δὲν παραδεχτήκαμε τοὺς φυσικοὺς λόγους γιὰ νὰ ἐπιτύχομε τὴν μυστικὴ πνευματικὴ θεωρία, ἀλλὰ ἐπιμένομε ἀκόμα στοὺς σωματικοὺς λογισμοὺς τοῦ νομικοῦ γράμματος.

«Καὶ ζήτησε», λέει, «ὁ Δαβὶδ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Καὶ εἶπε ὁ Κύριος. Ἡ ἀδικία νὰ πέσει στὸ σπίτι τοῦ Σαούλ, γιὰτὶ θανάτωσε τοὺς Γαβαωνίτες». Δαβὶδ εἶναι κάθε νοῦς διορατικὸς κατὰ Χριστὸν ποὺ πάντοτε ἀναζητεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Πρόσωπο τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ σύμφωνη μὲ τὴν ἀρετὴ ἀληθινὴ θεωρία καὶ γνώση τῶν θείων, ποὺ ἀναζητώντας τὴν διδάσκεται τὴν αἰτία τῆς ἔνδειας καὶ τῆς στέρησής της. Διατάσ-

Σαούλ, τοὺς ἐκ τῆς παλλακίδος Ρεσφᾶς, καὶ τοὺς πέντε τῆς αὐ-
 τοῦ θυγατρὸς Μερῶβ υἱοὺς. Σαούλ ἐστὶ, καθὼς ἔφην, 'αἰτητὸς
 ᾄδης', ἡγουν 'ἄγνοια ποθητή'. Ποθουμένη δὲ σαφῶς ἐστὶν
 270 ἄγνοια⁽²⁴⁾ τὸ γράμμα τὸ νομικόν, ἡγουν τὸ σωματικόν τῆς ἐν
 νόμῳ λατρείας κράτος, ὅπερ ἐστὶ τὸ τοῦ νόμου σωματικόν, ἢ
 νοῦς μόνης κατ' αἴσθησιν ἀντεχόμενος σωματικῶς τῆς ὕλης
 τοῦ γράμματος. Ρεσφὰ δὲ ἐστὶ, κατὰ τὴν αὐτῆς ἐρμηνείαν, 'δρό-
 μος στόματος', ὅπερ ἐστὶν ἢ τοῦ νόμου κατὰ μόνην τὴν ἐν λόγῳ
 275 προφορὰν ἐκμάθησις. Δρόμον δὲ ἀληθῶς ἔχει στόματος, ἀλλ'
 οὐ διανοίας, ὁ τῆς πνευματικῆς τοῦ νόμου θεωρίας ἀλλότριος.

Υἱοὶ δὲ τῆς Ρεσφᾶς ὑπάρχουσιν Ἐρμονθὶ καὶ Μεμφιβοσθέ.
 Ἐρμονθὶ δὲ ἐστὶν, 'ἀνάθεμα αὐτῶν', ὅπερ ἐστὶν ἢ καθ' ἁμαρ-
 τίαν διὰ σώματος φθορὰ τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, ἢ ὁ τόπος,
 280 τουτέστιν ὁ κόσμος, ἐν ᾧ τῆς παραβάσεως ἐδόθη τὸ ἐπιτίμιον,
 ἡγουν ἢ καθ' ἡδονὴν πρὸς τὸν κόσμον ἐνδιάθετος σχέσις, ἢ τυ-
 χὸν ἢ πρόσυλος καὶ ἀκαλλῆς τῶν παθῶν καὶ ἀδιάπλαστος κί-
 νησις. Μεμφιβοσθὲ δὲ 'αἰσχύνῃ σώματος αὐτῶν', ὅπερ ἐστὶν ἢ
 παρὰ φύσιν τοῦ νοῦ περὶ κακίαν κίνησις, ἡγουν ἢ ἐπινοητικὴ
 285 τῶν παθῶν ἐνθύμησις, ἢ τυχὸν ἢ φιλόκοσμος μελέτη τῶν λογι-
 σμῶν καὶ φιλοσῶματος. Ἡ πάλιν ἢ τοῖς πάθεσιν εἶδος ἐπάγου-
 σα καὶ τὸ καθ' ἡδονὴν πρὸς αἴσθησιν διαπλάττουσα κάλλος τοῦ
 νοῦ κίνησις. Τούτους γὰρ γεννᾶν τοὺς υἱοὺς πέφυκεν ἐκ τῆς
 κατὰ μόνην τὴν ἐν λόγῳ προφορὰν ἐκμαθήσεως, ὃ τε γραπτὸς
 290 νόμος καὶ ὁ μόνῳ προσκαθήμενος τῷ γράμματι τοῦ νόμου
 νοῦς. Μερῶβ δὲ κατὰ τὴν αὐτῆς ἐρμηνείαν ἐστὶν (ἢ τοῦ Σαούλ
 θυγάτηρ), ἢ 'πλησμονὴ τοῦ φάρυγγος', ὅπερ δηλοῖ τὸ τῆς γα-
 στριμαργίας πάθος. Μόνην γὰρ οἶδε γεννᾶν σώματος τρυφὴν
 καὶ τὴν τῶν ὑλικῶν ἀπολαυστικὴν διάθεσιν, ὃ τε νόμος κατὰ τὸ
 295 γράμμα, τοῖς συμβόλοις τοὺς κατ' αὐτὸν λατρεύοντας, ὃ τε νοῦς,
 διὰ τὴν φιλάσαρκον ζωὴν, κατὰ τὸ γράμμα τὸν νόμον τοῖς τύ-
 ποις περιορίζων. Πέντε δὲ τῆς Μερῶβ θυγατρὸς υἱοὶ καθεστή-

σεται τότε νὰ δώσει γιὰ νὰ θανατωθοῦν οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Σαοῦλ ποὺ εἶχε ἀπὸ τὴν παλλακίδα του Ρεσφὰ καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς τῆς κόρης του Μερῶβ. Σαοῦλ, ὅπως εἶπα, εἶναι 'ὁ ἄδης ποὺ ἀπαιτεῖται', δηλαδὴ 'ἄγνοια ποθούμενη'. Καὶ ποθούμενη ἄγνοια σαφῶς εἶναι τὸ νομικὸ γράμμα, δηλαδὴ ἡ σωματικὴ δυναστεία τῆς νομικῆς λατρείας, ποὺ εἶναι ἡ σωματικότητα τοῦ νόμου, ἢ ὁ νοῦς ποὺ ἀντιλαμβάνεται σωματικὰ τὴν αἰσθητὴ ὕλη τοῦ γράμματος. Ρεσφὰ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐρμηνεία της, σημαίνει 'δρόμος τοῦ στόματος', ποὺ εἶναι ἡ προφορικὴ μόνο ἀποστήθιση τοῦ νόμου. Καὶ κάνει ἀληθινὰ δρόμο τοῦ στόματος κι ὄχι τῆς διάνοιας ὅποιος εἶναι ξένος ἀπὸ τὴν πνευματικὴ θεωρία τοῦ νόμου.

Υἱοὶ τῆς Ρεσφᾶ εἶναι ὁ Ἑρμονθὶ καὶ ὁ Μεμφιβοσθῆ. Ἑρμονθὶ σημαίνει 'ἀνάθεμά τους' ποὺ εἶναι ἡ ἀμαρτωλὴ φθορὰ μέσω τοῦ σώματος τῆς ἐνέργειας τῶν παθῶν, ἢ ὁ τόπος, δηλαδὴ ὁ κόσμος ὅπου δόθηκε τὸ ἐπιτίμιο τῆς παράβασης, δηλαδὴ ἡ ἐνδιάθετη ἡδονικὴ σχέση πρὸς τὸν κόσμον, ἢ ἴσως ἡ κίνηση τῶν παθῶν ἢ δεμένη μὲ τὴν ὕλη, ἢ ἄσχημη καὶ ἀδιαμόρφωτη. Μεμφιβοσθῆ σημαίνει 'ντροπὴ τοῦ σώματός τους', πράγμα ποὺ εἶναι ἡ παρὰ φύσιν κίνηση τοῦ νοῦ γύρω ἀπὸ τὴν κακία, δηλαδὴ ἡ σκέψη ποὺ ἐπινοεῖ τὰ πάθη, ἢ ἴσως καὶ ἡ ἀνακίνηση λογισμῶν φιλόκοσμων καὶ φιλοσώματων. Ἡ ἀκόμα ἡ κίνηση τοῦ νοῦ ποὺ δίνει εἶδος στὰ πάθη καὶ διαπλάθει τὸ κάλλος γιὰ νὰ γίνῃ αἰσθητὸ μὲ ἡδονή. Αὐτοὺς τοὺς υἱοὺς γεννᾷ, ὡς ἀπὸ τὴ φύσιν του, ἀπὸ τὴν προφορικὴ μὲ λόγια μόνο μάθησιν τόσο ὁ γραπτὸς νόμος, ὅσο κι ὁ νοῦς ποὺ ἐπιμένει στὸ γράμμα μόνο τοῦ νόμου. Μερῶβ, ἡ κόρη τοῦ Σαοῦλ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐρμηνεία της εἶναι 'ἡ πλησμονὴ τοῦ φάρυγγα', ποὺ σημαίνει τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας. Γιατὶ γνωρίζει νὰ γεννᾷ μόνο τὴν τρυφὴν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀπολαυστικὴν διάθεσιν γιὰ τὰ ὑλικά τόσο ὁ νόμος τοῦ γράμματος ποὺ περιορίζει στὰ σύμβολά του ὅσους τὸν ἀσκοῦν, ὅσο κι ὁ νοῦς ποὺ γιὰ χάριν τῆς φιλόσαρκης ζωῆς περιορίζει τὸ γράμμα τοῦ νόμου στοὺς τύπους. Ἡ Μερῶβ, ἡ κόρη τοῦ Σαοῦλ, ἀπόχτησε πέντε υἱοὺς, ποὺ εἶναι οἱ ἐμπαθεῖς

κασιν οί κατά παράχρησιν έμπαθεις πέντε τρόποι τῶν πέντε αίσθήσεων, οὓς τίκτειν πάντως εἴωθε τῷ Ἐσδριήλ, ἤγουν τῷ θεωρητικῷ μέρει, ἢ μόνου τοῦ σώματος κατά νόμον διά τρυφῆς 300 έπιμελουμένη διάθεσις.

Τούτους τοὺς δύο τοῦ Σαούλ υἱοὺς⁽²⁵⁾ (ἤγουν τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος), καὶ τοὺς πέντε τοῦ Σαούλ υἱωνοὺς, ἤγουν τοὺς περὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος κατά παράχρησιν πέντε τρόπους τῶν αίσθήσεων (λέγω δὴ τὴν έμπαθῆ τε καὶ παρὰ φύσιν πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων συμπλοκὴν, ἤγουν τὰ ὑπὸ χρόνον καὶ ρεῦσιν), μετὰ τὴν τελευταίην Σαούλ (τουτέστι, μετὰ τὴν πάροδον τῆς έν νόμῳ κατά τὸ γράμμα σωματικῆς λατρείας καὶ τὴν τῆς άγνοίας διάβασιν), παραδίδωσι θανατωθῆναι κατά τὸν θεῖον 310 χρηματισμόν, Δαβιδ ὁ θαυμάσιος τοῖς Γαβαωνίταις (τουτέστι, τοῖς κατά τὴν φυσικὴν θεωρίαν ὑψηλοτέροις λόγοις καὶ λογισμοῖς, ὁ πνευματικὸς νόμος ἢ νοῦς, τὴν έν τοῖς συμβόλοις πρὸς αἴσθησιν καὶ σῶμα καθολικωτάτην τῶν ὑπὸ χρόνον σχέσιν άφανίσαι καὶ θανατῶσαι), κατά τὸ ὕψος γινομένοις τοῦ βουνοῦ 315 Σαούλ, λέγω δὴ τοῦ νόμου τῆς πνευματικῆς θεωρίας. Εἰ γὰρ μὴ φυσικῶς πρότερόν τις τὴν έν τοῖς συμβόλοις τῶν θεῶν καὶ νοητῶν διασκοπῆσας άπέμφασιν⁽²⁶⁾, έλθειν ποθήσῃ κατά νοῦν, έξω παντελῶς τῶν θεῶν άδύτων τὴν αἴσθησιν θέμενος, πρὸς τὴν τῶν νοητῶν εὐπρέπειαν τῆς έν τοῖς τύποις άπολυθῆναι 320 θάπαξ οὐ δύναται σωματικῆς ποικιλίας, καθ' ἣν έξως βέβηκε τοῦ γράμματος άντεχόμενος τὴν έκ τοῦ λιμοῦ τῆς γνώσεως εἰκότως άπορίαν οὐ παραμυθεῖται, τῆς Γραφῆς τὴν γῆν, ἤγουν τὸ σῶμα, κατά τὸν άπατηλὸν ὄφιν έσθίειν έαυτὸν καταδικάσας, άλλ' οὐ κατά Χριστὸν τὸν νοῦν, ἤγουν τῆς Γραφῆς τὸ πνεῦμα 325 καὶ τὴν ψυχὴν, τουτέστι τὸν οὐράνιον καὶ άγγελικὸν ἄρτον (λέγω δὴ τὴν έν Χριστῷ τῶν Γραφῶν πνευματικὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν) βρωματιζόμενος, ἣν δίδωσι δαψιλῶς έπιχορηγούμενην τοῖς άγαπῶσιν αὐτὸν ὁ Θεός, κατά τὸ γεγραμμένον· «ἄρτον οὐρανοῦ έδωκεν αὐτοῖς· ἄρτον άγγέλων έφαγεν ἄνθρω- 330 πος».

τρόποι τῶν πέντε αἰσθήσεων μὲ ὑπέρμετρη χρῆση, τοὺς ὁποίους συνήθισε νὰ γεννᾷ γιὰ τὸν Ἑσδριήλ, δηλαδὴ τὸ θεωρητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, ἢ διάθεση πού φροντίζει σύμφωνα μὲ τὸ νόμο μόνο γιὰ τὴν τρυφή τοῦ σώματος.

Αὐτοὺς τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Σαούλ (δηλαδὴ τὴν ὕλη καὶ τὸ εἶδος) καὶ τοὺς πέντε ἐγγονοὺς τοῦ Σαούλ, δηλαδὴ τοὺς πέντε τρόπους τῶν αἰσθήσεων μὲ κατάχρηση ὡς πρὸς τὴν ὕλη καὶ τὸ εἶδος (ἐννοῶ τὴν παραφύση ἐμπαθὴ συμπλοκὴ τῶν αἰσθήσεων μὲ τὰ αἰσθητά, δηλαδὴ τὰ χρονικὰ καὶ παροδικὰ) μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Σαούλ (δηλαδὴ μετὰ τὴν παρέλευση τῆς νομικῆς κατὰ τὸ γράμμα σωματικῆς λατρείας καὶ τὴν πάροδο τῆς ἄγνοιας) παραδίδει ὁ θαυμάσιος Δαβὶδ στοὺς Γαβαωνίτες (δηλαδὴ ὁ πνευματικὸς νόμος ἢ νοῦς, στοὺς ὑψηλότερους λόγους καὶ λογισμοὺς τῆς φυσικῆς θεωρίας) γιὰ νὰ θανατώσουν καὶ ν' ἀφανίσουν τὴν καθολικότατη σχέση μέσα στὰ σύμβολα ὅσων διέπονται ἀπὸ τὸ χρόνο πρὸς τὴν αἴσθησι καὶ τὸ σῶμα, ἀφοῦ οἱ Γαβαωνίτες ἀνεβοῦν τὸ βουνὸ τοῦ Σαούλ, ἐννοῶ τὸ νόμο τῆς πνευματικῆς θεωρίας. Ἄν δηλαδὴ κάποιος δὲν ποθήσει, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξετάσει φυσικῶς νὰ βρεῖ νοερὰ τὴν ἀδηλόγητα τῶν θείων καὶ νοητῶν μέσα στὰ σύμβολα, θέτοντας τὴν αἴσθησι ἔξω τελείως ἀπὸ τὰ θεῖα ἄδυτα, δὲν θὰ ποθήσει νὰ βαδίσαι πρὸς τὴν ὠραιότητα τῶν νοητῶν, δὲν μπορεῖ ν' ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ποικιλία τῶν τύπων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὡσότου προχωρεῖ κρατούμενος ἀπὸ τὸ γράμμα, δὲν ἐλαττώνεται φυσικὰ ἢ ἀνέχειά του ἀπὸ τὴν πείνα τῆς γνώσης. Τὴ γῆ τῆς Γραφῆς, δηλαδὴ τὸ σῶμα, τὸ καταδίκασε νὰ τρώει τὸν ἑαυτό του, κατὰ τὸ δόλιο φίδι καὶ ὄχι κατὰ τὸ Χριστὸ τὸ νοῦ, δηλαδὴ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ τῆς Γραφῆς, ἥτοι τὸν οὐράνιο καὶ ἀγγελικὸ ἄρτο (ἐννοῶ βέβαια τὴν πνευματικὴ θεωρία καὶ γνώση τῶν Γραφῶν γιὰ τὸ Χριστό), τρώγοντας ὡς τροφή του, πού τὴ δίνει πλούσια ὁ Θεὸς σὲ ὁποιους τὸν ἀγαποῦν σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ «τὸν ἄρτο τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἔδωσε· ἄρτο ἀγγέλων ἔφαγε ὁ ἄνθρωπος»⁷.

7. Ψαλμ. 77,24.

Χρὴ τοιγαροῦν τὴν κατ' αἰσθησιν πρὸς σῶμα τῆς Γραφῆς
 ἐκδοχὴν, ὡς παθῶν προδήλως καὶ τῆς πρὸς τὰ χρονικὰ καὶ ρέ-
 οντα σχετικῆς διαθέσεως οὕσαν γεννητικὴν (ἡγουν τῆς πρὸς τὰ
 αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπαθοῦς ἐνεργείας), ὡς Σαοὺλ τέκνα
 335 καὶ ἔκγονα, διὰ τῆς φυσικῆς, ὡς ἐν ὄρει τῇ τῶν θείων ἀναγωγῇ
 λογίων, ἀφανίσας θεωρίας, εἶπερ ἐμφορηθῆναι θείας ἐφιέμεθα
 χάριτος. Εἰ γὰρ ἐπὶ Σαοὺλ ἡ ἀδικία, κατὰ τὸν θεῖον χρησμόν,
 καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὑπὲρ οὗ ἐθανάτωσε τοὺς Γαβαωνίτας,
 δῆλον ὡς ἀδικεῖ τὴν ἀλήθειαν ὃ τε νόμος κατὰ μόνον τὸ γράμ-
 340 μα νοούμενος καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς καὶ εἴ τις ἐκείνων μι-
 μητῆς ὑπάρχει κατὰ διάνοιαν (τοῦτον γὰρ οἶδεν ὁ λόγος οἶκον
 Σαοὺλ εἶναι), μόνῳ τῷ γράμματι περιγράφων τοῦ νόμου τὴν
 δύναμιν καὶ μὴ δεχόμενος πρὸς τὴν φανέρωσιν τῆς μυστικῶς
 ἐγκεκρυμμένης τῷ γράμματι γνώσεως τὴν φυσικὴν θεωρίαν, μέ-
 345 σην ὑπάρχουσαν τύπων καὶ ἀληθείας, τῶν μὲν τοὺς ἀγομένους
 ἀπάγουσαν, πρὸς δὲ τὴν ἐπανάγουσαν, ἀλλ' οἷον ταύτην πάμ-
 παν ἀρνούμενος καὶ τῆς τῶν θείων αὐτὴν ἔξω ποιούμενος μυ-
 σταγωγίας.

Ταύτην τοιγαροῦν χρὴ τὴν σωματικὴν τοῦ νόμου καὶ πρό-
 σκαιρον ἐκδοχὴν, ὡς ὑπὸ χρόνον καὶ ρέουσιν, ἀποκτένειν διὰ
 350 τῆς φυσικῆς θεωρίας, ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, τοὺς
 τῶν θείων ἐπιμελητὰς θεαμάτων. «Καὶ ἐκάλεσε» γάρ, φησί,
 «Δαβὶδ τοὺς Γαβαωνίτας καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί ποιῆσω ὑμῖν καὶ
 ἐν τίνι ἐξιλάσομαι καὶ εὐλογήσετε τὴν κληρονομίαν Κυρίου;
 Καὶ εἶπον πρὸς τὸν βασιλέα· Ὁ ἀνὴρ ὃς συνετέλεσεν ἡμᾶς καὶ
 355 ἐδίωξεν ἡμᾶς καὶ ἐλογίσατο ἐξολοθρεῦσαι ἡμᾶς, ἀφανίσομεν
 αὐτὸν τοῦ μὴ ἐστάναι αὐτὸν ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσραὴλ. Δότε ἡμῖν
 ἑπτὰ ἀνδρας ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ ἐξηλιάσομεν αὐτοὺς τῷ
 Κυρίῳ ἐν τῷ βουνῷ Σαοὺλ. Καὶ ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς τοὺς δύο

Πρέπει λοιπόν τὴν σύμφωνη μὲ τὴν αἴσθησι ἀντίληψη τῆς Γραφῆς ὡς σώματος, ἐπειδὴ δημιουργεῖ ὀλοφάνερα τὰ πάθη καὶ τὴ διάθεσι τῆ σχετικῆ μὲ τὰ χρονικὰ καὶ ρέοντα (δηλαδὴ τὴν ἐμπαθὴ ἐνέργεια τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ) σὰν παιδιὰ καὶ γόνους τοῦ Σαούλ, νὰ τὰ ἀφανίσουμε μέσω τῆς φυσικῆς θεωρίας, σὰν στὸ ὄρος, μὲ τὴν ἀνύψωσι τῶν θείων λόγων, ἂν βέβαια ἐπιθυμοῦμε ν' ἀποκτήσουμε τὴ θεία χάρι. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἀδικία πέφτει, σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο χρησμό, στὸ Σαούλ καὶ στὸ σπίτι του, γιὰ τὸ λόγο ὅτι θανάτωσε τοὺς Γαβαωνῖτες, εἶναι φανερό ὅτι ἀδικεῖ τὴν ἀλήθεια τόσο ὁ νόμος ὅταν ἐννοηθεῖ μόνο κατὰ τὸ γράμμα ὅσο καὶ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων καὶ ἂν τυχὸν ὑπάρχει κανένας μιμητῆς τῆς ἀντίληψῆς τους (αὐτὸν ὁ λόγος γνωρίζει νὰ χαρακτηρίζει ὡς σπίτι τοῦ Σαούλ), περιορίζοντας στὸ γράμμα μόνο τὴ δύναμι τοῦ νόμου καὶ μὴ δεχόμενος γιὰ τὴ φανέρωσι τῆς κρυμμένης μυστικῆς μέσα στὸ γράμμα γνώσι τῆ φυσικῆ θεωρία ποὺ εἶναι ἐνδιάμεσο τύπων καὶ ἀλήθειας κι ἀπομακρύνει ἀπὸ αὐτοὺς ὅσους τοὺς ἀκολουθοῦν, ἐνῶ ἐπαναφέρει πρὸς αὐτὴν (τὴν ἀλήθεια). Ἀλλὰ φαίνεται νὰ τὴν ἀρνεῖται τελείως καὶ νὰ τὴν ἐκβάλλει ἀπὸ τὴ μυστικὴ διδασκαλία τῶν θείων.

Αὐτὴ λοιπόν τὴ σωματικὴ καὶ χρονικὴ ἐρμηνεία τοῦ νόμου πρέπει, σὰν ὑποχείρια στὸ χρόνο καὶ ρέουσα, νὰ τὴ θανατώσουμε μὲ τὴ φυσικὴ θεωρία, ὅπως ἔκαναν στὸ ὄρος, στὸ ὕψος τῆς γνώσι, οἱ ἐπιμελητῆς τῶν θείων θεαμάτων. Γιατὶ λέει, «καὶ κάλεσε ὁ Δαβὶδ τοὺς Γαβαωνῖτες καὶ τοὺς εἶπα· 'Τί θέλετε νὰ σᾶς κάνω καὶ πῶς νὰ σᾶς ἐξιλεώσω καὶ νὰ εὐλογῆσετε τὴν κληρονομία τοῦ Κυρίου;' Καὶ ἀπάντησαν στὸν βασιλιά· 'Ὁ ἄνδρας ποὺ μᾶς θανάτωσε καὶ μᾶς καταδίωξε καὶ σκέφτηκε νὰ μᾶς ἐξολοθρεύσει, αὐτὸν θέλομε νὰ τὸν ἐξαφανίσουμε, ὥστε νὰ μὴ σταθεῖ πουθενὰ μέσα στὸ ὄρια τοῦ Ἰσραὴλ. Δώστε μας ἑπτὰ ἄνδρες ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του γιὰ νὰ τοὺς κρεμάσουμε ἐκτεθειμένους στὸν ἥλιο στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου στὸ βουνὸ τοῦ Σαούλ'. Καὶ πῆρε ὁ βασιλιάς τοὺς δύο υἱοὺς τῆς Ρεσφᾶ, κόρης τοῦ Ἀϊᾶ,

υιὸς Ρεσφᾶς θυγατρὸς Ἀϊᾶ, παλλακῆς Σαούλ, τὸν Ἑρμονθὶ
 360 καὶ τὸν Μεμφιβοσθέ, καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς Μερῶβ θυγατρὸς
 Σαούλ, οὓς ἔτεκε τῷ Ἐσδριήλ. Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ἐν χειρὶ τῶν
 Γαβαωνιτῶν καὶ ἐξηλίασαν αὐτοὺς ἐν τῷ ὄρει ἔναντι Κυρίου.
 Καὶ ἔπεσον ἐκεῖ οἱ ἑπτὰ ἐπιτοαυτὸ καὶ ἐθανατῶθησαν ἐν ἡμέ-
 ραις θερισμοῦ, ἐν ἀρχῇ θερισμοῦ κριθῶν».

365 Ποῦ κατὰ τὴν ἱστορίαν εὐρίσκομεν ὡς ἠφάνισαν τὸν
 Σαούλ οἱ Γαβαωνῖται, τοῦ μὴ ἐστάναι αὐτὸν ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσ-
 ραήλ, τοῦ υἱοῦ Ἰωνάθαν υἱοῦ Σαούλ Μαριβαὰλ παρὰ τῷ βασι-
 λεῖ Δαβὶδ διασωθέντος καὶ ἄλλων πολλῶν τῆς συγγενείας
 Σαούλ, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ φέρεται τῶν Παραλειπομένων; Πῶς δὲ
 370 τοὺς ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ λαβόντες ἑπτὰ ἄνδρας, «αὐτόν»,
 εἶπον, «ἀφανίσομεν, τοῦ μὴ ἐστάναι αὐτὸν ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσ-
 ραήλ», πρὸ τούτου πολλοὺς ἀποθανόντα χρόνους; Ἄλλ', ὡς
 ἔοικε, παρεμίγη τῷ ρητῷ τῆς ἱστορίας τὸ παράλογον, ἵνα τὸ τῆς
 διανοίας ἀληθὲς τῶν γεγραμμένων ζητήσωμεν. Οὐκοῦν, τὸν
 375 σωματικὸν νοῦν τῆς Γραφῆς, τουτέστι τὸν Σαούλ, ἀφανίζει
 παντελῶς ἐκ παντὸς ὀρίου Ἰσραήλ, ὁ πράξει διὰ τῆς φυσικῆς
 θεωρίας, ὡς διὰ τινῶν Γαβαωνιτῶν, ἀποκτένων τὴν γεννωμέ-
 νην ἐκ τοῦ γραπτοῦ νόμου πρὸς τὴν ἄστατον ὕλην καὶ ρέουσαν
 τῇ ψυχῇ, φιλήδονον σχέσιν καὶ φιλοσώματον, κατασφάττων ὡς
 380 τέκνα τοῦ Σαούλ καὶ ἔκγονα, τὴν χαμαίζηλον τοῦ νόμου διά-
 νοιαν, διὰ μέσης τῆς φυσικῆς θεωρίας, ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς
 γνώσεως, καὶ φανερὰν ποιούμενος ἐνώπιον Κυρίου, δι' ἐξομο-
 λογήσεως δηλαδή, τὴν πρὸς σῶμα τοῦ νόμου προτέραν ἐκδο-
 χήν.

385 Τοῦτο γὰρ «ἐξηλιάσαι» νοεῖσθαι δύναται τοῖς φιλομαθέσιν
 ἔναντι Κυρίου, εἰς φῶς ἀγαγόντες, διὰ τῆς γνώσεως δηλαδή⁽²⁷⁾,
 τὴν κατὰ τὸ γράμμα πεπλανημένην τοῦ νόμου πρόληψιν. Πᾶς

παλλακῆς τοῦ Σαούλ, τὸν Ἑρμονθὶ καὶ τὸν Μεμφιβοσθὲ καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς τῆς Μερῶβ τῆς κόρης τοῦ Σαούλ, ποὺ γέννησε γιὰ τὸν Ἑσδριήλ. Καὶ τοὺς παρέδωσε στὰ χέρια τῶν Γαβαωνιτῶν καὶ τοὺς κρέμασαν ἐκτεθειμένους στὸν ἥλιο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Καὶ ἔπεσαν ἐκεῖ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅλοι μαζί καὶ θανατώθηκαν στὴν ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ, ὅταν ἄρχισαν νὰ θερίζουν τὰ κριθάρια»⁸.

Σὲ ποιό σημεῖο κατὰ τὴν ἱστορία βρίσκομε ὅτι ἀφάνισαν οἱ Γαβαωνῖτες τὸν Σαούλ, ὥστε νὰ μὴ σταθεῖ πουθενὰ μέσα στὰ ὄρια τοῦ Ἰσραήλ⁹, τῆ στιγμῆ ποὺ ὁ Μαριβαάλ υἱὸς τοῦ Ἰωνάθαν, ἐγγονὸς τοῦ Σαούλ, διασώθηκε κοντὰ στὸ βασιλεῖα Δαβίδ κι ἄλλοι πολλοὶ συγγενεῖς τοῦ Σαούλ ὅπως ἀναφέρεται στὸ βιβλίο τῶν Παραλειπομένων¹⁰; Καὶ πῶς ἀφοῦ πῆραν ἑπτὰ ἄνδρες ἀπὸ τὴ γενιά του εἶπαν «θὰ τὸν ἀφανίσουμε, ὥστε νὰ μὴ σταθεῖ πουθενὰ μέσα στὰ ὄρια τοῦ Ἰσραήλ», ἐνῶ εἶχε πεθάνει πολλὰ χρόνια πρὶν; Ὅπως φαίνεται, στὸ κείμενο τῆς ἱστορίας ἀναμίχθηκε τὸ παράλογο, γιὰ νὰ ἀναζητήσομε τὸ ἀληθινὸ νόημα ὅσων γράφονται. Τὸ σωματικὸ λοιπὸν νόημα τῆς Γραφῆς, δηλαδὴ τὸ Σαούλ, τὸν ἀφανίζει τελείως ἀπὸ κάθε σημεῖο τῶν ὀρίων τοῦ Ἰσραήλ, ὅποιος στὴν πράξη μὲ τὴ φυσικὴ θεωρία, σὰν μὲ κάποιους Γαβαωνῖτες, θανατώνει τὴ φιλήδονη καὶ φιλοσώματη σχέση πρὸς τὴν ἄστατη καὶ ρέουσα ὕλη ποὺ γεννιέται στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ γραπτὸ νόμο, σφάζει σὰν παιδιὰ καὶ ἀπογόνους τοῦ Σαούλ, τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου ποὺ εἶναι προσκολλημένο στὰ γήινα, μέσω τῆς φυσικῆς θεωρίας, ὅπως στὸ ὄρος, στὸ ὕψος τῆς γνώσης, καὶ φανερῶνει μπροστὰ στὸν Κύριο, μὲ τὴν ἐξομολόγηση δηλαδὴ, τὴν προηγούμενη ἐρμηνεία τοῦ νόμου τοῦ σώματος.

Ἔτσι μποροῦν νὰ ἐννοήσουν τὸ «θὰ τοὺς κρεμάσομε ἐκτεθειμένους στὸν ἥλιο μπροστὰ στὸν Κύριο» ὅσοι εἶναι φιλομαθεῖς ἤτοι θὰ φέρομε στὸ φῶς, μὲ τὴ γνώση δηλαδὴ, τὴν πεπλα-

8. Β' Βασ. 21,2-9.

9. Β' Βασ. 21,7.

10. Α' Παραλ. 12,2.

γὰρ ἀποκτείνας τὴν σωματικὴν τοῦ νόμου διάνοιαν, τὸ γράμμα
 τοῦ νόμου σαφῶς ἀπέκτεινε καὶ ἠφάνισε, «τοῦ μὴ ἐστάναι ἐν
 390 παντὶ ὀρίῳ Ἰσραήλ» (28), τουτέστιν ἐν παντὶ λόγῳ πνευματικῆς
 θεωρίας. Εἰ γὰρ Ἰσραήλ 'νοῦς ὀρῶν Θεὸν' ἐρμηνεύεται, δῆλον
 ὡς τὸ σωματικὸν τοῦ νόμου καθάπαξ ἐν οὐδενὶ τρόπῳ πνευμα-
 τικῆς θεωρίας ὑφέστηκε, τοῖς τὸ πνεῦμα προτιμῶσι τοῦ γράμ-
 ματος· εἶπερ «Πνεῦμα», κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐστὶν ὁ Θεός,
 395 καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ
 προσκυνεῖν», ἀλλ' οὐ γράμματι. «Τὸ γράμμα γὰρ ἀποκτένει, τὸ
 δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ». Διὸ χρὴ τὸ ἀποκτένειν πεφυκός, ἀποκτέ-
 νεσθαι πνεύματι ζωοποιῶ. Συνυπάρχειν γὰρ κατ' ἐνέργειαν ἀλ-
 λήλοις ἅμα κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ σωματικὸν τοῦ νόμου καὶ τὸ
 400 θεῖον (29), ἤγουν τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα, παντελῶς ἀμήχανον,
 ὅτι μηδὲ συμφωνεῖν πέφυκε τῷ παρεχομένῳ κατὰ φύσιν ζωὴν,
 τὸ ταύτην ἀφαιρεῖσθαι δυνάμενον.

Οὐκοῦν κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν τοῦτον λαμβάνοντες τὸν τό-
 πον, οὐχ εὐρίσκομεν τὴν Γραφὴν ἀληθεύουσαν. Ποῦ γὰρ ἠφάνι-
 405 σαν οἱ Γαβαωνῖται τὸν Σαοὺλ παντὸς ὀρίου Ἰσραήλ, πολλῆς
 μετὰ τοῦτο συγγενείας εὐρίσκομένης ἐν τῷ λαῷ; Κατὰ δὲ τὴν
 θεωρίαν νοοῦντες σαφῶς εὐρίσκομεν, ὅτι διὰ μέσης τῆς φυσι-
 κῆς θεωρίας, ἐν τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, ὁ γραπτὸς παντελῶς
 ἀπογίνεται νόμος, ἤγουν ὁ σωματικὸς ἐν τοῖς συμβόλοις κατὰ
 410 τὴν λατρείαν θεσμός. Ποῦ γὰρ ἔτι στήσεται περιτομὴ σαρκός,
 νοουμένου τοῦ νόμου πνευματικῶς; Ποῦ τὰ Σάββατα καὶ τῶν
 μηνῶν αἱ ἀρχαί; Ποῦ τῶν ἐορτῶν αἱ πανηγύρεις; Ποῦ τῶν θυ-
 σιῶν καὶ τῆς ἀργίας τῆς γῆς καὶ τῆς λοιπῆς τοῦ νόμου κατὰ τὴν
 σωματικὴν λατρείαν ἢ παράδοσις; Οἶδαμεν γὰρ φυσικῶς ἐπι-

νημένη ιδέα τοῦ νόμου κατὰ τὸ γράμμα. Καθένας δηλαδή ποῦ σκοτώνει τὸ σωματικὸ νόημα τοῦ νόμου, σκότωσε σαφῶς κι ἀφάνισε τὸ γράμμα τοῦ νόμου, ὥστε «νά μὴ σταθεῖ σὲ κανένα σημεῖο τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰσραήλ», δηλαδή σὲ κανένα λόγο τῆς πνευματικῆς θεωρίας. Ἐάν δηλαδή Ἰσραήλ ἐρμηνευέται νοῦς ποῦ βλέπει, εἶναι φανερό ὅτι τὸ σωματικὸ στοιχεῖο τοῦ νόμου δὲν ὑπάρχει συνολικά σὲ κανένα τρόπο πνευματικῆς θεωρίας γιὰ ὅσους προτιμοῦν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ γράμμα, ἀφοῦ «ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα», ὅπως ἔχει γραφεῖ, «καὶ ὅσοι τὸν λατρεύουν πρέπει νὰ τοῦ προσφέρουν λατρεία πνευματικὴ κι ἀληθινὴ»¹¹ καὶ ὄχι λατρεία μὲ τὸ γράμμα. Γιατὶ «τὸ γράμμα σκοτᾶνει, ἐνῶ τὸ πνεῦμα δίνει ζωὴ»¹². Γι' αὐτὸ πρέπει αὐτὸ ποῦ ἀπὸ τὴ φύση του σκοτώνει νὰ θανατώνεται ἀπὸ τὸ ζωοποιὸ πνεῦμα. Γιατὶ εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ συνυπάρχουν στὴν πράξη ταυτόχρονα τὸ σωματικὸ καὶ τὸ θεῖο στοιχεῖο τοῦ νόμου, δηλαδή τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπως οὔτε εἶναι φυσικὸ νὰ συμφωνεῖ μ' ἐκεῖνο ποῦ παρέχει ἀπὸ τὴ φύση του ζωὴ αὐτὸ ποῦ ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὴν ἀφαιρεῖ.

Ἐάν λοιπὸν ἐξετάσουμε τὸ σημεῖο αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀποψη, δὲ βρίσκουμε ν' ἀληθεύει ἡ Γραφή. Ποῦ ἀφάνισαν οἱ Γαβωνῖτες τὸ Σαοῦλ ἔξω ἀπὸ κάθε ὄριο τοῦ Ἰσραήλ, ἀφοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὑπάρχουν πολλοὶ συγγενεῖς του μέσα στὸ λαό; Ἐάν τὸ ἐξετάσουμε ὁμῶς μεταφορικά, βρίσκουμε σαφῶς ὅτι μέσω τῆς φυσικῆς θεωρίας στὸ ὕψος τῆς γνώσης ἀπωθεῖται τελείως ὁ γραπτὸς νόμος, δηλαδή ὁ σωματικὸς θεσμὸς τῆς λατρείας μὲ σύμβολα. Ποῦ δηλαδή θὰ σταθεῖ ἀκόμα ἡ περιτομὴ τῆς σάρκας, ἂν κατανοήσουμε τὸ νόμο πνευματικά; Ποῦ θὰ σταθοῦν τὰ Σάββατα καὶ οἱ πρωτομηνιές, ποῦ οἱ ἑορταστικὲς συγκεντρώσεις τοῦ λαοῦ, ποῦ ἡ παράδοση τῶν θυσιῶν, τῆς ἀνάπαυσης τῶν χωραφιῶν κι ὅλα τὰ ὑπόλοιπα νομικὰ τῆς σωματικῆς λατρείας; Γνωρίζουμε βέβαια ὅτι ἂν προσεγγίσουμε τὰ

11. Ἰω. 4,24. 12. Β' Κορ. 3,7.

415 βάλλοντες τοῖς πράγμασιν⁽³⁰⁾, ὡς οὐκ ἔστι τελειότης ἢ τῆς ἐκ
 Θεοῦ κατὰ φύσιν ἀρτιότητος περιαιρέσεις. Οὐ γὰρ ποιεῖ τελειό-
 τητα φύσις διὰ τέχνης κολοβουμένη καὶ διὰ περινοίας ἀποτιθε-
 μένη τὸ προσὸν αὐτῇ θεόθεν κατὰ λόγον δημιουργίας, ἵνα μὴ τὴν
 τέχνην Θεοῦ πρὸς βεβαίωσιν δικαιοσύνης ἰσχυροτέραν εἰσαγά-
 420 γωμεν καὶ τὴν περινενοημένην τῆς φύσεως ἔλλειψιν ἀναπλη-
 ρωτικὴν ποιῶμεθα τῆς ἐν δικαιοσύνῃ κατὰ τὴν δημιουργίαν
 ἐλλείψεως, ἀλλ' ἐκ τῆς τυπικῆς τοῦ περιτεμνομένου μυρίου θέ-
 σεως διδασκόμεθα ποιεῖσθαι γνωστικῶς τὴν περιτομὴν τῆς
 κατὰ ψυχὴν ἐμπαθοῦς διαθέσεως, καθ' ἣν μᾶλλον τῇ φύσει
 425 συντρέχει ἢ γνώμη ρυθμίζεται, τὸν ἐμπαθῆ τῆς ἐπικτήτου γενέ-
 σεως νόμον διορθουμένη.

Περιτομὴ γάρ ἐστι μυστικῆ⁽³¹⁾ τῆς ἐμπαθοῦς κατὰ νοῦν
 περὶ τὴν ἐπέισακτον γένεσιν σχέσεως παντελῆς περιαιρέσεις. Τὸ
 δὲ Σάββατον⁽³²⁾ τελεία παθῶν ἐστὶν ἀπραξία καὶ τῆς περὶ τὰ
 430 πεπονημένα καθολικῆ τοῦ νοῦ παῦλα κινήσεως, καὶ πρὸς τὸ
 θεῖον τελεία διάβασις, ἐν ᾧ τὸν δι' ἀρετῆς καὶ γνώσεως κατὰ
 τὸ θεμιτὸν ἀφικόμενον, οὐ δεῖ καθάπερ ξύλα τὴν οἴανου ἄπαν-
 τελῶς ὕλην ἐξαπτικὴν ἐνθυμεῖσθαι παθῶν, οὔτε μὴν φύσεως
 τὸ παράπαν ἀναλέγεσθαι λόγους, ἵνα μὴ, πάθεσιν ἠδόμενον ἢ
 435 φύσεως ὄροις μετρούμενον, κατὰ τοὺς Ἑλληνας τὸν Θεὸν δο-
 γματίζωμεν, ὄνπερ ἢ τελεία μόνη κέκγραγε σιγῆ⁽³³⁾ καὶ ἢ παντε-
 λῆς καθ' ὑπεροχὴν ἀγνωσία παρίστησι. Τὰς δὲ νεομηνίας εἶναί
 φαμεν⁽³⁴⁾ τοὺς ἐν τῷ δρόμῳ τῶν κατ' ἀρετὴν καὶ γνώσιν ἡμε-
 ρῶν διαφόρους φωτισμούς, οἷς προτροπάδην ἄπαντας ἐνθέον-
 440 τες τοὺς αἰῶνας, τὸν δεκτὸν ἐνιαυτὸν τοῦ Κυρίου πληροῦμεν,
 «τῷ τῆς χρηστότητος στεφάνῳ» κοσμούμενον. Στέφανος δὲ
 χρηστότητός ἐστι⁽³⁵⁾ πίστις καθαρὰ λίθων τιμίῳ δίκην, ταῖς
 τῶν δογμάτων ὑψηγορίαις καὶ λόγοις διηθησμένη πνευματικοῖς
 καὶ νοῆμασι, τὸν θεοφιλῆ καθάπερ κεφαλὴν διασφίγγουσα νοῦν.
 445 Ἦ μᾶλλον στέφανος πάλιν χρηστότητός ἐστιν⁽³⁶⁾ αὐτὸς ὁ τοῦ
 Θεοῦ Λόγος, ὁ τῇ ποικιλίᾳ τῶν κατὰ πρόνοιαν καὶ κρίσιν τρό-
 13. Ἀριθ. 15,32. 14. Ἦσ. 58,5.

πράγματα φυσικά, δὲν εἶναι τελειότητα ἢ κολόβωση τῆς δοσμῆ-
νης ἀπὸ τὸ Θεὸ ἀρτιότητος τῆς φύσης μας. Γιατὶ δὲν ἀποτελεῖ
τελειότητα ἢ φύση ποῦ κολοβώνεται ἀπὸ τὴν τέχνη καὶ μὲ κά-
ποια ἐπινόηση ἀποθέτει ὅ,τι ἔλαβε ἀπὸ τὸ Θεὸ κατὰ τὴ
δημιουργία, γιὰ νὰ μὴν παρουσιάσομε τὴν τέχνη ἰσχυρότερη
ἀπὸ τὸ Θεὸ πρὸς βεβαίωση τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν ἔλλειψη
τῆς φύσης σὰν ἀποτέλεσμα ἐφευρισκότητος τὴν προκαλέσομε
γιὰ νὰ ἀναπληρώσομε τὴ δίκαιη κατὰ τὴ δημιουργία ἔλλειψη,
ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τυπικὴ χρῆση τοῦ μέλους ποῦ περιτέμνεται διδα-
σκόμαστε νὰ κάνομε μὲ γνώση τὴν περιτομὴ τῆς ἐμπαθοῦς ψυ-
χικῆς διάθεσης, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ρυθμίζεται νὰ συντρέχει
μᾶλλον ἢ γνώμη μὲ τὴ φύση ἐπανορθώνοντας τὸν ἐμπαθὴ νόμο
τῆς ἐπίκτητης γένεσης.

Γιατὶ περιτομὴ εἶναι ἡ τέλεια ἀφαίρεση τῆς ἐμπαθοῦς σχέ-
σεως τοῦ νοῦ μὲ τὴν ἐπείσακτη γένεση. Ἐνῶ τὸ Σάββατο εἶναι
τέλεια ἀπραξία παθῶν καὶ καθολικὴ παύλα τῆς κίνησης τοῦ νοῦ
σχετικὰ μὲ ὅσα ἔχουν γίνεαι καὶ ἡ τέλεια μετάβαση πρὸς τὸ
θεῖο, στὸ ὁποῖο ὅταν φτάσει κατὰ τὸ θεμιτὸ ὅποιος ἀσκεῖ τὴν
ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση, δὲν πρέπει νὰ βάζει στὸ νοῦ του καθόλου
τὴν ὁποιαδήποτε ὕλη ποῦ συντελεῖ, ὅπως τὰ ξύλα¹³, στὸ ἀναμμα
τῶν παθῶν, οὔτε βέβαια νὰ κάνει ἀπολύτως κανένα ἀναλογισμὸ
τῶν λόγων τῆς φύσης, γιὰ νὰ μὴ δογματίζομε, σύμφωνα μὲ τοὺς
Ἑλληνας, ὅτι ὁ Θεὸς εὐχαριστεῖται μὲ τὰ πάθη ἢ μετριέται μὲ
τοὺς ὄρους τῆς φύσης, αὐτὸ ποῦ μόνον ἡ τέλεια σιγὴ τὸν καλεῖ
καὶ τὸν παριστάνει ἡ πλήρης καθ' ὑπεροχὴ ἀγνωσία. Οἱ πρωτο-
μηνιῆς λέμε πῶς εἶναι οἱ διάφοροι φωτισμοὶ στὸ πέρασμα τῶν
ἡμερῶν μὲ ἀρετὴ καὶ γνώση, μὲ τοὺς ὁποίους, τρέχοντας ὀλο-
ταχῶς ὄλους τοὺς αἰῶνες, ὀλοκληρώνομε τὸν ἀποδεκτὸ ἐνιαυτὸ
τοῦ Κυρίου¹⁴ στολισμένον «μὲ τὸ στεφάνι τῆς χρηστότητος».
Στεφάνι τῆς χρηστότητος εἶναι πίστη καθαρὴ, ὁμοια μὲ πολῦτι-
μους λίθους, διανθισμένη μὲ λόγους πνευματικοὺς καὶ νοήματα,
ποῦ σὰν τὸ κεφάλι, δένει τὸν θεοφιλὴ νοῦ. Ἡ καλύτερα στεφᾶ-
νι χρηστότητος εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ποῦ μὲ τὴν ποι-

πων, ἡγουν ἐγκρατεία τῶν ἐκουσίων⁽³⁷⁾ καὶ ὑπομονῇ τῶν ἀκουσίων παθῶν, ὡς κεφαλὴν τὸν νοῦν περιγράφων καὶ τῇ μετοχῇ τῆς κατὰ τὴν θέωσιν χάριτος αὐτὸς ἑαυτοῦ τὸν νοῦν ποιῶν
450 ὠραιότερον.

Τῶν ἐορτῶν δὲ τὴν μὲν πρώτην⁽³⁸⁾ πρακτικῆς εἶναι φιλοσοφίας σύμβολον, πρὸς ἀρετὴν ὡς ἀπ' Αἰγύπτου τῆς ἀμαρτίας τοὺς ὑπ' αὐτῆς κρατουμένους διαβιβάζουσαν, τὴν δὲ δευτέραν⁽³⁹⁾ τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς τύπον ὑπάρχειν θεωρίας, τὴν
455 περὶ τὸν ὄντων εὐσεβῆ δόξαν, ὡς ἀπαρχὴν θέρους τῷ Θεῷ προσκομίζουσαν, τὴν δὲ τρίτην θεολογίας εἶναι μυστήριον⁽⁴⁰⁾, τὴν πάντων τῶν ἐν τοῖς γεγονόσι πνευματικῶν λόγων γνωστικὴν ἔξιν καὶ τὴν κατ' οἰκονομίαν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου παντελεῖ διὰ τῆς χάριτος ἀναμαρτησίαν καὶ τὴν ἐπ' αὐταῖς ἐν τῷ
460 ἀγαθῷ τελείαν καὶ ἀθάνατον ἀτρεψίαν περιέχουσα, ὡς σαλπίγγων καὶ ἰλασμοῦ καὶ σκηνοπηγίας ποιητικὴν.

Ταύτην ἔχω τέως κατὰ μίαν ἐπιβολὴν ἐκ τῆς τῶν ἡμερῶν τιμῆς τὴν ὑπόνοιαν. Οὐ γὰρ δὴ τιμᾶσθαι θέλων ὁ Θεὸς ἡμέρας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, προσέταξε τιμηθῆναι τό τε Σάββατον καὶ
465 τὰς νεομηνίας καὶ τὰς ἐορτάς. Οὕτω γὰρ ἂν λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα κατὰ νόμον ἐντολῆς ἐξεδίδαξεν⁽⁴¹⁾, οἰομένους σεπτὰς εἶναι φύσει τὰς ἡμέρας, καὶ διὰ τοῦτο προσκυνητάς, ἀλλ' ἑαυτὸν τιμᾶσθαι συμβολικῶς διὰ τῶν ἡμερῶν παρεδήλωσεν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶ Σάββατον μὲν⁽⁴²⁾ ὡς τῶν ἐν σαρκὶ
470 τῆς ψυχῆς μόχθων ἀνάπαυσις καὶ τῶν κατὰ δικαιοσύνην πόνων κατάπαυσις, Πάσχα δὲ⁽⁴³⁾ ὡς ἐλευθερωτὴς τῶν τῇ πικρᾷ δουλείᾳ κεκρατημένων τῆς ἀμαρτίας, Πεντηκοστὴ δὲ⁽⁴⁴⁾ ὡς ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν ὄντων καὶ λόγος, ᾧ τὰ πάντα φύσει συνέστηκεν. Εἰ γὰρ μετὰ τὴν εἰς ἑαυτὴν ἐβδοματικὴν τῆς ἐβδομάδος
475 περίοδόν ἐστὶν ἡ Πεντηκοστὴ, πενταδικὴ δὲ σαφῶς ὑπάρχει

κιλία τῶν τρόπων πρόνοιας καὶ κρίσης, δηλαδὴ μὲ τὴν ἐγκράτεια τῶν ἐκούσιων καὶ μὲ τὴν ὑπομονὴ τῶν ἀκούσιων παθῶν περιδένει, σὰν τὸ κεφάλι, τὸ νοῦ καὶ μὲ τὴ μετοχὴ τῆς χάριτος τῆς θέωσης κάνει αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ δικό του νοῦ ὠραιότερο.

Ἄπο τις ἐορτὲς, ἡ πρώτη εἶναι σύμβολο τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ποὺ διαβιβάζει πρὸς τὴν ἀρετὴ, σὰν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀπὸ τὴν ἀμαρτία ὅσους κρατιοῦνται ἀπὸ αὐτὴν. Ἡ δευτέρη εἶναι τύπος τῆς πνευματικῆς φυσικῆς θεωρίας ποὺ προσκομίζει στὸ Θεὸ τὴν εὐσεβῆ ἀντίληψη γιὰ τὰ ὄντα ὡς ἀπαρχὴ τοῦ θεοῦ. Ἡ τρίτη εἶναι τὸ μυστήριον τῆς θεολογίας, ποὺ περιέχει ἡ γνωστικὴ κτήση ὅλων τῶν πνευματικῶν λόγων ποὺ ὑπάρχουν στὰ δημιουργήματα καὶ τὴν τέλεια ἀναμαρτησία τοῦ Λόγου ποὺ ἀπὸ θεία χάρις κατ' οἰκονομία σαρκώθηκε, καθὼς καὶ τὴν τέλεια καὶ ἀθάνατη ἐξαιτίας τους ἀτρεψία στὸ ἀγαθόν, ἐπειδὴ δημιουργεῖ τις σάλπιγγες καὶ τὸν ἰλασμό καὶ τὴ σκηνοπηγία.

Αὐτὴν τὴν γνώμη ἔχω σχηματίζει κατὰ μία ἐρμηνεία ἀπὸ τὴν τιμὴ ποὺ ἀπονέμεται στίς μέρες. Δὲν πρόσταξε δηλαδὴ ὁ Θεὸς νὰ τιμηθεῖ τὸ Σάββατο καὶ οἱ πρωτομηνιῆς καὶ οἱ ἐορτὲς θέλοντας νὰ τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι τις ἡμέρες. Γιατὶ ἔτσι θὰ μᾶς εἶχε διδάξει νὰ λατρεύομε τὴν κτίση κι ὄχι τὸν δημιουργό¹⁵, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ νόμου, νομίζοντας πὼς οἱ ἡμέρες εἶναι σεβαστὲς ἀπὸ τὴ φύση τους καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τις προσκυνοῦμε, ἀλλὰ δήλωσε μ' αὐτὸ συμβολικὰ νὰ τιμοῦμε ἐκεῖνον μέσω τῶν ἡμερῶν. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι Σάββατο, ἐπειδὴ εἶναι ἡ ἀνάπαυση τῶν σαρκικῶν μόχθων τῆς ψυχῆς καὶ τὸ στάματμα τῶν κόπων γιὰ δικαιοσύνη. Εἶναι Πάσχα ὡς ἐλευθερωτῆς ὅσων κρατοῦνται στὴν πικρὴ δουλεία τῆς ἀμαρτίας. Εἶναι Πεντηκοστή, ὡς ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν ὄντων καὶ Λόγος μὲ τὸν ὁποῖο τὰ πάντα ἔλαβαν φυσικῶς τὴν ὑπαρξὴ τους. Ἄν δηλαδὴ ἡ Πεντηκοστή εἶναι μετὰ τὸ διάστημα τῆς ἑβδομῆς ἑβδομάδας καὶ ἡ Πεντηκοστή εἶναι ἡ πέμπτη δεκάδα, εἶναι λοιπὸν ὀλοφά-

15. Ρωμ. 1,25.

δεκάς ἢ Πεντηκοστή, προδήλως ἄρα τῶν ὄντων ἢ φύσις κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ὑπάρχουσα πενταδικὴ διὰ τὰς αἰσθήσεις, μετὰ τὴν φυσικὴν τοῦ χρόνου καὶ τῶν αἰώνων διάβασιν ἐν τῷ Θεῷ ἔσται, τῷ κατὰ φύσιν ἐνί, μὴ δεχομένη πέρας, ἐν ᾧ παντελῶς
480 οὐκ ἔστι διάστασις.

Φασὶ γάρ τινες εἶναι μονάδα τὸν λόγον, ὡς πρόνοιαν κατὰ πρόοδον τῇ δεκάδι τῶν ἐντολῶν πλατυνόμενον. Ὅπηνίκα δὲ συναφθῆ τῷ λόγῳ κατὰ χάριν ἢ φύσις, οὐκ ἔσται τὰ ὧν οὐκ ἄνευ', τῆς τῶν φύσει κινουμένων ἀλλοιωτικῆς ἀπογενομένης
485 κινήσεως. Δεῖ γὰρ τὴν πεπερασμένην στάσιν, ἐν ᾗ γίνεσθαι πέφυκεν ἐξ ἀνάγκης κατ' ἀλλοίωσιν τῶν κινουμένων ἢ κινήσις, δέξασθαι τέλος τῇ παρουσίᾳ τῆς ἀπεράντου στάσεως, ἐν ᾗ παύεσθαι πέφυκε τῶν κινουμένων ἢ κινήσις. Ἐν ᾧ γὰρ πέρας κατὰ φύσιν ἐστί, καὶ ἀλλοιωτικὴν πάντως ἢ τῶν ἐν αὐτῷ καθέστηκεν
490 κινήσις, ἐν ᾧ δὲ πέρας κατὰ φύσιν οὐκ ἔστιν, οὐδεμία παντελῶς ἀλλοιωτικὴ τῶν ἐν αὐτῷ γνωσθήσεται κινήσις. Οὐκοῦν ὁ μὲν κόσμος τόπος ἐστὶ πεπερασμένος καὶ στάσις περιγεγραμμένη, ὁ δὲ χρόνος περιγραφομένη καθέστηκεν ἢ κατὰ τὴν ζωὴν κινήσις.

Ὅπηνίκα δὲ τὸν τόπον διελθοῦσα καὶ τὸν χρόνον κατ' ἐνέργειάν τε καὶ ἔννοιαν ἢ φύσις (ἤγουν τὰ ὧν οὐκ ἄνευ', τουτέστι τὴν πεπερασμένην στάσιν καὶ κίνησιν), ἀμέσως συναφθῆ τῇ προνοίᾳ, λόγον εὐρίσκει τὴν πρόνοιαν κατὰ φύσιν ἀπλοῦν καὶ στάσιμον καὶ μηδεμίαν ἔχοντα πάντη περιγραφὴν καὶ διὰ
500 τοῦτο παντελῶς οὔτε κίνησιν. Διόπερ ἐν μὲν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσα χρονικῶς ἢ φύσις ἀλλοιωτικὴν ἔχει τὴν κίνησιν, διὰ τὴν τοῦ κόσμου πεπερασμένην στάσιν καὶ τὴν καθ' ἑτεροίωσιν τοῦ χρόνου φθοράν, ἐν δὲ τῷ Θεῷ γινομένη, διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ ἐν ᾧ γέγονε μονάδα, στάσιν ἀκίνητον ἔξει καὶ στάσιμον ταυτοκι-
505 νησίαν, περὶ τὸ ταυτὸν καὶ ἐν καὶ μόνον αἰδίως γινομένην, ἦν

νερο ὅτι ἡ φύση τῶν ὄντων μὲ τὸ νὰ εἶναι κατὰ τὸ ὄνομά της πενταδικὴ ἐξαιτίας τῶν αἰσθήσεων ἔπειτα ἀπὸ τὸ φυσικὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ τῶν αἰώνων, θὰ εἶναι χωρὶς νὰ ἐπιδέχεται πέρασ μέρσα στὸ Θεὸ, πὺ εἶναι κατὰ τὴ φύση του ἕνας, καὶ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸν καμμιά ἀπολύτως διάσταση.

Μερικοὶ λένε πὺς ὁ Λόγος εἶναι μονάδα πὺ πλατύνεται προοδευτικὰ σὰν πρόνοια στὶς δέκα ἐντολές. Ὅταν ὅμως συναφθεῖ κατὰ χάρη ἡ φύση μὲ τὸ Λόγο, δὲ θὰ ὑπάρχουν τὰ 'χωρὶς τὰ ὁποῖα', ἀφοῦ θὰ σταματήσει ἡ ἀλλοιωτικὴ κίνηση ὅσων κινουῦνται ἀπὸ τὴ φύση τους. Γιατὶ πρέπει ἡ στάση πὺ ὀλοκληρώθηκε, στὴν ὁποῖα καταλήγει φυσικῶς ἡ κίνηση ἐκείνων πὺ κατ' ἀνάγκη κινουῦνται μεταβαλλόμενα, νὰ δεχτεῖ τέλος μέρσα στὴν παρουσία τῆς ἀπέραντης στάσης, στὴν ὁποῖα εἶναι φυσικὸ νὰ σταματᾷ ἡ κίνηση ὅσων κινουῦνται. Γιατὶ σὲ ὅποιο ὑπάρχει κατὰ φύση πέρασ, σ' αὐτὸ ὅπωςδὴποτε ὑπάρχει κίνηση ἀλλοιωτικὴ ἐκείνων πὺ εἶναι μέρσα του· σ' ὅποιο ὅμως δὲν ὑπάρχει κατὰ φύση πέρασ, δὲ θὰ συναντήσομε σ' αὐτὸ καμμιά γενικὰ κίνηση πὺ μεταβάλλει τὰ μέρσα σ' αὐτό. Ὁ κόσμος λοιπὸν εἶναι τόπος περιορισμένος καὶ στάση περιγραμμένη, ἐνῶ ὁ χρόνος εἶναι κίνηση πὺ περιγράφεται ἀκόμη, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἀλλοιωτικὴ ἡ κίνηση τῆς ζωῆς τῶν μέρσα σ' αὐτὸν.

Ὅταν ὅμως ἡ φύση περάσει τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο στὴν ἐνέργεια καὶ στὴ σκέψη (δηλαδὴ τὰ 'ὄχι χωρὶς αὐτά', ἤτοι τὴν πεπερασμένη στάση καὶ κίνηση) καὶ ἐνωθεῖ ἄμεσα μὲ τὴν πρόνοια, βρίσκει τὴν πρόνοια ὡς λόγο κατὰ φύση ἀπλὸ καὶ στάσιμο πὺ δὲν περιγράφεται ἀπὸ τίποτε καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχει οὔτε κίνηση. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὅσο εἶναι ἡ φύση μέρσα στὸν κόσμο χρονικά, ἔχει κίνηση ἀλλοιωτικὴ ἐξαιτίας τῆς τελειωμένης στάσης καὶ τῆς φθορᾶς πὺ προκαλεῖ ὁ χρόνος μὲ τὴν ἀλλοιωτικὴ του ιδιότητα. Ὅταν ὅμως φτάσει στὸ Θεὸ, ἐπειδὴ αὐτὸς στὸν ὁποῖο ἔφτασε εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του μονάδα, θὰ ἀποκτήσει στάση ἀεικίνητη καὶ στάσιμη ταυτοκινήσια πὺ θὰ γίνεται αἰώνια γύρω ἀπὸ τὸ ταυτὸ καὶ ἕνα καὶ μόνο, πὺ ὁ λόγος τὴν

οἶδεν ὁ Λόγος ἄμεσον εἶναι περὶ τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν ἐξ αὐτοῦ πεπονημένων μόνιμον Ἰδρυσιν.

Πεντηκοστῆς οὖν ἐστὶ τὸ μυστήριον ἢ πρὸς τὴν πρόνοιαν ἄμεσος τῶν προνοουμένων ἔνωσις, ἢ γοῦν ἢ πρὸς τὸν Λόγον
 510 κατὰ τὴν τῆς προνοίας ἐπίνοιαν φύσεως ἔνωσις, καθ' ἣν οὐ-
 δεμία τὸ παράπαν ἐστὶν χρόνου καὶ γενέσεως ἔμφασις. Σάλπιγξ
 δὲ πάλιν⁽⁴⁵⁾ ἡμῶν ἐστὶν ὁ Λόγος, ὡς τὰς θείας καὶ ἀρρήτους
 ἡμῖν ἐνηχούμενος γνώσεις· ἰλασμός δὲ ὡς ἐν ἑαυτῷ τὰ ἡμέτε-
 ρα, καθ' ἡμᾶς γενόμενος, διαλύων ἐγκλήματα καὶ τῇ δωρεᾷ τῆς
 515 χάριτος ἐν Πνεύματι τὴν ἀμαρτήσασαν φύσιν θεοποιῶν· σκηνο-
 πηγία δὲ ὡς τῆς ἡμῶν κατὰ τὴν θεομίμητον ἔξιν περὶ τὸ καλὸν
 ἀτρεψίας πῆξις καὶ τῆς πρὸς ἀθανασίαν μεταποιήσεως συνεκτι-
 κὸς ὑπάρχων δεσμός.

Σφαγαῖς δὲ ζώων ἀλόγων⁽⁴⁶⁾ καὶ ραντισμοῖς αἱμάτων ἡδό-
 520 μενον τὸν Θεὸν καὶ οἶον τῆς θεραπείας μισθὸν τὴν τῶν ἀμαρ-
 τημάτων παρεχόμενον τοῖς προσφέρουσιν ἄφεσιν, τῇ Γραφῇ
 φυσικῶς ἐπιβάλλοντες, οὐ πιστεύομεν, ἵνα μὴ Θεὸν ἐμπαθῆ λά-
 θωμεν σέβοντες, ὡς ἐμπαθῶς ἐκείνων διὰ πολλῆς ἐφιέμενον
 τῆς σπουδῆς, περὶ ᾧ καὶ ἀνθρώπους περιπαθῶς ἔχοντας ἂν θε-
 525 ωρήσωμεν, ὡς ἀκολάστους καὶ ἀκρατεῖς διαβάλλομεν. Θυσίας
 γὰρ πνευματικὰς εἶναι γινώσκομεν⁽⁴⁷⁾ οὐ μόνον τὴν τῶν παθῶν
 νέκρωσιν, σφαττομένων τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶ
 ρῆμα Θεοῦ καὶ πάσης τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ὡς αἵματος τὴν κατὰ
 πρόθεσιν κίνησιν, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν ἡθῶν καὶ
 530 πασῶν τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων προσαγωγή, ἀφιερουμένων
 Θεῷ καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἐν Πνεύματι χάριτος πρὸς τὴν θείαν λῆξιν
 ὀλοκαυτουμένων.

Οὕτως ἕκαστον τῶν ἐμφερομένων τῇ Γραφῇ συμβόλων
 φυσικῶς ἐποπτεύοντες, ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς μυστικῆς θεω-

γνωρίζει σὰν ἄμεση μόνιμη σταθερότητα γύρω ἀπὸ τὸ πρῶτο αἴτιο ὄσων ἔχουν δημιουργηθεῖ ἀπὸ ἐκεῖνο.

Εἶναι λοιπὸν τὸ μυστήριον τῆς Πεντηκοστῆς ἡ ἄμεση ἔνωση μὲ τὴν πρόνοια ὄσων διευθετεῖ ἡ πρόνοια, δηλαδὴ ἡ ἔνωση τῆς φύσης μὲ τὸ Λόγον σύμφωνα μὲ τὴν ἐπινόησιν τῆς πρόνοιας, στὴν ὁποία ἔνωση δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως τίποτα ποῦ νὰ φανερώσῃ χρόνον καὶ γένεσιν. Σάμπιγγα πάλιν εἶναι ὁ λόγος μας, ἐπειδὴ μεταφέρει στὴν ἀκοή μας τίς θεῖες καὶ ἀνείπωτες γνώσεις. Ἰλασμός εἶναι, ἐπειδὴ διαλύει τὰ ἁμαρτήματά μας μὲ τὸν ἑαυτό του παίρνοντας τὴ δική μας φύσιν καὶ μὲ τὴν πνευματικὴ δωρεὰ τῆς χάριτος θεοποιεῖ τὴ φύσιν μας ποῦ ἁμάρτησε. Εἶναι ἀκόμα σκηνοπηγία, ἐπειδὴ εἶναι παγίωσις τῆς ἀτρεψίας μας στὸ καλὸ κατὰ μίμησιν τοῦ Θεοῦ καὶ δεσμός ποῦ μᾶς συγκρατεῖ στὴ μεταποίησίν μας πρὸς τὴν ἀθανασία.

Ὅτι τῶρα ὁ Θεὸς εὐχαριστιέται μὲ σφαγὲς ἄλογων ζώων καὶ ραντισμοὺς μὲ αἵματα καὶ μᾶς παρέχει κατὰ κάποιον τρόπο μισθὸν γιὰ τὴ λατρεία μας τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων, ἂν θεωρήσομε τὴ Γραφὴν μὲ φυσικὸν τρόπο δὲν τὸ πιστεύομε, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦμε κατὰ λάθος νὰ λατρεύομε ἐμπαθὴ Θεόν, ἀφοῦ θὰ τὸν κάνομε νὰ ἐπιθυμεῖ σφοδρὰ καὶ μ' ἐμπάθεια πράγματα ποῦ ἂν δοῦμε καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὰ ἐπιθυμοῦν μὲ πάθος, τοὺς κατηγοροῦμε ὡς ἀκόλαστους καὶ ἀκρατεῖς. Γιατὶ θυσίαι πνευματικὲς δεχόμεσθε ὄχι μόνον τὴ νέκρωσιν τῶν παθῶν, ὅταν τὰ σφάζομε μὲ τὸ μαχαίρι τοῦ Πνεύματος, ποῦ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ¹⁶, καθὼς καὶ τὴν κατὰ πρόθεσιν κίνησιν ὅλης τῆς σαρκικῆς ζωῆς σὰ νὰ ἴναι αἷμα (τῆς θυσίας), ἀλλὰ καὶ τὴν προσφορὰν τῶν ἡθῶν τῆς εὐσεβοῦς ζωῆς καὶ ὄλων τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ποῦ ἀφιερώνονται στὸ Θεὸν καὶ στὴ φωτιὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, καὶ γίνονται ὀλοκαύτωμα γιὰ τὴ θείαν μακαριότητα.

Ἔτσι βλέποντας φυσικῶς καθένα ἀπὸ τὰ σύμβολα ποῦ ὑπάρχουν στὴ Γραφή, σὰν στὸ βουνόν, στὸ ὕψος τῆς μυστικῆς

16. Ἐφ. 6,17.

535 ρίας, καθάπερ ἄνδρας ἑπτὰ τῶν υἱῶν Σαούλ, τὴν χρονικὴν ἀποκτένομεν καὶ πρόσκαιρον τοῦ νόμου παράδοσιν καὶ ἀφανίζομεν τὸν Σαούλ, τουτέστι τὸν ἐν μόνῳ τῷ ρητῷ τῆς Γραφῆς χοῖκὸν νοῦν, «τοῦ μὴ ἐστάναι αὐτὸν ἐν παντὶ ὀρίῳ Ἰσραῆλ», τουτέστι τῷ τρόπῳ θεωρίας πνευματικῆς. Οὗτος γὰρ ζῶν ἐπ' ἀλη-
 540 θείας συντελεῖ καὶ διώκει⁽⁴⁸⁾ καὶ ἀπόλλυσι, σαρκὶ μόνῃ τὸν νόμον περιγράφων, τοὺς κατὰ φύσιν λόγους καὶ λογισμούς, τιμῶν ὡς θεῖα τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἅπερ οἱ κατὰ φύσιν λογισμοί, λαμβάνοντες ἄδειαν ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ Πνεύματος, ἀποκτένου-
 545 δὲ θερισμοῦ κριθῶν ἐστὶν ἢ κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν μετὰ τινος συμμέτρου λόγου τῶν ἀρετῶν συλλογῆ, καθ' ἣν τὸ γεῶδες τῶν Γραφῶν ἀποκτένεσθαι πέφυκε καὶ πᾶν χοῖκὸν παντελῶς ἀφανίζεσθαι κίνημα. Ἄμα γὰρ τις τὴν τῶν ἀρετῶν λογικῶς μετάλθοι φιλοσοφίαν⁽⁴⁹⁾, ἅμα καὶ τὴν τῶν Γραφῶν
 550 πρὸς τὸ Πνεῦμα φυσικῶς μετήνεγκεν ἐκδοχὴν, ἐν καινότητι πνεύματος πρακτικῶς διὰ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων τῷ Θεῷ λατρεύων, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος, διὰ τῆς κατ' αἴσθησιν πρὸς σῶμα ταπεινοτέρας τοῦ νόμου παραδοχῆς, τροφεὺς παθῶν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους γινόμενος καὶ ἀμαρτίας θεραπευτής.

555 Πράξει γὰρ χρή, διὰ τῶν κατὰ φύσιν λογισμῶν, τὴν ἐμπαθῆ καὶ σωματικὴν τοῦ νόμου διάνοιαν διαχειρίζεσθαι, καθὼς ὁ τῆς Γραφῆς ὑφηγεῖται λόγος, φάσκων· «καὶ ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς τοὺς δύο υἱοὺς Ρεσφᾶς θυγατρὸς Ἀἴα παλλακῆς τοῦ Σαούλ, τὸν Ἐρμονθὶ καὶ τὸν Μεμφιβοσθέ, καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς τῆς Με-
 560 ρῶβ τῆς θυγατρὸς Σαούλ, οὓς ἔτεκε τῷ Ἐσδριήλ, καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ἐν χειρὶ τῶν Γαβαωνιτῶν. Χεὶρ ἐστὶ τῶν Γαβαωνιτῶν⁽⁵⁰⁾ ἢ κατ' ἀρετὴν πράξις τῶν φυσικῶν λογισμῶν, δι' ἧς υἱοὶ Ρεσφᾶς Ἐρμονθὶ καὶ Μεμφιβοσθέ, τουτέστιν ἢ ἐκ τῆς ἐν

θεωρίας, θανατώνομε, σὰν ἑπτὰ ἄνδρες ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Σαούλ, τὴν πρόσκαιρη παράδοση τοῦ νόμου καὶ ἀφανίζομε τὸ Σαούλ, δηλαδὴ τὸ χοϊκὸ νοῦ πὺ ὑπάρχει στὸ γράμμα τῆς Γραφῆς μόνο, ὥστε νὰ μὴ σταθεῖ πουθενὰ μέσα στὰ ὄρια τοῦ Ἰσραήλ, δηλαδὴ στὴν περιοχὴ τῆς πνευματικῆς θεωρίας. Αὐτὸς δηλαδὴ, ζώντας στ' ἀλήθεια, σκοτώνει καὶ καταδιώκει καὶ ἐξο- ντώνει περιορίζοντας στὴ σάρκα μόνο τὸ νόμο, τοὺς σύμφω- νους μὲ τὴ φύση λόγους καὶ λογισμούς, τιμώντας ὡς θεῖα τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας¹⁷, τὰ ὅποια οἱ σύμφωνοι μὲ τὴ φύση λογισμοὶ παίρνοντας ἄδεια ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ πνεύματος τὰ φονεύουν αὐ- τοστιγμὴ καὶ τὰ θανατώνουν ὅταν ἀρχίζει ὁ θερισμὸς τῶν κρι- θαριῶν. Ἀρχὴ τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθαριῶν εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πρακτικὴ φιλοσοφία μὲ κάποιο σύμμετρο λόγο, κατὰ τὴν ὁποία εἶναι φυσικὸ νὰ θανατώνεται τὸ γεῶδες στοιχεῖο τῆς Γραφῆς καὶ κάθε χοϊκὸ κίνημα νὰ ἀφανίζεται τε- λείως. Γιατὶ μόλις κάποιος ἐπιδοθεῖ λογικὰ στὴν ἄσκηση τῶν ἀρετῶν, ταυτόχρονα μεταφέρει φυσικῶς καὶ τὴν ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν πρὸς τὸ πνεῦμα λατρεύοντας τὸ Θεὸ στὴν πράξη μὲ τὰ ὑψηλὰ θεωρήματα στὴ νέα ζωὴ τοῦ Πνεύματος καὶ ὄχι στὴν παλαιότητα τοῦ γράμματος¹⁸ μὲ τὴν ταπεινότερη ἀποδοχὴ τοῦ νόμου κλίνοντας στὴν αἴσθησι καὶ στὸ σῶμα, ὅποτε γίνεται, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι, τροφέας παθῶν καὶ λάτρης τῆς ἁμαρτίας.

Πρέπει λοιπὸν στὴν πράξη νὰ ρυθμίζει κανεῖς μὲ τοὺς κατὰ φύση λογισμοὺς τὴν ἐμπαθὴ καὶ σωματικὴ διάνοια τοῦ νόμου, ὅπως ὑποδεικνύει ὁ λόγος τῆς Γραφῆς λέγοντας: «καὶ πῆρε ὁ βασιλιάς τοὺς δύο υἱοὺς τῆς Ρεσφᾶ, τῆς κόρης τοῦ Ἀιᾶ, παλλα- κῆς τοῦ Σαούλ, τὸν Ἐρμονθὶ καὶ τὸ Μεμφιβοσθέ, καὶ τοὺς πέ- ντε υἱοὺς τῆς Μερῶβ, τῆς κόρης τοῦ Σαούλ, πὺ γέννησε στὸν Ἐσδριήλ, καὶ τοὺς παρέδωσε στὰ χέρια τῶν Γαβαωνιτῶν». Χέ- ρια τῶν Γαβαωνιτῶν εἶναι ἡ πραγματοποίησι σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴ τῶν φυσικῶν λογισμῶν, μὲ τὴν ὁποία σκοτώνονται οἱ

17. Ρωμ. 1,26,27.

18. Ρωμ. 7,6.

μόνη τῇ προφορᾷ τοῦ λόγου σωματικῆς τοῦ νόμου διδαχῆς γεν-
 565 νωμένη τῶν παθῶν ἐνέργεια καὶ ἡ τῶν λογισμῶν ἀκόλαστος
 κίνησις, ἀποκτένονται. Πρὸς δὲ καὶ οἱ πέντε υἱοὶ τῆς Μερῶβ,
 τουτέστιν οἱ ἐκ τῆς τρυφῆς γεννώμενοι κατὰ τὴν παρὰ φύσιν
 τῆς ἐνεργείας χρῆσιν ἀκόλαστοι πέντε τρόποι τῶν πέντε αἰσθή-
 σεων, οὗς ἀποκτένειν ἐπιτοαυτὸ πέφυκεν ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει
 570 τῆς πνευματικῆς θεωρίας, ἐν ἀρχῇ θερισμοῦ κριθῶν, ὅπερ
 ἐστὶν ἐν προοιμίῳ τῆς κατ' ἀρετὴν πράξεως, ἢ τῆς κατὰ φύσιν
 εὐσεβοῦς θεωρίας, πᾶς νοῦς κατὰ Θεὸν ὑψηλὸς καὶ μετέωρος,
 κατὰ τὸ αὐτὸ τὴν τε τῶν παθῶν κατασφάττων ἐνέργειαν καὶ
 τὴν τῶν λογισμῶν ἄσχημον κίνησιν. Πρὸς δὲ καὶ τοὺς κατὰ
 575 παράχρησιν τῆς τῶν αἰσθήσεων ἐνεργείας ἀκολάστους τρό-
 πους.

«Καὶ ἔπεσον», φησὶν, «ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ ἐπτὰ καὶ ἐθανατώ-
 θησαν ἐν ἀρχῇ θερισμοῦ κριθῶν. Καὶ ἔλαβε Ρεσφὰ θυγάτηρ
 Ἄϊα τὸν σάκκον καὶ διέστρωσεν αὐτὸν ἐαυτῇ ἐπὶ τὴν πέτραν,
 580 ἕως ἕσταξεν ἐπ' αὐτοὺς ὕδατα Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ». Ρεσφά, κα-
 θὼς ἔφην, ἐστὶν ἐρμηνευομένη ἄδρος στόματος, ὅπερ ἐστὶν ἡ
 κατὰ μόνην τοῦ λόγου προφορὰν σωματικὴ τοῦ νόμου διδαχῆ, ἢ
 μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἐξ αὐτῆς γεννωμένων παθῶν, καὶ τὴν
 φανέρωσιν τὴν ἐν ὄρει τῷ ὕψει γενομένην τῆς φυσικῆς θεω-
 585 ρίας^(ρ¹) ἐν τῇ τοῦ καθ' ἕκαστον καρδίᾳ τῶν αὐτῇ προκατειλημ-
 μένων, καθάπερ σάκκον τὴν μετάνοιαν στρώννυσιν ἐπὶ τὴν πέ-
 τραν (λέγω δὴ τὸν λόγον τῆς κατὰ Κύριον πίστεως), τὸν ἐν
 πνεύματι διὰ τῆς μετανοίας κατὰ Χριστὸν ἐπιμελουμένη θε-
 σμῶν, ἔχουσα κατ' ὀφθαλμοὺς ἡμέρας καὶ νυκτὸς διὰ τῆς
 590 μνήμης, ὡς τέκνα, τὴν ἐν σαρκὶ τοῦ νόμου προτέραν ἀναγωγὴν,
 ἕως στάξουσιν ὕδατα Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστιν ἕως κατα-
 πεμφθῶσιν αἱ θεῖαι τῶν Γραφῶν γνώσεις ἐκ τοῦ ὕψους τῆς
 πνευματικῆς θεωρίας^(ρ²), αἱ σβεστικαὶ μὲν τῶν παθῶν, ἀνανε-
 ωτικαὶ δὲ τῶν ἀρετῶν. Πέφυκε γὰρ ἡ τοῦ νόμου μάθησις πρὸς

υιοὶ τῆς Ρεσφὰ Ἑρμονθὶ καὶ Μεμφιβοσθέ, δηλαδὴ ἡ ἐνέργεια τῶν παθῶν, ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴ σωματικὴ διδαχὴ τοῦ νόμου ποὺ περιορίζεται στὰ λόγια μόνο καὶ τὴν ἀκόλαστη κίνηση τῶν λογισμῶν. Μαζὶ μ' αὐτοὺς σκοτώνονται καὶ οἱ πέντε υιοὶ τῆς Μερῶβ, δηλαδὴ οἱ ἀκόλαστοι πέντε τρόποι τῶν πέντε αἰσθήσεων ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ τὴν τρυφὴ κατὰ τὴν παραφύση χρῆση τῆς ἐνέργειας, τοὺς ὁποίους μὲ μιά, ὡς ἀπὸ τὴ φύση του, τοὺς σκοτώνει, σὰν στὸ βουνό, στὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς θεωρίας, στὴν ἀρχὴ τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθαριῶν, ποὺ σημαίνει στὰ προοίμια τῆς πραγματοποίησης τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κατὰ φύση εὐσεβοῦς θεωρίας, κάθε νοῦς κατὰ Θεὸν ὑψηλὸς καὶ οὐράνιος, κατασφάζοντας ταυτόχρονα καὶ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν καὶ τὴν ἀμορφη κίνηση τῶν λογισμῶν. Καὶ συνάμα καὶ τοὺς ἀκόλαστους τρόπους ποὺ κάνουν κακὴ χρῆση τῆς ἐνέργειας τῶν αἰσθήσεων.

«Κι ἔπесαν», λέει, «μὲ μιά καὶ οἱ ἑφτὰ καὶ θανατώθηκαν στὴν ἀρχὴ τοῦ θερισμοῦ τῶν κριθαριῶν. Καὶ ἡ Ρεσφὰ, ἡ κόρη τοῦ Ἄια, πῆρε τὸ σάκκο καὶ τὸν ἔστρωσε πάνω στὴν πέτρα, ὡσότου ἔπесαν σ' αὐτὸν τὰ νερὰ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν οὐρανό». Ρεσφὰ, ὅπως εἶπα, ἐρμηνεύεται 'δρόμος στόματος', ποὺ σημαίνει σωματικὴ διδαχὴ τοῦ νόμου μόνο μὲ τὴν προφορὰ τῶν λόγων, ἡ ὁποία μετὰ τὸ θάνατο τῶν παθῶν ποὺ γεννᾶ καὶ τὴ φανέρωση τῆς φυσικῆς θεωρίας ποὺ ἔγινε στὸ ὄρος στὸ ὕψος μέσα στὴν καρδιὰ καθενὸς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχε ἀπὸ πρῶτα κυριέψει, στρώνει, σὰν σάκκο, τὴ μετάνοια πάνω στὴν πέτρα (κι ἐνοῶ βέβαια τὴ διδασκαλία τῆς πίστες στὸν Κύριο), φροντίζοντας μὲ τὴ μετάνοια γιὰ τὰ πνευματικὰ δεσμὰ ἐν Χριστῷ. Εἶχε μπροστὰ στὰ μάτια τῆς μὲ τὴ μνήμη, μέρα καὶ νύχτα, σὰν παιδιὰ, τὴν προηγούμενη σαρκικὴ ἐξήγηση τοῦ νόμου, ὥσπου ἔπесαν τὰ νερὰ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν οὐρανό, δηλαστὴ ὥσπου στάλθηκαν στὴ γῆ οἱ θεῖες γνώσεις τῶν Γραφῶν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς θεωρίας ποὺ σβήνουν τὰ πάθη κι ἀνανεώνουν τὶς ἀρετές. Γιατὶ εἶναι φυσικὸ ἡ μάθηση τοῦ νόμου, πηγαίνοντας

595 Χριστὸν τὸν ἀληθῆ καὶ στερρὰν πέτραν διὰ τῆς μετανοίας προσ-
χωροῦσα, τὸν θεῖον τῆς πνευματικῆς τῶν Γραφῶν γνώσεως
ὑετὸν ὑποδέχεσθαι, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως Δαβίδ,
τουτέστι 'τοῦ ἰσχυροῦ τὴν δρασιν' νοῦ. Φησὶ γάρ· «καὶ ἐποίησε
πάντα ὅσα ἀνετείλατο ὁ βασιλεύς. Καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς τῇ γῆ
600 μετὰ ταῦτα».

Οὐκοῦν ἡ τῶν θείων Γραφῶν μάθησις κατὰ τὴν ἐντολὴν
Δαβίδ τοῦ βασιλέως (τουτέστι τοῦ πνευματικοῦ νόμου ἢ τοῦ
ἰσχυροῦ τὴν δρασιν νοῦ), διὰ μέσης τῆς μετανοίας, ἧς ὁ σάκκος
ὑπάρχει σύμβολον, κατὰ τὴν πράξιν τῶν ἀρετῶν, ἐπὶ τὴν πέ-
605 τραν, ἡγουν Χριστόν, μεταφερομένη, τὸν θεῖον ἐκκαλεῖσθαι τῆς
γνώσεως πέφυκεν ὑετόν, ἐπακοῦσαί τε τὸν Θεὸν τῇ γῆ τῆς
καρδίας εἴωθε δυσωπεῖν καὶ δοῦναι θεῖους χαρισμάτων ὄμ-
βρους καὶ τῶν ἐν δικαιοσύνη καρπῶν χορηγήσαι τὴν ἀφθονίαν
καὶ λῦσαι τὴν καθάπερ λιμὸν τὴν προλαβοῦσαν τῶν θείων
610 ἀγνωσίαν, καὶ ποιῆσαι χώραν πλήρη τῶν πνευματικῶν ἀγα-
θῶν, τὴν ψυχὴν σίτῳ βρίθουσαν καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ· τῷ μὲν
ὡς λόγῳ πρακτικῆς γνώσεως στηριζομένην⁽⁵³⁾, τῷ δὲ ὡς θείῳ
πόθῳ καὶ ἀνανεωτικῷ τῆς κατ' ἔφεσιν πρὸς Θεὸν ἐνωτικῆς ζέ-
σεως εὐφραινομένην⁽⁵⁴⁾, τῷ δὲ ὡς λείῳ καὶ ὀμαλῷ⁽⁵⁵⁾ καὶ
615 διαυγεῖ καὶ φωτιστικῷ καὶ παντὸς γεώδους ἐλευθέρῳ κινήμα-
τος, τῆς ἀπαθείας τρόπῳ τε καὶ λόγῳ τὸ πρόσωπον ἰλαρυνομέ-
νην τῶν ἀρετῶν⁽⁵⁶⁾.

Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς, κατὰ τὸν μέγαν Δαβίδ, ἀφανίσωμεν τὸν
Σαοὺλ ἐκ παντὸς ὀρίου Ἰρσαήλ, τουτέστι τὸν γεώδη καὶ σωμα-
620 τικὸν τοῦ νόμου θεσμόν, ἡγουν τὸν ἰουδαϊκὸν τῆς λατρείας τρό-
πον, καὶ τὸν ἐν μόνῳ τῷ ρητῷ πρόχειρον τῆς ὅλης Γραφῆς καὶ
σωματικώτερον νοῦν, ἐκ παντὸς τρόπου θεωρητικῆς μυσταγω-
γίας, καὶ μετέλθωμεν πρὸς τὴν πνευματικὴν τῶν νοουμένων

μέ τῆ μετάνοια κοντὰ στο Χριστό, τὴν ἀληθινὴ καὶ στερεὰ Πέ-
τρα, νὰ δέχεται τὴ θεία βροχὴ τῆς πνευματικῆς γνώσης τῶν
Γραφῶν σύμφωνα με τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλιᾶ Δαβίδ, δηλαδὴ
τοῦ νοῦ 'ποῦ ἔχει ἰσχυρὴ ὄραση'. Γιατὶ λέει· «καὶ ἔκανε ὅλα
ὅσα διάταξε ὁ βασιλιάς. Κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεὸς ἄκουσε τὴν
κραυγὴ τῆς γῆς»¹⁹.

Ἐπομένως ἡ μάθησις τῶν θείων Γραφῶν σύμφωνα με τὴν
ἐντολὴ τοῦ βασιλιᾶ Δαβίδ (δηλαδὴ τοῦ πνευματικοῦ νόμου ἢ
τοῦ ἰσχυροῦ στὴν ὄραση νοῦ) διαμέσου τῆς μετάνοιας, ποῦ συμ-
βολίζει ὁ σάκκος καὶ μεταφέρεται κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀρε-
τῶν πάνω στὴν πέτρα, δηλαδὴ τὸ Χριστό, εἶναι φυσικὸ νὰ κά-
νει ἔκκληση στὴ θεία βροχὴ τῆς γνώσης καὶ συνήθως παρακα-
λεῖ τὸ Θεὸ νὰ ἐπακούσει στὴν κραυγὴ τῆς γῆς-καρδιᾶς καὶ νὰ
δώσει θεῖες βροχὲς χαρισμάτων καὶ νὰ χορηγήσει τὴν ἀφθονία
τῶν καρπῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ διαλύσει τὴν προηγούμενη
ἀγνωσία τῶν θείων ποῦ εἶχε πέσει σὰν πείνα καὶ νὰ ξεχειλίσει
τὴ χώρα ἀπὸ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ὥστε ἡ ψυχὴ νὰ γίνῃ κατὰμε-
στη ἀπὸ σιτᾶρι καὶ κρασί καὶ λάδι²⁰. με τὸ σιτᾶρι, ὡς στηριζό-
μενη με τὸ λόγο τῆς πρακτικῆς γνώσης· με τὸ κρασί, ὡς εὐ-
φραίνόμενη με τὸν θεῖο καὶ ἀνανεωτικὸ πόθο τῆς ἐκούσιας θέρ-
μης πρὸς τὸ Θεό· καὶ με τὸ λάδι, ποῦ εἶναι ἀπαλὸ καὶ μαλακὸ καὶ
διαυγὲς καὶ φωτιστικὸ κι ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε γήινη κίνησι, ὡς
ἔχοντας ἴλαρὸ τὸ πρόσωπο τῶν ἀρετῶν καὶ με τὸν τρόπο καὶ τὸ
λόγο τῆς ἀπάθειας.

Ἄλλὰ κι ἐμεῖς, σύμφωνα με τὸ μεγάλο Δαβίδ, ἂς ἀφανίσο-
με τὸ Σαοὺλ ἀπὸ ὁποιοδήποτε σημεῖο τῆς χώρας τοῦ Ἰσραήλ,
δηλαδὴ τὸν γεώδη καὶ σωματικὸ νόμο (ποῦ εἶχε δοθεῖ), ἤτοι
τὸν ἰουδαϊκὸ τρόπο λατρείας, καὶ τὸ ἐπιφανειακὸ καὶ σωματι-
κότερο νόημα στο γράμμα μόνο τῆς Γραφῆς ἂς τὸ βγάλομε ἔξω
ἀπὸ κάθε τρόπο θεωρητικῆς μυσταγωγίας, κι ἂς μεταβοῦμε
στὴν πνευματικὴ ἐκθέωσι τῶν νοουμένων, κι ἂς συμφιλιωθοῦ-

19. Α' Κορ. 10,4.

20. Ψαλμ. 103,15.

ἐκθέωσιν καὶ περιποιησώμεθα τοὺς Γαβαωνίτας, τουτέστι τοὺς
 625 κατὰ φύσιν τῶν ὄντων λόγους, οὗς ἀπαθείς διетήρησεν ὁ ἀλη-
 θινὸς κληροδότης τῶν θείων ἐπαγγελιῶν Ἰησοῦς, δι' οὗς ἀναι-
 ρουμένους ὑπὸ Σαούλ, τὸν θεῖον ἀνέσχε τῆς μυστικῆς γνώσεως
 ὑετὸν ὁ Θεός· καὶ ἀποκτείνωμεν δι' αὐτῶν τῶν Γαβαωνιτῶν,
 τῆς φυσικῆς δηλαδὴ θεωρίας, ὡσπερ ἄνδρας ἑπτὰ τῶν υἱῶν
 630 Σαούλ, τὴν ἐμπαθῆ τοῦ νόμου, πρόσυλόν τε καὶ χρονικὴν ἐκδο-
 χήν, ἣν τίκτειν πέφυκεν ἡ Ρεσφά, 'στόματος' ὑπάρχουσα 'δρό-
 μος' (ὅπερ ἐστὶν ἡ σωματικὴ τοῦ νόμου μάθησις), καὶ ἡ Με-
 ρῶβ, 'πλησμονὴ φάρυγγος' ἐρμηνευομένη, τουτέστιν ἡ τρυφὴ
 τῆς γαστρός. Ἡ μὲν τὸν Μεμφιβοσθὲ τίκτουσα καὶ τὸν Ἑρμον-
 635 θι (τὸν μὲν 'αἰσχύνη στόματος' ἐρμηνευόμενον, τὸν δὲ 'ἀνάθεμα
 αὐτῶν'), ἤγουν τὴν ἕξιν τῶν παθῶν καὶ τὴν ἐνέργειαν· ἡ δὲ
 τοὺς πέντε υἱοὺς τῷ Ἐσδριήλ, τῷ θεωρητικῷ δηλαδὴ τῆς ψυ-
 χῆς μέρει, τοὺς κατὰ παράχρησιν ἐμπαθείς πέντε τρόπους τῶν
 ἐν ἡμῖν αἰσθήσεων, οὗς διὰ τῆς φυσικῆς ἀναιροῦντες θεωρίας,
 640 ὠργισμένον τὸν Θεὸν ἰλεούμεθα, πρὸς τὸ πνεῦμα μετενεχθέντες
 ὑπὸ τοῦ γράμματος, καὶ τοὺς θεῖους ἐκκαλούμεθα τῆς γνώσεως
 ὁμβρους καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς δαψιλῶς τῆς δικαιοσύνης καρπῶν
 ἀπολαύομεν. Τὸ γὰρ γράμμα τοῦ νόμου, καθάπερ τινὰ Σαούλ, ἡ
 τὴν ἐκ τοῦ γράμματος γεννωμένην πράσυλον ἐκδοχὴν τοῖς χοι-
 645 κοῖς τὴν διάνοιαν, ὡς τέκνα Σαούλ καὶ ἔκγονα, διὰ μέσης τῆς
 φυσικῆς θεωρίας πρὸς τὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς μυσταγωγίας
 ἀναγαγόντες πᾶν σωματικὸν τοῦ νόμου καὶ πρόσκαιρον νόημα,
 καὶ κυριώτερον εἰπεῖν, χοϊκὸν ἀποκτείνωμεν, εἴπερ καὶ ἡμεῖς
 μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸν Σαούλ μεμισήκαμεν καὶ ἐξουδενώκαμεν ἀ-
 650 τόν, τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπὶ Ἰσραὴλ, ἤγουν τὸν κατὰ σάρκα προ-
 φανῆ τῆς Γραφῆς τρόπον, τουτέστι τὸν Ἰουδαισμόν, ἀπώσάμε-
 θα, τοῦ μὴ βασιλεύειν πρὸς σαρκὸς δουλείαν τῆς ἐν ἡμῖν νοεράς
 δυνάμεως.

με μὲ τοὺς Γαβαωνῖτες, δηλαδὴ τοὺς φυσικοὺς λόγους τῶν ὄντων, ποὺ τοὺς διαφύλαξε ἀπαθεῖς ὁ κληροδότης τῶν θείων ἐπαγγελιῶν Ἰησοῦς²¹, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων, ὅταν τοὺς σκότωσε ὁ Σαοὺλ, ὁ Θεὸς ἐμπόδισε τὴ θεία βροχὴ τῆς μυστικῆς γνώσης. Κι ἅς θανατώσομε μὲ αὐτοὺς τοὺς Γαβαωνῖτες, δηλαδὴ τὴ φυσικὴ θεωρία, σὰν ἐφτὰ ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Σαοὺλ, τὴν ἐμπαθὴ καὶ ὑλόφρονη καὶ χρονικὴ ἐρμηνεία τοῦ νόμου, τὴν ὁποία ὡς ἀπὸ τὴ φύση τῆς γεννᾶ ἢ Ρεσφά, 'ὁ δρόμος τοῦ στόματος' (ποὺ σημαίνει τὴ σωματικὴ μάθησις τοῦ νόμου), καὶ ἡ Μερῶβ, ποὺ ἐρμηνεύεται 'πλησμονὴ φάρυγγα', δηλαδὴ ἀπόλαυσις τῆς κοιλιᾶς. Ἡ πρώτη γεννῶντας τὸν Μεμφιβοσθὲ καὶ τὸν Ἑρμονθι (ὁ ἕνας ἐρμηνεύεται 'ντροπὴ τοῦ στόματός του', καὶ ὁ ἄλλος 'ἀνάθεμά τους'), δηλαδὴ τὴ συνήθεια τῶν παθῶν καὶ τὴν ἐνέργεια, καὶ ἄλλη γεννῶντας τοὺς πέντε υἱοὺς στὸν Ἑσδριήλ, στὸ θεωρητικὸ δηλαδὴ μέρος τῆς ψυχῆς, τοὺς ἐμπαθεῖς πέντε τρόπους μὲ παραβίασις τῆς σωστῆς χρήσις τῶν αἰσθήσεων μας. Αὐτούς, ἀναιρῶντας τοὺς μὲ τὴ φυσικὴ θεωρία, ἐξιλεώνομε τὸν Θεὸ ὅταν εἶναι ὀργισμένος, περνῶντας ἀπὸ τὸ γράμμα στὸ Πνεῦμα, ἐπικαλούμαστε τὶς θεῖες βροχὲς τῆς γνώσις καὶ ἀπολαμβάνομε τοὺς πλούσιους χάρη σ' αὐτὴν καρποὺς τῆς δικαιοσύνης. Τὸ γράμμα δηλαδὴ τοῦ νόμου, σὰν κάποιος Σαοὺλ, ἢ τὴν φιλόουλη ἔννοια ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὸ γράμμα στοὺς γήϊνους στὸ νοῦ, σὰν παιδιὰ κι ἀπογόνους τοῦ Σαοὺλ, ἀνεβάζοντας μὲσω τῆς φυσικῆς θεωρίας στὸ ὕψος τῆς πνευματικῆς μυσταγωγίας, σκοτώνομε κάθε σωματικὸ καὶ πρόσκαιρο καὶ πιὸ κυριολεκτικὰ, κάθε γήινο νόημα τοῦ νόμου, ἀν βέβαια μαζὶ μὲ τὸ Θεὸ ἔχουμε μισήσει κι ἐμεῖς τὸ Σαοὺλ καὶ τὸν ἐξοντώσαμε, ὥστε νὰ μὴ βασιλεύει στὸν Ἰσραήλ²², δηλαδὴ ἀν ἀπωθήσαμε τὴν κατὰ σάρκα ἀντίληψη τῆς Γραφῆς ποὺ βλέπομε μὲ τὰ μάτια, δηλαδὴ τὸν Ἰουδαϊσμό, γιὰ νὰ μὴ βασιλεύει στὴ μέσα μας νοερὴ δύναμη πρὸς ὑποταγὴ στὴ σάρκα.

21. Ἰησ. Ναυῆ 9,20.

22. Α' Βασ. 16,1.

Δεῖ γὰρ τὸν Σαοὺλ (ἤγουν τὸν σωματικὸν τοῦ νόμου θε-
 655 σμὸν) μισηθῆναι⁽⁵⁶⁾ καὶ ἀπωσθῆναι τῆς βασιλείας, ὡς τὸν
 Ἄγαγ βασιλέα Ἀμαλήκ, καὶ τὰ πίονα τῶν ποιμνίων καὶ βουκο-
 λίων καὶ τὴν ἀμπελον καὶ τὴν ἐλαίαν (τὰ τοῦ θυμοῦ λέγω καὶ
 τῆς ἐπιθυμίας ὑπεκκαύματα, καὶ τὰ περιποιητικὰ τῆς τρυφῆς
 αἷτια) περιποιούμενον, καὶ αὐτὸν ζῶντα τὸν Ἄγαγ πρὸς τὴν γῆν
 660 μεταφέροντα τῆς ἐπαγγελίας (τουτέστι «τὸν μόσχον», ἤγουν τὸ
 χοϊκὸν φρόνημα τῆς σαρκός), εἰς τὸν τῆς θείας ἐπιγνώσεως τό-
 πον, λέγω δὴ τὴν καρδίαν· ἴσχυος γὰρ ὁ Ἄγαγ ἐρμηνεύεται·
 ἴσχυος ἐκεῖνος τυχόν, ὃν ὁ μωρὸς καὶ ἀσύνετος Ἰσραήλ⁽⁵⁷⁾
 κατὰ τὴν ἔρημον χωνεύσας ἐθεοποίησε καὶ τῆς θείας θεραπείας
 665 τὴν ἡδονὴν τῆς γαστρὸς προετίμησεν, ὄντινα μόσχον Μωϋσῆς
 ἀφανίζει καὶ Σαμουήλ· ὁ μὲν λεαίνων καὶ διασπείρων ὑπὸ τὸ
 ὕδωρ, ὁ δὲ μαχαίρα πνευματικῆ κατασφάττων, τουτέστιν ἡ
 ζῶσα καὶ ἐνεργῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις (τοῦτο γὰρ Μωϋ-
 σῆς), καὶ ἡ διὰ τῶν ἐντολῶν ὑπακοὴ τοῦ Θεοῦ (τοῦτο γὰρ Σα-
 670 μουήλ). Μωϋσῆς γὰρ ὕδωρ ἐρμηνεύεται ἴσχυρων, καὶ Σα-
 μουήλ ὑπακοὴ Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ πίστις ἀληθῆς καὶ βίος ἐνθεος.

Οὐκοῦν τὸ κράτος τῆς ἀμαρτίας, ἤγουν τὸ φρόνημα τῆς
 σαρκός, ἡ χάρις ἀφανίζειν πέφυκε τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἡ
 κατ' ἐνέργειαν ὑπακοὴ τῶν θείων ἐντολῶν ἀποκτένει τῆ μα-
 675 χαίρα τοῦ Πνεύματος (ἤγουν τῷ ῥήματι τῆς θείας ἐν Πνεύματι
 γνώσεως), βοῶσα μυστικῶς πρὸς τὸ πάθος τῆς ἀμαρτίας, ὡς ὁ
 μέγας πρὸς τὸν Ἄγαγ Σαμουήλ· «καθὼς ἠτέκνωσε γυναῖκας ἡ
 μάχαιρά σου, ἀτεκνωθήσεται σήμερον ἐκ γυναικῶν ἡ μήτηρ
 σου». Πολλὰς γὰρ τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας, ὡς ἐν μαχαίρα,
 680 τῷ λείψ τῆς ἡδονῆς λογισμῷ ἠτέκνωσεν ἀρετάς. Τῆς μὲν γὰρ
 σωφροσύνης διὰ τῆς ἀκρασίας ἀποκτένει τὰ σπέρματα, τῆς δι-

Ὁ Σαούλ, δηλαδή ὁ σωματικὸς θεσμὸς τοῦ νόμου, πρέπει νὰ μισηθεῖ καὶ νὰ παραμεριστεῖ ἀπὸ τὴ βασιλεία, ὅπως ὁ Ἀγάγ, ὁ βασιλιάς τῶν Ἀμαληκιτῶν, ποὺ φροντίζει τὰ παχιά του πρόβατα καὶ γελάδια καὶ τὰ ἀμπέλια καὶ τὶς ἐλιές (ἐννοῶ τὰ προσανάμματα τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τὰ αἷτια ποὺ προκαλοῦν τὴν τρυφή)²³, καὶ νὰ μεταφερθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ἀγάγ ζωντανὸς στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας (δηλαδή ὁ μόσχος, ἤτοι τὸ χοϊκὸ φρόνημα τῆς σάρκας), στὸν τόπο τῆς θείας ἐπίγνωσης, ἐννοῶ βέβαια τὴν καρδιά. Γιατὶ ὁ Ἀγάγ ἐρμηνεύεται 'μόσχος', ἐκεῖνος ὁ μόσχος ἴσως, ποὺ ὁ μωρὸς κι ἀνόητος Ἰσραὴλ χύνοντάς τον στὸ μέταλλο τὸν θεοποίησε στὴν ἔρημο καὶ ἐπροτίμησε τὴν ἡδονὴ τῆς κοιλιᾶς ἀπὸ τὴ θεία λατρεία²⁴. Τὸν μόσχο αὐτὸ τὸν ἀφανίζουν ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Σαμουήλ· ὁ ἕνας λιανίζοντάς τον καὶ σκορπίζοντάς τον κάτω ἀπὸ τὸ νερό, καὶ ὁ ἄλλος σφάζοντάς τον μὲ τὴν πνευματικὴ μάχαιρα²⁵, δηλαδή ἡ ζωντανὴ καὶ ἐνεργὸς χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος (γιατὶ αὐτὸ εἶναι ὁ Μωυσῆς), καὶ ἡ ὑπακοὴ πρὸς τὸ Θεὸ μέσω τῶν ἐντολῶν (αὐτὸ εἶναι ὁ Σαμουήλ). Γιατὶ Μωυσῆς σημαίνει 'νερὸ ποὺ σπαρταρᾷ' καὶ Σαμουήλ 'ὑπακοὴ στὸ Θεό', πράγμα ποὺ εἶναι πίστη ἀληθινὴ κι ἐνθεὸς βίος.

Ἐπομένως τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, δηλαδή τὸ φρόνημα τῆς σάρκας, τὸ ἀφανίζει, ὡς ἀπὸ τὴ φύση της, ἡ χάρις τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ ἡ ἐνεργὸς ὑπακοὴ στὶς θεῖες ἐντολές τὸ σκοτώνει μὲ τὴ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος (δηλαδή μὲ τὸ λόγο τῆς θείας πνευματικῆς γνώσης), φωνάζοντας μυστικᾶ στὸ πάθος τῆς ἁμαρτίας, ὅπως ὁ μέγας Σαμουήλ πρὸς τὸν Ἀγάγ· «ὅπως τὸ μαχαίρι σου στέρησε τὶς μητέρες ἀπὸ τὰ παιδιά τους, ἔτσι θὰ χάσει σήμερα ἡ μητέρα σου τὸ παιδί της ἀπὸ τὶς γυναῖκες»²⁶. Γιατὶ τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας μὲ τὴ γλυκιά σκέψη τῆς ἡδονῆς, σὰν μὲ μαχαίρι, στερεῖ πολλὰ ἀρετὲς ἀπὸ τὰ παιδιά τους. Τὰ σπέρματα δηλαδή τῆς σωφροσύνης τὰ σκοτώνει μὲ τὴν

25. Ἐξ. 32,30· Α' Βασ. 15,32.

26. Α' Βασ. 15,33.

καιοσύνης δὲ διὰ τῆς πλεονεξίας διαφθείρει τὴν ἰσονομίαν, τῆς
 φιλανθρωπίας δὲ διὰ τῆς φιλαυτίας τὴν ἐκ φύσεως διατέμνει
 συνέχειαν· καὶ συντόμως εἰπεῖν⁽⁵⁸⁾, πάντων τῶν κατ' ἀρετὴν
 685 γεννημάτων ἀναιρετικὸν ἐστὶ τῆς γαστριμαργίας τὸ πάθος⁽⁵⁹⁾.
 Τοῦτο δὲ μόνη, καθὼς ἔφην, ἀναιρεῖ τὸ πάθος ἢ τε τοῦ βαπτί-
 σματος χάρις καὶ ἢ καθ' ὑπακοὴν Θεοῦ τῶν ἐντολῶν ἀγωγή.

Τὸν οὖν τούτου τοῦ πάθους περιποιητικὸν ἐν γράμματι νό-
 μον μεταμελεῖται χρίσας εἰς βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς καὶ με-
 690 ταφέρει τὸ κράτος τῆς βασιλείας καὶ δίδωσι τῷ Δαβὶδ (τῷ
 εὐαγγελικῷ δηλαδὴ καὶ πνευματικῷ νόμῳ), τουτέστι τῷ υἱῷ
 Ἰησοῦ. Ἐρμηνεύεται δὲ Ἰησοῦς ἑαυτοῦ ποιήσεις. Οὐκοῦν τὸ
 ἅγιον Εὐαγγέλιον γέννημα τυγχάνει τῆς ποιήσεως, ἡγουν τῆς
 τοῦ Θεοῦ διὰ σαρκὸς αὐτουργίας, τῆς ἐχούσης εἰς τοὺς ἀπείρους
 695 αἰῶνας τὴν βασιλείαν, καθ' ἣν ἔχομεν ἀγαλλίασιν ἀκατάλυτον
 καὶ τὴν εὐφροσύνην ὡς ἡμέραν οὕσαν ἀνέσπερον καὶ ἀτελεύτη-
 τον. Φησὶ γάρ· «αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Θεός, ἀγαλλιασώ-
 μεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ», ἡμέραν λέγων τὴν εὐαγγελι-
 κὴν χάριν ἢ τὸ μυστήριον αὐτοῦ τοῦ ταύτην ποιησαμένου τὴν
 700 χάριν, ἐν ᾧ βούλεται πάντας ἡμᾶς, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον,
 «ὡς ἐν ἡμέρᾳ γνώσεως καὶ ἀληθείας εὐσχημόνως περιπατεῖν».
 Ἡμέρα γὰρ αἰδίου φωτός ἐστὶν ὁ Χριστός, ἐν ᾧ δεῖ πάντας
 τοὺς αὐτῷ πεπιστευκότας διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν εὐσχημοσύνης
 καλῶς πολιτεύεσθαι. Οὗτος γάρ ἐστὶν ὁ πεποιημένος ἄνευ σπο-
 705 ρᾶς ὑπὸ Θεοῦ μόνος τὸ κατὰ σάρκα, καὶ τῶν κατὰ φύσιν θε-
 σμῶν καινοτομήσας τοὺς νόμους καὶ κατὰ πρόσωπον πάντων
 τῶν λαῶν ἡτοιμασμένος καὶ «φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ
 δόξαν λαοῦ Ἰσραὴλ». Φῶς γάρ ἐστὶν ἀληθῶς ἐθνῶν ὁ Κύριος
 ἡμῶν⁽⁶⁰⁾, ἀποκαλύπτων αὐτοῖς, διὰ τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως,
 710 τοὺς τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας ἐπιμεμυκότας ὀφθαλμοὺς τῆς δια-
 νοίας, καὶ θείας ἀγωγῆς πάλιν ἑαυτὸν ἐτοιμάσας⁽⁶¹⁾ τοῖς πιστοῖς

ἄκράτεια, τὴν ἰσονομία τῆς δικαιοσύνης τὴ διαφθείρει μὲ τὴν πλεονεξία, τὴν μὲ τὴ φύση συνοχὴ τῆς φιλανθρωπίας τὴ διακόπτει μὲ τὴ φιλαυτία, καὶ γὰρ νὰ μιλήσομε μὲ συντομία, τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας καταστρέφει ὅλα τὰ γεννήματα τῆς ἀρετῆς. Καὶ τὸ πάθος αὐτό, καθὼς εἶπα, τὸ ξερριζώνει μόνη ἢ χάρις τοῦ βαπτίσματος καὶ ἡ ζωὴ ποὺ ὑπακούει στὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

Τὸ νόμο λοιπὸν τοῦ γράμματος ποὺ περιποιεῖται τοῦτο τὸ πάθος μετανοεῖ ὁ Θεὸς ποὺ τὸν ἔχρισε βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ μεταφέρει τὴν ἐξουσία τῆς βασιλείας καὶ τὴ δίνει στὸ Δαβίδ, στὸν εὐαγγελικὸ δηλαδὴ καὶ πνευματικὸ νόμο, δηλαδὴ στὸν υἱὸ τοῦ Ἰεσσαί. Τὸ ὄνομα Ἰεσσαί ἐρμηνευέται 'δημιουργία Θεοῦ'. Τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο λοιπὸν εἶναι γέννημα τῆς δημιουργίας, δηλαδὴ τῆς ἐνέργειας τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ μέσω τῆς σάρκας, ποὺ ἔχει τὴ βασιλεία στοὺς ἄπειρους αἰῶνες, κατὰ τὴν ὁποία ἔχομε ἀκατάλυτη ἀγαλλίαση, καὶ εὐφροσύνη ποὺ εἶναι σὰν ἡμέρα ἀνέσπερη καὶ ἀτελεύτητη. Γιατὶ λέει· «αὐτὴ εἶναι ἡ ἡμέρα ποὺ δημιούργησε ὁ Θεὸς· ὡς νιώσομε ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη κατ' αὐτὴ»²⁷. Ἡμέρα λέει τὴν Εὐαγγελικὴ χάρις ἢ τὸ μυστήριον ἐκεῖνου ποὺ ἔκανε αὐτὴ τὴ χάρις, μὲ τὸ ὁποῖο θέλει, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο, «ὅλοι ἐμεῖς νὰ περπατοῦμε μὲ εὐπρέπεια, ὅπως πρέπει σὲ ἡμέρα γνώσης καὶ ἀλήθειας»²⁸. Γιατὶ ἡμέρα αἰδίου φωτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, μέσα στὸν ὁποῖο πρέπει ὅλοι ὅσοι πίστεψαν σ' αὐτὸν νὰ πολιτεύονται καλὰ μὲ τὴν εὐπρέπεια τῶν ἀρετῶν. Γιατὶ ὁ Χριστὸς μόνον εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸ Θεὸ κατὰ σάρκα ἀσπόρως, θεσμοθετώντας καινούργιους νόμους στὴ θέση τῆς φυσικῆς νομοθεσίας, καὶ εἶχε ἐτοιμαστῆ γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ ἦταν φῶς γιὰ νὰ φωτίσει τὰ ἔθνη καὶ νὰ δοξαστῆ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ²⁹. Γιατὶ πραγματικὰ ὁ Κύριός μας εἶναι φῶς ἐθνῶν, ἀνοίγοντας σ' αὐτὰ μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐπίγνωση τὰ κλειστὰ ἀπὸ τὸ ζόφο τῆς ἄγνοιας μάτια τῆς διάνοιας. Κι ἐτοιμάζοντας πάλι τὸν ἑαυτό του γιὰ τοὺς πιστοὺς

27. Ψαλμ. 117,24.

28. Ρωμ. 13,13.

29. Λουκᾶ 2,31.

λαοῖς ἀγαθὸν ἀρετῆς ἐξεμπλάριον, προσώπου τοῦ κατ' ἀρετὴν ὑπογραμμὸς αὐτοῖς γενόμενος καὶ ὑποτύπωσις, πρὸς ὃν ἀφορῶντες, ὡς ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τὰς ἀρετὰς κατὰ μί-
715 μησιν, ὡς ἡμῖν ἐστὶ δυνατόν, κατορθοῦμεν διὰ τῆς πράξεως.

Ἄλλὰ καὶ δόξα λαοῦ Ἰσραὴλ» αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς καὶ Λό-
γος⁽⁶²⁾, ὡς τῷ θείῳ τῆς γνώσεως φωτὶ διὰ τῆς μυστικῆς θεω-
ρίας καταφαιδρύνων τὸν νοῦν. Ἡ τυχὸν λαοὺς φησὶν ὁ λό-
γος⁽⁶³⁾ τοὺς κατὰ φύσιν λόγους, πρόσωπον δὲ τούτων τὴν
720 ἄπταιστον δόξαν, ἧς ἐτοιμασία, φῶς πρὸς ἐπίγνωσιν αὐτὸς κα-
θέστηκεν ὁ Λόγος, ὡς κτίστης τῆς φύσεως· ἔθνη δὲ τὰ παρὰ
φύσιν πάθη⁽⁶⁴⁾, ἅπερ ἀποκαλύπτει λανθάνοντα, φῶς δωρούμε-
νος γνώσεως καὶ παντελῶς ἐξωθεῖται τῆς φύσεως. Δόξα δὲ γί-
νεται τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Λόγος⁽⁶⁵⁾, ὡς τῶν παρὰ φύσιν παθῶν ἀπο-
725 καθαίρων τὸν νοῦν καὶ τοῖς κατὰ φύσιν λόγοις κατακοσμῶν,
πρὸς δὲ καὶ τῷ διαδήματι τῆς κατὰ τὴν θέωσιν ἀτρεψίας ἐπι-
σφίγγων. Δόξα γὰρ ἀληθῶς ὑπάρχει τοῦ Ἰσραὴλ ἢ τε τῶν παρὰ
φύσιν ἀπαλλαγῆ παθῶν καὶ τῶν κατὰ φύσιν λόγων κατόρθω-
σις καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν ἐπίκτησις ἀγαθῶν. Ὁ τοῦτον τὸν νοητὸν
730 Δαβὶδ προσδεχόμενος, κἂν φθονῆται ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ, ἀλλ' οὐχ
ἀλίσκεται, ἀλλὰ καὶ τούναντίον, διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν ὡς
ἀπαθῆς καὶ μισούμενος θεραπεύει τῇ κιθάρα τοῦ Πνεύματος
τὸν ἐχθρόν, πονηρῶ καταπνιγόμενον πνεύματι, καὶ ποιεῖ
σώφρονα, λύων αὐτόν, καθάπερ δαίμονος πονηροῦ, τῆς κακῆς
735 τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος ἐπιληψίας. Πᾶς γὰρ διὰ φθόνον μισῶν
καὶ κακῶς διαθρυλλῶν ταῖς διαβολαῖς τὸν ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν
ἀρετῶν καὶ τῇ περιουσίᾳ τοῦ λόγου τῆς πνευματικῆς γνώσεως
δυνατῶτερον, Σαοῦλ ἐστὶ πονηρῶ καταπνιγόμενος πνεύματι,
μὴ φέρων τὸ κλέος τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν εὐδαιμονίας τοῦ

λαοὺς θείας ζωῆς ἀγαθὸ παράδειγμα ἀρετῆς, μὲ τὸ νᾶ γίνει ὁ ἴδιος γι' αὐτοὺς ἀρετῆς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς, πρὸς τὸν ὁποῖο ἀποβλέποντας ὡς ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας μας μὲ μίμηση αὐτοῦ κατορθώνομε ὅσο μᾶς εἶναι δυνατὸ βέβαια μὲ τὶς πράξεις μας τὶς ἀρετές.

Ἄλλὰ εἶναι καὶ ἡ δόξα τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ Λόγος, ἐπειδὴ καταφαιδρύνει τὸ νοῦ μέσω τῆς μυστικῆς θεωρίας μὲ τὸ θεῖο φῶς τῆς γνώσης. Ἡ ἴσως ἡ Γραφή ὀνομάζει λαοὺς τοὺς φυσικοὺς λόγους καὶ πρόσωπό τους τὴν ἀσφαλτὴ δόξα, πού προετοιμασία της καὶ φῶς γιὰ ἐπίγνωση στάθηκε ὁ ἴδιος ὁ Λόγος, ὡς κτίστης τῆς φύσης. Ἔθνη εἶναι τὰ παραφύση πάθη, πού τὰ ἀποκαλύπτει ἐνῶ ἦταν κρυφά, δωρίζοντάς τους τὸ φῶς τῆς γνώσης, καὶ τὰ ἀπομακρύνει τελείως ἀπὸ τὴ φύση μας. Γίνεται ἀκόμα ὁ Λόγος δόξα τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπειδὴ ἀποκαθαίρει τὸ νοῦ ἀπὸ τὰ παραφύση πάθη καὶ τὰ κατακοσμεῖ μὲ τοὺς καταφύση λόγους καὶ ἐπιπλέον τοὺς σφίγγει μὲ τὸ διάδημα τῆς μονιμότητος στὴ θέωση. Γιατὶ εἶναι ἀληθινὰ δόξα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ παραφύση πάθη καὶ ἡ κατόρθωση τῶν καταφύση λόγων καὶ ἡ πρόσθετη κτήση τῶν ὑπερφύση ἀγαθῶν. Ὅποιος δέχεται αὐτὸν τὸ νοητὸ Δαβίδ, ἀκόμα καὶ ἂν φθονεῖται ἀπὸ τὸ Σαούλ, δὲν αἰχμαλωτίζεται, τὸ ἀντίθετο μάλιστα, ἀπὸ τῆ μεγάλης φιλανθρωπίας, ὡς ἀπαλλαγμένος ἀπὸ πάθη, ἀκόμα καὶ ἂν μισεῖται, θεραπεύει μὲ τὴν κιθάρα τοῦ Πνεύματος τὸν ἐχθρό του, πού τὸν πνίγει τὸ πονηρὸ πνεῦμα³⁰, καὶ τὸν σωφρονίζει, ἐλευθερώνοντάς τον, σὰν ἀπὸ πονηρὸ δαίμονα, ἀπὸ τὴν κακὴ κατοχὴ του ἀπὸ τὸ γήινο φρόνημα. Γιατὶ ὅποιος μισεῖ ἀπὸ φθόνου καὶ διαδίδει κακῶς διαβολὰς γι' αὐτὸν πού ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ εἶναι δυνατότερος στὴν ἀφθονία τοῦ λόγου τῆς πνευματικῆς γνώσης, αὐτὸς εἶναι Σαούλ πού τὸν καταπνίγει τὸ πονηρὸ πνεῦμα καὶ δὲν ἀντέχει τὴ δόξα τῆς εὐδαιμονίας τοῦ καλύτερου του στὴν ἀρετὴ καὶ τὴ γνώση καὶ γι' αὐτὸ καὶ μανιάζει

30. Α' Βασ. 16,18· 18,9.

740 κρείττονος, καὶ διὰ τοῦτο πλέον μαινόμενος, ὅτι μὴ δύναται τὸν εὐεργέτην διαχειρίσασθαι.

Πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸν ἀποπέμπεται πικρῶς τὸν φίλτατον Ἰωνάθαν, τὸν ἔμφυτον λόγον λέγω κατὰ συνείδησιν λογισμὸν, τὸν ἄδικον μῖσος ἐλέγχοντα καὶ τοῦ μισουμένου φιλαλήθως
745 ἀφηγούμενον τὰ κατορθώματα, κατὰ τὸν πάλαι καὶ μάταιον ὄντως Σαούλ, πρὸς ὃν φησι Σαμουήλ ὡς παραβάτην τῶν θείων ἐντολῶν· «μεματαίωταί σοι, ὅτι παρέβης τὴν ἐντολήν μου, ἣν ἐνετείλατό σοι ὁ Θεός». Σαούλ, ὡς προέφη, ἐστὶν ἡ ὁ γραπτὸς νόμος ἡ ὁ κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον πολιτευόμενος λαὸς τῶν
750 Ἰουδαίων. Ἀμφοτέρων γὰρ οὕτω χοϊκῶς ἀλλήλοις συμπεπλεγμένων ἀφίσταται τὸ πνεῦμα Κυρίου, ὃ ἐστὶν ἡ πνευματικὴ θεωρία καὶ ἡ γνῶσις, καὶ ἐπέρχεται πνεῦμα πονηρὸν (τουτέστι τὸ ὑλικὸν φρόνημα), ταῖς ἀλλεπαλλήλοις τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν ταραχαῖς καὶ δινήσεσιν, ὡς ἐπιλήπτους τῆ ἀστασίᾳ τῶν
755 λογισμῶν καταπνίγον. Ὁ τε γὰρ νόμος χοϊκῶς πρὸς μόνον τὸ γράμμα νοούμενος ἐπίληπτός ἐστὶ μυρίαὶς δονούμενος ἐναντιώσεσι καὶ μηδεμίαν ἔχων πρὸς ἑαυτὸν συμφωνίαν, ὃ τε Ἰουδαϊζων νοῦς, τῆ ἀστάτῳ περιφορᾷ τῶν ὑλικῶν ἐπιμαινόμενος, ἀστάτως ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὸς τὴν οἰκείαν συμμεταβαλλομένην
760 ἔχει διάθεσιν. Ὅπηνίκα δὲ Δαβίδ, ὁ κατ' ἀλήθειαν φύσει μουσικός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ἐπάσει τῷ Πνεύματι τῆς μυστικῆς θεωρίας, τὸν τε νόμον καὶ τὸν Ἰουδαῖον, τὸν μὲν ἀντὶ χοϊκοῦ ποιεῖ πνευματικόν, τὸν δὲ μετὰγει πρὸς πίστιν ἐξ ἀπιστίας. Ἔστιν οὖν κατὰ τὸν Σαούλ, ὃ τε νόμος καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων
765 λαός, καὶ ἐπίληπτος καὶ σῶφρων. Ἐπίληπτος γὰρ ὁ νόμος

περισσότερο, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ βγάλει ἀπὸ τὴ μέση τὸν εὐεργέτη του³¹.

Πολλὲς φορές διώχνει σκληρὰ κι αὐτὸν τὸν πολυαγαπητὸ του Ἰωνάθαν, ἐννοῶ τὸν ἔμφυτο ἢ συνειδητὸ λογισμό, ὅταν ἐλέγχει τὸ ἄδικο μῖσος καὶ ἀφηγεῖται μὲ φιλαλήθεια τὰ κατορθώματα τοῦ μισούμενου³², ὅπως ἔκανε ὁ παλαιὸς κι ἀνόητος ἐκεῖνος Σαούλ, πρὸς τὸν ὁποῖο, ὡς παραβάτη τῶν θείων ἐντολῶν, λέει ὁ Σαμουήλ: «φέρθηκες ἀνόητα, ἐπειδὴ πάτησες τὴν ἐντολή μου, πού σοῦ ἔδωσα ἐγὼ ὁ Θεός»³³. Σαούλ, ὅπως εἶπα πρωτύτερα, εἶναι εἴτε ὁ γραπτὸς νόμος εἴτε ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων πού πολιτεύεται σύμφωνα μὲ τὸ γραπτὸ νόμο. Γιατὶ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς πλεγμένους ἔτσι χοϊκὰ μεταξὺ τους ἀποχωρεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου, πού εἶναι ἡ πνευματικὴ θεωρία καὶ γνώση, κι ἔρχεται πνεῦμα πονηρὸ (δηλαδὴ τὸ ὑλικὸ φρόνημα), πού μὲ τίς ἀλλεπάλληλες ταραχὲς καὶ τὰ στριφογυρίσματα, ἐκείνων πού ὑπακούουν στὴ γένεση καὶ στὴ φθορὰ, τοὺς καταπνίγει σὰν νὰ πάσχουν, σὰν ἀπὸ ἐπιληψία, ἀπὸ τὴν ἀστάθεια τῶν λογισμῶν. Γιατὶ καὶ ὁ νόμος, ὅταν νοεῖται χοϊκὰ σὲ σχέση πρὸς τὸ γράμμα μονάχα, γίνεται κι ἐπιληπτικὸς, δονούμενος ἀπὸ μύριες ἐναντιώσεις καὶ μὴ μπορώντας νὰ συμφωνήσει καθόλου μὲ τὸν ἑαυτό του· καὶ ὁ νοῦς πού σκέπτεται Ἰουδαϊκὰ ξετρελαμένος ἀπὸ τὴν ἀκατάστατη περιφορὰ τῶν ὑλικῶν ἔχει κι αὐτὸς διάθεση νὰ συµμεταβάλλεται ἐξανάγκης ὑποχρεωτικά. Ὅταν ὁμως ὁ Δαβὶδ ἢ ἀληθινὴ μουσικὴ φύση, ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός, τραγουδήσει μὲ τὴν πνευματικὴ ἐπωδὸ τῆς μυστικῆς θεωρίας τόσο τὸ νόμο, ὅσο καὶ τὸν Ἰουδαῖο, τὸν ἕνα ἀπὸ χοϊκὸ τὸν κάνει πνευματικὸ καὶ τὸν ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀπιστία τὸν ὀδηγεῖ στὴν πίστη. Εἶναι λοιπόν, ὅπως ὁ Σαούλ, καὶ ὁ νόμος καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς καὶ μανιώδης καὶ φρόνημος. Μανιώδης εἶναι ὁ νόμος, ὅπως εἶπα, ὅταν χρησιμοποιεῖται χοϊκὰ, καὶ μανιώδης εἶναι ὁ Ἰουδαῖος θέλοντας νὰ λατρεύει τὸ Θεὸ μὲ χοϊ-

31. Α' Βασ. 20,30.

32. Α' Βασ. 19,5.

33. Α' Βασ. 15,19.

ἐστίν, ὡς ἔφην, χοϊκῶς τῷ Θεῷ λατρεύειν βουλόμενον, καὶ πάλιν σώφρων ὁ νόμος ἐστί, πνευματικῶς νοούμενος· καὶ ὁ Ἰουδαῖος ὡσαύτως σώφρων ἐστίν, ἐκ τῆς σωματικῆς λατρείας ἐπὶ τὴν πνευματικὴν τοῦ Θεοῦ θεραπείαν μεταφερόμενος.

770 Σημειωτέον δέ, ὅτι τοὺς ὑπὸ Ἰησοῦ διασωζομένους ἀποκτένει Σαούλ. Οὗς γὰρ περιποιεῖται τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, ἀποκτένει τὸ γράμμα πέφυκε. Διὸ τοῦτον, λέγω δὴ τὸν γραπτὸν νόμον, μεταμελεῖται χρίσας βασιλεύειν τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Θεός, ὑπὸ Ἰουδαίων σαρκικῶς λαμβανόμενον, καὶ δίδωσι τῷ
775 πνεύματι τὸ κράτος τῆς βασιλείας, τῷ πλησίον τοῦ γράμματος καὶ ἀγαθῷ ὑπὲρ τὸ γράμμα. «Καὶ δώσω», φησί, «τὴν βασιλείαν τῷ πλησίον σου τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ σέ». Καθὼς γὰρ ὁ Δαβὶδ ἦν πλησίον τοῦ Σαούλ, οὕτω τῷ γράμματι τοῦ νόμου τὸ πνεῦμα σοφῶς παραπέπηγεν, ὅπερ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ γράμματος
780 πέφυκε διαφαίνεσθαι⁽⁶⁶⁾.

Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν νοητὸν Δαβὶδ⁽⁶⁷⁾ ἐπηχῆσαι τῇ κιθάρᾳ τῆς πνευματικῆς θεωρίας καὶ γνώσεως ἐπιληπτουόμενον τοῖς ὑλικοῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν, καὶ ἀπελάσαι τὸ πονηρὸν πνεῦμα τῆς πρὸς αἴσθησιν ὑλικῆς περιπετείας, ἵνα δυ-
785 νηθῶμεν νοῆσαι τὸν νόμον πνευματικῶς καὶ τὸν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον μυστικὸν λόγον εὔρειν καὶ κτῆμα ποιήσασθαι διαρκές πρὸς ἐφόδιον αἰδίου ζωῆς, ὅπως μὴ τὸν δεδανεισμένον ἐν γράμματι συμβολικὸν ἔχωμεν νόμον⁽⁶⁸⁾, ἀποροῦντες τῆς κατὰ χάριν ἐν Πνεύματι γνώσεως, καὶ μόνην στέργωμεν, ὡς μὴ βλέ-
790 ποντες, τὴν περὶ τῶν θείων ἐρώτησιν, ἐστερημένοι τῆς τῶν μυστικῶν λογίων κατ' ἀλήθειαν παμφαοῦς αὐτοψίας. Ἐμφω γὰρ λέγεται Σαούλ, πρὸς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταφερόμενος. Ἐρμηνεύεται γὰρ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ 'δεδανεισμένος' καὶ 'ἐρώτησις', ὅπερ δὴ καὶ ὁ γραπτὸς ὑπάρχων καθέστηκε νόμος·

κὸ πνεῦμα. Καὶ πάλι ὁ νόμος εἶναι φρόνιμος ὅταν τὸν ἀντιληφθοῦμε πνευματικά, καὶ ὁ Ἰουδαῖος ἐπίσης εἶναι φρόνιμος, ὅταν μεταβαίνει ἀπὸ τὴν σωματικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ στὴν πνευματικὴ θεραπεία.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Σαοὺλ σκοτώνει ὅσους διασώζει ὁ Ἰησοῦς. Γιατὶ ὅποιους περιποιεῖται τὸ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, τοὺς σκοτώνει ἀπὸ τὴ φύση του τὸ γράμμα. Γι' αὐτὸ μετανοεῖ ὁ Θεὸς πὺ ἔχρισε τοῦτον, ἐννοῶ τὸ γραπτὸ νόμο, νὰ βασιλεύει στὸν Ἰσραήλ, πὺ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν βλέπουν μὲ σαρκικὸ πρίσμα, καὶ δίνει τὴν ἐξουσία τῆς βασιλείας στὸ πνεῦμα, πὺ εἶναι κοντὰ στὸ γράμμα καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸ γράμμα ἀγαθό. «Καὶ θὰ δώσω», λέει, «τὴ βασιλεία στὸν πλησίον σου πὺ εἶναι ἀγαθὸς περισσότερο ἀπὸ ἐσένα»³⁴. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Δαβὶδ ἦταν πλησίον τοῦ Σαοὺλ, ἔτσι τὸ πνεῦμα εἶναι σοφὰ δεμένο μὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, πὺ ἀπὸ τὴ φύση του γίνεται φανερό μετὰ τὸ θάνατο τοῦ γράμματος.

Ἄς παρακαλέσομε λοιπὸν κι ἐμεῖς τὸ νοητὸ Δαβὶδ, νὰ δώσει μὲ τὴν κιθὰρα του τοὺς ἤχους τῆς πνευματικῆς θεωρίας καὶ γνώσης στὸ νοῦ μας πὺ εἶναι μανιώδης μὲ τὰ ὑλικά, καὶ ν' ἀπελάσει τὸ πονηρὸ πνεῦμα τῆς σύμφυτης μὲ τὴν αἴσθησις ὑλικῆς μεταβολῆς, γιὰ νὰ μπορέσομε νὰ ἐννοήσομε τὸ νόμο πνευματικά, νὰ βροῦμε τὸ μυστικὸ λόγο πὺ κρύβει καὶ νὰ τὸν κάνομε κτῆμα μας παντοτινὸ, ἐφόδιο τῆς αἰώνιας ζωῆς. Γιὰ νὰ μὴ συμβαίνει νὰ ἔχομε τὸ συμβολικὸ νόμο πὺ δανείστηκε σ' ἐμᾶς μὲ τὸ γράμμα, νὰ εἴμαστε ὅμως ἄποροι ἀπὸ τὴν κατὰ χάρη πνευματικὴ γνώση, καὶ ν' ἀρκούμαστε μόνο, σὰν αὐτοὺς πὺ δὲν βλέπουν, σὲ μιὰ ἐρώτησις γιὰ τὰ θεῖα, στερημένοι ἀπὸ τὴν ἀληθινὰ ὀλόφωτη αὐτοψία τῶν μυστικῶν λογίων. Γιατὶ λέγεται καὶ γιὰ τὰ δύο τὸ ὄνομα Σαοὺλ, μεταφερόμενο στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα· ἐρμηνεύεται, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα εἰπῶθησαν, καὶ 'δανεισμένος' καὶ 'ἐρώτησις', πράγματα πὺ εἶναι ὁ γραπτὸς νόμος,

34. Α' Βασ. 15,28.

795 τὸ μὲν ὡς μὴ οἰκειότατον κτῆμα τῆς φύσεως καὶ τῇ κατ' αὐτὴν
 ὑπάρξει παντελῶς συμπαρεινόμενος, τὸ δὲ ὡς περὶ γνῶσιν
 ἀληθῆ κινῶν ἡμᾶς καὶ πρωτότυπον σοφίαν, τοὺς μὴ νομίζοντας
 τὴν ἐρώτησιν κατὰληψιν εἶναι τῆς ζητουμένης τῶν θείων ἀρχε-
 τυπίας, ἀλλὰ μόνον διὰ τῶν ἐν νόμῳ σωματικῶν συμβόλων,
 800 ὡς δι' ἐρωτήσεώς τινος πρὸς τὴν τῶν θείων ἀγαθῶν ἐπειγομέ-
 νους κατὰληψιν, ἵνα παυσώμεθα τῆς κατὰ τὴν ἐρώτησιν φρον-
 τίδος, ἐν ἣ τυχόν ἐστὶ πολλάκις καὶ πλάνησις⁽⁶⁹⁾, ἐν τῇ τῶν
 ζητουμένων ἀληθείᾳ γενόμενοι, καὶ τῆς αὐτῶν μεταποιηθῶμεν
 μακαριότητος, φαινομένης ἐν ἡμῖν ἀναλλοιώτως κατὰ τὴν μέ-
 805 θεξιν⁽⁷⁰⁾, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν εἶδος τῆς ἡμῶν γνώρισμα ποιουμέ-
 νης ὑπάρξεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν, ᾧ
 ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 Νουῶς εἰς ἄκρον διὰ τῶν ἀρετῶν καθαιρόμενος, τοὺς τῶν
 ἀρετῶν πέφυκεν εἰκότως ἐκδιδάσκεσθαι λόγους, τὴν ἐξ
 αὐτῶν θειωδῶς χαρακτηρισθεῖσαν γνῶσιν οἰκεῖον ποιού-
 5 μενος πρόσωπον. Καθ' ἑαυτὸν γὰρ ἀνείδεός τε καὶ ἀχαρα-
 κτήριστος πᾶς καθέστηκε νοῦς, μορφὴν ἔχων ἐπίκτητον, ἣ
 τὴν ἐκ τῶν ἀρετῶν ὑποστᾶσαν ἐν πνεύματι γνῶσιν ἢ τὴν
 ἐκ τῶν παθῶν ἐπισυμβαίνουσιν ἀγνοίαν.
- 2 Ὁ τὴν νοῦ μορφὴν τὴν ἐξ ἀρετῶν ἐν Πνεύματι θείαν δεξά-
 10 μενος γνῶσιν, τὰ θεῖα λέγεται παθεῖν, ὅτι μὴ φύσει κατὰ
 τὴν ὑπαρξιν, ἀλλὰ χάριτι κατὰ τὴν μέθεξιν ταύτην προσέ-
 λαβεν. Ὁ δὲ τὴν ἐκ χάριτος μὴ δεξάμενος γνῶσιν, κἂν λέγη
 τι γνωστικόν, οὐκ οἶδε κατὰ τὴν πεῖραν τοῦ λεγομένου τὴν
 δύναμιν. Ψιλὴ γὰρ μάθησις τὴν καθ' ἑξιν γνῶσιν οὐ δίδω-
 15 σιν.
- 3 Καλῶς κατὰ τόνδε τῆς Γραφῆς εἶπε τὸν τόπον λαμβάνε-
 σθαι τὸν Σαοῦλ, διὰ τὸ κατὰ πολλοὺς ἐν ἄλλοις τόποις

ἀπὸ τῆ μιᾶ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κτῆμα ποῦ ἀνήκει στὴ φύση καὶ ποῦ συμπαρατείνεται ἀπόλυτα μὲ τὴν ὕπαρξή της· ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ μᾶς ὠθεῖ στὴν ἀληθινὴ γνῶση καὶ τὴν πρωτότυπη σοφία ἐμᾶς, ποῦ δὲ νομίζομε ὅτι ἡ ἐρώτηση εἶναι κατανόηση τῆς ἀρχετυπίας τῶν θείων ποῦ ζητοῦμε, ἀλλὰ μόνο μὲ τὰ αἰσθητὰ σύμβολα τοῦ νόμου ποῦ σπεύδομε μὲ τὴν ἐρώτηση νὰ κατανοήσομε τὰ θεῖα ἀγαθὰ, ὥστε νὰ παύσομε νὰ ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴν ἐρώτηση (ὅπου συχνὰ μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσει καὶ πλάνη) φτάνοντας στὴν ἀλήθεια ὧσων ζητοῦμε, κι ἐπιτύχομε τῆ μακαριότητά τους, ποῦ λάμπει σ' ἐμᾶς ἀναλλοίωτη ὅταν τῆ μετέχομε καὶ κάνει γνῶρισμα τῆς ὕπαρξής μας τῆ θεωρία στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ σωτήρα μας, στὸν ὁποῖο ἡ δόξα διαρκεῖ στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Ὁ νοῦς ποῦ καθαίρεται μὲ τὶς ἀρετὲς στὸ ἔπαρκο, εἶναι φυσικὸ νὰ μαθαίνει τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν, κάνοντας πρόσωπό του τῆ γνῶση ἀπὸ αὐτοὺς σφραγισμένη μὲ τὴ θεία σφραγίδα. Γιατὶ καθεαυτὸν κάθε νοῦς εἶναι χωρὶς μορφὴ καὶ χαρακτήρα παίρνοντας ἐπίκτητη μορφὴ ἢ τὴν πνευματικὴ γνῶση ποῦ τῆς ἔδωσαν ὕπαρξη οἱ ἀρετὲς ἢ τὴν ἀγνοια ποῦ προκαλεῖται ἀπὸ τὰ πάθη.
2. Ὅποιος δέχτηκε τὴν πνευματικὴ θεία γνῶση ποῦ προκαλοῦν οἱ ἀρετὲς ὡς μορφὴ τοῦ νοῦ αὐτὸς λέγεται ὅτι βίωσε τὰ θεῖα, γιατί δὲν τὴν προσέλαβε ὡς φυσικὸ γνῶρισμα τῆς φύσης του, ἀλλὰ τῆ μέθεξη σ' αὐτὴ τὴν ἔλαβε κατὰ χάρη. Ὅποιος ὁμως δὲν δέχτηκε τὴν κατὰ χάρη γνῶση, ἀκόμα κι ἂν λέει κάτι γνωστικὸ, δὲν γνωρίζει ἀπὸ πείρα τὸ νόημα αὐτοῦ ποῦ λέει. Γιατὶ ἡ ἀπλὴ μάθηση δὲν δίνει τὴν κτήση τῆς γνῶσης.
3. Καλὰ εἶπε ὅτι ἀναφέρεται ὁ Σαοῦλ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς Γραφῆς, ἐπειδὴ σὲ ἄλλα σημεῖα ἀναφέρεται κατὰ πολλοὺς

λαμβάνεσθαι τρόπους, πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἱστορίας ἀναδεικνυ-
 μένην θεωρίαν προσφυῶς ἄρμοζόμενον.

- 4 20 Ὡσπερ, φησίν, ὁ παλλακῆ συναπτόμενος, νόμιμον οὐ κέ-
 κτηται τὸν γάμον, οὕτως ὁ σωματικῶς τὴν νομικὴν ἐξα-
 σκούμενος μάθησιν νόμιμον τὴν πρὸς αὐτὴν οὐκ ἔχει συμ-
 βίωσιν, νόθα γεννῶν ἐξ αὐτῆς δόγματα καὶ τῇ τῆς σαρκὸς
 ζωῇ συμφθειρόμενα.
- 5 25 Ὁ πρὸς σῶμα, φησίν, τὴν Γραφικὴν ἐκδεχόμενος μάθησιν,
 τὴν κατ' ἐνέργειαν ἐξ αὐτῆς ἀμαρτίαν διδάσκεται καὶ τὴν
 κατὰ νοῦν τῆς ἀμαρτίας μελέτην· τρυφὴν καὶ συνουσίας
 ἀκρατεῖς καὶ φόνους καὶ πᾶσαν τοῦ Θεοῦ βδελύττεσθαι τὴν
 κτίσιν ἐκ τοῦ γράμματος τοῦ νόμου μανθάνεται.
- 6 30 Θεωρία κατ' ἄλλην ἐπιβολήν. Ἀνάθεμα λέγεται καὶ ὁ κό-
 σμος οὗτος, ὁ καταδίκης χωρίον, ὃν γεννᾷ τῇ προσπαθείᾳ
 πέφυκεν ὁ μὴ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου κατὰ νοῦν διαβαί-
 νων.
- 7 Ὅτι πρὸς ὃ σχετικῶς, φησί, διακειμέθα, πρὸς ἐκεῖνο καὶ
 35 τὴν κατὰ νοῦν μελέτην κεκτήμεθα.
- 8 Κατ' ἄλλην θεωρίαν, ὅτι ἀνάθεμά ἐστι καὶ ἡ τῶν παθῶν
 ἀνείδωλος κίνησις, αἰσχύνῃ δὲ στόματος ἢ τὸ πάθος εἰδο-
 ποιούσα πρὸς αἴσθησιν τοῦ νοῦ κίνησις καὶ ταῖς ἐπινοίαις
 ὕλην ἀρμόδιον τῷ πάθει πορίζουσα.
- 9 40 Κατὰ συναίρεσιν τὰς τρεῖς θεωρίας τοῦ κειμένου ἐξέδωκεν.
 Ὁ πεισθεὶς θεῖαν εἶναι διαταγὴν τὸ σωματικῶς κατὰ νόμον
 10 τρυφᾶν, τὴν γαστριμαργίαν ὡς Θεοῦ δῶρον λαμβάνει μετὰ
 χαρᾶς πρὸς συμβίωσιν, ἐξ ἧς γεννᾷ τοὺς μολύνοντας τῇ
 παραχρῆσει τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων τρόπους.
- 11 45 Ἐπίτομος τῶν προθεωρηθέντων ἐπανάληψις, δι' ἧς δεί-
 κνυσιν ὅτι ὁ σωματικῶς ἐκλαμβάνων τὸν νόμον, τὴν αὐτοῦ
 παλλακεύεται μάθησιν, καὶ γεννᾷ τὴν τε τῶν παθῶν ἕξιν
 καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ὡς θεῖαν εἰσοικίζεται τὴν γαστρι-
 μαργίαν, πρὸς γένεσιν τῶν ρυπαινόντων τῇ παραχρῆσει τὰς

- τρόπους, προσαρμοζόμενος κατάλληλα πρὸς τὴ θεωρία πού δίνει ἡ ἱστορία.
4. Ὅπως, λέει, ὁποῖος ἐνώνεται μὲ μιὰ παλλακὴ, δὲν ἔχει συνάψει νόμιμο γάμο, ἔτσι ὁποῖος ἀσκεῖ σωματικὰ τὴ μάθησι τοῦ νόμου δὲ συμβιώνει νόμιμα μαζί της· γεννᾶ νόθα δόγματα ἀπὸ αὐτὴν πού φθείρονται μαζί μὲ τὴ ζωὴ τῆς σάρκας.
 5. Ὅποῖος δέχεται τὴ μάθησι τῆς Γραφῆς μὲ ἔννοια σωματική, ἀπὸ αὐτὴν διδάσκεται τὴν ἀμαρτία κατὰ τὴν πράξι, καὶ τὴ μελέτη κατὰ νοῦν τῆς ἀμαρτίας, τὴν τρυφή, τὶς ἀκρατεῖς συνευρέσεις, καὶ τοὺς φόνους, καὶ ὅλη τὴν κτίσι τοῦ Θεοῦ μαθαίνει νὰ τὴ σιχαίνεται ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ νόμου.
 6. Θεωρία μὲ ἄλλη ἐρμηνεία. Κι ὁ κόσμος τοῦτος, πού εἶναι τόπος καταδίκης, λέγεται ἀνάθεμα. Αὐτὸς μὲ τὴν προσκόλλησι στὰ πάθη γεννᾶ ἀπὸ τὴ φύσι τοῦ ὁποῖου δὲν μπαίνει στὸ πνεῦμα τοῦ νόμου νοερά.
 7. Μὲ ὁποῖο, λέει, βρισκόμαστε σὲ σχέση, αὐτὸ μελετοῦμε μὲ τὸ νοῦ μας.
 8. Σύμφωνα μὲ ἄλλη θεωρία ἀνάθεμα εἶναι καὶ ἡ κίνησι τῶν παθῶν ἢ δίχως εἶδωλο. Ντροπὴ τοῦ στόματος εἶναι ἡ κίνησι πού κάνει τὸ πάθος εἶδος τῆς αἴσθησις καὶ μὲ τὶς σκέψεις πορίζει στὸ πάθος ἀρμόδιο ὑλικό.
 9. Ἐκθέτει μαζί καὶ τὶς τρεῖς θεωρίες τοῦ κειμένου.
 10. Ὅποῖος πείσθηκε ὅτι ἡ σωματικὴ τρυφή κατὰ νόμον εἶναι θεία διαταγή, παίρνει μετὰ χαρᾶς τὴ γαστριμαργία σύντροφό του ὡς δῶρο Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννᾶ τοὺς τρόπους πού μὲ τὴν κακὴ χρῆσι μολύνουν τὴν λειτουργία τῶν αἰσθήσεων.
 11. Σύντομη ἐπανάληψη ὅσων ἔχει ἐκθέσει. Μ' αὐτὴν δείχνει ὅτι ὁποῖος ἀντιμετωπίζει τὸ νόμο σωματικὰ, χρησιμοποιεῖ σὰν παλλακὴ τὴ μάθησή του καὶ γεννᾶ καὶ τὴν ἀπόκτησι τῶν παθῶν καὶ τὴ λειτουργία τους. Παίρνει μέσα του σὰν θεϊκὴ τὴ γαστριμαργία, γιὰ νὰ γεννήσει τοὺς τρόπους πού ρυπαίνουν τὶς αἰσθήσεις μὲ τὴν κακὴ χρῆσι τους πρὸς

- 50 αἰσθήσεις τρόπων, εἰς ἀναίρεσιν τῶν ἐν τοῖς οὐσι φυσικῶν λόγων τε καὶ σπερμάτων.
- 12 Ὁ τοῖς συμβόλοις τοῦ νόμου, φησίν, ἐναπομένων, οὐ δύναται κατὰ λόγον τὴν τῶν ὄντων φύσιν ὄρᾱν καὶ τοὺς τεθέντας οὐσιωδῶς ὑπὸ δημιουργοῦ τοῖς οὐσι λόγους περιποιεῖσθαι, διὰ τὸ τῶν συμβόλων πρὸς τὴν τῶν ὄντων φύσιν 55 διάφορον.
- 13 Ἐυλοφοροῦσι μὲν οἱ λόγοι τῆς φύσεως, ὕλη πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν θείων γινόμενοι, ὑδροφοροῦσι δὲ ρύψιν ποιοῦντες παθῶν καὶ διάδοσιν τῆς ἐν πνεύματι ζωτικῆς 60 ἐνεργείας.
- 14 Ἄλλη θεωρία τῶν αὐτῶν, εἰσηγουμένη διὰ τῶν Γαβαωνιτῶν τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν.
- 15 Ἦλην εἶπε καὶ εἶδος κατὰ θεωρίαν τὸν Ἑρμονθὶ καὶ τὸν Μεμφιβοσθέ, καὶ πενταπλῆν παράχρησιν τῶν αἰσθήσεων 65 τοὺς πέντε τῆς Μερῶβ υἱούς, οὓς ἀλλήλοις συνάψας, ἤγουν ὕλη καὶ εἶδει προσπλέξας τὴν αἴσθησιν διὰ τὴν πρὸς σάρκα τοῦ νόμου σύστασιν, ὁ μόνον τὸν νοῦν περιγράφων τῷ γράμματι, τὸ μὲν σαρκικὸν πάθος ἀποτελεῖ, τοὺς δὲ φυσικοὺς διαφθεῖρει λόγους.
- 16 70 Ὅτι πάθος καὶ φύσις κατὰ τὸν τοῦ εἶναι λόγον οὐδαμῶς ἀλλήλοις συνυπάρχουσιν.
Ὁ μὴ πιστεύων, φησί, τὴν Γραφὴν εἶναι πνευματικὴν, τὴν οἰκείαν κατὰ τὴν γνῶσιν πενίαν οὐκ αἰσθάνεται.
Ὅταν, φησίν, ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν νόμον λαμβάνεται κατ' Ἰουδαίους τὸ γράμμα δηλῶν, ἐρμηνεύεται 'ἐξουδένωσις', διὰ τὴν πρὸς σάρκα τῶν θείων νομίμων παράδοσιν· κατὰ δὲ Χριστιανοὺς τὸ πνεῦμα σημαίνων, ἐρμηνεύεται 'ἰσχυρὸς ὁράσει', διὰ τὴν κατὰ νοῦν θεωρίαν τῆς γνώσεως.
- 19 Ψυχὴν τῆς Γραφῆς εἶπε τὸ πνεῦμα, σῶμα δὲ τὸ γράμμα.
- 20 80 Τοὺς τρεῖς ἐνιαυτοὺς λέγει τοὺς τρεῖς νόμους, τὸν τε γραπτὸν καὶ τὸν φυσικὸν καὶ τὸν τῆς χάριτος, ἐχομένους ἀλλή-

- ἀναίρεση τῶν φυσικῶν λόγων καὶ σπερμάτων ποὺ βρίσκονται μέσα στὰ ὄντα.
12. Ὅποιος μένει, λέει, μόνο στὰ σύμβολα τοῦ νόμου, δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ λογικὰ τὴ φύση τῶν ὄντων καὶ νὰ φροντίζει τοὺς λόγους ποὺ ὁ δημιουργὸς ἔθεσε ὡς οὐσίες μέσα στὰ ὄντα, ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν συμβόλων μὲ τὴ φύση τῶν ὄντων.
 13. Οἱ λόγοι τῆς φύσης μεταφέροντας ξύλα δίνουν ὑλικὸ γιὰ τὴ γνώση τῶν θείων, ἐνῶ κουβαλοῦν νερὸ καθαίροντας τὰ πάθη καὶ διαδίδοντας τὴν πνευματικὴ ζωτικὴ ἐνέργεια.
 14. Ἄλλη θεωρία γιὰ τὰ ἴδια ποὺ εἰσάγει τὴν κλήση τῶν ἐθνῶν μέσω τῶν Γαβαωνιτῶν.
 15. Ὀνόμασε ὕλη καὶ εἶδος κατὰ τὴν θεωρητικὴ ἐξήγηση τὸν Ἑρμονθὶ καὶ τὸ Μεμφιβοσθέ, καὶ πενταπλὴ κακὴ χρῆση τῶν αἰσθήσεων εἶπε τοὺς πέντε υἱοὺς τῆς Μερῶβ. Αὐτοὺς ἐνώνοντάς τους μεταξύ τους, δηλαδὴ πλέκοντας τὴν αἴσθησι μὲ τὴν ὕλη καὶ τὸ εἶδος, γιὰ τὴ σχετικὴ μὲ τὴ σάρκα σύστασι τοῦ νόμου, ὅποιος περιγράφει τὸ νοῦ μόνο μέσα στὸ γράμμα, ὀλοκληρώνει τὸ σαρκικὸ πάθος, διαφθείρει ὁμως τοὺς φυσικοὺς λόγους.
 16. Τὸ πάθος καὶ ἡ φύση δὲν συνυπάρχουν καθόλου τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία τῆς ὑπαρξῆς τους.
 17. Ὅποιος, λέει, δὲν πιστεύει ὅτι ἡ Γραφὴ εἶναι πνευματικὴ, δὲν αἰσθάνεται τὴν πενία του στὴ γνώση.
 18. Ὅταν, λέει, ὁ Δαβὶδ στὴν ἐρμηνεία τοῦ νόμου θεωρεῖται σύμφωνα μὲ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι δηλώνει τὸ γράμμα, ἐρμηνεύεται 'ἐξουδένωση', ἐπειδὴ παραδίδει τὰ θεῖα νόμιμα στὴ σάρκα. Κατὰ τοὺς Χριστιανοὺς ὁμως, σημαίνοντας τὸ πνεῦμα, ἐρμηνεύεται 'ἰσχυρὸς στὴν ὄραση', ἐξαιτίας τῆς νοερῆς θεωρίας τῆς γνώσης.
 19. Ψυχὴ τῆς Γραφῆς εἶπε τὸ πνεῦμα, ἐνῶ σῶμα τῆς τὸ γράμμα.
 20. Μὲ τὰ τρία χρόνια ἐννοεῖ τοὺς τρεῖς νόμους, τὸ γραπτὸ, τὸ φυσικὸ, καὶ τῆς χάριτος, ποὺ συνδέονται μεταξύ τους.

- λων. Ὁ τοίνυν τὸν γραπτὸν νόμον λαμβάνων σωματικῶς, ἀρεταῖς τὴν ψυχὴν οὐ διατρέφει, καὶ ὁ τοῖς λόγοις τῶν ὄντων οὐκ ἐπιβάλλων, τῇ ποικίλῃ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ τὸν νοῦν
85 οὐχ ἔστι φιλότητως, καὶ ὁ τὸ μέγα τῆς καινῆς χάριτος μὴ γινώσκων μυστήριον, τῇ ἐλπίδι τῆς μελλούσης θεώσεως οὐκ ἀγάλλεται. Οὐκοῦν ἡ ἔλλειψις τῆς κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον πνευματικῆς θεωρίας ἔχει παρεπομένην αὐτῇ τὴν ἔνδειαν τῆς κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον νοουμένης ποικίλης σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἐφεπομένην ἔχουσιν τῆς κατὰ τὸ καινὸν
90 μυστήριον χάριτι δοθησομένης, θεώσεως πάντως τὴν ἄγνοιαν.
- 21 Ὁ πνευματικῶς μὴ νοῶν τὸν νόμον, κἂν ἀποθανόντα ἔχη τὸν νόμον διὰ τὸ μὴ λατρεύειν σωματικῶς, ἀλλὰ τὰ χαμαί-
95 ζηλα ἔχει τοῦ νόμου νοήματα, τὰ τέκνα τοῦ Σαοῦλ περιέπει καὶ τὰ ἔκγονα, διὸ τῷ λιμῷ τῆς γνώσεως βασανίζεται.
- 22 Ὡσπερ τὸ πρόσωπον χαρακτηριστικόν ἐστὶ τοῦ καθ' ἕκαστον, οὕτω καὶ ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἐμφατικῶς χαρακτηρίζει τὸ Θεῖον, ἣν ὁ ζητῶν, λέγεται ζητεῖν τὸ πρόσωπον
100 Κυρίου.
- 23 Ὡς ἰσχυρὸς ὀράσει' καὶ νοῦς διορατικὸς' ὁ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται.
- 24 Ὁ κατασαρκούμενος κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου ταῖς ἐναίμοις θυσίαις, ποθουμένην ἄγνοιαν ἔχει, πρὸς μόνην σαρκὸς
105 ἡδονὴν τὴν ἐντολὴν ἐκδεχόμενος.
- 25 Ὁ μὲν σωματικῶς, φησί, κατὰ νόμον λατρεύων, καθάπερ ὄλην γεννᾷ τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν, καὶ ὡς εἶδος τὴν ἐπ' αὐτῇ κατὰ νοῦν συγκατάθεσιν ταῖς προσφόροις ἡδοναῖς τῶν αἰσθήσεων ὕλικῶς διαπλάττεται. Ὁ δὲ πνευματικῶς
110 τὴν Γραφὴν ἐκδεχόμενος, ὡς μὲν ὄλην τὴν ἐνέργειαν, ὡς εἶδος δὲ τῆς ἁμαρτίας τὴν συγκατάθεσιν μετὰ τῶν κατὰ παράχρησιν πρὸς ἡδονὴν τῆς αἰσθήσεως τρόπων, ὡς υἱοῦς καὶ υἰωνοῦς τοῦ νομικοῦ γράμματος θανατοῖ διὰ τῶν φυσικῶν λογισμῶν ἐν τῷ ὕψει τῆς θεωρίας.

“Οποῖος λοιπὸν ἀποδέχεται τὸ γραπτὸ νόμο σωματικᾶ, δὲν τρέφει τὴν ψυχὴν του μὲ τίς ἀρετές. Καὶ ὁποῖος δὲν προσέχει στοὺς λόγους τῶν ὄντων δὲν φιλοτιμεῖται νὰ προσφέρει στὸ νοῦ τὴν ποικίλη σοφία τοῦ Θεοῦ. Κι ὁποῖος δὲν κατανοεῖ τὸ μέγα μυστήριον τῆς καινῆς χάριτος, δὲν νιώθει ἀγαλλίαση μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλοντικῆς θέωσης. Ἐπομένως ἡ ἔλλειψη τῆς πνευματικῆς θεωρίας στὸν γραπτὸ νόμο ἔχει ὡς παρεπόμενό της τὴν ἔνδεια τῆς πολυποίκιλης σοφίας τοῦ Θεοῦ νοουμένης σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ νόμο, ποῦ τὴν ἀκολουθεῖ ὅπωςδὴποτε ἡ ἄγνοια τῆς θέωσης, ποῦ εἶναι δῶρο τῆς χάριτος κατὰ τὸ καινὸ μυστήριον.

21. “Οποῖος δὲν σκέφτεται τὸ νόμο πνευματικᾶ, ἀκόμα κι ἂν ἔχει πεθάνει γι’ αὐτὸν ὁ νόμος, ἀφοῦ δὲν λατρεύει σωματικᾶ, ζοῦν ὡστόσο μέσα του τὰ χαμαίζηλα νοήματα τοῦ νόμου. Φροντίζει τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια τοῦ Σαοῦλ, καὶ γι’ αὐτὸ βασανίζεται ἀπὸ τὴν πείνα τῆς γνώσης.
22. “Ὅπως τὸ πρόσωπο ξεχωρίζει τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἔτσι καὶ ἡ πνευματικὴ γνώση εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τοῦ Θεοῦ, κι ὁποῖος τὴ ζητᾶ λέγεται ὅτι ζητᾶ τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ.
23. ‘Ὁ Δαβὶδ ἐρμηνεύεται ‘δυνατὸς στὴν ὄραση’ καὶ ‘διορατικὸς νοῦς’.
24. “Οποῖος παχαίνει σάρκες σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου μὲ τίς αἱματηρὲς θυσίες, ἔχει τὴν ἄγνοια ποῦ ποθεῖ, ἀποδεχόμενος τὴν ἐντολὴ μόνον γιὰ τὴν ἡδονὴ τῆς σάρκα.
25. “Οποῖος, λέει, λατρεύει σωματικᾶ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, σὰν ὕλη γεννᾷ τὴν ἔμπρακτὴ ἁμαρτία, καὶ ὡς εἶδος διαπλάθει τὴ νοερὴ συγκατάθεσή του σ’ αὐτὴ, ὑλικά μὲ τίς ἀνάλογες ἡδονὲς τῶν αἰσθήσεων. Ἐνῶ ὁποῖος ἐκλαμβάνει τὴ Γραφὴ πνευματικᾶ, ὡς ὕλη, τὴν ἐνέργεια καὶ ὡς εἶδος τὴν συγκατάθεση στὴν ἁμαρτία μαζί μὲ τίς ἐκδηλώσεις τῆς αἰσθητικῆς χρησιμοποιούμενης κακῶς γιὰ ἡδονή, σὰν υἱοὺς κι ἐγγονοὺς τοῦ γράμματος τοῦ νόμου τίς σκοτῶνει μὲ τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς στὸ ὕψος τῆς θεωρίας.

- 26 115 Ὅτι χωρὶς φυσικῆς θεωρίας οὐδεὶς τὴν πρὸς τὰ θεῖα τῶν νομικῶν συμβόλων ἀπέμφασιν διαγινώσκει.
- 27 Τὸ ἐξηλιάσαι νενόηκεν ἀντὶ τοῦ φανερῶσαι κατὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας τὸ γράμμα τοῦ νόμου νεκρὸν διὰ τῆς ἐν Πνεύματι γνώσεως.
- 28 120 Ὅριον Ἰσραὴλ νενόηκε πάντα λόγον τε καὶ τρόπον πνευματικῆς θεωρίας, ἐν ᾧ στήναι οὐ δύναται παντελῶς ἡ σωματικὴ τοῦ νόμου παράδοσις.
- 29 Τὸ μὲν πνεῦμα, φησί, ζωῆς ὑπάρχει παρεκτικόν, τὸ δὲ γράμμα ζωῆς ἐστὶν ἀφαιρετικόν. Οὐκοῦν οὐ δύναται καὶ τὸ
125 γράμμα πράττειν κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ πνεῦμα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ζωοποιὸν τῷ φθοροποιῷ συνυπάρχει.
- 30 Φυσικὸν ἢ ἀκροβυστία, φησί· πᾶν δὲ φυσικὸν θείας ἔργον δημιουργίας ἐστίν. Ἔστι δὲ θείας ἔργον δημιουργίας καὶ λίαν καλὸν κατὰ τὴν φάσκουσαν φωνῆν· «εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν». Ὁ δὲ νόμος, ὡς
130 ἀκάθαρτον περιαιρεῖσθαι κελεύων τὴν ἀκροβυστίαν διὰ περιτομῆς, τὸν Θεὸν εἰσάγει διὰ τέχνης τὸ οἰκεῖον διορθούμενον ἔργον, ὅπερ καὶ ἐννοεῖν ἀσεβέστατον. Οὐκοῦν ὁ τοῖς συμβόλοις τοῦ νόμου φυσικῶς ἐπιβάλλων, οἶδεν ὡς οὐ τὴν φύσιν ὁ Θεὸς διορθοῦται διὰ τῆς τέχνης, ἀλλὰ τὸ ἐπιπειθὲς
135 λόγῳ τῆς ψυχῆς παθητικὸν περιτέμνεσθαι κελεύει, τὸ διὰ τοῦ σωματικοῦ μορίου τυπικῶς δηλούμενον, ὅπερ γνώσις διὰ τῆς κατὰ τὴν πράξιν ἀνδρείας τῆς γνώμης ἀποτίθεσθαι πέφυκεν. Ὁ γὰρ περιτέμνων ἱερεὺς σημαίνει τὴν γνώσιν, τὴν ἔχουσαν καθάπερ σίδηρον κατὰ τοῦ πάθους τὴν τοῦ
140 λόγου κατὰ τὴν πράξιν ἀνδρείαν. Ἀφανίζεται γοῦν ἡ σωματικὴ τοῦ νόμου παράδοσις, πλεονεκτοῦντος τὸ γράμμα τοῦ πνεύματος.
- 31 Ὅρος τῆς κατὰ περιτομὴν μυστικῆς θεωρίας.

26. Χωρίς φυσική θεωρία κανένας δὲν διακρίνει τὴν ἀντίφραση τῶν νομικῶν συμβόλων πρὸς τὰ θεῖα.
27. Τὴν ἔκθεση στὸν ἥλιο τὴ χρησιμοποιοῦν ἀντὶ τοῦ νὰ ἀποδείξει νεκρὸ τὸ γράμμα τοῦ νόμου στὸ ὕψος τῆς θεωρίας μὲ τὴν πνευματικὴ γνώση.
28. Ὡς ὄριο τοῦ Ἰσραὴλ ἐννοεῖ κάθε λόγο καὶ κάθε τρόπο τῆς πνευματικῆς θεωρίας, ὅπου δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ καθόλου ἢ σωματικὴ παράδοση τοῦ νόμου.
29. Τὸ πνεῦμα, λέει, παρέχει ζωὴν, ἐνῶ τὸ γράμμα ἀφαιρεῖ τὴν ζωὴν. Ἐπομένως δὲν μπορεῖ κανεὶς ταυτόχρονα νὰ πράττει καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπως ἀκριβῶς δὲν συνυπάρχει οὔτε ἡ ζωὴ μὲ τὴ φθορά.
30. Ἡ ἀκροβυστία εἶναι κάτι φυσικό, καὶ κάθε φυσικὸ εἶναι ἔργο τῆς θείας δημιουργίας. Καὶ εἶναι ἔργο δημιουργίας καὶ μάλιστα ἐξάαιρετο σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, «εἶδε ὁ Θεὸς ὅσα δημιούργησε καὶ νὰ, ἦταν ὅλα πολὺ καλά»³⁵. Ἐνῶ ὁ νόμος, προστάζοντας ν' ἀφαιρεῖται ἡ ἀκροβυστία μὲ τὴν περιτομὴν, εἰσάγει τὸ Θεὸ νὰ διορθῶναι μὲ ἀνθρώπινη ἐπέμβαση τὸ δικό του ἔργο, πράγμα πού καὶ νὰ τὸ σκεφτεῖς εἶναι ἀσεβέστατο. Ὅποιος λοιπὸν προσεγγίζει ἀπὸ φυσικὴ ἄποψη τὰ σύμβολα τοῦ νόμου, γνωρίζει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν διορθῶναι μὲ τὴν τέχνη τὴ φύση ἀλλὰ προστάζει νὰ περιτέμνεται τὸ ὑπότακτικὸ στὸ λόγο παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, πού δηλώνεται μὲ τὸν τύπο τοῦ σωματικοῦ μορίου, πράγμα πού ἡ γνώση τὸ ἀποβάλλει ἀπὸ τὴ φύση τῆς στήν πράξη μὲ τὴν ἀνδρεία τῆς γνώμης στήν πράξη. Ὁ ἱερεὺς δηλαδὴ πού κάνει τὴν περιτομὴν δηλώνει τὴν γνώση, πού ἔχει σὰν μαχαίρι κατὰ τοῦ πάθους τὴν ἀνδρεία τοῦ λόγου κατὰ τὴν πράξη. Ἀφανίζεται λοιπὸν ἡ σωματικὴ παράδοση τοῦ νόμου μὲ νίκη τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ γράμματος.
31. Ὅρισμός τῆς μυστικῆς θεωρίας κατὰ τὴν περιτομὴν.

35. Γεν. 1,31.

- 32 Ὅρος τῆς κατὰ Σάββατον μυστικῆς νομοθεσίας, ἐν ᾧ τί τὸ
 145 Σάββατόν ἐστι παρίστησι μυστικῶς καὶ τίς ὁ κατ' αὐτὸ
 πνευματικὸς λόγος ἐστίν, ὅτι παθῶν καὶ τῆς περὶ τὴν φύσιν
 τῶν ὄντων τοῦ νοῦ κινήσεώς ἐστὶν ἀνάπαυσις.
- 33 Θεὸν δῆλον ὅτι.
- 34 Τί σημαίνουσιν αἱ νεομηναίαι.
- 35 150 Ὅρος τοῦ στεφάνου τῆς χρηστότητος.
- 36 Ἄλλος ὄρος τοῦ αὐτοῦ μυστικώτερος.
- 37 Ἐνταῦθα τὴν ἐγκράτειαν ἔργον εἶναι λέγει τῆς προνοίας, ὡς
 τῶν γνωμικῶν καθαρτικῆν παθῶν, τὴν ὑπομονὴν δὲ τῆς
 κρίσεως εἶναι κατόρθωμά φησιν, ὡς τοῖς ἀκουσίοις ἀντι-
 155 τασσομένην πειρασμοῖς.
- 38 Πρώτην ἑορτὴν τὸ Πάσχα λέγει.
- 39 Δευτέραν ἑορτὴν λέγει τὴν Πεντηκοστήν.
- 40 Τρίτην λέγει τὴν ἐν ἐβδόμῳ μηνί, τὴν τοῦ Ἰλασμοῦ.
- 41 Σκόπει, πῶς ὁ νόμος ἀπόλλυσι τοὺς νοοῦντας αὐτὸν σωμα-
 160 τικῶς, τῇ κτίσει λατρεύειν παρὰ τὸν κτίσαντα πείθων καὶ
 ἡγεῖσθαι φύσει σεπτὰ τὰ δι' αὐτοὺς γεγονότα, τὸν δι' ὃν αὐ-
 τοὶ γεγόνασιν ἀγνοήσαντας.
- 42 Πῶς ἐστὶ Σάββατον ὁ Θεός.
- 43 Πῶς ὁ Θεὸς καὶ Πάσχα ἐστὶ μυστικόν.
- 44 165 Μυστήριον τῆς κατὰ τὴν Πεντηκοστήν ἑορτῆς, ἐν ᾧ μυστι-
 κῶς τὴν τῶν δηλουμένων πνευματικὴν ἐμυσταγωγώγησε δύ-
 ναμιν, τὸν Θεὸν Πεντηκοστήν προσαγορεύσας. Ὡς γὰρ ἡ
 μονὰς στάσιμος μένουσα μετὰ τὴν εἰς ἑαυτὴν ἐβδοματικὴν
 τῆς ἐβδομάδος συνέλιξιν, ἀποτελοῦσα τὴν Πεντηκοστήν·
 170 καὶ πάλιν ταῖς εἰς αὐτὴν προσόδοις γινομένη δεκάς διὰ
 παντάδος ἰσοπλασιασθείσης αὐτῇ ποιούσα τὴν Πεντηκο-

32. Ὅρισμὸς τῆς μυστικῆς νομοθεσίας τοῦ Σαββάτου, ποὺ παριστάνει μυστικὰ τί εἶναι τὸ Σάββατο καὶ ποιὸς εἶναι ὁ πνευματικὸς λόγος, ποὺ τὸ κάνει νὰ εἶναι κατάπαυση τῶν παθῶν καὶ τῆς κίνησης τοῦ νοῦ γύρω ἀπὸ τὴ φύση τῶν ὄντων.
33. Τὸ Θεὸ βέβαια.
34. Ποιὰ σημασία ἔχουν οἱ πρωτομηνιές.
35. Ὅρισμὸς τοῦ στεφάνου τῆς χρηστότητας.
36. Ἄλλος μυστικότερος ὀρισμὸς γιὰ τὸ ἴδιο.
37. Ἐδῶ λέει ὅτι ἡ ἐγκράτεια εἶναι ἔργο τῆς πρόνοιας, ἐπειδὴ καθαίρει τὰ ἐκούσια πάθη, ἐνῶ ἡ ὑπομονὴ εἶναι κατόρθωμα τῆς κρίσης, ἐπειδὴ ἀντιτάσσεται στοὺς ἀκούσιους πειρασμούς.
38. Πρώτη ἐορτὴ καλεῖ τὸ Πάσχα.
39. Δεύτερη ἐορτὴ λέει ὅτι εἶναι ἡ Πεντηκοστή.
40. Τρίτη λέει τὴν ἐορτὴ τοῦ Ἰλασμοῦ ποὺ τελεῖται τὸν ἑβδομο μῆνα.
41. Πρόσεχε πῶς ὁ νόμος σκοτῶνει ἐκείνους ποὺ τὸν κατανοοῦν σωματικά, πείθοντάς τους νὰ λατρεύουν τὸν κτίστη κι ὄχι τὴν κτίση, καὶ νὰ θεωροῦν ἄξια σεβασμοῦ ἀπὸ τὴ φύση τους ὅσα δημιουργήθηκαν γι' αὐτούς, ἀγνοώντας αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει δημιουργήσει.
42. Πῶς ὁ Θεὸς εἶναι Σάββατο.
43. Πῶς ὁ Θεὸς εἶναι καὶ Πάσχα μυστικό.
44. Εἶναι μυστήριον τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς, μὲ τὸ ὁποῖο δίδαξε κατὰ τρόπο μυστικὸ τὴν πνευματικὴν σημασίαν ὧν ποὺ δηλώνονται, ὀνομάζοντας τὸ Θεὸ Πεντηκοστή. Ὅπως δηλαδή ἡ μονάδα μένοντας στάσιμη μετὰ τὴν πρόσθεσιν σ' αὐτὴ τοῦ γινομένου ἐπὶ ἑφτά τοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἑβδομάδας κάνει τὴν Πεντηκοστή³⁶, κι ὅπως πάλι (ἡ μονάδα) κάνει τὴν Πεντηκοστή, ἀφοῦ ἀύξηθεῖ σὲ δεκάδα πολλαπλασια-

36. $7 \times 7 = 49$.

στήν, ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶ τῶν ἑαυτῆς· τὸ μὲν ὡς πρὸ παν-
 τὸς ποσοῦ, τὸ δὲ ὡς ὑπὲρ ποσόν· οὕτω καὶ ὁ Θεός, ᾧ τὴν
 μονάδα κατ' εἰκασίαν τυπικὴν ἀναλογεῖν ἔφησεν, ἀρχὴ καὶ
 175 τέλος ἐστὶ τῶν ὄντων καὶ λόγος, ᾧ τὰ πάντα συνέστηκεν·
 ἀρχὴ μὲν ὅτι πρὸ πάσης οὐσίας ἐστὶ καὶ κινήσεως, τέλος δὲ
 ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν καὶ κίνησιν, λόγος δὲ ὅτι πάντων
 κατ' αἰτίαν προνοητικός ἐστίν, ὡς πρὸς ὑποκείμενον εἶδος
 συνοχή, καθ' ἣν τῶν ὄντων ἕκαστον ἔχει τὴν ἐν τῷ ἑαυτοῦ
 180 λόγῳ διαμονήν. Ὅταν οὖν λάβωσι πέρας οἱ χρόνοι καὶ οἱ
 αἰῶνες, οἷς ἀναλογεῖν τὴν ἑβδομάδα φησίν, αὐτὸς ἐστὶ
 τότε μονώτατος ὁ Θεός, δίχα τῆς τῶν οὐκ ἄνευ, τουτέστι,
 τόπων καὶ χρόνων μεσιτείας, συγκρατῶν δι' ἑαυτοῦ καθ'
 ἑνωσιν ἀληθῆ τῶν ὄντων ἐν τοῖς σωζομένοις ὑπαρξίν,
 185 ἡγουν τὴν φύσιν τὴν γενητήν, ἣν τῇ πεντάδι παρείκασεν, οὐ
 μόνον διὰ τὰς αἰσθήσεις, αἷς ὑποπίπτειν πέφυκεν, ἀλλὰ διὰ
 τὴν καθολικὴν ἐπιστήμην, ἣτις ἐν τῇ περιλήψει τῆς τῶν
 νοερῶν τε καὶ λογικῶν, αἰσθητικῶν τε καὶ ζώντων, καὶ
 ὄντων ἀπταιστοῦ καθέστηκε γνώσεως. Οὐκοῦν παύσεται
 190 ποτε, τῆς τε κατὰ τόπον στάσεως καὶ τῆς κατὰ χρόνον κι-
 νήσεως, ὡς ὑπὲρ τὰ δι' αὐτὴν γεγονότα (τουτέστι, τόπον
 καὶ χρόνον) διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεόν, δι' ὃν καὶ γέγονεν, ἀλη-
 θοῦς συναφείας ἐν τοῖς σωζομένοις γενομένη τῶν ὄντων ἢ
 φύσις. Αὐτὸν γὰρ τὸν Θεόν, κατὰ τὸν τῆς προνοίας λόγον,
 195 τῇ δεκάδι τῶν ἐντολῶν ἴδιον ποιησαμένη ποιὸν (τουτέστι
 τῆς ἐκ χάριτος κατὰ τὴν θέωσιν ἰδιότητος γνώρισμα), τῆς
 τε κατὰ τὴν στάσιν ἐν τόπῳ περιγραφῆς καὶ τῆς ἐν χρόνῳ
 κατὰ τὴν κίνησιν ἐλευθερωθήσεται· στάσιν ἀεικίνητον λα-
 βούσα τὴν ἀπέραντον τῶν θείων ἀπόλαυσιν, καὶ κίνησιν
 200 στάσιμον τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀκόρεστον δρεξίν.

σμένη με τὴν πεντάδα, καὶ εἶναι ἀρχὴ καὶ τέλος καὶ τῶν δικῶν της (ἀπὸ τῆ μιᾶ ἐπειδὴ εἶναι πρὶν ἀπὸ κάθε ποσὸ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπειδὴ εἶναι πάνω ἀπὸ ποσὸ), ἔτσι καὶ ὁ Θεός, στὸν ὁποῖο εἶπε κατὰ εἰκασία, ὅτι ἀναλογεῖ ἡ μονάδα ὡς τύπος του, εἶναι ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν ὄντων καὶ λόγος καὶ μέσω τοῦ ὁποῖου ἔλαβαν τὰ πάντα τὴ σύστασή τους. Ἀρχή, ἐπειδὴ εἶναι πρὶν ἀπὸ κάθε οὐσία καὶ κίνηση· τέλος, γιατί εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε οὐσία καὶ κίνηση· καὶ λόγος, γιατί προνοεῖ γιὰ ὅλα ὡς αἰτία συνέχοντας τὰ ὑποκείμενα εἶδη του καὶ με τὴ συνοχὴ αὐτὴ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα ἐξασφαλίζει τὴν παραμονή του μέσα στὸν ἑαυτό του. Ὅταν λοιπὸν λάβουν πέρας οἱ χρόνοι καὶ οἱ αἰῶνες, τῶν ὁποίων ἀνάλογο λέει εἶναι ἡ ἐβδομάδα, τότε θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς μονότατος, χωρὶς τὴ μεσολάβηση τῶν ὄχι χωρὶς αὐτά, ἐννοῶ τοὺς λόγους καὶ τοὺς χρόνους, συγκρατώντας με τὸν ἑαυτό του σὲ ἕνωση ἀληθινὴ τῶν ὄντων τὴν ὑπαρξὴ ἐκείνων πὸ σῶζονται. Τὴ φύση δηλαδὴ τὴ γεννητὴ, πὸ τὴν παρομοίασε με τὴν πεντάδα ὄχι μόνο ἐξαιτίας τῶν αἰσθήσεων στὶς ὁποῖες ὑπόκειται ἀπὸ τὴ φύση της ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς καθολικῆς ἐπιστήμης πὸ εἶναι ἐγκατεστημένη στὸ σύνολο τῆς ἀλάνθαστης γνώσης ὄσων ἔχουν νοῦ καὶ λόγο, αἴσθηση καὶ ζωὴ καὶ ὄσων ἔχουν ὑπαρξὴ. Ἐπομένως θὰ παύσει κάποτε τὴ στάση σὲ τόπο καὶ τὴν κίνηση στὸ χρόνο, ἐπειδὴ ἡ φύση τῶν ὄντων μπῆκε στὴν τάξη ὄσων σῶζονται, πάνω ἀπὸ ὄσα ἔγιναν γιὰ χάρη μας (δηλαδὴ τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο) με τὴν ἀληθινὴ συνάφεια πρὸς τὸ Θεὸ πὸ χάρη σ' αὐτὸν καὶ δημιουργήθηκε. Τὸν ἴδιο δηλαδὴ τὸ Θεὸ, σύμφωνα με τὸ λόγο τῆς Πρόνοιας, ἀφοῦ τὸν ἔκανε με τὴ δεκάδα τῶν ἐντολῶν δικὴ της ποιότητα (δηλαδὴ τὸ ἰδιαίτερο γνῶρισμα τῆς θέωσης πὸ παραχώρησε ἡ χάρη), θὰ ἐλευθερωθεῖ τόσο ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τῆς στάσης σὲ τόπο ὄσο καὶ τῆς κίνησης στὸ χρόνο. Θὰ λάβει στάση ἀεικίνητη, τὴν ἀτελεύτητη ἀπόλαυση τῶν θείων καὶ κίνηση στάσιμη, τὴν ἀκόρεστη ὄρεξη γι' αὐτά.

- 45 Τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ τρεῖς εἰσὶν ἑορταί· Σαλπύγγων καὶ Ἰλα-
 σμοῦ καὶ Σκηνοπηγίας, ὧν ἡ μὲν σάλπιγξ νόμου καὶ προ-
 φητῶν καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν κηρυττομένης γνώσεως τύπος
 205 ἐστίν, ὁ δὲ ἰλασμός τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον διὰ
 σαρκώσεως σύμβολον ὑπάρχει καταλλαγῆς. Ὁ γὰρ ὑποδὺς
 ἔκουσίως τὴν τοῦ κατακριθέντος κατάκρισιν, διελύσατο
 τὴν ποτε πρὸς αὐτὸν κυρωθεῖσαν ἔχθραν. Ἡ δὲ σκηνοπη-
 γία προτύπως ἐστὶν ἀναστάσεως καὶ τῆς πάντων πρὸς
 210 ἀτρεψίαν μεταποιήσεως.
- 46 Ὁ ψιλαῖς ταῖς ἐναίμοις χαίρων θυσίαις, φησί, περὶ τὰ πάθη
 σπουδάζειν ὡς ἐμπαθῆς παρασκευάζει τοὺς θύοντας· φιλεῖ
 γὰρ χαίρειν τὸ γνησίως σέβον, οἷς χαίρει τὸ προσκυνούμε-
 νον.
- 47 215 Ὅτι θυσίας οἶδεν ὁ λόγος, φησί, τὴν τῶν παθῶν σφαγὴν
 καὶ τὴν τῶν φυσικῶν δυνάμεων προσαγωγὴν, ὧν τοῦ μὲν
 λόγου τύπος ἐστὶν ὁ κριός, τοῦ δὲ θυμοῦ φέρει σύμβολον ὁ
 ταῦρος, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἡ αἰζὺ ὑπάρχει δῆλωσις.
- 48 Ὁ χοϊκὸς δῆλον ὅτι νοῦς τῆς Γραφῆς, κρατῶν τῆς ψυχῆς,
 220 τοὺς φυσικοὺς ἀποβάλλεται λόγους, τῇ παραχρήσει τῶν
 κατὰ φύσιν δυνάμεων αὐτοὺς ἐξαφανίζων.
- 49 Ἄμα τις, φησί, παύσεται κατ' αἴσθησιν πρὸς σῶμα τὴν
 Γραφὴν ἐκδεχόμενος, ἄμα καὶ πρὸς πνεῦμα κατὰ νοῦν διὰ
 μέσης ἀνατρέχει τῆς φύσεως, ἐκεῖνα πράττων πνευματι-
 225 κῶς, ἅπερ ὁ Ἰουδαῖος ἐπιτελῶν ἔχει τὸν Θεὸν ὀργιζόμενον.
- 50 Τίς ἐστὶν χεὶρ τῶν Γαβαωνιτῶν, ἧ παραδίδωσι Δαβὶδ τοῦς
 ἐκ σπέρματος Σαούλ.
- 51 Τὸν ἐξηλιασμόν εἶναι λέγει τὴν φανέρωσιν, ἣν τὰ πάθη πά-
 σχουσιν, ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν τῆς φύσεως λογισμῶν κατὰ τὴν
 230 ὑψηλὴν θεωρίαν θριαμβεύμενα.
- 52 Ἡ πρὸς σῶμα τοῦ νόμου διδαχὴ, φησί, κατ' ὀφθαλμοὺς
 ἔχουσα διὰ μετανοίας νεκρὰ τὰ σωματικὰ τοῦ νόμου νοή-

45. Τὸν ἑβδομο μῆνα τελοῦνται τρεῖς ἑορτές· ἡ ἑορτὴ τῶν σαλπύγων, τοῦ ἰλασμοῦ καὶ τῆς σκηνοπηγίας. Ἀπὸ αὐτές, ἡ σάλπιγγα εἶναι τύπος τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς γνώσης ποὺ κηρύττουν· ὁ ἰλασμὸς εἶναι τὸ σύμβολο τῆς συμφιλίωσης τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν ἄνθρωπο μέσω τῆς σάρκωσης. Γιατὶ αὐτός, ἀφοῦ ἀνέλαβε θέλοντας τὴν καταδίκη τοῦ καταδικασμένου, διέλυσε τὴν ἔχθρα ποὺ τοῦ εἶχε ἐπιβληθεῖ. Ἡ σκηνοπηγία εἶναι προτύπωση τῆς ἀνάστασης καὶ τῆς μεταφορᾶς ὄλων στὴν ἀτρεψία.
46. Αὐτὸς ποὺ χαίρεται μετὰ τὶς αἱματηρὲς θυσίες, λέει, προετοιμάζει, σὰν ἐμπαθῆς ποὺ εἶναι, αὐτοὺς ποὺ θυσιάζουν νὰ ἐπιδίδονται μετὰ ζῆλο στὰ πάθη. Γιατὶ ὅποιος προσφέρει γνήσια προσκύνηση συνήθως χαίρεται μετὰ αὐτὸ ποὺ χαίρεται ὁ προσκυνούμενος.
47. Ὁ λόγος γνωρίζει ὡς θυσίες τὴ σφαγὴ τῶν παθῶν καὶ τὴν προσφορὰ (στὸ θυσιαστήριον) τῶν φυσικῶν δυνάμεων, τῶν ὁποίων τύπος τοῦ λόγου εἶναι τὸ κρασί, τοῦ θυμοῦ σύμβολο εἶναι ὁ ταῦρος καὶ τῆς ἐπιθυμίας δήλωση εἶναι ἡ αἶγα.
48. Προφανῶς, τὸ χοϊκὸ νόημα τῆς Γραφῆς κυριαρχώντας στὴν ψυχὴ ἀποβάλλει τοὺς φυσικοὺς λόγους, ἐξαφανίζοντάς τους μετὰ τὴν κακὴ χρῆση τῶν φυσικῶν δυνάμεων.
49. Μόλις παύσει κάποιος ν' ἀντιμετωπίζει αἰσθησιακὰ τὴ Γραφὴ σὰν σῶμα, ἀμέσως ἀνατρέχει νοερὰ μέσω τῆς φύσεως πρὸς τὸ πνεῦμα, πράττοντας πνευματικὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπιτελώνοντας τα ὁ Ἰουδαῖος, ἐπισύρει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ.
50. Τί εἶναι τὰ χέρια τῶν Γαβαωνιτῶν, στὰ ὁποῖα ὁ Δαβὶδ παραδίδει τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σαοῦλ.
51. Ἡ ἔκθεση στὸν ἥλιο, λέει, εἶναι ἡ φανέρωση ποὺ παθαίνουν τὰ πάθη καταδικημένα ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς λογισμοὺς τῆς φύσεως κατὰ τὴν ὑψηλὴ θεωρία.
52. Ἡ σωματικὴ διδασχὴ τοῦ νόμου, ἔχοντας μπροστὰ στὰ μάτια τῆς νεκρὰ τὰ σωματικὰ νοήματα τοῦ νόμου, καθισμένη κο-

ματα, τῷ κατὰ Χριστὸν λόγῳ παρακαθημένη, δίκην υἱετῶν
τοὺς οὐρανίους δέχεται τῆς γνώσεως φωτισμούς.

53 235 Σίτω δῆλον ὅτι.

54 Οἴνω δῆλον ὅτι.

55 Ἐλαίῳ δῆλον ὅτι.

56 Τὸν σῖτον ἔφη ψυχῆς εἶναι στήριγμα, ὡς γινώσκουσιν ὄντα πνευ-
ματικὴν, τὸν οἶνον δὲ καρδίας εὐφραντικόν, ὡς τῆς πρὸς
240 Θεὸν ἐρωτικῆς ἐνώσεως ποιητικόν· τὸ δὲ ἔλαιον προσώ-
που πληρωτικὸν ἰλαρότητος εἴρηκεν, ὡς τῆς λαμπρυνού-
σης τὸν νοῦν κατὰ τὴν ἀπάθειαν πνευματικῆς χάριτος χα-
ρακτηριστικόν.

57 Ὁ Ἀμαλήκ ἐστὶν ἡ γαστριμαργία· ταύτης ἐστὶ βασιλεὺς τὸ
245 φρόνημα τὸ χοϊκόν· τούτου βουκόλιά ἐστὶ καὶ ποιμνία αἱ
θρεπτικαὶ τῶν παθῶν ὕλαι· ἄμπελος δὲ ἡ προπετής τοῦ
λογισμοῦ κίνησις· ἐλαία δὲ ἡ καθ' ἡδονὴν ἐκπυρωτικὴ τῆς
ἐπιθυμίας λειότης, ἃπερ μεταφέρει, ὡς εἰς γῆν ἀγίαν, τὴν
ἔξιν τῆς θεοσεβείας, ὁ τῷ σωματικῷ τοῦ νόμου παρακαθή-
250 μενος, ὑπὲρ ὧν καθάπερ μισθὸν δέχεται τὴν θεϊαν ἀπο-
στροφὴν.

58 Μωρὸς ὡς ἄθεος ἐκλήθη ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, ἀσύνητος
δὲ ὡς κακοπράττων, ὅπερ ἐστὶν «ἀσεβῆς καὶ ἀμαρτωλός».

59 Τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος, φησί, τὰ θεῖα τῶν ἀρετῶν
255 ἀποκτένειν γεννήματα πέφυκε, αὐτὸ δὲ ἦ τε χάρις τῆς πί-
στεως καὶ ἡ ὑπακοὴ τῶν θείων ἐντολῶν, διὰ τοῦ κατὰ τὴν
γινώσκουσιν ἀποκτένει λόγου.

60 Πῶς ἐστὶ φῶς.

61 Πῶς ἐστὶν ἐτοιμασία κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν ὁ
260 Κύριος.

62 Πῶς ἐστὶ καὶ δόξα τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Κύριος.

63 Κατ' ἄλλην θεωρίαν, τίνες οἱ λαοὶ καὶ τίς ἡ κατὰ πρόσω-
πον αὐτῶν ἐτοιμασία τοῦ λαοῦ.

64 Τίνα πάλιν τὰ ἔθνη τυγχάνουσιν, ἃπερ ἀποκαλύπτει παρα-
265 γινόμενος ὁ Λόγος.

ντὰ στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, δέχεται σὰν βροχὴ τοὺς οὐράνιους φωτισμοὺς τῆς γνώσης.

53. Δηλαδὴ μὲ σιτάρι ψωμί.

54. Δηλαδὴ μὲ κρασί.

55. Δηλαδὴ μὲ λάδι.

56. Τὸ σιτάρι λέει πὼς εἶναι στήριγμα τῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ εἶναι πνευματικὴ γνώση. Τὸ κρασί ὅτι εὐφραίνει τὴν καρδιά, ἐπειδὴ προκαλεῖ τὴν ἐρωτικὴ ἔνωση μὲ τὸ Θεό. Τὸ λάδι εἶπε πὼς φωτίζει τὸ πρόσωπο μὲ ἰλαρότητα, ἐπειδὴ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς πνευματικῆς χάριτος πού λαμπρύνει τὸ νοῦ μὲ τὴν ἀπάθεια.

57. Ὁ Ἀμαλήκ εἶναι ἡ γαστριμαργία, αὐτῆς βασιλιάς εἶναι τὸ φρόνημα τὸ χοϊκό, αὐτοῦ κοπάδια βοδιῶν καὶ προβάτων εἶναι οἱ θρεπτικὲς τροφές τῶν παθῶν, ἀμπέλι εἶναι ἡ ἀκράτητη κίνηση τοῦ λογισμοῦ, ἐλιά εἶναι ἡ ἡδονικὴ εὐχαρίστηση πού ἐκπυρῶνει τὴν ἐπιθυμία, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μεταφέρει, σὰν σὲ ἄγια γῆ, στὴν ἔξη τῆς θεοσεβείας, ἐκεῖνος πού ἐπιμένει στὴ σωματικὴ διάσταση τοῦ νόμου, γιὰ τὰ ὁποῖα σὰν μισθὸ δέχεται τὴ θεία ἀποστροφή.

58. Ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἐπειδὴ ἦταν ἄθεος ὀνομάστηκε ἀνόητος –ἀσυλλόγιστος, ἐπειδὴ ἔπραττε τὸ κακό, πράγμα πού σημαίνει, ἦταν ἀσεβῆς κι ἀμαρτωλός.

59. Τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας εἶναι γιὰ νὰ σκοτῶνει τὰ θεῖα γεννήματα τῶν ἀρετῶν, αὐτὸ τὸ σκοτῶνουν ἡ χάρη τῆς πίστεως καὶ ἡ ὑπακοὴ στὶς θεῖες ἐντολές μὲ τὸ λόγο τῆς γνώσης.

60. Πῶς εἶναι φῶς ὁ Κύριος.

61. Πῶς ὁ Κύριος εἶναι ἐτοιμασία κατὰ πρόσωπο ὄλων τῶν λαῶν.

62. Πῶς ὁ Κύριος εἶναι ἡ δόξα τοῦ Ἰσραήλ.

63. Ποιοὶ εἶναι οἱ λαοὶ καὶ ποιά ἡ ἐτοιμασία τοῦ Κυρίου κατὰ πρόσωπό τους ἀπὸ ἄλλη ἄποψη.

64. Ποιά πάλι εἶναι τὰ ἔθνη, πού ἔρχεται κι ἀποκαλύπτει ὁ Λόγος.

- 65 Πῶς «δόξα» λέγεται πάλιν «τοῦ Ἰσραήλ» ὁ Λόγος.
- 66 Ἴμα, φησίν, ἀποκτείνει τις τὸν ἐν τῷ γράμματι τοῦ νόμου
σωματικὸν νοῦν, βασιλεύοντα δέχεται τὸν ἐν τῷ πνεύματι
λόγον.
- 67 270 Τὸν Δαβὶδ ἔλαβε καὶ εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον
καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν νόμον, καὶ εἰς τὴν γνῶσιν καὶ εἰς
τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν λεγομένην πράξιν καὶ εἰς τὸν νέον
λαόν, καὶ κατὰ πολλοὺς θεωρίας τρόπους προσφόρως τοῖς
τόποις πρὸς τὴν ὑποκειμένην ἤρμοσε χρεῖαν.
- 68 275 Ὁ τοὺς τύπους ἀλλὰ μὴ τὰ ἀρχέτυπα τῶν μυστηρίων ἔχων,
καὶ τὴν ἐρώτησιν, ἀλλὰ μὴ τὴν γνῶσιν τῶν ἐν πνεύματι
φωτισμῶν, εἰληφῶς δάνειον, τὸ ὁμολογούμενον τοῖς προει-
ρημένοις, τὴν κατ' αἴσθησιν ἐν τοῖς συμβόλοις τοῦ νόμου
πεῖραν· κατὰ ψυχὴν λιμώττων τοῦ πνεύματος καὶ τὴν
280 ὡσπερ ὀδηγίαν ἐρώτησιν τῆς κατὰ ἀλήθειαν γνώσεως μυ-
ωπάζων.
- 69 Μεταξυλογία ἐστὶ τὸ ἐν ᾧ τυχόν ἐστὶ πολλάκις καὶ πλάνη-
σις.
- 70 Μακαριότητος δῆλον ὅτι, τοὺς κατὰ μέθεξιν αὐτῆς ἀξίω-
285 θέντας χαρακτηρίζουσης καὶ ἐξ αὐτῆς γνωρίμους αὐτοὺς
καθιστῶσα.

65. Πῶς πάλι λέγεται ὁ Λόγος δόξα τοῦ Ἰσραήλ.
66. Μόλις σκοτώσει κάποιος τὸ σωματικὸ νόημα τὸ μέσα στὸ γράμμα τοῦ νόμου, δέχεται ὡς βασιλιὰ τὸ λόγο πού εἶναι στὸ πνεῦμα.
67. Χρησιμοποίησε τὸ Δαβὶδ ὡς τύπο τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ πνευματικοῦ νόμου καὶ τῆς γνώσης καὶ τῆς θεωρίας καὶ τῆς λεγόμενης πράξης καὶ τοῦ νέου λαοῦ, καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους, ἀνάλογα πρὸς τοὺς τόπους, ἔκανε ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας σὲ ὅ,τι ἀπαιτοῦσε ἡ χρεῖα.
68. Ὅποιος ἔχει τοὺς τύπους καὶ ὄχι τὰ ἀρχέτυπα τῶν μυστηρίων, ἔχει τὴν ἐρώτησιν ὄχι ὅμως καὶ τὴ γνώσιν τῶν πνευματικῶν φωτισμῶν· ἔλαβε δάνειο πού ὁμολογεῖται στὰ προηγούμενα, τὴν πείρα μὲ τὶς αἰσθήσεις τῶν συμβόλων τοῦ νόμου. Ἡ ψυχὴ του ὅμως πεινάει τὸ πνεῦμα καὶ μυωπάζει στὴν ὁδηγίαν τῆς ἐρώτησης πρὸς τὴν ἀληθινὴν γνώσιν.
69. Μεταξυλογία (περέκβαση) εἶναι ὁ λόγος στὸν ὁποῖο εἶναι πιθανὸ νὰ ὑπάρχει πολλὰς φορές καὶ πλάνη.
70. Ἡ μακαριότητα, χαρακτηρίζοντας αὐτοὺς πού ἀξιώθηκαν νὰ τὴ λάβουν κατὰ μέθεξιν, εἶναι φανερὸ ὅτι καὶ μὲ τὸν ἑαυτό τους τοὺς καθιστᾷ γνωστούς.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸ στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Ἰησοῦς Ναυῆ		
1	31	426	9	3έε.	374
2	2	70		20	406
	8	302		27	374
	16	302	10	5έε.	374
3	2	240			
17	7	164			
42	25	84			
Ἔξοδος			Βασιλειῶν Α'		
			15	08	408
				19	414
4	1	164		28	408
	2	270		32	408
32	4	408		33	408
	20	408	16	1	140. 406
				18	412
Ἄριθμοι			18	19	412
			19	5	414
15	32	392	20	30	414
Δευτερονόμιον			Βασιλειῶν Β'		
15	12	72	3	3	82
	17	72	15	13-17	82
25	10	72	16	21-23	110
	40-41	72	17	22	82
32	33	20		23	110

	24	118	136	5ε.	58
18	9	80		Ἰὼβ	
	9-15	110			
21	1-14	364	10	21	306
	2-9	388			
	7	388		Παροιμῖαι	
	Βασιλειῶν Γ'		3	18	304
			6	23	268
1	33	78	16	23	162
	Παραλειπομένων Α'				
12	2	388		Ἐκκλησιαστής	
	Τωβίτ		1	11	178
				Σοφία Σολομῶντος	
4	16	344	1	9	248
	Ψαλμοὶ				
				ᾠσηὲ	
7	17	332			
13	2	160	12	10	228
21	7	330			
31	9	80		Ἀμῶς	
33	9	60	9	11	28
	15	178			
42	2	270		Ἰωνᾶς	
45	13	238			
49	2	56	3	3	338
	6	248	3	10	328
	3	160	4	2-3	328
52	3	152		3	336
53	22	250		4	300
62	12	20	4	8	330
68	2	218	7	8	328
70	3	384			
77	24	16		Ἀββακούμ	
86	3	58	3	2	288
	7	404		15	78
103	15	164			
104	27	410		Ἀγγαῖος	
117	24	164			
118	18	164	2	9	28
	105	164. 262			

	Ζαχαρίας		10	11	164
			12	8	164
1	4	228			
	9	166			
4	2	258			
	5	164. 258	3	10	18
	9	30		11	20
	10	30. 280		12	20
	14	286	4	1-3	116
5	1-3	228		13-41	18
6	1	284		18-60	12
	12	284		41έ.	54
				58	56
	Μαλαχίας				
3	20	26			
4	2	330	5	15	262. 278
				16	280
	Ήσαϊας		6	3	178
3	79	248		13	144
4	12	236	7	12	344
9	1-3	22	12	29	238
	6	188. 270		40	340
11	2	32. 268	15	28	26
	3	268	25	4	274
49	16	58	27	25	332
53	9	24			
	12	26			
	45	26	1	70	18
58	5	392	2	31	410
60	6	76		34	34
			6	31	344
	Ίερεμίας		11	22	242
			22	37	26
3	16	140			
23	5	26			
	Ίεζεκιήλ				
			1	9	260
33	11	80	1	14	354
				26	236
	Δανιήλ		3	5	316
				7	318
8	16	164	4	24	390

10	10	238		Ἐφεσίους	
15	13	348	1	10	188
	Πράξεις			11	188
			2	14-15	242
15	16	28	4	13	86
26	24	74	6	12	306
				17	398
	Ρωμαίους			Φιλιππησίους	
1	25	394			
	26	400	2	15	268
	27	400	3	19	376
7	6	400		Κολοσσαεῖς	
8	3	26			
	13	266	1	26	186
	18	152	2	14	242
9	28	236	3	5	376
13	10	346		Θεσσαλονικεῖς Α'	
	13	410			
	Κορινθίους Α'		2	5	120
2	6	270		6	120
10	4	404		Τιμόθεον Α'	
12	7-11	162			
13	8	192	2	4	28
15	31	152		Τιμόθεον Β'	
	49	342			
	Κορινθίους Β'		2	15	250
2	11	270		Ἑβραίους	
3	7	390			
4	2-12	314	3	6	214
	7	312	4	12	124
5	2	14. 58		13	124
	13	74	12	2	308
	20	216		23	14
15	21	216. 236		Ἰακώβου	
11	6	122			
	Γαλάτας		1	2	144
				17	162
3	13	236	2	26	30

4	144	11	160. 174
5	162	19	186
16	138	20	186
Πέτρου Α΄		2	3
			60
			24
		4	17
3	150		214
6	142		198
10	160		216
			17-18
			18

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Α

ἀβελτηρία 140.

Ἄβεσσαλὼμ 80. 82. 110.

Ἄβραάμ 68. 70. 100. 166.

Ἄγάγ 408.

ἀγαθότης 16. 40. 42. 224. 226. 290.
306.

ἀγαλλίασις 150. 274. 410.

ἀγάπη 14. 20. 22. 28. 46. 86. 90. 130.
234. 236. 252. 278. 334. 346. 348.
366.

ἄγνοια 16. 20. 50. 58. 86. 122. 130.
246. 252. 254. 262. 286. 296. 306.
310. 320. 324. 326. 336. 356. 366.
382. 418. 424.

ἀγνωσία 28. 78. 234. 246. 268. 272.
366. 392. 404.

Ἄγρίππας 74.

ἀγρυπνία 124.

Ἄδὰμ 36. 120. 204. 206. 208. 210. 212.
214. 236. 238. 286. 300. 304. 308.
342. 358.

ἀδικία 238. 318. 360. 364. 388.

ἀθανασία 28. 238.

ἀθεΐα 338.

Ἄϊᾶ 364. 388. 400. 402.

Ἀίγυπτος 84. 394.

Αἰμᾶθ 118. 120. 130.

Αἰμαθαῖοι 126.

αἴνεςις 90.

αἶνος 90.

αἴρεσις 260

αἰσθησις 82. 292.

αἰσθητικὸν 98.

αἰσχύνη 12. 110. 308. 368. 370. 372.
376. 382. 406. 420.

αἰχμαλωσία 12. 28. 76. 84. 116. 118.
112. 126.

ἀκαταληψία 56.

ἀκίνησις 94. 112.

ἀκολασία 322.

ἀκρασία 408.

ἀκροβυστία 426.

ἀλήθεια 14. 20. 22. 34. 38. 40. 42. 46.
56. 78. 80. 88. 100. 132. 142. 144.
164. 176. 182. 194. 204. 214. 230.
250. 262. 270. 296. 306. 312. 314.
332. 338. 340. 344. 354. 360. 386.
410.

ἀλλοίωσις 18. 186. 356.

ἀλλοτριώσις 334.

ἀλογία 238. 348.

Ἄμαλήκ 408. 434.

ἀμάρτημα, -τα 128. 238. 398.

ἄμαρτία 16. 24. 26. 28. 52. 62. 96. 98.
120. 128. 146. 154. 156. 160. 170.
184. 194. 202. 204. 206. 208. 210.
212. 214. 220. 222. 236. 242. 262.
268. 286. 296. 304. 308. 318. 348.
350. 354. 368. 382. 394. 394. 400.
408. 420. 424.

ἄμαρτωλός, -οὶ 80. 198. 216. 218. 434.

Ἄμβακοῦμ 78. 288.

ἀμεθεξία 226.

ἀμετρία 188.

ἀναγέννησις 224. 374.

ἀνάθεμα 368. 370. 372. 382. 420.

ἀναισθησία 184. 240.

ἀνάληψις 332.

ἀναμαρτησία 212. 394.

ἀνάπαυσις 302. 308. 342. 352. 428.

ἄνοια 240.

ἀνάπλασις 46.

ἀνάστασις 36. 46. 150. 172. 174. 184.
308. 310. 332. 340. 342. 360. 432.

ἀνατολή 46.

ἀνατολή διασποράς 14. 26.

ἀνατολή δικαία 26.
 ἀνατολή ἐν συγχύσει 12.
 ἀνδρεία 72. 270. 276. 426.
 ἀνθρωπαρέσκεια 120. 122. 126. 130.
 132.
 ἀνθρωπότης 186. 308.
 ἀνομία 26. 318.
 ἀντιπάθεια 226.
 ἀπάθεια 14. 16. 22. 42. 60. 62. 66. 72.
 74. 84. 98. 102. 104. 112. 118. 204.
 220. 222. 404. 434.
 ἀπάθεια γνωμικῇ 220.
 ἀπάτη 22. 120. 132. 160. 238. 240. 244.
 256. 262. 350.
 ἀπειρία 188.
 ἀπιστία 44. 78. 216. 310. 324. 334.
 356. 414.
 ἀπογένεσις 220. 224.
 ἀποκάλυψις 160. 164. 166. 168.
 ἀπκατάστασις 284.
 ἀπολαυσις 48. 168. 196. 356. 376. 430.
 ἀπολύτρωσις 354.
 ἀπώλεια 252.
 ἀρά 228. 236. 252.
 ἀργία 390.
 ἀρετὴ 14. 16. 20. 22. 26. 28. 34. 38. 42.
 48. 50. 60. 62. 64. 66. 68. 70. 72.
 74. 76. 78. 80. 84. 86. 94. 96. 100.
 102. 104. 106. 108. 110. 112. 114.
 118. 120. 122. 124. 126. 130. 132.
 134. 136. 138. 140. 146. 150. 152.
 158. 172. 174. 176. 182. 208. 220.
 224. 240. 242. 244. 246. 248. 252.
 254. 256. 260. 262. 270. 276. 278.
 280. 284. 286. 288. 290. 292. 294.
 302. 304. 306. 310. 320. 322. 324.
 326. 334. 352. 354. 356. 360. 366.
 392. 394. 400. 402. 404. 408. 410.
 412. 414. 418. 424. 434.
 ἀρχέτυπον 72.

Ἄσβακαφάθ 116. 118. 120. 132.
 ἀσέβεια 268. 326.
 Ἄσσοῦρ 118.
 Ἄσσύριοι 116. 338.
 ἀτιμία 238. 244. 246. 250. 286. 376.
 400.
 ἀτρεψία 30. 46. 102. 272. 284. 394.
 398. 412. 432.
 αὐθάδεια 110. 136.
 αὐτεξουσιότης 278.
 αὐτοσοφία 16.
 αὐτουργία 192. 410.
 ἀφθαρσία 28. 102. 174. 216. 302. 314.
 342.
 Ἄχιτόφελ 110.

B

Βαβυλῶν 28. 42. 44.
 Βαβυλωνία 110.
 Βαβυλώνιος, -οι 104. 118. 126.
 βάπτισμα 212. 214. 216. 408.
 βασιλεία 22. βασιλεία ἐστὶ δικαιοσύνη
 δι' ἔργων κεκυρωμένη 178. 368.
 Βενιαμὴν 116. 118. 130.
 βουλή 268. 280. 292.
 βούλησις 224.

Γ

Γαβαωνῖται 364. 372. 374. 376. 380.
 384. 386. 388. 390. 400. 405. 422.
 432.
 Γαλαὰδ 82. 112.
 γαστριμαργία 370. 372. 382. 408. 410.
 420. 434.
 γενεαλογία 58.
 γένεσις 40. 44. 48. 92.
 Γεσσοῦρ 82.
 Γεφάρ 76. 108.
 γνῶσις 12. 14. 16. 20. 22. 34. 36. 38.
 42. 48. 56. 60. 64. 66. 76. 80. 84.

86. 88. 90. 100. 102. 110. 120. 122.
126. 130. 132. 134. 146. 162. 166.
180. 182. 190. 192. 196. 218. 246.
248. 250. 252. 254. 260. 262. 264.
268. 270. 272. 276. 278. 280. 282.
288. 292. 294. 302. 304. 316. 320.
322. 324. 332. 350. 352. 354. 356.
366. 374. 376. 378. 380. 384. 386.
388. 390. 398. 402. 404. 406. 408.
410. 412. 414. 416. 418. 422. 426.
430. 432. 434. 436.

γνώσις ἀληθεία 246. 294.

γνώσις Θεοῦ 312.

γνώσις μυστική 216. 406.

γνώσις πνευματική 84. 424. 434.

γνώσις πρακτική 404. 412.

Δ

δαιμόνιον, -α 140. 334.

δαίμων, -ες 22. 36. 40. 120. 122. 124.
126. 132. 134. 412.

Δανιήλ 164.

Δαρεῖος 14. 18. 20. 28. 42. 56. 58. 92.
94.

Δαβὶδ 14. 28. 58. 82. 110. 112. 152.
164. 262. 328. 364. 378. 380. 384.
386. 388. 404. 410. 412. 414. 416.
422. 432. 436.

δέησις 138. 140.

διαβολή 94. 412.

διάβολος 28. 120. 208. 22. 238. 240.
244. 246. 252. 254. 262. 304. 324.
330. 354. 356. 358.

διάθεσις 14. 16. 86. 142. 236. 242. 246.
248. 250. 272.

διάθεσις φιλομαρτήμων 240. 246. 254.

διαθήκη 248.

διάκρισις 48. 64. 66.

διασπορά 14.

διαφθορά 26.

διάχυσις φυσική 142.

δικαιοσύνη 12. 14. 118. 128. 132. 178.
δικαιοσύνη ἐστὶ βασιλεία ἐνεργουμένη 178. 184. 202. 210. 212.
214. 218. 246. 250. 262. 278. 280.
286. 294. 330. 336. 346. 360. 392.
394. 404. 406. 408.

διωγμὸς 260. 310.

δόλος 24. 110. 134. 238. 240. 244.

δόξα 12. 16. 22. 28. 36. 38. 120. 130.
132. 152. 174. 208. 224. 240. 248.
256. 306. 314. 326. 328. 332. 336.
376. 410. 418. 434. 436.

δόξα κενή 20. 354.

δόξης ἀπεικόνισμα 238.

δοξομανία 38.

δουλεία 18. 20. 22. 24. 62. 90. 292.
378. 394.

δουλομανία 338.

δύναμις 22. 140. 354.

δύναμις δημιουργική 48.

δυναστεία 20.

δυσχέρεια 220.

Ε

Ἑβραῖος, -οὶ 118.

ἐγκράτεια 146. 148. 270. 394. 428.

ἐγρήγορσις 62.

Ἑδὲμ 302.

εἶδωλον 94. 294. 328.

εἰκὼν 372.

εἰρήνη 14. 82. 178. 242.

ἐκζήτησις 160. 176. 180. ἐκζήτησις
ἐστὶν ἢ κατ' ἐπιστήμην τοῦ νοῦς
γνωστική πρὸς τι γνωστὸν μετὰ
ποιᾶς, ἤγουν τοιαῦδε ἐφέσεως κί-
νησις 180. ἐκζήτησις ἐστὶν ἢ τοῦ
νοῦ κατ' ἐπιστήμην γνωστική
πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετὰ τινος
ζεύσεως ἐφέσεως κίνησις 180

- ἐκθέωσις 36. 98. 104. 406.
 ἔκστασις 118.
 ἐλευθερία 22. 74. 76. 102. 104. 118.
 200.
 ἔλλαμψις 152.
 Ἑλλάς 416.
 ἔλλειψις 142.
 Ἑλληνας, -ες 392.
 ἐλπίς 128. 150. 152. 240. 252.
 ἐνανθρώπησις 30. 68. 174. 212. 234.
 296.
 ἐνέργεια 12. 24. 28. 32. 48. 50. 88. 114.
 176. 196. 268. 272. 276. 372. 402.
 406. 408.
 ἐνέργεια αἰσθητική 244.
 ἐνέργημα 268.
 ἐνθύμησις 134.
 ἐντολή 138.
 ἐνωσις 22. 28. 48. 50. 52. 112. 130.
 170. 188. 196. 230. 232. 252. 284.
 288. 296. 398. 430.
 ἐνωσις ἐρωτική 434.
 ἐξερεύνησις 160. 176. 180. ἐξερεύνη-
 σίς ἐσιν τοῦ λόγου κατ' ἐνέργειαν
 περί τι γνωστὸν μετὰ ποιᾶς, ἡγουν
 τοιαῦσδε ἐννοίας διάκρισις 180.
 ἐξερεύνησις ἐστὶν ἡ τοῦ λόγου
 κατ' ἐνέργειαν τῶν ἀρετῶν περι-
 τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετὰ τινος ἔμφο-
 ρος καὶ σοφῆς ἐννοίας γινομένη
 διάκρισις 180.
 ἔξις 42, 88. 272.
 ἔξις μεταποιητική 34.
 ἔξις τῆς διακρίσεως 32.
 ἐξηλιασμός 432.
 ἐξομολόγησις 82. 112. 116. 128. 388.
 ἐξουδένουσις 378. 422.
 ἐπαγγελία 164.
 ἔπαινος 248.
 ἐπαρυστρὶς 272. 276. 280. 294.
 ἐπιγνωμοσύνη 132.
 ἐπίγνωσις 78. 122. 134. 290. 324. 334.
 342. 356. 408. 410. 412.
 ἐπίγνωσις ἀληθείας 28. 42. 216. 240.
 262. 306. 314.
 ἐπιείκεια 248.
 ἐπιθυμητικὸν 64. 98. 316.
 ἐπιθυμία 38. 40. 72. 74. 98. 102. 164.
 182. 240. 316. 318. 354. 408. 432.
 434.
 ἐπιληψίας 412.
 ἐπίνοια 150.
 ἐπίορκος, -οὶ 238. 240. 245. 248. 250.
 252. 256.
 ἐπιστήμη 48. 64. 98. 106. 108. 114.
 180. 270. 380.
 ἐπιτίμιον 382.
 ἐπιφοίτησις 162.
 Ἑρμονθὶ 368. 382. 388. 400. 406. 422.
 ἐρεύνησις: ἐρεύνησις ἐστὶν ἀπλῆ τοῦ
 λόγου περί τι γνωστὸν μετὰ τινος
 ἐννοίας διάκρισις 180. ἐρεύνησις
 ἐστὶν ἡ πρώτη καὶ ἀπλῆ τοῦ λόγου
 περί τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετ' ἐφέσεως
 κίνησις 180. 184.
 Ἑσδρας 12, 116.
 Ἑσδριηλ 364. 370. 372. 384. 388. 400.
 406.
 Εὐαῖοι 118. 120. 126. 130.
 εὐαρέστησις 334.
 εὐγλωμοσύνη 18.
 εὐδαιμονία 414.
 εὐδοκία 192.
 εὐεργεσία 116.
 εὐζωΐα 18.
 εὐκληρία 202.
 εὐκοσμία 268.
 εὐλογία 238.
 εὐνοια 18. 130.
 εὐπάθεια 226.

εὐπρέπεια 72. 90. 126. 152. 370.
 Εὐροκλυδῶν 336.
 εὐσέβεια 132. 220. 268. 270. 280. 292.
 376.
 εὐστάθεια 122.
 εὐσχημοσύνη 410.
 εὐφροσύνη 142. 154. 410.
 εὐχαριστία 56. 116.
 εὐχή 138. 140.
 ἔφεσις 168.
 ἔχθρα 130.

Z

ζάλη 352.
 Ζαχαρίας 164. 228. 234. 266. 288.
 ζήτησις 176. 180. ζήτησις ἔστιν ἀπλῆ
 τοῦ νοῦς πρὸς τι γνωστὸν μετ'
 ἐφέσεως κίνησις 180. ζήτησις
 ἔστιν ἡ τοῦ νοῦ πρώτη τε καὶ ἀπλῆ
 πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετ' ἐφέσε-
 ως κίνησις 180. 184.
 Ζοροβάβελ 12. 16. 18. 22. 24. 28. 30.
 42. 44. 48. 56. 58. 60. 116. 122.
 126. 132.
 ζῶφος τῆς ἀγνοίας 262. 286. 306.
 ζῶῃ 150. 218. 222. 224. 226. 320. 352.
 426.
 ζωὴ ἀίδιος 204. 222.
 ζωὴ αἰώνιος 296.
 ζωὴ ἀτελεύτητος 238.
 ζωὴ ἐνθεος 252.
 ζωὴ μακαρία 158. 262.
 ζωὴ φιλήδονος 366.

H

ἡδονὴ 18. 22. 24. 38. 46. 62. 74. 80.
 102. 142. 144. 146. 148. 150. 152.
 154. 156. 158. 198. 200. 202. 204.
 206. 208. 210. 212. 214. 220. 222.
 246. 264. 316. 318. 350. 356. 366.

370. 382. 408. 424. 434.
 ἡδονὴ σαρκικὴ 18. 292. 334. 350. 362.
 ἡλιος τῆς δικαιοσύνης 26 330. 332.
 Ἴσαϊας 76. 276.

Θ

θάνατος 18. 26. 28. 60. 128. 158. 184.
 198. 200. 202. 204. 206. 210. 212.
 214. 216. 220. 222. 236. 262. 308.
 310. 318. 354. 380.
 θέλησις 208. 212. 216. 284.
 θεολογία 100.
 θεολογία μυστικὴ 112. 182. 292. 350.
 414.
 θεότης 186. 232.
 θεουργία 294.
 θεώρημα μυστικὸν 280.
 θεωρητικὸς 296. 384. 406.
 θεραπεία 416.
 θεωρία 14. 16. 64. 66. 76. 86. 88. 96.
 106. 112. 118. 146. 148. 156. 182.
 266. 276. 286. 288. 292. 294. 306.
 376. 380. 402. 420. 436.
 θεωρία γνωστικὴ 14. 190.
 θεωρία μυστικὴ 24. 284. 378. 380. 382.
 398. 412. 426.
 θεωρία πνευματικὴ 96. 262. 282. 292.
 384. 390. 400. 402. 414. 416. 426.
 θεωρία φυσικὴ 80. 372. 376. 384. 386.
 388. 390. 402. 406. 426.
 θέωσις 30. 36. 46. 168. 174. 184. 190.
 194. 204. 216. 224. 272. 284. 286.
 348. 378. 394. 412. 424. 430.
 θέωσις ἀγέννητος 216.
 θλίψις 310. 314.
 θυσία 90. 252. 370. 390. 398. 432.
 θυσία ἐναιμος 424. 432.
 θυμικὸν 64. 98. 316.
 θυμὸς 18. 20. 36. 72. 74. 76. 102. 182.
 316. 318. 320. 354. 408. 432.

I

Ἰακώβ 84. 334.
 Ἰάκωβος 144. 154.
 Ἰερουσαλήμ 12. 14. 22. 42. 56. 58. 60.
 76. 82. 92. 104. 108. 112. 328. 338.
 Ἰεσσαὶ 410.
 Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ 116. 122. 126. 132.
 374.
 ἰλαρότης 434.
 ἰλασμός 394. 398. 428. 432.
 Ἰόππη 300. 304. 310. 326. 352.
 Ἰορδάνης 82.
 Ἰουδαία 22. 28. 42. 82. 112. 300.
 Ἰουδαῖος, -οὶ 84. 140. 262, 286. 326.
 328. 330. 332. 336. 338. 344. 358.
 366. 378. 386. 400. 414. 416. 422.
 432. 434.
 Ἰουδαϊσμός 406.
 Ἰούδας (ὁ πατριάρχης) 82. 116. 118.
 Ἰώβ 270 304. 306.
 Ἰωνάθ 388. 414.
 Ἰωνᾶς 300. 312. 314. 318. 326. 328.
 332. 340. 352. 354. 358. 360.
 Ἰσαὰκ 70. 100.
 ἰσονομία 410.
 Ἰσραὴλ 28. 34. 54. 60. 76. 78. 116. 118.
 120. 122. 126. 128. 140. 338. 364.
 386. 388. 390. 400. 404. 406. 408.
 410. 412. 416. 426. 434. 436.
 ἰσχὺς 268. 280.

K

κακία 26. 28. 30. 50. 64. 78. 80. 84. 88.
 96. 112. 194. 208. 234. 242. 244.
 246. 254. 260. 306. 310. 316. 320.
 350. 352. 358. 368. 382.
 κακοπάθεια 112. 316.
 κακουργία 128. 248.
 κάκωσις 238.

κάλλος 38. 216. 262. 342. 370.
 κατάκριμα 208.
 κατάκρισις 34. 46. 206. 208. 210. 212.
 222. 224. 348. 432.
 καταλλαγή 216.
 κατάρα 52. 236.
 καταφρόνησις 20. 268. 334.
 κενοδοξία 80. 118. 120. 122. 126. 130.
 134. 254. 322. 332. 358.
 κίνδυνος 272. 310.
 κίνησις σφαιρική 84.
 κλέπτῃς 238. 240. 245. 248. 250. 252.
 254.
 κληρονομία 150. 164. 386.
 κληῖσις 376.
 κλοπή 252.
 κόλασις 34. 86. 114. 220. 350.
 Κορίνθιος, -οὶ 120.
 κρῖμα 198. 208. 214.
 κρῖσις 26. 46. 110. 184. 214. 270. 282.
 284. 286. 296. 350. 362. 392. 428.

Λ

λατρεία 84. 262. 310. 330. 334. 368.
 374. 390. 400.
 λατρεία λογική 262. 264.
 λατρεία σωματική 328. 330. 384. 390.
 416.
 λατρεία τοῦ νόμου 336. 380. 382.
 λιμὸς 310.
 λιμὸς γνώσεως 424.
 λογισμός, -οὶ 62. 320.
 λογισμοὶ ἐμπαθεῖς 98. 374.
 λογισμοὶ εὐσεβεῖς 334.
 λογιστικὸν 98.
 λόγος πνευματικὸς 296.
 λουτρὸν παλιγγενεσίας 212.
 λύπη 142. 144. 146. 148. 150. 152. 154.
 156. 158. 334.
 λυχνία 266. 268. 274. 290. 292.

λύχνος 262. 268. 278.

M

Μαδιάμ 76. 106. 108.

μακαριότης 48. 418. 436.

μανία 74. 102. 326. 344.

Μαριβαάλ 388.

μεγαλειότης 338.

μεγαλόνοια 378.

μεγαλοπρέπεια 280. 294. 322.

μέθεξις 42. 48. 168. 170. 174. 190. 192.
226. 418. 436.

μέθη 18. 134.

Μεμφιβοσθὲ 368. 382. 388. 400. 406.
422.

μέριμνα 262.

Μερῶβ 364. 370. 372. 376. 382. 388.
400. 402. 406. 422.

μετάνοια 36. 112. 122. 320. 336. 354.
402. 404. 432.

μεταξυλογία 436.

μεταποίησις 32. 184. 398. 432.

μετριοφροσύνη 56.

μιαφονία 334.

μίμησις 412.

μῖσος 414.

μολυσμὸς 26. 270. 362.

μοχθηρία 140.

μυσταγωγία 386. 404. 406.

μυστήριον 26. 48. 66. 68. 70. 88. 104.
162. 166. 186. 188. 192. 230. 232.
250. 260. 268. 276. 282. 284. 294.
296. 308. 322. 330. 340. 358. 374.
394. 398. 410. 424. 436.

μωρὸς 434.

Μωϋσῆς 164.

N

Νεῖλος 250. 354.

νέκρωσις 90. 172. 184. 312. 318. 376.
398.

νεομηνία 370. 392. 394. 428.

νηστεία 122. 316.

νίκη 16.

Νινευή 300. 310. 312. 314. 316. 318.
328. 336. 338. 340. 342. 344. 350.
354.

νόμος γενικός 344.

νόμος τοῦ γράμματος 378. 390.

νόμος γραπτός 104. 344. 346. 348. 360.
368. 378. 414. 422. 424.

νόμος λατρείας 310.

νόμος σαρκικός 242. 372.

νόμος τῆς ἀμαρτίας 52. 158. 220. 222.

νόμος τοῦ πνεύματος 278. 282. 286.
288. 294. 384. 404. 436.

νόμος τοῦ σώματος 82. 242. 278.

νόμος φυσικός 14. 18. 20. 58. 64. 66.
94. 104. 244. 282. 288. 294. 316.
344. 346. 348. 354. 360. 378. 422.

νόμος τῆς χάριτος 344. 348. 422.

νουθεσία 24.

Ξ

ξύλον τῆς ζωῆς 302.

Ο

ὀδύνη 144. 150. 154. 156. 170. 198.
202. 204. 220. 222. 224. 308. 362.

οἴησις 80. 82. 110. 112. 118. 134.

οἰκονομία 26. 174. 188. 192. 194. 206.
234. 262. 308. 348. 394.

ὁμοίωσις 38. 40. 168. 176.

ὄρασις 164. 166. 228. 230.

ὄρεξις φυσικὴ 62. 94. 184. 432.

ὄρκος 250.

ὄρος 196.

οὐσία 268.

Π

πάθημα, -τα 152. 160. 170. 172. 174.
198. 214. 216. 218. 222. 284. 314.
316. 318.
πάθος 12. 14. 16. 18. 20. 22. 24. 28. 42.
46. 60. 62. 76. 82. 86. 90. 92. 94.
104. 108. 112. 118. 128. 142. 158.
162. 186. 240. 242. 244. 244. 254.
260. 270. 284. 286. 292. 296. 308.
316. 318. 320. 334. 354. 356. 362.
370. 372. 374. 376. 382. 386. 392.
394. 398. 400. 402. 406. 408. 410.
412. 418. 420. 422. 426. 428. 432.
434.
παιδεία 26. 34. 46.
παλιγγενεσίας λουτρὸν 212.
παράβασις 178. 200. 208. 220. 222.
224. 236. 238. 284. 286. 342. 370.
382.
παράδεισος 208. 238. 302. 304. 370.
παράκλησις 216.
παρακοή 20. 176. 202. 206. 208. 236.
284. 304.
παραφορὰ 18.
παραφροσύνη 140. 328.
παράχρησις 142. 334. 372. 406. 420.
424. 432.
παροΐνια 336.
παρρησία 140. 318.
Πάσχα 394. 428.
Παῦλος 74. 214. 312.
πεῖρα 190. 192.
πειρασμός 142. 144. 150. 152. 154.
260. 270. 306. 314. 332. 350. 358.
428.
πένθος 82. 118. 138. 316. 354.
πεντηκοστή 394. 396. 398. 428.
περίνοια 392.
περιτομή σαρκὸς 390. 392. 426.
περιφάνεια 20. 36.

Πέτρος 170. 214.
πίστις 18. 24. 28. 30. 36. 44. 48. 50. 52.
78. 90. 94. 128. 144. 162. 164. 168.
170. 182. 214. 234. 236. 252. 260.
278. 284. 286. 288. 296. 306. 316.
320. 324. 336. 338. 342. 354. 356.
360. 374. 392. 402. 408. 414. 434.
πλάνη 22. 92. 140. 244. 254. 296. 304.
306. 314. 328. 332. 338. 342. 360.
372. 380.
πλεονεξία 120. 410.
πλημμέλημα 136. 138. 146.
πλοῦτος 20.
πνεῦμα βουλήs 32.
πνεῦμα γνώσεως 32. 266.
πνεῦμα ἐπιστήμης 32.
πνεῦμα ἰσχύος 32. 266.
πνεῦμα σοφίας 32. 266.
πνεῦμα συνέσεως 32. 266.
πνεῦμα φόβου Θεοῦ 32. 268.
πόθος 114. 346. 404.
πονηρία 72. 128. 246. 256. 306. 352.
360.
πόνος 144. 150. 200. 204. 308. 310.
342.
πόνος Θεοῦ 314. 344. 354.
πρακτικός, -ὸν 296. 376.
πρᾶξις 146. 266. 286. 288. 292. 294.
296. 306.
πρεσβεία 216.
προαίρεσις 144. 172. 174. 184. 220.
222. 236. 320. 336.
πρόγνωσις 190. 192. 194.
προθυμία 44. 242.
προκοπή 64. 66. 96.
πρόνοια 26. 46. 56. 66. 70. 74. 100.
104. 106. 156. 188. 196. 220. 234.
282. 284. 286. 296. 334. 346. 350.
362. 392. 396. 398. 428. 430.
προπέτεια 18.
προσδοκία θεότητος 330.

προσπάθεια 394. 306.
 προφητεία 192.
 πτώσις 34.
 πτωχεια πνευματική 316. 320.

Ρ

ραθυμία 136. 242.
 ραντισμός 398.
 Ρεσφᾶ 364. 368. 376. 382. 388. 400.
 402. 406.

Σ

Σάββατον 392. 394. 428.
 σάλπιγξ 398. 432.
 Σαμουήλ 86. 138. 408. 414.
 Σαούλ 138. 140. 364. 366. 368. 372.
 376. 378. 380. 382. 384. 386. 388.
 390. 400. 404. 406. 408. 412. 414.
 416. 418. 424. 432.
 σάρκωσις 26. 46. 60. 100. 166. 192.
 204. 212. 230. 232. 238. 250. 254.
 284. 296.
 σκηνοπηγία 394. 398. 432.
 σκότος τῆς κακίας 262.
 σιγή 272.
 Σολομών 178.
 σοφία 12. 16. 42. 48. 50. 86. 88. 100.
 102. 106. 114. 162. 180. 182. 202.
 268. 272. 280. 282. 294. 302. 304.
 312. 350. 356. 418. 424.
 σποδός 316. 354.
 σταυρός 68. 100. 236. 308. 374.
 στεναγμός 118.
 στενοχωρία 310.
 στέρησις 142.
 στοργή 64.
 συγκατάβασις 174. 202. 230.
 συγκατάθεσις 32.
 σύγχυσις 12. 24. 60. 62. 70. 92. 104.
 230. 238. 304. 338.

συγχώρησις 140.
 Συμεών 34.
 σύμπνοια 334.
 συνείδησις ἀγαθή 286. 288. 320.
 σύνεσις 34. 48. 50. 80. 268. 270. 280.
 292.
 συνουσία 420.
 σφαγή 398.
 σωτηρία 26. 28. 80. 118. 140. 160. 166.
 168. 180. 198. 202. 208. 214. 216.
 228. 230. 234. 252. 262. 268. 270.
 282. 284. 296. 326. 328. 332. 336.
 342. 412.
 σωφροσύνη 72. 122. 408.

Τ

ταλαιπωρία 304.
 ταπεινότης 54.
 ταπεινοφροσύνη 82. 120. 354.
 ταπείνωσις 118. 320.
 ταραχή 336. 414.
 ταυτοκινησία 396.
 ταυτότης 168. 232.
 ταφή 340. 342. 358. 360.
 τελειότης 272. 392.
 τερπνότης 74.
 τιμωρία 34.
 τροπή 230. τρυφή 20. 370. 372. 382.
 384. 402. 406. 408. 420.
 Τυφωνικός 336.
 τῦφος 56. 90. 316. 332. 334. 336. 358.

Υ

ὑβρις 238.
 υἱοθεσία 212. 216. 286. 310.
 ὑπακοή 342. 408. 410. 434.
 ὑπερηφανία 20. 42. 118. 120. 122. 126.
 128. 130. 132. 134. 208. 332. 334.
 358.
 ὑπόκρισις 120. 122. 126. 130. 132.

ύπομονή 144. 146. 148. 214. 270. 354.
394. 428.
 υπόστασις 196. 230. 232. 234. 250.
252. 276. 296.
 υποτύπωσις 412.

Φ

φαντασία 40. 68. 108. 294. 306. 352.
 φθόνος 24. 116. 130. 134. 208. 344.
412.
 φθορά 20. 22. 28. 40. 98. 126. 194. 200.
202. 206. 210. 216. 220. 222. 238.
262. 310. 344. 368. 382. 396. 414.
 φιλανθρωπία 26. 80. 98. 166. 182. 202.
206. 326. 410. 412.
 φιλαργυρία 134.
 φιλαυτία 92. 182. 410.
 φιλία 112. 130.
 φιλοξενία 122.
 φιλοσοφία 38. 172. 220. 276. 394. 398.
400.
 φιλοσοφία ήθικη 132.
 φιλοσοφία πρακτικη 72. 78. 86. 292.
400.
 φόβος 48. 86. 88. 90. 114. 210. 268.
280. 292. 346.
 φόβος Θεοῦ 32. 270.
 φρόνημα πνευματικόν 36. 318.
 φρόνημα σαρκικόν 28. 412. 414.
 φρόνημα τῆς σαρκός 242. 408.
 φρόνημα χοικδόν 278. 434.
 φρόνησις 130. 180.
 Φυσιοθεσῖται 250.
 φύσις 68. 70.
 φυσίωσις 80.

φῶς 46. 50. 166. 262. 266. 268. 270.
340.
 φῶς ἀῖδιον 330.
 φῶς αἰσθητόν 184.
 φῶς ἀληθείας 282. 310. 312.
 φῶς ἀληθοῦς γνώσεως 260.
 φῶς γνώσεως 314.
 φῶς θειον 166. 412. 434.
 φῶς πατρικόν 260.
 φῶς πνευματικόν 166. 182. 310. 356.
358.
 φῶς χαρισμάτων 280.
 φῶς χάριτος 290.
 φωτισμὸς 162. 180. 182. 434. 436.

Χ

Χάμ 164.
 χαμευνία 122.
 χαρὰ 150. 170. 308.
 χάρις 24. 28. 44. 212. 216. 378.
 χάρισμα, -τα 16. 18. 34. 46. 164. 166.
182. 266. 272. 274. 276. 280. 292.
358. 404.
 χάρισμα πνευματικόν 274.
 Χουθ 118.
 Χουθαῖοι 118. 126.
 χρηστότης 60. 392. 428.
 Χριστιανός, -νοί 378. 380. 422.

Ψ

ψεῦδος 46. 48. 332.
 ψευστης 248.

Ω

ώραιότης 16. 342.

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἐπιστολές.*
» 2ος *Ἐπιστολές.*
» 3ος *Ἐπιστολές.*
» 4ος *Ὁμιλίες στὴν Ἑξαήμερο.*
» 5ος *Ὁμιλίες σὲ Ψαλμούς.*
» 6ος *Ὁμιλίες ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς.*
» 7ος *Ὁμιλίες δογματικὲς, περιστατικὲς, ἐγκωμιαστικὲς, παιδ/κὲς.*
» 8ος *Ἀσκητικὰ Α' (᾿Οροι κατὰ πλάτος).*
» 9ος *Ἀσκητικὰ Β' (᾿Οροι κατ' ἐπιτομήν).*
» 10ος *Δογματικὰ ἔργα.*

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἀπολογητικὰ (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐναθρωπήσεως).*
» 2ος *Δογματικὰ Α' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α'-Β').*
» 3ος *Δογματικὰ Β' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ'-Δ').*
» 4ος *Δογματικὰ Γ'.*
» 5ος *Ἑρμηνευτικὰ Α'.*
» 6ος *Ἑρμηνευτικὰ Β' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 7ος *Ἑρμηνευτικὰ Γ' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).*
» 8ος *Ἱστορικοδογματικὰ Α'.*
» 9ος *Ἱστορικοδογματικὰ Β'.*
» 10ος *Ἱστορικοδογματικὰ Γ'.*
» 11ος *Ἀσκητικὰ (Βίος Μ. Ἀντωνίου, Βίος ἀγ. Συγκλητικῆς).*
» 12ος *Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.*

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- Τόμος 1ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'.*
» 2ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'.*
» 3ος *Ἀπολογητικὰ ἔργα.*
» 4ος *Δογματικὰ ἔργα.*
» 5ος *Ὁμιλίες.*
» 6ος *Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.*
» 7ος *Ἐπιστολές.*
» 8ος *Ὁ Χριστὸς πάσχων καὶ ᾿Επη δογματικά.*
» 9ος *᾿Επη Ἠθικά.*
» 10ος *᾿Επη Ἱστορικά.*
» 11ος *᾿Επη εἰς Ἐτέρους. – Ἐπιγράμματα.*

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- Τόμος 1ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').*
 » 2ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').*
 » 3ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').*
 » 4ος *Τριακονταετηρικὸς στὸ Μ. Κων/ντῖνο. - Στὸν Βίο Μ. Κων/ντί-
 νου. Λόγος Μ. Κωνσταντίνου στὸν Σύλλογο τῶν ἀγίων.*

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- Τόμος 1ος *Δογματικὰ Α' ("Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).*
 » 2ος *Φιλοσοφικὰ Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα. - Περὶ αἵρέσεων. -
 Εἰσαγωγή Δογμάτων στοιχειώδης. Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 3ος *Περὶ εἰκόνων. - Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.*
 » 4ος *Αἰβελλος ὀρθοῦ φρονήματος. - Περὶ ἁγίας Τριάδος (Λόγοι
 Α'-Β'). Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. - Περὶ τοῦ Τρισα-
 γίου Ὑμνου. Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἵρέσεως τῶν Νεστορια-
 νῶν. - Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.*
 » 5ος *Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων. - Περὶ συνθέτου φύσεως.
 Κατὰ Μανιχαίων. - Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανι-
 χαῖον. Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ. - Περὶ Δρακόν-
 των. - Πάθος Ἀρτεμίου.*
 » 6ος *Ἰερὰ Παράλληλα, (Μέρος Α'). Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 7ος *Ἰερὰ Παράλληλα, (Μέρος Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 8ος *Α) Ἰερὰ Παράλληλα, (Μέρος Γ'). Β) Περὶ νηστειῶν. - Περὶ
 τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας. - Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. - Περὶ
 ἐξομολογήσεως. - Περὶ ἀζύμων. Ὑπὸ ἔκδοση*
 » 9ος *Ὁμιλίαι.*
 » 10ος *Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς
 Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ.*
 » 11ος *Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Ρωμαίους - Κορινθίους Α' - Κοριν-
 θίους Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.*
 » 12ος *Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Γαλάτας - Φιλήμονα). Ὑπὸ ἔκδοση.*

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- Τόμος 1ος *Διάλογος Παλλαδίου. - Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν. - Σύνο-
 ψις Παλαιᾶς Διαθήκης.*
 » 2ος *Ὁμιλίαι στὴ Γένεση (Α' - ΚΓ').*
 » 3ος *Ὁμιλίαι στὴ Γένεση (ΚΔ' - ΜΑ').*
 » 4ος *Ὁμιλίαι στὴ Γένεση (ΜΒ' - ΞΔ').*
 » 5ος *α) Ὁμιλ. στὴ Γένεση (Γ' - ΙΒ'). β) Στὸς Ψαλμοὺς (ΜΑ' - ΜΓ').*

- Τόμος 6ος Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').
- » 7ος α) Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').
β) Ὁμιλίες στὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.
- » 8ος α) Ὁμιλίες στὴ Γένεση (Α' - Θ'). - β) Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα.
Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφ. Ι' - ΙΓ').
- » 8α' Ὁμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Π. Διαθήκης.
- » 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α' - Κ').
- » 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΚΑ' - ΛΖ').
- » 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΛΗ' - ΝΣΤ').
- » 11α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΖ' - ΟΕ').
- » 12ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΟΣΤ' - 4Α'),
καὶ στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α' - Δ').
- » 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Ε' - ΛΑ').
- » 13α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες ΛΒ' - ΝΔ').
- » 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΕ' - ΠΗ').
- » 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες Α' - ΚΓ').
- » 16α' Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΚΔ' - ΜΔ').
- » 16β' α) Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΜΕ' - Ν').
β) Στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες Α' - Ι').
- » 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες ΙΑ' - ΛΓ').
- » 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α' - ΚΑ').
- » 18α' Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΒ' - ΜΔ').
- » 19ος Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α' - ΚΔ').
- » 20ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΕ' - Λ').
β) Στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίες Α' - ΙΑ').
- » 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλ. ΙΒ' - ΚΔ').
β) Στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλ. Α' - ΙΒ').
- » 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλίες ΙΓ' - ΙΕ').
β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ γ) στὴν Πρὸς Θεσ/κεῖς Α'.
- » 23ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α' - Ε').
β) Στὴν Α' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α' - ΙΗ').
β) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α' - Ι').
- » 24ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α' - Σ'), β) στὴν Πρὸς Φι-
λήμονα (Ὁμιλ. Α' - Γ'), γ) στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α' - ΙΕ').
- » 25ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλίες ΙΣ' - ΛΔ'),
β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον, (Ὁμιλίες Α' - Ζ').
- » 26ος Ὁμιλίες Ἠθικὲς - Ἀγιογραφικὲς.
- » 27ος Ὁμιλίες Ἀγιογραφικὲς - Ἑρμηνευτικὲς.
- » 28ος Ποιμαντικὰ καὶ Ἀσκητικὰ Α'.
- » 29ος Ἀσκητικὰ Β'.

- Τόμος 30ος *Ὁμιλίαι Κατηχητικῆς – Ἠθικῆς.*
- » 31ος *Ὁμιλίαι κατηχητικῆς καὶ ἠθικῆς Β'.* - *Ὁμιλ. Περιστατικῆς Α'.*
- » 32ος *Ὁμιλίαι Περιστατικῆς Β'.*
- » 33ος *Ὁμιλίαι Περιστατικῆς Γ'.*
- » 34ος *Ὁμιλίαι Περιστατικῆς Δ'.* α) *Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας.*
β) *Πρὸς Ἰουδαίους.* γ) *Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, καὶ*
δ) *Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν.*
- » 35ος *Ὁμιλίαι δογματικῆς.*
- » 36ος α) *Ὁμιλίαι ἑορταστικῆς, β) Ὁμιλίαι ἐγκωμιαστικῆς Α'.*
- » 37ος α) *Ὁμιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β'.* β) *Ἐπιστολὲς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα (Α'-ΙΖ') καὶ Βίος τῆς ὀσίας Ὀλυμπιάδος.*
- » 38ος α) *Ἐπιστολὲς Πρὸς Ἰννοκέντιον, β) Ἐπιστολὲς ΙΗ'-ΡΜΒ'.*

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

- Τόμος 1ος *Δογματικὰ Α' α) Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες, β) Κατὰ εἰμαρμένης, γ) Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, καὶ δ) Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας.*
- » 2ος *Δογματικὰ Β' (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').*
- » 3ος *Δογματικὰ Γ' α) Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'. β) Λόγος ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.*
- » 4ος Α') *Λόγοι Δογματικοί. 1) Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἀγ. Τριάδος. 2) Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεοὺς. 3) Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως. 4) Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. 5) Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν. 6) Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου. 7) Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.*
Β') *Ἐπιστολὲς (Α' - ΛΑ').*
- » 5ος *Ἑρμηνευτικὰ Α' α) Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. β) Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου. γ) Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίαι Α-Γ).*
- » 6ος *Ἑρμηνευτικὰ Β' α) Εἰς τὴν ἐπιγράφην τῶν Ψαλμῶν. β) Εἰς τὸν δον Ψαλμόν. γ) Περὶ τῆς ὀγδόης. δ) Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.*
- » 7ος *Ἑρμηνευτικὰ Γ', Ἐξήγησις στὰ Ἄσματα, Λόγοι Α'-ΙΕ'.*
- » 8ος α) *Ἑρμηνευτικὰ - Δογματικὰ ἔργα Δ'. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α'-Ε', Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α'-Η',*
β) *Ἀσκητικὰ Α'. 1) Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως. 2) Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα. 3) Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος. 4) Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. 5) Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.*

- Τόμος 9ος *A)* Ἀσκητικὰ *B)* Περὶ Παρθενίας, (Κεφάλαια Α'-ΚΓ').
B) Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί. 1) Περὶ ἀρετῆς, ἥτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως, (Λόγοι Α'-Β'). 2) Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὁσίας Μακρίνης. 3) Εἰς τὸν Βίον Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.
- » 10ος *α)* Ὀμιλίαι δογματικῆς, *β)* Ἠθικῆς, *γ)* Ἐορταστικῆς.
- » 11ος *α)* Ὀμιλίαι ἑορταστικῆς, *β)* Ὀμιλίαι ἐγκωμιαστικῆς, *γ)* Ὀμιλίαι ἐπιτάφιας.

Η' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου.

- Τόμος 1ος *α)* Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. *β)* Ἐπιστολὲς πρὸς Ἀκίνδυνον Α', Β', Γ'. *γ)* Ἐπιστολὲς πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
- » 2ος Ἐπὶ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων Λόγοι Α'-Γ'.
- » 3ος Πραγματεῖαι δογματικῆς καὶ ὁμολογιακῆς.
- » 4ος Ἐπιστολῆς.
- » 5ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α'-Γ').
- » 6ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ'-Ζ').
- » 7ος Ἐπὶ ἐκδοσῆς.
- » 8ος Ἐπὶ ἐκδοσῆς.
- » 9ος Ὀμιλίαι Α'-Κ'.
- » 10ος Ὀμιλίαι ΚΑ'-ΜΒ'.
- » 11ος Ὀμιλίαι ΜΒ'-ΞΓ'.

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- Τόμος 1ος Ἀποφθέγματα Γερόντων.
- » 2ος Τὸ Λειμωνάριον.
- » 3ος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ θεῶν ὀνομάτων, Περὶ οὐρανοῦ ἱεραρχίας, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, Περὶ μυστικῆς θεολογίας, Ἐπιστολῆς.
- » 4ος Θεοδωρήτου Κύρρου, Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.
- » 5ος Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι ἁγίων.
- » 7ος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, 50 Πνευματικῆς Ὀμιλίαι.
- » 8Α Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (Α'-ΚΣΤ').
- » 8Β Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΚΖ'-ΞΑ').
- » 8Γ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΞΒ'-ΠΣΤ'-Ἐπιστ. Α'-Δ').
- » 9ος Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά, Λόγος στὴ Ἀνάληψη, Ὁράσεις, Ἐρωταποκρίσεις.- Ἰωάννου Καρπαθίου, Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.
- » 10Α Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (Α'-ΣΚΘ').

- Τόμος 10B Τῶν Ἀγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις
(ΣΑ'-ΦΚΒ').
- » 10Γ Τῶν Ἀγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις
(ΦΚΓ'-ΩΜ').
- » 12ος Ἀββᾶ Ἡσαΐα, Λόγοι Ἀσκητικοὶ - Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Κεφάλαια
ὠφέλιμα - Ἀββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- » 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Μυσταγωγία - Τὰ 400 Κεφάλαια
Περὶ Ἀγάπης - Λόγος Ἀσκητικὸς - Τὰ 200 Κεφάλαια Περὶ
Θεολογίας.
- » 14Α Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, 1. Ἐρωταποκρίσεις, 2. Πρὸς Θεό-
πεμπτον τὸν Σχολαστικόν, 3. Ἐρμηνεῖα εἰς ΝΘ' Ψαλμόν.
- » 14Β Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφορῶν
ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, (Ἐρωτήσεις Α' - ΝΓ').
- » 19Α Συμεῶν τοῦ Ν. Θεολόγου, Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου,
Κεφάλαια - Εὐχαριστίες - Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.
- » 19Β Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων
(Λόγοι Α'-Γ') - Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Σ')
- » 19Γ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Α') Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων
(Λόγοι Ζ'-ΙΕ') - Β') Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').
- » 19Δ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Κατηχητικοὶ Λόγοι (Η'-ΛΔ').
- » 19Ε Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (Α'-ΚΖ').
- » 19Σ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (ΚΗ'-ΝΗ').
- » 22ος Νικολάου Καβάσιλα, Ἐρμηνεῖα εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν - Περὶ τῆς
ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Ι' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- Τόμος 1ος Ἰουστίνου, Ἀπολογίαι Α' καὶ Β' - Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως,-
Διάλογος Πρὸς Τρύφωνα.
- » 2ος Τατιανοῦ, (Πρὸς Ἑλληνας).- Ἀθηναγόρου, (Πρεσβεία Χρι-
στιανῶν καὶ Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν).- Θεοφίλου Ἀντιο-
χείας, (Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α-Γ).- Ἐπιστολὴ πρὸς Διό-
γνητον.

ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- Τόμος 1ος 1. Προτρεπτικός, 2. Παιδαγωγός Α'.
- » 2ος Παιδαγωγός, Λόγοι Β' καὶ Γ'.

Τιμὴ ἐκάστου τόμου δρχ. 2.500.

*Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη*

*Έκτύπωση Όφσετ: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΝΟΥ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη*

*Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη*

*Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880*
